

בס"ד

ספר
אוהלי יוסף

דיני קידוש השם ווסתות
וקצת דיני צדקה
וכילאי הבגדים

מאת הרב הגדול ומובהק, חריף ובקי, זך הרעיון,
מפורסם בתורה ובחסידות
כמוהר"ר אליהו יוסף ריבלין זצוק"ל

נדפס בפעם הראשונה בירושלים שנת ה'תרכ"ח

ועתה יוצא לאור עולם
לרגל היארצייט המאה חמישים ושמונה
במהדורא חדשה ברוב פאר והדר
בתוספת מראה מקומות וציונים

י"ב תמוז ה'תשפ"ה

בס"ד

ספר אוהלי יוסף

דיני קידוש השם ווסתות
וקצת דיני צדקה
וכילאי הבגדים

כבוד המחבר הצדיק זל"ה בחיים חיותו
כסה שם תפארת קדושתו בכנפי לבושי ענוה
ולא נכרו בחוצות ירושלים צדקת מעשיו
מפארי מדותיו והיה טמון באוהל תורה
ודורש ציון ציונים עשה לתורה בנגלה ובנסתר
לזאת קראנו שם הדף
אשר שמו של המחבר זללה"ה טמון וגנוז שם בשם

אוהל ציון

שם ימצאנו יחבקהו וינשקהו
והספר הקדוש יהיה עטרה מעל לראש הקונה

הקונה יקבל פני שר אליהו ז"ל יוסף ברכה אל הבית

אשר בא שמה חיים ושלום יוסיפו לו
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן
והבא אל האוהל ימצא מעלת המחבר
ותועלת החיבור ועל מה הוטבע אדניו

כל הזכויות שמורות
יו"ל ע"י מכון אוהלים

עימוד . עיצוב . כריכות
0533.187.591
E0533187591@gmail.com

אהלי יוסף

פתח דבר

ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה, זוכים אנו להגיש לעולם התורה, את הספר אוהלי יוסף על דיני קידוש השם ודיני וסתות ודיני כלאי בגדים וש"ת אחד מדין צדקה, מאת הרב הגדול ומובהק, חריף ובקי, זך הרעיון, מפורסם בתורה ובחסידות כמוהר"ר אליהו יוסף ריבלין זצוק"ל, יליד מדינת רוסיה, ולאחר מכן תקע אוהלו בעיה"ק ירושלים תובב"א. אשר עוד זכה להסתופף בצל כ"ק רבינו הגדול בעל התניא והשלחן ערוך, והיה ראש וראשון בין חסידי כ"ק האדמו"ר האמצעי זיע"א וכ"ק אדמו"ר הצמח צדק זיע"א.

הספר אוהלי יוסף נדפס בפעם הראשונה בירושלים בשנת ה'תרכ"ח, ובשנת תשס"א הדפיסו אותו מחדש במהדורת צילום. בראש הספר מובא דברי התנצלותם של בני המחבר זללה"ה וז"ל, "ויהי כאשר תמו ימי בכי ואבל כבוד אאמו"ר ז"ל, ובאנו אל האהל בית מלונו שלן בעמק הלכה מלון תורתו ונפתחה את אמתחותיו ואת שקיו, והנה מלאים צרורות צרורות כתבי יד קדשו נחמדים מפז, נכוחים ומבינים, על הש"ס ונחלק לשני חלקים, א' מה שלמד שיעורו בעינו הרב, ב' מה שלמד שיעורו לגירסא, והם פלאי פלאים לכל רואיהם, ועוד הרבה חידושי דינים על ד' חלקי שו"ע, ועוד כמה שאלות ותשובות. ולבד זאת מצאנו ראינו הרבה ניירות כתבי יד קדשו מרזי התורה המצוינים ומסומנים על תורת כ"ק אדמו"ר נ"ע, נחמדים למאוד, לא יערכום כל הון. ובהיותנו מריקים השקים, והנה קרן אור פני החיבור ההוא כתוב הדר הוא, וראות המעשה נזכר הלכה, והוא ההלכה אשר הרבה פעמים שמענו מפי קדשו כבוד אאמו"ר באמרו אלינו, הנה רצוני להגות עמכם משנה תורת קידוש השם ודיני וסתות, ואחר המהדורא אם יזכני ה' אעלה אותם ועוד איזהו מחיבורי על הדפוס, ובהיות מחשבתו קשורה בקידוש ה' נורא, נתבקש למעלה ותחל נרו בשמי שמים, ושם שארית בארץ חיים עד העולם האוצר כלי חמדת יקרת כתבי קדשו, ואמרנו הנה עת לעשות לה' לא להפר תורת רצון כבוד אאמו"ר זללה"ה מה שהיה רצונו להעלותם על הדפוס, וטוב בעיני ה' ונעלה מהדורא בתרא בג"ע העליון ממהדורא קמא בהאי עלמא, ושפתותיו יהיו דובבות במתיבתא עלאה בהני רזין עלאין קדישין מכל חידושי תורה אשר השאיר לתהילה, ואנחנו קמנו ונתעודד יותר מכוחנו וממאודינו והביאנום על הדפוס המשובח והמפואר דפה עיר הקודש ירושלים ת"ו דיני קידוש השם ודיני וסתות ודיני כלאי בגדים וש"ת אחד מדין צדקה, למען הפיק זממו הטוב, שהיה רוצה בחיים חיות להביא לבית הדפוס וכו', וקראנו שם החיבור הקדוש אוהלי יוסף כי האותיות שם הספר כאותיות שמו", עכ"ל.

הספר נדפס כשלש שנים לאחר הסתלקותו של הרב בדפוס הגדול של הרב המדפיס מו"ה ישראל בק, והוא מחולק לשני חלקים שהם בעימוד שונה, החלק הראשון (מדף א' עד דף ס"ח) מכיל דיני קידוש השם ודיני וסתות, והוא מחולק לשלשה מדורים, המדור האחד [נדפס באותיות מרובעות] הוא הלכה פסוקה, עצם ההלכה והגדרתה, המדור השני הוא מראה מקום לצד ההלכה באותיות רש"י, שבו הוא מציין את

אהלי יוסף

המקורות של כל הלכה, המדור השלישי הוא מתחת לקו באותיות רש"י שקלא וטריא שבהם הוא מביא את כל הדעות של הראשונים והאחרונים בסעיפים סעיפים, לפי עניינים והדעות, שוקל וטרה לבסס את ההלכה הפסוקה, חלק זה מראה על בקיאות וחריפות בלתי רגילים.

חלק שני של הספר הוא נקרא דיני צדקה, והוא בא בסידור עמודים מיוחד, כאן אין צורת פסק הלכה כבפרקים הראשונים, הוא למעשה שאלה ותשובה רחבת ממדים ועמוקה המוקדשת לשאלת השעה בענין קבלת צדקה מן העכו"ם ומן המומר והמין. התשובה נכתבה בקנאות לזהות ביותר, לרגל פעולתו של העוֹכר ישראל, המסית והמדיח פליפזאן ימ"ש וזכרו, שרצה לפרוס מצודתו בתוככי ירושלים מגמתו לקבץ מהמנדבים על דעתו ועל תקנותיו טובתן של רשעים, התשובה משולבת דברים חמים ביותר על בני ציון יהודי ירושלים היקרים ועל חובתם לעמוד על משמר הקדושה ולימוד התורה במסורה, בסיכום הדברים שבאו בחליפות בפולמוס רב עם בירור ההלכה בחריפות ובקיאות בל"א סעיפים [התופסים כ"ח דפים], הוא פוסק שמכל הנימוקים שהזכיר אסור אפ' לעמוד באיזה קשר שהוא איתם בכתב או בעל פה שלא יכשילו בזה את בני חו"ל התמימים, ועל אחת כמה וכמה שלא לקבל שום צדקה מהם או תמיכה מהם.

בסוף הספר מתחנן המגיד"ה בנוגע לשיבושי הדפוס שבספר ואומר "אל נא תאיצו ח"ו לתלות עוולתה בהרב המחבר זלה"ה כל רואיו ומכיריו ואשר אך את שומעו שמעו יעידון ויגידון כי ידיו רב לו לשוט בים התלמוד וראשונים ואחרונים להעלות אבני יקר משובצים בזהב העיון הדק ושזורים ביגיעה רבה, וכל ימיו ולילותיו הקדיש לה' לתורה ולעבודה, לא שקט ולא נח, ורבים הדריך לעבודת ה', ובאורו ראו אור, רבים שתו בצמא את דבריו ומצאו נופש לנפשם, אך אשר בעוה"ר נלקח מאתנו הרב המחבר זלה"ה בפתע פתאום ולא סידר את דבריו כדת להביאם אל בית הדפוס, וכתב יד קדושתו קשים וכבדים היו לקוראם מגודל דקותם וקטנותם ודוחק עמידתם, ויגיעה רבה הוצרכה לשים עין לבלי יודלגו אמרים קצרים, וגם כי יבא הכל על מכוננו ומקומו הראוי לו לזאת פלטה עין הביקורת לפעמים איזה טעויות וחילופי האותיות ודומיהן. ה' הטוב יכפר בעד כל לבבו הכין לעבודתו".

והנה רעיון הדפסת הספר הקדוש הזה, נולד מתוך לימוד ודיבוק חברים, כאיש אחד בלב אחד, בעת למדנו "הלכות נדה" בכולל שלנו בית מדרש "אוהל יוסף משה" בראשות הגאון הגדול רבי חנניה יוסף אייזנבך זצ"ל בעל ה"מחנה יוסף" אשר זכינו ליהנות מאורו הגדול כאשר פרש חסותו על קהילתנו הנהיג והדריך אותנו, ואף זכינו לשמוע ממנו שיעורים עמוקים בכל מקצועות התורה. הוא הגבר אשר הרים את קרן התורה והחסידות בעירנו.

והוא אשר יעץ והמריץ להוציא לאור עולם ספר זה במהדורא חדשה, בדרכו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מליובאוויטש זיע"א אשר המריץ ועודד כל ימיו להוציא לאור עולם את ספריהם הקדושים של גדולי

אהלי יוסף

התורה והחסידות זיע"א ויש לציין שכשיצא לאור הספר אוהלי יוסף - ביאורי ועיוני הש"ס (מתוך גיליוני הש"ס שלו) כתב כ"ק אדמו"ר זיע"א למו"ל "וראיתי האור, תורה אור, כי טוב וכי מתוק".

צוות תלמידי חכמים של המכון "אהלים", מוציאים לאור את הספר אוהלי יוסף במהדורא חדשה בתוספת מראה מקומות וציורים, וכלשון רבינו זיע"א שיש להקפיד על יופי חיצוני אבל לא רק בחיצוניות דחיצוניות, היינו הדפוס הנייר וכו', אלא גם ה"אזנים לקופה" וכמו ההשוואות, מראה מקומות וכו' חיצוניות שבפנימיות.

שבח ויקר לפטרונינו הגדול נדיב לב, הנגיד המפואר, הרב החסיד, דולה ומשקה, כביר הפעלים להגדלת התורה ולהאדרתה, כש"ת מוה"ר אליעזר חיים לפידות שליט"א, מייסד ונשיא בית מדרש "אוהל יוסף משה" ומפעליו בקודש, יהא ה' בכל דרכיו ויראה הצלחה מופלגה בכל עניינו בכלל ובפרט, ויחד עם נוו"ת החשובה מרת רבקה בתיה תליט"א יראו רוב נחת מכל צאצאיהם מנפש ועד בשר.

זכות רבינו המחבר תעמוד לכל חברי המערכת מכון "אהלים" ובפרט לרה"ג נתנאל מנין שליט"א מחבר ספר סידור השולחן על הלכות נדה ואו"ה, ולראש החבורה הרה"ג יונתן א. הארקאץ שליט"א, על כל העמל והטרח בסידור דברי רבינו המחבר, שהשכילו להוציא מתחת ידיהם יצירה מפוארת זו.

שלום ברוך לפידות

מנהל המערכת

אהלי יוסף

דרכי העריכה

הלכות קידוש השם

דיני קידוש השם הם הלכות פסוקות בכ"ז סעיפים ליד ציון מראה מקומות ולמטה עיונים.

הלכות נדה

גוף הספר נחלק לשני חלקים: חלק א' הלכות פסוקות בכ"ז סעיפים ליד ציון מראה המקום, ולמטה עיונים. חלק ב' המחבר סיכם בקצרה את דברי שו"ע הרב בסימן קפ"ז, וסימן קפ"ג, והערות על דברי הב"י בסימן קפ"ז, וכמה ביאורים בגמ' נדה.

בהרבה מקומות בספר המחבר מציין לקונטרס האחרון ולפעמים כוונתו לפי הס"ק של הפנים ולא של הקונטרס האחרון עצמו, ופעמים שהוא מציין אותו לפי דף ולא בס"ק, לכן הוספנו בסוגריים מרובעות את הציון לפי ס"ק שיש כיום בכל המהדורות.

פעמים רבות [ובפרט בחלק ב'] הביא חלק מלשונו וכתב וכו' כדאי לעיין שם להבין את כל דבריו.

הלכות צדקה

דיני צדקה הוא שאלה ותשובה בענין קבלת צדקה מן העכו"ם ומן המומר והמין בל"א סעיפים.

הלכות כלאי בגדים

דיני כלאי בגדים הוא נדון בדין עורות התפורים בפשתן לחברן תחת בגדי צמר ומבואר שם הרבה מענין סברות וגדר דין ביטול ברוב.

במהדורתנו זו תוקנו טעויות הדפוס שנפלו במהדורא הקודמת. פוענחו אלפי ראשי תיבות והוספנו ציון מראה מקומות לש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים המובאים בספר על מנת להקל על העיון.

אהלי יוסף

דברים אלו נאמרו מפי הגאון הגדול רבי חנניה יוסף אייזנבך זצ"ל בכולל "אוהל יוסף משה" ביום י"ב תמוז תשע"ה במלאת מאה וחמישים שנה להסתלקותו של רבי אליהו יוסף זי"ע

"אור כי טוב וכי מתוק"

הגה"ק החסיד המפורסם רבי אליהו יוסף ריבלין נ"ע

י"ב תמוז תרכ"ה

-דברים שנאמרו בערב עיון בתורתו-

כאשר הופיע ספר "אוהלי יוסף - ביאורי ועיוני הש"ס", מתוך גיליונות הש"ס של הגאון הקדוש, נזר החסידים, רבי אליהו יוסף ריבלין נ"ע גאב"ד דריבין, כתב כ"ק אדמו"ר נשיא ישראל אל המו"ל: "וראיתי האור, תורה אור, כי טוב וכי מתוק". דומה כי אין הגדרה ממצה יותר ממלות קודש אלו, על ספריו וחידושי המיוחדים במינם של בעל ה"אוהלי יוסף". שכן כל דבריו מאירים, ומתוקים כדבש, כמורגש בעליל לכל מי שמעיין בהם.

בי"ב תמוז תשע"ה, מלאו מאה וחמישים שנה להסתלקותו של רבי אליהו יוסף זי"ע, מאירות חסידי רבותינו הקדושים הראשונים. לשני ספרי "אוהלי יוסף" זכינו. האחד שהופיע כמה שנים לאחר פטירתו בירושלים, והוא ספרו הנודע על הלכות קידוש השם, צדקה ועוד. ספרו השני הכולל חידושי והערותיו שלוקטו מדפי גיליונות הש"ס שלו, הופיע לפני כששים שנה, ויהי אור.

כתב עליהם המבקר התורני הגדול, גאון ישראל, רבי שלמה יוסף זיין ז"ל: "בקוצר אמרים דרכו, אבל בעיון ובעומק, בחדירה ובישרות. אינו מסתבך ואינו מסבך בפלפולים מחודדים, ולנוכח האמת דרכו. אף ציוני השוואותיו למקבילות, בין מבחינת הלשון ובין מבחינת הסברא, מאירות עינים". וכך הוא פותח את מכתבו לספר "אוהלי יוסף" ביאורי ועיוני הש"ס: "אחד גאון, ולא במובן המליצי, אלא דברים ככתבם, והוא גם צדיק וחסיד, עלה בשעתו ממדינת רוסיה לארץ הקודש, ויהי למופת. רבי אליהו יוסף ריבלין, או: רבי אליהו יוסף מדריביו – זה שמו וזה זכרו. כעשרים שנה חי בארץ, ותורתו, בנגלה ובנסתר, וקדושתו וחסידותו, פרסמוהו לשם ולתפארת בין כל העדות וכל החוגים. פרסמוהו וחיבבוהו, ויהי לא בלבד נערץ לכל, אלא אף אהוב לכל ורצוי לכל, והוא כשליצמו בעונה ובתום דרכו, ואת צנועים נמנה, ואת צנועים חכמה".

סימן טוב הוא לבית המדרש המפואר "אהל יוסף משה", בואנוס איירס ארגנטינה, שמשמש ב"ה תל תלפיות, שמגדלים בו תורה ותפילה, שהשכיל לציין תאריך מיוחד זה, לעיון והתבוננות בתורתו ומשנתו של מי שזכה ליצוק מים טהורים על ידי רבותינו נשיאינו הקדושים הראשונים,

אהלי יוסף

ונחשב לאחד מגדולי מעתיקי שמועותיהם בנגלה ובדא"ח. אודה כי אוחזת בי התרגשות מסויימת, בהיותי נצר לגזע קודש זה [בתו הצדקנית ליבע סלאווע ע"ה היתה אם אם אמי ע"ה, אשת זקנינו הגאון החסיד רבי זאב דוב סלונים ע"ה נכד הרבנית מנוחה רחל נ"ע].

"מתלמידי אדמו"ר הזקן"

הרבי מתארו במכתבי קדשו כאחד "מחסידי אדמו"ר הזקן", אף כי בן שמונה היה כשרבינו הזקן נסתלק, ואכן שמעתי לפני כיוכל שנים מפי מו"ר הגאון רבי משה אריה ליב שפירא זצ"ל בעל "טבעות זהב", כי שמע בשמו של ה"אוהלי יוסף" שחזר על מה שהוא שמע מפה קודש רבינו הזקן: "המתים אינם יודעים מאומה כו' שאם לא כן לא היו מניחים לבנות בית מסגד לישמעאלים וכו'", ויצויין שלפי הספר "הרב מלאדי ומפלגת חב"ד" – שאגב, בשעתו הבנתי ממענה קדשו של הרבי אלי, על אמינותו של הספר – השמיע רבינו הזקן דברים אלו לפני הסתלקותו, ושכן העיד לו גיסו ר' יוסף ליב שניאורסון מלודז' ששמעם מפי הרה"ק ר' נחום מניעזין. ואם אכן גם הרא"י שמע כן הרי היה זה כשהוא, רבי אליהו יוסף, נער קטן. אין כאן המקום לדון בעצם דברות קודש אלו, אין מתיישבים הם עם דברי חז"ל, ושערי תירוצים לא ננעלו.

יהיה אשר יהיה. אין ספק שמוח גאוני משיעור קומתו של רבי אליהו יוסף ריבלין, גם בגילאים אלה היה כלי קבלה ללא ספק.

אבל מאוחר יותר, היה ראש וראשון בין חסידי כ"ק אדמו"ר האמצעי ורבינו ה"צמח צדק", ו"ראש המדברים" בחסידות חב"ד, הן בהגות ועיון, והן בענינים שבמעשה, קודם כרבה של פאלצק – ומאחת מחתימותיו נראה ששימש גם רבה של דענעבורג-דווינסק – ואחר כך כשעלה לירושלים ת"ו בשנת תר"ז, כאבן הראשה ובא כוחו של רבינו הקדוש בעל ה"צמח צדק" זי"ע, לחיזוק הישוב החב"די ומוסדותיו הקדושים.

בספרייתו של הרבי מצויים הרבה מכתבי רבותינו נשיאינו הראשונים, ובשוליה הגהות והערות עשירות תוכן של רבי אליהו יוסף נ"ע. בשעתו נדפסו ממנו גם הערותיו על ספר תניא קדישא.

על פי הוראת רבינו ה"צמח צדק" עמד הגאון ז"ל בראש ישיבה מיוחדת, שנהרו אליה רבים וטובים מן העילית שבצורבים. אחד מיוחד שנודע כמי ששאב מתורתו וראה עצמו תלמיד מובהק שלו, הוא גאון הגאונים בעל ה"תורת חסד" זי"ע, מפלאצק-לובלין וירושלים.

על תולדות חייו כבר נכתב הרבה, אבל כאן נבקש לעמוד על דרכו התורנית היחודית בספריו. אין כאן מקום להביא ממערכותיו הגדולות והעמוקות שבספריו, שמלבד הגאונות המבצצות מכל שורה, הרי הם מלאים בקיאות נוראה בכל התלמודים, הראשונים והאחרונים.

דוגמא אחת מדרך לימודו בהלכה

דוגמא אחת בלבד: בשולחן ערוך יורה דעה סי' ש' סעיף ה' נפסק: "ולפי זה מותר לחבר עורות התפורות בפשתן תחת בגדי צמר, ואף על פי שאפשר שיכניס חוט הקנבוס של התפירה שמחבר העור עם הבגד בתוך חוט של תפירת העור", ובש"ך ס"ק י"א: "ובתרומת הדשן כתוב בשם ר' שמשון הטעם, שהחוטין שבהם העורות תפורים לא חשיבי ובטלים לגבי העור, והואיל ואינו רק לחבר העורות, אין בהם משום כלאים".

וב"ביאורי הגר"א שם כתב על דברי הש"ך: "ואינו מובן לי, ועי' סי' רצ"ט סוף סעיף א': "ולא שייך כו" [היינו שכתוב בשו"ע שם: "ולא שייך בהו ביטול אלא קודם שיעשו חוטים, אבל אחר שנעשו חוטים, אין לכלאים שיעור, אפילו חוט כל שהוא של צמר בבגד של פשתן או של פשתן בצמר אסור"]".

וכתב ה"אוהלי יוסף" ב"דיני כלאי בגדים": "ולכאורה יש לחלק שפיר, דהתם מטעם "ביטול ברוב" אתי עלה, ד"צמר גמלים ורחלים שטרפן זה בזה בטלין כו", וכן: מי שנתערב לו צמר ופשתים מביא ליטרא ועוד ומבטל" כמבואר שם מהמשנה והירושלמי, אבל לאחר שנעשו חוטים כו' לא בטלי וכו', אבל הכא הטעם שהחוטים אינם חשובים וטפלים ובטלים לגבי העורות שנתפרו, ו"ביטול" זה על דרך שמצינו כה"ג בכמה מקומות.. "וכאן באים **מאות** מובאות מהבבלי והירושלמי, מהראשונים והאחרונים, בביסוס הנחה זו שדין "ביטול" זה אינו משום שהוא בטל ברוב וכיו"ב, אלא שאינו חשוב ולכן הוא בטל.

אין ספק שקצרה יריעה זו מלהכיל את האריכות בענין זה, ובענינים האחרים שבספר המלאים חידושים נפלאים, בבקאות בלתי רגילה כלל בספרות האחרונים. אולי רק בשנים לאחר מכן בספרי ה"צפנת פענח" והגר"י ענגל ז"ל.

נציין שלשה ציונים-ביאורים של הגאון ז"ל, במסכת ברכות, והם ממש כטיפה מן הים הגדול:

א

בברכות כ"ד ע"א: "והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפליו", וברש"י: "שהתורה חייו של אדם". בגליונות ה"אוהלי יוסף" מציין למנחות מ"ד: "כל המניח תפילין מאריך ימים,

אהלי יוסף

שנאמר ה' עליהם יחיו [ולזה ציין גם בהגהות הב"ח], ולערכין כ"ג ע"ב במשנה: אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן, נותנים לו מזון ל' יום וכסות י"ב חודש כו' ותפיליו, ובגמ': "מאי טעמא? ואם מך הוא מערכך החייהו". הרי שהתפילין הם חייו של האדם.

[ומכל מקום נראה שיש לומר כן גם בכוונתו של רש"י, לפי מה שכתב רבינו יונה בברכות בסוף פ"ב דברכות: "ואף על פי שמצות תפילין יש בהם מעשה והיה נראה שאינה נדחית מפני הלימוד, אפילו הכי במכילתא (בא"ז) אמרינן שמי שעוסק בתורה פטור מן התפילין, ואמרינן התם דטעמא דמלתא משום דבתפילין כתוב (שמות יג, ט) "למען תהיה תורת ה' בפיך" וכיון שטעם התפילין מפני התורה והוא עוסק בתורה כל היום, זהו במקום תפילין" (ועי"ש שאין הכוונה לשעת קריאת שמע ותפילה שאז צריך לקבל עליו עול מלכות שלימה). הנה מבואר שעיקר ענין התפילין הוא התורה].

הברקה והסברה זו יש בה כדי לבאר את דברי ה"פרי מגדים".

בשו"ע או"ח סי' ל"ז סעיף ג': "קטן היודע לשמור תפילין בטהרה כו' חייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו", וברמ"א: "ויש אומרים דהאי קטן דוקא שהוא בן י"ג שנים ויום אחד", וב"פרי מגדים" כתב: "ואיני יודע אם הוא בן י"ג שנים איזה חיוב יש על אביו, דאיש בפני עצמו הוא, ואם הוא עני, כל ישראל מצווין להחיותו" עי"ש והביאו ה"ביאור הלכה" שם. ותמה על זה אחד מחשובי פוסקי דורנו ז"ל: "וצ"ע דמנלן הא, דאם הוא עני כל ישראל מצווין להחיותו כדי לקיים מצוה, דלכאורה לא מצינו חיוב אלא בדברי הגוף, אבל בדברי מצוה אפשר דנימא דכיון שהוא אנוס מחמת חסרון כיס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו כו'".

אשר לפי ביאורו של ה"אוהלי יוסף", פשוט הוא, שתפילין אינם רק ענין של מצוה, אלא חייו של אדם תלויים בהם, מובן איפוא שהתפילין נכללים בכלל אלו שמצווים עליהם "להחיותו". מכאן טעם לשבח בחשיבות המיוחדת שיש במבצע התפילין. שהוא נוגע לא רק לרוחניות האדם אלא לגשמיותו.

ב

"חסידים הראשונים"

במשנה ברכות ל' ע"ב: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת (במקום שבאו להתפלל, רש"י) ומתפללין כד שיכונו לבם לאביהם שבשמים", וברבינו יונה: "יש מפרשים כדי שיפנו טרדת המחשבות ויכונו באמירת התפילה, ואין

אהלי יוסף

זה נראה למורי הרב נר"ו כו' – אלא ודאי כך הוא הפירוש: "כדי שיכונו" שיהיה לבם שלם בעבודת המקום, ויבטלו מלבם תענוגי העולם הזה והנאותיהם, כי כשיטהרו לבם מהבלי העולם הזה ויהיה כוונתם ברוממות השם, תהיה תפילתם רצויה ומקובלת לפני המקום, ועל כוונה זו נאמר "תכין לבם תקשיב אזנך" כו'.

ובגמ' שם ל"ב ע"ב: "תנו רבנן: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת, וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפילה, תורתן היאך משתמרת ומלאכתם היאך נעשית? אלא מתוך שחסידים הם, תורתם משתמרת (בתוך לבם שאין תלמודם משתכח, רש"י) ומלאכתם מתברכת".

[ובשו"ע] רבינו ריש סי' צ"ג: "המתפלל צריך שישהה במקום שמתפלל, שעה אחת קודם תפילתו, כדי שיכוין לבו למקום, שנאמר: אשרי יושבי ביתך, ואחר כך יהללך סלה, ושעה אחת אחר תפילתו, שלא תהא נראית עליו כמשאוי שממהר לצאת ממנה, שנאמר: אך צדיקים יודו לשמך, ואחר כך: ישבו ישרים את פניך. וחסידים הראשונים היו שוהין שעה ממש משעות בינוניות שהן כ"ד במעת לעת, ולשאר עם די בשעה מועטת, כדי הילוך ב' פתחים שהם ח' טפרים, כמ"ש בסימן צ'".

ועי' במהרש"א שפירש שאלת הגמרא "הרי אין להם פנאי לחזור על לימודם" והתירץ הוא: "שמשתמרת במיעוט חזרה".

"סייעתא מן שמיא הוא"

בגליונות ה"אוהלי יוסף" הוא מסביר את סוגיית הגמרא, על פי מה שאמרו במגילה ו' ע"ב: "ואמר רב יצחק: אם יאמר לך אדם יגעתי (בתורה, רש"י) ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן. הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא, ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמי גירסא (שלא תשתכח ממנו, רש"י) סייעתא מן שמיא היא (ויש יגע ואינו מוצא, רש"י)". וב"הלכות תלמוד תורה" לאדמו"ר הזקן פ"ג ס"ב: "ועוד, כי להעמיד גירסתו ולימוד התורה שבעל פה כולה שלא תשתכח ממנו, אין הדבר תלוי בחזרה לבדה, שיחזור פעמים רבות מאוד, אלא גם בעזרתו ה' וישועתו, כי יש ידע מאוד לחזור על לימודו פעמים אין מספר, ואף על פי כן משכח בזמן קרוב, כי הוא שכחן גדול בטבעו ותולדתו, ואין הקב"ה עוזר לזה שעושה מלאכתו קבע ותורתו עראי, אלא למי שעושה תורתו קבע ומלאכתו עראי ומשליך יהבו על ה' כו', וכך אמרו חכמים (ברכות לה ב): "דורות

אהלי יוסף

הראשונים עשו תורתם קבע ומלאכתם עראי, זה וזה נתקיים בידם, ודורות האחרונים שעשו תורתם עראי ומלאכתם קבע, זה וזה לא נתקיים בידם, ובפ"ד ס"ו: "אך מכל מקום גם חסידים הראשונים לא היו רשאים להשהות כל כך בתפילה, אלא מפני שלמדו כבר תחילה כל התורה שבכתב ושבעל פה כולה, וקיימו ידיעת התורה, שמתוך שחסידים הם היתה תורתם משתמרת ומתקיימת בידם ולא משתכחת מהם".

אלא ש"מכל מקום צריך חזרה לחזור על משנתו דוקא, כדאמר בערובין נדב: "אמר רב שיזבי משום רבי אלעזר בן עזריה: מאי דכתיב (משלי יב, כו): "לא יחרוך רמיה צידו והון אדם יקר חרוץ"? לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי (שמרבה בגירסא ואינו מחזר עליה, רש"י) כו', אמר רב סחורה אמר רב הונא: מאי דכתיב (משלי יג, א): "הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה"? אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט, ואם לאו קובץ על יד ירבה".

"חסיד" מי הוא?

רק חסידים יכולים להסתפק במיעוט חזרה, ומי הם ה"חסידים"? כאן באה שורה ארוכה של ציונים ומובאות מהש"ס:

שבת ק"כ ע"א: במשנה: מצמיחין סל מלא ככרות כו' ואם היו פקחין עושין עמו חשבון אחר השבת" ובגמ': "חשבון מאי עבידתיה, מהפקירא קא זכו (דהא "הצילו לכם" קאמר להו, לצרכיכם, ואם פקחים הם "יעשו הכל" הוה ליה למתני, רש"י), אמר רב חסדא: מדת חסידות (שמחזירין לו, רש"י) שנו כאן. אמר רבא: חסידי, אגרא דשבתא שקלי (בתמיה, אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר כו' מיהו חסיד לא מיקרי אלא אם כן מוותר משלו, רש"י).

שבת קכ"ז "גומל נפשו איש חסד" וכו'; תענית ח' ע"א: "מאי תקנתיה? ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו תפילה כו'"; תענית י"א: נקרא חסיד "גומל נפשו"; אבות פ"ב מ"ח: רבי יוסי הכהן חסיד, וברע"ב: "שעושה לפניו משורת הדין"; משנה סוף סוטה: ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וב"תוספות יום טוב": "דהיינו ויתורו עם חבריו לפניו משורת הדין כו'"; בבא קמא ל' ע"ב: "האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דאבות כו'", וב"נמוקי יוסף" שם: "משום דלא מקרי חסיד אלא מאן דעביד לפניו משורת הדין, בין לקדש עצמו במותר לו בדברים שבינו לבין המקום, בין למיעבד הרחקה יתירה דלא ליגע באיסור גזל ונזקין וכיוצא בהן כו'", ועי' גם בהקדמת "דרך חיים" לאבות; פסחים מ' ע"א פירש רש"י ל"בעל נפש", חסיד ועוד.

"ואבדה חכמת חכמיו"

כאן באה הוספה , בסיכומה של סוגיית "תורתם משתמרת", ומתבטאת בה היותו של הגאון הכותב, מתלמידי גדולי רבותינו הק': "כמו שאמרו בברייתא, בחזרת לימודם ובסיעתא דשמיא עבור תורתם קבע, מהני שיתקיים בידם על כל פנים בחזרה הראויה לו לפי טבעו. אבל מי שאינו מכווין דעתו כלל, יש לומר בדרך דרש, שעל זה נאמר (ישעיה כט,יג): "יען נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני וליבם רחוק כו' על כן הנני כו' ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר כו'", שהכוונה היא שלבו רחוק מלכוון לבו למקום, רק בפיו ובשפתיו, ועל זה בא העונש: "ואבדה חכמת חכמיו" וקאי אתפילה, כמו שכתב הרד"ק, הובא בספר חרדים, במצוות התלויות בלב, סימן י"ז וכו'".

"ועל דרך זה שמעתי בשם הגאון אדמו"ר נ"ע, שאמר שבפסוק זה מצא מפורש, למה ששמע בשם הבעל שם טוב, שמי שיש לו מחשבות זרות בתפילתו, לא יוכל להמציא ולהבין חכמה וסברה אמיתית בתורה בדבר התלוי בסברה כו', ואמר שזהו כוונת הכתוב בעונש מי שבפיו ובשפתיו יכבד, וליבו רחוק, במחשבת חוץ מעניני התפילה, ואבדה חכמת כו' ובינת נבוניו כו', היינו בסברה. עד כאן שמעתי".

ג

"במקום חיותינו כך"

בברכות ס"א ע"א: "תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה של יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות, אמר לו: אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים, אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם, אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כו', אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פיקח שבחיות, לא פיקח אתה אלא טיפש אתה, ומה במקום חיותינו אנו מתיראין כו'".

הוא אשר אמרו בעבודה זרה ד' ע"א: "כדגי הים, מה דגי הים כשפורשין מן המים מיד מתים", וכפי שציין שם המהרש"א.

ברם לכאורה תמוה שמצינו אצל רבי עקיבא עצמו, שגם אצל הבריות שביבשה כך הוא שכאשר יורדים לים מתים, וכך אמרו בחולין קכ"ז ע"א: "וכשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה אומר,

אהלי יוסף

מה רבו מעשיך ה', יש לך בריות גדלות בים ויש לך בריות גדלות ביבשה, [בריות] שבים אלמלי עולות ביבשה מיד מתות, [בריות] שביבשה אלמלי יורדות לים מיד מתות כו". הרי שלכאורה אין הבדל בזה בין בריות שבים לבריות שביבשה?

ה"אוהלי יוסף" מעיר זאת, ומציין ל"תורת חיים" חולין ריש פרק שני [כ"ז:]: "כשיוצאין מן המים מיד מתים מאליהם". הפירוש בזה לכאורה פשוט: בריות יבשה שיוורדות לים, מתות לא משום "שפורשות מן היבשה" כי אם מצד שהים מזיק להם. מה שאין כן בדגים שבים שהמים הם הם חיותם, וכשפרשים מהם מיד מתים.

ומציין בהמשך לזה, מה שמצינו בכמה מקומות בש"ס שהרג טריפה פטור, ואף על פי כן בשבת חייב משום נטילת נשמה, ולא כך ב"שולה מן הדג" כיון שיבש הוא וכו' ע"ש, שמציין את הגמ' בסנהדרין ס"ח, את הגמ' בשבת ק"ז, את ה"רעיא מהימנא" פר' שמיני ואת המהר"ל ב"נצח ישראל" ..

סוף דבר

קשה ובלתי שיין, להקיף בשעה קלה, את האוצר הבלום הטמון בכתביו מלאי החידושים וההברקות של הגאון בעל ה"אוהלי יוסף". הבאנו רק טעימות קלות מצוף דבשו, ויהי רצון שנשכיל לקבץ נפזרות, כתבי יד שונים בכל מקצועות התורה המצויים פה ושם, ולכנסם לפונדק אחד, לזכות בהם את ישראל, ולפאר ולרומם את תורתם הקדושה שנלמדה לשמה, של גדולי גאוני החסידים נשמתם עדן.

אהלי יוסף

תולדות המחבר

אבותיו

הרב אליהו יוסף בהרב אריה לייב ריבלין זצ"ל היה בן למשפחה מפורסמת בישראל.

זקני המשפחה היו מספרים שראו את הכתבים העתיקים בהם נפרטה בשמות שלשלת היחוס עד לבית דוד המלך. אגדות שונות שנתפשטו בין הענפים השונים של המשפחה מספרות על מוצאה מגלות ספרד אשר באמסטרדם. על כל פנים ברור יחסה, איש אחרי איש מאז המאה השש עשרה למן אביה **החבר רב יוסף** זצ"ל אוד מוצל מגזירת וינא.

דור אחרי דור קמו במשפחה זו מאז חכמים וגדולי תורה ומרביציה. אדירי צדקה וגדולי מעשה ועסקני ציבור וממנה יצאו גם מניחי יסוד לשוב היהודי בארץ ישראל, למיום עלות תלמידי הגר"א לארץ ישראל בשנת תקס"ט ואחרי זה בעליית תלמידי הרב בעל התניא חסידי חב"ד משנת תקפ"ה ואילך.

להחבר רב יוסף הנ"ל מתייחס הגאון מוהר"ר משה בן מוהר"ר **נפתלי הירש סופר** הידוע בשם **רב משה רבקש** זצ"ל מחבר ספר **באר הגולה** על ארבעה חלקי השולחן ערוך. אביו של רב נפתלי הירש היה מוהר"ר פתחיה סופר בן החבר רב יוסף.

רבי פתחיה בן רב משה רבקש היה חותנו של הרב הגדול מו"ה **אליהו חסיד** בן הרב משה **קרעמער** זצ"ל. רבי אליהו חסיד היה ראש הקהל דיין ופרנס וגבאי הצדקה גדולה בוילנא ושם נפטר בכ"א אלול ת"ע.

מוהר"ר צבי הירש היה בנו השלישי של מוהר"ר אליהו חסיד, בנו של רב צבי הירש היה הנגיד הגאון רב שלמה זלמן **ריבעלעס** או **ריבלין**, מראשי קהילת שקלאב.

לרב שלמה זלמן נולדו לו שני בנים אחד מוהר"ר אליהו ריבעלעס הידוע בשם **רבי אליהו פלאטקעס**, והשני היה מוהר"ר **בנימין ריבעלעס** משקלוב.

בה בשעה שרבי בנימין ריבעלעס היה מתלמידי הגר"א הנאמנים לשיטתו ואבי כל סעיף משפחת **ריבלין הפרושים** המחזיקים בשיטת הגר"א, נטה אחיו רבי אליהו פלאטקעס אחרי חסידות חב"ד והיה לאביו של כל סעיף משפחת **ריבלין החבד"ם**. [בהקשר לזה מספרים שבשעה שעבר רבי

אהלי יוסף

אחיהו פלאטקעס לחסידות היה אחיו רבי בנימין בעצבות גדולה וביקש ממש לשבת עליו אבלות, עד שנזפה בו אשתו^א דרך חיבה ואמרה חלילה לך, הרי גם החסידים גדולי תורה וצדיקים גמורים^ב.

לרבי אליהו נולדו שלש בנים, ר' צבי אליעזר ריבלין [הבן של האדמו"ר הזקן הרה"ק רבי משה נשא לאשה את ביתו], ר' אריה לייב אביו של המחבר, והר' שלמה זלמן. הר' אריה לייב נשא לאשה את בת אחיו ר' צבי והיה גיסו של רבי משה בן הרב בעל התניא.

תולדותיו

הגאון הקדוש רבי אליהו יוסף ריבלין נולד בשנת תקס"ה (1805) לאביו החסיד המפורסם רבי לייב מאולע שהיה מגדולי חסידי רבינו האדמו"ר הזקן רבי שניאור זלמן נ"ע מלאזני ולאדי בעל המחבר ספר התניא והשולחן ערוך. והוא היה חתנו של החסיד הנודע רבי צבי הירש מאולע, מי שהיה גם חותנו של הרה"ק ר' משה בן רבינו הזקן בעל התניא.

באותם הימים התפרסם שמו של הגאון העצום רבי מנשה מאולע בעל ה"אלפי מנשה" מחריפי המח שבדור. רבי מנשה היה ממקורבי הגר"א מוילנא ומהיושבים ראשונה בשולחנו, התקרב בעירוב ימיו אל רבינו הגדול בעל התניא. בשל אישיותו המיוחדת וסגולותיו שבהם חונן הגאון רבי מנשה, הטיף לאחדות בקרב שתי המחנות וחיבר ספר מיוחד לשם כך בשם פשר דבר. הברקותיו ויחידודי שכלו היו לשם דבר בקרב הלומדים, רבי אליהו יוסף החליט לקנות תורה וחכמה מגדול זה, והיה לתלמידו המובהק.

כשהתמנה רבי אליהו יוסף לרב ואב"ד פקלאצק, שהיתה עיר ואם בישראל, יסד בפקודת רבינו הצמח צדק בית מדרש לתורה ברוח חב"ד, ומובחרי התלמידים נשלחו על ידי הרבי ללמוד אצל רבי אליהו יוסף ולהשתלם בעבודת ה' בבית הגדול הזה. בספר "בית רבי" מציין גם שהרה"ח המפורסם בדורינו רבי יחזקאל יאנעוור זל"ה גם אותו שלח האדמו"ר צמח צדק נ"ע אליו, וישב אצלו זמן רב ועל ידו התקרב הריח"ז לאדמו"ר ובעסק החסידות. גם בעל התורה חסד הרה"ק רבי שניאור זלמן פראדקין נסע אליו לשמוע לקח מפיו.

רבי אליהו יוסף שזכה בבחרותו לראות את פני הקודש, רבינו הגדול בעל התניא ושלאחר הסתלקותו היה מגדולי מקושרי בנו רבינו האמצעי הרה"ק ר' דובער זיע"א [מקובל בקרב צאצאיו,

א. אשת רבי בנימין היתה סגית נהור וצדקת וכשלא היתה יכולה בסיבת עורונה לעזור בהכנסת כלה היתה מורטת נוצות אוזים לתקן כרים וכסתות לכלות עניות.

ב. ומעניין שרב הלל ריבלין הפרוש שהיה בנו של רבי בנימין קרא לבנו בשם אליהו על שם דודו רבי אליהו פלאטקעס, ורבי אליהו יוסף מחבר ספר זה קרא לבנו הגדול בנימין ע"ש דודו רבי בנימין ריבלין, והשמות האלה בנימין ואליהו חוזרים בדורות במשפחות ריבלין הפרושים והחב"דים.

אהלי יוסף

שבתחילה התקשר בהרה"ק רבי אהרון מסטראשלע נ"ע, אך כשביקר בסעודת נישואין ושמע דבי חסידות מפי האדמו"ר האמצעי נשאר אצלו ודבק בו¹, ואחריו רבינו בעל הצמח צדק, והיה נחשב לאחד מעמודי התווך של תנועת חב"ד ואף התפרסם בעולם התורה כגאון גדול.

לאחר שנות כהונה ברבנות בקהילות גדולות, עלה רבי אליהו יוסף לארץ ישראל בשנת תר"ז עקב מחלה קשה שפקדתו, ובהקשר לזה מספרים: שמחלתו היתה כזו שאם תהיה כמותה בבהמה מחלקות היא בין הפוסקים שלדעת הבית יוסף כשרה ולדעת הרמ"א טריפה, החליט איפה רבי אליהו יוסף אעלה לארץ ישראל שם הבית יוסף הוא מרא דאתרא והלכה כמותו ולשיטתו הרי יש סיכויים להחלמתי, וכך היה שחי בארץ ישראל קרוב לעשרים שנה.

אמנם נכדו רבי אליהו יוסף² בין רבי שניאור זלמן זצ"ל מספר בשם זקני המשפחה שלא עלה סבו רבינו אליהו יוסף לארץ ישראל אלא משום שלא היתה דעתו נוחה מן המחלוקת עם המתנגדים בגולה, כי מעצם תכונתו התרחק רבי אליהו יוסף מכל מחלוקת, והגיעו הדברים עד כדי כך, שהיה מעשה ובשעת סעודה מצווה בעיר חמד לו אחד המתנגדים לצון ותחב בכיס בגדו של רבי אליהו יוסף כפות כסף מעל השולחן להאשימו בגניבה.

רבינו בעל הצמח צדק הסכים לנסיעתו ומינה אותו לבא כוחו ועושה דברו בארץ הקודש.

רבי אליהו יוסף איווה למושב לו את ירושלים עיר הקודש, ובה השתקע, וראה לפניו משימה להחזיר את הרעיון החבדי" בעיר זו שהיתה מלאה חכמים וסופרים. [כי בתקופה ההיא תקופה של עליית חסידי חב"ד עיקר מושבם היה החברון עיר האבות הרחק מצפת של החסידים מתנגדי חב"ד ומחוצ לגבולות ירושלים שבה היתה יד הפרושים צאצאי תלמידי הגר"א על העליונה].

בירושלים התפרסם מאוד בגדולתו וקדושתו כאחד הגדולים אשר בארץ, והצליח לעשות חיל להפצת תורת החסידות החבדי"ת. בפקודת רבינו הצמח צדק נבנה על ידו בית המדרש צמח צדק המתנוסס ב"ה לתפארה עד היום הזה. עם זאת היתה מצודתו פרושה גם בחברון שם יסד ישיבה והרביץ תורה ודברי חסידות לתלמידים הרבה.

בכח גדלותו העצומה בתורה, ויראתו הקודמת לחוכמתו התחבב על כל חוגי הישוב היהודי בארץ ישראל. כל גאוני התורה בארץ ישראל הוקירוהו והעריצוהו. במרוצת הזמן היה לאחד מראשי דברי הארץ. קשר הדוק ביותר שרר בינו לבין גאון אב"ד קאלי"ש הגאון בעל זית רענן. יחסי רעות היו גם בינו לבין גדולי ירושלים ובראשם הגאב"ד הגאון רבי ישעיה ברדק"י, הגאונים רבי ידידיה

ג. המוציא לאור ספר אוהלי יוסף על הש"ס.

אהלי יוסף

רפאל אבולעפיה, רבי יוסף זונדל מסלנט, רבי נחום לעוי ועוד. גאוני תורה אלו אף שהיו נמנים על הפרושים ראו ברבי אליהו יוסף גאון וקדוש ומורם מעם.

ראויה לציון מיוחד גם אשתו של רבי אליהו יוסף, מרת פעשה הדסה, שהיתה צדקת מפורסמת, אשה כשרה, מנשים באוהל תבורך. אחרי פטירת בעלה עשתה רצונו ומסרה לבניה כל דמי כתובתה, מעט שהיה לה להשלים ההוצאות של הדפסת חיבור זה.

בשנת תרכ"ה בי"ב לחודש תמוז, ביום חמישי, נסתלק רבי אליהו יוסף זצוק"ל בביתו שברחוב חברון, לבית עולמו, והוא כבן שישים שנה, במלאות שמונה עשרה שנה לעלייתו לארץ ישראל.

כבוד גדול עשו לו במותו הספידוהו כהלכה וכל העם הרבו לבכות עליו.

ומנחתו כבוד על הר הזיתים ועל מצבתו נחרת "פ"נ הרב הגדול החריף ובקי שנון בנגלה ובנסתר החסיד המפורסם אשר רבים הלכו לאורו ומאור תורתו וקדושתו הופיע להם להורותם דרך ה' וחידושי תורתו בנגלה ובנסתר אשר השכיל הלא המה בכתובים מז"ה אליהו יוסף בהרב הגאון מוהר"ר אריה לייב ז"ל מק"ק דריבין יע"א. ונבלע יום ה' י"ב תמוז תרכ"ה תנצב"ה".

אהלי יוסף

התנצלות בני המחבר

בני אל עליון יהי נא אמרינו לרצון לפני ה' ולפניכם. הקוראים הנעימים. שמעו נא דברינו וישמע אליכם ה'. ויענה אתכם בזכות אבותינו זללה"ה. הן ערכנו את מעלת כבוד אאמו"ר המחבר זללה"ה ותועלת חבורו בדף מיוחד לעיני כל יודעי דת מביני מדע.

וידוע מאמרם ז"ל יפה כח הבן מכח האב. לזאת ערכנו גם מעלת כבוד אדונינו זקנינו זללה"ה ותפארת שמו בדף מיוחד ולא לספר בשבחם ולהודיע טבעם בעולם באנו ח"ו כי לא זאת המרגיע לנפשו' הצדיקי' האלה. כי אם לזכרון הצבנו ציונים להאיר לנגד עינינו סלולי דרכם והלוכם בקודש להטות לבבינו ללכת בעקבותיהם. וזכר עולם יהי' לצאצאינו כו' עד ביאת ינון לא תמעד אשורנו וקסולי צאצאינו כו' מדרכיהם זללה"ה.

ותשכון התורה באכסניא שלה כידוע מאמרם ז"ל על פסוק לא ימוש מפך ומפי זרעך כו' אמר ה' מעתה ועד עולם. והנה אנחנו דור שלישי לחא"ז זללה"ה. שמנו אות בציון מעלותם וצדקתם לעד בדפי לוחות מיוחדים. למען היותם ניר לנו ולצאצאינו כו' עד עולם אמן.

והננו כהיום כורעים ומשתחוים ומוזים דרבנן שלא זכינו להבין פנימיות ותוכן כוונת כ' אאמו"ר. גם בכינו בזכרנו את ציון ציוני ההלכות שלמד עמנו. והורנו אלה החקים ב"ג פ"ת. ושעורי למודי מוסר בחסידות במתק לשונו כאשר ייסר איש את בניו. ולו הואלנו להבין היטב היטב שכל פנות שהיה פונה שהיו רק להימין אותנו. ולהגדיל המהדורא קמא עמנו דוקא בכל חברי קודש שחיבר בילדותו בהיותו יושב על כסא ההוראה בער"י חוץ. והיה רוצה למסור לנו כל סימני טהרות קדשי כתבי ידיו על ג"פ"ת וחדושי ההלכות ועל ד' חלקי ש"ע. ואותה נפשו שאחר המהדורא ידפיס איזהו מחדושי בחיים חיותו.

אבל אשמים אנחנו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה עלינו זאת כי נקרא אל השמים מעל ונוטל עטרת ראשינו אוי לנו כו'. אמנם כן לא יצר סוכן בנו חלילה וחלילה להמרות רצון קדשו. כי אם (א) צעירים היינו. (ב) עומק המושג חריפות גאון בקיאותנו. (ג) קוצר השגתינו לערך שנותינו. (ד) כי לא נאמנה אתנו כי תקטף שורש ועיקר האשל הגדול בעודנו פרחים היינו. חשבנו עוד חזון.

והנה אין חזון נסתמו כל מעיינות חכמתו ועלו בארובות השמימה **שנת תרכ"ה י"ב בחודש תמוז** דהאי שתא חסר חסרנו וחשך אורו ולא תהיל עלינו אורו הצח. והופיע במרום נר נשמתו ותעל

אהלי יוסף

רוחו השמימה. וגוויתו כתרשיש נטמן בארון הר האלקים הוא הר הזיתים תחת רותם א' וקראנו שמו אלון בכות. ועומד נוכח פני המקדש שיבנה בב"א.

והנה יתומים נשארנו ואין אב בחכמה להעניקנו עוד מתנובות חלב ודבש תורתו. ואין לנו שיוור רק התורה הזאת שלמד אתנו בהיותינו רכים בשנים.

אבל זאת נחמתינו ובטחונינו בה' חזק זכות כ' אאמו"ר יעמיד לנו כי יוסיף ה' לנו שנים ורוב שנים יודיענו חכמה וגם דעת בתו"ע. והתורה תחזור לאכסנאי כו'.

ויהי כאשר תמו ימי בכי ואבל כבד אאמו"ר ז"ל. ובאנו אל האהל בית מלונו שלן בעמק הלכה מלון תורתו ונפתחה את אמתחותיו ואת שקיו. והנה מלאים צרורות צרורות כתבי יד קדשו נחמדים מפז. נכוחים ומבינים. על ש"ס ונחלק לשני חלקים א' מה שלמד שיעורו בעינו הרב. ב' מה שלמד שיעורו לגירסא והם פלאים לכל רואיהם. ועוד הרבה חדושי דינים על ד' חלקי ש"ע. ועוד כמה שאלות ותשובות ולבד זאת מצאנו ראינו הרבה ניירות כתבי יד קדשו מרזי התורה המצויינים ומסומנים על תורת כ"ק אדמו"ר נ"ע נחמדים למאוד לא יערכום כל הון.

ובהיותנו מריקים השקים והנה קרן אור פני החיבור ההוא כתוב הדר הוא. וראות המעשה נזכר הלכה. והוא ההלכה אשר הרבה פעמים שמענו מפי קדשו כ' אאמו"ר באמרו אלינו. הנה רצוני להגות עמכם משנה תורת קידוש השם ודיני ווסתות ואחר המהדורא אם יזכני ה' אעלה אותם ועוד איזהו מחבורי על הדפוס. ובהיות מחשבתו קשורה בקידוש ה' נורא. נתבקש למעלה ותהל נרו בשמי שמים. ושם שארית בארץ חיים עד העולם האוצר כלי חמדת יקרת כתבי קדשו.

ואמרנו הנה עת לחשות לה' לא להפר תורת רצון כ' אאמו"ר זללה"ה מה שהיה רצונו להעלותם על הדפוס. וטוב בעיני ה' ונעלה מהדורא בתרא בג"ע העליון ממהדורא קמא בהאי עלמא. ושפתותיו יהיו דובבות במתיבתא עלאה בהני רזין עלאין קדישין מכל דיני חדושי תורה אשר השאיר לתהלה ואנחנו קמנו ונתעודד יותר מכוחינו וממאודינו והביאנום על הדפוס המשובח והמפואר דפה עה"ק ירושלם ת"ו דיני קידוש השם ודיני ווסתות ודיני כלאי בגדים ושו"ת אחת מדין צדקה למען הפיק זממו הטוב. שהיה רוצה בחיים חיותו להביא לביה"ד ק"ה ודיני ווסתות כנ"ל ודין קדימה היה לזה החיבור להוציאו לאור. לקיים מחשבתו הטהורה זללה"ה.

ולא השיגו ידינו להדפיס עוד מחדושי ש"ס הנ"ל. כי גם החיבור הזה לולי עזרת אמנו הצדקת המפורסמת מרת פעסיא הדסה מנשים באוהל תבורך אשה כשירה שעשתה רצון בעלה שמסרה לנו כל דמי כתובתה מעט שהיה לה להשלים ההוצאות חיבור קדוש השם. וברצות ה' הצלחת

אהלי יוסף

מחיר הספרים כי תחזור לידינו להחזיר דמי כתובת אמנו הצדקת הנ"ל אזי בל"נ מהנשאר בידינו ממעות מזומנים נביא עוד איזהו מחידושיו כפי ההוצאה שיהי' ממזומן בעזה"י. וזכות צדקתו ותורתו ועבודתו מנעוריו ועד נשימה אחרונה שהי' דבוק לאלקים חיים יגן עלינו ועל כל ישראל אמן סלה ועד.

וקראנו שם החיבור הקדוש אוהלי יוסף כי האותיות שם הספר כאותיות שמו, עוד ראה זה למד זה. עוד ראה זה חיבר זה. עוד ראה זה שקיים מה שבזה. עוד ראה זה הוא זה. עוד כזה ראה וקדש זה. עוד כזה זה זה כזה: ובזכות ז"ה נזכה לאמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו. זה ה' קוינלו נגילה ונשמחה בישועתו. יהיו לרצון אמרי פינו והגיון לבנו לפניך ה' צורנו וגואלינו.

נאום ב'מהרה נ'חמינו י' מ'שפטך נ'אמנים בן לאאמו"ר הרב הצדיק המנוח מוה' אליהו יוסף זלה"ה. ונאום ש'בעה נ'פשי י'גון א'בי ו'מורי ר'בי ז'כרוננו ל'ברכה מ'אתי נ'פרד בלאאמו"ר הרב הצדיק המנוח מוה' אליהו יוסף זלה"ה.

ונאום ד'ואג ו'משמיע ד'ברי צ'עקתו ב'רבים י'ודיע בלאאמו"ר הרב הצדיק המנוח מוה' אליהו יוסף זלה"ה.

הסכמת הרבנים מירושלים עיה"ק תובב"א

כבוד הרב הגאון הגדול מופלג ומפורסם בקצוי תבל לשם ולתפארה כקש"ת מוה' מאיר אויערבעך
אב"ד דק"ק קאליש יע"א

וכבוד הרב המפורסם חסידא ופרישא המקובל האלקי כקש"ת מוה' חי רפאל ידידה אבועלאפייא
נ"י.

ישמח לבנו ותעלוזנה כליותנו בראותינו יוצא מבית הדפוס פה עיה"ק תובב"א חיבורו של כבוד
ידידנו הרב הגדול המובהק חריף ובקי זך הרעיון המפורסם בתורה ובחסידות המנוח מוה' אליהו
יוסף ריבלין זללה"ה הרב הגאון היקר הנז' היה דגול מרבבה בתורה ובמעלה זכה ללמוד וללמד
מנעוריו וזכה לתקוע אהלו אהל תורה בעה"ק תובב"א כמו שמונה עשרה שנה למד ולימד הרבה
תורה בטהרה פוס ממלל רברבין והשאיר אחריו ברכה הרבה חידושים בהלכה ובחסידות כתבי
קודש בהירים וזהירים דברים עמוקים ויקרים.

וידוע כי מאד חשקה נפשו הטהורה להדפיס איזה חיבור מחידושו. לכן מחזקין טבותא לבניו
המופלגים יחי' אשר אזרו כאנשים חלציהם והוציאו למאור חיבור המכונה בשם אוהלי יוסף
לזכר שמו הטוב הנוטף כזית ישא ברכה מאת ה' ויזכו לראות טוב בעמלם.

חלילה חולין הוא לכל איש ישראל להתגדר במלאכתם לחזור ולהדפיס חיבור הנז' עד כלות
עשרה שנים וכח בידם לנעול דלת ולאסור את שלהם עד זמן הנז' ונחלה מאת היקרים האהובים
האחוזים וקשורים בעבותות אהבת התורה קחו נא מאהלים האלה אל בתיכם למען יפיקו
האחים הרבנים היקרים בני המנוח הרב המובהק ז"ל רצונם.

דברי המדברים לכבוד התורה ונשמת הרב המובהק החסיד המנוח ז"ל בעה"ח.

יום א"ך מנחם שנת טוב תורה לפ"ק פה עה"ק ירושלם תובב"א.

מאיר בהגאון המנוח מו' יצחק זללה"ה חי רפאל ידידה אבועלאפייא ס"ט.
אויערבאך בעהמ"ח ספר דברי חיים, מלפנים
אבד"ק קאליש יע"א כעת בעה"ק ירושלם
תובב"א.

פרשנו שחינו לפני גדולי מדינת רוסיא ליתן הסכמתם על החיבור הלזה וכה תשובתם אתנו
אביכם הגאון הצדיק זצ"ל הוא מן המפורסמים בדורו ואין צריך ראייה.

ספר

אודלי יוסף

דיני קדוש השם ווסתות וקצת דיני צדקה וכלאי בגדים

כבוד המחבר האדיק זל"ה בחיים חיותו כסה שם תפארת קדושתו בכנפי לבושי עטה . ולא נכרו בחזות ירושלים צדקת מעשיו מפארי מדותיו . והיה טמון באוהל תורה . ודורש ציון ציונים עשה לתורה בנגלה ובנסתר . לזאת קראנו שם הדף אשר שמו של המחבר זללה"ה טמון וגנוז שם בסם **אהל ציון** . שם ימצאו יחזקאל וינשקרו והספר הקדוש הזה יהיה עטרה מעל לראש הקונה . הקונה יקבל פני שר **אלהיו** ז"ל . **יוסף** ברכה אל הבית אשר בא שמה וחיים ושלום יוסיפו לו . זי"ע ועכ"י א'

והבא אל האוהל ימצא מעלת המחבר ותועלת החיבור ועל-מה הוטבע אדניו

נרפס בדפוס הגדול של הרב המדפיס מוה' **ישראל** ב"ק הי"ו
על מכשם הדפוס משאת **משה** מונטיפיורי הי"ו ואשתו הצדקת **יהודית** נשמתה בגן'ת
תחת ממשלת אדונינו האדיר המלך החסיד הרחמן שולטאן **עבר איל** עזיז יר"ה

הובא לבה"ד במלות ואולאת בני הרב המחבר ואמז הרבנית תי'

פעיה"ק ירושלם תובב"א

לפרט ונקדשתי בתוך בני ישראל

אהלי יוסף

תוכן הענינים

הלכות קידוש השם

דיני קידוש השם א
השמטות קיג

חלק הלכות נדה

דיני ווסתות קטו
הערה בדברי הס"ט סימן קפ"ז קעג
רישומי קיצורי פסקים בהלכות נדה סימן קפ"ז קעה
רישומי קיצור בהלכות נדה סימן קצ"א קצה
רישומי ליקוטי קיצורי דברים משו"ע אדמו"ר הלכות נדה סימן קפ"ג רא
הערות על מסכת נדה ריג
הערות בדברי הב"י סימן ק"צ רכ

הלכות צדקה

דיני צדקה רכט

הלכות כלאי בגדים

דיני כלאי בגדים שכה

הלכות

מראה מקום

(א) גמ' סוף פרק בן סורר
דף ע"ד ע"א וע"ב, ופסחים
כ"ה. וע"ז כ"ז: ויומא פ"ב.
ע"ש.

**א כתוב בתורתנו הקדושה ולא תחללו את שם
קדשי "ונקדשתי בתוך בני ישראל" למדנו מזה [א] א
שמחויבים אנו למסור נפשינו על קידוש השם (והם**

עיונים

דימסור נפשו (אפי' למ"ד דהטעם מצד חומור
העבירה ולא משום חילול), מ"מ כשאינו
מוסר את עצמו לא קטלינן ליה אפי' בב"ד
ובהתראה, (לדעת הרמב"ם ונמוק"י עיין
מש"ל ומה שחולק הרמ"ך ע"ש), רק דעבר
אקידוש וחילול ומכ"ש דשלא בב"ד לא יהרגו
אותו רק במ"ש בפירוש.

ולרשב"י שם צ"ל דלא ס"ל ג"ש דחילול חילול,
דבע"ז ס"ל דמצילין ולא בשבת, וצ"ל דג"ש
לא גמור שהיו להם הג"ש במנין. ובזה נכון מה
דלא גמרינן שבת מע"ז לענין יהרג ואל יעבור,
הגם דאיתא בריש חולין דהוא חמור כע"ז
(עיין רביד הזהב על פסוק בכל נפשך). גם צ"ל
לראב"ש שם דס"ל דגם במחלל שבת ניתן
להצילו בנפשו, מ"מ אינו מחויב למסור נפשו,
וצריך לחלק דכאן רוצה לחלל ברצון, ושם אף
כשיעבור הוא באונס, וק"ל.

גם צריך להבין להשיטות שיבוארו לפנינו אי"ה
דגרסינן יהרג ולא תהרג משום דהיא קרקע
עולם ואין בה חיוב מיתה כלל ואינה מחויבת
אף למסור נפשה וא"כ עיקר חיוב מיתה הוא
רק אצלו, והא דנאמר בגמרא חייבי מתות
ב"ד הוא רק אצלו שהוא חייב מיתה, ומ"מ
בשאר כריתות ומתות ב"ד לא ניתן להצילו,
וצ"ל דמ"מ דווקא אבושתא דעריות דכריתות
ומתות ב"ד קפיד קרא. ועיין במלחמות סוף
פרק בן סורר שכתב ועיקר הצלה בנפש
בדידיה כתיב דהא איתקש לרוצח, ע"כ,

הנה פרטי השיטות בדיני קידוש השם רבו כמו
רבו, על כן אמרתי לבארם כפי אשר העליתי
בקט שכלי ואציע מעט באורך ואז יקל להבין
הסעיפים הבאים לפנינו.

[א] ותחילה נבאר על ההיקש שאמרו בגמ'
שם דף ע"ג וע"ד א' כי כאשר יקום כו' מה
למדנו כו' הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה
נערה המאורשה ניתן להצילה בנפשו כו'
ומה רוצח יהרג כו' ע"ש בתוס' דף ע"ג. ד"ה
ומה נערה כו' דאיפגמה כו' דאבושתא קפיד
קרא, ובד"ה להצילו כו', ובדף ע"ג גרס להצילו
ובגרסתינו דף ע"ד ג"כ להצילו, ובנערה
להצילה. וכן ביומא פ"ב. להצילה כו' ובפסחים
כ"ה ע"ב להצילה כו' ועיין רש"י שם.

והנה שם אמרו לענין להציל בנפשו דיכתיב
אין לנערה חטא מות, חייבי כריתות ומתות
ב"ד נער נערה חד למעוטי בהמה ושבת, וחד
למעוטי ע"א, והנה הגם דהוקש אין הטעם
דמצילין בנפשו תלוי בהא דיהרג ואל יעבור,
דהא גבי ע"ז יהרג, ומ"מ לא ניתן להצילו
בנפשו, ולא התיר הכתוב לאחר להרגו בלא
עדים והתראה, ובב"ד דווקא. (ועיין בתורת
חיים שם דף ע"ג), ואפילו לרשב"י שם דגם
בע"ז ניתן להצילו בנפשו, מ"מ נ"מ דהא
דיהרג בהני שלשה אפי' באביזרייהו, משא"כ
לענין להצילו בנפשו. (ואפי' להדעה דנאמר
דלית להו אביזרייהו, מ"מ אין תלוי זה בזה),
והטעם דהגם דהוא נצטווה בגזירת המלך

מראה מקום

הלכות

(ב) עיין ברא"ה ספר החינוך מצוה רס"ח ושי"ד ובדפוסים אחרים הם רצ"ה ורצ"ו, ובסמ"ג עשין ה'. ונראה לי דלאו דלא תחללו בע"ז ליתא לדידיה עיין תוס' ע"ז נ"ד סוף ד"ה הא בצינעא בשם סמ"ג, ע"ש ודו"ק. וע"ש לאוין ב' לענין חילול. ובספר המצות [לרמב"ם] ל"ת ס"ג ועשה ט'. ובסמ"ק מצוה ג' ומ"ד. ועיין חרדים במצות עשה התלויות בלב באות ט"ז. (ג) סנהדרין דף ע"ד.

עיונים

[ג] ואם הכותי כופה לישראל במשכב זכור (ושאין בזה הנאת עצמן כגון שכופה לישראל שירבע ישראל אחר) יש לעיין, דבנערה המאורסה כתיב ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות כו' כי כאשר יקום כו' ואין מושיע לה כו', ומינה דרשינן בגמ' לענין להצילו בנפשו מחטא מות דכ"ש רודף אחר הזכור דלאו אורחיה כו', וא"כ אפשר לומר דהאי קרא דאין מושיע דשמע מיניה הא יש מושיע להצילו בנפשו מאוחר מכאשר יקום וקאי על חטא מות, א"כ גם כאשר יקום כו' ההיקש דנערה לרוצח ג"כ באופן זה דגילוי עריות א"כ גם בזכור יהרג. (ועיין לקמן ס"ק ס"ג וס"ט מה שכתבנו בשם משנה למלך והש"ך דחייבי לאווין לא מיקרי עריות מטעם זה). הגם דלענין המעוטים דממעטנין מנער נערה אי אפשר לומר הכי, דהא ממעטנין ע"ז, ובע"ז קי"ל יהרג מבכל נפשך. אפשר לומר אי תניא תניא, או אפשר לומר מאחר דלא תלוי זה בזה כנ"ל, לא משווינן רק בגילוי עריות ממש (ועיין לקמן) ובהמה דממעט כנ"ל הוא מטעם דלא מיקרי גילוי עריות ולא מצד מיעט הפסוק.

ויש לעיין מההיא דגיטין דף נ"ז ב' בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון כו' קפצו לתוך הים כו', ועיין תוס' ד"ה קפצו כולם כו' וז"ל

ונראה שכוונתו ע"ד מה שכתבו התוס' דף ע"ג ד"ה להצילו דקאי להציל אותו מן העבירה, וכוונתו דההיקש איירי ביה דמה דילפינן רוצח מנערה הוא ממה שמצילין אותו, הגם שהוא דווקא באופן דאבושתא קפיד, כמש"ל, וכן נערה מרוצח דיהרג בדידיה. (ומ"מ לא תלי זה בזה, ועיין בזה במסכת סנהדרין בחידושי הר"ן בדף ע"ג כמ"ש דלא תלוי זה בזה וע"ש). ורש"י גריס ביומא פ"ב. יהרג, ומ"מ כתב שם ובפסחים להצילה, וצ"ל דהגם דאינה חייבת אף למסור לכתחילה, מ"מ מיקרי עבירה ובושת דמיתת ב"ד.

[ב] והנה אם הכותי כופה לישראל לרבוץ בהמה לא מיקרי עריות וא"צ למסור נפשו (ועיין לקמן בדין אין אונס לעריות) ועיין בתוס' סוף פרק בן סורר ע"ד: ד"ה והא אסתר, וביומא שם, וברא"ש לענין כותי דנקט בלישנא דרחמנא אפקרי לזרעיה כבהמה, ועיין בפני יהושע כתובות ג' ב' תוס' ד"ה ולדרוש להו דאונס שרי שכ"ש וא"כ אינו בכלל גילוי עריות כדקי"ל אין זנות לבהמה, ונהי דאשה המביאה בהמה עליה חייב מיתה היינו מגזה"כ ולעולם אין זה בכלל גילוי עריות עכ"ל. ומצאתי בחידושי הר"ן שנסתפק בזה. ומ"מ נ"ל כמ"ש דהטעם הוא דלא מיקרי גילוי עריות, ועיין ודו"ק.

הלכות

מראה מקום

(ד) שם, ועיין מ"ש בגי' התוס'.
 (ה) עיין רש"י שם, ועיין ר"ן פרק אין מעמידים [ט. מדפי הרי"ף] ור"ן פרק כל שעה [ו. מדפי הרי"ף] וש"ד.
 (ו) בספר תורת חיים שם בסנהדרין והביא ראיה מר"ע שנצטער על בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך ויצאה

ולמות ע"י המצות, ונמנו וגמרו (ד) דעל כל עבירות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מגילוי עריות וע"ז ושפיכות דמים דיהרג ואל יעבור, והטעם דבע"ז כתוב בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך, וקאי על ואהבת (ה) והוא איסור ע"ז דכל הכופר בה וכו' (ו) וגם שקאי על מצות היחוד דהוי' אחד וע"ז קאי בכל נפשך. [ועיין בספרי סוף פרשת שלח [פסקא קט"ו] איזו היא פרשה שיש בה מלכות שמים ומיעט בה ע"ז אי אתה מוצא אלא פרשת שמע]*.

נשמחו באחד יעו"ש. ועיין ג"כ בספר נתיבות עולם מהגאון מוהר"ל מפראג נתיב אהבת ה' פרק שני ע"א. * ומה שאמרו זה להוכיח על ע"ז, נ"ל משום דמצוות היחוד היינו העשה והקיום היפוך ע"ז (ועיין סנהדרין ס"ג וס"ד א"ל אמור שמע ישראל כו' א"ל הס שלא להזכיר כו'. ועיין גיטין נ"ז ב' באשה ושבעה בניה

עיונים

(ונוכל לומר דהוי כעין ראיה על מה שכתבנו לקמן), או דהוי בשעת הגזירה וס"ל כרבא דלא מהני קרקע עולם, והנאת עצמן לא מהני בשעת הגזירה כדעת הב"ח בסימן קנ"ז (ועיין הג"א כתובות דף ג' וש"מ שם) ויש להביא ראיה מזה לשיטתו. או דהחמירו על עצמן (לדעה דס"ל דמותר להחמיר או שיכנוה בשם שעה צריכה לכך וצל"ע) ביחד משום קידוש השם.

והילדים יראו משום משכב זכור (ע"ש בגיטין וברש"י שם ד"ה לקלון דנקט ילדים למשכב זכור כו' נשאו ילדים קל וחומר ומה הללו שדרכן לכך, אנו שאין דרכינו, ופירש רש"י שם ואין קלון מרובה כשלנו ע"ש, והוא על דרך שאמרו סנהדרין ע"ג נער משום דלאו אורחיה ופירש רש"י והוי ביזיון ובושת גדול). ואפשר לומר דקרקע עולם לא מהני כר"ת ולהנאת עצמן אסור בגילוי עריות, או דלא ס"ל קרקע עולם. או שיראו פן יכריחום לעשות מעשה,

הכא יראים היו מיסורים כו', א"נ דע"כ היו מענין אותם, ע"כ. ועיין [תוס'] ע"ז י"ח. ד"ה ואל יחבל עצמו כו' אומר ר"ת פן יעבירו כו'. ועיין בריטב"א שם (וכ"כ ג"כ בהגהת הר"פ סמ"ק מצוה ג') באגדתא יכול כשאול פירוש שחבל בעצמו שהיה מתירא פן יעבירוהו על דת, ע"כ ע"ש. והנה מסירות נפש דרבי חנינא בן תרדיון שם הגם דהיתה על מצוה פרטית צ"ל או דהחמיר על עצמו או דשעה צריכה לכך (עיין מ"ש אי"ה לפנינו). מ"מ קשה לי' שיחבל בעצמו (ועיין רביד הזהב פרשת נח על פסוק אך את דמכם כתב דלהתוס' קאי זה אף בחושש שיעבירוהו ע"ש, וצריך לי עיון).

ובכאן בהילדים וילדות, על הילדות אפשר לומר דהיו אשת איש, וניחא דאפי' להנאת עצמן אסור בגילוי עריות ולא מהני קרקע עולם לעריות כמו לר"ת סוף פרק בן סורר, וביומא דף פ"ב, וכמו שפירש דעתו הפני יהושע כתובות ג' ב' תוס' ד"ה ולידרוש שם

מראה מקום

א"ל פלח כו' א"ל כתוב לא יהיו כו' לאידך א"ל שמע ישראל, לאידך א"ל וידעת היום, ועיין בזוהר ח"ב וברעיא מהימנא כ"ה א', וקל"ט

הלכות

ובשפיכות דמים דסברא הוא מאי חזית דדמא דיך סומק טפי דילמא דמא דחברך, כיון שבין כך ובין כך [ז] לא תתקיים וחי בהם שיעדר נפש אחד מישראל על כן למה יהיה כאן עבירה.

ב, וקס"א ב', ובחלק ג' רס"ד א' וב' ע"ש דאיהו כללא דאורייתא, והוא נגד ע"ז דשקולה כו'. ועיין בספר מנין המצות להרמב"ם שפסוק זה הוא מצוות עשה ליחדו ושחייב למסור נפש. ועיין תוס' סוף פ"ח דסנהדרין דהבעיא דמסירות נפש בגוי הוא רק על פרהסיא, דבצינעא הוא רק בישראל, ע"ש, ואתי שפיר לכו"ע, הן לפרש"י או להתנות חיים כיון דנלמד מבכל נפשך שבפרשת שמע ישראל דווקא. (רש"י שם ור"ן במקומות הרשומים.)

עיונים

או משום דפרהסיא או שעת הגזירה ואפי' ערקתא דמסאני ולא ס"ל קרקע עולם. (ולר"י צ"ל באופן דהנאת עצמן אין כאן דאל"כ אין לו למסור עצמו ומתחייב בנפשו).

ולתוס' קשה להם דמ"מ מוטב שיטיל כו' ולא יחבל בעצמו, ע"ז תירצו היו יראים פן יעבירו ע"י יסורים דאלמלא נגדוהו (עיין תוס' כתובות ל"ג ופסחים שם) א"נ בע"כ היו מענין אותם. והגם דיהיו קרקע עולם או דלא ס"ל או דהחמירו ואי משום דהוי להנאת עצמן יראו פן יהיו באופן שרק להעביר יתכוונו או כנ"ל (ואי"ה להלן יבואר עוד), וא"כ אין להביא ראיה מכאן דמשכב זכור מיקרי גילוי עריות, דאפשר דהחמירו, או לצורך שעה. אך אם נאמר דכזה לא מיקרי צורך שעה ויהיה ס"ל דאסור להחמיר וכאן הוי קרקע עולם בע"כ יצטרך לומר דנקרא גילוי עריות ושם אפי' קרקע עולם אסור כנ"ל לר"ת (או להיפך, עיין סימן קנ"ז ש"ך סק"ט דלפרהסיא לא מהני, ושם היו פרהסיא, ע"כ מסרו נפשם ואי משום הנאת עצמן אולי לא יהיו הנאת עצמן או כנ"ל לב"ח דלא מהני בשעת הגזירה. אך אי לא ס"ל

כב"ח ומ"מ מסרו נפשם בע"כ לומר דגילוי עריות הוי' ולא מהני הנאת עצמן. ולפ"ז יש להוכיח שפיר דמשכב זכור מיקרי גילוי עריות וצריך לי עיון. (ועיין מ"ש בס"ק קכ"ה ועיין בש"ך קנ"ז ס"ק י"ב וז"ל וע"ע באבן העזר סימן ט"ו וט"ז איזהו גילוי עריות עכ"ל. ועיין בזה בספר בירת מגדל עוז מהגאון יעב"ץ באבן בוחן סימן כ"ד ע"ש).

[ז] **בשפיכות דמים מסברא** ועיין בספר רביד הזהב פרשת ויקהל על פסוק ויכלא העם וז"ל ודע דהא דקאמר שם דהכנסה לא כתיבא סברא הוא מה לי עיילי כתב בקרית ספר פרק י"ב מהלכות שבת ש"מ סברא הוי דאורייתא דהא חייב אהכנסה סקילה כו' עכ"ל, ועיין בספר מאמר התורה והמצות פ"ג שהביא מכתובות דף כ"ב. למה לי קרא סברא (וע"ע ב"ק מ"ו: נדה כ"ה א'), ואם נאמר דסברא לא הוי רק דרבנן איצטרך קרא דלהוי דאורייתא (ע"ש מש"ש באורך).

נראה לי דיש לחזק ראית ספר קרית ספר מתירוצ' הב' שבגמ' הוריות דף ד. דאמרי הוצאה הוא דאסור הכנסה מותר, ואב"ע

מראה מקום

הלכות

(ח) סנהדרין שם.

וגילוי עריות גמרינן [ח] מדכתיב בנערה

המאורסה כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש

כו' ובא ללמד ונמצא למד דלענין אונס רחמנא פטריה כבר כתוב ולנערה לא תעשה כו', אלא ללמוד זה מזה, ונלמוד נערה מרוצח, דמה רוצח יהרג

עיונים

ונראה לי דמהא דשפיכות דמים אין ראייה כ"כ, דאפשר לומר דהאי סברא מרומזת בתורה מהיקשא דכאשר יקום כו' מה רוצח יהרג כו' ודו"ק. ועל דרך זה מצאתי בתוס' יומא ע"ח ד"ה מכאן כו' ור"ת פירש כו' ע"ש. ועיין בכס"מ בפרק ה' מהלכות יסודי התורה סוף הלכה ה' שכתב וז"ל שמה שאמרו דשפיכות דמים סברא הוא אינו עיקר הטעם, דקבלה היתה בידם אלא שנתנו טעם מסברא (עוד עיין מ"ש לקמן סעיף כ' בזה). וע"ע תוס' שבועות כ"ב ב' ד"ה אב"ע ויש לחלק דיש דברים שאין הסברא פשוטה כ"כ, וצריך הפסוק להשמיענו הסברא עכ"ל. ועיין שבועות ל"ו. סברא הוא מדלאו שבועה הן נמי שבועה, אך ע"ש בתוס' ולא כו' אלא כו' מקצת כו' ע"ש. ועיין יבמות י"ג. רב אשי אמר סברא הוא כו' כו' ועיין זבחים ד' ע"ב אב"ע קרא ואב"ע סברא. ועיין ב"ב ח' ב'.

[ח] וגילוי עריות עיין בשאלות דרב אחאי גאון פרשת וארא שכתב אחרי כותבו דין שפיכות דמים דמאי חזית וז"ל וגילוי עריות נמי כיון דפגים לה הו"ל כדקטלא, אבל היא לא מחייבה למסור נפשה לקטלא אלא כשאר עבירות שבתורה דהא אסתר לא מסרה נפשה לקטלא עכ"ל. (והוא גריס יהרג ואל יעבור עיין לק' בזה ס"ק ט"ז) ונ"ב שם דאסבורי כו' גאון ז"ל טעמא כו' כאשר יקום

דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסירא כו', ועיין בתוס' ישנים שם אע"ג דהכנסה לא כתיבי סברא הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי עכ"ל, נמצא לפי תירוץ האב"ע מיקרי דאורייתא והו"ל כאלו כתיב בפירוש שהצדוקים מודים בו ע"ש בגמ'. ועיין בירושלמי ריש שבת דכמה אמוראי הוציאו הכנסה והוצאה שניהם מפסוק אחד ע"ש.

ומצאתי בפירוש המשניות להרמב"ם משנה א' פרק קמא דשבת וז"ל ואם תקשה וכו' מ"מ נאסרה הכנסה כו' זאת הקושיא בגמ' ואמרו מכדי גמרא מה לי הכנסה ענין גמרא כאן הוא דבר תורה ועליו הסברא. והגמ' דמה לי אפוקי הוא בריש פרק הזורק צ"ו ע"ב סברא הוא מכדי מרשות לרשות הוא, מה לי אפוקי כו'. וכיוצא בזה סנהדרין דף ט"ו. א"ל סברא הוא מה לי אפוקי כו' ע"ש. ולא כ' שם מכדי גמרא וצל"ע.

וכתב עוד (בספר רביד הזהב) ואני אומר דהא דכיל כל סברא ליתא כו' ע"ש מברכה דלפניו כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש כו' והוא דרבנן, ועדיפא הו"ל לאתווי מהא דשפיכות דמים יהרג כו' סברא הוא עכ"ל, ע"ש מה שכתב דהכנסה ממש הוצאה ממה שכתב הרוקח דמפסוק אני יוצא בתוך מצרים והול"ל אני נכנס אלא ש"מ דקרי להכנסה הוצאה, עכ"ל ע"ש.

מראה מקום

הלכות

(ט) סנהדרין שם.

(י) עיין ש"ך [י"ד סימן קנ"ז] ס"ק ד'. ובשו"ת תשב"ץ חלק א' סימן

ואל יעבור, ורוצח מנערה דניתן להצילו בנפשו.
(ופסוק ונקדשתי ולא תחללו קאי אהא דסעיף ב',
ועיין סעיף י"א).

ב הא דבשאר עבירות יעבור ואל יהרג דווקא בצנעא
ולא בשעת גזירת המלכות, אבל בפרהסיא [ט] (ט) בפני עשרה ישראלים
שיודעים מזה (י) אף שלא בפניהם, או אפי' בצנעא ובשעת גזירת המלכות

עיונים

איכפת לן פגם ידידה או שנדחוק ונאמר מאחר
שאם תעבור תפגום היא ע"י הכותי נמצא
פוגמות א"ע והוי כקטלא. ואין לומר דודאי
אינה מחויבת להרוג דא"כ למה לא גריס תהרג
ויהיה איירי באופן הנ"ל, ולא תקשה מההיא
דאין אונס לעריות שצריך לדחוק בהעלה
בליבו טינא ע"ש (עיין מ"ש בזה לפנינו)
דמהא לאו ראייה דגם לרש"י ביומא דגריס
יהרג יגרוס תהרג ובאופן שתביא עצמה עליו,
עיין תוס' יומא שם, ובסנהדרין ע"ד ב', וריש
פרק הבא על יבמות ד"ה אין אונס, ואין לומר
משום דקרא דכאשר יקום איירי בדידה דהאי
דניתן להצילה בנפשו איירי בדידה זהו לתוס'
סנהדרין ע"ג ד"ה להצילו, אבל לרש"י גרס
בכל מקום להצילה, וא"כ קשה כנ"ל.

ואפשר לומר לרש"י דלא משמע ליה שמיירי
הפסוק דכאשר יקום שמכריחים אותה
שתביא בעצמה עליה דומיא דרודף שם דלא
מיירי רק שרוצה לבועלה. אך עיין תוס' יומא
פ"ב. ד"ה מה רוצח סה"ד דהאי קרא דכאשר
יקום מיירי בעשית מעשה ובהאי קאמר
קרא ולנערה לא תעשה דבר ג"כ אף בעשית
מעשה דידה, וכ"כ תוס' ביבמות שם, ולרש"י
לא ניחא ליה לומר כן. דהגם דצ"ל דכאשר
יקום מיירי במעשה זהו בדידה דכן הדרך ולא

כו' דלמה החמירה תורה ע"ז יהיב טעמא
כיון דקא פגים הו"ל כקטלא ממש כו' ע"ש,
וע"ש לקמן בשאלתות ושאלת היכי דמי
קרקע עולם קאמרינן לענין ממסר אינש נפשו
אקידוש השם דאמרינן כו' קטיל אספסתא
ושדי לנהרא לאעבורי קא מכוין כו' ליקטלי ולא
לקטול, ומקשינן הא אסתר דלא מסרה נפשה
ואזדקקה לאחשוורוש ומפרק אביי דאסתר לא
דמי לע"ז ושבת דנשים לכך נוצרו כשם שהארץ
נוצרה לזריעה ולעבודה כך אשה נוצרה לבעילה,
רבא אמר לאו מהדין טעמא, אלא אפי' תימא
כשבת וע"ז וכיון דאחשוורוש להנאת עצמו נתכון
כאספסתא לסוסיא דמי ושריא עכ"ל, וכבר הביא
תחילה קושי' מאסתר לענין פרהסיא משמע
דכאן הביא לענין גילוי עריות ופירושא דקרקע
עולם אפשר לומר דכוונתו ע"פ מה שכתבתי
לעיל משום פגמ' ולגבה לא שייך שפוגמת עצמה
ודו"ק.

ויש לעיין לפ"ז אם שייך אצלה תהרג באופן
שאינה קרקע עולם גם לא להנאת עצמן, כגון
שכפוח להביא עליה רשע ישראל האסורה לו
(ועיין בפוסקים דכה"ג תהרג לכו"ע) אם שייך
לומר ג"כ דהוא פגם להישראל. ויש לעיין
לפ"ז ג"כ בכותי אם הוי ס"ל דכותי הבא על
בת ישראל מקרי עריות (עמש"ל), מ"מ מאי

הלכות

שגזר על ישראל (א) לבדם אפי' בכל המצות יהרג ואל יעבור, ואפי' בדבר מנהג [יב] (ב) שנהגו משום צניעות ויש צד יהודית בדבר, כהא דמנעלים דדרך ישראל לקשור באופן אחר משום צד יהודית ג"כ יהרג ואל יעבור.

מראה מקום

קנ"ח. ובשירי כנה"ג
אות ג' ובשם רדב"ז,
ובמהרי"ק שורש
קל"ז ודלא כב"ח ע"ש
בישובו דברי סמ"ק
וע"ל.

(יא) נמוק"י סוף פרק בן

סורר ועיין ש"ך [שם] ס"ק ו.

(יב) עיין גמרא שם אפי' מצוה קלה וברש"י ד"ה עקרתא כו' צד יהודית כו' שאין כאן מצוה אלא מנהג. ועיין בהגהות מיימניות בפרק ה' מהלכות יסודי התורה אות ד' וז"ל ומכאן כ' רא"ם שאפי' אינו מצוה אלא מנהג רק שהמנהג לתרבות ויהדות ע"ש. ועיין ש"ך ס"ק ה' ועיין מה שכתב בזה מהרי"ק סימן פ"ח.

עיונים

בדידה באופן שתביא בעצמה. ומו"מ מייתי שפיר בע"ז נ"ד דאונס רחמנא פטרי מלנערה לא תעשה דבר, ואין להקשות דילמא דוקא בדלא עביד מעשה אבל בדעביד מעשה חייב. (ועוד דהיה לה למסור נפשה, עיין תוס' יבמות נ"ד וביומא שם).

אפשר לומר דס"ל לרש"י כמו שכתבו בתוס' שם בועוד י"ל מאחר דברצון לא מהני קרקע עולם (עיין ג"כ בתוס' ע"ז נ"ד ד"ה מתקיף לה) וחייבת מיתה אע"ג דלא עבדה מעשה וכשפטר הכתוב אונס ה"ה בדעבדה מעשה (עיין מ"ש לקמן דאין לחלק משום דמ"מ היה לה למסור נפשה משום זה לא עברה רק אקידוש וחילול ע"ל) ולתוס' ניחא אף לתירוץ הראשון דגרס להצילו בנפשו והוא קעביד מעשה וכה"ג איירי הא דתהרג בדקעבדה מעשה וכשכופים אותה שתביא בעצמה עליה ודו"ק. (וע"ע בזה לפנינו דמשמע דמפרש קרקע עולם כמ"ל בשם הריב"ש ע"ש דע"כ יכפוהו מ"מ כשכופין אותה להביא על עצמה לא הוי קרקע עולם). (עיין לקמן דאם בידים יכפוהו שתביא בעצמה אינה עושה, רק הגוי

הוא שעושה ע"ל ס"ק פ').

וגם שאפשר לומר לדעתו אם נאמר דבדידה לא שיכה דין עריות כנ"ל משום דטעמא דקרקע עולם לא מהני רק לענין איסור בפרהסיא כשאר עבירות כמו לר"ת כפי דברי הפני יהושע כתובות ג' ב' תוס' ד"ה ולדרוש כו' וגם יבוא על נכון מאי דהקשה והא אסתר פרהסיא דמשום עריות ניחא. גם הא דפריך בכתובות ולדרוש להו כו' דהיא אינה מחויבת כנ"ל וצריך לעיין בזה (ועיין ס"ק פ"ב ועיין כתובות שם במפרשים ראשונים).

(א"ה עיין שיטה מקובצת כתובות שם דנקט בפירוש לתרץ גירסת תהרג משום דמיירי כגון שאמרו לה אם לא תביאי עליך פלוני תהרג ובכה"ג בדין הוא שתהרג משום דקעביד מעשה, ועוד שם בשם הרב המאירי דאפי' היכא דאין כופין אותה רק על הליכה שתלך לפלוני ויבעול אותה תהרג אע"ג דהליכה אינו רק הכשר ע"ש).

[ט' י"א] עיין מה שכתבנו באורך לקמן.

[י"ב י"ג] עיין תוס' סנהדרין ע"ד ב' ד"ה אפי' לשנויי ערקתא כו'. והנה לפי דעה ראשונה

מראה מקום

(ג) עיין רי"ף ורמב"ם שם הלכה (ב') [ג] ובכס"מ. ועיין בתורת חיים סנהדרין שם, ועיין שייך שם [ס"ק ד]. ובפר"ח כתב דהרמב"ם מודה באיסור דרבנן ע"ש. ועיין מ"ש בס"ק ל"ו יש להוכיח ודו"ק. ועיין מהרי"ק שרש קל"ז.

(ד) עיין בספר בית לחם יהודא ס"ק י' בשם כנה"ג. ועיין שלטי גיבורים סוף פרק בן סורר ועיין לק'. טו) שאילתות פרשת

הלכות

וי"א דדווקא שהשינוי בזה יהיה לא תעשה (ג) כגון שילבוש מלבוש של גוי שיש בזה משום ובחוקותיהם לא תלכו. (ובדין תקנות יד) יבואר אי"ה לקמן) אבל בהני ג' דסעיף הקדום אפי' בצינעא ושלא בשעת הגזירה יהרג ואל יעבור.

וי"א דמה דאמרינן דבפרהסיא ובשעת הגזירה אפי' מצוה קלה כגון ערקתא דמסאני היינו כשיכופו אותו לעבוד ע"ז ואינו רוצה [טו] [טו] ויכופו אותו שיתיר ערקת מסאנו בכפופה לפני ע"ז כדי שידמה להרואין כמשתחוה, וגם בזה יהרג הגם שאין זה רק איסור דרבנן דאסור משום מראית עין דאפי' בחדרי חדרים אסור*.

וארא ומדין ישב לו קוץ ע"ז דף י"ב, שו"ע סימן ק"נ סעיף ב' ועיין מה שכתבנו בזה להלן. *ועיין בשו"ע סימן ק"נ ברמ"א דאין בזה משום יהרג ואל יעבור (עיין בס"ק כ"ט) ועיין פרטי הדינים בסעיפים ג' ו' ז' ט'. ולכאורה נראה לי דדווקא בשעת הגזירה יהרג ואל יעבור אפי' במראית העין והרמ"א

עיונים

שכתב רש"י צניעות דאז דווקא הוי האיסור בלבוש משום בחוקותיהם ע"ש.

[ט"ו] מפורש על איסור דרבנן דמראית העין. ועיין בספר רביד הזהב בפרשת אמור על פסוק ונקדשתי בתוך כו' שכתב מקור לזה מההיא דגיטין נ"ז ב' באשה ושבעה בניה אשדא גושפנקא, משמע דעל פי דין מסר את עצמו. ולדידן אם לא נסבור בזה כשאילתות או דיהיה ס"ל כדעה ב' דווקא לא תעשה, או אפי' לדעה א' מ"מ מנהגן של ישראל תורה היא, משא"כ דין מראות העין, צ"ל דהחמירו על עצמן דשרי, או לצורך השעה הצריכה. (ע"ל בזה).

וכן נוכל להביא ראיה עפ"י אופן זה מדניאל

ניחא לישנא דמצוה קלה מפני שאינה רק מנהג. ומה שכתב רש"י צד יהודית צ"ל או משום דאל"כ לאו כלום הוא, או דס"ל כמו שכתבו הפוסקים דבשב ואל תעשה לא יעבור, על כן פירש דיש צד יהודית משום צניעות שלא יעשו באופן אחר, (ועיין ש"ך).

ולפי דעה השניה דאיכא לא תעשה צ"ל לישנא דמצוה קלה מ"ט קראו קלה. ועיין תורת חיים דכ' כרי"ף שהוא ל"ת וכ' שזהו שקראו מצוה שמצוה הוא, וצ"ל דקראו קלה היינו שלפני הגוי אין ניכר כ"כ העברת הישראל ששינוי קל. ועיין פר"ח על הרמב"ם, ובשו"ת תשב"ץ ח"א קנ"ח, אך זהו כמשמעות הטור וב"י לדעת פירש"י, אבל לפי דברי מהרי"ק סימן פ"ח מה

הלכות

מראה מקום

איירי שלא בשעת
הגזירה. (ועיין בתשובת
דבר שמואל שאלה

ג הא דגילוי עריות ושפיכות דמים וע"ז יהרג ואל
יעבור הוא אפי' כשהגוי אינו מתכוון להעבירו על דת

ס"ג דמסתפק אם האשה או הנאנס מצטרפי לעשרה לענין קדוש השם ע"ש. ועיין בספר בירת מגדל עוז
להגאון יעב"ץ באבן בוחן אות כ"ז דנראה לו פשוט דהנאנס מצטרף לעשרה עכ"ל. ועיין בפת"ש י"ד סימן ב'
ס"ק ו' וסימן קנ"ז ס"ק ז').

עיונים

פוטספר עיין רש"י ע"ז דף ל"ו ד"ה נשג"א
ומשום אשת איש דבעולת בעל יש להן לבני
נח דכתיב והיא בעולת בעל כו' עכ"ל, ועיין
בתוס' ד"ה משום כו'. ונ"ל דההוכחה מפסוק
זה הוא מ"ש בירושלמי ריש פ"ק דקדושין עד
כדין בישראל בגוים ר' אבוב בשם ר"א הינך
מת על האשה והיא בעולת בעל כו' ע"ש.
(ועיין מ"ש סעיף י"ז סקנ"ג עיין מה שכתב
בלבוש). ועיין סנהדרין פ"ב. דאישות לית להו
ואכמ"ל. ועיין סנהדרין נ"ב תוס' ד"ה פרט,
ועיין בלחם משנה פ"ח מהלכות מלכים הלכה
ג' ובמה שכתב שם מהר"א מזרחי דעכ"פ יש
איסור דאורייתא בזה).

אך עיין בלח"מ הלכה ד' שם שכ' לתרץ
להרמב"ם שהיה עושה בצנעא כו' ולא היה
מסכן כו' ע"ש. ועוד י"ל דהחמיר על עצמו.
ועיין בביאורי הגר"א סימן קנ"ז סק"ג (ולפי
מה שפירש המהר"מ מלובלין דברי תוס'
ע"ז כ"ז ב' ד"ה יכול אפי' בפרהסיא כו' בא"ד
ולפ"ז נוכל לומר כו' עיין מהר"מ שם יהיה ס"ל
לתוס' דפרהסיא אסור אפי' איסור דרבנן).
ועיין בכתובות דף ג' תוס' ד"ה תקנתא דרבנן
ובפנ"י שם מה שהשווה תקנתא לערקתא
דמסאני (ועיין מה שנכתוב לקמן בדין איסור
דרבנן בהני ג'), מ"מ מצד הסברה אי ס"ל
אפי' במנהג מכ"ש גזירה דרבנן, עיין פמ"ג
או"ח בפתיחה כוללת אות מ"א, ועיין תוס'

שמסר נפשו על תפילה ג' פעמים ביום שהוא
דרבנן, הגם דעיקר תפילה דאורייתא (עיין
מ"א סימן ק"ו סק"ב דפסק כרוב הפוסקים
דעיקרה דרבנן, וכן פסק בשו"ע אדמו"ר מו"ר
הגאון מלאדי ז"ע, ודלא כהרמב"ם דס"ל דהוי
דאורייתא עיין בפ"א מהלכות תפילה ה"א
ובכס"מ שם, ועיין פר"ח [או"ח] סימן פ"ט
[סעיף א] שהקשה על הרמב"ם מהא דפרק
אין עומדין יכול יתפלל כו' כבר מפורש ע"י
דניאל כו' יכול משבא לגולה הוחלה, תלמוד
לומר דהוה עבד מקדמת דנא, ואי ס"ד דהוי
מדאורייתא היכא ס"ד שמקודם לא היו
מתפלל עכ"ל. (ועיין מה שכתב הפרמ"ג
בפתיחה ע"ז). ולכאורה נראה לי להוכיח
מדניאל דהוי דאורייתא כדעת הרמב"ם ממה
שאמרו במסכת ע"ז ד' ב' לעתיד הקב"ה מביא
ס"ת ומניחה בחיקו כו' ובאין אומות העולם כו'
א"ל הקב"ה מי בכם יגיד זאת, ושם ד' ג' א"ל
מכם יבואו ויעידו בהן בישראל שקיימו את
התורה כולה, יבא נמרוד ויעיד באברהם כו',
ביוסף שלא נחשד על עבירה כו', יבא דריוש
ויעיד בדניאל שלא ביטל את התפילה ע"ש,
וכל הני דחשיב הוא מן התורה, מ"ש בפירוש
בס"ת משמע דגם תפילה מהתורה, ויש לעיין.
(א"ה אפשר לדחות דבדרך ק"ו נקט לה, אם
על מצוה דרבנן כך, דאורייתא לא כל שכן).
וגם בהא דיוסף הוי מהתורה, דהיתה אשת

מראה מקום

הלכות

טז מלחמות סוף פרק בן סורר, ר"ן פרק כל שעה וביומא פ"ב ובחידושים סוף פרק בן סורר, ונמוק"י שם. ושו"ע [יו"ד סימן קנ"ז סעיף א]. *ועיין בליקוטי אמרים פרק כ"ד ועיין מה שכתבנו בס"ק קצ"ח.

עיונים

בזה (כמו שכתב רש"י בערקתא משום דת יהודית), וא"כ הוה אבק ע"ז. ומ"מ לא נאסר רק בפרהסיא, ובפרהסיא אפי' איסור קל וצ"ע. אח"כ מצאתי בפר"ח על הרמב"ם [שם] שכוונת הגוים היה להראות שהיו שותים סתם יינם והקשה מזה על הרמב"ם.

[טז] אמרתי להציע לפניך קורא נעים בתחילת השיטות שלקטתי ואח"כ יובנו ציוני הדברים בפרטיהם. גרסינן בסנהדרין דף ע"ד א' א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק נמנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, וע"ז לא והתניא ר"י אומר מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד ע"ז ואל תהרג מנין שיעבור ואל יהרג ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם יכול אפי' בפרהסיא ת"ל ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי. אינהו דאמור כר"א דתניא ר"א אומר כו'. כי אתא רב דימי אמר ר"י לא שנו אלא שלא בשעת גזירת המלכות אבל בשעת גזירת המלכות אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. כי אתא רבין א"ר יוחנן אפי' שלא בשעת גזירת המלכות לא שנו אלא בצינעא אבל בפרהסיא כו' עד פשיטא ישראלים בעינן דיכתיב ונקדשתי בתוך כו' והא אסתר פרהסיא הוא אמר אביי אסתר קרקע עולם

סנהדרין ס"א ב' ד"ה רבא שהביא ההוא דפפוס ולוליינוס אחים שנתן להם מים בזכוכית צבועה ולא קבלוה מהם. ועיין תוס' שבת ע"ב ב' ד"ה רבא אמר והוא בירושלמי פ"ד דשביעית ובפרק זה בורר הלכה ה' אבל ברבים אפי' מצוה קלה אל ישמע לו כמו פפוס כו' לשון הירושלמי עיין בפירוש פני משה שהיתה צבועה ע"ז, ומדברי הפר"ח [על הרמב"ם שם הלכה ב] משמע שע"י הצבועה היה נראה כיון ע"ש. וא"כ משמע אפי' מצוה קלה, ולא דווקא איסור לאו, ומשמע שם שע"פ דין עשו משום פרהסיא ע"ש. (ויש לעיין בזה לדעת הרי"ף והרמב"ם).

ואין לומר דהוי אבק ע"ז, דא"כ למה צריך לטעם דפרהסיא לפי מ"ש לקמן ס"ק כ"ט דאפי' אבק ע"ז הוי בכלל אביזריהו. ולפי מש"ש דדוקא לאוין דע"ז ולא אבק, מ"מ נראה דכאן נהנה במה ששותה בכלי ואפשר דהוה כמו תשמישי ע"ז כמו לחתוך בסכין, עיין סי' קמ"ב וכאן וודאי מתשמישי ע"ז והוה לאו דלא ידבק. ואם נאמר כמ"ש לקמן דלאו דלא ידבק לא הוי בכלל אביזריהו אתי שפיר, אבל אם נאמר דגם זה מיקרי אביזריהו צ"ל דלא היה תשמישי ע"ז (וע' ר"ן פרק כל שעה וש"ד) ואפשר שצבעוהו רק לכבוד ע"ז גם על הכלי, מ"מ צ"ל דאיזה חשש איסור יש

הלכות

מראה מקום

בע"ז משום חומרה דהיא יז) עיקר הדת, ובשפיכות דמים דמאי יח) חזית ובלא"ה לא תתקיים וחי בהם, ובעריות משום גזירת הכתוב בהיקש יט).

יט) ואין לומר משום שהגוי יעבור את ישראל בהפקירות היפך קדושתם שקדושים ומובדלים מעריות כנ"ל ועיין משכ' לעיל (סק"ח) בשם השאילתות.

עיונים

וכשפרט הכתוב וחי בהם כו' יצא אנוס והדר כתב קרא ולא תחללו כו' דאפי' באנוס הא כיצד הא בצינעא הא בפרהסיא תנא דמסייעא כו' ע"ש ובתוס' שם (ע"ל). ועיין סוגיא דע"ז כ"ז ב' במעשה דבן דמא ורבי ישמעאל היו בצינעא אבל כו' דתניא מנין כו' ועיין תוס' שם. ועיין עוד סוגיא סנהדרין ס"א ב' איתמר העובד ע"ז מאהבה ומיראה אביי אמר חייב דהא פלחה רבא אמר פטור דהא לא קבלה עליה באלוה אמר אביי מנא אמינא לה כו' יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם כו' ע"ש כל הסוגיא עד אלא לאו מאהבה ומיראה כו'. ושבט דף ע"ב ב' ובתוס' שם. יומא פ"ב. ותוס' שם. פסחים (כ"ז) [כ"ה] ותוס' שם. כתובות י"ט א' א"ל רבא השתא אלו אתא כו' דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז גילוי עריות, ועיין תוס' שם.

ועתה נפרש שיטת הפוסקים כל אחד במאי דאיירי, נתחיל מדעת המאור סוף פרק בן סורר (והוא הי"א הראשון דסעיף זה) דהנה במאי דאמר רבא יבמות שם אין קישוי כו' יש כמה פרושים אית מאן דס"ל שאם א"ל גוי לבא על הערוה ואם לאו יהרג ובא עליה מומת ע"י לפי שאין קישוי אלא לדעת. וזהו דעה א' בחידושי רשב"א שם נ"ג ב', ובחידושי הרמב"ן שם, ועיין בחידושי הרב המאירי שם

היתה רבא אמר הנאת עצמן שאני כו' דאלת"ה הני קוואקי ודימיניקי היכא יהבינן להו אלא הנאת עצמן שאני כו' ה"נ הנאת עצמן שאני ואזדא רבא לטעמא דאמר רבא נכרי דאמר ליה להאי לישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לחיותאי ואי לא לקטלוך לקטול ולא לקטליהו שדי לנהרא ליקטליה ולא לקטיל מ"ט לאעבורי קמכוון, ע"ש כל הסוגיא וברש"י שם.

עיין ע"ז נ"ד א' תוס' ד"ה הא בצינעא הביא הגמ' כל מצות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מגילוי עריות יכול אפי' בפרהסיא, ת"ל ולא תחללו, ומצאתי בסוף ספר שאילת שלום על השאילתות מהרב הגאון רב ישעיה פיק זצ"ל בזכרון הנשכחות סימן מ"ב שכתב על התוס' וז"ל המעיין בסנהדרין ע"ד יראה מה שכתבו תוס' הכא יכול אפי' בפרהסיא כו' צריך תיקון גדול וע"ש שכתב שבחידושי האריך בזה. וגרסינן ביבמות פרק הבא על יבמתו דף נ"ג א' ה"ד אילימא כשאנסוהו נכרים ובא עליה והאמר רבא אין אנוס לערוה שאין קישוי אלא לדעת, ע"ש. עיין עוד בע"ז דף נ"ד. תנא נעבד שלו אסור ורמינהו כו' בין באנוס כו' כגון שאנסוהו נכרים מתקיף לה רב זירא אנוס רחמנא פטרי דיכתוב ולנערה לא תעשה דבר אלא אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם

עיונים

תוס' כתובות י"ט ד"ה דאמר מר (עמש"ל) דרבא גופא ס"ל דאפי' בהני אינו חייב למסור נפש בצנעא, דאדרבא איך נאמר לרבא דבצינעא יעבור דאפי' בדיעבד חייב קטלא דרצון הוא, על כן פירש דשאני הכא דהוא אונס מחשש מיתה.

ודעה הראשונה צ"ל דס"ל דגרסינן תהרג (והוא בב' אופנים או כר"ת לדעת הפנ"י, או בדעביד מעשה עיין ממה שכתבנו לעיל בזה) ע"כ באמת בדידיה אפי' בדיעבד כשעבר קטלינן ליה וזהו שהקשה השאלות פרשת וארא ואונס בדידיה מי איכא והובא בתוס' יומא שם אחר גירסתו יהרג, דאי גרס תהרג ניחא כמש"ל, וכן כתב בספר שמות בארץ בתוס' יומא שם בד"ה כתבו עוד התוס' וכמו שכתב רש"י ועוד י"ל דהא דאמר רבי כו', ע"ש. (והאריכות שקדם להועוד י"ל אך למוותר). והשאלות ס"ל כדעה א' וגרס יהרג על כן צייר הא דגילוי עריות בהעלה בליבו טינא. (ועיין שמות בארץ, ועיין מה שכתבנו בזה בסק"ח).

והא דלא מפרש המאור כמו שכתבו תוס' יבמות שם ד"ה אין אונס, וברא"ש שם, ובסנהדרין ע"ד ב' תוס' ד"ה והא אסתר, וביומא שם, וברא"ש יבמות וסנהדרין משום דבהני ג' אם היו באופן דקרקע עולם כמו בעריות כשאינה עושה מעשה וברוצח שהשליכו על התינוק אז יעבור ואל יהרג מאחר דלא עביד מעשה, וע"ז קאמר דאין אונס בערוה, היינו שיש כאן עשיות מעשה כשהדבקהו כשיודע שאי אפשר שלא יתקשה חייב למסור עצמו דהקישוי הוי מעשה, אבל כשיודע שלא יתקשה או שהיה כבר מקושה (וידע שלא יתקשה יותר עיין ב"י הארוך סימן קנ"ז)

הביא כן בשם י"א ושארין הדברים נראין ע"ש. וי"א כיון דמחמת אונס יהיב דעתיה והקשה את עצמו ואם אתה מסלק האונס אף הוא אינו בועל והוי דומיא דאמר ליה קטול לפלוני ואי לא קטלינא לך דבדיעבד אם עשה כן פטור מדיני אדם, (עמש"ל בזה) ואע"פ שמדעת עצמו הוא הולך ועושה (וטעם דעה א' עיין בכס"מ פרק כ' מהלכות סנהדרין הלכה (ב') [ג'] שכתב וז"ל ואפשר לומר בשלמא מעשה בידיים הוא דבר שיכול לעשות באונס ושלא ברצון אבל קישוי כל שאין מרוצה א"א לו להתקשות וכיון שנתקשה ודאי שנתרצה עכ"ל ע"ש). ועיין ים של שלמה פרק הבא על יבמתו ס"ס י"ב. וזהו הדעה ב' ברשב"א ורמב"ן שם ומפרשים דאירי באופן שדבקהו נכרים לערוה ואין שם פחד מיתה כיון דליכא אונס דגופא אע"פ שדבקהו זה לזה ובא עליה חייב (ואפי' למ"ד המשמש מת בעריות חייב, מ"מ היה לו לפרוש בהנאה מועטת, עיין ברא"ש שם, ותוס' יומא פ"ב. ד"ה מה רוצח כו' וכן יתורץ לדעה זו).

וזהו ג"כ דעת ופירוש המאור סוף פרק בן סורר וז"ל ואע"ג דאמר רבא אין אונס לערוה כו' ה"מ כשתקפוהו גוים ובא על הערוה דלא היה אונס עד שמכוון לאשתו כו' ותקפוהו ודבקהו לערוה אבל היכא דא"ל עבור ואל תהרג הא מילתא אחריתא היא ע"ש, והיינו דקשיא ליה להמאור לגירסתו יהרג ואל יעבור עיין במאור פרק כל שעה דאין שייך בזה דין מסירות נפש ולא יעבור, פשיטא דכשיעבור הוא ברצונו דאין אונס וברצון אפי' בדיעבד שעבר קטלינן ליה אם התרו בו, ואפי' אם נאמר דרבא לשיטתו בע"ז נ"ד אלא אמר רבא כו' כאן בצינעא כאן בפרהסיא וכו' עיין

עיונים

טעם קרקע עולם כרש"י שאינה עושה מעשה, ולא כדעת הריב"ש משום דיוכלו לכפותו, דא"כ מאי מייתי ראייה מהני דקאקי ודמנקי והוא מחוק אביזריהו דע"ז, עיין במאור שם, היינו שהישראל נותן לפני ע"ז כלי שלו עם האור, הלא יוכלו לכפותו, ואפשר לומר דע"כ באופן שעושה איזה מעשה בנתינתו דאל"כ לא מיקרי מעשה והוי קרקע עולם גם לדעת רש"י ולא יוכלו לכפותו באופן זה רק שיטלו מעצמן, ויש לעיין, ועיין רש"י והא נוטלין אף מבתי ישראל כו'. (ועיין מה שכתב בהגהות חדשות על הסמ"ק בדברי רש"י, ועיין בביאורי הגר"א סק"ז, ועיין מה שכתבנו לקמן בדברי התוס').

א. ונבאר דעת המאור דס"ל דבהני ג' אף אביזריהו והביא ראייה מההיא דהעלה בליבו טינא (וכן הוא במלחמות ור"ן פרק כל שעה ויומא ונמוק"י סנהדרין) ומההיא דמתרפאין מעצי אשירה (דשם רק לאו דלא ידבק, עיין ר"ן יומא וש"ד). וצ"ל דס"ל כירושלמי פרק ח' שרצים ופרק אין מעמידין דלא כגרסת התוס' ע"ז כ"ז ב' סוף ד"ה שאני מינות כו' וברא"ש שם, עיין סימן קנ"ה סעיף ב' ובחי' הגר"א ס"ק י"ב (ע"ל בזה) אלא כגירסתנו דפשט אפי' א"ל עלין סתם, עיין ר"ן יומא ובע"ז פרק אין מעמידין וש"ד, ולא הוה רק לאו דלא ידבק, ומ"מ יהרג, דאל"כ איך פשיט מהירושלמי דשם כשאומר הנכרי דוקא עצי אשירה אז נראה שהישראל נותן ממשות בע"ז, עיין רא"ש שם ותוס' פסחים כ"ה ד"ה חוץ מעצי כו' ובר"ן פרק אין מעמידין, משמע דאי דוקא בעלין זה הוי איסור דע"ז (רק אי איירי בעלין סתם כ' הר"ן דהוא משום לא ידבק) וא"כ לא הוה אביזריהו (ועיין ח' הגר"א ס"ק י"ד

כשהדיקוהו נכרים הרי לא עשה מעשה, אינו חייב למסור, עיין תוס' שם.

צ"ל דהמאור מפרש בסוף פרק בן סורר על קושיית התוס' שם מאי דהקשה אסתר פרהסיא הואי, ולא הקשה אסתר גילוי עריות הואי (וע"ל) משום דלא פסיקא ליה דרשא דלו לבת, וא"כ אין כאן עריות דגוי הבא על בת ישראל ב"ד של שם גזרו, עיין מלחמות ונמוק"י, וגם לאו דלא תתחתן משאר עבירות הוא, עיין ר"ן פרק כל שעה, או כמו שכתב שם במאור דאפי' באשת איש אין שם מיתת ב"ד, (הגם דהגוי חייב מיתה סנהדרין נ"ז עיין נמוק"י פרק בן סורר, והוא דלא כמו שהביא בספר שמות בארץ יומא בתוס' שם ד"ה ור"ת היה מפרש כו' וריב"ם כו' נ"ל כריב"ם מהא דפרק ד' מיתות דף נ"ז כו' מסתמא גם היא נהרגת ע"ש לשונו, וזהו כדעת ר"ת בסנהדרין ויומא וש"ד), ע"כ לא הקשה מעריות רק מפרהסיא, ואביי מתרץ בזה משום קרקע עולם ורבא משום הנאת עצמן, ושם מספקא ליה למאור אי פליגי אביי ורבא, ואפשר דפליגי ולא ס"ל לרבא דהילכתא כוותיה תירוץ דקרקע עולם אף לענין פרהסיא וכ"ש לענין גילוי עריות, ע"כ לא פירש שם הא דאמר רבא אין אונס לענין קרקע עולם, גם אפי' אי ס"ל לרבא אפשר רק לענין פרהסיא ולא לענין גילוי עריות וכמו שכתב הפנ"י לדעת ר"ת בתוס' כתובות ג: ד"ה ולדרוש. אך לתוס' ניהא דס"ל דלהמקשה פסיקא ליה דמהני קרקע עולם לענין גילוי עריות ורבא מודה בזה, עיין תוס' יומא פ"ב. ד"ה רוצה, ע"כ הקשה פרהסיא וקא מתרץ אביי גם בזה קרקע עולם (עיין מש"ל לתוס' אי פליגי אביי ורבא).

עוד נראה לי דלכאורה צ"ל דהמאור מפרש

עיונים

מצות דשם דוקא בפרהסיא שניכר חוללו לפני רבים ואפי' שינוי דת יהודית כערקתא דמסאני, אבל בצניעא שענין האיסור אינו כ"כ דבר גדול שנוגע כ"כ להעברת על ד"ת ואפי' כריתות ומיתות ב"ד יעבור, אבל בהני ג' דיש טעמים אחרים, בע"ז משום דהוא עיקר הדת ואפי' באביזרייהו דידהו שבה מעבירים הנוגעים לעיקר הדת יש כאן חילול אפי' בצניעא שהגוי יעבור לישראל בדבר גדול היפך יהדותם. וכן צ"ל בגילוי עריות מטעם שכ' סעיף ג' ס"ק י"ט ע"ש, על כן אפי' באביזרייהו ולדעתם אם הגוי אומר שיחבק וינשק לאשת איש (ע"ל באופן דאיכא לאו או לפי מה שכתבנו שם בשם פוסקים אפי' אבק) ואם לאו ירהגו ירהג, אך מ"מ מהיכא תיתא שיהרג נפש אחת מישראל משום לאו, על כן הביא ראייה מההיא דהעלה טינא ומתרפאין כמו דמצינו שיעדר נפש מישראל משום לאו הגם דשם לאו מטעם זה, אבל לענין הנאת עצמן זיל בתר טעמא דכאן בהנאת עצמן אין כאן חילול, משא"כ התם משום שנוסף מעלה במה שרוצה ונהנה או אחד מטעמים הנ"ל, ודו"ק.

וכן מוכרח לומר להר"ן פרק כל שעה שתירץ על תלונת המלחמות על המאור כמ"ש"ל. ובמה שכתבנו יושב ג"כ מה דלא פירש המאור על מה שהקשה קושיית התוס' דהו"ל למיפרך והא אסתר עריות הוי (ועיין מ"ש בתירצינו שם) כמו שתירצו התוס' דידע דמהני קרקע עולם לענין עריות רק בעי לענין פרהסיא, ולפי הנ"ל ניחא, דבשלמא לתוס' ס"ל לענין ג' אלו אף להנאת עצמן אסור והטעם מצד חומר העבירות עצמן כמו שכתב במלחמות (עמש"ל), על כן אפשר לומר דלענין גילוי עריות פסיקא ליה דמאחר שאינה עושה

דאם נאמר בעלין זה דוקא לא ס"ל אפי' לאוין דע"ז ועיין מש"ל). והמאור הוכיח וכתב דשם רק נהנה משמע הטעם הוא דאיסור לא ידבק ואפי' עלין סתם. והמלחמות הקשה עליו דמההיא דהעלה טינא ומתרפאין משמע אפי' כשאין בזה להעביר רק הנאת עצמן (ועיין מה שכתבנו עוד סוף ס"ק ל').

והנראה לי ליישבן במ"ש הר"ן פרק כל שעה דבמתרפאין והעלה בליבו טינא הגם דאונס הוא ועושה מחשש פן ימות, מ"מ רוצה ליהנות מזה היינו שנטול הרפואה ברצון להתרפאות, וכן כשבוועל על מה שהעלה טינא נהנה והתורה אסרה, משא"כ באסתר, ע"ש בר"ן לשונו וכונתו. ועוד יש לחלק כמו שכתב השילטי גיבורים דשם הוא חולי מ"מ אינו ברור שימות אפי' שאמדוהו הרופאים הרבה קרבו למות ונתרפאו (עיין שלטי גיבורים פרק בן סורר).

ועוד י"ל דבמתרפאין הוא רק שב ואל תעשה שלא יתרפא, (ועיין בסעיף י' בשם הרמב"ם), אבל שיניח לכתחילה להרוג זה לא מוכחינן מזה, וסברא כזו נזכרה בספר פרשת דרכים דרך האתרים ד' ה', ועיין ב"י הארוך סימן (קפ"ז) [קנ"ז] מה שכתב על דברי הרמב"ם שפסק כמ"ד סנהדרין ע"ה. דפנויה היתה ואע"ג דפלוגתא היא וספק נפשות להקל. (וצ"ל דאין כאן סברת הש"ך סק"א בשם תרומת הדשן דלענין קידוש השם לא ילפינן משאר ספיקות ע"ש, וצ"ע ודו"ק), שטעמו משום שב ואל תעשה הוא.

וצ"ל לפ"ז איך הביא ראייה משם לענין אביזרייהו דילמא שאני התם דיש סברות להחמיר כנ"ל, וצ"ל דהנה טעם המאור באלו ג' דיהרג ואל יעבור הוא משום חילול ולא כמו חילול דשאר

עיונים

שעה שהיו גדולים וחכמים ומותרים להחמיר עיין ש"ך סק"ב. אך לשון הרא"ה ספר החינוך ונמוק"י סוף פרק בן סורר משמע דוקא דהדור צריך לכך גם בלא"ה איכא למימור דס"ל כהתוס' והרא"ש, דבתוס' ורא"ש שם ע"ז כ"ז ב' הביא מירושלמי פרק זה בורר וריש פרק ד' דשביעית מר' אבא בר זימנא שרצה הנכרי שיאכל נבילה ואם לאו יקטול וא"ל איבעית למקטול קטול כו' (ושם היה בצינעא בתוך ביתו) ומחמיר היה ע"ש, וכן מצאתי בספר חסידים סימן רי"ט ע"ש, והקשה המראה פנים שם דמסיק אלו הוי ידע הוי אכיל ליה. והמאור הביא הך דאלו הוי ידע הוי אכיל ליה. (אך עיין עוד ראיות בח' הגר"א סק"ג).

ועיין שלטי גיבורים סוף פרק בן סורר שרב כהנא מכוון היה לברוח דרך גגות ונפל מאליו ע"ש, (וצריך ליישב הא דרבי צדוק שם, ועיין רש"י שם ד"ה שגר תנורא). ועיין רביד הזהב סוף פרשת בלק שהביא מתורת האדם בשם רמב"ן דצריך למסור את עצמו אפי' בצינעא, וראה מרבי צדוק, ואף שנתכוונה להנאתה. וכתב שם דלמדו מיוסף. (ולא מצאתי שום פוסק שיביא דוגמת מסירות נפש דרבי צדוק ורב כהנא. אך בנמוק"י פ"י דב"ק כ"ש לעינינו וז"ל ורבי צדוק ורב כהנא אם היו להם יכולת להטעות למטרוניתא שתבע להינצל מהעבירה שתסבור שדעתם למלאות רצונה לא היה מסכנים בעצמם, עכ"ל. ועיין בפר"ח על הרמב"ם [שם] שהביא ראיה מרבי צדוק ורב כהנא דהוי בכלל גילוי עריות בנכרית דהא התם הנאת עצמן הוי, וסיים ומיהו להתוס' והרא"ש י"ל משום חסידותן עשו כן ע"ש, ועיין רמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד').

מעשה (כפי' רש"י בקרקע עולם, ועיין לשון תוס' בכל הסוגיא הנ"ל) אין כאן העבירה. (ובשביל שנהנה א"צ למסור נפשה עיין תוס' סנהדרין ע"ד ב' ד"ה והא אסתר כו' ובש"ד וע"ש). ובזה גם רבא מודה, עיין תוס' יומא [שם], אבל לענין פרהסיא קא מקשה דמ"מ נראה כעושה מעשה, ובזה יש חילול ה', ומתריך דקרקע עולם ואינה עושה מעשה כלל ולא הוי חילול השם, אבל להמאור אי נימא דפסיקא ליה קרקע עולם לענין עריות דלא הוי חילול מאי קמקשה פרהסיא הא פסיקא ליה דמהני לענין חילול, (הגם שיש לחלק דאפשר לומר דפסיקא ליה דקרקע עולם הוי לענין עריות דלא הוי חומר העבירה ולא הוי חילול מעבירה חמורה, אבל לענין פרהסיא בעי, משום דמ"מ נראית כעושה מעשה ודו"ק, מ"מ לדוחק יחשב, דהגוי אינו יודע החילוקים ואם לא תגדל בעיניו העבירה דעריות משום שאינה עוברת בעשיית עצמה ה"ה לענין פרהסיא, ודוחק לחלק ועיין).

ועיין עוד במלחמות שמקשה עליו מההיא דרב כהנא סוף פרק קמא דקידושין דקתבע ליה ההיא מטרוניתא כו' וסליק וקנפל מאיגרא כו' ע"ש דף מ' א' עוד מעשיות, ולא מצית למימור לפמ"ש הדין כו' דמקרא צווח אך את דמכם כו'. וי"ל דס"ל כתוס' ורא"ש פרק אין מעמידין שם דמותר להחמיר, עיין שו"ע קנ"ז [סעיף א] ועיין בפר"ח על הרמב"ם [שם הלכה ג] ובמקנה קידושין שם.

אך דשם היה להנאת עצמן ואסור להחמיר עיין שו"ע שם בשם רבינו ירוחם, וכן לתוס' (עמ"ש"ל) ואפי' לדעת הפרישה עיין ש"ך סק"ב דפרהסיא מותר מסתמא שם לא היה פרהסיא, ואפשר דשייך לומר שם לצורך

עיונים

דליכא קרקע עולם. ומביא ראיה מהני קאקי כו' וע' רש"י שם ד"ה היכא יהינין ולא מסרי נפשייהו הלא חוק ע"ז הוא, ע"ש לשונו. (ועיין רש"י באלפס בלשונו שם), והוי אביזרייהו דע"ז, ועיין לשון המאור דנקט דיהינין להו דפלחי בהו וזה נקרא שהישראל עושה חוק הע"ז שנותן כליו ולא הוי קרקע עולם, אלא ע"כ משום הנאת עצמו, ואתי שפיר ורבא לטעמיה, ושם איירי בפרהסיא או שעת הגזירה, עיין רש"י ונמוק"י.

ואם נאמר דהמאור ס"ל כר"ת עיין לקמן דלא מהני קרקע עולם לענין גילוי עריות, עיין בפנ"י כתובות דף ג': (ועיין במאור פרק כל שעה משמע דקרקע עולם לענין עריות מהני, אך יעו"ש בדבריו ובפרק בן סורר א"ל דלרבא לא ס"ל, ועיין בפנ"י שם). וא"ל גם בכל הג' באופן שמצייר התוס' ע"ש. והגם דר"ת ס"ל משום חומר העבירה מ"מ הא אפשר ליישב בזה גם לדעת המאור דגם באביזרייהו דע"ז דטעם חילול הוא שבא מחומר עבירה לא מהני קרקע עולם וא"כ ע"כ משום הנאת עצמן. ולדינא יש באביזרייהו דע"ז וגילוי עריות היתר בהנאת עצמן גם בפרהסיא (ושעת הגזירה) וקרקע עולם בהני ג' תלוי בהנ"ל, ובפרהסיא ושעת הגזירה תלוי בזה אם ס"ל לרבא כאביי. ואם נאמר דלא ס"ל כלל קרקע עולם והלכה כרבא היה אפשר לקיים גירסת תהרג מטעם הנאת עצמן ובפרק כל שעה כתב המאור דגרסינן יהרג דהיא קרקע עולם משמע דס"ל קרקע עולם ופרטי הדינים לפ"ז יעויין בסעיפים הבאים לפנינו בעז"ה.

וכתב הגר"א בסק"ז דרש"י כהמאור ודלא כמשמע בהגהות חדשות על הסמ"ק מצוה ג' אות א' דף ב' ע"ש, וע"ע מהרי"ק שורש קע"ד.

עוד הקשה המלחמות ממדרכי שלא כרע להמן ושם היה להנאת עצמו ולכבודו, והמאור שכתב שלא ידע דרך בע"ז שיהיה בו להנאת עצמו כדי שיהיה מותר הרי אותו מעשה ודאי להנאת עצמו היתה. ולכאורה נראה לי לדייק בדברי המאור שכ' וז"ל ואיני יודע בו דרך שיהיה בו הנאת עצמו כדי שיהיה מותר כו' לפיכך בע"ז עצמו לעולם יהרג ואל יעבור עכ"ל, דהוה ליה למימר אין בו דרך הנאת עצמו ולמה ליה למימר תו כדי שיהא מותר, גם אם כוונתו שאין במציאות, מאי ולעולם אסור. ובש"ד כתב ג"כ אין שם דרך לעולם שיהיה מותר, ושם יש מציאות, א"כ ע"כ כוונתו שגם בע"ז יש מציאות רק שאין דרך באופן שיהא מותר. ואפשר לדחוק ולחלק דבשלמא בגילוי עריות יש לומר דהוא רק הנאת עצמו שרצה לבעול ואין כוונתו בזה כלל שישראלית תבעל, אבל בע"ז כמו בהמן דנעבד הוי אם כוונתו שישתחוו לו למה לו לעשות עצמו ע"ז די לו שישתחוו לו מאשר גדלו המלך, אלא שביחד עם הנאתו רוצה שיהיה ע"ז, א"כ יש כאן איסור לבד הע"ז ודו"ק. (ועיין מה שכתבנו לקמן בתירוצו קושיא זו).

ועפ"ז יתורצו כל דברי המאור והמשך הגמרא שם כך הוא, והא אסתר פרהסיא הואי דאי משום גילוי עריות לא פסיקא ליה דרשא דהיתה לו לבת, או דלא הוי שם גילוי עריות אף שהיא אשת איש (דאפקרי לזרעיה) דאין שם מיתת ב"ד (ועיין מה שכתבנו בס"ק ס"ח), ומתוך אביי קרקע עולם הוי ואינה עושה מעשה ולא הוי חילול השם דבפרהסיא אפי' ערקתא דוקא כשעושה מעשה, ורבא מתרץ הנאת עצמן. ובזה י"ל או דפליגי אביי ורבא או דמתרץ עוד תירוצו אחר, ונ"מ לדינא היכא

מהרש"א סנהדרין ע"ד תוס' ד"ה והא אסתר וא"ת כו' דלא יהיה מהני תירוץ דהנאת עצמן (ועיין מה שכתבנו לפנינו), דלא פסיקא ליה דרשא דלו לבת, או דלא הוי גילוי עריות דאין שם מיתה אף באשת איש, ומשני קרקע עולם ומהני בין לענין פרהסיא ובין לגילוי עריות, ורבא פליג וקאמר דוקא משום הנאת עצמן וזה מהני לענין פרהסיא אבל לא בגילוי עריות. ואסתר הוי בב' אופנים כנ"ל. וקמייטי ראייה מהני קאקי ומונקי ושם לא היה מעשה ישראל בחוק הע"כ רק לאו דלפני עור והוי משאר עבירות, רק מיייתי דשם פרהסיא הואי ובלא מעשה דאין זה קרקע עולם, וע"כ משום הנאת עצמן. (ועיין ר"ן כל שעה וביומא, וש"ד).

ויש לעיר הלא באסתר היה ג"כ לפני עור דגוי הבא על אשת איש חייב מיתה (ואם נאמר דרבא לא ס"ל דרשה דלבת אתי שפיר), סנהדרין נ"ז, ומ"מ שרי מאחר דבהאי לפני עור לא עשתה מעשה, וא"כ גם כאן לאביי שרי, דהלא אין כאן מעשה, דאם היה ישראל נותן הוא עושה חוק העכו"ם ולא מהני להנאת עצמן, אלא צ"ל דגם כאן יש איזו איסור דישראל נותן ומשאל רק דלא הוה מעשה עצמו שהישראל יעשה החוק (כמו להמאור ועיין). ועוד יש לחלק דלהמלחמות ס"ל דרבא פליג אדאביי, ולא ס"ל כלל ההיתר משום דקרקע עולם רק הנאת עצמן (ובמאור נסתפק) ומביא עוד דבר שצ"ל ההיתר משום הנאת עצמו ומילתא בפ"ע, ולא שמביא ראייה מזה, דלא כאביי, ודוחק.

ועיין בהגהות חדשות בסמ"ק ביישובו דברי הסמ"ק (ע"ל) שפירש דברי רבא דמוסף עוד לתירוץ דקרקע עולם צריך עוד בהנאת

ב. ודעת המלחמות באביזרייהו ס"ל כהמאור, ומ"מ צ"ל דהגם דהם רק לאוין מצד שבאין מעבירה חמורה הנוגע כו' ע"כ יהרג, (ולא ס"ל חילוק הר"ן ושיטתי גיבורים הנ"ל), ונוסף עוד דאפי' להנאת עצמן אסור בהני ג' מצד חומר העבירה, ע"ש. וכ"כ הר"ן יומא פרק יום הכיפורים ע"ש. ובנמוק"י סוף פרק בן סורר ובש"ד. ועיין ר"ן פרק אין מעמדין שם, ובפרק כל שעה דהירושלמי דפרק אין מעמדין מייירי בעלין סתם ג"כ אסור, והוא משום טעם דלא ידבק. ועיין בנמוק"י סוף פרק בן סורר דמשם יש להוכיח דאסור אף להנאת עצמן עיין מ"ש במאור דא"ל דהא דאסור לשמוע קולה הוא משום כדי שלא יהיה פרוצות ע"ש, בגמ' דלא משני רק למ"ד פנויה היתה, אבל למ"ד אשת איש אתי שפיר, וע"כ מטעם אביזרייהו, וע"ש לשונו.

ועיין בירושלמי פרק ח' שרצים [הלכה ד] ואין מעמידין [הלכה ב] אמר רב הונא זאת אומרת שאין מתרפאין מגילוי עריות דתניא שבת הותרה מכללה, נערה המאורסה לא הותרה כו' לא להתרפאות כו' ולא סוף דבר שאמר הבא לי אשת איש אלא אפי' לשמוע קולה כהדא חד בר נש כו' משמע דשם קאמר משום איסור דאין מתרפאין מגילוי עריות, וגם משמע דאיירי אפי' בדלא העלה בליבו טינא רק בחולי שצריך לבעול, כגון שהיה לו חולי מתניים ולא היה שם רק א"א (עיין שמות בארץ בתוס' יומא פ"ב. שם ועיין מ"ש לפנינו), והביא ראייה מההיא דרחם משמע שלא מחלק בין שהוא גרם לעצמו כמו בהעלה טינא ובין חולי וכמו חוץ מעצי אשירה, וק"ל.

ולדידיה הא דפריך והא אסתר פרהסיא ולא פריך גילוי עריות, הוא מטעמים הנ"ל, עיין

גם בע"ז בצינעא כו', ע"כ הקשה ולפרוך הא גילוי עריות והוה לכו"ע אף לר"י.

אך עיין תוס' ע"ז דף כ"ז ב' ד"ה יכול כו' ולר"י אין שום חילוק דבצנעא בכולן יעבור כו', ובכתובות י"ט ב' ד"ה דאמר מר כו' דרבא גופא ס"ל דאפי' בהני אינו חייב למסור כו' ע"ש, ועיין בספר שמות בארץ תוס' יומא פ"ב. ד"ה מה רוצח כו'. וכלשון הר"ן פרק כל שעה לאפוקי מר"י דאמר שבכולן הוא אומר וחי כו', וברא"ש פרק אין מעמידין סימן ט' כתב בפירוש דלר' ישמעאל אין חילוק בין הנך ג' לשאר כו'. וכן כתב מהר"ק שרש קל"ז עיין שם. ועיין בלשון הרא"ש שכ' והא דלא פריך והא אסתר גילוי עריות הוה, ולא מסיק כמ"ש בתוס' דרוצח ונערה לכו"ע כו' ועיין בחי' הר"ן עדיפא מיני גילוי עריות כו' אפי' בצינעא כו'. (ואפשר לומר לרא"ש עוד, דקושייתו למה פריך על פרהסיא דהוא משום חילול דפרהסיא ולא קפריך גילוי עריות דהוא מטעם עצמות חומר העבירה), ע"ז מתרץ התוס' דהמקשה פסיקא ליה טעמא דקרקע עולם לענין עריות, ולא לענין חילול דפרהסיא. (ועיין לשון תוס' יומא שם). ומתרץ אביי גם לענין פרהסיא מהני טעמא דקרקע עולם והיינו דלא הוי חילול כשאינה עושה מעשה, ורבא מודה ג"כ לענין עריות דמהני תירוץ קרקע עולם רק לענין פרהסיא קמתרץ הנאת עצמן. (עיין תוס' יומא שם).

ועיין ש"ך קנ"ז ס"ק ט' דס"ל לדעת תוס' רא"ש ורי"ף דס"ל ג"כ תירוץ דאביי קרקע עולם ועיין מה שאכתוב לקמן. ואתי שפיר הא דכתובות [דף] ג: ולדרוש להו דאונס שרי דהיא קרקע עולם לכו"ע. (ולהמאור לפי מ"ש דפשיטא להו דאין שייך מיתה בגוי הבא על

עצמן דוקא, והני קאקי מיירי באופן דקרקע עולם ע"ש. וא"כ מאי מייתי דלרבא נחא, גם לאביי נחא, משום קרקע עולם. (וצ"ל באופן שכתבתי דמילתא בפ"ע היא). (וע"ל בדין איסור דלא ישמע על פיק). ולכאורה לפ"ד הרמב"ן דס"ל מטעם חומר העבירות הא דלא תירץ על מאי דלא מקשה אסתר עריות כמ"ש התוס' ע"ש שהביאם משמע דלא פליג עליהו, ועיין בזה.

ג. ושיטת התוס' בסנהדרין ע"ד: [ד"ה והא] וביומא פ"ב. [ד"ה מה] וביבמות ריש פרק הבא על יבמתו [ד"ה אין אונס] בהא דאין ס"ל כדעה ב' דלא אפשר לומר שיהיה חייב מיתה דאונס הוא, רק דמוקי ליה בדבקהו גוים וא"א לו להשטמט אם לא ע"י שיהרג, וקאמר רבא דמחויב למסור עצמו ולא מיקרי קרקע עולם דהקישוי הוה מעשה, ואם יודע שא"א שלא יקשה חייב למסור אם לא כשהוא כבר מקושה או שיודע שלא יתקשה כו' נראה דאפי' כשהגוים מאיימים עליו לבעול בקישוי צריך למסור נפשו לכתחילה, דמ"מ עושה מעשה. (וכן להמאור אפי' אם נאמר דס"ל קרקע עולם בגילוי עריות ע"ל) ובדיעבד פטור אפי' כשלא דבקהו והכריחוהו לבעול דאונס הוא (כנ"ל לדעה ב' וכן להמאור). וס"ל דהא דהקשה והא אסתר פרהסיא ולא פריך גילוי עריות, (עיין מהרש"א שם דאז לא ייושב בתו' דהנאת עצמן).

ועוד י"ל כמ"ש"ל בתוס' בד"ה והא אסתר ואם תאמר כו' דרוצח ונערה המאורסה לכולא עלמא יהרג, עיין מהרש"א שם בתוס' ד"ה בן נח כו' דילפינן שאר מצות מרוצח ונערה כו', ועיין מהרש"א דגם ר' ישמעאל מודה בזה. ועיין גם כן בע"ז דף נ"ז ד"ה הא בצינעא, ופסיק כר"י דשרי

עיונים

עולם בזה (ועי"ל) וגירסתם תהרג בכשעושה מעשה כו' ע"ש בתוס' בסוגיות הנ"ל.

ד. **ודעת ר"ת** יעוין בתוס' שם ובסנהדרין ג"כ, הא דלא מקשה והא אסתר גילוי עריות משום דלא שייך מיתת ב"ד בזה, ועיין תוס' כתובות ג: ד"ה ולדרוש כו' בפני יהושע מפרש לשיטתו דס"ל דלא מהני קרקע עולם לענין עריות רק לענין פרהסיא (וצ"ל הסברא דלענין החילול לא מנכר המעשה ולענין חומר העבירה מ"מ יש עבירה ודו"ק) לאב"י מהני ואתי שפיר הא דלדרוש להו דאונס שרי מטעם הנ"ל, וגם מה שהקשו התוס' בע"ז שם מאי מייתי ראייה דשם קרקע עולם, ולפ"ז ניחא דלענין עריות לא מהני וע"ל (לענין שפיכות דמים וע"ז) ורבא מתרץ הנאת עצמן כו' ואפשר דפליג וס"ל דקרקע עולם לא מהני אף לענין פרהסיא ומייתי ראייה מקאקי כו' ובפרהסיא כנ"ל, ועיין מה שכתב שם בפנ"י לפי דעת ר"ת ודגרס תהרג ע"ש. ולכאורה הלא מ"מ יש תירוץ וסברא דרבא הנאת עצמן (והלכתא כוותיה לגבי אב"י). וצ"ל באופן שהגוי כופה לאחר, עיין מלחמות, מ"מ אתי שפיר טפי מלומר ע"ד שכתבו התוס' כשעושה מעשה (ע"ל סק"ח).

ה. **דעת השאילתות** פרשת וארא כדעה א' בענין אין אונס לערוה וגרס יהרג, ע"כ הוקשה לו מאי אונס שייך בעריות מאחר דחייב מיתה בדיעבד, ותירץ כשהעלה בליבו טינא. והקשה בספר שמות בארץ (הביאו הפרמ"ג בהלכות ר"ה והלכות לולב, והביאו הברכי יוסף באו"ח סימן שכ"ח סעיף י"ג, הפרמ"ג במשבצ"ז או"ח סימן שכ"ט) ביומא פ"ב. בתוס' ד"ה מה רוצח בד"ה כתבו עוד התוס' ותירץ השאילתות כו' ע"ש, ותוכן כוונתו כיון

א"א ניחא, ולפי תי' הראשון דלא פסיקא ליה דרשא דלבת, צ"ל דהגמ' ס"ל או כאב"י קרקע עולם ומהני לגילוי עריות, או משום הנאת עצמן כרבא. ולדעת השאילתות שכ' בס"ק ח' או דס"ל כנ"ל, או נאמר טעמא דקפגים לה והוה כקטלה (ע"ש בס"ק הנ"ל) אינו שייך אצלה אתי שפיר ודו"ק). ומביא רבא ראייה מהני דקאקי כו' (ותוס' לא הביא' והרא"ש בסנהדרין הביאו בלא פ"י).

ולפי מש"ל דתוס' ס"ל דבהני ג' לא מהני הנאת עצמן (דאל"כ איך פסיקא ליה טעמא דקרקע עולם לענין עריות יותר מלענין פרהסיא (עיין לעיל באורך ועיין לקמן), צ"ל כמ"ש להרמב"ן דשם הוה רק לפני עור דהוא משאר עבירות והוא קרקע עולם, כמש"ל ובפרהסיא הוא. (ולפי מ"ש לקמן שיש סברא לומר דתוס' ורא"ש לא ס"ל דין אביזרייה דלא אישתמיט בשום דוכתא להביאו, אתי שפיר טפי דאפי' אם הישראל נותן והוא חוק העכו"ם, מ"מ לא הוה רק משום פרהסיא (וא"צ כמש"ל) ואין כאן קרקע עולם, ומ"מ מותר. וצ"ל משום הנאת עצמן, וע"ל.

שוב מצאתי כתוב בתוס' ע"ז מ"ד ב' ד"ה נהנין ממנה וז"ל אבל הכא אין עושין אלא הנאת הכומרים וה"נ אמרינן כו' אנן קאקי ומוניקי היכא יהבינן להו אלא הנאת עצמן שאני עכ"ל ע"ש. ואזדא רבא כו' ושם איירי בפרהסיא או כו'. נמצא לפ"ז לענין גילוי עריות ושפיכות דמים וע"ז מהני קרקע עולם ולענין פרהסיא ושעת הגזירה בזה יש ב' תירוצים דאב"י ורבא, וזהו מה שהקשה בתוס' ע"ז דף נ"ד ד"ה מתקיף לה כו' וביבמות שם מאי קמייתי למפטר אונס מלנערה התם כו' משום קרקע עולם כו' משום דלדידהו פסוק לכו"ע קרקע

עיונים

דאפי' כשמאיימים עליו במיתה אם לא יבעל לא חשיב אלא רצון וחייב מיתה וע"כ מטעם הנ"ל דאין קישוי כו' שע"כ א"א שיתקשה אם לא שרוצה ונותן דעתו (ע"ל) כ"ש כשהעלה טינא מחמת יצרו שהולך למות אם לא יבעול כו' פשיטא שאם יבעלו להתרפאות שיקרא רצון, ובפרט דהכל נמשך לו מכח לבו הזונה כו', ע"ש לשונו וכוונתו ותרץ, מה שנ"ל לפרש דהשאלות מיירי שהיה לו חולי מתניים ואמדהו הרופאים שימות כשלא יבעול ולא היה שם רק א"א כו' ע"ש וההיא דהעלה טינא לדוגמא נקטי כו' ולדוחק יחשב.

והנ"ל די"ל ולומר דבשלמא שאנסוהו נכרים שאין בפנימיות לבבו דבר שמאניסו ואיך הקשה את עצמו דא"א בלא רצון (עיין מה שכתבנו לעיל בשם כס"מ הלכות סנהדרין) הו"ל להתחזק ברצונו ולא היה מתקשה ויבעול בלא קישוי דמשמש מת פטור לרבא, או שע"ז הקישוי הנאתו מרובה ואפי' הנכרים כופין אותו שיבעול בקישוי צ"ל לשיטה זאת כשלא היו מתקשה הגם שיעסוק בבעילה אפשר שהיו רואים הנכרים ואומרים שאינו יכול להתקשות, אבל כשהעלה בליבו טינא היינו שגרם לו תאוות לבו חולי זה הגם שזדון לבו השיאו והלך אחר עיניו, מ"מ אח"כ הרי לבו מכריחו ע"י הטינא שיתקשה ממילא, כן אפשר לומר. וס"ל להשאלות כהמאור דגם בע"ז באביזרייהו מהני הנאת עצמן עיין שם בלשונו שכ' להנאתו אפי' בפרהסיא ואפי' ע"ז כגון קאקי כו' דהו"ל משמשי ע"ז ע"ש. (ובגילוי עריות אם נאמר כמש"ל דלא שייך בדידה תהרג אי אפשר לצייר בדידה להנאת עצמן או דגם בדידה משייך שייך עיין מ"ש בסק"ח) אם כן גם בגילוי עריות כשנכרית

כופה לישראל דהוא ממותות ב"ד דקנאין פוגעין בו כו' עיין סעיף ז', יעבור בהנאת עצמן. וגם משמע דס"ל אביזרייהו עיין שם. ולדידי ניחא הא דלא פריך אסתר גילוי עריות הוה וכל הסוגיא ע"ד שפירשנו לדעת המאור (רק איכא למימר נ"מ דלדעתו אין באשה שום מסירות נפש בעריות כמ"ש סק"ח).

ו. ושיטת הרמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה עיין כס"מ דס"ל כהרמב"ן כו' ופ' הלכה דבגילוי עריות וע"ז ושפיות דמים אפי' להנאת עצמן יהרג, ובשאר עבירות בצינעה ושללא בשעת הגזירה אפי' להעביר יעבור ואל יהרג ובפרהסיא או שעת הגזירה להעביר יהרג, ובהנאת עצמן יעבור כו'. והמשך דברי הרמב"ם הוא ע"ז הדרך שבהלכה א'. ובריש הלכה ב' חילק בין שאר עבירות לע"ז שבשאר עבירות יעבור, וע"ז כתב בד"א שבכללות שאר עבירות יעבור בהנאת עצמן שבשם אין ציור שיהרג בשאר עבירות אפי' בפרהסיא או שעת הגזירה, אבל היכא שמתכוון להעביר יש אופן שיהרג כגון פרהסיא או שעת הגזירה.

ומה שכלל בהנאת עצמן שבשאר עבירות או אנס אשה לבעלה ע"ש בכס"מ ולח"מ בפנויה וסבירא ליה כרמב"ן. ועיין בפני יהושע כתובות דף ג: תוס' ד"ה ולדרוש מה שהקשה על הב"י שכ' להרמב"ן דלא מיקרי עריות בפנויה ובמלחמות כתב ג"כ באשת איש. אך עיין הגהות מיימוני פרק י"ח מהלכות איסורי ביאה סימן א'.

ובפירוש אין אונס לערוה סבירא ליה כדעה א' (וכן כתב בספר ברכי יוסף באבה"ע סימן כ' ודלא כחלקת מחוקק שם). עיין בפרק כ' מהלכות סנהדרין הלכה ג' ובכס"מ שם. ובפרק א' מהלכות איסורי ביאה הלכה ט' ובמגיד

עיונים

כמ"ש הכס"מ שכבר קיים באותו היום מצות תפילין (ועיין פר"ח על הרמב"ם שכתב ע"ז אינו כלום דמצות תפילין כל היום אלא דלגדולי הדור כמותם דאיכא קידוש השם טובא שרי לכו"ע למסור נפש ע"ש). ועיין פרמ"ג או"ח סימן מ"ז ע"ש. (ועיין מ"ש לקמן בשם התוס' שבת). ובדניאל מוקי שלא היה מסכן נפשו ע"ש. וכתב דלא ס"ל כמו שכתב הר"ן משום דיכול לבטלה ממנו תבטל, ועיין לקמן בזה. וכ"כ ע"ז בחי' הגר"א ס"ק י' לפי' הריב"ש דקרקע עולם. ועיין בר"ן שם עוד שהוא שב ואל תעשה שאינה עושה בידים (ונ"ל שהוא כפירוש רש"י ותוס' בקרקע עולם שאינה עושה מעשה בידים ועמש"ל). ויהיה צ"ל דהרמב"ם לא ס"ל גם זה.

נמצא לפ"ז לא יהיה ס"ל להרמב"ם כלל דין קרקע עולם, וצ"ל דס"ל דרבא פליג על אביי והלכה כרבא ובפרהסיא מהני הנאת עצמן ולא קרקע עולם. ולפי"ז לכאורה יש לעיין מה שכתב הכס"מ בהלכה [ד'] בשם הנמוק"י לסברת הרמב"ם אם הוא אדם גדול והדור פרוץ כו' רשאי להחמיר. כוונתו רק לסברת הרמב"ם בזה דמתחייב בנפשו כשהחמיר על עצמו אבל לא לדעתו ממש, דלהרמב"ם מהיכי תיתי, דהלא לדעת הרמב"ם מכל המקומות שהביאו הוא הכל חייב במסירות נפש ר"ע ואלישע בעל כנפיים כמו שכתב בלח"מ. בשלמא להנמוק"י הגם שכ' בעצמו דאסור להחמיר ומתחייב בנפשו כתב שם מקודם דמקום שב ואל תעשה שיוכלו להעבירו ממילא אין לו למסור נפשו ע"כ הוקשה לו מכל הנ"ל ותיירץ במקום שהדור פרוץ כו', והביא ראיה מחנניה מישאל ועזריה דמה ראו למסור דאנדרטי הוה ע"ש, אלא

משנה שם. וכ' שם המגדל עוז דהרמב"ם גורס תהרג וע"ש מ"ש בזה.

ועיין בכס"מ פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד' במה שכתב הרמב"ם ואעפ"כ מפני שעבר באונס כו' כתב הכס"מ ומ"ש שעבר באונס כו' ואין ממיתין היינו בשאר עבירות חוץ ממני שאנסוהו לבא על הערוה מפני שאין קישוי כו' (משמע דס"ל דהר"מ גריס יהרג). ולכאורה אפי' אי גרס יהרג יכול לצייר דאינו רק אנוס כשהיה כבר מקושה ודבקהו, דבזה מודה הרמב"ם, עיין במ"מ בהלכות איסורי ביאה שם הלכה ט'. ואפשר דהכס"מ לא קמ"ל רק הדין.

והנה הסברא דקרקע עולם לא מצאנו ברמב"ם, והנה הרמב"ם בהלכה ד' שם לענין כל מי שאמרו יהרג ואל יעבור כו' ואם היה בעשרה מישראל הרי זה קדש את ה' ברבים כדניאל חנניה מישאל ועזריה ורבי עקיבא וחבריו כו'. והר"ן בפרק במה טומנין [מ"ט]. כתב בההיא דאלישע בעל כנפים שעשה במידת חסידות וכן בדניאל. וכן יהיו צ"ל בר"ע וחבריו. ועיין בפנ"י כתובות ל"ג ע"ב ד"ה אלמלא נגדוהו וז"ל לא מעיקר מילתא דר"ע, דהתם לאו מע"ז נתפס אלא מחמת שעסק בתורה, ומדינא לא היה מחויב כו' אלא מחמיר כו' ע"ש. (וכ"כ מהרש"א באגדה פרק הרואה במעשה דרבי עקיבא ע"ש, וי"ל כמו שאמרו במדרש איכה ויתר על ע"ז גילוי עריות שפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה יעו"ש, א"כ נ"ל דמ"ש חמור כהני שלשה).

ועיין בלח"מ הלכה ד' כ' דלהרמב"ם דלא ס"ל דרשאי להחמיר על עצמו ומתחייב בנפשו מוקי כל הנ"ל שהיה מחויב למסור נפשו, וגם אלישע מחויב היה ואי משום דנטלן מראשו

עיונים

מישאל ועזריה בדין דיהרג כו', וע"ד שכתבתי בשם לח"מ, וכמו שכתבתי נראה דצ"ל לפ"ד הלח"מ. ויש לעיין בכ"ז (וע"ל ס"ק פ"ה) ועיין בפר"ח על הרמב"ם ומיהו בגדולי הדור לכו"ע מצו למסור נפשיהו.

ומה שיש לדחוק דהרמב"ם הזכיר בלשונו בהלכה א' וב' לעבור כו' משמע ל"ת וצ"ייר מדניאל ור"ע שהם היו רק עשה ורק לדמיון נקטי והוא רק לחומרא, וצ"ע. או יש לומר כי רק מצד הסברא הוא. ובזה יבוארו דברי בסעיף ג' וסעיף ד' וה' הבאים לפנינו בעזה"י. ועיין בשו"ר כנה"ג ב"י אות ב' ומה שהפליא ג"כ על השלטי גיבורים בפרק כל שעה ד"ה מיימוני פליג עם רבינו ע"ש, ומה שדחק את עצמו לשיטתו ומסיק אבל לא ידעתי מי הכריח לבעל שלטי גיבורים לעקש הישרה בדברי הרמב"ם ע"ש, וכל הדקדוקים שי"ל ישוב שם. (ועיין במ"ש בהמשך דברי הרמב"ם). גם במ"ש בהו"ג וכל הדברים האלו שלא כו' קאי אחילוק דבין צנעא ופרהסיא דהלכה ב' וכמ"ש בסוף דבריו בין נאנס בתוך כו' והביא מספר המצות ס"ג כל מה שבקשו ממנו לעבור על דבר ממצות בשעת השמד והיה האנס מתכוון להעביר כו' ע"ש באורך. (וזהו דלא כמ"ש ר"מ חאגיז בספר מצות קטן מהרמב"ם מצוה רצ"ו עיין ס"ק כ"ד).

ועיין עוד שכ' שי"ל ולחלק בין הרמב"ם ז"ל אף לפי מ"ש ובין הר"ן בחידושי בלשונו ואם מתכוון להנאתו אפי' בשעת השמד ואפי' בפרהסיא יעבור ואל יהרג, עכ"ל הר"ן, ולדידה אפי' בפרהסיא ושעת הגזירה שרי להנאתו, ולהרמב"ם אפשר דהנאת עצמו בשעת השמד דוקא בצנעא, אבל בפרהסיא יהרג, ויהיו דומה פרהסיא של מתכוון להנאת

משום דהדור פרוץ כו', אבל הרמב"ם הביא הא דחנניה בהלכה ד' בדין מקום שאמרו יהרג והוא על פי דין.

וצ"ל לשיטת הרמב"ם מה דאמר בפסחים [נ"ג:] מה ראו חנניה מישאל ועזריה כו' הגם שלדעתו צ"ל דהיה ע"ז ממש, צ"ל כמ"ש המהרש"א באגדה בפסחים פרק מקום שנהגו די"ל דלא היה שם פרהסיא ע"ש, (דא"ל אנדרטי כו' עיין סנהדרין ס"א אלא דקסבר אנדרטי כו' וא"כ למה מסרו דהוא ס"ל דוקא בלאו כמ"ש בהלכה ג' עיין כס"מ). א"נ כמו שכתבו תוס' פסחים נ"ג: ד"ה מה ראו כו' בשם ר"י מה ראו שלא ברחו כדניאל כו'. וגם התוס' כתבו בכתובות ל"ג שם, ובפסחים שם דלשון פלחו משמע ע"ז (וכן משמע במדרשים בכ"ד עיין ילקוט שמעוני דניאל סימן א' ס"א מה שהשיבו חנניה מישאל ועזריה אם לפיסים ולגלגלת כו' גוזר עלינו את מלך ואם לע"ז את וכלבא שוין). והא דאמר בגמ' אלמלא נגדהו צ"ל שאפשר שלא היו עומדים בניסיון (ועיין שיטה מקובצת שם ועיין תוס' ע"ז י"ח ב' ד"ה ואל יחבל כו' ובגיטין נ"ז ב' ד"ה קפצו כו', ועיין בשל"ה שער האותיות אות א'). ועיין בריטב"א ע"ז שם.

והב"י הביא החלוקים דקרקע עולם לענין עריות ושפיכות דמים כגון שהשליכוהו על התנין כו' (וההיא דשאר עבירות דשב ואל תעשה הביא הרמ"א) וצ"ל לפי"ז דפסק כהרא"ש ותוס' ור"ן בזה, ובשו"ע לא הביאו, ועמש"ל. ועיין ביאורי הגר"א סק"ג שהביא מאלישע כו' ומר"ע וכל הרוגי מלכות ומשאר דוכתי, וכתב שהרמב"ם מוקי להו בשהשעה צריכה לכך. ולא ידעתי כי בפירוש מנה הרמב"ם בהלכות דעות ר"ע וחבריו וחנניה

עיונים

ועיין בסמ"ק שהביא ראייה מיבמות מההיא דא"ל לישראל קטול אספסתא לחיותא כו' ע"ש שהביא מזה דבשאר עבירות להעביר על דת יהרג, ועיין בב"ח ובהגהות חדשות שהגיהו בפרק בן סורר וכ"מ במרדכי שם.

והנה בשיטתם נתקשו מאוד דבגמ' סנהדרין שם הקשה והא אסתר פרהסיא ותיריך אביי קרקע עולם ורבי תריך הנאת עצמן, משמע דמהני הנאת עצמן לפרהסיא, וכן הראיה מקאקי כו' ואזדא לטעמיה כו', ועיין רש"י ונמוק"י דפירשו דאירי בפרהסיא כו' וע"כ לומר דהביא ראייה דאזיל לשיטתו במאי דאמר דמהני הנאת עצמן ואיך הביא ראייה מזה להיפוך, (ע"ש בהגהות חדשות ד"ב אות ד') ועיין ב"ח דפירש דאביי ס"ל קרקע עולם לענין פרהסיא אבל להנאת עצמן אסור בפרהסיא ובצנעא מותר, ולהעביר גם בצנעא אסור, ורבי דאמר הנאת עצמן כוונתו דאסתר הות בצנעא דלא הכל ידעו מהבעילה (ועיין בש"ך סק"ד דלא כב"ח) ובעי הנאת עצמן לענין שאר עבירות, ע"ש. ואין צריך להאריך בדחוקים שלפ"ד שלא יפלוג אביי ורבי, ועיקר חסר מן הספר ומאי הביא ראייה מהני קאקי כו' גם אביי מודי בשאר עבירות הנאת עצמן, ועיין. ודו"ק.

ועיין בהגהות חדשות ודעתו לפרש שרבי לא פליג על אביי רק שמוסיף קרקע עולם לא מהני רק בהנאת עצמן ולא במעביר על דת ולא מהני בפרהסיא הנאת עצמן רק עם קרקע עולם (ועיין ג"כ בפר"ח על הרמב"ם) וההיא דקאקי ומונקי כשאין שם מעשה רק קרקע עולם, וע"ש מה שהקשה בעצמו באות ג' ומאי דבפירוש קאמר שם ואזדא לטעמיה ואיך הביא אדרבא להיפוך מההראיה הנ"ל בעצמו (גם מה ראייה מהך דקאקי

עצמו בשעת השמד לפרהסיא של מתכוון להעביר שלא בשעת השמד. ודברי ר' בעל הטור אפשר להסכימם לזה ע"ש באורך.

ועיין עוד מה שכתב שם דהמאור ס"ל כהמאיר"י וכ' שם כמה חלוקים שאפשר לחלק, והא' שלהמאירי בשפיכות דמים יהרג ואל יעבור (הגם דס"ל דבהני ג' גם כן להנאת עצמן שרי ע"ש באורך). והר"ה ס"ל דגם בשפיכות דמים יעבור ואל יהרג (אירי בהנאת עצמן עיין שם). ויפלא בעיני דבפירוש כתב הר"ה סוף פרק בן סורר וז"ל וכן בשפיכות דמים אע"ג דמתכוון להנאת עצמו אין שם דרך לעולם שיהיה מותר דהא טעמו משום סברא דמאי חזית כו' והאי סברא איתא בכל ענין כו'. ומ"מ כתב בשיורי כנה"ג בשם משאת בנימין סימן פ"ו דאפי' למפרשים שסוברים דבג' עבירות לא מחלקינן בין הנאת עצמו לכשאינו הנאת עצמו, היינו דוקא לעבוד ע"ז ממש, וכן גילוי עריות ושפיכות דמים, אבל כל שאינו ע"ז ממש הנאת עצמו שרי, עכ"ל. ואפשר למצוא מקור לזה עפ"י מ"ש ס"ק ט"ו מהירושלמי בההיא דפפוס ולולינוס שנתנו להם לשתות בזכוכית צבועה ומפרש בפני משה שם שצבועה ע"ז, ובירושלמי שם הביא על דין פרהסיא, ואם כן נקשה כמש"ש כיון דהוה אביזרייהו למה צריך לטעם פרהסיא, ע"כ אפשר לדחוק שהיו שם באופן הנאת עצמן וכמ"ש בהנאת עצמן באביזרייהו שרי ודוחק, וצל"ע במשאת בנימין שם.

ז. ודעת הסמ"ק מצוה ג' ובמרדכי סוף פרק ארבע מיתות, דבשאר עבירות דיעבור דווקא להנאת עצמן ובפרהסיא אף להנאת עצמן יהרג, אבל להעביר על דת אף שאר עבירות יהרג ובהני ג' אפי' בצנעא והנאת עצמן יהרג.

עיונים

עצמן מהני בפרהסיא רק להעביר על דת יהרג ובצנעא אף להעביר על דת יעבור, ובזה שוה הני ג' לשאר עבירות, ע"כ מתרץ הנאת עצמן. והביא ראייה שמהני בפרהסיא מדקאקי ודמונקי ושם היה באופן שאינו קרקע עולם ובפרהסיא כמו לר"ן ורמב"ן (עיין לעיל) ושרי משום הנאת עצמן ואזדא לטעמיה ולדידיה איירי דווקא בפרהסיא ולדידן בזה האופן בצנעא. ואנן קיי"ל כר"א מסתמא דגמ' דפסחים [כ"ה]. ויומא [פ"ב]. אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ כו' ובכל מתרפאין כו' (ועיין פוסקים).

ומאי דהביא ראייה מיבמות צ"ל כמ"ש בהגהות חדשות שם אות ד' שהביא ממ"ש כדקטלינא לפלוני דא"ל בשיל לי קדירה כו' ואיירי שלא היה צריך לו ביטול הקדירה רק לעבור ועשה ע"פ דין, דלא כמ"ש התוס' סנהדרין ע"ד ב' דשמא לא היה בקי בהלכה, ונראה לו יותר לדחוק ולומר דהיה להעביר על דת. ומ"ש בהגהות שם דמ"מ לא פירש שהחמיר על עצמו לשיטתו עיין סימן קנ"ז ס"א דגם תוס' ס"ל דמותר להחמיר בע"ז דף כ"ז ב' ד"ה יכול אפי' וברא"ש, ומ"מ כתבו דלא היה בקי דס"ל כרי"ו דאם עושה להנאתו אסור להחמיר, ע"ש. (עיין מ"ש ס"ק צ"ו) ע"כ מוכרח לומר דהיה להעביר על דת (ובאמת דברי רבא א"ש לדידן בצנעא), רק לפי"ז יהיה צריך להגיה להיפוך בדברי המרדכי מיבמות, ואפשר ליישבו שכ' בלשונו והכי מוכח בפרק בן סורר גבי ההוא דשקיל אספסתא כו' היינו שהדין אמת בצנעא ומרבא לפרהסיא נוכיח לדידן בצנעא ומהתימא שלא הביאו ציון המרדכי.

ועיין מהרי"ק שרש קל"ז שהאריך בזה ובריש דבריו כ' להשוואל שכתב לו שבסמ"ק כ' האי

כו' כיון שהוא קרקע עולם, גם לאביי ניחא ומאי דקאמר דאי לא תימא הכי ודו"ק, ועיין שו"ת מהרי"ק שרש קע"ד דלא קאי אביי רק אהמקשה דלא ס"ל קרקע עולם, והוא דוחק). גם מה שכתב שם באות ג' לפרש שעת השמד שזהו להעביר על דת, זהו ניחא לסמ"ק שלא זכר שעת הגזירה, אבל במרדכי הזכיר בפירוש שעת הגזירה מילתא בפ"ע.

וכיון שלכל הפרושים הנ"ל דחוק מאוד ארשום גם מה שנראה לי, דהנה בע"ז דף נ"ד ס"ל לרבא כרבי ישמעאל בסנהדרין דף ע"ד דגם בע"ז דווקא בפרהסיא יהרג, ועיין מה שהבאתי לעיל בשם תוס' כתובות י"ט ב' ד"ה דאמר מר וברא"ש פרק אין מעמידין סימן ט' וש"ד ע"ש דלר"י בכל הג' דווקא בפרהסיא ולא בצנעא, והנה לפי"ז הא דלא הקשה הגמ' והא אסתר עריות הוא משום דמאי נ"מ דרבי ישמעאל פליג גם אעריות. (ועיין שו"ת מהרי"ק שורש קל"ז ועיין שמות בארץ שהבאתי לעיל רק כמ"ש המהרש"א בסנהדרין וזה יש ליישב) רק פריך פרהסיא והוא לכו"ע לר"א בלא עריות פרהסיא דשאר עבירות ולרבי ישמעאל גם באלו משום פרהסיא, ותירץ אביי קרקע עולם דס"ל הנאת עצמן לא מהני בפרהסיא (עיין ב"ח הנ"ל) רק בשאר עבירות בצנעא דיעבור הוא דווקא בהנאת עצמן דא"ל דאף בלהעביר על דת שרי דא"כ יהיה מרחק רב בין הני ג' לשאר עבירות, דבהני ג' אף להנאת עצמן יהרג (ועיין ליקוטי אמרים פרק כ"ד דהני ג' גזה"כ) ובשאר עבירות אפי' להעביר יעבור, על כן דעתי דלהעביר בכ"מ יהרג רק נ"מ בהנאת עצמן, ובפרהסיא אפי' בהנאת עצמן יהרג, ורבא לשיטתו דס"ל כרבי ישמעאל בע"ז שם, א"כ כולם שוים ובהנאת

עיונים

מעשה או זה עצמו שקוראו לרפאותו מקרי מעשה לענין מה דאתי לאמשוכי, אבל אם האסור רק משום לא ישמע כיון דעכ"פ הוא אינו עושה מעשה כלל וא"כ אפשר לומר מן סברת בן דמא להתיר משום דגם זה לא נקרא מעשה. (ועיין סברת המלחמות דמשום טעמא דמשכי אפי' בצנעא, ועיין שיורי כנה"ג מה שהקשה עליו ודחה דבריו כי הסברא משום דמשכא היינו להרואים ע"כ יש נ"מ בין צנעא לפרהסיא ע"ש, ועכ"פ לענין עשית מעשה הגם שלא מנכרא המעשה, מ"מ החשש משום דמשכא יש להרואים ודו"ק). או י"ל דבן דמא לא ס"ל התירוץ דהנאת עצמן שאני רק החילוק דקרקע עולם, והגמ' שם גם לר"י ס"ל כרבא משום הנאת עצמן ופליג אאב"י בתירוץ דקרקע עולם (להדעה דס"ל דרבא פליג על אב"י), אך לדוחק יחשב דיוצרך לומר לדעה הנ"ל דבלחש מותר להתרפאות ממין והגמ' מיירי בסם שיש בו עשיות מעשה, (עיין מ"ש ס"ק ל"ו והנכון כמש"ל). עוד י"ל עפ"י מ"ש התוס' בע"ז נ"ד ד"ה מתקיף לה כו' וי"ל דלא הוזכר קרקע עולם לענין פטור המיתה כו' תדע שהרי אם היתה נבעלת ברצון היתה חייבת ואעפ"י שהיא קרקע עולם, וכ"כ המלחמות בפרק בן סורר, וי"ל דגם להתרפאות ע"י שם ולחש דמאחר שהוא מתרפא ממנו ברצון אסור אף שאינו עושה מעשה. (ועיין מ"ש בסעיף י' בשם הרמב"ם [שם] הלכה ו' ולקמן בס"ק רל"א) ומ"מ לפ"ד המלחמות דגם הסוגיא איירי בלחש הא דלא ניהא משום לאו דלא ישמע על פיך צ"ל דמ"מ כיון שבהמעשה בעצם אין בו מעשה, משא"כ אם אמרינן דמשכא מה שמתרפא ויש בזה משום דמשכא הוי מעשה

גוי ולא ההוא וכ' עליה מהרי"ק שלפניו יש ג' סמ"ק וכתוב ההוא, ע"ש עוד, וגם דחה להשוואל במה שכתב שדוחק לומר שהביא מעשה דיבמות עם מימרא דפרק בן סורר ע"ש, ולפי מ"ש נאמר כי האי מעשה דיבמות בא לפני אב"י ואף שנאמר שהיה לו הנאת עצמו בשל לי א"ל דהיה בפרהסיא ואפי' להנאת עצמן אסור וההוא דסנהדרין בצנעא כנ"ל. אך בלשון הסמ"ק הביאו לראיה על בצנעא, ועיין במהרי"ק שהפליא על אופן זה אך כ' בעצמו אם לא תפרש כדפי' כו' והיינו שא"ל דלרבא פסיקא ליה קרקע עולם לרבנן כיון שמצינו קרקע עולם ממשמעות דכאשר יקום כמ"ש התוס' יומא פ"ב ובמהרי"ק שם, ה"ה לענין פרהסיא, ויישב דבריו כדעתו כר"י (וע"ש במהרי"ק בזה גם שיטתו ודו"ק). וע"ש שם שיישב הא דבן דמא שרצה להתרפאות הגם שהיו בפרהסיא משום קרקע עולם שאינו עושה מעשה ורבי ישמעאל לטעמיה דלא ס"ל קרקע עולם, ע"ש. ולענין הנאת עצמן דשם היה להתרפאות (וע"ל שיטה א') עיין מהרי"ק שם דמי יימר דיעקב כפר סיכנא לא היה רוצה להעבירו על דת כמ"ש התוס' שם שרצה לרפאותו בשם רבו ועיין עוד שם לחלק. (ואם נאמר כנ"ל באופן זה יתורץ גם דברי המאור בשיטתו מתלונת המלחמות עליו מהא דמתרפאין דאפי' להנאת עצמן אסור די"ל דאע"ג דאיירי שא"ל עלין סתם ולא הזכיר בפירוש של ע"ז, מ"מ כשאין מצוי אחרים רק אצל הגוי והוא נותן לו של ע"ז והיו לו ג"כ אחרים דמקרי מכוון להעביר על דת ועיין). ועיין מ"ש בסמ"ק ל"ו דמשום לאו דלא ישמע על פיך אף דהוי בפרהסיא משום דלא הוה עשיית מעשה וצ"ל דלתירוץ הגמ' משום דאתי לאמשוכי מטעם זה אף שאינו עושה

מראה מקום

(כ) מאור סוף פרק בן סוור. ורש"י לדעת הגר"א סימן קנ"ז ס"ק ז' ע"ש. (כא) עיין מה שהקשה המלחמות מהמן ומה שכתב בזה. (כב) גמ' שם ע"ד ב' רבא אמר הנאת עצמן וכו' פסקו כרבא דהו"ל כרבא לבד מיע"ל קג"ס. (כג) עיין רש"י שם ד"ה שדי לנהרא, ולפי מה שכתב הגר"א בס"ק ז' אין ראייה. אך עיין בנמוק"י דפירש ג"כ כרש"י. ועיין שו"ע [שם] ובט"ז סק"ג, וש"ך סק"ז. ובהג"א פ"ק דכתובות דף ג'. ועיין ג"כ בפר"ח על הרמב"ם שהכריע כן מסברא דבש"ס לא מצא הכרע לזה. (כד) ב"ח סימן קנ"ג מדקדוק לשון הטור. ועיין ג"כ בספר מצות קטן מרמב"ם שחיבר ר"מ חגיז כ' ג"כ מצוה רצ"ו כהב"ח. ועיין ט"ז וש"ך ואחרונים. ובש"יורי כנה"ג ב"י אות ב' הביא מהרמ"ך ספר המצות סימן ס"ג דלא כהב"ח, ע"ש. ועיין מש"ל.

הלכות

וי"א דגם כ) בגילוי עריות שרי להנאת עצמן. ובשפיכות דמים לא שייך זה דמ"מ מאי חזית. ובע"ז ג"כ אין אופן (כא) שיהיו בו הנאת עצמן כדי שיהיו מותר, ולענין אביזריהו (שיבואר לקמן סעיף ה') גם בע"ז שרי להנאת עצמן.

והא דבשאר עבירות בפרהסיא אסור אי הוי להנאת (כב) עצמן יעבור ואל יהרג, ובצנעא גם בשעת הגזירה שרי להנאת (כג) עצמן. ויש חולקין [כד] (כד) דבשעת הגזירה

שדי לנהרא, ולפי מה שכתב הגר"א בס"ק ז' אין ראייה. אך עיין בנמוק"י דפירש ג"כ כרש"י. ועיין שו"ע [שם] ובט"ז סק"ג, וש"ך סק"ז. ובהג"א פ"ק דכתובות דף ג'. ועיין ג"כ בפר"ח על הרמב"ם שהכריע כן מסברא דבש"ס לא מצא הכרע לזה.

(כד) ב"ח סימן קנ"ג מדקדוק לשון הטור. ועיין ג"כ בספר מצות קטן מרמב"ם שחיבר ר"מ חגיז כ' ג"כ מצוה רצ"ו כהב"ח. ועיין ט"ז וש"ך ואחרונים. ובש"יורי כנה"ג ב"י אות ב' הביא מהרמ"ך ספר המצות סימן ס"ג דלא כהב"ח, ע"ש. ועיין מש"ל.

עיונים

הלבבות לכך, הלכך אין חילוק כו' והנה רש"י בעצמו פירש כן, ומכל מקום כתב בהאי דשדי בנהרא לקטלי' כו' בפרהסיא ושעת הגזירה. ועוד י"ל דהפוסקים סבירא כמ"ש בשאילתות פרשת וארא אבל בשעת השמד יהרג ואל יעבור מ"ט כיון דגזירה למעקר מילתא הוי, הוי קידוש השם וקרינן ביה ולא תחללו את שם קדשי, ועיין מה שכתב שם בצדו בראשון לציון ע"כ בהנאת עצמן מותר ודו"ק.

ויש לעיין אם כוונתם להעביר אפי' אם עיקר הגזירה להנאת עצמן או בשעת הגזירה להנאת עצמן, ועיין לשון הג"א כתובות ג' ז"ל ולהנאת עצמן בעת צרה צ"ע, ובחידוש הר"ן סוף פרק בן סוור מצאתי כתוב ז"ל ומיהו היכא שהכותים עושים הגזירה להנאת עצמן בין בצנעא בין בפרהסיא כל שהן משאר עבירות חוץ מע"ז כו' והביא ראייה מירושלמי שביעית ריש פרק ד'

מה שעושה בעצמו, משא"כ לא ישמע שהגוי הוא שעושה ולא הוה חילול ה' ודו"ק. ולפי סברת כנה"ג דטעמא דבן דמא דהגם דהוה בפרהסיא מ"מ משום דלא הוה מעשה ע"כ עלה בדעתו להתיר, ניחא אי ס"ל כהרמב"ם דמקום שאמרו יהרג ואל יעבוד אם עבר ולא נהרג אף בע"ז פטור דאנוס הוא, דאי יסבור כהרמ"ך עיין מ"ש בס"ק נ"א לשיטתו דהמקשה דפריך אונס רחמנא פטרי סבירא ליה כבן דמא דאין מחויב למסור נפש אף בפרהסיא וכמ"ש בלחם סתרים, ולהכנה"ג יהיה דלא כמאן. וצריך לומר דהמקשה ורבא שם פליגי אם תלוי הפטור דיעבור באנוס בחיוב המסירות נפש לכתחילה, דלהמקשן אין תלוי זה בזה ולהתירצן תלוי זה בזה, ויש לעיין, ודוק.

[כ"ד] עיין ב"ח באורך ומש"ש כיון דטעם דשעת הגזירה כדי שלא ירגילו הגוים להמריך

הלכות

מראה מקום

*בל"י בשם מהרי"ק
והנראה שהוא מגמ'
[שם] דקטל אספסתא
לחיותא כו'.
כה) עיין מרדכי סוף
פרק ד' מיתות, וסמ"ק
מצוה ג'. ועיין בב"ח
פירוש דברי הסמ"ק
דלכאורה איני עולה
פה בגמ' סנהדרין ע"ד

אף להנאת עצמן יהרג ואל יעבור. ולאו *דווקא הנאת
עצמו אפי' הנאת בהמתו.

וי"א דגם כה) בכל העבירות אם כוונת הגוי להעביר על
דת יהרג ואל יעבור רק בהנאת עצמן יעבור, ובפרהסיא
או בשעת הגזירה אפי' בהנאת עצמן יהרג ואל יעבור.
ופסק הלכה כו) כדעה א'.

ד הא דבהני ג' יהרג ואל יעבור לאו דוקא אינהו, אלא
אפי' לאוין [כז] כז) דידהו כגון בע"ז לגפק כח) ולנשק*,

ב', ועיין בהגהות חדשות מר"י צייטלין פירוש דברי הסמ"ק, ועיין במהרי"ק שורש קל"ז.
כו) עיין שם בט"ז וש"ך. כז) עיין במלחמות [שם] ומאור [שם] ור"ן [שם] ונמוקי [שם] ורמ"א בשו"ע [שם] וש"ך
[ס"ק י]. כח) משנה סנהדרין (כ) [ס'] ע"ב, ועיין ברמב"ם [פרק ג' הלכה ו'], ועיין מ"ש בכל זה. * ועיין בשערי
תשובה לרבינו יונה אות קל"ט דאבק שפיכות דמים הוי הלבנת פנים, ואפשר דגם לענין זה מקרי אבק שפיכות

עיונים

והביא ג"כ משיטה מקובצת כתובות מחלוקת
הרמב"ן והראב"ד, דהרמב"ן סבירא ליה
דלהנאת עצמן בשעת הגזירה יעבור, והראב"ד
סביר כדעת הב"ח. והביא עוד שרצה הרמב"ן
לחלק דהיכא שעיקר הגזירה הוי להנאת
עצמן לא הוי שמד כלל והיכא שעיקר הגזירה
לא להנאת עצמן ואירע עכו"ם אחד מכריחו
ומתכוון להנאתו דינו דיהרג (והוא כהחילוק
שכתבתי) וסיים ואינו נכון, וכוונתו כמ"ש
תחילה דבכל ענין יעבור ואל יהרג ע"ש. אך
הפר"ח על הרמב"ם כתב שמדקדוק לשון
הרמב"ן בספר הזכות נראה כהרמב"ם, וכן
נראה מלשון השו"ע ע"ש, ועיין גם כן בחידושי
רשב"א כתובות ג: ד"ה ולדרוש להו כו'.

[כ"ז] עיין במאור סוף פרק בן סורר שהביא
ראיא לדין אביזריהו מההיא דבכל מתרפאין
ומההיא דהעלה טינא ימות ואל תעמוד
לפניו ערומה ואל תספר כו' (והפנ"י שכתב
בכתובות ל"ג בתוס' ד"ה אלמלא נגדוהו

בראשונה היתה המלכות אונסת כו' אימור לא
אתכוון משמדתיהו אלא מתכוון למגבי אתכוון
וזה היו גזירה על הכל ולא עשו אותה שעת גזירה
מפני שלא היה להעביר, וזאת ראיה ברורה, ע"ש
באורך, עכ"ל. (וע"ש שכתב דמשמע שאין כן
דעת הרמב"ם).

ולפי"ז איכא למימור דדין דהג"א הוא רק
להנאת עצמן בשעת הגזירה, אבל היכא דעיקר
הגזירה היא הנאת עצמן קיל, והטעם הוא מובן,
והירושלמי הנ"ל מתיר זה אפרהסיא, ע"ש, רק
דהוכחתו נמי אשעת הגזירה, ועיין בש"ס בבלי
סנהדרין כ"ו א' ובתוס' ד"ה משרבו, ובחידושי ר"ן
שם, וכן משמע בפר"ח על הרמב"ם [שם] שכתב
בפשטות מהירושלמי כשהגזירה להנאת עצמן
יעבור, ומדקדוק לשון השו"ע [סימן קנ"ז סעיף
א'] דנקט וגם כשהגזירה לעבור וגוי אין מכוון
להנאת עצמו משמע ג"כ כנ"ל.

שוב מצאתי בתשובות מקור חיים נדפס
מחדש שהביא דברי חידושי הר"ן הנ"ל,

מראה מקום

הלכות

דמים, ואפשר דעל סמך זה אמרו בגמ' [ב"מ נ"ט.] מוטב שיפיל עצמו לכבשן ואל ילבין כו' ועיין בספר תיבת גומא בסוף הספר חקירה ה' האריך בזה, ומסיק דהלבנת פנים לאו מד"ת ומכלל רציחה ומג' עבירות שיהרג ואל יעבור, ומה שאין לוקין עליו דהוי לאו שאין בו מעשה, והביא מה שכתב בספר מים חיים מפרי חדש ברמב"ם הלכות דעות פרק ו' שכ' ועוד דהוי לאו שכללות וסיים ע"ז צ"ע קצת.

כט) ריב"ש סימן רנ"ה ע"ש, ור"ן בלשונו יומא פרק יוה"כ אפי' באבק של עבירה, ועיין ביאורי הגר"א סימן קנ"ה ס"ק כ"א ע"ש.

עיונים

וז"ל דאמרינן שלהי פרק בן סורר דע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים דאינהו וכל אביזרייהו יהרג כו' אינו מדוקדק דדבר זה מפוסקים הוא והוצרכו לראיות, והגמ' שם ע"ד ב' לענין בן נח שהקשה ז' מצות והא תמניא כו' א"ל רבא אינהו וכל אביזרייהו עיין רש"י כל מדי דשייך וקדושת ד' שייכי בהו כו' ע"ש. וכתב המאור שם דאין לומר דהטעם בהעלה טינא משום שלא יהיה פרוצות דזה לא תירצו בגמ' רק למ"ד פנויות נשמע דלמאן דאמר אשת איש היתה הטעם שאל יהנה משום אביזרייהו.

ועיין במשנה למלך פרק י"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ז' בשם הרמ"ז פרק יום הכיפורים (ונראה שהוא ספר שמות בארץ ע"ש ביומא פ"ה בתוס' מה שכתב הלשון זה שהביא המל"מ ע"ש) שהקשה על הר"ן דמאי הביא ראייה מהעלה טינא כו' וכ' וז"ל וראיה זו איני מכיר דמאי דשאני התם דהחולי בא מחמת העבירה כו', וכן פירש הרדב"ז לחלק כו' ע"ש, והנה לדחות בזה ראייה דאביזרייהו אין בזה לדחות, בפרט שגדולי הפוסקים הביאו, ויש ראייה מההיא דמתרפאין, ושם לא בא מחמת העבירה.

ונראה להביא עוד ראייה מהירושלמי פרק אין מעמידין הלכה ב' (ובפרק ח' שרצים הלכה

ולשון המאור שם כיון דמטיה הנאה מעבירה כו', ובר"ן פרק כל שעה הזכיר לאו וכן בגילוי עריות לאו לא תקרבו, וכ"כ בפרק אין מעמידין, ובנמוק"י דלא מקרי אביזרייהו רק לאוין המיוחדין להם ע"ש, ועיין ש"ך סק"י, ועיין ביאורי הגר"א ס"ק (י"א) [י"ד] שכ' בההיא דתעמוד כו' י"א רק מדרבנן ע"ש.

[כ"ט] עיין בריב"ש רנ"ה שכ' וז"ל דבג' עבירות הללו כו' ולא שנה אבקה של עבירה

הלכות

מראה מקום

*עיין (מ"א) [רמ"א]
סימן ק"נ בשם הר"ן
פרק קמא דע"ז, ועיין
ביאורי הגר"א שם ס"ק

לומר דאסור חולי שיש בו סכנה בסתם יינם, ומ"מ
בדבר שהוא רק משום מראית העין כגון מעיין המושך
לפני ע"ז ואם לא ישתה ימות, מותר לשתות*.

ד' שחולק ע"ז והביא ראיה שם, ועיין בספר מקור מים חיים.

עיונים

מרדות והוא רק מדרבנן, ועיין בשו"ע אבה"ע
סימן (כ"ה) [כ"א סעיף א'] וע"ש שכתבו
דוקא קול שיר אבל קול דיבור שרי, וא"כ למה
אסרו לספר. ובריב"ש שם העתיק רק ההוא
דתספר כו'. וצ"ל דמ"מ מיקרי אבק (וע"ל)
לעשות גדר בהעלה טינא משום שלא יהיו
פרוצות, א"כ איך הביאו מזה לענין אביזרייהו,
כיון שגם למ"ד אשת איש צ"ל משום פרוצות.
(או שיצרך לומר מחמת דהוא גרם זאת כו').
והש"ך בס"ק יו"ד העתיק ג"כ ההיא דתספר
כו', וכ' עם כל זה ובוודאי שבדברים אלו אינם
גילוי עריות ממש רק לאו כו'.

גם יש לעיין מה שכתב בש"ך שחיבוק ונישוק
אסור רק דרך חיבת ביאה, (ועיין באה"ע
סימן כ' בב"ש ס"ק א' דלהרמב"ם אפי' שלא
דרך חיבה, וכן הוא בתשובות בית יעקב)
אבל בלא זה מותר, וראיה מכמה אמוראים
שנשקו לאחותיהם ובנותיהם כו', וא"כ צריך
לי עיון מה שכתב דבהני ג' אף באביזרייהו
יהרג (ובשפיכות דמים אי אפשר לצייר) ועיין
סנהדרין נ' א' כיצא בו דשפיכות דמים כו'
יעו"ש, ועיין בספר פתחי תשובה ס"ק י"א
י"ב וא"כ יכוף הגוי שיחבק וינשק לאשת איש
כשיהיה באונס מאי חיבת ביאה שייך הכי,
ואפשר לומר בב' אופנים או שיכריחנו שיחבק
וינשק דרך קריבה וחיבה, ועיין ברמב"ם פרק
כ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה א' הלכה

אין מתרפאין כו' כדאמרינן גבי גילוי עריות
בפרק בן סורר מעשה באדם כו' ושאלו
לרופאים כו' תספר עמו מאחורי הגדר ימות
ואל תספר כו' ואע"פ שאין בזה איסורא
דאורייתא, וכ"ש לההוא לישנא דאמר התם
פנוה היתה כו', עכ"ל. ולפי מה שכתב הרז"ה
אין ראיה מפנויה דשם הוא מטעם שלא יהיו
פרוצות, ע"ש. (ועיין מה שאכתוב לקמן בזה).
ועיין בירושלמי שם.

ומ"מ צ"ל גם כתירוצ' שמתרץ שנתן עינו
כשהייתה אשת איש דהוא מטעם הנ"ל, וגדר
פרוצות נגעו בה, ודו"ק, עיין שם, ובלשון הר"ן
ביומא [שם] אבק של עבירה. ועיין ביאורי
הגר"א קנ"ה ס"ק ט"ז וס"ק כ"א, ועיין בספר
חכמת אדם, ולפ"ד יש לעיין מההיא דפפוס
ולוליינוס שהבאתי בס"ק ט"ו דל"ל בירושלמי
משום פרהסיא (ועיין תענית י"ח ב' ברש"י ד"ה
פפוס ולוליינוס ע"ש, וכ"כ בשו"ת יד אליהו
סימן מ"ב על רש"י דתענית, דבירושלמי לא
פירש כן).

ויש לעיין לפי מה שכתב הש"ך סק"ו מאי
שייך לאו בתספר עמו כו' (ועיין משנה למלך
פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ב' עיין
שם, ועיין בספר תיבת גומא בסופו חקירה ה'
ע"ש). גם בההיא דירושלמי לשמוע את קולה
הגם דקול באשה ערוה, עיין רמב"ם פרק
כ"א מהלכות איסורי ביאה דמכין אותו מכות

מראה מקום

הלכות

ל פסחים כ"ה. יומא
ה וכן בכל מתרפאין [ל] חוץ מעצי אשירה וגילוי עריות
 ושפיכות דמים כגון אם היה חולה וצריך להתרפאות
 פ"ב.

עיונים

ו'. או שבאמת אין כוונתו שיצויר ביהרג ואל יעבור באופן זה, רק אמרו שיעדר נפש מישראל ואל יעבור אביזריהו דע"ז, ודוקא באופן שי"ל, ודוחק. ועיין בר"ן כל שעה שהעתיק ג"כ ההיא דתספר כו'.

והנראה לי שצריך לומר על דרך שכתבתי לעיל ס"ק ט"ז שיטה א' ליישב תלונות המלחמות על המאור במה שכתב הר"ן לחלק משום דבמתרפא יהנה עכ"פ, עיין שם, (גם מה שכתב בשם ש"ג) ע"כ לא קשה עליו שהתיר להנאת עצמו, דשאני התם כמו שכתב לקמן, וכתבתי שם דמ"מ הביאו לענין יהרג שיעדר נפש אחת מישראל על איסור לאו, ועפ"ז אפשר לומר דבאמת כאן אסרו לעמוד ערומה, (עיין בשו"ע אה"ע סימן כ"א בבאר היטיב [ס"ק א'] דלר"י להביט ביופיה דאורייתא ולהרמב"ם דרבנן) משום כשהעלה טינא בליבו ואמדהו הרופאים שימלא תאוותו בזה אז יש בזה לאו דקורבה של גילוי עריות.

אחרי זה מצאתי בשו"ת בית יעקב סימן פ' על האי דימות ואל תספר וז"ל דטעמא דאע"פ שאין זה גילוי עריות, אסור, כיון דלא דמיא עליה כאריה שהרי עיניו נתן בה עיין שם. וכך צ"ל לענין לשמוע קולה (דירושלמי הנ"ל) כיון שיש לו תאוה בלבד אז כשישמע קולה ואפי' לענין סיפור נ"ל היינו שידבר מעניני בעילה וימלא תאוותו בזה ויהיה לו רפואה.

אחרי זה מצאתי בספר יוסיף אומץ שכתב בדיני קידוש השם אחרי הביאו מעשה דהעלה טינא כתב וז"ל ומזה יש ללמוד חומר האיסור

להמסתכל כו' וכן להמספר עם האשה כדי להנות משמיעת קולה כו' ע"ש. וגם הלשון תספר מורה כן והל"ל תדבר אלא שמדבר מענין כו' ע"כ יש בזה קורבה של גילוי עריות, אבל באמת בדין דיהרג אין לצייר באופנים אלו, רק שמביא ראה שיוכל שיעדר נפש מישראל על אביזריהו דאיסור לאו. (ולריב"ש הוה אבק). עיין לשון ביאור הגר"א ס"ק י"ד, ועיין בתשובות חוות יאיר סימן קפ"ב ודרך כלל ראיתי בו שדיבר ממש"ל.

[ל] עד כל הסעיף. עיין בסוגיא דע"ז דף כ"ז: במעשה דבן דמא, עיין שם בכל הסוגיא ועיין שם בתוס' ד"ה שאני מיונות מה שכתב התוס' מירושלמי פרק ח' שרצים דדוקא שאומר הגוי עלין אלו של ע"ז, (עיין במקומות הרשומים) שאז נראה שהישראל נותן ממשות בע"ז. עיין רא"ש שם. ועיין ר"ן במקומות הנ"ל שגירסתו בירושלמי פרק אין מעמידין וז"ל ר' יעקב בר אידי בשם ר"י בכל מתרפאין חוץ מעצי ע"ז כו' בעי עד כדין שאמרו לו להביא עצים מע"ז והביא לו עלין סתם, והביא לו מע"ז, נשמע מן הדא ר' יונה הוי ליה צמרמורין יהיב מן זכרותו דחוי' ושתה, ר' אחא אתיין ליה ולא שתה, אמר ר' מנא אלו הוה ידע ר' יונה מנן לא הוי שתה, אמר רב הונא מתניתין א' כן שאין מתרפאין מגילוי עריות כו'. ובפרק ח' שרצים גריס כן, ובפרק אין מעמידין גריס אמר רב הונא זאת אומרת אין מתרפאין. ושם להלן א"ר חנינה מתני' אמרה כן שאין מתרפאין משפיכות דמים (ובפרק אין מעמידין גירסא

הלכות

מראה מקום

(לא) תוס' ע"ז כ"ז ב' ד"ה שאני כו', פסחים שם בתוס' וברא"ש שם, ובע"ז לפי גרסתם בירושלמי. עיין בר"ן ע"ז שם, ובפסחים. ועיין ביאורי הגר"א סימן קנ"ה ס"ק י"א י"ב ועיין מ"ש בזה.

מאיזה עץ ואמר לו הגוי שיתרפא (לא) מעצי אשירה, אם אמר בפירוש מעצי אליל הגם שאינו מצוי אחרים כאלו, (לב) או שאמר לו קח מאלו רק שאחרים מצויים יותר, ימות ואל יתרפא, כיון שאמר לו באלו דוקא נראה שהישראל נותן ממש בע"ז. אבל אם אין מצויים אחרים, והגוי אומר סתם מאלו ולא הזכיר אליל דוקא,

(לב) ש"ך סימן קנ"ה ס"ק ט' בשם הב"ח.

עיונים

אפשר משאי אפשר, ואם צריך שיהיה דוקא איסור מיתה בגילוי עריות יהיה איך שיהיה איסור מיתה, אבל בעצי אשרה נצייר דוקא באופן שיש איסור ע"ז ממש, כמו שכתבתי לעיל. (ועיין מש"ל). ואי גם אביזריהו ולא דלא ידבק ה"ה בעלין סתם, והוא כ' בעצמו ועוד דלמה ליה למשכא, וצ"ע ודו"ק. וגם אי הוה איכא למימר שצריך שיאמר דוקא, אפשר לצייר כמו שאמרו מים גנובים ורפואתו הוא דוקא בזה. והא דמתני' אמרה כן קאי על עיקר מאמר ר' יעקב בר אידי דבכל מתרפאין חוץ מגילוי עריות וכו', ועל זה אמר דכן תני במתני', וכן אמר דתני לענין שפיכות דמים, עיין בפ' הירושלמי שם וע"ש.

ועיין בר"ן בע"ז דשם הוא משום לא ידבק ואפי' אביזריהו דלאוין, ועיין ביומא שם ובפסחים, ובנמוק"י סוף פרק בן סורר, ומשמע דאי נאמר דוקא שאמר עליו אלו אז הוא ע"ז ממש ולא לאו, עיין בר"ן בלשונו בע"ז וש"מ דטעמיה כו', וכן בפסחים כתב וש"מ דטעמיה לאו משום לאמשוכי, אלא משום שהוא עובר על לאו דלא ידבק כו' ואע"ג דליתיה אלא לאו כו' משמע שתלה זה בזה. (א"נ איכא למימר לתוס' ורא"ש לא ס"ל דין

זאת אומרת). ועיין בפני משה על הא דזאת אומרת דגילוי עריות ושפיכות דמים היינו הוא שמביא ראייה דמברייא שמעינן דאין מתרפאין בגילוי עריות ושפיכות דמים ע"ש, וממעשה דרב הונא שמעינן לענין עליון סתם כמו שכ' הר"ן.

ועיין בחי' הגר"א סימן קנ"ה סעיף קטן י"ב וז"ל אחר העתיקו לשון הירושלמי עד אמר רב הונא מתניתא אמרה כן שאין מתרפאין בגילוי עריות וכו' וז"ל ר"ל דשם בודאי אינו תולה הרפואה במה שהיה אשת איש אבל אלו היתה פנויה לא היה מתרפא, ועוד שם ליכא למיחש למשכא. וכן מה שכתב בירושלמי ותני כן שבת הותרה כו' נערה לא הותרה כו' ובשבת בודאי לא שייך לתלות הדבר בחליו כו' עיין שם.

ולא הבינותי דמאי ראייה דבשלמא בעלין דעצי אשרה יש לחלק בין כשאומר עליו אלו דוקא דאז נראה שהישראל נותן ממשות בע"ז ונקרא איסור ע"ז, אבל בעלין סתם אין שם רק לאו דלא ידבק, כמ"ש הר"ן בע"ז שם, אבל בגילוי עריות בין כך ובין כך היא אשת איש ויש איסור דגילוי עריות, ולא שייך כלל לומר שהגוי יאמר אשת איש דוקא, ואיך דנין

מראה מקום

לג) עיין חינוך. ועיין ר"ן במקומות הנ"ל. ועיין ביאורי הגר"א ס"ק י"ד.
* ש"ך סימן קנ"ה ס"ק י"א וכ"כ בשערי כנה"ג.

הלכות

יתרפא. ויש אוסרים לג) גם בזה. והלכה* כסברא הראשונה.

וכן בגילוי עריות אם לד) היה לו בליבו טינא ואמדהו

עיונים

אביזריהו (עיין בס"ק קל"ה עוד בזה) דאל"כ למה בעלין סתם מותר וגם לא אישתמיטתיה בשום מקום שיכתבו דין אביזריהו והראיה דבלבו טינא איכא למימר כמו שכתב המשנה למלך [פרק י"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ז'] שיש לחלק בהעלה טינא כו' שגרם בעצמו החולי עיין מ"ש בס"ק כ"ז וסבירא ליה דבהני ג' אפי' להנאת עצמן משום חומרת העבירה ולא אביזריהו וע"ש).

ולפ"ז צ"ל דספיקא להירושלמי אם אביזריהו אסור ויהיה אסור אפי' בעלין סתם, ובירושלמי שם אחר כך כ' בפירוש ואפי' לשמוע קולה, וצ"ל משם אביזריהו (ולגירסתנו כגירסת הר"ן אפשר לומר שהוא לפי המסקנא דאפי' אביזריהו, ומכל מקום אין להביא ראיה דאפשר לדחות. ולגירסת התוס' הוא דוקא בהעלה טינא כו' וצ"ל כוונת הירושלמי גם במתיראין דוקא בזה האופן דהעלה טינא גם שאין לצייר אביזריהו באופן אחר).

ועיין ד"מ שהביא הא דהר"ן בסימן קנ"ד סעיף ג' והביא רק ראיה דהעלה טינא, ולא הביא הא דמתיראין, וכן הש"ך בס"ק י' שם. ועיין סימן קנ"ה סעיף ב' גבי עכו"ם שבא לרפאות כו' מאילן פלוני כו' אבל אם כו' ולא הזכיר שם אלילים מותר, ויש אוסרים גם בזה, (והוא הי"א שכתבתי), וכתב הש"ך בס"ק י"א והסכמת הפוסקים כסברא הראשונה. והרמ"א בסימן קנ"ז ס"א כ' וכל איסור ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים אף על פי שאין

בו מיתה רק לאו בעלמא כו', ועיין ש"ך הנ"ל וא"כ יהיו סתירה מפסק הש"ך כסברא הראשונה (וגם בכללי הוראה כ"כ יש אומרים הלכה כדעה א') לפסק הרמ"א דפסקין כותיה וגם הש"ך פסק כן. ונראה לי דצריך לומר דסבירא ליה לד"מ וש"ך דהאי דבעלין סתם מותר ולא אסרינן מטעם אביזריהו דלאו דלא ידבק משום דלאו דלא ידבק הוא לאו בפני עצמו, ועיקר חומר דע"ז משום שהוא נוגע לעיקר הדת כו' על כן גם הלאוין דוקא מעבודתה כגון גיפוף ונישוק וכה"ג, אבל לא ידבק שאין עובד איזה עבודה לע"ז בזה, ולא מיקרי אביזריהו.

ועיין לבוש עט"ז סימן קנ"ה סעיף ב' ויש אוסרים גם בזה ואפי' אמר ליה עלין סתם הביא לי כו' משום דלא ידבק כו' ואף על גב דליתיה לאו דע"ז, וע"ד שכ' הר"ן לענין לפני עור (ועיין מש"ל לענין לאו דלא ישמע כו'), והר"ן כתב באמת לפי גרסתו בירושלמי ואסור עלין סתם וע"כ משום לא ידבק ומשום דהוי אביזריהו, ולפי זה אפשר לומר גם כשאומר עלין אלו של אליל דוקא, לא דהוי ע"ז ממש, רק דנראה כנותן ממשות בע"ז והוי אביזריהו ממש, והספיקות של הירושלמי הוא אי הוי לאו דלא ידבק בכלל אביזריהו. וכן איכא למימר ג"כ כוונת הר"ן גם במקומות שרשמתי. אך מכל מקום הלשון שם מורה דכשאמר עלין אלו הוי ע"ז ממש. (וע"ל מ"ש בזה). וכן אם נאמר לתוספות ורא"ש דלא

הלכות

מראה מקום

(לד) סנהדרין ע"ה. ועיין במאור סוף פרק בן סורר שהביא ראיה מההיא דהעלה טינא כו'. ועיין מלחמות ועיין ר"ן.

הרופאים שימות אם לא ימלא תאוותו, עכ"פ שיחבק וינשק לאשת איש שהעלה טינא עליה (ואפי' פנויה), או שתעבור לפניו ערומה, או שתספר עמו, ימות ואל יעשה כן. (לה) דאין שם גילו עריות מ"מ לא תעשה משום שלא יהיו פרוצות בעריות. וכן בשפיכות דמים.

(לה) עיין סוף פרק בן סורר [סנהדרין דף] ע"ה. ועיין רמב"ם פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ט'. ועיין ב"י הארוך סימן קנ"ז. וכן הובא במהריק"ש הנקרא ערך לחם.

עיונים

לחלק, ולא נראה במקור הדברים. ועל פי זה נראה לי ליישב עוד דעת המאור לענין הנאת עצמן דשרי בהני ג' (עיין מה שכתב לעיל) בשיטתו דלא קשה ממתרפאין מעצי אשירה, דיש לומר דלדעתו כוונת הירושלמי (וגרס כגירסת התוס') דוקא בעלין אלו דכשאמר לו הגוי עלין אלו, היינו שמצויים אחרים כאלו והוא אינו נותן לו ודוקא מאלו הרי כוונתו להעביר על דת, מה שאין כן כשאמר לו עלין סתם במין אילן זה ולא השיג רק אלו, דאין כוונתו העברת דת, רק בעבודתו עסיק, אז יעבור דלהנאת עצמן שרי. ובההיא דהעלה טינא נראה לי כמו שכתב המל"מ משום דבעצמו גרם לו החולי, ומ"מ מביא ראיה לענין אביזריהו דלגבי זה אין לחלק, דמ"מ רואים שיוכל שיעדר נפש אחת מישראל.

ויש לעיין במה שכתב שם הרמ"א סעיף ג' יין נסך בזמן הזה מותר להתרפאות בו, וביי"נ בזמניהם צריך לי עיון, דשם לאו דלא ידבק גם כן. אך עיין ברמב"ם פרק א' מהלכות מאכלות אסורות ועיין בלח"מ שם קרא דלא תביא תועבה ולא ידבק כו' עיין שם, וצל"ע. ועיין בפרמ"ג או"ח במשבצות זהב סימן שכ"ח

סבירא ליה דין אביזריהו יהיה צריך לומר דבעלין אלו מקרי ע"ז ממש. ובזה אתי שפיר שלא פליג הרמ"א בסימן קנ"ה. גם מה שלא הביא הד"מ ראיה מההיא דמתרפאין, דלכאורה היא ראיה נכונה יותר דההיא דהעלה בלבו טינא יש לדחות כמו שכתב המשנה למלך שם בשם הרמ"ז ורדב"ז, וע"ש במל"מ שדחה מההיא דבכל מתרפאין חוץ כו' (ועיין במל"מ פרק י"ז מהלכות איסורי ביאה שם). וכן הש"ך בסק"י הביא רק והעלה טינא, ולשיטתו אזיל כמ"ש בסימן קנ"ה דהלכה כסברה ראשונה.

ועיין בחי' הגר"א סימן קנ"ה סעיף ב' ס"ק י"ד על הויש אוסר גם בזה כתב מקורו מר"ן כו' וכן פסק (ב)הרב בסימן קנ"ז ס"א בהג"ה, וכן איסור גילוי עריות וע"ז כו' אף על פי כו' עכ"ל. ובסימן קנ"ז ס"ק י"ד כתב על הרמ"א שם מקורו מההיא דעצי אשירה, ואם כן לפי זה פליג הרמ"א והוא דעת יש אוסרין שם. (והניח דבריו עד סימן קנ"ז), א"כ לפי מה שכתב הש"ך דקי"ל בסימן קנ"ה כסברה ראשונה יהיה מותר בהני ג' לאווין, וגם יהיה סתירה להש"ך מדידיה אדידיה. אחר זה נדפס חיבור מקור מים חיים ומצאתי שעמד בזה, וכתב

מראה מקום

(לו) ע"ז כ"ז: ובתוספות ורא"ש שם. ושו"ע קנ"ה [סעיף א'] ועיין במה שכתב באורך.
(לז) עיין בגמרא שם במעשה דבן דמא, ואנן סבירא ליה כר"א ולא כרבי ישמעאל.
(לח) (לט) עיין חרדים במ"ע מהתורה התלויות בלב מצוה ב'.

הלכות

וכן אסור להתרפאות ממין [לו] (לו) אפיקורס כשירפא בלחש. (ומגוי מותר באופן זה) שבודאי מזכיר שם ע"ז וגזירה דילמא אתי לאמשוכי אבתרייהו לומר שיש ממש בע"ז. אבל ע"י סם מותר. (באופן שמתרפאין מן הנכרי). וכ"ז (לז) אפי' בצנעא. [ועיין פרטי דינים בסימן קנ"ה בשו"ע ואחרונים].

1 ונפרש פרטיהם אם הגוי אומר לישראל שיודה בפיו שח"ו (לח) אין אלוה או שיש לעצמותו (לט) שני, (או) שיודה לע"ז שעובדיה עובדים אותה ומקבלים אותה

עיונים

בהם (והוא דלא כרבנן ודלא כר"י, עיין לחם סתרים שם, או דאיכא למימר דיהיה ס"ל דאביזרייהו דע"ז מותר, וכאן הוי אביזרייהו חשש דמשכא (ועיין בסק"ל וס"ק קע"ה).

יש לפרש כי לפי"ז להתרפאות ע"י סם ממין אסור מדרבנן דחיישינן פן ע"י שיהיה רגיל עמו ברפואתו, ולא שזהו בעצמו איסור ע"ז שימשיכנו, ורצה בן דמא לומר דודאי לא יאסרו רבנן ושימות ואל יעבר, (דלגבי ימות נקרא רפואת הגוי לחיים, כמש"ל בחיי שעה ומומחה) ור' ישמעאל ס"ל דבפרהסיא אסור, והביא ראיה יכול אפי' בפרהסיא ת"ל וכו', וה"ה בשאר עבירות. (עיין תוס' כדעת ר"י וצ"ל דמאי דקאמר יכול וכו' היינו מאחר שמקיל מצד וחי בהם, יכול אפי' בפרהסיא ת"ל דבפרהסיא שאני, וה"ה שאר מצות דשוה בזה), ולדידן ג"כ עכ"פ בצנעא שאר העבירות מותר, וניחא הא דר' אבוהו דמומחה היו ומוותר. ומ"ש התוס' ובשאלתות כו' מילתא בפ"ע לענין הדין.

זהו לפי פירוש מהר"ם מלובלין מאחר דאין זה ע"ז צ"ל שהוא רק דרבנן. (דאין לדחוק

סק"ז וז"ל אבל י"נ ודאי הוי בכלל ע"ז כו', יעויין שם. ועיין לעיל ס"ק ט"ז מכנה"ג בשם משאת בנימין סימן פ"ו ע"ש.

[לו] וכן אסור להתרפאות ממין עיין בע"ז דף כ"ז: שאני מינות דמשכא כו' עיין תוס' שם ומה שהקשה מההיא דר' אבהו ולפי תירוצ' בתוס' וברא"ש שם שהיה ע"י סם, וע"ש בתוס' ד"ה יכול אפילו בפרהסיא כו', ולפ"ז נוכל לומר כו' צנעא הוי כו' ובשאלתות כו', ועיין מהר"ם לובלין.

ולפרש מעט השיטות לדעת מהר"ם דהטעם דאסור להתרפאות משום שמא ימיתנו ומ"מ בוודאי ימות מתרפאין ולא חיישינן לחיי שעה, ועיין תוס' שם ד"ה לחיי שעה, וא"כ לגבי וודאי ימות כשנאסר הרפואה נקרא ימות ואל יעבור, ולפי' תוס' ד"ה יכול אפי' ולפ"ז כו' מפרש כל הגמ' דגם מה שאין מתרפאין ממין ואפי' להמסקנא דטעמי משום דמשכא איירי ע"י סם. (א"ל ג"כ למהר"ם דג"כ כוונתו במ"ש ולפ"ז כו' דא"צ למ"ש בתוס' ד"ה שאני). ונ"מ לאסור אף בחיי שעה ובמומחה, דבגוי שרי וכאן אסור. והאי דבן דמא שרצה לומר וחי

הלכות

מראה מקום

לאלוה, ויודה (מ) שהיא מריעה או מטיבה ושימיר דתו (מ) עיין ריב"ש סימן ק"י מה שכתב בשם כל האחרונים דפליגי (מא), או שירכין ראשו שח"ו אין אלוה (מב) או שישתחוה

ארמב"ם בהלכות ע"ז פרק ג' [הלכה ו'] משום דרוב ע"ז שבעולם כך הם.

(מא) חרדים שם.

(מב) שם.

עיונים

ומעשה דר' אבהו בסם הוי ע"ש בגמ' וכמ"ש הרא"ש שם ובתוס' פסחים (ולפ"ז יש ליישב לשון אין מתרפאין אפי' לחיי שעה ודו"ק). ועיין בר"ן שכתב דכשיודע שמרפא בשם ע"ז אסור אפי' בגוי, רק נ"מ דבסתם לחשים בגוי שרי ובמין אסור דסתמא הוא מע"ז, ע"ש. (וכ"כ בשו"ת כנה"ג סימן קנ"ה ס"ק ח'). וצריך לי עיון מה שכתוב באמרו שאני מינות דמשכא דלפ"ז עיקר הטעם דמינים סתם לחשיהם מע"ז. ואפשר לומר דהיינו מינות דמשכא וכל לחשיהם ע"ז שהמה אדוקים ביותר ומשכא כו'.

ואפשר לומר דגם הא דאסור בגוי כשיודע בוודאי שמזכיר שם ע"ז היינו מטעם שיהיה כמו נותן ממש בע"ז משום דכל לחשיהם משמות ע"ז, עיין במלחמות שכ' ג"כ ע"ד תוס' והרא"ש, וכ' שגם לפי קושייתו יודע הוי שרופאו בשם, רק דקס"ד דמשום ע"ז אין כאן, וז"ל שהרי הוא אינו עובד ע"ז ולא נהנה ממנו, אלא משום שהוא עובר על לאו דלא ישמע, (ועיין או"ח סימן קנ"ו, ועיין בחו"מ סימן קע"ו סעיף נ"א וסמ"ע ס"ק צ"ב ויש לעיין) ובן דמא כו' ע"ש, ומפרקין שאני מינות כו' לא משום סכנתא כו' אלא מפני שיש בו אבק ע"ז הואיל והוא לוחש עליו בשם ע"ז ואולי תרפא היה חושש שמא יאמרו ח"ו

בכאן ולומר דהוא מאיסור דאורייתא דע"ז). ופסק יהיה לפי"ז דלהתרפאות ממין אפי' בסם אפי' בחיי שעה או מומחה בפרהסיא אסור (דאפי' ערקתא כו'), בצנעא מותר, וכפי הנראה בתוס' ד"ה יכול כו'. (ועיין ג"כ בלחם סתרים ועלי דיונה) קאי הלפי"ז על קושייתם בתוס' ד"ה שאני כו' מר' אבהו ותירצו דיש לחלק בין לחש ובין סם, ור' אבהו בסם הוה. ועיין רא"ש ותוס', ועל זה כ' דלפי"ז אין צריך לחלק ור' אבהו בצנעא הוי, והיינו כי בכאן מינות דמשכא הוא איסור ע"ז וסברת בן דמא דאפי' בפרהסיא דע"ז מ"מ כתוב וחי בהם, ור"י ס"ל פרהסיא דע"ז עכ"פ שאני. וניחא מה שהביא מפרהסיא דע"ז. ולפי"ז ר' אבהו בצנעא, ועל זה כתבו אך השאלות כו' והוי ר"א דלא כהלכתא. (וכ"כ הרז"ה) ולפי מה שכתבו בתוס' דברי המתחיל שאני כו' ניחא. (אך לפי"ז צ"ל לעבור על דברי חכמים היינו שהם אמרו דהוי ע"ז דמשכא).

ולפי"ז לדידן אפי' בצנעא אסור דע"ז הוי, ויהרג. וכ"ש מינות. ולפמ"ש התוס' ד"ה שאני בלחש דאז ח"ו יאמר הישראל דיש ממש בעבודה זרה ואתי לאמשוכי, לפ"ז להתרפאות בסם שוה מינים לגוים, דבחיי שעה ומומחה שרי, ובלחש אסור משום ע"ז, ור' ישמעאל ס"ל בפרהסיא דווקא, ולדידן אפי' בצנעא,

מראה מקום

הלכות

מג ריב"ש ק"י שם, **לע"ז שעובדיה מקבלין אותה** [מג] **מג** באלוה והוא יכוף ועיין בספר יראים סימן ע"ח ע"ש, ועיין תוספות סנהדרין ס"א ב' ד"ה רבא כו', ובתוס' שבת ע"ב ב' ד"ה רבא כו', ועיין מ"ש בזה באורך. **מז** עיין רמב"ם שם ובריב"ש שם.

עיונים

אזהרה למדיח והוא בגמ' שם, ועיין בחינוך, ועיין רביד הזהב פרשת משפטים). וגם לא שוה ללאווין דשאר מצות, מאחר דאינו עושה כלל, רק שמתרפא, מה שאין כן בלפני עור דקאקי ומונקי דעל כל פנים גורם ונותן כלים. (ע"ל).

והוא על דרך שכ' התוס' סוף פרק בן סורר ד"ה והא כו' דפסיקא ליה קרקע עולם לענין עריות וקפריך רק לענין פרהסיא דמכל מקום יש חילול כשמנכרא מעשה, ומתריך אביי קרקע עולם דלא הוי מנכרא גם לענין חילול דפרהסיא, וגם כאן לא נראה מעשה כלל. ולפי זה יהיה סבירא ליה בכאן כאביי דקרקע עולם הוי ורבא פליג עליה לפי דברי המלחמות (ועיין מש"ל). ואפשר לומר דכאן גרע יותר ודו"ק. ועיין שו"ע סימן קנ"ה.

ולפי זה מה שכתב לעיל לחלק דלאו דלא ידבק לא מקרי אביזרייהו, מכל מקום אסרו בגוי במתרפא בלחש של שם ע"ז, וצריך לומר או ע"ד שכתבתי דהוי ע"ז ממש, נראה כנותן ממש, או דאביזרייהו כזאת כולי עלמא מודו כנותן ממש. וכן צריך לומר לפי דעת הגאון סימן קנ"ה ולפי שנאמר דהלכה כסברה הראשונה ולא סבירא ליה אפי' לאווין דהני, צריך לומר גם כן כנ"ל.

[מ"ג נ"א] עיין סנהדרין דף ס"א ע"ב פליגא אביי ורבא בעבודה מאהבה או מיראה אביי אומר חייב דהא פלח רבא אמר פטור דהא

יש ממש בדבר מפני שמיונות מושך כו' משום דאיכא צד ע"ז. (וכן יש לפרש להתוס' דהוא רק צד ע"ז ומאביזרייהו ולא כמהר"מ דאינו שייך לע"ז רק איסור דרבנן בעלמא, ע"ל. וגם צריך לומר דסבירא ליה לרמב"ן כריב"ש אפי' אבק, ויש לומר דמשכא חמיר יותר ודוק ועיין ס"ק כ"ט).

ויש לעיין לדעתו ב' דברים, אחד מאחר דיש כאן לאו דלא ישמע והוא מהלאווין דע"ז, נהי דלהמקשה אפשר לומר דלא סבירא ליה דין אביזרייהו, אבל להתרצן דהטעם משום אבק בלא מיונות דמשכא יש לאו הנ"ל, ועוד דעל כל פנים לאו איכא ובפרהסיא בכל המצות יהרג. (ודוחק לומר דלהרמב"ן סבירא ליה דר"י סבירא ליה דוקא בע"ז בפרהסיא אסור ולא בשאר עבירות).

ומה שנראה לי דצריך לומר דלאו דלא ישמע לא מיקרי אביזרייהו (ועיין לשון החינוך מצוה רצ"ו אבל איסורין טובא דאיכא בע"ז דילפינן להו מלאו דלפני עור כו' ליתנייהו בכלל כו') דאביזרייהו הוא שהישראל עובר בעצמו מהלאווין כמו לא ידבק, מה שאין כן לא ישמע שרק גורם שישמע. (ועיין לשון המלחמות ולא נהנה ממנו כו' עיין שם), והוא ע"ד שכ' דלפני עור לא מקרי אביזרייהו עיין שם בקאקי ומונקי כו'. (ועיין סנהדרין ס"ג: לענין לא ישמע ועיין רמב"ם פרק ה' מהלכות עכו"ם הלכה י"א, ועיין בסמ"ק מצוה פ"ז

הלכות

מראה מקום

(ומצאתי כתוב בהשתחואה אפי' רק כפיפת מה) הקומה (מה) שו"ת תשב"ץ
בלא פישוט ידים ורגלים והיא תולדת השתחואה [חלק ג'] סימן שט"ו,
וכן משמע מלשון התוס' סוף פרק בן סורר, יומא פ"ב; ריש הבא על יבמתו, עיין ש"ך קנ"ז ס"ק ח' אם כפפו קומתו כו' ע"ש.

עיונים

עיין תוס' דיבור המתחיל כגון כו'. מתקיף לה ר"ז אונס רחמנא פטרי דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אלא אמר רבא הכל היה בכלל לא תעבדם כו' וחי בהם יצא אונס והדר כתב רחמנא ולא תחללו כו' דאפי' באונס, הא כיצד, הא בצנעא הא בפרהסיא כו', ועיין תוס' שם ד"ה מתקיף וד"ה הא בצנעא כו' (ועיין מ"ש לפנינו).

ועיין בריב"ש סימן ק"י (הביא הכס"מ בפרק ג' מהלכות ע"ז הלכה ו') בהסכמת האחרונים דלא איירי הפלוגתא בירא שיהרגנו, דבההיא גם אביי מודה דההוא ולא אונס, ועיין גם כן בנמוק"י סוף פרק בן סורר, אלא בירא שמא יזיקנו דומיא דהמן שלא היה להם סכנת נפשות, אלא מיראתו פן יזיק להם שהיה קרוב בבית המלך, ודוגמא לזה בברכות ריש פרק ב' מפני היראה דפירש הרא"ש דאין פירושו שמא יהרגנו עיין שם, ובזה אמר אביי דהוי כעובדה מרצונו ורבא אמר פטור שכל שאינו מודה כו' אלא מאהבה או מיראה פטור כו'.

והנראה לפרש התוס' גם כן ע"ד מה שכתב הריב"ש אפי' לתירוץ ראשון של התוס', דאין לפרש כוונת התוס' בתירוץ שכתבו מכל מקום היכא דלא מסר נפשו לא מיחייב מיתה היינו שלאביי דסבירא ליה דעובד מאהבה ויראה חייב ע"כ חייב למסור נפשו ואי לא מסר נפשו להריגה ימות, דהלא לא עבר רק אקידוש וחילול, כמו שכתב הריב"ש שם. (ועיין מה שכתב הרמב"ם

לא קבלה באלוה, ופירש רש"י חייב במזיד ובהתראה מיתה ובשוגג כו' חטאת, פטור בין בשוגג בין במזיד דלאו כלום עבד. ואמר אביי מנא אמינא לה והביא ראיה מהמשנה שם ודחי, ואח"כ הביא עוד לא תשתחוה להם כו' אבל אתה משתחוה לאדם כמותך יכול אפי' נעבד כהמן, [ופ'] רש"י שעשה עצמו ע"ז כדאמרינן מגילה י"ט. דאל"ה לא היה מרדכי מתגרה בו והיה כורע כו' תלמוד לומר לא תעבדם, והא המן מיראה הוה נעבד. [ופ'] רש"י מיראת המלך הוי פלחו ליה כדכתיב כי כן צוה לו המלך וקתני דלא כו'. ורבא כהמן ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא לאו מיראה, עיין שם כל הסוגיא וברש"י שם.

וכתבו התוס' דיבור המתחיל רבא אמר פטור אף על גב דבפרק בן סורר אמרינן בע"ז יהרג ואל יעבור, ויש לומר נהי דחייב למסור את עצמו לכתחילה, היכא דלא מסר את עצמו לא מיחייב מיתה, ואין לומר כו' עיין שם. ועיין גם כן תוס' שבת דף ע"ב ע"ב דיבור המתחיל רבא כו' בלשונו ותירץ כמו שכתב כאן. ועיין שם בתוס' אחר תירוצם הנ"ל כתבו וקשה לרשב"א דאמר רבא בע"ז נ"ד. הכל היה בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס, משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה כו'. ועיין ע"ז דף נ"ד. איזו נעבד כל שעובדים כו' בין באונס כו' אמר רמי בר חמא לא כגון שאנסוהו נכרים והשתחוה לבהמתו ידיה,

מראה מקום

מו עיין תוס' ישנים שבת שם.

מז רמב"ם ריב"ש שם, ובכס"מ שם. ועיין לשון תוס' יומא פ"ב ד"ה מה רוצח סוף הדיבור [ולרבה] [ולרבה] דקבלי באלהות שהשתחוה בפירוש כו' ע"ש.

מח בספר יוסף אומץ [סימן תפ"ן] והנראה שהוא מדברי רמ"א סימן קנ"ג [ק"נ] סעיף ג' ע"ש, ואינו מוכרח שם כל כך גם לענין יהרג, ע"ש ועיין ס"ק כ"ט.

מט בספר רביד הזהב פרשת ואתחנן על פסוק בכל נפשך בשם

הלכות

דפישוט ידיים ורגלים), וכן אפי' בע"ז שעובדיה אינם עובדים רק מאהבה או מיראה כמו המן דנעבד הוה כשיאמר אלי מו) אתה, והיינו קבלו מז) בפירוש באלוה, אם אמר לו הגוי שאם לא יעשה כן יהרג, יהרג ואל יעבור.

[מצאתי מח] כתוב עוד דגם להסיר הכובע מפני הצלם בכלל אביזריהו ויהרג ואל יעבור, ואם יש שר שיכולים לתלות בו, מותר במקום סכנה].

עוד מצאתי מט) כתב בזה הלשון בזמן הזה הגוים אעפ"י שמאמינים ביחוד, מ"מ ע"ז גמורה חשובה, שהרי כופרים בתורת משה. והנראה שכן בגוים בזמן הזה. ועיין בשו"ע סימן קמ"ח סעיף י"ב ז).

[וי"א אפי' בע"ז שעובדים רק מאהבה או מיראה הגם כשעבדה פטור דאינו בכלל לא תעבדם נא), מ"מ מחויב למסור את עצמו להריגה ואל יעבור נב)].

תשובת רדב"ז סימן צ"ב בשם הריטב"א כו'. וכן כתב בלק"ה. ועיין בהגהות שו"ע ועיין באו"ח סימן קכ"ח מ"א ס"ק נ"ד.

נ עיין שם, וכן משמעות מדברי הריב"ש שהבאתי בס"ק מ'.

נא עיין תוס' סנהדרין ס"א ב' ד"ה רבא.

נב כרבא שם.

עיונים

לא מסר נפשו פטור, דאנוס הוא, דבאהבה אין לומר אנוס. ועיין בתוס' שבת שם אפי' מאהבה דליכא אנוס מיתה.

וע"כ לומר דגם תוס' סבירא ליה דכאן הוא רק מיראה שמא יזיקנו כמו שכתב הריב"ש. (ועיין יומא פ"ב: סוף ד"ה מה רוצח כו' אע"פ דשלא באנוס מיתה היה חייב לאביי אף על גב דלא קבלי כו' ולרבה בקבלי כו'), אלא דהוקשה ליה לתוס' כיון דלרבה פטור במאהבה ויראה

פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד'). ובפירוש בע"ז שם אמר שיהיה נעבד מותר משום דבדיעבד פטור דאנוס רחמנא פטרי (באופן שאמר לו שיהרג, דאי אפשר לומר שכפפו קומתו כמ"ש תוס' שם ד"ה כגון כו'), ע"ש בתוס' ד"ה מתקיף כו' אעפ"י שיש לו למסור עצמו כו' (ע"ש בתוס' ובפרק הבא על יבמות). ועיין בתורת חיים שם ואין יפלוג אביי בזה. וגם אין לומר דרבא דסבירא ליה דפטור היינו דהגם שמחויב שימסור נפשו אי

עיונים

שכתוב התוס' שם (וכ"כ בסנהדרין) דאין לומר דרבא לטעמיה דסבירא ליה כר' ישמעאל כו' א"כ דטעמא כו' מאי מייתי אביי כו' (ועיין מ"ש עוד לקמן ס"ק ק"ח), וכתב מהר"מ אע"ג דהתוס' היו יכולים לסתור תירוץ זה בלא"ה משום דאי טעמא דרבא משום דאזיל לטעמיה כר"י התינוח מיראה דנוכל לומר מיראת מיתה, מאהבה מאי איכא למימר אמאי פטר רבא, ע"ש. ולא ידעתי, דעיקר קושייתם כמש"ל דלמה ליה למסור נפשו כיון דאפי' ביראה שמא יזיקנו אינו בכלל לא תעבדם, איך גרע יראת מיתה כיון דלא קבלי, וע"ז קאמר דבאמת נוכל לומר דלרבא הוא דסבירא ליה דאין צריך למסור בע"ז רק בפרהסיא כשאר עבירות דאפי' ערקתא דמסאני, ולא קשה כלל כו'.

ומה שהקשה בתוס' שם מההיא דהכל היו בכלל לא תעבדם חוץ מאונס כו' ע"ש בע"ז נ"ד. דהביא ההיא דהכל היו כו' היינו שצריך למסור נפש ולכתחילה, ולפי המסקנא בפרהסיא מטעם שצריך למסור נפשו מקרי נעבד אע"ג דבדיעבד אונס רחמנא פטרי, ע"ש בתוס' ואין לומר דהכל היו בכלל לא תעבדם לענין שצריך למסור נפשו וכשהוא אומר וחי בהם היינו דמפקא שאין צריך למסור והדר ולא תחללו כאן בפרהסיא כו', אע"ג דפטור משום דלא קבלי, דהלשון בכלל לא תעבדם משמע דשייך איסור דע"ז וחייב גם כן למסור נפשו, וכמו שכתוב וחי בהם יצא אונס דיחיה ולא ימות ולא ימסור נפשו שאינו מחויב כלל כו' כאן בצנעא כו' אבל אין סברא לומר שיאמר הכל היו בכלל לא תעבדם בדבר שאף בלא אונס מיתה אינו בכלל רק למסור נפשו, ודו"ק.

היינו יראה שמא יזיקנו ביסורים וכה"ג, דומיא דמאהבה והיינו כיון שלא קבלי באלוה לא הוי בכלל לא תעבדם, ע"ש בגמ', אם כן איך מחוייב למסור נפשו, דבשלמא לאביי דגם מאהבה או מיראה הוי בכלל לא תעבדם ושייך איסור ע"ז ודין מיתה זהו גזירת הכתוב הגם דאף כשיעבוד יהיה באונס מחשש מיתה, מ"מ כן גזירת הכתוב דלא יעבור איסור ע"ז אף באונס, דמ"מ עושה איסור חמור, (עיין לעיל), אבל לרבא דאינו בכלל לא תעבדם דאיסור ע"ז, מפני מה מחוייב למסור. ותירוצם יהיה דמ"מ מחוייב למסור נפשו, דמ"מ נראה כמשתחוה לע"ז שהגוי מעבירו.

(ונראה דהוי כמו אביזרייהו וכן משמע בפני יהושע כתובות ל"ג: תוס' ד"ה אלמלא נגדוהו כו' ע"ש שכתב דלמה ליה לחנניה מישאל כו' למה להם למסור נפשם כלל, כיון שיהיה באופן שלא יקבלוהו באלוה, ע"ש, ותירץ דמ"מ כיון דשייך בהו חשש שמץ ע"ז להרואים לא גרע מהא דאמרינן אינהו וכל אביזרייהו ע"ש, הרי שדן בזה דין אביזרייהו).

וצריך לומר לפי"ז מה שכתב התוס' אפי' הכא היכא דלא מסר כו' לאו דוקא, דבזה גם אביי מודה דאונס הוא, כמש"ל, והם איירי דומיא דמאהבה היינו שלא קבלו באלוה, אלא רצה לומר היכא דלא מסר נפשו לשמא יזיק פטור, או שקושייתו למה צריך שיהרג ואם צריך שיהרג למה פטור, וע"ז כתבו דמ"מ פטור, אבל לעולם גם כאן פטור משום דלא קבלי, ודו"ק. (ועיין ג"כ בספר רביד הזהב פרשת יתרו על פסוק לא תעבדם והתוספות מפרשים כפשוטו ואי משום בכל נפשך בעבר אינו נהרג רק מונקדשתי ע"ש לשונו).

ועיין מהר"מ מלובלין שם בשבת על מה

עיונים

מה שכתבו ביומא פ"ב: סוף ד"ה מה רוצח כו' דאיירי באופן דשלא באונס היה חייב בין לאביו בין לרבא, היינו לרבא דקבליה לאלוה שהשתחוה בפירוש לשם קבלת אלוה.

ועתה יפורש סוגיא דסנהדרין דלאביו דס"ל בעובד מאהבה ויראה שמא יזיק חייב ע"כ גם באונס מיתה הגם דביעבד פטור דאונס רחמנא פטריה (והיה לא אונס עיין רמב"ם ועיין בכס"מ שם ע"ל), מ"מ זהו דין מסירות נפש וכמו בגילוי עריות כשמכריחים שיבעול באונס דבעצם העבירה שוה רק שהיו באונס ויהרג ואל יעבור כו' ואם התרו בו שימסור נפשו ואם לאו יהרג והתיר עצמו למיתה לא עבר רק אקידוש וחילול, כמ"ש הריב"ש. והיה דהמן דנעבד מיראה הוה. ומ"מ לאביו אפי' כשעובדיה עובדים ג"כ רק מאהבה ומיראה (וגם לרבא ניחא) ניחא דצריך למסור נפשו אף עבור עבודות אהבה ויראה, ואי משום קושיית המלחמות לפי דברי המאור דשרי להנאת עצמן, התוס' ס"ל להנאת עצמן אסור, (וכ"ז א"צ לתרץ לאביו דהוא לא ס"ל הנאת עצמן עיין סנהדרין ע"ד), עיין מה שכתבנו לעיל ס"ק ט"ז דס"ל משום חומר העבירה עצמה הא' ממ"ש התוס' סוף פרק בן סורר דפסיקי ליה גילוי עריות לענין קרקע עולם ולא לענין פרהסיא, משמע דאיסור דהני ג' משום חומר העבירה עצמה, וכן משמע מלשון התוס' יומא פ"ב. ד"ה מה רוצח כו' ומשני הנאת עצמן שאני פירוש כו' ליכא חילול ה', ע"ש לשונו. וכן ממ"ש בסנהדרין פ"א רבא כו' א"נ משום קידוש השם כו' ולא פריש בפרהסיא, משמע דהני ג' דיהרג בצנעה משום חומר העברה (ה"ה אבזרייהו שבא מחומר ועיין לקמן), ומקרי מוסר נפש ולא קידוש ד' דמוכחין מכלל נפשך. ועיין מהרש"א בסנהדרין ע"ד תוס' ד"ה והא אסתר וא"ת אמאי לא מקשה והא אסתר

והנראה שזהו כוונת מהרש"א שם בסוף הדיבור שם וז"ל מיהו הך דהכל היו בכלל לא תעבדם כו' לא משמע להו לאוקמי בהכי, אלא בחיוב מיתה בב"ד אתמר, ולהכי קשיא להו שפיר משמע דלא מפיק אלא אונס כו'. וקאי על אופן הא' שכ' בשם התוספות ע"ז שם דרבא סבירא ליה כר"י דגם בע"ז בצנעה יעבור ואל יהרג כו', ועל זה קאמר כיון דאיירי כאן בצנעה ובפרהסיא לענין לכתחילה למסור נפשו אמאי לא מוקי דאיירי הא דהכל היו בכלל כו' שמחויב למסור נפשו אף שהוא פטור בדיעבד דלא קבלי כו'.

ועיין מה שכתבו התוס' ע"ז שם ד"ה הא בצנעה כו' בשם הסמ"ג ר"מ מקוצי והביאו מהרש"ל ומהרש"א בתוס' שבת שם, שרבא לא יפלוג על ר' יוחנן בדין יהרג דע"ז, רק שקושייתו היתה כיון דאונס רחמנא פטרי בדיעבד משום מה שהיה לו למסור נפשו לא הוה נעבד, ותי' דהכל היו בכלל לא תעבדם בין למיתה בין לאזהרה וכמו שכ' וחי בהם מוציא מאזהרה ומיתה ולעולם מודה בעשה דבכל נפשך שיש למסור אפי' בכל אונס כו' כשהוא אומר לא תחללו אהדריה והיינו אונס דפרהסיא לאזהרה ולמיתה כו'. ועיין בתורת חיים שם הסברא. (ולפי"ז אתי שפיר טפי דברי הגמ' דלפמ"ש בתוס' ד"ה מתקיף כו' עיקר חסר בתירוצ' המתיר ע"ש. ולפי תירוצ' הר"מ מקוצי פליג אהרמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד' ע"ש בתורת חיים). ע"כ אין לומר דהמרש"א קאי שם בדבריו אמהר"ם מקוצי שהביא דלא אתי שפיר א"כ מאי הוציא אונס (דהוא מיתה) מחייב מיתה אפי' מאהבה ויראה פטור ולא הוי בכלל לא תעבדם, ודו"ק. וקושיית התוס' אפשר לתרץ על פי

עצמן, מ"מ אין זה היתר רק לסכנת מות, ולא לשמא יזיקנו. (וזהו שכתב רש"י לא היה מרדכי מתגרה בו). (אך זהו דלא כמ"ש לקמן ס"ק קי"ב בשם הש"ך סק"ג דהמשמעות דבהנאת עצמן שיעבור ה"ה בסכנת אבר, ויש לחלק. וע"ש). ושם היה רק מיראה פן יזיקנו ואח"כ נתגלגל הדבר שביקש לאבד, ואפשר שלא יוכל מרדכי להשיב עוד חמתו. כך צ"ל לריב"ש, וכן נראה לומר לדעת המאור.

ולהמלחמות שהקשה עליו אין לומר דבהמן היה מסירת נפש ממש דא"כ אף לאב"י איך אמר דלא תעבדם קאי גם בנעבד כהמן דשם בדיעבד פטור וא"כ גם לאב"י יוצרך לומר כהמן ולא כהמן, דאלו המן מיראת מיתה כו' אלא דאיכא למימר לדעתו בהנאת עצמן אין צריך למסור נפשו וה"ה שא"צ למסור נפשו להיזק ויסורים, (ועיין לקמן). או דאף שאיירי שמסר נפשו שהיה שם חשש מיתה, מ"מ מביא ראיה ממה דאמר בברייתא דלא תעבדם קאי מיראת אדם וע"כ החיוב בדיעבד באין אונס רק שהוא נעבד כהמן דהיה נעבד מיראה ושם הפטור דדיעבד הגם שיש איסור דע"ז רק משום אונס (ועיין לשון המלחמות סוף פרק בן סורר) (כי באמת שם לא הביאו הראיה ממאי דהיה צריך מרדכי למסור נפשו רק מלשון הברייתא נעבד כהמן, עיין מהר"מ מלובלין שם בתירוץ התוס' לפי' השני דדמות הו"ל והברייתא הביא מהמן אופן דנעבד בלא דמות).

נמצא לפי תירוץ הראשון שבתוס' כאן ובשבת ביראת מיתה בדיעבד גם לאב"י פטור דאנוס הוא, וכדדמינן לה בע"ז נ"ד. לנערה המאורסה ולנערה לא תעשה דבר, ושם איירי אפי' באופן שהיה לה למסור נפשה, עיין ריש הבא

גילוי עריות כו' וכ' המהרש"א דלא מהני התירוץ דהנאת עצמן, וכן לפי תירוץ התוס' שם וביומא דפסיקא ליה קרקע עולם ולא הנאת עצמן.

ועוד י"ל אפי' ס"ל כהמאור וכל הני משמעותא יש ליישב דהא דפסיקא ליה קרקע עולם לענין גילוי עריות משום דשם מהני קרקע עולם דלא יהיה חמור וממילא אין כאן חילול דחומר העבירה, ולענין פרהסיא צ"ל דלא מינכרא מעשה כו', והא דלא מתרץ דפסיקא ליה הנאת עצמן משום דניחא ליה יותר לומר דפסיקא ליה קרקע עולם. והראיה מהפוסקים דס"ל קרקע עולם מהני ולא הנאת עצמן וגם אין לחלק בזה כ"כ כמו בקרקע עולם כו'. וגם יהיה צ"ל לתוס' כאן דפסיק ליה דלענין פרהסיא ניחא שכתבו באי נמי אעפ"י שפטור לרבא ולא הוי בכלל דלא תעבדם, ויוצרך לחלק בין הני ג' בצנעא ובין כל עבירות פרהסיא כו'. אך לפי"ז יהיה על נכון יותר דהגם דאינו בכלל דלא תעבדם, מ"מ עצם ע"ז חמורה וניכרת בהעברת על דת, ע"כ הגם שפטור מקרי חילול. משא"כ אם נאמר מטעם חומר העבירה לא אתי שפיר דבאמת פטור ולא הוה בכלל לא תעבדם ומ"מ יתחייב למסור נפש משום חומר העבירה. ולפי מה שכתב הכס"מ בפרק ה' מהלכות יסודי התורה ובפרק ז' מהלכות עכו"ם משמע דהא דפטור הוא רק סקילה ולא חטאת א"ש טפי (אך זהו דלא כרש"י ע"ש). ובזה האופן יתורץ דברי המאור עכ"פ.

גם עוד נ"ל לפמ"ש בשם ריב"ש והמן היה רק מיראה שמא יזיקנו שהיה רק מאשר גדלו המלך (נ"ל דזהו כוונת רש"י מיראת המלך) אתי שפיר דהגם דהיה רק להנאת

עיונים

בס"ק קי"ז בהיזק יוכל להחמיר על עצמו כמו שכתב בבית לחם יהודא סימן קנ"ז סק"ג על מה שכתב הש"ך בסק"ג לענין סכנת אבר עיין מ"ש לקמן).

(ובזה אפשר ליישב אפי' אם נאמר דתוס' סבירא ליה כהמאור דבהני ג' להנאת עצמן שרי, וכן יש ליישב דעת המאור. אך לפי זה מגומגם מעט לשון המאור שם אינו יודע בו דרך כדי שיהא מותר, והלא אפשר לצייר באופן דנעבד כהמן באופן שיש יראת מיתה, ועיין מה שכתב לעיל). והא דהכל היה בכלל לא תעבדם כו' וחי בהם יצא אנוס כו' דמשמע דממעט רק אונס מיתה (וע"כ דממעט גם מחיוב מיתה, ועל זה קאמר הכל היה בין למיתה בין למסירת נפש והוחי בהם ממעט גם מסירות נפש, דלפטור בדיעבד מלנערה לא תעשה נפקא, ע"ש בע"ז בחידושי לחם סתרים בתוס' ד"ה מתקיף כו' דתרתני דיעבד למה כו'), ונתיישב כמו שכ' התוס' ביומא [שם] בקבליה באלוה, כמש"ל.

ויש לעיין למה לא תירצו התוס' על תחילת קושייתו ביהרג ואל יעבר דאיירי בקבליה באלוה, וע"ד שכ' התוספות ישנים בשבת (עיין במ"מ). וצריך לומר דלא משמע ליה לפרש הא דאמר רבא אי קבליה באלוה אין ע"ד שפירש הרמב"ם פרק ג' מהלכות עכו"ם בעובד מאהבה או מיראה גופא בקבליה באלוה, דשם כיון שמ"מ הוא רק מאהבה כו' אין זה קבלה בלב אמיתי, רק דכוונת הגמ' אי קבליה באלוה אין, היינו שעובד ברצונו בקבלת אלוה, ובתוס' ביומא מפרש על דרך פירוש הרמב"ם, ועיין, ודו"ק.

והא דהפוער עצמו לפעור אף על גב דמכוון לביזיון זו היה עבודתה (סנהדרין דף ס"ה)

על יבמתו וביומא פ"ב בתוס' דאפי' בעבדה מעשה (ועיין מ"ש לקמן), ועיין בתוס' ע"ז שם, רק דעבר אקידוש וחילול ומיראת אדם שיזיקנו לאביי חייב וזהו דאמר דבכלל לא תעבדם נעבד כהמן. וניחא גם הא דאמר מגילה י"ט מה ראה מרדכי דאיכני כהמן [כל ככה] דשויה נפשי ע"ז, ואפי' להנאת עצמן מחוייב למסור נפשו למיתה, דאביי לא סבירא ליה בסנהדרין ע"ד לענין פרהסיא כ"ש לענין ע"ז.

רק לפי זה לא הביא הבריייתא ראייה רק מהמן דנעבד הוה ובכלל לא תעבדם אבל שם היה יראת מיתה ובאופן זה בדיעבד פטור כו', או אם נאמר כמו שכתוב לקמן בשם הריב"ש והוכחתי מכמה מקומות מתוס' (וכן יש לדייק לשון התוס' סנהדרין וא"ת לרבא אמאי לא תשתחוה כו' ולא פריך אמאי מסיר נפשו רק למה התגרה בו כמו שכתב רש"י) אתי שפיר טפי דבריייתא נעבד כהמן ממש.

וניחא הא דצריך להרוג ואל יעבור משום דשייך בזה איסור ע"ז ממש, ולרבא דסבירא ליה דפטור ולא שייך בכלל לאו דלא תעבדם מ"מ צריך למסור נפשו לכתחילה (משום דהוה כאביזריהו) כמ"ש התוס' כאן ובשבת שם, וההיא דבריייתא דנעבד כהמן מתרץ כהמן דנעבד הוה ולא כהמן דאלו המן מיראה והא דמגילה י"ט. מה ראה מרדכי כו' או איירי שמסר נפשו היינו דמ"מ מחוייב למסור נפשו כמ"ש התוס' והנאת עצמן אסור בהני ג', או דשם לא היה מסירת נפש שהיה רק יראת מלך, ואפי' הנאת עצמן מוסר נפשו ליסורים. (ועיין לקמן) או בחיוב. (או שאפשר להחמיר על עצמו הגם שבנפשות אסור להחמיר על עצמו כשמכוון להנאת עצמן, עיין בשו"ע סימן קנ"ז סעיף א' ובש"ך שם. עיין מ"ש

עיונים

צריך למסור נפשו, דשם עובדים הדמות בקבלת אלוה.

יש לעיין לפי"ז מאי קאמר במגילה מה ראה כו' משום דנעבד הוה, תיפוק ליה משום הדמות, והוא עיקר האיסור, ואין לומר דכוונת הגמ' דנעבד הוה שהשתחוו לו מ"מ ע"י הדמות שהיה לו ומ"מ קאמר נעבד כהמן באופן שבלא דמות, עיין מהר"מ היינו שעובדים לאדם ובתורת אלוה, או אפשר דאגדות חלוקים הן, ובעיקר מסירת נפש דמרדכי סבירא ליה כהמדרש, ודו"ק. א"נ משום קידוש השם כפפוס ולולייניס כו', עיין בירושלמי דקאי בפרהסיא ואי משום הנאת עצמן דרבא סבירא ליה הנאת עצמן בפרהסיא מותר בסוף פרק בן סורר, או כמ"ש לעיל בשם המאור עיין לעיל. אך אפשר לומר כפי מה שכתב הש"ך בס"ק ב' דאם השעה צריכה לכך, ואפשר דגם שם היה השעה צריכה לכך, ומזה יהיה ראיה לדברי הש"ך. ועוד אפשר לומר דהיה שם רק יראה שמא יזיק והוקשה לתוס' מ"מ מכיון דאין צריך למסור נפשו ה"ה שאין צריך למסור נפשו לייסורים, ואסור להחמיר על עצמו בהנאת עצמן, אך לפי תירוצם דהוה בפרהסיא ומחוייב למסור נפשו לענין זה קיל יסורים דאף בהנאת עצמן יוכל למסור נפשו. (כמו שכתב לעיל בשם הבית לחם יהודא).

אך לפי"ז דנאמר דהתוס' מפרש דהמן לא הוה רק יראת מלך ולא מיתה, ומ"מ הוקשה להם למה לא השתחוה, נוכיח מזה דגם בייסורים אם אין צריך למסור נפשו כלל, אסור להחמיר, רק שאם אין צריך למסור רק משום דהוה הנאת עצמן מותר להחמיר, ודוחק מעט. גם יש לומר דתוס' סבירא ליה דא"א לומר דמרדכי החמיר על עצמו והעמיד

אלמא אף על פי שלא מקבלה באלוה. יש לומר כמו שכתב התוס' בשבת שם אף על גב דמכוון לעובדה דרך ביזיון, ועיין תוס' סנהדרין ס"ד ד"ה אע"ג דקמכוון לבזות, ועיין תוס' שם דף ס"א ב' ד"ה רבא וממתני' דהפוער כו' עיין מהר"מ (ועיין בעלי דיונה שם, ונכון ודו"ק. ועיין בשו"ת הריב"ש סימן ק"י בסוף דבריו בתירוצו על הרמב"ם דדינו כדין שוגג, וכוונתי).

אך הרמב"ם בפרק ג' בפוער לפעור כתב חייב ומביא קרבן כו' שאינו מזיד ואינו בר סקילה וכת, אלא חייב חטאת כשוגג, והי"מ שבתוס' סנהדרין ס"א ב' ובשבת שם חילקו בין ע"ז שעובדים הכל רק מאהבה או מיראה כהמן דבזה פטר רבא, אבל בע"ז שעובדים אותה בסתם אף שהוא עבדה מיראה גם רבא מודה שחייב (וניחא הא דפוער), והא דיהרג בסתם ע"ז וכן הא דהכל היה בכלל לא תעבדם כו' ולאביי אתי שפיר הברייתא דנעבד כהמן, דשם הוה רק מיראה (או מיתה או יראת מלך ע"ד הנ"ל), ולרבא כהמן ולא כהמן כו'.

והא דמסור נפשו דלרבא אין צריך למסור כיון דאינו בכלל לא תעבדם, וצריך לומר דלא מקרי אביזריהו דאין בעצם איסור דע"ז דלאו דלא תעבדם ולא מקרי אביזריהו דעבירה חמורה הן לענין חומרת העבירה עצמה והן לענין חילול. וגם אין להחמיר בהנאת עצמן. וצריך לומר או דהיה רק יראת מלך וכמו שכתב לעיל, או שהיה מסירת נפש, מ"מ כיון דאין צריך למסור נפשו כלל, למה מסר, על כן תירצו התוס' דדמות היה. (ובזה אפשר לתרץ גם המאור סוף פרק בן סורר ע"ש שהביא ממדרש וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר פרק נ' צלם מרוקם על כו'). ועיין מהר"מ. ע"כ היה

עיונים

והמלחמות שהקשה על המאור בסוף פרק בן סורר מהא דמרדכי שלא השתחוה להמן, צריך לומר דסבירא ליה דלא הוה דמות רק נעבד בעצמו היה, וצריך לומר דסבירא ליה כתירוץ הראשון בתוס', דאף על פי דפטור לרבא, מכל מקום מחוייב למסור נפשו, ומשום ע"ז, דאפי' בהנאת עצמן אסור, דאי הנאת עצמן מותר אלא שיהיה פרהסיא, איך מסר את עצמו, ואי משום טעמים הנ"ל, דלא אפשר לומר שהיה שם צורך שעה דהדור פרוץ, או דלא סבירא ליה אפילו בצורך שעה להחמיר על עצמו, ואף דסבירא ליה שהיה רק יראת מלך מהיזק יסורים וכה"ג, מכל מקום אסור להחמיר. ואי ס"ל דהיה שם יראת מיתה, והיינו שאם היה מרדכי משתחוה לו אח"כ, אפשר ששב חמתו מלאבד את היהודים, איך מסר נפש כל ישראל.

ועיין במגילה דף י"ב מפני מה נתחייבו שונאיהון כו' שבאותו הדור כליה כו' א"ל מפני שהשתחו לצלם, א"ל וכי משוא פנים יש בדבר, א"ל הם לא עשו אלא לפנים אף כו', עיין רש"י שהשתחו לצלם בימי נבוכדנצר, הם עשו לפנים מיראת עיין מהרש"א באגדתא, ולרש"י ס"ל דהצלם דעשה נבוכדנצר היה ע"ז ממש, (עמ"ש בס"ק ט"ז להרמב"ם), וע"כ נעשה הנס דבדיעבד פטור, כמ"ש דאונס רחמנא פטור, ומ"מ היה להם לכתחילה למסור נפשם, דע"ז ממש היתה. ולפי מ"ש התוס' בכתובות ל"ג: ופסחים [נ"ג: ד"ה מה ראון] דאנדרטי היה, צ"ל משום דפרהסיא היה ואפי' ערקתא דמסאני, (עיין מהרש"א באגדתא שם). ואי משום להנאת עצמן צ"ל דשם הדור היה פרוץ בכך, דסברו דע"ז הוה, עיין נמוק"י סוף פרק בן סורר, עיין מ"ש בס"ק ט"ז.

בסכנה (וכמו שכתב הט"ז בסק"ז וכי היה לו להניח להרוג כל ישראל משום חסידות כו') כלל ישראל ועל כרחך עפ"י דין עשה, ותירצו משום קידוש ה' דפרהסיא ואי משום הנאת עצמן ע"כ לומר כמו שכתב לעיל על המאור. והנכון יותר כמו שכתב לעיל, דתוס' הוקשה להם איך מסר את עצמו הן למיתה או לייסורים (לסברת קושייתו דבצנעא היה שלא ידעו עשרה ישראל אם היה משתחוה) ולא שייך להחמיר אפי' ביסורים להנאת עצמן דהטעם דאין להחמיר בהנאת עצמן שכתבו רבינו ירוחם והב"ח ומל"מ לדעת התוספות, עיין בס"ק ק"ג, הוא משום דעיקר ההיתר דלהחמיר דאין בזה משום דמכם לנפשותיכם אדרוש הוא ע"ד שכתב בסמ"ג מצוה ג' דמאחר שכוונתו לשמים צדקה תחשב לו, היינו באופן שיהיה קידוש ה' בזה, היינו שיראה הגוי תוקף אמונת ישראל, ע"כ בהנאת עצמן דאין בזה העברת על דת, אסור להחמיר. ותירצו דיש כאן קידוש השם דפרהסיא ואי משום הנאת עצמן, השעה צריכה לכך כמ"ש הש"ך בסק"ב. (ומה שכתב הבית לחם יהודא בסכנת אבר כו"ע מודה דיכול להחמיר אפילו אם נאמר דייסורים שוים בזה לסכנת אבר, ע"ל מה שכתב בשם רביד הזהב, היינו דאף הרמב"ם דפליג, מודה, אבל לא בהנאת עצמן, דאין שייך בזה איזו קידוש, ודו"ק. ולפי פירוש הגהות חדשות בסמ"ק דרבא סבירא ליה דוקא הנאת עצמן וקרקע עולם, או לפי פירוש הב"ח שהבאתי בס"ק הנ"ל, ע"ל ס"ק ט"ז שיטה ו' ניחא, ודו"ק. אך הוא דוחק, ע"ל. גם לפי מה שכתב הב"ח דבשעת הגזירה גם הנאת עצמן אסור אפשר לפי מה שכתבו הפוסקים דכאן הוה יראת מלך דמקרי שעת הגזירה ודו"ק).

ובנמוק"י סוף פרק בן סורר. ואנן ס"ל אף בהני ב' יש גזירת הכתוב, ע"כ איכא למימור דבע"ז דהטעם משום עיקר הדת דוקא בלהעביר על דת, אבל בהני ב' הוא רק גזה"כ משום חומר עבירה, ע"כ בהנאת עצמן ג"כ אסור בהני ב', ובזה אתי שפיר כל דיוקים דלעיל, הא דכתבו התוס' בכ"ד דפסיקא ליה קרקע עולם לענין גילוי עריות, ולא לענין פרהסיא, דשם בגילוי עריות הטעם משום חומר העבירה, וגם הלשון תוס' ביומא שם ובע"ז אפי' מאהבה או מיראה שאינו בכלל לא תעבדם, מ"מ מחוייב למסור נפש, משום חילול, ובהנאת עצמו שרי, ופירוש השיטות כמ"ש באופן שנאמר דהנאת עצמן שרי, ע"ל, ואין להאריך ודו"ק).

ושיטת הרמב"ם בפ"ג מהלכות עכו"ם הלכה ו' מאהבה שאהב את הצורה ולדידיה אתי שפיר כל סוגיא דע"ז דהכל היה בכלל לא תעבדם כו' דמיראה היא רק יראת הצורה, אבל בלא זה הוא עבודת ע"ז, וסרה קושיית הרשב"א בתוס' שבת, וקושיית התוס' שם וסנהדרין ס"א, ודו"ק. ומיראה כמו שמדמין עובדיה שמריעה או מטיבה לרבא אי לא עבדה בקבלה כאלוה פטור, ועיין ריב"ש הובא כס"מ שמפרשו ג"כ דוקא שגם עובדיה אינם עובדים רק באהבה או יראה בלא קבלת אלוה, אבל כשעובדים אותה בקבלת אלוה, אף שהוא עבדה ביראה חייב. (והוא ע"ד פי' השני שבתוס').

ועיין ריב"ש בשם אחרונים להקשות על הרמב"ם שבהאמנת מריעה או מטיבה עצמו יש איסור דע"ז, עיין ריב"ש סימן ק"י, וכתב הכס"מ דטעם הרמב"ם דלא פי' מיראת אדם היינו באונס ואנוס רחמנא פטרי כו' אלא מאהבה או מיראה מאהבה ע"ז ומיראתו ממנה כו', עכ"ל, ע"ש. ואם כוונת הרמב"ם

ואין לומר כיון דהיה רק חומרא מפני מה נתחייבו אפי' לפנים, וצ"ל כמו שאמרו בפרק ר"א דמילה כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה כו', ועיין ר"ן פרק במה טומנין דאיירי רק ברוצה להחמיר על עצמו, דשם רק ביטול עשה. ועיין חי' הגאון סימן קנ"ז סק"א, משמע שמהראוי להחמיר על עצמו. ובסמ"ק מצוה ג' כתב מדות חסידות להחמיר כו' (ותוס' בשיטת הסמ"ק בזה, עיין טור ושו"ע). (ועוד י"ל דתוס' מפרש שהשתחוו לצלם היינו להמן דדמות הוה ליה, ודוחק. ועיין מהרש"א באגדתא שם). ולפי מ"ש התוס' שם דע"ז ממש היתה אתי שפיר כנ"ל. עוד י"ל לפ"ד תוס' דלעיל, מאחר שסברו שהיה ע"ז, עיין לשון הנמוק"י סוף פרק בן סורר הוה כמתכוון לאכול חלב ואכל שומן. ועיין בש"ג סוף פרק בן סורר דהביא ראייה דבהני ג' שרי להנאת עצמן דא' מה ראייה מחנניה כו' ומההיא דמ"מ נתחייבו כו' עשו לפנים כו', משמע דס"ל דהוי ע"ז, רק בהנאת עצמן שרי, ומ"מ נתחייבו כליה לפנים כו' כנ"ל.

(ולענין אי ס"ל לתוס' בהני ג' אפי' הנאת עצמן אסור, שכ' לעיל שכמה משמעות דס"ל מצד חומר העבירה עצמן, וכאן לתירוץ הראשון ניחא יותר לומר דס"ל מצד חילול. נ"ל לומר דר' ישמעאל דסוף פרק בן סורר דס"ל דגם בע"ז דוקא בפרהסיא יהרג ובצנעא יעבור מודה בגילוי עריות ושפיכות דמים כמ"ש בתוס' ע"ד ב' ובמהרש"א שם, ע"ל, הרי אנו רואים דיש לחלק בין ע"ז לגילוי עריות ושפיכות דמים, שפכיות דמים מאי חזית, גילוי עריות נהנה, עיין ספר שמות בארץ יומא פ"ב, וצ"ל בע"ז משום שנוגע לעיקר הדת וכל הכופר כמ"ש הר"ן בפרק כל שעה וביומא,

עיונים

יהיה מיירי ג"כ ביראת מיתה, ואין אמר חייב דאונס רחמנא פטרי, ע"כ פירש מיראה מריעה או מטיבה, וה"ה באדם מיראה שמא יזיקנו, והביא רק הדומיא מהמן דנעבד הוה ואסור. (ושם בדיעבד פטור כמש"ל בדברי התוס') ובזה שיראה ממריעה או כו' אפי' כשעובדיה מקבלים באלהות. וניחא ליה לפרש דאיירי במאהבה או יראה בע"ז ממש שעובדיה מקבלים באלהות ובאדם יהיה מוכרח לצייר ביראה שמא יזיקנו וגם סתם באדם הוא רק עבודה מיראה ולא שכיחא דמקבלים באלהות, ויש לעיין בכ"ז, ודו"ק, והפירוש יהיה כמש"ל.

וכתב הרמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד' וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא כו' ה"ז חילול כו' ואף על פי כן מפני שעבר באונס אין מלקין אותו, ואין צ"ל שאין ממיתין אותו אפילו הרג באונס שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים ובהתראה שנאמר בנותן מזרעו למולך ונתתי את פני באיש ההיא, מפי השמועה למדנו (בת"כ) ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה, ומה עכו"ם שהיא חמורה מן הכל העובד אותה באונס אינה חייב כרת, ואין צ"ל מיתת ב"ד, ק"ו לשאר מצות האמורות בתורה, ובעריות הוא אומר ולנערה לא תעשה דבר כו'. וכן כתב הרמב"ם פרק כ' מהלכות סנהדרין [הלכה ב'] שכל מי שעבר עבירה שחייבים עליה מיתת ב"ד באונס אין ממיתין אותו שנאמר ולנערה לא תעשה דבר אזהרה לב"ד שלא יענשו את האנוס. (עיין מל"מ, ומנאה הרמב"ם מצוה תקנ"ו).

והנה על הא דפריך בע"ז נ"ד. לענין נעבד כשאנסוהו נכרים אונס רחמנא פטריה מולנערה לא תעשה, הקשה בתוס' ד"ה מתקיף

דוקא בזה האופן שעובד ע"ז מיראתה ממנה ובזה מחייב אביי, א"כ מאי הביא ראייה מהמן שם לא האמין כלל שיריעה מצד שהוא ע"ז, רק שהוא גדול בבית המלך, וצ"ל לצייר כן בע"ז והעיקר שיעבד ע"ז מיראתה ממנה ולא שיעבדה ממש.

ולפי הריב"ש הנ"ל דאיירי כשעובדיה ג"כ אין עובדים רק מיראה מיייתי מהמן דשם היה ג"כ שכל עובדיה היו רק מיראה, והא דצייר הרמב"ם באופן מריעה כו' ולמה לא צייר ע"ד שכתבו התוס' והריב"ש ג"כ ביראת אדם שיזיקנו דפשוטא דגמרא דאיירי בע"ז, ודוחקא ליה לפרש רק בנעבד כהמן. (וכן משמע לשון הברייתא אבל אתה משתחוה לאדם יכול אפי' כו' משמע דדין אדם הוא דבר נוסף והגמ' איירי בסתם), וקמ"ל הדין דע"ז שמיראה שמריעה או מטיבה כו' ופשוט הגמ' ע"ד שכ' לתירוץ השני שבתוס' סנהדרין ס"א רק שאחרונים פליגא מטעם הנ"ל.

ולפי תירוצים אחרים שכתב הריב"ש לתרץ הא דהפוער כו' וע"כ כוונתו דלפי"ז לא יהיה חילוק בין כשעובדים רק מאהבה, או כשעובדיה מקבלים רק שהוא עבד מאהבה, ע"כ יקשה למה צריך למסור נפשו, ויהיה צריך לתרץ כמו שכתב התוס' בתירוץ הראשון, ולדוחק יחשב. ע"כ נראה שכוונת הכס"מ לפרש דברי הרמב"ם באופן (שהוא תירץ ההיא דפעור ג"כ באופן אחר דשם יש רק חיוב חטאת וכאן כוונתו פטור ממיתה) זה דוקא ע"ז שעובדים מצד אהבה הצורה או מיראת שמריעה כו' ומה שהביא ראייה מהמן (ועיין בהגהות מיימוניות שהקשה מדאייתי מהמן צ"ל דס"ל בהמן היה מיראת מות, ונעבד כהמן ג"כ יראת מיתה, ואביי אי איירי באדם

עיונים

ולומר קרקע עולם בהני ג' ויהיה פי' תהרג יותר פשוט מיהרג ודו"ק). גם לא יוקשה קושיות התוס' בע"ז נ"ד מאי קאמר דילמא הא דפטור, לא משום אונס, אלא משום קרקע עולם, הגם דתי' אמת ונכון. אך אי גריס יהרג ולא פסיקא ליה כלל קרקע עולם גם לענין עריות אתי שפיר טפי (ע"ל). והגמ' דהכל בכלל לא תעבדם כו' בע"ז שם ע"ד שכתבתי לעיל.

ועיין בכס"מ ולח"מ הביאו שהרמ"ך הקשה מפוער עצמו, וכן הקשה הרמב"ם פ"ג מהלכות עכו"ם הלכה ו' מההיא דזורק אבל כו' וה"נ אם עבד עכו"ם באונס והתרו בו חייב מיתה, ע"ש. ועיין לח"מ דבשלמא ההוא ולא אנוס דוקא בכרת והאל בוחן לבות יודע שאנוס כו', אבל האדם יראה לענים כיון שקבל התראה חייב, ע"ש. ועיין בכס"מ שהקשה ממ"נ אם קבל התראה מרובה ולא אנוס ואם אומר שאעפ"כ רוצה לעבדה מפני שאנוס ה"ז אנוס כו', ע"ש. והנה בהא דלנערה לא תעשה דבר נתקשו בו החכמים דע"כ דהא דפטרה הכתוב היינו באופן שלולא האונס היתה חייבת והיינו בהתראה ושמיתיר עצמו למיתה שאומר ואעפ"כ, עיין רמב"ם הלכות סנהדרין, א"כ איך יהיה איירי הא דלנערה לא תעשה דבר צעקה הנערה ואין מושיע לה, עיין רמב"ם לענין בשדה ובעיר, א"כ התרו בה לא תעשה, ואם תעשה תחוייב מיתה בב"ד, והיא תשיב אעפ"כ, הרי היא ברצון. וגם מהו ואין מושיע לה.

והנראה שצריך לדחוק שלא היה בכחם להושיע ולהצילה והתרו בה שתמסור נפשה למיתה, הן אם היא מחוייבת או לא, מ"מ התרו בה שלא תעשה המעשה, (ועיין בר"ן

כו' ובריש פרק הבא על יבמתו (וביומא תוס' פ"ב) מאי קושיא הא האי קרא דוקא בקרקע עולם איירי, אבל עשה מעשה חייב למסור עצמו כו'. ותירצו בב' אופנים הא' דפריך אונס רחמנא פטריה ממיתה אפי' בעושה מעשה דלנערה לא תעשה כו' איירי אפי' בעשתה מעשה דבעשיית מעשה איירי הקושיא דוקא (היינו איקרי תהרג עיין שם) ונהי דמחייבה למסור בדיעבד פטורה ע"ש, וזה התירוץ הוא דהקרא איירי בפירוש אפי' בעשה מעשה ושהיה לה למסור נפשה, ומ"מ בדיעבד פטור. ואופן הב' מאחר דברצון אסורה אפי' קרקע עולם ומחוייבת מיתה אע"ג דלא עבד מעשה, ה"נ כשפטור הכתוב אונס ממיתה ב"ד כו' פטר בכל ענין, בין עבד מעשה לא שגא כו' ע"ש. (ועיין שמות בארץ יומא פ"ב).

ולכאורה תירוץ הב' הוא רק שלא לחלק בין דבר שיש בו מעשה לאין בו מעשה, ולכאורה מ"מ יש לחלק לגבי זה ולומר דמ"מ במעשה דהו"ל למסור נפשה, וצ"ל דזהו מצד המקרא דאנוס הוא בזה רק עבר אקידוש וחילול (וכמו שכתוב ההוא ולא אנוס).

והנה הרמב"ם גריס תהרג (עיין מ"ש בס"ק ט"ז) ואפי' אם נאמר דגריס יהרג וכשהיה כבר מקושה ודבקהו, דבזה מודה הרמב"ם דמקרי אנוס, עיין מ"ש בס"ק ט"ז, מ"מ מביא ראיה דעל עצם העבירה פטרה רחמנא באונס ומשום הציווי דונקדשתי ולא תחללו לא עבר רק אלאו ועשה דקידוש וחילול, כמ"ש הריב"ש שם ק"י, ובסימן ד' וי"א (הביא המל"מ). (ויותר נכון לומר דגריס תהרג לפי מ"ש לעיל ס"ק ט"ז לדעת ר"מ ובשם לחם משנה דנראה דלא סבירא ליה כלל סברא דקרקע עולם לענין פרהסיא למה ליה לחלק

עיונים

דהא מביא ראייה אעושה מעשה דהו"ל למסור נפשו. (דאין לומר שכפוהו נכרים, עיין בתוס' שם ד"ה כגון כו').

לפום רהיטא היה אפשר לומר דאייירי באשה חבירה (והעדים לא ידעו שהיתה חבירה כמ"ש התוס' [דף ט' סנהדרין ע"ב ד"ה עידי האב ודו"ק] שאינה צריכה התראה כמ"ש בסנהדרין באשה חבירה כו' חבר א"צ כו' לפי שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד כו', ע"ש ובפירוש רש"י. (ונ"ל כמ"ש התוס' סנהדרין ט' סוף ד"ה עידי האב, וכמו שאמרו שם מ"א א' בנערה באשה חבירה זינתה וחזרה). אך הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות סנהדרין הלכה ב' פסק כרבנן דת"ח צריך ג"כ התראה, וע"ש בכס"מ. (וגם תירוץ הרב ר' נתן שכתבתי דוחק כמ"ש שם ברמב"ם מגמ' [שם] מ': דבעינן שיעבור תוך כדי דבור, ולפי מ"ש הכס"מ בת"ח א"צ להודיעו רק המעשה, ועיין כתובות ל"ג אמרי אישתלין כו', ועיין ר"ן פרק כל הנשבעין במשנה חשוד על השבועה, ודו"ק).

ולכאורה נ"ל עוד דאייירי כגון שראוה עדים שצוחה מתחלה ואח"כ כשרצו להושיעה אמרה הניחו לו שאלמלא לא נזקק לה היא שוכרתו דבכה"ג אמרינן בכתובות נ"א ב' כיון דתחלתה באונס אף דסופה ברצון יצר הוא דאלבשה, ועל כן אף שהתרו אותה אח"כ והתירה את עצמה כו' בקבלת התראה, מ"מ פטורה מטעם דתחלתה באונס.

והנראה לי שצריך לומר לדעת הרמ"ך שמפרש ע"ד שפירש הר"מ מקוצי שם בתוס' ד"ה הא בצנעא כו', רק באופן אחר שקשה ליה אונס רחמנא פטרי היינו שאינו בכלל לא תעבדם כלל שמחוייב למסור ולנערה לא תעשה דבר

סנהדרין ס"א ע"ש בלבד שלא יהיה שוגג בזו שיהא סבור שמתיר אלא כיון שהתרו בו שאין האונס מתיר וקבל התראה כו' תמות בב"ד, והיא משיבה אעפ"י כ שאקבל מב"ד שייראה אני מאונסו, ואפ"י אם היה לה למסור נפשה איכא למימר דמ"מ לא היתה ברצון במה שאמרה ואעפ"י כ שקבלה עליה מיתה, וא"כ זהו הוראה על הרצון, מ"מ כיון דאנוסה באמת וההתראה סברה דמותר הוא וההתראה בטילה, ולא אמרינן דההתראה וקבלתה מורה על הרצון, כיון דאנוסה היא וצעקה והם לא יוכלו להושיע. ואם היה זה בעיר והיו אנשים מרובים ויוכלו להושיע, אך בשדה שלא היו רק העדות והצעקות מורה על האונס. (וכן שארי דברים המוכיחים שעשתה כנגדה שהוא בהעדר רצון, עיין רמב"ן בחומש), וקבלת התראה הוא רק קבלת התראה אונס ואין זה ההתראה, ואין להאריך, ודו"ק בזה, כי עדיין צ"ע.

(והגאון ר' נתן מו"ץ דק"ק פאלצק השיב לי לפום ריהטא דאיכא למימר דתחלה התשובה והתירה עצמה למיתה ואח"כ צעקה וכיון דידעה ההתראה הוי שפיר התראה גם לאח"כ, רק דפטורה משום אונס. ובזה יש לעיין. ועיין תוספות זבחים ע"ח ע"א ד"ה הפיגול כו' ואי משום כו').

והרמ"ך שדעתו בקבלת התראה שחייב יש לעיין לפי דבריו מהא דמדמינן בע"ז נ"ד לענין נעבד שאנסוהו נכרים דפריך אונס רחמנא פטרי מלנערה לא תעשה כו', היינו מאחר דבדיעבד פטור אי לא מסור נפשו כו'. ואין לומר דאייירי בלא התראה, דהא דומיא דנערה כו' דאייירי בהתראה. ואין לומר דגריס יהרג ואייירי הפסוק באינה חייבת למסור עצמה,

ולפי"ז יהיה הלכה כאב"י דחייב למסור בצנעא ובדיעבד ג"כ חייב, (דבא כר"י סבירא ליה ולא קי"ל כותיה). והא דוחי בהם בשאר עבירות בצנעא ולא תחללו בשאר עבירות בפרהסיא. ואפשר בכריתות ומתות ב"ד אי עבר בפרהסיא חייב מיתה, (ועיין בתוס' שם לפי הר"מ מקוצי בפרהסיא חייב מיתה) ובלאוין הגם שמחוייב להרג כיון שהאיסור עצמו רק איסור לאו הגם שמחוייב להרג כשעבר חייב מלקות. ועיין לשון הרמב"ם שם הלכה ד' שאין מלקין כו'. עיין בספר החינוך מצוה רצ"ו משמע דאפי' אלאו דלא תחללו פטור כו', ודו"ק. ויש לעיין לפי הר"מ מקוצי שם דבצנעא בע"ז הגם שמחוייב למסור נפשו, מ"מ כשעבר מצד עצם העבירה אנוס הוא. ובחיוב דקידוש ה' בפרהסיא כיון שצריך לקדש ה' בפרהסיא והוא לא קדש וחללו ברבים יחוייב מיתה, וא"כ הרי העיקר תלוי בחילול דפרהסיא שמחוייב להרג, (עיין בת"ח שם), וא"כ אפשר דאפילו בשאר עבירות בפרהסיא. אך לפי"ז יהיה לאו דלא תחללו חיוב מיתה. (דעשה דכל נפשיך בצנעה פטור). אך אם נחלק ונאמר דמ"מ דוקא כשמחללו בעבירה דחיוב מתות ב"ד דבעבור שחלל לא פטרי רחמנא ממיתה המחוייבת בהתראה ובשאר עבירות דאין בהא מיתה אעפ"י שמחוייב להרג לא הרגין ליה, דלא עבר רק אלאו כו' (עיין בתוס' ובת"ח שם) וכנ"ל מרא"ה דהוא דוקא בהני ג', וק"ל. וא"כ לכאורה י"ל דברי התוס' סנהדרין ס"א: ובשבת ע"ב; דאב"י ורבא דפליגא במאהבה ויראה דאב"י ס"ל אף דלא קבליה באלוה דלא עבדה רק מאהבה או מיראה ואפ"י יראת מות, חייב דמחוייב למסור עצמו אף בצנעא, דהוה בכלל לא תעבדם, וע"כ ג"כ בדיעבד חייב,

איירי ג"כ בדלא עבדה מעשה, (ואין לחלק כמ"ש התוס' בתירוץ השני דגם קרקע עולם ברצון חייב ומ"מ באונס פטור ודו"ק), מ"מ אינה מחוייבת למסור נפשה ולא עלה בדעתו לתרוץ דבפרהסיא דחייבת למסור נפשה דס"ל דאף בפרהסיא אין מחוייבת למסור נפשה (כבן דמא דלעיל, עיין בס"ק ל"ו ומתרוץ רבא (וס"ל לרבא כר"י) דהכל היה בכלל דלא תעבדם וכשאומר וחי בהם יצא אונס דאין לו למסור נפשו, והא דלנערה לא תעשה איירי שלא קטלינן לה שפטורה, וכאן קמ"ל דאין מחוייב למסור נפשו. וכאן בפרהסיא דמחוייב למסור נפשו ובדיעבד ג"כ חייב ובצנעא פטור ממסירות נפש ג"כ, ואנן קי"ל כר"י, ע"כ אפי' בצנעא חייב למסור נפשו, ובדיעבד ג"כ חייב, והא דלנערה לא תעשה כו' משום דלא היה לה למסור נפשה דקרקע עולם היא, וקמ"ל רק דפטור אונס, ורבא מוקי הטעם משום דהוא בצנעא, דהוא ס"ל קרקע עולם. אבל לעולם כיון שמחוייב למסור נפש גם בדיעבד חייב (חוץ מכרת דמולך כמ"ש הלח"מ). ולפי"ז נפרש ג"כ פלוגתא דאב"י ורבא בעובד מאהבה או מיראה, אב"י אומר חייב היינו דחייב למסור נפשו וחייב מיתה, ורבא אומר פטור, דפטור ממיתה. מ"מ חייב למסור נפשו, כמ"ש התוס' בתירוץ הראשון או רבא לטעמיה דס"ל כר"י (ועיין תוס' כתובות י"ט ד"ה דאמר מר וקושיית התוס' שם סנהדרין ס"א יש לתרוץ, וק"ל) דבצנעא פטור, ולאב"י נעבד כהמן מיראת מיתה, וניחא גם הא דמסר את עצמו מרדכי ואף להנאת עצמו אסור דלא ס"ל הנאת עצמן, כנ"ל, ולרבא ולא כהמן כו', והא דמסור את עצמו משום פרהסיא, ואי משום הנאת עצמן כמש"ל בזה, ועיין.

עיונים

למסור נפש פטור משום דבצנעא ליכא חילול ה' רק עשה דבכל נפשך, כמש"ש ות"ח שם, ע"כ איכא למימר דתוס' ס"ל אי רבא ס"ל כר"י דבהני ג' יהרג הוא ג"כ בכלל לא תחללו (ואף שהטעם משום חומור העבירות עצמן ואפי' להנאת עצמן אסור, וכמ"ש הלח"מ לדעת רמב"ם דס"ל ג"כ דאפי' הנאת עצמן אסור, מ"מ כ' מלא תחללו וכ"ש לפמ"ש לעיל דתירוצ' התוס' ניחא יותר אי הטעם משום חילול ע"ש, ודו"ק), וע"כ גם בצנעא דאיכא לא תחללו הו"ל לחייב בדיעבד, כיון שמחוייב למסור מצד לא תחללו, ע"כ הקשה דלמה יהרג הלא מאהבה ויראה פטור, ותירץ דמ"מ מחוייב למסור נפשו, וא"כ רבא דמפקא שם רק אונס דצנעא לא אתי שפיר דמאהבה ויראה פטור כמו שהקשה בתוס' בשבת שם ודוחק.

ולפי"ז יהיה קי"ל כרבא דפטור דרבא ס"ל כר"י ואנן קי"ל כר' יוחנן, ובשו"ע ברמ"א סימן קנ"ז כל מקום שאמרו יהרג ואל יעבור אם עבר ולא נהרג אעפ"י שחלל ה', מ"מ נקרא אנוס ופטור. (והמ"מ בפנים ציין מרמב"ם הביאו ב"י הארוך), ומשמע דהפטור משום אנוס ולא משום מאהבה או מיראה, דא"כ דאפי' מיראת אדם דומיא דמאהבה, וכאן משמע משום שמכריחו שאם לאו יהרג נקרא אנוס מיתה, דאונס רחמנא פטרי, וכמ"ש הרמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה ובפרק כ' מהלכות סנהדרין, ובר"ב ש' סימן ק"י וסימן ד' וי"א. (ועיין ג"כ בספר מצות ה' שהודפס מחדש עם אדרת אליהו). ועיין בספר החינוך מצוה רצ"ה. ועיין בביאורי הגאון ס"ק י"ח ופטור כרבא בסנהדרין ס"א דאמר פטור וכתירוצ' הא' בתוספות שם, אבל הרא"מ (נראה שהוא ר"א

והא דלנערה לא תעשה דבר קרקע עולם היא ואינה מחוייבת למסור נפשה ולא איירי קרא בדעבדה מעשה, (וגרסינן יהרג), ושם בע"ז נ"ד שהביא שפטר בדיעבד דאונס רחמנא כו' דלא ס"ל אפי' בפרהסיא שצריך למסור נפשו, דאם לא כן הל"ל כמו שמתרץ שם בפרהסיא כמש"ל, (או דס"ל דהגם שמחוייב למסור בדיעבד פטור כדעת הרמב"ם וריב"ש). ושם לפי' תירוצו מחלק דפרהסיא מחוייב למסור נפשו מולא תחללו וחייב בדיעבד ובצנעא פטור וכו' ישמעאל. אך זה אמר רבא לרבי ישמעאל.

והקשה תוס' רבא דס"ל במאהבה ויראה שפטור דלא קבליה כו' אמאי מחוייב למסור נפשו, דשם הוה מיראת מות, ותירץ דאעפ"י שמחוייב למסור נפשו בדיעבד פטור, ואין לומר דרבא טעמיה דס"ל כר"י בע"ז. אך עיין תוס' ע"ז כ"ז ד"ה יכול כו' ע"ש. (ע"ש בתוס' סנהדרין ס"א ב' ובשבת שם) דבצנעא א"צ למסור נפשו ובפרהסיא חייב משום לא תחללו אפי' בדיעבד, דא"כ כל הני דמייתי אביי ראייה יתרץ דאתי כמ"ד שבצנעא ג"כ יהרג וע"כ גם בדיעבד חייב, אלא ע"כ דרבא קאמר אפי' למאי דס"ל כר' יוחנן דיהרג אעפ"י שפטור מחוייב למסור נפשו ושם קאמר כר"י ודלא כמו דסל"נ עיין תוס' שבת ע"ב: כמש"ל. ולפי"ז לרבא ולפי' מאי דס"ל כר' יוחנן לא מצינו אונס בנעבד שיהיה אסור. (וי"ל עוד ע"ד שכ' לעיל בשם הלח"מ דלהרמב"ם כשעובר בהני ג' בצנעא עובר אלאו דלא תחללו ודין קידוש ה' דפרהסיא עובר ג"כ מונקדשתי בתוך בני ישראל (דהוא עשרה דגמרינן תוך תוך כו'). והנה אף לר"מ מקוצי טעם דבפרהסיא חייב בדיעבד הגם דאונס הוא ובצנעא אף שמחוייב

מהרי"ק שרש קל"ז ומחוייב למסור נפשו, וע"כ הוה נעבד משום שלא מסר נפשו. ולהמקשה שם ס"ל כיון דפטור כשכפוח בע"כ ובהאי איירי הא דלא תעשה, ולפי המסקנה דוקא באופן שלא היתה יכולה למסור נפשה להריגה, אבל כשיכולה חייבת. ולדין אפי' בצנעא בהני ג', ודו"ק. ודוחק גדול. (ומ"מ נ"מ) לדינא דלהתוס' בתירוץ הראשון אפי' דבר דאינה בכלל לא תעבדם כגון שיקרא מאהבה או מיראה מחוייב למסור נפשו, ועיין מש"ל בשם הפנ"י דמקרי אבזריהו, וכ"ש לפי מ"ש הכס"מ דפטור רק ממיתה א"כ הוה אבזריהו טפי ע"ל). ובזה יובנו דברי בסעיף ו'.

מ"ש לעיל בשם הריב"ש דאיירי הא דמיראה שמא יזיקנו, בר"ן בחידושו כתב גם כן בשם הרמב"ן מיראה שלא יזיקנו בממון. וצריך לומר דגם בהמן היה יראת ממון. וא"כ אפשר לפרש כן גם דברי הריב"ש. (ולכאורה לא משמע כן בלשון הריב"ש). ובזה יושב דברי הש"ך ס"ק ג' דאיכא למימר דוקא ממון לא מיקרי סכנה אבל סכנת אבר שאני, ועדיין צ"ע. (ועיין בתוס' שבת דף ע"ב ב' ד"ה הניחא לאביי כו' ובמהר"מ שם, ועיין פנ"י שם, ועיין ס"ק ק"ח).

ולפ"ז כל מ"ש להלן בס"ק נ"ה מהא דהמן לפי מ"ש המלחמות סוף פרק בן סורר דנקרא להנאת עצמן, עיין ס"ק ט"ז, וס"ק נ"א הא דמסר נפשו לחשש ממון אף שהיה להנאת עצמן משום שבממון אף הנאת עצמן ימסור. עיין יו"ד כאן, ועיין או"ח סימן תרנ"ו, ועיין בר"ן פרק כל שעה, ובנמוקי"י פרק אין מעמידין, אם נאמר בכל נפשך כו' דלר"י דאוקמי האי וחי בהם בכל המצות האי בכל נפשך הוא רק לעבדו בכל לב ונפש, ולר"א קפריך שחייב

ממיץ בספר יראים סקע"ח) פירש כתירוצ' הב' ע"ש. ופליאה דעת ממני למה ליה לגאון לדחוקי מלפרש התוס' כמו שפי' דודאי איירי גם מיראת אדם וכמ"ש בשם ריב"ש וכה"ג, עמש"ל באורך, והגם דאפשר לפרש התוס' כמ"ש ע"ד פירוש הרמ"ך לפמ"ש, מ"מ מכמה דוכתא לא משמע כן. (ועיין תוס' שבת שם ע"ב ד"ה הניחא כו' דמה נאמר בשבת דבשלמא בהני ג' א"ל כמ"ש לקמן בשם הר"ן בחי') מתוס' יומא פ"ב סוף ד"ה מה רוצח לאביי בדלא קבליה כו' נפשו כו' ועיין בתוס' לרבא בקבליה כו', ובע"ז שם כשמפרש שם דברי המקשה והתרצן ע"ש בתוס' ד"ה מתקיף כו' ומתריץ דמחוייב למסור נפשו כו', ועיין בתוס' בכל דבריו ולהר"מ מקוצי שם הוא דחדיש דיהיה פרהסיא חייב, ובאמת זהו דוחק, ע"ש בתורת חיים, ועיין ודו"ק. גם משמעות דהפטור כאן מצד אנוס ואפי' באופן שמצד דין דמאהבה ומיראה חייב והראיה שהב"י הביאו מהרמב"ם ודו"ק, ואין להאריך עוד.

ועיין חידושי הר"ן סנהדרין ס"א להראב"ד שפירש ביראה סכנת נפשות ומ"מ בהני ג' חייב משום חומר עצמן אפי' באונס ימיתוהו ב"ד אם התרו בו ע"ש, ומ"ש היא ולא אנוסה לאו אונס הגוף שאנסוהו כותי אלא אונס הנפש שיעשה שלא מדעתו כמו האדם בשבועה פרט לאונס כו', ע"ש באורך.

ויש לעיין ההיא דלנערה לא תעשה דע"ז, ויש לדחוק באופנים שונים דאנסוהו נכרים שכפפו קומתו, ודלא כמ"ש התוס' ד"ה כגון כו' ומ"מ לא מקרי שהם עשו מעשה לפי המסקנא שם הא בפרהסיא, וס"ל כר"י סוף פרק בן סורר, ולא ס"ל קרקע עולם, וכמ"ש

מראה מקום

(ג) עיין סוף פרק בן סורר מאור ובמלחמות ובנמוק"י שם, ברמ"א חו"מ סימן תכ"ה סעיף ג' ובאה"ע סימן י"ו סעיף ב'. וכ"כ כאן בלבוש ע"ש.
(נד) מלחמות שם וממעשה דרב כהנא סוף פרק קמא דקדושין.
(נה) עיין מ"ש בס"ק ט"ז.
(נו) עיין תוס' יבמות דף נ"ג: ד"ה שאנסוהו כו' וד"ה אין אונס. ועיין מה שכתבנו בס"ק ט"ז.
(נז) תוספות שם ובסוף פרק בן סורר וביומא פ"ב. (נח) לשון הרז"ה

הלכות

ז עריות אם אמר הנכרי לישראל שיבעול ערוה האסורה לו, או שיבעול [נג] [נג] גויה. ואפי' גויה (נד) שתכריחנו שיבעלנה או ישראלית רשיעה האסורה (לפי פסק הלכה דסעיף ג' דבהני ג' אפי' להנאת עצמן) (נה). הן אם יכריחוהו לבעול סתם (נו) והן שיכריחוהו לבעול בקישוי. וכן כשהדביקוהו כותים (נז) או הכותית או הישראלית (נח) רשיעה אם יודע שאי אפשר לו שלא יתקשה (נט) וא"א לו להשמט אם לא שיהרג. וכן אם היה מקושה ויודע שאי אפשר (ס) שלא יתקשה יותר ומכריחים אותו שיבעול. בכל זה אף שהוא אנוס, ואם היה עובר [סא] [סא] פטור דאין בכאן מעשה ברצון, מ"מ לכתחילה מחוייב למסור נפשו ליהרג. וי"א שחוץ מאם [סב] [סב] היה מקושה ומכריח אותו לבעול בכזו אין אונס ואפי' בדיעבד חייב.

ומלחמות סוף פרק בן סורר. (נט) תוס' במקומות הנ"ל. (ס) משמע מתוס' שם. (סא) שם במקומות הנ"ל ועיין בס"ק ט"ז. (סב) עיין חידושי רשב"א ורמב"ן ריש פרק הבא על יבמתו, וזהו דעת השאלות פרשת וארא, ודברי הרמב"ם פרק א' מהלכות איסורי ביאה [הלכה ט]. עיין ס"ק ט"ז ואפי' אנסוהו לבעול בקישוי.

עיונים

חיוב, ועיין ס"ק ט"ז. ובנודע ביהודא ח"ב שאלה מ"ב הביא מרשב"א אלף רל"ז (והוא בח"ב מרשב"א) וז"ל וא"ת אכתי אפשר לאונסו כגון דאמר התקשה כו' ובלשון הנודע ביהודא שם דכוונתו לאונסו ואי אמרת אין קישוי אלא לדעת אני אומר כתירוצ' הרשב"א עצמו כגון דאמר התקשה ואי לא קטילנא לך וא"ת דיהרוג כו' ע"ש, וכן לשונו. אך מצאתי בברכי יוסף באה"ע סימן כ' דפליג על החלקת מחוקק שם דרוצה להשוות דעת הרמב"ם עם דעת ר"י, ודלא כרב המגיד פרק א' מהלכות איסור ביאה, כס"מ פרק ב' הלכות סנהדרין ע"ש בחלקת מחוקק. (וכתב הברכי יוסף וכן

ליתן נפשו ומאודו יאמר החביב, וע"ז קאמר לומר לך כו'. ועיין ב"ח או"ח סימן תרנ"ו ובספר שמות בארץ יומא פ"ב גמ' תניא ר"א אומר. ויש לעיין דהוצרך לומר ככל מאודך דמבכל נפשך לא ידעינן רק למס"נ באופנים המבוארים ונצרך בכל מאודך אפי' בצנעא והנאת עצמן.

[נג] עיין בכמה דברים מסעיף זה בס"ק ט"ז באורך.

[סא] עיין במ"מ. ועיין עוד מה שאכתוב לקמן.

[סב] כן נראה לי ממשמעות התוס' שם דכל דבר שעושה מעצמו אפי' ע"י פחד מיתה לדעת חשיב, ולהרמב"ם מפרש זה לענין

הלכות

מראה מקום

ודוקא בעריות [סג] סג) דכריתות ומיתות ב"ד כנערה
המאורסה וכה"ג. אפי' לבא על הכותית [סד] סד) הוי
בכלל מיתה דלפעמים קנאים פוגעים בו בפרסהיא
 בפרק כל שעה, ועיין במל"מ פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ב', ובפרק י"ז מהלכות איסורי ביאה
 הלכה ז', ועיין בש"ך סימן קנ"ז סק"י, ועיין מ"ש בזה. **(סד)** שם ובנמוק"י שם דזמנין דחייב מיתה כגון

עיונים

דע"ז, ע"ש. ועיין בפנ"י בכתובות דף ג' בתוס'
 ד"ה ולידרוש כו' מ"ש בזה.

ועיין בשמות בארץ יומא פ"ב בתוס' ד"ה
 מה רוצח כו' ד"ה כתב הר"ן כו' הביא שם גם
 דברי הרמ"א וכל איסור ע"ז וכו' אעפ"י שאין
 בו מיתה רק לאו כו', ומ"ש הש"ך ממעשה
 דהעלה טינא דסוף פרק בן סורר (ועיין מ"ש
 לעיל) ובשם ג"כ ז"ל אבל אם אנסוהו גויים
 לכהן גדול שיבא על האלמנה דהוא איסורי
 לאוין מנ"ל דיהרג, ותו דגמ' דיהרג ואל יעבור
 נפקא לן מנערה המאורסה דהוקש לרוצח
 והיינו במתות ב"ד, אבל באיסור לאוין מנ"ל.
 ותו דלענין להצילו בנפשו דנפקא מהך קרא
 כו' אמרינן בפרק בן סורר ע"ז דדוקא חייבי
 כריתות ומתות ב"ד אבל חייבי לאוין כו' אין
 מצילין כו' וה"ה לענין אם אנסוהו שיעבור
 באיסור לאוין דגילוי עריות דאין חייב למסור
 כו' יעבור ואל יהרג, כך נראה לי להלכה, עכ"ל,
 ע"ש. ויפה כתב להלכה. עיין ג"כ במל"מ פרק
 י"ז מהלכות איסורי ביאה שהביאוהו.

ומשנ"ל ממשמעות הפוסקים דהמאור
 ומלחמות ס"ל דין אביזרייהו בסוף פרק בן
 סורר ומ"מ כתבו דוקא כריתות ומתות ב"ד,
 וכן לפי מאי דס"ד דלא ס"ל דרשה דהיתה לו
 לבת, מ"מ איך גרע, מ"ש ב"ד של שם מאיסור
 דרבנן. אלא צ"ל דדוקא עריות דכריתות
 ומתות ב"ד כמו דגמרינן מנערה המאורסה,

מוכח דברי הרמב"ם ושם פרק כ' דסנהדרין
 דאפי' אנסוהו להתקשות חייב מיתה כאשר
 יראה הרוואה, עכ"ל, וע"כ הטעם כמ"ש בס"ק
 ט"ז ובשיטת ה' שם).

והרדב"ז בשו"ת ח"ב שאלה קס"א פירש
 כהרמב"ם באין אונס לערוה דפי' התוס' כו'
 לדוחק כו' אבל אם הדביקוהו על הערוה
 ונתעורר הטבע מפני קירוב הבשר ונתקשה
 ועשה מעשה קרוב אני לומר שהוא פטור
 ממתת ב"ד דאנוס הוא דקי"ל דאפי' באותן
 עבירות שאמרינן יהרג ואל יעבור אם עבר ולא
 נהרג פטור ממיתת ב"ד, עד כאן לשונו ע"ש.

[סג] עיין במלחמות סוף פרק בן סורר וז"ל
 דלא מקרי גילוי עריות אלא בנערה המאורסה
 שזינתה, א"נ אשת איש, אבל כותי הבא על
 בת ישראל לא מקרי גילוי עריות דלאו מיתות
 ב"ד ולא חייב כריתות נינהו, לא אתיא מנערה
 המאורסה דקרא. והנראה שנלמד דההיקש
 דכאשר יקום איירי בנערה המאורסה דאמרינן
 חטא מות אלו חייבי כריתות ומתות ב"ד. ועיין
 מש"כ לעיל. ועיין במל"מ מ"ש ושהביא דברי
 הש"ך קנ"ז סק"י בפ"י דבערוה דרבנן לכו"ע
 יעבור וכו', ועיין מה שהקשה הר"ן בפרק כל
 שעה, ע"ש לשונו, וכוונתו כיון דאמרינן וכל
 אבזרייהו כו' אמאי לא הוה כותי הבא על בת
 ישראל בכלל אבזרייהו דגילוי עריות, כי היכי
 דתעמוד לפניו ערומה, ולא ידבק אבזרייהו

מראה מקום

פרהסיא כו' דקנאין פוגעים בו, עיין בש"ך ס"ק י"ב ע"ש.

סה ע"ז ל"ו: ועיין רמב"ם [הלכות יסודי התורה פרק י"ב הלכה ד].

טו עיין בספר שמות בארץ ביזמא פ"ב בתוס' שם לדעת השאלות בזה.

טז עיין רמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ז'. ועיין ב"י הארוך

סימן קנ"ז טעם שפסק כמ"ד פנויה היתה סוף פרק בן סורר.

טח עיין בזה תוס' סוף פרק בן סורר ד"ה והא אסתר, וביזמא פ"ב בתוס' שם [ד"ה מה רוצח] ובריש פרק הבא על יבמתו בתוס' שם. ועיין במאור ובמלחמות סוף פרק בן סורר, ובר"ן פרק כל שעה, ובש"ד. ועיין מ"ש בסוף ס"ק פ"ה [וע"ע בשו"ר כנה"ג ב"י סימן קנ"ז אות נ"ח].

*עיין שמות בארץ יומא פ"ב.

הלכות

בפני סה עשרה מישראל על כן מחוייב למסור נפשו אף בצנעא.

וכן מי שהיה לו חולי מתנים **טו** ואין שם רק מעריות ימות ואל יתרפא בהן. ומי שהעלה בליבו טינא אפי' **טז** מפנויה ימות ואל יתרפא, שלא יהיו פרוצות מעריות.

וכן כשהגוי כופה **סח** לישראלית אשת איש שתביא אותו עליה [וי"א אפי' לבא, ג"כ תמסור נפשה*] יש בזה ב' דעות דעה א' דאינה צריכה להרג דרחמנא אפקריה לזרעיה כבהמה ואין כאן מתות ב"ד, אע"פ

עיונים

י"ב. ונ"ל להביא עוד ראייה לדברי הש"ך (ודלא כהא"ח) מדברי המאור סוף פרק בן סורר דס"ל בהני ג' להנאת עצמן שרי היכי דאפשר, ע"ש, הובא ב"י הארוך, ומ"מ הביא הא דכותי דאנסה ליה לבר ישראל כו', ע"ש דמשמע דהיכי דאנסי ליה אחרים דליכא הנאת עצמן אסור, ע"ש, ועל כרחך הטעם משום דקנאים כו' ואם נאמר דדוקא בפרהסיא במאי שוה לעריות, כיון דס"ל דהנאת עצמן מותר, בשלמא לפי דברי המלחמות איכא למימר דשוה לענין דאפי' בהנאת עצמן אסור, כמ"ש בש"ך שם, ועיין בכל זה, ודו"ק.

טז עיין מ"מ. עיין ב"י הארוך טעם לזה, הגם דספק נפשות להקל ואיך פסק כמ"ד פנוה היתה, משום דשב ואל תעשה הוא,

וכמו שהבאתי לעיל, אך אביזרייהו דידהו אפי' הלאוין הוי בכלל גילוי עריות. ולדעה ב' בסעיף ד' אפי' אבק דידהו. והן לדעת המלחמות והר"ן דהטעם דהני ג' משום חומר העבירה ה"ה אביזרייהו דעבירות חמורות, משא"כ בדבר שעיקרו רק לאו. וכן לדעת המאור דהטעם משום חילול, עיין מ"ש לעיל, אפי' באביזרייהו דעבירות חמורות יש חילול יותר מגוף עבירות שרק בלאו, כך צ"ל לדעת הפוסקים, ובזה אתי שפיר דבאמת חייבי לאוין אינו בכלל גילוי עריות דיעבור, רק אביזרייהו דחייבי כריתות כגון תעמוד לפני ערומה. ומ"ש מהלצילו בנפשו עיין מ"ש בס"ק ג' בזה.

סד עיין לשון הנמוק"י סוף פרק בן סורר. ועיין במאור ובמלחמות שם. ועיין בש"ך ס"ק

הלכות

מראה מקום

(סט) שם, ועיין
במאור ובמלחמות
שם, ובנמוק'י ובר"ן
במקומות הנ"ל.
ובחידושי הר"ן מ"ש
בס"ק ס"ג.
(ע) לפי מה שכתבו

שהוא חייב. וי"א דגם בזה תהרג. והלכה כ"א. אבל בפנויה דאין כאן רק זנות (סט) דאינו איסור מהתורה דמתות ב"ד לכו"ע תעבר ואל תהרג.

ומ"מ אם הוא בפרהסיא (ע) תהרג ואל תעבר בעשיות [*] מעשה ושלא בהנאת עצמן כגון אם יכפה לישראלית

המאור ומלחמות שם, ומ"מ מקשה שם [סנהדרין] ע"ד ב' והא אסתר פרהסיא הוה.

עיונים

שלא ימשכו כו', יש לחלק או דמקרי ע"ז ממש, או לזה גרע טפי, כיון דמשכא. או ע"ד שכתבנו בשם הר"ן פרק כל שעה, או מש"כ שם בשם ש"ג סוף פרק בן סורר שאין להביא ראיה מיהרג ואל יעבור לימות ואל יעבור כו', ואפשר לומר דכאן גרע טפי, כיון דאיירי שנתיאשו ממנו כשלא יתרפא הוא רק שב ואל תעשה, עיין ב"י הארוך לענין פנויה שפ' הרמב"ם הל' ט' שם, (וכך צ"ל מדלא הביאו הפוסקים ראיה לאביזריהו מדין זה). ומ"מ ראיה מדלא מקשה הגמ' א"א אשת איש הוי מתעמוד לפניו כו' וכצ"ל לריב"ש סימן רנ"ה. [*] עיין בספר שמות בארץ יומא פ"ב בתוס' ד"ה מה רוצח בענין המתחיל כתבו עוד, ותדע דאיהי לא עבדה כו' שכ' שהרמב"ם והטור לא הביאו הא דאם כפפו קומתו או זרקוהו על התינוק או לבא על האשה באופן שלא תעשה מעשה, רק הב"י הארוך הביא בשם תוס' ור"ן, (ועיין ברא"ה בספר החינוך) ובשו"ע לא כתבם. וכ' דס"ל דבהני עבירות חמורות אע"ג דלא עבד מעשה חייב למסור עצמו, והא דלא פריך והא אסתר גילוי עריות, דס"ל דזנות גוי עם ישראלית לאו גילוי עריות היא, כהרמב"ן. והקשה שם איך נוכל לדחות ראיות התוס' כיון דהוקש לשפיכות דמים

שלא תספר. ועוד כו'. לכאורה לפי מאי דלא מצינו להרמב"ם ז"ל שיזכור דין אביזריהו א"כ במה שפסק כמ"ד פנויה היתה יהיה מזה קולא, דלפי"ז אין יכול להוכיח דין אביזריהו מההיא דהעלה טינא, כמ"ש המאור סוף פרק בן סורר, ומההיא דאין מתרפאין מעצי אשירה לא הזכיר הרמב"ם אם אמר הגוי מעץ ע"ז דוקא, ומה שכתב בהלכה ו' ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני מאיסורין שבתורה עושים חוץ כו' וגילוי עריות כו' שאפילו במקום סכנה אין מתרפאין כו', אין לדייק ולומר שאמרו הרופאים גויים דוקא מע"ז, רק דנקט הלשון שקאי על כל הני ג', כגון שהיה לו חולי מתנים ואמדו הרופאים שימות אם לא יבעול ולא היה רק אשת איש, וכה"ג שאמרו להתרפאות באילן מין זה, ולא היה רק עצי אשירה, א"כ אין כאן רק לאו דלא ידבק. אך אם נאמר שכוונתו בע"ז שא' דיקא אין להוכיח אביזריהו. (ולפי מש"ל לחלק בין לאו דלא ידבק ושאפשר דג' באומר מעלין זה לא היה עדיין ע"ז ממש רק אביזריהו עיין בס"ק ל"ו).

וממה שכתב בפרק י"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ט' דאסור להתרפאות מן האפקורוסים ואעפ"י שנתיאשו ממנו

מראה מקום

עא ע"ש במאור ובמלחמות.
עב עיין מלחמות סוף פרק בן סורר ובפרק כל שעה. עוד עיין מה שנכתוב בזה.
עג כנ"ל לפי מ"ש הרמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה וכמו שהבאתי בס"ק ס"ז, עיין מ"ש בס"ק מ"ג ופ"ה.
עד עיין שמות בארץ יומא פ"ב.
עה עיין מ"ש שם.
עו שמות בארץ שם.
עז שמות בארץ שם ע"ש.

הלכות

אפי' פנויה שתבעל גוי או אחר לישראל האסור לה אפי' בלאו, אבל ישראל רשע שכופה לישראלית האסורה עא לו שתביא עצמו עליה **[וליה"א אפי' לבא עליה אפי' להנאת עצמו לפי מאי דפסקינן בסעיף ג']** תהרג ואל תעבור. וכן אם העלה לבה טינה **עב** לאסור לה, דלא שייך בזה דהיא לא עשה מעשה, ג"כ תמות ולא תבעל **[ואפשר עג]** בזה אפי' כשהיא פנויה משום שלא יהיו פרוצות].

ח שפיכות דמים אם אמר הגוי לישראל הרוג חבירך ואם לאו תהרג, יהרג ואל יהרוג, דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דחברך. וזהו כשהיה הגוי אינו יכול להרוג עד אותו ישראל, אבל אם גם שלא יהרגנו הישראל יהרג ע"י הנכרי **עה** עיין בסעיף ב' שיש בזה ב' דעות.

ואם הנכרי עו אומר לישראל קצוץ יד חבירך ואם לאו אהרוג אותך, יקצוץ ידו, ואל יהרג, כיון שיתקיים וחי בהם, שלא יהרג ישראל אחד. ויש מי שנסתפק באם אמר לו הנכרי **עז** סמא עין חבירך ואם לאו אהרוג אותך,

עיונים

והעבירה היא עושה, משא"כ בכפיפת קומה או בזורקו על התינוק, ודו"ק, כן אפשר לדחוק. ובע"ז שם ס"ל דמה שאמרו בשפיכות דמים סברא הוא אינו עיקר הטעם, רק דקבלה היתה בידם, אלא שכתבו טעם מסברא היכא דשייך, אבל אה"נ אפי' היכא דלא שייך ההוא טעמא, דינא הכי דיהרג כו', וכה"ג כתב הכס"מ בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ה' כו', ע"ש, וסיים כיון שיש פלוגתא היה נראה דאזלינן לקולא משום ספק נפשות, אמנם יש פנים לומר דבכה"ג איכא קידוש ה' אזלינן להחמיר,

(ושם כתב כאשר יקום כו' עיין תוס' יומא פ"ב) ושם הוא סברא דמאי חזית, וזה לא שייך רק דעביד מעשה, אבל היכא דזורקין אותו ע"ג תינוק לא שייכא הך סברא, אדרבא נימא מאי חזית דדמא דידה כו' דילמא דמא דידי כיון שאינו עושה להרוג אותו בידים כו', ע"ש באורך.
 ולר"ת לפי מה שכתב הפנ"י כתובות ג' דס"ל דקרקע עולם לא מהני לענין עריות, רק לענין פרהסיא (ע"ל), אפשר לומר דוקא בעריות דמ"מ (עיין שמות בארץ שם) תהנה, ע"ל,

הלכות

מראה מקום

עח בהגהת שו"ע בתו"מ בשם הר"מ רקנטי סימן ת"ע הובא בשו"ר כנה"ג.
*עיין בפרמ"ג או"ח סימן שכ"ח משבצות זהב סק"ז בשם רדב"ז.
עט עיין תוס' סוף פרק בן סורר ובתוס' יומא פ"ב ובריש פרק הבא על יבימתו, ור"ן ביומא שם. ועיין בנמוקי סוף פרק בן סורר.
פ בכל מקומות הנ"ל וזהו

דיש לומר שמא יהיה עין ונפש דבהדיה דעויר ליה נפקא נשמתייה, על כן יש להסתפק אי אמרינן בזה אין ספק מוציא מידי ודאי. יש מי שכתב **עח** שאם אמר גוי לישראל הנח לי לקצוץ אבר אחד שאינך מת ממנו ואם לאו אמית את ישראל חבירך שמחוייב לקצוץ אבר אחד שאינו מת ואל יהרג ישראל חבירו, ויש* שחולקים ע"ז.

ט הא דבהני ג' יהרג ואל יעבור דוקא שיש עשית מעשה **[עט עט]** שעושה הישראל ככל מ"ש בסעיף הנ"ל, אבל אם אין כאן מעשה **פ** כגון בשפיכות

פירוש רש"י בקרקע עולם בסוף פרק בן סורר, ועיין ר"ן פרק במה טומנין **(ובש"ד)** כיון דאינו עובר בידים כו' ע"ש. ובספר החינוך מצוה רצ"ו שהרי האשה ע"כ נבעלת, ע"ש. ועיין בפרמ"ג או"ח סימן שכ"ח. ועיין בסוכה דף י"ד ע"ב אמר רבי **[יהודה]** מעשה בשעה הסכנה שהביאו נסרים שהיו בהן ד' וסיכנו כו' אמרו לו משם ראייה אין שעת הסכנה ראייה, רש"י בשעה הסכנה שגזרה המלכות גזירה על המצות, עכ"ל, ועיין בריטב"א בחידושו. ועיין מג"א סימן תרכ"ט ס"ק כ"ב ובפרמ"ג באשל אברהם שם, ובפתיחה כוללת ח"ג סימן ז' ח', וח"ד סימן י"א, ובפתיחה להלכות ק"ש לענין שעת הדחק דאורייתא ודרבנן.

עיונים

לבטלה ממנו בע"כ שיניחוהו בבית האסורין ותבטל מאליה, הלכך תבטל ואל יהרג, ע"ש. והנראה לי שתירוצו הראשון הוא כפירוש"י בקרקע עולם בסנהדרין ע"ד אינה עושה מעשה **(וע"ש בס"ק ט"ז)**, והתירוצו השני הוא כפירוש הריב"ש בסימן שפ"ז, ע"ש. ועיין בחינוך שהבאתי בס"ק פ"ד שתלה זה החילוק בקרקע עולם דבגמ' שם.
והריב"ז הזהב פרשת כי תצא הביא דברי הריב"ש, וכתב אמנם בתוס' ריש פרק הבא על יבימתו לא משמע הכי, שכתבו שאם אנסוהו להשליכו על התינוק לא הוה קרקע עולם, עכ"ל ע"ש, **(ובפירוש דעת התוס' עיין בס"ק ט"ז)**, אך זה אינו, עיין בר"ן הנ"ל ובר"ן ביומא שכתב מאחר שיוכל לבעול

וכמ"ש הש"ך קנ"ז סק"א, ועיין מ"ש בס"ק פ"ב על דברי השמות בארץ. **(והנה בסברא דקרקע עולם ואינה עושה מעשה צריך לחלק בין זה למ"ש בסק"ל ב אינה עושה מעשה כו' ובתוס' שם דלענין חטאת ומלקות חייבת דרחמנא אחשביה להנאת מעשה ע"ש).**
[ע"ט פ'] עיין במה טומנין **[מ"ט]**. בההיא מעשה דאלישע בעל כנפים שגזרו שלא יניחו תפילין ואלישע בעל כנפים הניח ויצא לשוק וראה קסדור אחד ונטלן מעל ראשו. וכתב שם הר"ן והא קי"ל דבשעת הגזירה אפי' ארקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור, ותירץ דה"מ לעבור על מצות ל"ת, אבל גזר לבטל מצות עשה כיון שאינו עושה בידים מותר, ועוד שהם יכולים

מראה מקום

פא) ריב"ש סימן שפ"ו, ועיין מלחמות סוף פרק בן סורר, ומנמוק"י שם, ועיין לשון הר"ן ביומא שם, ועיין בר"ן פרק במה טומנין גבי ההיא דאלישע בעל כנפים ועוד שהם יכולים לבטל ממנו כו' עיין מ"ש בזה.

הלכות

דמים אם אומרים לו הנך עצמך לזרוק על התינוק למעכו ואם לאו תהרג. או בגילוי עריות באשה לבא עליה והיא לא תעשה שום מעשה. ובאיש כגון שהיה מקושה וידביקוהו גויים. ובע"ז כגון שכפוהו קומתו, בכל אלו יניח את עצמו לעבור ולא יהרג. וי"א פא) שכן הטעם שיוכלו לכופו שתעשה העבירה בו כגון בכל אלו. וי"א [פב] אפי' בזה יהרג ואל יעבר.

פב) שמות בארץ יומא פ"ב לדעת אך ע"ו בהגמ' ששאות ז' שב' דין קרקע עולם הרמב"ם והטור ושו"ע שלא הזכירו החילוק.

עיונים

לא יוכלו לכופה בזה האופן כי אם יכפו קומתו הרי הם עושים המעשה, וכן אם יטלו אותה בע"כ שתדבוק בעצמה, הלא לא תדבק בעצמה רק הם יעשוה. ועיין בכל זה.

[פ"ב] עיין מ"ש לעיל בסעיף ז'. והנה בהא דמקשה בסוף פרק בן סורר והא אסתר פרהסיא ולא מקשה והא אסתר גילוי עריות (ועיין בס"ק ט"ז) לתוס' שם ובשאר דוכתי משום דפסיקא להו קרקע עולם לענין עריות וקבעי לענין פרהסיא, ולאביי מהני גם בזה, ולרבא אי פליג לא מהני. ועיין במאור שנסתפק אי פליג אאביי. ואי אמרינן דלא פליג גם לענין שאר עבירות באופן דקרקע עולם כנ"ל בס"ק הקודם בפרהסיא או שעת הגזירה ג"כ יעבור, ואי פליג בפרהסיא אי כו' אף בשב ואל תעשה יהרג, ולפירוש ר"ת שם בתוס' עיין מ"ש בס"ק ט"ז. ועיין במאור הא דלא מקשה והא אסתר גילוי עריות משום דס"ל דלא מקרי גילוי עריות כו' ובתירוצ' אביי קרקע עולם אפשר דה"ה לענין עריות, עיין במאור שם, ובפרק כל שעה דגריס יהרג

אותה בע"כ והיינו כפירוש הריב"ש, וכתב שם א"נ משכחת לה כגון שנתקשה לאשתו וא"ל כותי' שתבעל להם לעצמה כו' ע"ש, וכן במלחמות סוף פרק בן סורר וז"ל מאחר שיכולין לבעול אותה ע"כ וכ"ש א"נ כגון שנתקשה לאשתו ואמרו כותים שתדביקנו בעצמה כו' דלא קרקע עולם. ועיין בנמוק"י שם, ועיין בר"ן פרק כל שעה, אבל אם אומרים הנח עצמך לזרוק על התינוק כו' הגם שהביא לפי אופן הפי' משום דאין עושה מעשה, מ"מ הלא הוא הביא ב' הפירושים בפרק במה טומנין וביומא לשונו כפירוש הריב"ש, ועיין בתוס' סוף פרק בן סורר וביומא פ"ב דפסיקא לי' קרקע עולם לענין עריות מדהוקש לרוצח כאשר יקום דוקא כדעביד מעשה, א"כ זה נלמוד משפיכות דמים והגמ' הוא דבעי לענין פרהסיא אי מהני. ע"כ נ"ל לומר דלב' הפירושים באופן שכ' התוס' שכפוהו קומתו או להשליכו כו' יעבור ואל יהרג דלפרש"י אין כאן מעשה, ולפירוש הריב"ש ג"כ יוכלו לכופה ולעשות בהו מעשה באופן זה, משא"כ שיהרוג חברו, או ישתחוה לע"ז, או שתדביקנו בעצמה, הרי היא עושה מעשה, גם

הלכות

מראה מקום

וכן הא דבשאר עבירות בפרהסיא או בשעת הגזירה (פג) שם בכל הנ"ל פרק אפי' בצנעא יהרג ואל יעבר, דוקא כשהוא [פג] (פג) במה טומנין ובנמוק"י סוף פרק בן סורר, ולפי מ"ש התוס' סוף פרק בן סורר ובשאר מקומות הנז"ל אי רבא מודה לאביי דקרקע עולם מהני גם לפרהסיא.

עיונים

דבאשת איש להרמב"ם הוה גילוי עריות (ומה שכתב הכס"מ בשם הרמב"ן בפנויה, כבר תמה עליו הפני יהושע בכתובות דף ג' בתוס' ד"ה ולדרוש כו' ע"ש). ועיין ג"כ בלחם משנה שם. אך בזה לא יתורץ רק הא דלא פריך והא אסתר גילוי עריות כו' אבל מה יתורץ הא דכתובות ולדרוש להו דאונס כו' דהא גילוי עריות הוי (ועיין בהגהות מיימוניות פרק י"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה ט'). וצ"ל דפסיקא ליה דמהני קרקע עולם לענין גילוי עריות, א"כ ה"ה בכל הני ג' דאם הוא באופן קרקע עולם דיעבר ואל יהרג. וא"כ הוא דלא כמו שכתב השמות בארץ ביומא שם.

אך בעיקר פסק הלכה דגוי הבא על ישראלית אשת איש כתב הב"י בשו"ע אהע"ז סימן קע"ח סעיף י"ט כר"ת. וכתב שם בלשון י"א, אך בכל מקום שכתבו הב"י או הרמ"א י"א בלא דעה חולקת הלכה כאותה דעה, (כמו שכתב הפמ"ג בפתיחותיו בכמה מקומות). ובבאר הגולה שם כתב בשם הב"י שאין לסמוך על ר"ת שכל חכמי דורו נחלקו עליו, (אך הרא"ש בכתובות שם פירש כר"ת ולא מטעמיה ובפשט הגמ' דסנהדרין כהשאלות שהבאתי בסק"ח ע"כ לא פריך והא אסתר גילוי עריות, וכן פריך שפיר ולדרוש להו דאונס שרי דלא שייך בדידיה ולגבי כלתו פגם כי דקטלא אם נפרש כן דברי השאלות ועיין).

[פ"ג פ"ד] לב' טעמים הנ"ל לפי מה שתירץ

ולא תהרג. אך בזה הדרך אי רבא פליג אאביי לא מהני קרקע עולם אף בגילוי עריות, אך לר"ת אפי' אי רבא לא פליג אאביי לא מהני רק לפרהסיא ולא לגילוי עריות, לפי מה שכתב הפנ"י בכתובות דף ג' לדעתו, ולפ"ד ג"כ ניחא הא דכתובות ג' ולדרוש להו דאונס שרי דקרקע עולם מהני לפי המסקנא, או דלא נקרא גילוי עריות בגוי הבא על ישראלית אף אשת איש. ולהשאלות עיין בס"ק ח', או כנ"ל, או משום דלא שייך פגמא בדקטלא, עיין בס"ק הנ"ל.

והנה לפי מה שכתב (עיין לעיל בסעיף ז' מ"ש) השמות בארץ לדעת הרמב"ם והטור דלא ס"ל קרקע עולם לענין גילוי עריות, ולענין פרהסיא אנו רואים ג"כ דלא מהני לדעת הרמב"ם כמ"ש בס"ק ט"ז בשיטת הרמב"ם בשם לח"מ הלכה ד' ויהיה צ"ל הא דהקשה קרקע עולם והא אסתר פרהסיא הוה, וכן הא דפריך בכתובות ולדרוש להו דאונס שרי (עיין תוס' שם) או דס"ל כר"ת, או ע"ד המאור בזה האופן דס"ל דלא מקרי גילוי עריות בגוי הבא על ישראלית אשת איש, ויהיה כוונת הרמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ב' במה שכתב או אנס אשה לבעלה, אפי' אשת איש (ועיין ג"כ בספר בירת מגדל עוז מיעב"ץ הנ"ל באבן בוחר אות ה' ע"ש שכתב כן).

אך עיין בכס"מ שם שכתב דס"ל כהרמב"ן כנ"ל, ולית ליה דרשא דאל תקרי לבת, משמע

מראה מקום

הלכות

לעבור בעשיית מעשה, אבל בשב ואל תעשה שהגויים
[פד] פד) יוכלו לבטל בלאו הכי כגון תפילין וכה"ג שיוכלו
לאסור בבית האסורים ותבטל מאליה, יעבר ואל יהרג.
וי"א דלענין זה לא מהני שב ואל תעשה* פה).

פד) עיין ש"ך ס"ק ט',
ועיין ביאורי הגאון
סק"י ס"ל בזה יעבור,
וכן משמע בספר
מוהריק"ש הלכה נ"ג
ערך לחם סימן זה, שם

בר"ן פרק במה טומנין והיא לשיטת הריב"ש בפשט דקרקע עולם. ועיין בשארי דוכתא, ועיין בפנ"י כתובות
דף ג' בתוספות. ועיין ברא"ה בספר החינוך מצוה רצ"ז אבל להבטל ממצוה כו' יעבר ואל כו' וכענין מה
שאמרו באסתר קרקע עולם כו'.

* ועיין בספר בירת מגדל עז מהגאון יעב"ץ באבן בחן אות י' שכ' דנראה לי דבשעת השמד אין חלוק
לגמרי בין מצות עשה ללא תעשה והביא ממ"ש מה לך יוצא ליצלב ליהרג כו' שנטלתי לולב ושמלתי את
בני כו' ומדניאל על התפלה ואלישע על תפילין ור"ע על נט"י ור"י בן בבא על סמיכת זקנים ור"ע מקהיל
קהילות כו' ע"ש.

פה) לפי מ"ש השמות בארץ כמ"ש בס"ק פ"ב, וגם לתוס' עיין מ"ש בזה, ולהרמב"ם כמ"ש בס"ק ט"ז
בשיטת הרמב"ם.

עיונים

אלא א"כ הוה בפרהסיא, ועיינתי ברבינו ירוחם
שם סוף נתיב י"ח (בדפוס קאפוסט) וכו' והא
דאמרינן שבגילוי עריות יהרג דוקא שעושה
מעשה וכו' אבל אשה שאינה עושה מעשה
כו', וכן בשפיכות דמים כגון שממעך בו את
התינוק כו' אם הוא בצנעא אפי' במתכוון
להעבירו יעבר ואל יהרג, ואם הוא בפרהסיא
אם מתכוון להעבירו יהרג כו', עכ"ל. ג"כ
המשמעות כמו שכתב הש"ך, אך מ"מ יש
לתרץ ולומר דקאי על דלעיל בעיקר הדנים,
שתחלה מפרש דין דהני ג' ואח"כ מפרש דין
פרהסיא.

ונראה דכן ס"ל להגאון מווילנא שכתב
בביאוריו סק"י על מה שכתב הרמ"א אם
רוצים ודוקא כו' דהרי אלישע כו' ע"ש, אך
הנראה לי שאין לתמוה, כמו שכתב הש"ך,
דאפשר דלא פליגי, דמוכח מתוס' דס"ל
דלענין פרהסיא פליג רבא אאביי (כפשטא
דגמ'), דבשבת פרק במה טומנין דף מ"ט גבי

אביי קרקע עולם לענין פרהסיא אי רבא ס"ל
כאביי עיין ר"ן פרק במה טומנין שמתרץ הא
דאלישע בעל כנפים שלא מסר נפשו (ועיין
מ"ש בס"ק ט"ז להריב"ש בשם כס"מ ולח"מ)
ומה שאמרו בפרק ר"א דמילה כל מצוה
שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת הגזירה
מוחזקת כו', ע"ש. ועיין בספר החינוך מצוה
רצ"ו. וכ"כ בחידושי הרשב"א בשבת שם
משום דשב ואל תעשה הוא. ולהרמב"ם שכ'
בס"ק ט"ו עפ"י דין מוסרים נפשם בשעת
הגזרה ע"ש בש"ך בסק"ט שתמה על הרי"ו
שכתב דבפרהסיא מהני שב ואל תעשה,
וכתב עליו שע"כ דעתו דרבא פליג אאביי
שמהני קרקע עולם לענין פרהסיא, ותמה
עליו מנא לן ואפשר שלענין דינא מודה רבא
לאביי ואדרבא מדהביאו התוס' והרא"ש ב'
התירושים ש"מ דתרוויהו קושטא כו' ע"ש.

והנה הוא הביא לשון רבינו ירוחם בזה"ל או
שרוצים להשליכו על התינוק כו' א"צ ליהרג

הלכות

מראה מקום

י בכל מקום שאמרו יהרג ואל יעבר, אם עבר הגם שעבר על דין מסירת נפש וקידוש ה' (עיין בסעיף י"א),
 החינוך מצוה רצ"ה ורצ"ו. ועיין נמוק"י סוף פרק בן סורר. ועיין בספר מצות ה' (נדפס מחדש עם אדרת

עיונים

ירחינאה, פרק ז' זה שאמר הכתוב אני פי מלך שמור וגו' אמרה רוח הקודש לישראל משביע אני אתכם שאם תגזור עליכם מלכות אל תמרדו בו בכל דבר שגזור עליכם, אבל אם תגזור עליכם לבטל את התורה ואת המצות ואת השבת אל תשמעו להם, הה"ד אני פי מלך שמור בכל דבר שהיא צריכה, אבל על דברת שבועת אלוקים אל תבהל מפניו כו'. ומשמע אפי' רק בביטול תורה שהוא מצות עשה, כי מ"ש ואת המצוה ואת השבת אפשר לומר לעבור בל"ת, אבל לבטל את התורה כו' דומיא דר"ע, עיין בהגר"א ס"ק א', ועיין בפנ"י כתובות ל"ג ד"ה אלמלא נגדוהו כו'.

והגם שאמרו בירושלמי דחגיגה סוף פ"א ופאה פ"ב הלכה ו' אין למדין הלכה מתוך האגדות (ועיין בפר"ח על התוס' יו"ט פ"ה דכתובות משנה ד') הרי אנו רואים שבכאן למדו כמה דינים מתוך האגדות דיקא, עיין בפוסקים ומפרשים. וצריך לחלק דדוקא בדבר שנלמד בדברים שהתורה נדרשת כגון ב"ג מדות דרבי ישמעאל ול"ב נתיבות דרבי יוסי הגלילי, ועיין בספר נתיבות עולם. ועיין בספר רביד הזהב פרשת מצורע על פסוק כנגע נראה לי כו' שהקשה על הא דרבי ראה דם בלילה סוף פרק כל היד מהא דמגילה גבי אביגיל וכי רואין דם בלילה כו', ות' וז"ל מיהו יש ליישב דדברי הגדה הן ואין למדין הימנה כנראה כו', ובעיקר קושייתו כבר חילק הרשב"ץ נדה דף כ"ו שם

הא דאלישע בעל כנפים כו' נטלם מראשו הקשו ג"כ ואע"ג דאמרינן בסנהדרין בשעת גזירת המלכות אפי' מצוה קלה יהרג וכו' ואפי' לשנויי ערקתא כו' ותריץ דכאן אין ניכר במה שאין לו תפילין שעה אחת בראשו והרבה ישראל שאין להם תפילין כמותו, ע"ש לשונו. (והוא ע"ד שכתב הכס"מ בפרק ה' מהלכות יסודי התורה לדעת הרמב"ם עיין מ"ש בס"ק ט"ז).

ובפרק ר"א דמילה דף ק"ל וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמם למיתה בשעת גזירת המלכות עדיין הוא מרופה כו' והביאו שם הא דאלישע בעל כנפים, ועיין רש"י ורשב"א שם. וכ' שם בתוס' ד"ה א"ל כנפי יונה כו' הרי שלא מסר עצמו לומר תפילין הן, ומדלא תירצו התוס' כמו שכתב בר"ן ובחי' הרשב"א משום דהוה שב ואל תעשה, והא דשב ואל תעשה נובע מההיא דקרקע עולם, כמו שכתב ג"כ בספר החינוך מצוה רצ"ו ע"ש, אלא על כרחיך דלא סבירא ליה דרבא לא פליג אאב"י, רק פליג ולא ס"ל קרקע עולם לענין פרהסיא דחילול רק לענין גילוי עריות כמ"ש בתוס' יומא פ"ב ד"ה מה רוצח כו', ע"ש, ודו"ק. ועיין מ"ש עוד בס"ק צ"ו עוד ראיה לזה.

ומצאתי ג"כ בספר אגדת בראשית (וכן הוא בתנחומא פרשת נח ומסיים שם לפי דאין מבטלין אתכם מן המצות אלא שתמרדו בהקב"ה וכו') שחיברו רב חבירו של שמואל

מראה מקום

אליהו). וריב"ש סמן ד' וי"א. ועיין ביאורי הגאון ס"ק י"ח עיין מ"ש בס"ק נ"א בסופו.

הלכות

מ"מ [פו] פו) **אנוס מקרי ופטור מדיני אדם, ואפשר גם מדיני שמים.**

פז) ריב"ש ד' וכיון דלא ס"ל כמו שכתב הלח"מ לרמ"ך בהלכה ד' שם לחלק להיפוך, עיין ס"ק נ"א. אך עיין בחלקת מחוקק אבן העזר סימן כ' פטור מדיני אדם, וצ"ע. *ועיין בים של שלמה פרק הבא על יבימתו סימן ג' הביא ממ"ש בכתובות נ"א סימן ל"ב דאם עשתה מעשה בקירוב בשר לא אמרין יצרה אלבשה, וצ"ע.

עיונים

וז"ל רואין דם בלילה לאור הנר, אבל לא לאור הכוכבים, כן נראה לתשב"ץ, ע"ש ועיין בסדרי טהרה סימן ק"ץ ס"ק צ"ב.

ועיין בפנ"י כתובות ג' בתוס' ד"ה תקנתא כו' מה שהפליא על הג"א שם, ות' בפנ"י משום דלבטל התקנה היא שב ואל תעשה, והא דלא ת' הג"א כן, צ"ל דס"ל כמ"ש לעיל. ואחרי זה מצאתי ג"כ בספר בית הלל סימן קט"ז סק"ד דהר"ן פרק במה טומנין ס"ל כרש"י פרק ר"א דמילה ותוס' פרק במה טומנין ופרק ר"א דמילה ס"ל דאם גזרו ביטול מצות ציצית או מזוזה מחויב ליהרג, ע"ש לשונו, הרי דהוכיח מזה דלא ס"ל לתוס' הסברא דיעבור ואל יהרג משום שב ואל תעשה מסברא דקרקע עולם, ועיין.

וע"ד שהבאתי מאגדת בראשית מצאתי ג"כ במדרש רבה בא פרק ט"ו הן עם כו' אמר הקב"ה כשם ששני אותיות הללו אין יכולין להזדווק עם כל האותיות כך ישראל כו' שאפי' מלך גוזר עליהם לחלל השבת ולבטל המילה או לעבוד ע"ז הם נהרגין ואין מתערבים כו', עכ"ל המדרש, והרי מילה הוה שב ואל תעשה, וע"כ צ"ל להתוס' כמ"ש.

[פ"ו] עיין מ"מ מומ"ש בס"ק נ"א, ועיין במל"מ פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד' ד"ה ובעריות

כו', ומה שכתב הריב"ש בתשובות סימן ד' ובתשובות [סימן] י"א, ועיין בריב"ש סימן שפ"ז שהביאו המל"מ שם וז"ל שאין אנו למדים משם למי שעובר מחמת פחד ואפי' מחמת פחד מיתה שהרי הענין בנערה המאורסה אינו כן, אדרבא אם היה בידה להינצל מן העבירה כשתמסור עצמה למיתה תהרג ואל תעבור ומהתם ילפינן לגילוי עריות משום דאתקש לרוצח, אלא התם אנוסה היא לגמרי שא"א לה להינצל מן העבירה בשום אופן דקרקע עולם היא כו' כו' ע"ש. וע"כ כוונתו לענין לכתחילה למסור את עצמה, וע"ש.

ויש לעיין במה שכתב ברבינו ירוחם סוף נתיב י"ח וז"ל ועוד פשוט (פרק [הבא] על יבמתו) דאם אנסוהו גויים ונתקשה ובא באנוס על הערוה חייב דהו"ל למסור עצמו, אבל אם נתכוון לאשתו שמתקשה לה ואנסוהו גויים והדביקוהו בערוה, פטור, דלאו מעשה קעביד, ואינו מחויב למסור עצמו כו', עכ"ל. ויש לעיין כוונתו (אם לומר שכוונתו כמ"ש לעיל בשם הרמ"ך וכמש"ש לשיטתו, וצ"ע). ואפשר שכוונתו כמ"ש בדברי הרמב"ם דס"ל כהשאלות כדעה הראשונה בס"ק ט"ז דמקרי רצון. וצ"ע הלשון דהו"ל למסור עצמו שתלה בחיוב המסירות נפש.

הלכות

מראה מקום

(פח) עיין חינוך מצוה רצ"ו
וברמב"ם פרק י"א מהלכות
איסורי ביאה הלכה ט"ו,
בשו"ע אהע"ז.

*כך נראה לי ממה שאמרו
כתובות י"ט. קסבר ר"מ
עדים שאמרו כו' עיין רש"י
ד"ה (ולא) יהרגו כו' משו
נפשיהו רשיעי ע"ש. וכן
משמע באו"ת סימן מ"ו
תומים ס"ק מ"ב ועיין סימן
ל"ד ובתניה"מ ביאורים
ס"ק י"א.

(פט) לשון הרמב"ם בפרק ה'
מהלכות יסודי התורה הלכה
ד'. ועיין נמוק"י סוף פרק בן
סור. ובספר מצות ה'.

(צ) בספר החינוך מצוה
רצ"ו בשם ספר.

ובאשה אם עברה והביאה את האסור לה עליה,
ולא"א אם הניח על עצמה לבא עליה* אעפ"י
שבסוף ברצון סייעה בתשמיש, מ"מ אנוסה היא,
דיצרה [פח] (פח) הוא דאלבישה. אבל אם עבר ונתרפא
בהני ג' עבירות הגם שהיה מסוכן עונשין אותו ב"ד
עונש הראוי לו. רמב"ם הלכה ו' ועיין בפר"ח מ"ש
בזה וע"ש, והגם שנקרא אונס, מ"מ נקרא רשע*.

יא כל מקום (פט) שאמרו יהרג ואל יעבר, ונהרג ולא
עבר, הרי זה קידש את השם, ואם היה בעשרה
מישראל הרי זה קידש השם ברבים, ואין מעלה
על מעלתו, ועליהן נאמר [תהילים פרק מ"ד פסוק
כ"ג] כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה.
ועליהם נאמר [שם פרק נ' פסוק ה'] אספו לי חסידי
כורתי בריתי עלי זבח. ועל מנת (צ) כן הוציאנו
ממצרים שנקדש שמו ברבים.

עיונים

ונ"ל להביא כעין סמך ומקור לזה מגמ' דע"ז דף
כ"ז קרא עליו ר"י אשריך בן דמא שגופך טהור
כו' ולא עברת על דברי חבירך שהיו אומרים
ופורץ גדר כו' איהו נמי חויא טרקיה חויא דרבנן
דלית ליה אסותא, ע"ש בתוס' ד"ה חוויא כו'.
ויש לעיין הגם שהיה אסור להתרפאות, איך
ישכנו נחש אם היה עובר, כיון שהיה מסוכן
ואונס רחמנא פטריה. (ועיין מ"ש בס"ק פ"ז)
וכפי הדיוק מלשון הב"ח אהע"ז סימן כ' פטור
מדיני אדם, דמשמע מדיני שמים חייב ניהא,
אך עיין בריב"ש פטור מדיני שמים. ואין לומר
דוקא שם בכרת דמולך שפטור מזה, אבל
לא בחיוב דאדם שפטור בדיעבד אף מדין
שמים, דהא עכ"פ פטור מעונש הראוי לו על
העבירה, רק שיש עליו עוון חילול וקדוש ה'.

[פ"ח] אבל אם עבר ונתרפא בהני ג', עונשים
אותו ב"ד עונש הראוי לו, רמב"ם הלכה ו',
עיין מ"ש ס"ק רל"א טעם ע"ז בשם הפר"ח
(ועל דרך זה מצאתי כתוב בספר הפלאה על
כתובות י"ט תוס' ד"ה דאמר מר דרבא גופא
כו' ע"ש באור). דהא דרבא דס"ל אפי' בע"ז
אינו מחוייב למסור בצנעא היינו כשהכפיה
על ע"ז, משא"כ כשבא להציל עצמו בע"ז
בודאי אסור להתרפאות אפי' בעצי אשירה.
ויתורץ קושיית תוס' סוף פרק ר' ישמעאל
דאיך פליג רבא ארשב"י כו' דהתם שאני שבא
על הריגה וא"ל עבור ואל תהרוג וזוה מודה
רבא כו', ע"ש. (ועיין מ"ש בסמוך בשמו מ"ש
בדף כ"ו בכתובות שם). נמצא דגם רבא מודה
להתרפאות דחמיר, ע"כ יש נ"מ לענין דיעבד.

מראה מקום

הלכות

צא עיין ריב"ש סימן ד' וסימן י"א. ועיין סמ"ג מצוה עשין ג', ובסמ"ק מצוה ג'. וכן יש לפרש גם ברמב"ם [שם] הלכה ד' ע"ש.

צב עיין לחם משנה שם הלכה ד'. ויש לעיין בחינוך מצוה רצ"ה ורצ"ו.

עיונים

בפר"ח שנדפס על שו"ע מהלכות ר"ח ובסוף על הרמב"ם שהשיג בזה על הלח"מ, ע"ש שהביא ג"כ הראיה מע"ז שם דף נ"ד, וכתב שהלח"מ לא דקדק בזה, ע"ש.

והנראה לפרש כמו שכתב בריב"ש סימן ד' וי"א שבצנעא ליכא רק מצוה דבכל נפשיך וזהו מצות מסירות נפש, ועיין לשון התוס' סנהדרין ס"א: א"נ משום קידוש השם, וביומא פ"ב ד"ה מה רוצח ובש"ד, מכל המקומות משמע דמצוות עשה דכל נפשיך הוא מצות מסירות נפש ולא דלא תחללו את כו' ונקדשתי הכל בי' ישראל בפרהסיא, וכן בלשון הגמ' סנהדרין ע"ד. יכול אפי' בפרהסיא ת"ל ולא תחללו ונקדשתי. ועיין בתוס' ע"ז נ"ד ד"ה הא בצנעא כו' כר"י כו' משום ר"ש בן יהוצדק כל מצוה שבתורה יעבר כו' חוץ מע"ז כו' יכול אפי' בפרהסיא ת"ל ולא תחללו כו'. וכן בגמ' ע"ז נ"ד שם אלא אמר רבא הכל היה בכלל לא תעבדם כו' הדר כתב רחמנא ולא תחללו כו' דאפי' באונס, הא כיצד הא בצנעא הא בפרהסיא, ואם נאמר דזהו כר"י (עיין תוס' שם) ה"ה לדידן בכל עבירות בפרהסיא.

ועיין בציון עין משפט על הא בצנעא מיימון פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד', ולכאורה יפלא דזהו רק לר"י, ואנן קי"ל כר' יוחנן, וכמו שכתב ג"כ הרמב"ם שם. (וגם אי אפשר לומר כפירוש הר"מ

(וע"ע מ"ש בס"ק צ"ה במ"מ ע"ש). אלא ע"כ לומר שלהתרפאות לא מקרי אונס, וכאן או דהוי איסור דרבנן דמשכא, או דהוי אבק ע"ז, ומ"מ הוא מדרבנן שהם אמרו חשש דמשכא ע"פ פורץ גדר כו', וה"ה כשעובר בלהתרפאות איסור דאורייתא עונשין אותו עונש הראוי כו'. ולפי מ"ש בסעיף י' ובשם אורים ותומים דמקרי רשע מדרבנן, אין להוכיח מזה דגם בכל אונס מקרי רשע דרבנן, (אך בשם הריב"ש כ' שם באופן אחר, ועיין ריב"ש סימן הנ"ל). וכן ס"ל שם לדעת הרשב"א. אך האורים ותומים הוכיח שם מהא דלר"מ שם מקרי רשעים הגם דחייבים למסור נפשם, מ"מ אנוסים הם, ע"ש.

(ולפי מה שכתב בהפלאה שם הוא באופן שמציל את עצמו בע"ז (שאמרו להם חתמו שקר ואם לאו וכו') א"כ אין להוכיח דמקרי רשע רק באופן זה, אך יש לדחות). ועיין שו"ת נודע ביהודא ח"ב.

[צ"א צ"ב] עיין ברמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה [הלכה ד'] וז"ל וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את ה', ואם היה בעשרה מישראל הרי זה חילול את ה' ברבים ובטל מצוות עשה שהיא קידוש ה' ועבר על מצות ל"ת שהיא חילול ה', עכ"ל. ועיין בלח"מ שמפרש דפחות מעשרה ליכא אלא לאו דלא תחלל כו'. אח"ז מצאתי

הלכות

מראה מקום

(צג) שאילתות פרשת וארא.

(צד) ברמב"ם שם ובריב"ש שם.

(צה) ספר החינוך מצוה רצ"ו. ובסמ"ק להרמב"ם שחיבר ר' משה חאגיז ע"ש. ועיין חרדים [מצוות ל"ת] סוף פרק ה' ע"ש, ואפשר דלא קאי רק אחילול אחרים שזכר לשם.

(צו) בע"ז דף כ"ז:

(בתרומת הדשן סימן קצ"ט הביא משמעות התוספות סוף פרק בן סורר דאסור להיות נהרג במקום שנאמר יעבר ואל כו' ע"ש, ויש לעיין בתוס' ד"ה יכול כו', וברא"ש מההיא דירושלמי. ובסמ"ק מצוה ג',

ובשעת הגזירה בצנעא בשאר עבירות עבר צג) על לא תחללו בפרהסיא בפני עשרה ישראל אף בשאר עבירות ושלא בשעת הגזירה עבר על לא תחללו ואעשה דונקדשתי תוך בני ישראל, ועוון חלול ה' חמור עד שאין כח בתשובה ויוה"כ ויסורין צה) לכפר, אלא מיתה, ומ"מ יש לעיין בזה מקרי אנוס. (ועיין בס"ק פ"ז וצ"ע).

יב בשאר מצות שבצנעא ולא בשעת הגזירה יעבור ואל יהרג. אם הגוי מכוון להעבירו [צו] צו) על דת רשאי

עיונים

[צ"ו] עיין מ"מ. והתוס' והרא"ש [ע"ז סימן ט'] הביאו ראיה בע"ז שם מירושלמי (פרק זה בורר) רבי בא בר זינא שהיה חייט אצל נכרי וא"ל אכול נבילה ואי לא קטילנא לך א"ל איבעית למקטליה קטול, ומחמיר היה דמסתמא בצנעא (בתוך ביתו) הוה, ובמראה הפנים בירושלמי (וכן הקשה הפר"ח) שם הקשה עליהם דשם מסיק אלו הוה כו' שמע מליהוין דרבנן מיזל הוה בהדה (מיכל הוה בהדה). וכן הביאו הר"ז"ה סוף פרק בן סורר. ועיין ביאורי הגאון סק"ב דיש להביא ראיות מההיא דאלישע בעל כנפים כו' ומדניאל שמסר עצמו על התפלה. (ועיין בלח"מ מה שדחק את עצמו לדעת הרמב"ם עיין מ"ש בס"ק ט"ז). וממה שאמרו במדרש שוחר טוב מה המכות האלה בין ידיך ואמר אשר הוכתי בית מאהבי המכות האלה גרמו לי לאהבה לאבי שבשמים מה לך יוצא לסקול כו' מה לך

מקוצי שם בתוס' דלדידיה בפרהסיא גם בדיעבד חייב מיתה). ואפשר לומר דכוונתו רק דהרמב"ם כ' דפרהסיא הוה לאו דלא תחללו ובצנעא אין כאן רק עשה דבכל נפשיך.

ויש להוסיף עוד ע"ד הר"מ מקוצי ליישב הא דוה"י ס"ל ג"כ כרבי ישמעאל אלא דס"ל ג"כ כרבי יוחנן רק דמשמע להו אי הוי בזה לאו דלא תחללו עכ"פ חמור והוי נעבד, אבל בצנעא גם דיש עשה דבכל נפשיך כיון דבדיעבד אונס רחמנא פטריה, וגם לא יש כאן החומר דלא תחללו, לא הוה נעבד, ודוחק ודו"ק. ועיין מ"ש לקמן. וכן יש לפרש דברי הר"מ דלא מסיק לאו דלא תחללו רק בסוף כו', ועיין בכ"ז. ועיין ג"כ בתורת חיים [סנהדרין] ע"ד ב' בתוס' ד"ה ס"ל ג"כ כהרמב"ם, וכ"כ הפר"ח. והביא ראיה מהא דאמר ביומא [שם] מנין לפיקוח נפש שדוחה שבת מוחי בהם ואיתא שם דהשואל הרי זה שופך דם. ועיין מ"ש לעיל.

מראה מקום

ובר"ן פרק במה טומנין [מ"ט.]. ורבינו ירוחם סוף נתיב י"ח. **צז** סמ"ק שם. **צח** בר"ן שם. אך נראה שה"ה שלא בשעת הגזירה, רק לענין החזיקו ישראל אמר בריש פרק ר"א דמילה שמסרו בשעת הגזירה. ועיין ג"כ ביאורי הגאון סעיף א' סק"ג ואם ירצה הביא ע"ז מההיא דריש פרק ר"א דמילה. **צט** רמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה [הלכה א']. ועיין מ"ש בס"ק ט"ז לשיטתו.

הלכות

להחמיר על עצמו ומדת **צז** חסידות הוא ומקבל **צח** שכר עליה. וי"א דמתחייב בנפשו **צט** ודמו נדרש, ומ"מ בשעת הגזירה **ק** שרואין שהדור פרוץ בכך, והוא אדם גדול רשאי להחמיר על עצמו שהשעה צריכה לכך. אבל אם הגוי מכוון רק להנאת **קא** עצמן אסור להחמיר, ונקרא חובל בעצמו, על כן אסור להחמיר בשאר עבירות בצנעא או אפי' בפרהסיא או שעת הגזירה כשמכוון להנאת עצמו. ומ"מ היכא **קב** **קב** דהשעה צריכה לכך מותר להחמיר על עצמו כדי שיראו העם לירא מה' ולאהבו בכל לבם. וכן בשרוצים להעביר בשב ואל תעשה דדינו שיעבר ואל יהרג **קג** **קג** (עיין בזה בסעיף ט') אם השעה צריכה לכך **קג** **קג** ורוצה להרוג ולקיימו הרשות בידו.

ובנמוק"י סוף פרק בן סורר. **ק** נמוק"י שם. ושעת הגזירה דשם איירי באופן שאין מחוייב. **קא** רבינו ירוחם [שם]. ובמל"מ [שם] הלכה ד'. וב"ח סימן **קנ"ד** **קנ"ז**, ועיין ביאורי הגאון ס"ק ג'. **קב** ש"ך ס"ק ב'. **קג** רמ"א שם. ועיין מ"ש בזה.

עיונים

הגאון סק"ב דמשום זה לא היה שם משום שעת הגזירה דאפי' ערקתא דמסאני משום דהוי הנאת עצמן, ע"ש. ולפי"ז להב"ח עיין בס"ק כ"ד נ"חא. אך עיין סעיף ב' בס"ק י"ג דערקתא דמסאני בעי רק שיהיה לאו, ע"ש. ולדעה אחרת שם נ"חא). ובמה שכתב הש"ך סק"ב נ"חא הא. ועיין ג"כ בפר"ח על הרמב"ם דחנניה מישאל ועזריה (וכן לדברי הפרישה שהביא הש"ך. וספר הפרישה אין בידי כעת). ועיין מ"ש עוד בס"ק נ"א.

ק"ג עיין ברמ"א [שם]. ועיין ביאורי הגאון ס"ק י' שתמה ע"ז שהוא לשון הנמוק"י סוף פרק בן סורר והוא ס"ל כסברת הרמב"ם, ובשו"ע פסקו כהר"ן וסמ"ק ודלא כנמוק"י,

יוצא לשרוף על שאכלתו את המצה מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני כו', ע"ש. ויש להביא מזה ג"כ ראייה למ"ש בס"ק פ"ה דהתוס' והרא"ש ס"ל דלענין פרהסיא לא מהני קרקע עולם דהוא שב ואל תעשה, דאל"כ מפני מה לא הביאו ראיה מכל אלה כמו שהביאוהו הפוסקים, אלא ע"כ כמ"ש דלדידהו ע"פ דין צריכים למסור נפשם בכל הנ"ל. עיין מה שכתבנו שם.

ק"ב עיין מ"מ. ובזה מיושב לתוס' מההיא דחנניא מישאל ועזריה, עיין בתוס' כתובות ל"ג: ד"ה אלמלא כו' דאנדרטי הוה ומ"מ הוי קידוש השם, וצ"ל דהחמירו על עצמן. אך שם הרי היה להנאת עצמן. (ועיין ביאורי

הלכות

מראה מקום

ובמחלוקת דשני הדעות אשר (קד) לכאורה היה (קד) שם [ש"ך בשם תה"ד
נראה לקולא לאסור, דספק נפשות להקל. אך יש
הנ"ל] ס"ק א'.

לומר דבקידוש השם שאני, דחזינן דלא הקפידה תורה על איבוד נפשות
מישראל, לא ילפינן משאר ספיקות דלית בהן קידוש השם. והנראה דלפי

עיונים

בעל כנפים נטלן כו' משמע שמפרש דקאי על
כל המצוות לענין פרהסיא וכו' וס"ל דרבא לא
פליג אאב"י לענין קרקע עולם. (וגם ניחא טפי
דיש ראייה להחמיר על עצמו מכל מש"ל). ועיין
מ"ש בס"ק פ"ה לפרש דברי הרבינו ירוחם דלא
כמו שהביאו הש"ך. אבל לפי מה שכתב הש"ך
בס"ק ט' ולפי דבריו קאי רק אבצינעא דהני ג'
דיהרג כו', והוא ממה שלא פריך והא אסתר
גילוי עריות הוה, משום דפסיקא ליה קרקע
עולם לענין גילוי עריות. (וכן מוכרח לומר, דאין
לומר כמו שכתב הר"ת דגוי הבא על בת ישראל
לא הוה גילוי עריות, דהש"ך לא ס"ל כן בס"ק
י"ד. אך י"ל כמו שכתב המאור דלא פסיק' ליה
דרשא דהיתה לבת. אך אם נפרש הרמ"א כדעת
הש"ך לרבינו ירוחם ע"כ יפורש כנ"ל. ודו"ק).
אבל לענין חילול וקדוש מפרהסיא הלכה כרבא,
ופליג אאב"י דמהני קרקע עולם, א"כ הא דמהני
שב ואל תעשה אינו מטעם הנ"ל, רק דלא הוה
עבירה. (עיין מ"ש לעיל) א"כ אם היה באופן
שהגוי מעבירו על דת דלגבי החילול לא מהני
קרקע עולם ומנכרא מילתא דהעברת על דת
דישראל, נשאר קושיות הגאון דלמה צריך לשעה
צריכה ואפשר לומר דהש"ך תמה ארבינו ירוחם
ולעולם באמת מפרש הרמ"א דלא כרבינו ירוחם,
ועיין ודו"ק וצ"ע לדניא.

נראה לי להביא ראייה למה שכתבנו ממה שכתב
בשיטה מקובצת כתובות (ו') [ג:] שהביא לשון

ע"ש לשונו. ויפה תמה. ועיין ברמ"א שמצויין
מהרי"ק שרש פ"ה בשם הר"ן. וספר מהרי"ק
אין בידי כעת. ולא ידעתי איפוא מקומו של
הר"ן בזה, דהלא הר"ן ס"ל כסמ"ק ותוס',
וכתב בפרק ד' דשבת [מ"ט]. דרשאי להחמיר
על עצמו בהא דאלישע כו', וזה הלשון הוא
מנמוק"י סוף פרק בן סורר, וכמו שכתב
בביאור הגאון שם.

וכפי מה שנראה לי לומר בדעת הרמ"א
בהכרעתו (בלא ראיית ספר מהרי"ק), עיין
ס"ק ק"א, דהנה מה שהחמיר הרבינו ירוחם
וכל דאזלי בשיטתו דאע"ג דרשאי להחמיר
על עצמו, מ"מ בהנאת עצמן אסור, צ"ל כיון
שהגוי מכוון להנאתו א"כ אין ניכר בזה קידוש
השם. (ועיין ג"כ לשון הסמ"ק כי מאחר
שכוונתו לשמים צדקה תחשב לו ע"ש), ונראה
לי ראייה ממ"ש בס"ק שאחר זה, ע"כ ה"ה בדין
שב ואל תעשה שבכל האופנים שאמרו יהרג
(עיין סעיף ט') ואמרו בשב ואל תעשה לעבר
ועל בפרהסיא צ"ל משום דלא הוה בזה חילול
כתירוץ קרקע עולם לאב"י (עיין מש"ל בס"ק
ט"ז), א"כ הוא דין אחד עם להנאת עצמן, דלא
הוה בזה קידוש השם, על כן אין להחמיר אלא
בשעה צריכה לכך.

אך זה אתי שפיר לפי מה שמשמע מביאורי
הגאון סק"י על מה שכתב הרמ"א ודוקא אם
רוצים להעבירו במצות ל"ת כו' וכ' דהרי אלישע

מראה מקום

קה מג"א [או"ח] סימן
שכ"ח ס"ק ו'. ועיין
בפרמ"ג שם. ובשו"ע

הלכות

הענין שרואים כוונתו מורין לו כן. ועל כן לענין חולי
שיש בו סכנה [קה] קה) אם אינו רוצה לקבל התרופה

עיונים

השיטה וצנועות שהיו מוסרות נפשם לקטלא
היו הורגות עצמן מתחלה וא"ת כדן היו עושות
דהא אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש יכול אפי'
כשאלו בן קיש ת"ל אך. י"ל ה"מ אדם שעושה
מעשה אבל אשה שאינה עושה מעשה אלא הרי
היא כקרקע עולם אין לה להרוג את עצמה, עכ"ל.
(ובעיקר הדבר י"ל באופן אחר וע"ש ובפנ"י שם
דאין יניחו שיהרגו בשבילתקנה. עכ"פ יש להוכיח
משם שהרי איירי באופן שאינה מחוייבת דקרקע
עולם היא כמו שכתב שם קודם זה שכופין אותה
בע"כ, וקושייתו היתה על הצנועות שהרגו את
עצמם שמוותרים כדי שלא יבאו לידי עבירה כמו
שאלו, עיין תוס' נ"ז ב' בגיטין, ובע"ז י"ח, ותירץ
דכשהיא אינה עושה מעשה אסורה להחמיר, כן
נראה לכאורה לפרש דבריו. ומוכח מזה דהגם
דמותר להחמיר על עצמן, מ"מ בקרקע עולם אין
להחמיר. כמו שאמרו דאין להם להרוג קאי על
מ"ש בתחילה שאינה מחוייבת ומצד קרקע עולם
גם אין להחמיר, כיון שאינה עושה מעשה) והוא
בשינוי קצת מהטעם שכתבתי אבל הכל הולך
למקום אחד. ולפי דבריו צריך לחלק בין ההיא
דתינוקות דיגטין נ"ז. שנפלו לתוך הים אף שהם
קרקע עולם, או דשם הוה לצורך השעה יותר, או
באופנים אחרים, שכתבתי בס"ק קכ"ה.

ובא לידי ספר שו"ת מהרי"ק וכו' שם בשרש
קל"ז (ומה שנצטיין ברמ"א מהרי"ק שרש
פ"ח בשם לא מצאתי מזה, גם מה שכתב
בשם הר"ן לא מצאתיו שם) ופשיטא דלא
עדיף כו' מאיסור דאורייתא בדלא עביד

מעשה דהתם אפי' מדות חסידות ליכא,
מדלא מסרה אסתר עצמה משום מדות
חסידות, דפשיטא דחסידה גמורה היתה, אלא
משום דקרקע עולם היתה, ואין כ"כ איסור,
עכ"ל, ע"ש דאיירי לדעת הסמ"ק, הרי כמ"ש
והכרעה דלצורך שעה ע"כ לומר כמ"ש, ויש
לעיין. (ושם איירי ג"כ להנאת עצמן, אך נראה
שם שדעת מהרי"ק לפי דברי הסמ"ק שלא
לחלק משום הנאת עצמן. ועיין מ"ש בס"ק
ק"ג להוכיח מלשון הסמ"ק כיון שכוונתו
לשמים כו' ולפ"ד יוצרך לומר היינו שכוונתו
לשמים להחמיר, ומ"מ יוצרך לחלק מההיא
דחולי שיש בו סכנה לחלל עליו את השבת
שאם רוצה להחמיר ה"ז שופך דמים, דאל"כ
יקשה קושיות הפר"ח, עיין בס"ק ק"ה).

[ק"ה] מה שתליתי הטעם בהנ"ל משמעות
הש"ך סק"א דאעפ"י דספק נפשות להקל כאן
משום קידוש השם ועל כן כשאין כאן קידוש
ה' אסור להחמיר. ועיין באו"ח סימן שכ"ח
במג"א סק"ו. ועיין בשו"ע אדמו"ר שם סעיף
י"א וז"ל אם לא רצה החולי לקבל התרופה
שאינו רוצה שיחללו עליו שבת כופין אותו
שהיא חסידות של שטות, עכ"ל. והנראה לי
וכן משמע בפירוש בספר ערך לחם בשם
רדב"ז דהמחמיר הוא שופך דם, ועיין מ"ש
בס"ק צ"ב בשם הפר"ח שהביא מזה ראייה
להרמב"ם. ולפי מ"ש ניהא גם לתוס', ודו"ק.

ולא גרע ממה שאמרו שם [סימן שכ"ח] עיין
בסעיף ב' בחולי שיש בו סכנה לחלל שבת,

הלכות

מראה מקום

אדמו"ר [שם סעיף
י"א].
קו) כן נראה לי לפי
הטעם. ועיין מ"ש.

שיחללו שבת עליו כופין אותו [והשואל הרי זה שופך
דמים, ע"ש [קו] קו) כמו בהנאת עצמן מטעם זה כיון
שאינן כאן החומרא שיוכר בזה קידוש השם].

עיונים

השואל ה"ז שופך דם, ע"ש. ועיין בפרמ"ג באשל
אברהם שם סק"ו וז"ל דחסידות של שטות הוא
ורחמנא אמר ושמרתם לנפשותיכם. ועיין בברכות
דף ל"ב: במעשה דחסיד אחד שהתפלל בדרך
ולא השיב שלום להגמון והלא כתוב בתורתכם
רק השמר לך ושמור נפשיך, ונשמרתם מאוד
לנפשיכם דברים (ט"ו) [פרק] ד', עיין מהרש"א
באגדות שם האי קרא דהשמר לך כו' נדרש בפ"ג
דאבות להשוכח דבר אחד ממשנתו מתחייב
בנפשו כו', ופסוק דונשמרתם מאוד לנפשותיכם
איירי שלא נאמין בשום תבנית פסל כו' ומפסוק
דהשמר דרשינן בשבועות אזהרה למקלל עצמו
ע"ש לשונו במהרש"א. ועיין חו"מ סימן תכ"ז
סעיף ח' וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות
מצוות עשה להסירו ולהשמר ממנו וליזהר בדבר
יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשיך כו' ע"ש.
וע"כ כוונת הפרמ"ג (ועיין לשון או"ה מרבינו יונה
גרונידי שהבאתי לקמן) אך את דמכם כמו השואל
הרי זה שופך דמים, ויש לעיין ועיין לח"מ בפרק
ג' מהלכות דעות הלכה א' משום בעל תשחית,
ומצאתי כ' בשו"ת כנה"ג ואפי' למ"ד דאדם רשאי
להחמיר על עצמו כו' במקום שאמרו יעבור כו'
חולה שאמרו הרופאים שצריך לחלל עליו את
השבת והוא אינו רוצה אין שומעין לו וכופין אותו
לעשות מה שאמרו (הרדב"ז במודפסות סימן
ס"ז עכ"ל), הרי כמ"ש, וצ"ל הטעם כמ"ש.
וז"ל הגאון רבינו יונה גרונידי בספר או"ה הלכות
יוה"כ סימן ח' ואם החולה עצמו רוצה להחמיר

עליו אחרי שידוע שצריך לכך, עליו נאמר ואך את
דמכם לנפשותיכם אדרוש ואל תהי צדיק הרבה,
ולא דמי לדבר הנוגע בכבוד השם יתברך שכתב
בסמ"ק שאדם יכול לוותר על נפשו, דהתם כתיב
ביה בכל נפשך, וגם אם שואלים ממנו נפשו.
ואפי' על השואל אמרו רז"ל ששופך דמו, והרי
אפי' ספק נפשות דוחה שבת, וכ"ש יוה"כ, עכ"ל.
ויש לעיין ממה שאמרו בעירובין כ"א ב' מוטב
אמות מיתת עצמי כו' וע"ש בתוספות מחמיר
על עצמו היה, ע"ש, וקשה אפי' למאן דמתיר
להחמיר על עצמו, ועיין בתורת חיים שם שתי'
לדעת הרמב"ם דס"ל דאסור להחמיר על עצמו,
דצ"ל דשם ספיקא הוי, ע"ש, ובזה אתי שפיר.
ועיין בספר לחם שמים מהגאון יעב"ץ בסוף פרק
א' דברכות שהביא מעירובין שם דמיתת חסידית
אפי' בספק נפשות להחמיר, וע"ש באורך.
והנה בגוף לשון מה שאמרו השואל הרי זה
שופך דמים (והיא מהירושלמי) יש לעיין
ולחלק בין זה למה שאמרו בב"ק צ"א ב' אהא
דקאמר דאין רשאי לחבל בעצמו, ומקשה ליה
מברייתא להרע ולהטיב מה הטבה רשות אף
הרעה רשות, ומשני שמואל ביושב בתענית,
אלמא דבכה"ג לא מקרי חובל בעצמו, אע"ג
דשמואל גופיה ס"ל בתענית דף י"א ע"א דכל
היושב בתענית נקרא חוטא וכרבי אליעזר
הקפר ע"ש, והיינו משום דלא עביד מידי
בידים לחבל בעצמו, וצ"ע.
[ק"ו] עיין מ"ש בס"ק ק"ג ק"ה.

מראה מקום

קז) עיין ש"ך סק"ג. ובאו"ח סימן שכ"ח [סעיף י"ז] גרע סכנת אבר. וברביד הזהב פרשת ואתחנן על פסוק לא יראון. **קח)** עיין תוספות כתובות ל"ג: ד"ה אלמלא נגדוהו כו' ע"ש. ודלא כמ"ש בשיטה מקובצת ל"ג ב' בשם הקונטרס בשם הר"א דביסורים שאין להם קצבה אין צריך להניח את עצמו ע"ש שדחה זה. ועיין בתיקוני זוהר בהקדמה דף י' א' ובכסא מלך שם, ובזה אפשר ליישב קושיית התוס' ב"מ נ"ח ב' ד"ה זה בגופו כו', דגוף ונפש תרי מילי ניהו ולא ראי זה כראי זה, ולק"מ. ועיין בירושלמי שהביא התוס' סוטה [ל"א. ד"ה גדול] לא רחמת בכל לבי כו' בכל נפשי כו' בכל ממוני לא כו' ועיין במדרש שוחר טוב משלי רבתי פרשה ע' להיפוך רחמת בכל לבי בכל ממוני בכל נפשי לא כו' ע"ש ואתי שפיר טפי.

קט) כתובות שם.

קי) לשון הפנ"י בתוספות שם.

קיא) לשון הרמב"ן בחומש על פסוק בכל נפשך.

הלכות

יג כל מקום שאמרנו שיהרג ואל יעבר כל שכן סכנת (קז) אבר שיאמר לו הגוי שאם לא יעבר יחסרנו אבר אחד. וכן מחוייב [קח] קח) לסבול יסורים אעפ"י שחמורה קט) יותר משום דאין להם קי) קצבה מ"מ, לא מקרי רק קיא) חצי נפש וכ"ש הוא ממסירת כל הנפש הנלמד מבכל נפשיך אפי' נוטל את נפשיך.

עיונים

ואל יעבר כו', משא"כ בשבת כו', ע"ש ומה שתירץ בזה. ולשיטתיה כמו שכתוב בתוס' שאחריו ד"ה רבא כמו שהבאתיו בס"ק נ"א, אך לפי מה שכתבתי שם לא קשה מידי, דודאי גם אביי מודה בדיעבד שפטור הגם שמחוייב למסור נפשו דאונס רחמנא פטריה, ואיירי רק בעונש יסורים ומשום דלא קבלה' באלוה ס"ל לרבא דפטור, עיין סנהדרין ס"א: (עיין ס"ק נ"ה באורך), והראיה דאיירי גם מאהבה, וכמו שכתבו התוס' שם ד"ה רבא אמר, ע"ש, על כן לא יכול לצייר ביראת מיתה דגם בע"ז פטור ואיירי רק ביראת עונש (וכמו שכתב הריב"ש בשו"ת) ועל פי זה בשבת חייב אף כשעשה מיראת יסורים. (וצריך לחלק לפי"ז בין מה שכתב הש"ך בסק"ג לענין סכנת אבר, וצ"ל דקשה יותר, ועיין מה שכתבתי שם בשם הפרמ"ג).

[ק"ח] עיין ברביד הזהב פרשת אחרי מות על פסוק וחי בהם וז"ל עיין תשובת הרא"ם סימן נ"ט דאם עושים לו ייסורים אם נאמר וחי בהם עכ"ל, וז"ל שם ואם עבר מחמת אונס ממון הרי זה רשע, דלא ניתן לו רשות לעבור אלא מחמת אונס נפשות לבד דיכתיב וחי כו' ולא שימות, אבל מחמת שאר אונסים אפי' מחמת צער ויסורים דחמיר טפי אסור, עכ"ל. ועיין בס"ק רכ"ז. (ועיין בשו"ע אדמו"ר הלכות גזילה [סעיף ב'] אי להינצל מאנס שיאנסו ביסורי הגוף שאין בה סכנה, ע"ש במה שכתב שם).

ועיין בתוספות בשבת דף ע"ב ד"ה הניחא לאביי כו' דהא אם חלל שבת מאהבה ויראה נמי חייב כו', עיין מהר"מ לובלין שהקשה דהא איכא לאוקמי במיראת מיתה דס"ל לאביי דאפי' בצנעא יהרג

[הלכה ו'] ובתורת חיים. ועיין עוד בפרמ"ג סימן תרע"א משב"ז סק"ג למש"ה בתוספות שבת מ"ה א' ע"ש.

ועיין בשבועות דף ל"ו. ד"ה ושמור נפשיך כו' חבלה נמי תיפוק ליה מהאי כו' או מוהשמרו מאוד כו' עוד תימה כו' עיין מה שתירץ. ולכאורה לא תירץ רק הקושיה שניה והראשונה במקומה עומדת. (ועיין בספר רמת שמואל שכתב שבתירוף הלזה מתורץ גם קושיה ראשונה משום דיותר מסתבר לאוקמי קרא למקלל עצמו משום דמצינו על זה אזהרה לא תקלל חרש, משא"כ להנאת לחבירו לא מצינו בפירוש אזהרה).

ויש לעיין דגמ' מפורשת בכתובות (ובכמה מקומות) ל"ג. לא יוסיף פן יוסיף, והגם דהלכה כחכמים דס"ל שם כל המשלם אינו לוקה וניתן המלקות לתקנה, ובפחות משוה פרוטה בזה מקיימים הלאו דלא יוסיף, ע"ש בגמ'. ועיין ג"כ בב"ק צ"א: תוס' ד"ה החובל בעצמו פטור. ובשיטת מקובצת שם (צ' פ' כן בשם המאור) [צ"א: בשם הרשב"א] תימא מאי חייב שייך ואי פטור ממלקות קאמר כו' ע"ש. וצ"ל להקס"ד דתוס' שם דהפטור קאי אמלקות משום דהא כיון דלא משלם נשאר הלאו דלא יוסיף ולוקה. ועיין.

ומה שנ"ל לתרץ הוא דשמור נפשיך משמע כל הנפש ע"כ אוקמי אמקלל דיוכל להיות לכל נפש, וכן הא דחור"מ סימן תכ"ז דבר שיש בו סכנת נפשות מבכל נפשיך, וכן הא מעשה דהגמון (ברכות ל"ב:) משום דהיה יכול להרגו (עיין רש"י שם) (ועיין ב"ק פ"ג: איש כי יכה כל נפש כו' אימא במיתה עיין רש"י, ועיין שיטה מקובצת לשונו שם ראשי אברים שאינם חוזרים שהוא כמכה נפש ע"ש), מ"מ

ועיין בפנ"י בשבת בתוס' שם דלפי פסקי הלכה דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, גם כאן מלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי ברצונו לא היה בא לו כו', ע"ש. ולפי"ז עכ"פ בשבת צריך למסור נפשו לייסורים ולא יעבר, וזה איירי בצנעא, ואם נאמר כהפנ"י דהוה משאצ"ל ופטור אבל אסור, נמצא דהוא רק איסור דרבנן, ומ"מ ביסורים צריך למסור נפשו דלא מקרי מסירות נפש. ולפי מ"ש ס"ק נ"א בשם הרמב"ן מיראה שלא יזיקנו בממונן, אתי שפיר ג"כ התוס', דבע"ז חייב וגם בשבת דצריך למסור כל ממונו ולא יעבר, כמ"ש באו"ח סימן תרנ"ו וביו"ד סימן קנ"ז, וכאן דאיירי סתם אפי' בצנעא, מ"מ מחוייב למסור ממונו ואי לא מסר, חייב. ולא מקרי אונס ממונ אונס, עיין שו"ת ריב"ש סימן שפ"ו ובחו"מ סימן (ובזה יש לעיין בכמה דוכתי). א"כ נפשוט מכאן דמחוייב למסור כל ממונו בשביל איסור דרבנן ויפשט ספיקא דפרמ"ג (עיין סעיף י"ח).

אך יש לדחות דנוכל לומר דאינו מחוייב רק ליתן חומש ולא כל ממונו, ואיירי שלא נתן חומש וחילל שבת, ועיין סוף ס"ק נ"א מה שהבאתי בשם חידושי הר"ן בשם הראב"ד דפירש מיראה סכנת נפשות (והוא ע"ד פירוש המהר"מ עיין ס"ק נ"א). וע"ש הטעם דבהני ג' משום חומר העבירה עצמן אפי' באונס ימיתוהו ב"ד, ע"ש, ולפי"ז אתי שפיר דברי המהר"מ דיוכל למצא הא דבע"ז שגם בלא מתכוון חייב ביראת מיתה מטעם הנ"ל, משא"כ בשבת דלא שייך האי טעמא דאינו מחוייב למסור נפש, וגם תירוצו שם יוצרך לומר. אך דרך כלל כל הפוסקים והמפרשים לא פירשו כן, עיין כס"מ פ"ג מהלכות עכו"ם

מראה מקום

הלכות

קיב) ש"ך סק"ג.

ובמקום שאמרו שיעבור ואל יהרג פסקינו לקולא ג"כ [קיב] קיב) בסכנת אבר, יעבר ואל ימסור אברו, כגון שאומר

עיונים

נפשיך קאי דוקא אכל נפש כמו בכל נפשיך, ועיין לשון הרמב"ן שהבאתיו ס"ק קי"א. ועיין שיטה מקובצת אהא דרב חסדא שם [ב"ק שם] שכ' וז"ל שמעית מינה דאדם רשאי לחבל בעצמו ואינו רשאי לאבד ממונו, (מקיל) [וקי"ל] כרב חסדא דבתרא הוא הרמ"ה ז"ל בפריטיו עכ"ל. ולכאורה זיל בתר טעמא זה מעלה ארוכה וזה אינו כו' היינו דוקא כמעשה ידיה דביני היגי רק דיעשה לו חבורה ויצער את עצמו אבל לקוץ ידו וכדומה שאינו מעלה ארוכה בודאי יש בזה בעל תשחית רק הגמ' דאיירי בכאן רק שיהיה אסור לחבול בעצמו כמו לחבירו שאסור לו לחבל לעשות אף רק חבורה. והא דר"א הקפר אשר חטא כו' (ועיין ע"ז בתוס' ד"ה דאפשר דשם מעלה ארוכה דהוא רק צער בעת שאינו שותה יין וכן כשמתענה) והנה בזה יש לעיין בהא דפליגי תנאי ואמוראי בתענית י"א. ודף כ"ב ב' ובתוס' שם וילפי מאשר חטא על הנפש, ומלנפש חיה החיה, ומה דילפינן בסנהדרין [ע"ד]. וע"ז [כ"ז:] ויומא [פ"ה:] מוחי בהם, (ויש לעיין ואין כאן מקום להאריך) ומ"מ אסור.

ולפי"ז י"ל דבדבר שאינו מעלה ארוכה יש בזה בעל תשחית וגם דמקרי קצת נפש (וכדלעיל ריש החובל) הוי בכלל את דמכם (וכמו שכתב בלח"מ פ"ג מהלכות דעות (יש להאריך ולא עת האסף) ועיין ג"כ בספר תורת חיים ריש החובל אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים כו' דריש לה לראשי אברים דמה נפש אינה חוזרת אף אברים

שאינם חוזרים כדאיתא פרק גיד הנשה (כ"ב ב') [ק"ב:] ר"ל אמר לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי דאבר מקרי נפש שאם יחתכנו אין עושה חליפין כו' כנפש הנטולה שאינה חוזרת, עכ"ל ע"ש, וברש"י חולין שם (ועיין ברכות ח' ע"ב א"ל רבא לבניה כשאתם חותכין כו' איכא דאמרי משום סכנה ועיין רש"י שם שלא יקוץ ידו, עכ"ל. הרי משמע דמקרי ג"כ סכנה) בסוף פרק גיד הנשה. ועיין חולין (צ"ג) [נ"ג] א' וברש"י שם ד"ה דדריס מחיים כו' ומיתה דקאמר מיתה האבר שנחתך, עכ"ל. ועיין שבת קל"ה. מפני הסכנה ע"ש. ועיין ע"ז ה' ב' מכל החי בהמה שחיין ראשי אברים שלה כו'. וגם באילן אמר בב"ב פרק ה' פ"א ע"א ואם מתו יבשו, ע"ש. ועיין ב"ק [נ"ד]. כלים שבירתן זהו מיתתן, ע"ש. ועיין חולין ל"ה ב' מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא, ובב"ק ס"ה א', ועיין בחידושי רב המאירי שבת ק"ז א'.

[קי"ב] בש"ך סק"ג מריב"ש. עיין ריב"ש סימן שפ"ז משמע שם דכי היכי דלענין שבת אין מחללין בדאורייתא אע"ג דפיקוח נפש דוחה שבת מוחי בהם כמ"ש בסוף יומא [שם] ה"ה לענין אונס דלא מקרי אונס, ואפשר דה"ה דימסור אבריו ולא יעבר אפי' בהני דבמסירות נפש יעבר ואל יהרג. ויש לומר זהו גם כן כוונת רביד הזהב פרשת ואתחנן על פסוק לא יראון שכתב על דברי הש"ך דוקא בחוש שמחללין את השבת. ויש לעיין בו כי הוא (עיין תשובת הרשב"א ח"ג סימן ער"ב, ועיין בחות יאיר סימן קי"ד הובא לקט הקמח בדיני יין נסך) הזכיר הכל

הלכות

מראה מקום

קי"ג) לו שיקצץ ידו. [ומצאתי כתוב הטעם דהוא (קיד) ספק
נפשות שיצא רוב דם או פחד]. [וי"א* דוקא באבר שמחללים
בס"ק שאחרי זה.
קי"ד) עיין בפרמ"ג משבצות זהב באו"ח סימן שכ"ח ס"ק (ו) [ז'].
*כ"כ הרביד הזהב שם].

עיונים

ועיין בפרמ"ג שם במשבצות זהב סק"ד
ועד"ז כו' ג"כ בכאן).
אך יש לעיין מנין היו יודעים שיהרגו עבור
זה. ואפשר שפקודת המלכות ספק סכנת
נפשות. עיין בפרמ"ג באשל אברהם סימן
תרכ"ו סק"ח ע"ש. גם לפי מה שכתב הב"י
שהבאתי בס"ק קי"ז דרשאי להחמיר על
עצמו. (גם לפי מה שכתב הרביד הזהב דבאבר
שאינ מחללין שבת אל יעבר וכאן היו אצבעות
ועיין). או דנאמר דכאן היה בפרהסיא אך
להנאת עצמן היה ג"כ (ולכאורה יש לומר כיון
שמכוון לע"ז ג"כ אף שיש בזה הנאת עצמן
אסור ועיין מ"ש בס"ק ט"ז בשיטה א' ליישב
קושיות המלחמות על המאור מההיא דהמן
ע"ש) וא"כ אין להחמיר על עצמו (עיין בס"ק
ק"א) ואפשר לענין מסירת אבר קיל ועיין
מ"ש בס"ק נ"א כמו שכתב הב"י דבזה כו"ע
מודו (לפי מה שכתב הרביד הזהב באבר כזה
מחוייב למסור ולא יעבר ובזה נכון).
ויהיה איך שיהיה צ"ל דמשום שהיו יראים
שיבואו בסכנת נפשות אפי' בספק היו
מותרים למסור בסכנת אברים בעצמם,
וצ"ל דבזה אין אך את דמכם לנפשותיכם
שיקרא כעין מאבד לדעת רק חובל בעצמו.
(עיין לעיל) וזה מותר בשביל שלא יהרג, כמו
שמותר לעבור עבירה בעצמו כדי להינצל,
כמ"ש הט"ז סק"ו מסימן קע"ט סעיף ז'.
ועיין במשבצות זהב שם סק"ד. ועיין מ"ש

בלשון חוש וצ"ע (ואין להאריך כעת) כוונתו שם.
ועיין בפרמ"ג שצינתי בס"ק קי"ד. ויש לעיין
ממה שכתב הש"ך [יו"ד] סימן קע"ט סק"א
בשם מהרש"ל בתשובה ע"ש דסכנת אבר לא
דמי לסכנת נפש לענין לדרוש בכישוף.
[*] עיין מ"מ. ויש לעיין בההיא מעשה
שהובא בילקוט שמעוני תהלים קל"ז (וכן
הוא ברש"י בתנ"ך דפוס אמסטרדם) על
פסוק איך נשיר שיר ה' על כו' שאמר להם
נבוכדנצר שיקישו לפניו ולפני ע"ז בכנרות
שלהם כו' וקצצו ראשי אצבעותיהם
בשניהם כו' ואמרו איך נשיר כו', ועיין
בפסיקתא פ' ק"ט א"ל הקב"ה אתם שלטתם
באצבעותיכם כו' ע"ש, משמע דעל פי דין
עשו. ושם יש לומר בפרהסיא הוה. ויש לעיין
אי הוה דאורייתא בזה שיזמרו לפני ע"ז, ועיין
כריתות ז' ע"ב ראב"ע אומר כו' וברש"י ד"ה
ולא חסרת כו' כגון משורר ומזמר לע"ז כו',
ע"ש, ובמשנה דף ב. אך זהו לראב"ע או רק
אבק ע"ז ממש שנראה שעושה כבוד לע"ז.
(עיין בס"ק כ"ז וס"ק כ"ט ע"ש). ועכ"פ לענין
פרהסיא גופא איזו עבירה הוא, או לאו או רק
אבק עבירה. (עיין מ"ש בס"ק י"ג וס"ק ט"ו
ע"ש). ואם נאמר דהיה בזה אבזרייהו דע"ז
א"כ היו צריכים למסור נפשם להרג על זה
דבהני ג' אפי' להנאת עצמן אסור, ועברו על
איסור דלחבל בעצמן (עיין לעיל) וניצלו עי"ז
ממיתה. (גם נקרא אונס ורחמנא פטריה,

מראה מקום

קט"ז כנ"ל לפי כפי סברת דיש לו דין נפש לענין יעבור.
קט"ח עיין ריב"ש סימן ק"י.
ק"י עיין בית לחם יהודא לשונו [סימן קנ"ז] בסק"ג. רביד הזהב פרשת ואתחנן על פסוק ולא יראון. **ק"ח** [עיין בפנים].

הלכות

עליו את השבת] עיין סעיף (ע"ד) [כ"ד] [קטו] קטו).
 [*] ויש להסתפק במקום שאמרו שיהרג ואל יעבר אם היה בסכנת אבר, ועבר ולא מסר את עצמו, אי מקרי אונס. וכפי [קטז] קטז) הנראה לא מקרי אונס וחייב. וכתוב בספר אחד ק"ז) ובזה נראה לי דכו"ע מודים אם ירצה להחמיר על עצמו רשאי אף כי יש (שחש) [חשש] לכל הגוף באשר שע"פ הרוב נשאר חי, ולכן שרי [ק"ח] ק"ח). [ועיין במ"ש עוד דינים בזה]. [ובמקום שאמרו יעבר ואל יהרג אם אומרים לו לעבר ואם לאו

עיונים

עוד בזה סעיף [קטן] ק"ג (ובסעיף קטן נ"א ע"ש).

[קט"ו קט"ז] עיין בריב"ש [סימן] ק"י בפירוש הגמ' סנהדרין ס"א ב' בפלוגתא באב"י ורבא העובד מאהבה או מיראה דאב"י ס"ל דחייב כו' דאיירי בירא פן יזיקנו, דאי ביראת הריגה גם אב"י מודה דהוא ולא אנוס וכו' (ועיין מ"ש לעיל בס"ק נ"א בדברי התוס'). ואפשר לומר דירא שמא יזיקנו וברש"י שם יראת מלך הוא רק יראת ממון. (או יראת יסורים, ואפשר דקיל בזה מסכנת אבר, וצריך לעיין בתשובת הרא"ם הנ"ל) ועיין בחו"מ סימן שפ"ח סוף סעיף ב' בהג"ה ולא מקרי אונס אלא הכאות ויסורים, ע"ש. ויש לעיין אם יש לחלק. (ולרביד הזהב שלא יהיה שם סכנת אבר שמחללין עליו השבת).

[ק"ח] יש לעיין אם ביסורים או סכנת אבר בפרהסיא שצריך למסור נפש, אם היה בהנאת עצמן, דבזה במסירות נפש אין להחמיר על עצמו א"כ ביסורים או מסירת אבר יש לעיין, דאף דכתב הב"י דבזה כו"ע

מודו דרשאי להחמיר, מ"מ אפשר דאין כונתו רק במאי דפליגי הב' דעות בריש סעיף י"ב, אבל בהנאת עצמן דכו"ע מודה, אפשר דגרע.

ועיין מ"ש בס"ק נ"א בדברי הריב"ש ק"י דבהמן יראת מלך הוה שיזיקנו, ולפי מה שכתב המלחמות סוף פרק בן סורר דנעבד דהמן מקרי הנאת עצמן ולפי מאי דקי"ל כרבא סנהדרין ס"א ב' דמאהבה או מיראה פטור, ולא הוה בכלל לא תעבדם, ופירש"י שם עיין ס"ק נ"א, ואיך מסר את עצמו מרדכי, דבהנאת עצמן אין להחמיר. וכן לתוס' אי מפרש כהריב"ש ובשאר פוסקים דאיירי ביראת היזק, וכן המן, ולתירוצו שם בפרהסיא הוה משום קידוש כפפוס כו' ובאופן שכתבתי שם דביסורים או סכנת אבר רשאי להחמיר אף בהנאת עצמן. וע"ש מ"ש להמלחמות סוף פרק בן סורר שהקשה על המאור, משום דס"ל דאין להחמיר גם לענין ייסורים או סכנת אבר. ועיין עוד שם באופנים אחרים, וצ"ע.

הלכות

מראה מקום

ק"ט עיין בע"ז דף י"ח ע"א גבי רב חנינא בן תרדיון שלא רצה לפתוח פיו ואמר מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל בעצמו.
קכ בראשית רבה פרשת נח על פסוק אך את כו', הביאוהו הפוסקים. עיין רמב"ם פרק ב' מהלכות רוצח הלכה ג'. *חכמת אדם כו' (שמ"ה ס"ה)

[כלל קנ"ו ס"א]. **קכא** עיין מ"ש בזה. וכוונתו שאין בזה האזהרה דאך את כו' ועיין. **קכב** בראשית רבה שם יכול כשאלו ת"ל אך כו'. **קכג** הגה"ת הסמ"ק [מצוה ג'] לשוננו. עיין מ"ש. **קכד** לשון הריטב"א שהובא באגדה דע"ז שם. **קכה** עיין בתוס' ע"ז שם ד"ה ואל יחבל כו', ובגיטין נ"ז ב' ד"ה (בקפץ כו') [קפצו] וע"ש בזה.

עיונים

[קכ"א] נראה לי דבזה כו"ע מודה דכשיועד שיהרגנו לא מקרי שופך דם שיעבר על אך את דמכם כו'. ועיין בבדק הבית סימן (קנ"ו) [קנ"ז] שכו' בשם או"ח שפליג על הגהת סמ"ק וז"ל ושאלו שלא ברצון חכמים עשה. ובודאי אין סברא שהוא ח"ו כמאבד עצמו לדעת, והראיה ממה שהביא הרא"ש סוף (ס"ק) [מו"ק] סימן (צ"ה) [צ"ד] ממה שאמרו על פסוק [שמואל ב' פרק כ"א פסוק א'] על שאלו ועל בית הדמים על שאלו שלא נספד כהלכה כו' שאין בו דין מאבד עצמו לדעת (ומ"מ פ' הפסוק דאך את כו' שאינו יכול ליהרג כו') וממה שאנו רואים שר' חנינא בן תרדיון לא רצה לפתוח פיו הגם שכבר הציתו בו את האור ראיה לדבריו שמ"מ אסור לחבל בעצמו ומוטב שיטלנו מי שנתנה. (ועיין באלשיך בחומש על פסוק בכל נפשיך אפי' נוטל את נפשיך שדקדקו שהיה ליה למימר אפי' בשנוטלים כו').

וכן יש לדייק מלשונו שלא ברצון חכמים עשה משמע שלא עבר על אזהרה דאך את כו' שנקרא מאבד את עצמו.
[קכ"ב קכ"ג] עיין בהגהות סמ"ק [מצוה ג'] ואותם קדושים ששחטו עצמם שלא סמכה דעתם לעמוד בניסיון קדושים גמורים הם וראיה משאול, ואין להקשות מרבי חנינא בן תרדיון כו' שיועד היה בעצמו שלא יתחלל שם שמים ע"י מכל והובא בש"ך (ועיין בש"ך סימן שמ"ה סק"ו) ועל כן כוונתו ג"כ כמ"ש התוס' בע"ז ע"י יסורים לא יוכל לעמוד, וכמו שהביא תוס' בהניזקין שם מאלמלא נגדוהו כו', וכמו שכתב הריטב"א בלשון בשם ר"ת שם בע"ז שפי' על ההיא דבר יכול כשאלו שהיה מתיירא שמא יעבירוהו על דת. (ועיין בס"ק שאחרי זה).
[קכ"ה] עיין במ"מ. ועיין תוס' בגיטין שם במעשה דד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון,

מראה מקום

*קכה) עיין לשון הש"ך סימן שמ"ה ס"ק ו'.
קכו) בדק הבית [סימן קנ"ז] בשם או"ח. עיין בש"ך קנ"ז ס"ק א'.
קכז) עיין ב"ק דף צ"א

הלכות

על דת, או שיעבירוהו [קכה] קכה) לעבירה (עיין מ"ש בזה),
(או שיעשו לו יסורים *קכה) ויהרגוהו, מותר להרוג את
עצמו וקדושים גמורים הם. ויש קכו) חולקים על זה.
טו ונראה דה"ה בסכנת אבר שאסור לאדם לחבל קכז)

ב' וברמב"ם פרק ה' מהלכות חובל ומזיק הלכה א', וע' תוספתא ב"ק פרק ט' חייב על נזקי עצמו וכו' פטור
ודינו מסור לשמים שנאמר דמכם לנפשותיכם מיד נפשותיכם כו' ע"ש.

עיונים

כו' (עיין בסק"פ). צ"ל ג"כ כנ"ל, אף לפ"ד הגאון
בסק"י (הבאתיו בס"ק ק"ג ע"ש). ושם אין צריך
שעה צריכה לכך, דגם הנאת עצמן לא מהני
בגילוי עריות, מ"מ הוה כאן הנאת עצמו לענין
ההיכר דחילול ה', ודו"ק. עיין לעיל שם.
ולפ"ד הב"ח בס"ק ק"ד יש לומר דבשעת הגזירה
הוא, ואפ' בהנאת עצמן אסור וחבלו בעצמן שהיו
יראים שע"י יסורים יעברו. (ועיין בס"ק הנ"ל).
אך לפי"ז ג"כ הותרו לחבל בעצמן מפני חשש
חילול השם, ואין חיוב רק שרצו להחמיר. ואם
נאמר שייראו פן יכריחום שיעשו מעשה כגון
שיביאו בעצמן כו' (והגם שיש לדקדק איך סמכו
בחששם חשש רחוק כזה) א"כ הותרו לחבל
בעצמם משום חשש שיעבירו במקום שצריך
עפ"י דין לקדש ה' (הגם שבדיעבד אונס רחמנא
פטריה).

אשר מכ"ז הנכון לומר כמ"ש בשם הריטב"א,
וע"ש בגיטין בתירוץ הב' ועוד דעינו היו מענין
אותן ולא היו הורגין אותן, ע"ש, וזה א"א שיענו
אותם שיעשו מעשה (ע"ל), א"כ מוכח מזה כנ"ל
דאף שיהיה שב ואל תעשה. ועיין ביפה ענף
במדרש איכה על פסוק על אלה אני בוכיה וז"ל
וא"ת והלא בכיה זו בזה יעבר כו' כמו שאמרו
רז"ל קרקע עולם כו' וי"ל דהכא לאו להנאתם היו
מתכוונים אלא להעביר כו' ולחלל, ובכה"ג לכו"ע

רש"י ילדים למשכב זכור וילדות לפילגשים,
קפצו לתוך הים, נשאו ילדים ק"ו כו' אף הם
קפצו, ועיין בתוס' שם ד"ה קפצו והא דאמרינן
(בע"ז) מוטב שיטלנה כו' יראים היו מייסורים כו'.
ויעויין גם בתוס' דע"ז שם י"ח. היכא שיראים פן
יעבירו כותים לעבירה כו' ע"י יסורים כו' אז היא
מצוה לחבל בעצמו מתינוקות שנשבו לקלון כו'
ע"ש. ואפשר לומר כוונת התוס' ג"כ כמו שכתב
הריטב"א שם בשם ר"ת שע"י יסורין לא יוכל
לעמוד ויעבירם על דת.

אך אם כוונתו לעבירה היינו כהיא דתינוקות
שהיו יראים שלא יהרגום רק שיעשו להם יסורים
ויוכרחו להניח את עצמם לקלון. ויש לומר דשם
היה רק פרהסיא, דהילדות פנויות היו (והוה רק
זנות ולא גילוי עריות, עיין לעיל) ובפרהסיא אפילו
ערקתא כו' (ועיין לעיל) רק דשם היה להנאת
עצמן, וצ"ל דהחמירו על עצמן דשעה צריכה
לכך כשיעשו כן הרבה יהודים. ויש ללמוד סברה
זאת משעה צריכה לכך שכתבו הפוסקים, א"כ
נלמד מזה ג"כ דמותרים היו גם לחבל בעצמם
במה שהיו יראים פן יעבירו לעבירה ע"י יסורים
במה שרצו להחמיר על עצמם. ועיין בספר יוחסין
דפוס זאלקיו דף מ"ב ע"א מה שכתב שם. ואם
נאמר שהילדות אשת איש היו ולא פנויות, וגם
משכב זכור הוה גילוי עריות (עיין בסק"ג) מ"מ
לפי הנאמר דבגילוי עריות בשב ואל תעשה יעבר

הלכות

מראה מקום

בעצמו ולאבד אבר אחד או חוש מן החושים אם
 יקרה [קכח] קכח) לו דבר שיצרך למסור אבריו ולא
 יעבר על עבירה, מוטב שיאבדו אחרים ולא יחבול
 קכח) כנ"ל מאחר דהשוה
 הש"ך בסק"ג לענין מקום
 שיעבר ואל יהרג.

עיונים

והרוג כו' עכ"ל, פתח בקושיא דהא קרקע עולם, וסיים בתירוצו בשלא להנאת עצמן. ויש לעיין, וגם הוא להנאת עצמן, מ"מ משום החומרה שלא יעברו, חבלו בעצמן. (אך מה שאפשר לומר עוד שהשר שצוה לשבותם לקלון כוונתו היה רק להעבירם על דת ושיבעלו אחרים, עיין מאור ומלחמות סוף פרק בן סורר, ובר"ן ובפרק כל שעה, אך מ"מ לא יהיה רק להחמיר, ועיין בזה ואין להאריך כעת).

והרוג כו' עכ"ל, פתח בקושיא דהא קרקע עולם, וסיים בתירוצו בשלא להנאת עצמן. ויש לעיין, וגם הוא להנאת עצמן, מ"מ משום החומרה שלא יעברו, חבלו בעצמן. (אך מה שאפשר לומר עוד שהשר שצוה לשבותם לקלון כוונתו היה רק להעבירם על דת ושיבעלו אחרים, עיין מאור ומלחמות סוף פרק בן סורר, ובר"ן ובפרק כל שעה, אך מ"מ לא יהיה רק להחמיר, ועיין בזה ואין להאריך כעת).

ואפשר לומר דאפשר דכאן שאני שאם היו מעונין מהגויים והיו עושים בהם מה שירצו היה בזה חילול השם גדול שכבש ישראל ועשה בהם כל חפצו. ועל דרך זה פירשו המפרשים אצל שאול שאם יהרגו אותו הפלישתים יהיה בזה חילול השם ואזלי ומודה ויתנו עוז לע"ז, עיין בכלי יקר שם במה שכתוב שם [שמואל א' פרק ל"א פסוק ד'] ואל יתעוללו בי הערלים. ועיין במתנות כהונה פירוש על מדרש ג"כ שיהיה חילול כבוד שמים אם יתעוללו בו הפלישתים, ועיין בזרע אברהם שם בשם היפ"ת בשם רש"א ששאול היה מלך ראשון כו' ע"ש. ועיין ברש"י פסחים נ"ג: ד"ה מה ראו כו' ולא הרגו עצמם כמו שעשה שאול כו' ע"ש, ועיין.

ויש לעיין בההיא מעשה דרבי צדוק ורב כהנא סוף פרק א' דקדושין דף מ' ע"א דסליק ונפל מאיגרא כו' ועיין ברש"י שם ד"ה שגר תנורא כו' ואשה גדולה היתה שאינו יכול לפטור הימנה ומסור בידו להרגו עכ"ל, ושם היה איסור דגילוי עריות, ישראל הבא על הכותית, (עיין סעיף ז')

ואפשר לומר דאפשר דכאן שאני שאם היו מעונין מהגויים והיו עושים בהם מה שירצו היה בזה חילול השם גדול שכבש ישראל ועשה בהם כל חפצו. ועל דרך זה פירשו המפרשים אצל שאול שאם יהרגו אותו הפלישתים יהיה בזה חילול השם ואזלי ומודה ויתנו עוז לע"ז, עיין בכלי יקר שם במה שכתוב שם [שמואל א' פרק ל"א פסוק ד'] ואל יתעוללו בי הערלים. ועיין במתנות כהונה פירוש על מדרש ג"כ שיהיה חילול כבוד שמים אם יתעוללו בו הפלישתים, ועיין בזרע אברהם שם בשם היפ"ת בשם רש"א ששאול היה מלך ראשון כו' ע"ש. ועיין ברש"י פסחים נ"ג: ד"ה מה ראו כו' ולא הרגו עצמם כמו שעשה שאול כו' ע"ש, ועיין.

ויש לעיין בההיא מעשה דרבי צדוק ורב כהנא סוף פרק א' דקדושין דף מ' ע"א דסליק ונפל מאיגרא כו' ועיין ברש"י שם ד"ה שגר תנורא כו' ואשה גדולה היתה שאינו יכול לפטור הימנה ומסור בידו להרגו עכ"ל, ושם היה איסור דגילוי עריות, ישראל הבא על הכותית, (עיין סעיף ז')

מראה מקום

קכט) רמ"א [קנ"ז ס"א]. וברמב"ם פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד'. וע' ביאורי הגאון [ס"ק י"ט] מספ"ד דכתובות [נ"א]: הני נשי דגנבי כו' ודאי שבקינהו כו' ע"ש.

קל) עיין מ"ש בזה.

הלכות
בעצמו. [ועיין מה שאכתוב עוד מזה].
יו אעפ"י שבמקום שאמרו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג פטור דנקרא אנוס (קכט), מ"מ אם היה יכול לברוח ואינו עושה, הרי הוא ככלב שב על קיאו ונקרא מזיד. גם יש לעיין [קל] קל) אם אפשר לברוח, אם מותר שלא לברוח ולהרג על קידוש ה'. (עיין מ"ש בזה).
אעפ"י שאמרו [קלא] קלא) בכל המצות בצנעא יעבור

קלא) בית לחם יהודא סעיף קטן א' בשם רדב"ז. ובהגהת שו"ע לק"ה, שיורי כנה"ג [הגהות טור] אות א'.

עיונים

לחם יהודא בסק"ז דמ"מ קיל דכו"ע מודים דרשאי להחמיר על עצמו, ה"ה שקיל ג"כ דכו"ע מודו היכא שלא יוכל לעמוד בניסיון כשלא יקצץ שמותר לחבל בעצמו, וכ"ש באבר שאין מחללין את השבת שיש בזה קולת, סברת רביד הזהב עיין סעיף י"ג, (אחר ס"ק קי"ד). ואפשר לומר עוד אפילו אם יהיה הספק במה שלא סמכה דעתו לעמוד בניסיון בדבר שרוצה רק להחמיר על עצמו.

ואפשר עוד באם שלא יאבד אברו יהיה בספק נפשות, שמא יצוו אותו לעבור דבר שיצרך להרג עליו, או שיצרך לחלל ה' ואפשר שלא יעמד בניסיון ג"כ, אז יעבר על איסור חובל בעצמו, ואל יכנס בספק נפשות. כמו שמותר לעבר אלאו מפני אימת המלך כו' שהוא ספק נפשות, וכמו שמותר לחלל שבת להינצל ממסירת נפש דע"ז וג"ע כו', עיין מ"ש בסעיף י"ז. ואפשר לפי מ"ש לעיל בשם פרמ"ג שהוא ספק נפשות שיצא רוב דם או פחד, (עיין בס"ק קי"ד), א"כ יהיה גם בזה ספק נפשות, ועדיין צ"ע. ועיין מ"ש לעיל אחר ס"ק קי"ב מההיא דקצצו אצבעותיהם.

[ק"ל] עיין בתוס' פסחים נ"ג ד"ה מה ראו כו' ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו, שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל, ע"ש, א"כ מוכח שרשאים להביא עצמן לקידוש ה'. ועיין בעין יעקב שם הר"ן הביא ממדרש שהלכו ופזרו כו' ואמרו ליה ליחזקאל שהיה אומר להם שהוא מקובל מישעיה חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, מה את בעי דיהוון אמרין הדין צלמא סגדין ליה כל עממיא [אמר לון ומה אתון אמרין אמרו ליה] אנן בעין דניתן ביה פגם דנהוי תמן ולא נסגוד ליה בגין דיהוון אמרין הדין צלמא כל עממיא סגדין ליה לבר מישראל, כו' ע"ש. ואפשר דשם היה קידוש ה' גדול כמו שאמרו דנתן ליה פגם (והוה כמו השעה צריכה לכך).

ועיין ברי"ף שם, ע"ש כוונתו שלמדו מצפרדעים שבודאי יצילו, ע"ש. ועיין בסמ"ק [מצוה] מ"ד ואל ימסור אדם עצמו על מנת שיעשה לו נס כו', ויש לעיין. ועיין בשל"ה שער האותיות אות א' ע"ש. אחרי זה מצאתי בפר"ח על הרמב"ם דהוה מתחייב בנפשו אם יוכל לברוח, ושאני הם גדולי הדור ואיכא קידוש ה' טובא.

[קל"א] יש לומר הטעם כי הוה אבזרייהו

הלכות

מראה מקום

קלב עיין ט"ז סק"ו מהא דסימן קע"ט סעיף ז' ע"ש.
קלג זאת מצאתי בפרמ"ג או"ח סימן שכ"ח במשבצות זהב סק"ד ועיין שם לשונו, ויש לעיין בזה.
 *יש חולקין עיין בשו"ע אדמו"ר סוף סימן ש"ו [סעיף כ"ט] עיין מ"ש בזה.
קלד מג"א סימן תרנ"ו סק"ח.
קלה בפרמ"ג באשל אברהם שם.

ואל יהרג דוקא בשאומרים לו עבור על המצוה כדי לעבור דתך, אבל אם אומרים לו עבור על מצוה זו מפני שאין תורת משה אמת, או שהחליפה אותה, אפי' בצנעא ושלא בשעת השמד ולהנאת עצמו, חייב למסור עצמו.

יז אם ע"י עבירה אחת [קלב] קלב] שיעשה מעצמו תלוי בזה הצלת נפשו, מותר לעשות כן. [ואם אונסים [קלג] קלג] לאדם לעבר מאחד מג' עבירות אם בעצמו יכול להינצל ע"י חילול שבת, יחלל שבת ואל יעשה כן*].

עיונים

בן אבקולס יאמרו בעלי מומין כו' שאם היה בצנעא היו מותרים לעבור עליו מפני אימת המלכות (דספק נפשות הוה). ומזה הוכיח המג"א [שם] אלא משום שהיה בפרהסיא ויאמרו בעלי כו'. וענותנותו של זכריה כמו שכתב רש"י שלא הרגו לזה.

אך עדיין מגומגם משמעות הגמ' יאמרו בעלי מומין קרבים כו' ולא משום חילול ה' דפרהסיא. ונראה לומר שהם מפרשים ענותנותו של זכריה דלא כרש"י וקאי על מה שאמר יאמרו בעלי מומין כו', ועיין מהרש"א בהגדה שם וז"ל שזה שלא נקרב קרבנו של מלכות ע"י רבי זכריה החריבה כו' וסברי שהיה להנאת עצמן, אך ענותנותו שאמר יאמרו בעלי כו' (ומה שאמרו ענותנותו ר"ל היינו שמצד הענוה ושפלות היה מחזיק את עצמו ואחרים לקטני הדעת, שלא יאמרו משום שלום המלך רק בכל מקום כו'. ועיין מהרש"א שם), ולמד המג"א דאימת המלכות הוה הסכנת נפשות שבמקום שאמרו יעבר גם בזה יעבר.

דהעברת על דת (והספר רדב"ז אין בידיו). ועל פי זה אפשר שמפרשים מאן דלא ס"ל דשב ואל תעשה יעבור בפרהסיא הא דאגדתא בראשית שהבאתי בס"ק פ"ה ע"ש.

[קל"ב קל"ג] עיין שם מההיא דגיטין נ"ו א' להקריב בעל מום למזבח מפני אימת המלכות. ויש לעיין שם דסברו שהמלך שלח כן הקרבן בעל מום שלדידהו לא הוה מומא, א"כ אין כוונתו להעביר רק להנאתו, ושם היה בפרהסיא מפני עשרה ישראל, ע"כ רצה להקריבו שבפרהסיא והנאת עצמן יעבור ואל יהרג, והם סברו להנאת עצמו עשה ששלח להם מה שלדידהו לא היה מומא, וזכריה בן אבקולס אמר יאמרו בעלי מומין קריבין ואפשר משום דהשעה צריכה לכך שיאמרו כו'. (ועוד שנסתפקו אימת המלכות אי הוה ספק נפשות). והגם שהבינו שבר קמצא מסר אותם אצל המלך, והראיה שרצו למקטליה רק שלא יאמרו מטיל כו', מ"מ סברו שהמלך ניסה אותם אם יקבלו קרבנו שלפ"ד תמים הוא בפרהסיא הוה וזהו שהיו טענות זכריה

מראה מקום

קלו עיין רמ"א [קנ"ז ס"א] בשם ר"ן בלולב הגזול, ועיין ביאורי הגאון יו"ד סימן קנ"ז סק"ה בשם מהרי"ו ושם דמשמע מדבריו דהכל מצוות ל"ת אינו מחוייב להוציא ממונו. ועיין שמות בארץ יומא פ"ב ד"ה תניא ר"א אומר כו' איכא דממונו חביב מנפשו דילפינן מבכל מאודך דוקא בע"ז ולא בשאר דבר, ע"ש. אך עיין ב"ח או"ח סימן תרנ"ו הביא משם

הלכות

ומותר לעבור אלאו קלד) מפני אימת המלכות קלה) [דספק פיקוח נפש הוה] (ועיין מ"ש בזה). (ועיין תוס' סנהדרין כ"ו א' ד"ה משרבו כו' ע"ש, הביאו התוס' יו"ט פ"ד דשביעית [משנה ד'] ועיין מ"ש בפרק ז' משנה ד' ד"ה וחכמים אוסרים כו' ע"ש ושם).

יח ובממון צריך [*] ליתן כל אשר לו ולא יעבר קלו) על לא תעשה. ואפי' שבות קלז) דשבת אסור בהפסד ממון. אבל בשב ואל תעשה אפי' מצוה עוברת אין צריך לבזבז יותר מחומש. (ועיין באו"ח סימן תרנ"ו). והנה במ"ש הידור מצוה עד שליש עיין מה שכתוב הגאון מהר"ל מפראג בספרו נתיבת עולם נתיב התורה

ראיה דאין מחויב בכל ל"ת, דאל"כ הא איצטריך בכל מאודך לדיוקא, ע"ש, ודוקא בע"ז דכתיב בכל מאודך, ע"ש בביאור הגאון.

קלז) עיין ביאורי הגאון שם סק"ד ובאו"ח סימן תרנ"ו סק"ו. ועיין בפרמ"ג שם באשל אברהם סק"ח שנסתפק באיסור ל"ת דרבנן אם מחוייב ליתן כל הונו או רק חומש, דלא תסור להרמב"ם דאורייתא

עיונים

ואפי' אין שם אלא איסורין דרבנן כגון חלב שחלבו גוי או שומנו של גיד או שאר איסורים דרבנן, חייב ליתן כל ממונו עד שימצא היתר, ומי"מ אינו מחוייב מן הדין לקחת בהמתנה עד שיהיה לו מעות לפרעם ושמא לא יהיה לו מעות והנכרים חובשים ומייסרים אותו ויבא לידי סכנה, הרדב"ז שם וכו' עכ"ל, ע"ש. ועיין תוס' סנהדרין כ"ו א' [ד"ה משרבו] מתירין ראשון שם על דרבנן אין להוכיח להקל ד"ל בזה דבכה"ג לא גזרו כמו שמצינו בכמה מקומות, ויש לעיין ואין כאן מקום להאריך.

ועיין תוס' יו"ט פרק ג' דשביעית משנה ג' ד"ה ולא בנבילות ובמשנה ד' ד"ה וחכמים אוסרים, ע"ש. וכ"כ בשו"ת כנה"ג יו"ד סימן קנ"ה [הגהות]

[*] ועיין בתשובות חות יאיר סימן קפ"ג לענין יין נסך דאף בל"ת דרבנן יתן כל ממונו ולא יעבור (ועיין פתחי תשובה סימן קנ"ג) [קנ"ז] סק"ד וס"ק י"א שהביא החו"י והקשה מה שסותר למה שכתב בעצמו בתשובה סימן קפ"ג ע"ש. העתק משיורי כנה"ג חלק או"ח סימן תרכ"ו אות ד' נ"ל מי שהוא בין הנכרים ואינו מוצא לאכול אלא דברים האסורים אם אין שם אלא דברים האסורים בלאו על אכילה ראשונה לקיום גופו נותן כל ממונו ולא יאכל איסור, ולאחר מכאן אנוס הוא מחמת נפשות ואוכל ממה שימצא הקל תחלה, אם אפשר לו לאכול פחות מכשיעור אוכל, ואם מצא בשר נבלה לא יאכל חלב ודם שהם בכרת.

הלכות

מראה מקום

כו', ע"ש. [ובזה יש להאריך ולא עת האסיף פה].
קלח ריב"ש שפ"ז, ועיין שו"ע יו"ד סימן רל"ב בט"ז ס"ק י"ז ובש"ך ס"ק כ"ז.
קלט רמ"א שם ועיין ביאורי הגאון ע"ש.
קמ של"ה שער האותיות אות אל"ף [אות נ"ז] ובשם מהר"ם רקנטי כ' והוא בספר פסקי רקנטי [דיני תשובה] סימן ע' יעו"ש באורך כל זה. וכ"כ בשו"ר כנה"ג.
קמא עיין בתענית דף י"ח ע"ב כשבקשו טוריינוס להרוג את לוליינוס ופפוס אחיו בלודקיא עיין רש"י

ד"ה לוליינוס ופפוס כו' וי"א שנהרגו על בתו של מלך שנמצאת הרוגה ואמרו היהודים הרגוה וגזרו גזירות על שונאיהן של ישראל, ועמדו אלו ופדו את ישראל ואמרו אנו הרגנוה, והרג המלך אלו בלבד, עכ"ל רש"י.
קמב עיין סוף פרק אלו עוברין [נ], ובפ"ק דב"ב [י:] למ"ש הפר"ח על הרמב"ם [פרק ה' מהלכות יסודי התורה] הלכה ד'.

סוף פרק (ט"ז) י"ח].

ואם עבר על איזה עבירה שחייבים עליה מיתה או מלקות אעפ"י שהיה אנוס קלח) מממון לא מקרי אנוס. ובמקום קלט) שאמרו שצריך למחות ואם לאו הוא נתפס באותו עון, מ"מ בחשש סכנה או שצריך להוציא מעות ע"ז אין צריך. וע"ע בזה בפתחי תשובה בס"ק ד' ובס"ק ה'.

יט המקדש את ה' בפרהסיא בפני עשרה ישראל, קודם שיהרגוהו יברך קמ) בשמחה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש שמו ברבים. וזהו דוקא בפרהסיא כשמקיים מצות עשה ונקדשתי, אבל המוסר נפשו בצנעא, כגון בהני ג' או שעת הגזירה, וכן אלו הקדושים והטהורים מישראל שמענים אותם שיודיעו על דבר מה שיהיה היזק לישראל והם סובלים העינויים אשר הם קשים ממות, אעפ"י שהוא בפרהסיא, מ"מ לא מקרי קידוש ה' לענין הברכה, אלא כשהגוי רוצה להעבירו על דת מדת התורה, מ"מ האיש ההוא רב ועצום וקדוש יאמר לו, והוא מבני עליה כמו פפוס ולוליינוס (קמא) ואין מעלה (קמב) על מעלייתן שאין

עיונים

נפש או סכנת אבר, עיין ש"ך סק"ג, ומשורירי כנה"ג שהבאתי משמע דמחוייב כל ממונו (דע"כ איירי בצנעא או להנאת עצמן מה שאין נותנים לו דבר היתר, דבפרהסיא מאי חושש שיבא סכנה יבא ויבא הלא צריך למסור נפשו, אלא ע"כ דאיירי או בצנעא או להנאת עצמן באופן דאין צריך למסור נפשו, ודו"ק) וא"כ ניפשטא ספיקא

ב"י יו"ד [אות י"ד] ומסיק הכנה"ג ומדבריו למדו שחייב ליקח בהמתנה מן היהודים, עכ"ל וע"ש. ועיין מ"ש בס"ק קל"ג בשם פרמ"ג אשל אברהם שנסתפק אם צריך למסור כל ממונו בדרבנן או רק חומש, ע"ש. ובפרהסיא כתבתי לעיל בשם הפר"ח דאפי' הרמב"ם ס"ל דמחוייב למסור נפשו וצ"ל בצנעא בדבר שממון קיל ממסירות

מראה מקום

קמג (ירושלמי על משנה סוף פרק ח' דתרומות [הלכה ד'] ובבראשית רבה סוף פרשה צ"ד, תוספתא סוף פ"ז [הלכה כ'] דתרומות. **קמד** שם. **קמה** מה שנ"ל. ומשמעות הר"ן ביומא

הלכות

אדם יכול לעמוד במחיצתו.

כ גוי שאמר (קמג) לסיעת ישראל תנו לנו אחד מכם ואהרגנו ואם לא אהרוג את כולכם, אם לא ייחד [קמד] להם איזו יתנו אז יהרגו כולם ולא ימסרו נפש אחד מישראל [והטעם] [קמה] [קמה] שעל כל אחד ואחד האיסור להציל את עצמו בנפשו של חברו, דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דחברך והוא ינצל

עיונים

דפרמ"ג. ועיין ס"ק ק"ח. ועיין כלאים פ"ז משנה ו' עד כמה נתן לפועלים עד שליש, וע"ש בפירוש הר"ש שכתב כדאמר רב הונא ב"ק ט' מצוה עד שליש, עכ"ל, ולכאורה הא התם במצות עשה הא בל"ת יתן כל ממונו כמ"ש באו"ח סימן תרנ"ו, וע"ש ברע"ב דהאיסור משום מראית עין, וי"ל דבכה"ג קיל משאר ל"ת, ואפשר אפי' משאר איסור דרבנן מלענין ביטול דאיסור מראית העין, ע"ש בתוס' יו"ט פ"ב משנה א' ד"ה ימעט מהירושלמי, ע"ש.

[קמ"ד קמ"ה] עיין בר"ן פרק יום הכפורים שהביא אהא דמאי חזית דדמא דידך סומק כו' וז"ל ומיהו אם אמרו נכרים תנו לנו פלוני שבינכם ואם לאו נהרוג כולכם וידם תקיפה לעשות כן ימסרוהו לו ואל יהרגו כולם כיון שאם לא יעשה יהיה הוא והן נהרגין דגרסינן בירושלמי כו', ע"ש שהביא משם דביחדו ס"ל לר"י דימסרוהו אפי' אינו חייב מיתה, ובלא יחדוהו יהרגו כולם, ומדכתב שידם תקיפה לעשות כן וממה שכתב יהיה הוא והן נהרגין, משמע דס"ל כמו שכתב הסמ"ק מצוה ע"ח ונראה דמירי שהוא בסכנה עמהם (עיין מ"ש לקמן) ע"ש, והוא מהתוספתא שנביא לקמן. ובאופן שלא ימלטו מתחת ידם שידם תקיפה,

אבל אם הם בחוץ או הוא בחוץ מסכנה שיוכל להימלט, מאי חזית, ומ"מ אף באופן זה שידם תקיפה להרוג כולם אם לא יחדוהו לא ימסרוהו ויהרגו. ונראה לי לפרש הטעם בזה (וכפי משמעות הר"ן שם שהביא כ"ז אחר פירושו במאי חזית דדמא כו' דטעמו של דבר לפי שחביב נפשו של ישראל כו' אבל עכשיו שיש כאן ישראל נהרג כו' למה יטב בעיני המקום שתעבור כו' למה יהא דמך חביב עליו כו' ע"ש) כיון שאם ימסרו אחד ינצלו כולם מאי חזית שתנצל ע"י חברך, ינצל חברך ע"י (עיין מ"ש בס"ק ל"ו במעשה דבן דמא כו' לחד פירוש הא דאמר וחי בהם ולא שימת בהם, הגם דלהתרפאות מן הגוי משום סכנה, מ"מ במעשה ההיא דודאי מת כיון שהתירו בזה האופן להתרפאות מן הגוי מקרי וחי בהם לגבי ודאי מת, ע"ש, ועל דרך זה גם כאן אף שיהרוג כולם אם לא ימסרו, מ"מ הא דיוכל חברו להינצל בודאי ע"י מסירתו, אמרינן לגבי זה מאי חזית כו' וכעין סמך בעלמא הוא, ודו"ק. והגם שיהרגו כמה נפשות מישראל מ"מ על כל אחד ואחד האיסור שלא יציל נפשו בנפש חברו כמו ביחדו להם והוא בחוץ. (או לר"ל כשאינו חייב מיתה אף שהוא

הלכות

מראה מקום

פרק יום הכיפורים ועיין
מ"ש בזה.
קמו עיין מ"ש בשם היפה
תואר ומ"ש בזה להתיר.
קמו עיין בנזר הקודש שעל
ב"ר בשם היפה תואר סוף
פ' הנ"ל ואיירי לשיטתו שם.
ועיין עוד מש"ל. וכן הובא
בשיורי כנה"ג [הגהות ב"י]
אות מ"ז ע"ש.
קמו משמעות מתשובות

על ידו].

[ומ"מ נראה דאם כולם קשורים בשלשלת שבודאי
יהרגו כולם, יוכלו לפייס אחד מהם שימסור נפשו
וינצלו על ידו, ואעפ"י שאין אדם שליט בעצמו
למחול על דמו, מ"מ כיון שבין ובין כך יהרגו
בודאי מאי נ"מ, וצ"ע לדינא. אבל אם יש אפשרות
במציאות דחוק קמו] שינצלו [קמו] קמו], אסור לו
להתפייס ולמסור את עצמו ויעויין בפוסקים].

עיונים

לא יועילו בזה ויהרגו כולם והוא יהרג בין כך
ובין כך, ועיין ודו"ק. ע"ש לשון הכס"מ (ועיין
תשובת הב"ח סימן מ"ג) ובאמת מצד זה הוא
סברת רבי יוחנן דביחודוהו ימסרוהו אף שאינו
מחוייב מיתה ופסקו כרבי יוחנן (עיין מ"ש
לקמן) הר"ן וסמ"ק וק"ל.
[קמ"ז] עיין מ"מ בשם יפה תואר ונ"ל דאיירי
באופן שכ' שם הנזר הקדש בסימן הקודם
שיש אפשרות במציאות רחוק להימלט, ע"ש.
ומ"מ יש לעיין מההיא דהרוגי לוד בתענית
י"ח ע"ב, מ"מ ס"ק קמ"א. (ועיין ספר חסידים
סימן תרצ"ח, ע"ש) שאין מעלה על מעלתן
שהצילו במסירת נפשם רבים מישראל, ויש
לחלק ששם הוי עי"ז גזירה על שונאיהן של
ישראל, משא"כ בישראלים מועטים. וצ"ע.
ויש עוד לחלק וצ"ע בס"ק ר"א. ועיין בשו"ת
יד אליהו סימן מ"ג שחילק בין אם הוא ג"כ
בסכנה ובין שהוא בחוץ שאסור, ע"ש.
[קמ"ח] עיין בתשובת הב"ח [שם] שהשאלה
היתה שאם לא ימסרוהו הראשים למשפט
כו' יכנסו המה תחתיו לכל עונשים שיצא
מפי המלך, ע"ש ועיין בתשובה שם. אבל אם

בסכנה עמהם) שיהרגו כמה נפשות בשביל
אחד כשיוכל להימלט, מ"מ על כל אחד ואחד
האיסור שלא יציל נפשו בנפש חברו, וכן יש
לומר כאן אף שאם לא ימסרוהו יהרג ג"כ,
מ"מ כיון שלא יחד, החיוב על כל אחד ואחד
שלא ינצל ע"י מסירת חברו.
ומ"מ נ"ל בזה יוכל למחול על דמו כשרואה
שבודאי יהרג, כיון שבאמת אין נ"מ, שבין
כך וכין כך יהרג, רק שאסור לכל אחד להציל
נפשו בודאי ע"י מסירת חברו למיתה, דמאי
חזית, ע"כ יוכל למחול ע"ז, ולא מקרי חובל
בעצמו. (ועיין מ"ש בס"ק שאחר זה) ונראה
שזהו כוונת הכס"מ בהלכה ה' לפי מה שכוונתו
שקושיית הרמ"ך שם הוא על יחודוהו. ועיין
שו"ת הב"ח סימן נ"ו ובשיורי כנה"ג אות מ"ז
דהרמ"ך קאי איחודוהו, ומה שתירצו דסברא
דמאי חזית איירי ביחודוהו ובלא יחודוהו,
ע"ש, ולא הוצרך לומר דקבלה היתה בידם
דשפיכות דמים יהרג ואל יעבור ונתנו טעם
מסברא כו' רק לתרץ דעת ר"ל דאפי' ביחודוהו
לא ימסרוהו, אא"כ חייב מיתה כשבע בן בכרי,
דשם אין לומר כנ"ל כיון שאם ימסרו אחר

מראה מקום

הב"ח [הישנות] סימן (ע"ג)
[מ"ג] וממה שכתב הט"ז
[קנ"ז] ס"ק [ח].
קמט עיין בתוספתא
ובב"ר שם. ועיין סמ"ק
מצוה ע"ח עיין מ"ש בזה.
קנ ע"ש בהרשומים לעיל.
קנא עיין סמ"ג [לאוין]
סימן קס"ה. ועיין ב"ח שם
כ' יוחנן בירושלמי שם,

הלכות

וה"ה לענין יסורים [קמח] קמח) אם מבקשים באופן
זה, יסבלו כולם יסורים, ואל ימסרו את אחד [ולענין
ממון עיין לקמן]. וכ"ש אם אפשר שינצלו שאל
ימסרו אחד משום ודאי הצלת נפשם.
ואם יחד להם שאמר הגוי תנו לי פלוני להרגו ואם
לאו אהרוג את כולכם, אם הוא חוץ לסכנה [קמט]
קמט) יהרגו כולם ואל ימסרו אותו. ואפ' אם הוא קנ)
חייב מיתה מצד דין המלכות. ואם הוא ג"כ בסכנה

עיונים

בדיניהם או אפי' יסורים אינו חייב, ועיין בשו"ע
או"ח סימן שכ"ט סעיף ח' לענין שאין צריך
לסכן עצמו בספק כשהוא חוץ כדי שלא יבא
חבירו לידי ודאי סכנת נפשות, ע"ש, אך הכא
שאני. ויש לעיין בכ"ז.

ולענין ספק סכנת נפשות למסור אחד לספק
סכנת נפשות, לכאורה יש להוכיח מדברי הב"ח
בתשובתו שם דכ' דלענין למסור לכתחילה
אע"פ שאין מורין כן, אם אינו מוסרו לודאי
הריגה, רק סתם מוסרין לכתחילה, ושם איירי
שהם יקבלו עונשו, משמע דלא מהני זה רק
לענין להורות כן לכתחילה, אבל דוקא באופן
שעפ"י דין יוכלו למסור, ע"ש שהיה המעשה
באופן שהוא גרם לעצמו בדיניהם, אבל בלא
זה אף שהוא סכנת נפשות דרבים בספק
נפשות ויחיד לא היו מתירים, ע"ש וק"ל.
אבל בספק סכנת נפשות דרבים למסור אחד
ליסורים צריך לי עיון. ולכאורה יש להתיר.
ועיין, ודו"ק. ועיין מה שאכתוב עוד בזה בס"ק
קע"ה.

[קמ"ט קנ"א] עיין מ"מ. ועיין בתשובת הב"ח
סימן מ"ג שהביא התוספתא סוף פ"ו דתרומות
אבל אם יחדו להם כגון שיחדוהו לשבע בן

יהיה באופן שאם לא ימסרוהו ליסורים יהרגו
כולם נראה שאף באופן שאסור למוסרו, כגון
ביחדוהו והוא בחוץ מסכנה, מוטב שיסבול
יסורים משיהרגו כמה נפשות מישראל. (ועיין
מ"ש לעיל סוף סעיף ח' בשם הפרמ"ג בשם
רדב"ז שאינו החיוב להניח את עצמו לקצוץ
אבר בשביל שלא יהרגו הגוי לישראל, וע"ש
בפרמ"ג משום דהוה ספק סכנת נפשות שלו,
ע"ש הטעם, ובעניינינו הגם דגרע שיצרך
למסור להישראל בעצמו, מ"מ יש כאן ספק
נפשות אחרים בשביל ודאי שלו, וביסורים
אפשר דגם ספק נפשות אין כאן, ויש לעיין).
וכן כשלא יחדו אפשר ג"כ יוכלו ליתן אחד
(וכל שכן כשיוכלו לפייסו) ליסורים משיהרגו
כולם.

ויש לעיין עוד גם לפ"ז אם כשלא ימסרוהו הם
בסכנת נפשות (וכגון באימת המלכות כמ"ש
בס"ק קל"ד קל"ה ע"ש) למסור ליסורים או
לספק נפשות, (וכגון שאפשר שיבא לידו דבר
זה שיצטרך למסור נפשו או למיתה כו') בלא
יחדוהו או כשיחדוהו והוא בחוץ, או לפי מה
שפסק בט"ז עיין מ"ש לעיל דדוקא כשחייב
מיתה ויהיה באופן שאינו חייב מיתה אפי'

הלכות

מראה מקום

ובסמ"ק ע"ח. ובר"ן
פרק יום הכיפורים.
קנב) ועיין בשו"ר

עמהם קנא) דבין כך ובין כך יהרג רק שאם לא ימסרוהו
יהרגו ג"כ, ימסרו אותו. וגם יכולים להרגו בעצמם ואל

כנה"ג [שם] סימן קנ"ז אות ל"ח ע"ש. עיין ר"ן שם. ובכס"מ בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ה'.

עיונים

שיוכל להימלט והם במצור ומסובבים מן
האויבים נסתחפה שדיהם ואפילו לא ימסרו
ע"ש. (ושמחתי שכוונתי בדעתו לגרסו
ומצאתי און ל').

ועל פי זה יתפרשו דברי הסמ"ק כל הברייתא,
שאחר שהביא הא דר' יוחנן מירושלמי
דביחודו מותר למוסרו אף שאינו חייב מיתה,
והלכה כוותיה לגבי ר"ל, הביא ג"כ הא (הא)
דר' יהודא דר' יוחנן בשטתיה (ור"ל כר"ש
שם) והלכה כוותיה לגבי ר"ל, הביא ג"כ הא
דר' יהודא דר' יוחנן כשיטתו ור"ל כר"ש שם,
והלכה כר"י לגבי ר' שמעון, וחלוק דכשהוא
מבחוץ לא ימסרו ע', וכן לשיטת הר"ן, ע"ש.

ועיין ברא"ש סוף פ"ח דתרומות אות ו' דאין
דוחין נפש מפני נפש, ורש"י פירש בפרק בן
סורר [ע"ב: ד"ה יצא] וא"ת מעשה דשבע בן
בכרי הנה ראשו מושלך ארצה, התם אי לאו
מסרוהו היה נהרג בעיר כשנתפשה [יואב]
והוא והם נהרגים, אבל אם היה הוא ניצל
אע"ג שהם נהרגין לא היו רשאים למוסרו
כדי להציל עצמן, א"נ משום דמורד במלכות
הוא, הכי מפרש לה בתוספתא, עכ"ל. (נ"ל
שצ"ל בתוספת' וכן הוא ברבינו ירוחם סוף
נתיב י"ח ע"ש). והנה כונת הא"נ אפי' כשהוא
לא יהרג בודאי שיוכל להימלט, מ"מ במורד
במלכות יוכלו למוסרו. והוא ע"ד שכתב הב"ח
בתשובה שם, דלר"ל כשחייב מיתה אף שלא
היה הוא בסכנה.

בכרי יתנהו להם ואל יהרגו אמר ר' יהודה
במה דברים אמורים שהוא בפנים והם מבחוץ
(פירש הסמ"ק בסי' ע"ח מחוץ לסכנה) אבל
בזמן שהוא מבפנים והם מבפנים הואיל והוא
נהרג והן נהרגין, יתנהו להן ואל יהרגו כולן
וכהא ותבא האשה אל כל העם בחכמתה כו'
א"ל הואיל והוא נהרג כו' ר"ש אומר כך אמרה
להם כל המורד במלכות ב"ד חייב מיתה, ע"כ,
ע"ש שהאריך בפירוש הברייתא להסמ"ק (גם
להריב"ש ע"ש) ע"ש באורך שנדחק בפירוש
התוספתא (עיין מ"ש לקמן).

ולדעתי מה שכתב הסמ"ק מצוה ע"ח וז"ל
ונראה דאיירי שהוא בסכנה עמהן אבל אם הוא
חוץ לסכנה אין מוסרים אותו, ע"ש, והסמ"ק
פסק כר' יוחנן מירושלמי שם וכיון בלשונו
חוץ לסכנה ללשון התוספתא, והתוספתא
שהביאה רק החילוק בין שהם בחוץ או בפנים
חדא נקט, ע"ש בתשובה וזהו לדוחק, כיון
שכוונת הסמ"ק לתוספתא למה לא הביאה
בלשונה. אח"כ מצאתי בספר נזר הקדש
פירוש על בראשית רבה פ' צ"ד וז"ל גירסא
שלפנינו אין להולמה, ודברי המפרשים אינם
מספיקים כלל מכמה צדדים אשר אין להאריך
וכמבואר למשכיל, ע"ש אלא העיקר בנוסחות
הספרים המדויקים דהכי גרסינן אמר ר' יהודה
אפי' יחדוהו אין נותנין בד"א שהוא מבחוץ והן
מבפנים, אבל הוא והן מבפנים יתנו להם ואל
יהרגו כו', ע"ש פירושו כיון שהוא מבחוץ

מראה מקום

הלכות

קנא שיטה זו הוא דעת הרמב"ם שם הלכה ה'. ועיין כו' והגה"מ שם.

יהרגו כולם. (דאין קנא) כאן סברת מאי חזית).

וי"א דאם [קנא] קנא הוא מחוייב מיתה כשבע בן בכרי

קנא עיין ב"ח בתשובות שם, ובט"ז סק"ח, עיין מ"ש בזה. עיין בית לחם יהודא [שם ס"ק ט"ו].

עיונים

ופירוש הראשון הוא כר' יוחנן ור' יהודה כפי שחלק בתוספת' (וכמ"ש לפי גירסא הנ"ל). ופירוש הב' הוא כר"ל וכו"ר שם בברייתא. ואיכא למימר או דס"ל לפי פירוש הב' כהרמב"ם פ"ה, או שמפרשים דרש"י לא פליג אר"ק שמוסיף דכשחייב מיתה אפי' דכשהוא חוץ מסכנה ימסרוהו, וגם ר"י לא פליג עליו בזה רק שיש לעיין דע"כ מעשה דשבע בן בכרי היה באחד מב' האופנים, או שהיה יוכל להינצל, והטעם משום דחייב מיתה דמורד במלכות, ועיין ט"ז סק"ח, או שלא יוכל להינצל ואע"פ שזה דמורד במלכות לא היה היתר בשביל זה למסורו, וצ"ל דמצד הסברא אנו אומרים ב' האופנים.

ועל פי זה יש לעיין להסמ"ק והר"ן ולפי מה שחילק הסמ"ק בין כשהוא מבחוץ לסכנה כר"י בברייתא אם ס"ל ההיתר דחייב מיתה אפילו כשהוא מבחוץ, ונ"מ לפי מה שפסק הט"ז בסק"ז להחמיר כהרמב"ם דאסור למסורו אא"כ חייב מיתה, אם פסק ג"כ כהקולא שיהיה לשיטתיה כמו שכתב הב"ח בתשובה שבחייב מיתה מותר למסורו אפי' כשהוא חוץ לסכנה. ואם נאמר דבזה גם הסמ"ק מודה אפשר לומר דזהו אליבא דכו"ע. והנה הט"ז לא הביא קולא זו, והש"ך [ס"ק] ט"ו כתב על דברי הב"ח במה שכתב כמה חלוקי דינים וכתב עליו בזה"ל והיה נראה שאין דבריו מוכרחים, ולפי שהרחיק עדות שבתשובה בירר דבריו בראיה ברורה לא השגתי עליו, עכ"ל. ונראה מדבריו שלא ראה שו"ת הב"ח.

אך לכאורה בחילוק זה דחייב מיתה אף מחוץ לסכנה יש להוכיח מדברי התוספתא סוף פ"ו דתרומות ובב"ר שם (הובאה בתוס' יו"ט סוף פ"ז דאהלות) ע"פ מש"ל. אלא דצ"ל דזה אינו מוכרח, דאפשר לומר דלפי מה שאמר ר"י לחלק בין כשהוא בחוץ או בפנים בסכנה עמהם אין נ"מ אפי' כשחייב מיתה באופן דשבע בן בכרי דהוא רק דין המלכות, עיין ט"ז ס"ק ח' ושבע בן בכרי היה באופן שהיה בסכנה עמהם שלא יוכל להימלט, (ועיין שמות בארץ ביומא פ"ב ורש"י הוא דחדיש לחלק בזה), וא"כ גם לפי מה שפסק בט"ז להחמיר, מ"מ לא יהיה ס"ל להקל כשחייב מיתה והוא מחוץ לסכנה שיהיה מותר למסורו. ואפשר שגם הרמב"ם אין כוונתו רק דוקא שהוא בסכנה עמהם ולא אפשר להינצל. (ועיין שמות בארץ שם לפי השני) ור"ש דאמר שם מורד במלכות הוה קאי ג"כ אהוא בפנים בסכנה עמהם דאפי' הכי אסור למסור אם לא כשחייב מיתה, אבל כשהוא מבחוץ אסור למסור אף כשחייב מיתה בדין המלכות משום מאי חזית. ועיין. וזהו כוונת הש"ך במה שכתב שאין דבריו מוכרחים, ועיין. ולפ"ז הגם דפסיק לקולא כהרמב"ם אבל לא להקל בזה, ועיין בשיורי כנה"ג [הגהות ב"י] אות מ"ז שהאריך בזה.

[קנ"ג] עיין בכס"מ שם שהקשה לר"ל דאסור למסור אף ביחדו אם אינו חייב מיתה כיון דלא

הלכות

מראה מקום

קנה) ט"ז שם. ועיין בשו"ע אדמו"ר הלכות נזקי גוף ונפש סעיף (י"ג) [י"ד] ע"ש.

ואפי' שאינו חייב רק בדין הגויים קנד) מדינא דמלכותא שעשה איזו מעשה שגורם לנפשו עפ"י דיניהם מיתה, כגון אלו שעושים הזיופים קנה) או בשאר דברים שיש

קנו) בית לחם יהודא [שם], ובבאר הטיב [שם ס"ק י'] בשם (עשו') בית הלל.

עיונים

וביצה כ"ז א', ובכמה דוכתא בגמרא. ועיין ג"כ בב"י ביו"ד ריש סימן קי"ט ד"ה החשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל בבכורות כ"ט: וידוע דר"י ור"ש הלכה כר"ש, עכ"ל ע"ש, ועיין בחות יאיר תשובה צ"ד שתמה עליו. ועיין בספר תפארת שמואל שכתב וז"ל ר"ל משום דעובדא דבכור אתיא כר"ש, ולשון ב"י אינו מכוון, דהא קי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י. ע"ש בתש"י י"ט, וכ"כ בעל כס"מ פרק י"ב מהלכות מעשר [הלכה ט"ז] להדיא, ע"ש. ועיין ביאורי הגאון שם (ס"ד) [סימן קי"ט] ס"ק י"א ע"ש מה שהביא מקור לדין זה. ועיין ג"כ בבית יוסף ביו"ד סימן צ"ט ד"ה ומ"ש רבינו כמו כל האיסורים שרוב כו' ע"ש. ועיין בראש בנדרים פ"ט סימן ה' ע"ש. ועיין ביאורי הגאון יו"ד סימן קי" ס"ק (כ"ו) [כ"ד] ובסימן צ"ט סק"ו. ומה שתמהו על הב"י סימן קי"ט יש לעיין דגם בבה"ג סי' מצאתי שכתב דר"י ור"ש הלכה כר"ש. ועיין בפר"ח שתירץ שהרמב"ם הוכיח מההיא מעשה דריב"ל בירושלמי שם, ובב"ר שם בההוא גברא דתבעיה מלכותה דערק ללוד ואקיף מלכא מדינתא כו', ע"ש דמשמע דכדין תבעוהו שעשה איזו דבר שיחוייב מיתה, ואם נאמר דהלכה כר"י דביחוד לחוד סגי, א"כ משום מדות חסידות מסקינן חד דרגא שלא למוסרו ביחוד לחוד וכשמחייב מיתה אפי' מדות חסידות ליכא כו', ומאי קאמר ריב"ל ולא משנה עשיתי, הוה ליה

שייך כאן מאי חזית כו' כיון שהוא והם נהרגים. ולפי מה שכתב הב"ח בתשובה שם זהו ג"כ קושית הרמ"ך שהביא הכס"מ, ומה שתירץ שמה שאמרו בשפיכות דמים סברא הוא אינו עיקר הטעם דקבלה היתה בידם דבשפיכות דמים יהרג ואל יעבור כו' ונתן טעם מסברא כו' ע"ש. וכך צ"ל לפי מה שפסק הרמב"ם שם בהלכה ה' ואח"כ בהלכה ז' כתב הטעם דבשפיכות דמים יהרג משום דאין דוחין נפש מפני נפש, וצ"ל ג"כ כנ"ל.

וע"ש ג"כ מה שכתב הכס"מ בטעם מה שפסק הרמב"ם כר"ל לגבי ר"י דהלכה כותיה משום דהוא ספק נפשות. ועיין בפר"ח שהקשה ע"ז כיון דקי"ל כר"י לגבי ר"ל לא מקרי ספקא, ע"ש. ועיין מ"ש שם עוד דמקרא יש לדייק. ומה שכתב בב"י לדייק הברייתא עיין שירוי כנה"ג ב' אות מ"ד. ועיין בתשובות הב"ח שהקשה ג"כ לכאורה להרמב"ם דר"ש ור"י פליגי בתוספתא ואיך פסק כר"ש לגבי ר"י דהלכה כותיה נגד ר"ש.

ועיין בספר נזר הקדש על ב"ר שתירץ על קושית הפוסקים על הרמב"ם איך פסק כריש לקיש לגבי ר' יוחנן, ותירץ משום דבתוספתא הנה"ל פליגא בהא ר"ש ור"י והלכה כר"ש לגבי ר"י, ואשטמיטתיה גמ' מפורשת בעירובין דף מ"ו ע"ב ר"י ור"ש הלכה כר"י. ועיין ברא"ש שם ובפסקי הרא"ש. ועיין בבכורות י"א.,

מראה מקום

קנז' בב"ח תשובות שם הובא
בהגהות חדשות, סמ"ק שם.

הלכות

בהם סכנה, וכן המל קנו) את הגויים אעפ"י שמצוה
קעביד, מ"מ אסור להכניס עצמן בסכנת נפשות,

עיונים

למימור דעביד טפי ממשנה, אלא משמע ודאי
דהלכה כר"ל, ע"ש בזה.

ויהיה איך שיהיה לפ"ז פסק הרמב"ם לאסור
למוסרה ביחוד לחוד אפי' כשיהרג ודאי, ועיין
שמות בארץ בפירוש השני, ועיין בלחם משנה
שם, ובשמות הארץ בפ"י הראשון, ובנזר
הקודש שם, דלדידהו לא פסק הרמב"ם רק
שיש איזו צד שימלט דאז לא ימסרוהו אם
לא כשחייב מיתה דשייך בזה מאי חזית כיון
שיוכל להימלט, אבל כשאין יכול להימלט
גם הרמב"ם מודה. ולפי השמות בארץ שם
בזה פליגי ר"ל ור"י דר"י לא חייש שיברח
וימלט, ומדאמר רבא הסברא דמאי חזית אפי'
ביחדוהו משמע דס"ל כר"ל, ע"ש.

ויש לעיין מה יפרשו בהתוספתא הנ"ל. וצ"ל
דר"ל יהיה ס"ל כר"י לחלק בין כשהוא מחוץ
לסכנה דאז לא ימסרו, ומ"מ מודה לר"ש
דכשחייב מיתה אפי' במחוץ לסכנה ימסרוהו,
וכנ"ל לדעת הב"ח בתשובה שם, ע"ש. ור"ש
אפשר דפליג ולא ס"ל רק כשחייב מיתה מותר
אפי' בחוץ לסכנה ימסרוהו וכשאינו חייב
מיתה אף שהוא בסכנה עמהם לא ימסרוהו,
ור' יוחנן ס"ל כר"ש בזה דס"ל דאפי' כשהוא
בחוץ ימסרוהו, אבל לא ס"ל לחלק בין כשחייב
מיתה בדיניהם, ודוחק. (עיין בהגהות מהר"ל
יו"ד קי"ט שם שהראה לספר יד מלאכי סימן
תקי"ז שהאריך בזה ע"כ פסקו כרבא דמשמע
דס"ל כר"ל וכו' ויש לעיין ודו"ק).

ומשמעות הלח"מ שם באופן שכתב הנזר הקודש
דוקא שיש על צד מציאת רחוק שימלט, ובזה

יפלגור"ל ור"י, דר"ל ס"ל כשחייב מיתה מותר בזה
האופן, אבל אי לא, אסור למוסרו אא"כ כשלא
יוכל להימלט כלל כגון שקשור בשלשלת, ור"י
ס"ל דכל שייחדוהו אעפ"י שאין חייב מיתה אם
הוא בסכנה עמהם רק על צד המציאות הרחוק
יוכל להימלט מותר למוסרו. ואפשר לפי דברי
הלח"מ דר"י בתוספתא חילק בין מבחוץ לסכנה
היינו כשהוא יוכל למלוט בודאי לא ימסרוהו
וכשחייב מיתה אפשר דמודה בזה. ואפשר עוד
דכשאין חייב מיתה אסור למוסרו אפי' כשיוכל
להימלט על צד המציאות רחוק, ודיקא בזה
האופן כשחייב מיתה מותר למוסרו, אבל כשיוכל
להימלט בודאי אסור למוסרו אף כשחייב מיתה,
וזה יהיה דלא כהב"ח לדעת הרמב"ם. ור"ש ס"ל
רק שתלוי בחייב מיתה אך ר"י ס"ל כר"י ופירשו
באופן אחר דר"י לא ס"ל כלל דין חיוב מיתה, ומה
שאמר דכשהיא בחוץ אסור דוקא כשבודאי יוכל
להימלט, אבל כשאין יכול להימלט רק על צד
מציאות רחוק ימסרוהו.

ופסק הרמב"ם מצד טעמים הנ"ל לומצד המשמעות
דכשחייב מיתה מותר בכל האופנים, אבל כשאין
חייב מיתה אם יש איזו צד שימלט שנוכל לומר
מאי חזית כמו שאמר רבא לא ימסרוהו. וזה פסק
הרמב"ם כר"ל וכו' בתוספתא. (ויש לעיין מעט
לפי מה שכתב בשמות בארץ לר"י כיון דלא חייש
שמא יברח והוה כספק נפשות יהיה מותר על ידי
זה להציל נפשם ודאי ויש לדחות ודו"ק). (ועיין
במדרש שוחר טוב שמואל רבתי פרשה ל"ב
[סימן ג'] אמרה להן אלף גוברין הוא בעי ולא טב
לכן אלף גברין ולא למחרב מדינתכון אף כל בר

הלכות

מראה מקום

קנח עיין בירושלמי במעשה דעולא בן קשב ע"ש. ויחזרו על כל צדדין קודם שימסרוהו בבאר היטיב [שם] בשם ד"מ. **קנט** ועיין בשו"ת בית יעקב סימן ק"ז ע"ש. עיין ב"ח שם. עיין בבראשית רבא שם בההיא מעשה. **קס** עיין בתשומות הב"ח שם, ובב"ח ובנזר הקודש פ"ע על בראשית רבא שם ע"ש.

קסא ב"ח בתשובות שם.

קסב עיין תשובות הב"ח שם. ועיין בכ"ז גם בשמות בארץ יומא פ"ב בועוד אפשר לתרץ עיין מ"ש בזה. **קסג** ע"ש בב"ח. ובשמות בארץ בועוד אפשר לתרץ.

קסד לפי מ"ש השמות בארץ בתירוצו הא'. ועיין בנזר הקודש שם. ועיין מ"ש בזה.

קסה עיין בנזר הקודש בשם היפה תואר שם.

קסו ט"ז סק"ח.

קסז שם הובא בבאר היטיב ובבית לחם יהודא [שם]. ועיין גם כן בשו"ת הב"ח שם ע"ש.

קסח בס"ק ז' ע"ש. **קסט** משנה סוף פרק ח' דתרומות. ועיין ר"ן

בכל זה ימסרו אותו ואל יהרגו. ואפי' שהוא קנז) בחוץ מסכנת נפשות, וכ"ש כשהוא בסכנה עמהם. ומ"מ מדות [קנח] קנח) חסידות הוא שלא למסרו וחסידים לא יורו כן לכתחילה רק יניח להמון קנט) כמו שיעשו.

אך זהו דוקא כשמבקשים אותו בפירוש להריגה, אבל כשמבקשים אותו סתם קס) ואפשר שאינם רוצים רק לחקור קסא) או לעשות לו יסורים אפי' לכתחילה ימסרוהו באופן זה. ומ"מ כ"ז דוקא כשהם קסב) בפנים לסכנה, אבל כשהן בחוץ שיוכל להימלט אפי' כשמחוייב מיתה אסור למוסרו.

אבל אם לא היה לו חיוב מיתה כלל אף בדינא דמלכותא בדיני הגוים, אף שיחדוהו קסג) ונמצא שאם לא ימסרוהו יהרגו כולם, כגון שהוא והם בסכנה, יהרגו כולם ואל ימסרוהו. וי"א שאף לדעה זו דוקא שיש איזו קסד) צד שימלט, אבל אם היו במחבואה אחת שבודאי לא ימלט, מותר למוסרו ואף להורגו כמ"ל. [ואסור קסה) למחול על דמו].

ובמקום שאסור למוסרו אף ליסורים קסו) אסור למוסרו, (ועיין מ"ש עוד פרטי בדינים אלו). ואפי' לממון. ועיין מ"ש בזה קסז). ופסק הט"ז להחמיר קסח) כדעה ב' דאסור למסור אף בייחדו, אא"כ חייב מיתה כמ"ל. ולענין אם בכשחייב מיתה אם מותר אפי' כשהיא מחוץ לסכנה עיין מ"ש סוף ס"ק קנ"א דנראה דאסור, ע"ש.

עיונים

[קנ"ח קנ"ט] עיין בתשובות הב"ח שם ובכל דבריו כההיא מעשה דעולא בר קשב. א.
[קס"ט] עיין במ"מ. ועלה בליבי לבאר בזה איך

נש וכו' יהיב לפום סמא דאית לי' כו' אף חמש מאה כו' הוא בעי עתדין ליה חמש מאה וכו' ע"ש, ויש לעיין).

א. א"ה עיין בהשמטה בסוף.

מראה מקום

הלכות

בפרק יום הכיפורים [שם]. **כא וכן סיעת נשים** [קסט] קסט) **שאמרו להם תנו לנו** ועיין ברמב"ם [שם].

עיונים

איירי המשנה דסוף פרק ח' דתרומות ופרטי הדינים ונצייר בו הסיעת נשים היו פנויות דאין בזה משום יהרג ואל יעבר, ע"ל. וצ"ל דלא היו עשרה דאז נקרא בפרהסיא ויהרג ואל יעבר, כדלעיל דגמרינן מפסוק ונקדשתי בתוך בני ישראל, ונראה דה"ה ישראלית. אך אפשר לחלק ולומר כיון דמהאי קרא נפקא לן במגילה כ"ג דכל דבר שבקדושה ביו"ד ואין נושאים כפים ואין קורין בתורה פחות מ' ושם דוקא אנשים, ואפשר גם כאן דוקא אנשים, ואיכא למימר דבאנשים שהם בעלי דעת יותר הוה החילול ה' יותר. אך מ"מ נראה דבזה אין לחלק. שוב מצאתי בספר פתחי תשובה (נדפס מחדש) יו"ד סימן ב' ד"ה בפרהסיא שנסתפק בזה, ע"ש, וצ"ע.

ובזה יש כמה טעמים דיעבר ואל יהרג הא' שפנויות, ועוד קרקע עולם, והנאת עצמן, ולא ימסרו נפש אחד מישראל לעבירה. (הגם שיהיה באונס דרחמנא פטריה, ועיין בפרמ"ג או"ח במש"ז שכ"ח סק"ד). ויש לומר בזה כעין הסברא דמאי חזית, וכמש"ל בס"ק קמ"ה דאיך ימסרו אחת והם ינצלו, תנצל היא על ידם, ועל כל אחת ואחת האיסור להציל את עצמה מעבירה ע"י חברתה ישראלית. (ועיין מ"ש בסק"ח בשם השאילתות דגילוי עריות כיון דקפגים כמו דקטלא ובזה אפי' גם כאן הגם דהוא דפנויות דלא מקרי גילוי עריות כאן מקרי פגם לענין זה כיון שאם לא ימסרוהו לא יהיה רק פגם כולם). וביחודה דלדעה א' ימסרוהו משום כיון דבין כך ובין כך

תפגם ותעבד בזה עבירה ימסרוהו ואין לומר שתנצל היא ע"י, כיון שיחודה דוקא, ע"ל ס"ק קמ"ה. ולדעה ב' אסור (וע"ש בכס"מ שכ' הטעם להרמב"ם דפסק כר"ל משום דספק נפשות הוא, ולפי מ"ש גם בזה איכא למימר מקרי כנפשות לפ"ד השאילתות, והעיקר כמו שכתב שם עוד טעמים בכס"מ, ועיין מ"ש בס"ק קנ"ג בשם פר"ח, ומדחזינן דהושוו בירושלמי ובב"ר שם דין נשים לדין שפיכות דמים בזה ה"ה לענין זה שכל הנשים בצרה אחת באופן אחד אף ביחודהו אסור לדעה זו. ועתה נצייר אם היו כולם אשת איש ואמרו להם הנכרים שאם לא ימסרו אחת מהם לטמאה יטמאו כולם, וזה נקרא גילוי עריות (ולהמאור סוף פרק בן סורר אין כאן יהרג ואל יעבור דס"ל דהנאת עצמן מותר בגילוי עריות, עיין בס"ק ט"ז, אף אם היה באופן שכתב הר"ן פרק כל שעה שאמר הנכרי שתבעול לפלוני שאין כוונתו רק להעביר לא מקרי הנאת עצמן, ע"ש) והיה באופן שאין בזה יהרג ואל יעבור משום דקרקע עולם היא, ע"ל בסעיף ט'. (ולפי מ"ש שם בס"ק פ"ב בשם שמות בארץ לדעת הרמב"ם דלא ס"ל קרקע עולם, כגון באופן שלא יהרגוהו רק יעבדו בה עבירה שא"א להינצל ע"י הריגה, עיין תוס' גיטין נ"ז ב' ד"ה קפצו, ובתוס' ריש פרק הבא על יבימתו ד"ה ולחבל בעצמה אסור להרמב"ם ונקרא מתחייב בנפשו). בזה ג"כ נ"ל שאסור למסרה מכל טעמים הנ"ל, וביחודה תלוי בפלוגתא דב' דעות דסעיף כ' (ובזה נקרא פגם

הלכות

מראה מקום

קע) עיין בכס"מ בשם
תשובת (הריטב"א)
[הרשב"א] הובא בית
לחם יהודא [שם ס"ק
ט"ז].

קעא) ע"ש בכס"מ.
קעב) בית לחם
יהודא [שם] בשם
ספר חסידים סימן

אחת מכם ונטמא אותה יטמאו כולם ואל ימסרו להם
נפש אחת מישראל, ואפי' היתה שם זונה ידועה אין [קע]
קע) מוסרין אותה, שמא הרהרה תשובה כי בפעם הזאת
אין בינה קעא) לבין הכשירה והטהורה, ולא כלום. (ועיין
מ"ש בזה). ואין מוסרין קעב) פנויה להציל אשת איש.
וביחודה תלוי באחד משני הדעות בסעיף הקודם דלדעה

תרצ"ט. קעג) ר"ן שם, ועיין. קעד) עיין רמב"ם [שם] וברמ"א [שם סעיף א'] ובט"ז סק"ט.

עיונים

להרוג כגון שיביאוהו על עצמן שאין כאן
קרקע עולם והפנויה לא תצטרך למסור
נפשה. אם יחדוה נראה דהיינו כדין שכ' בס"ק
קע"ה בשם הט"ז כיון שהם יהרגו אם לא
ימסרוה והיא אינה מחוייבת להרוג ימסרוה
כשייחדוה, וה"ה כאן כיון שהיא אינה בספק
נפשות והם יהיו מחוייבים למסור נפשם
ימסרוה והיא מחוייבת לעבר איסור קל להציל
רבים מחמור, עיין שו"ע אדמו"ר או"ח סימן
ש"ו ע"ש, ועיין בס"ק קמ"ח וקנ"ח, ועיין מ"ש
לקמן עוד בדברי הש"ך. ויש לעיין מה שלא
חלקו בזה הפוסקים.

ואם היו כולם אשת איש והיה באופן שיצטרכו
למסור נפשם, אז כשהיה בפרהסיא בפני
עשרה מישראל שידעו מזה, היינו הא דסעיף
כ', וה"ה אם יצטרכו כולם למסור נפשם
לייסורים או סכנת אבר, ג"כ ככל הדינים הנ"ל,
וכן אם האחת לא תצטרך למסור את עצמה
לייסורים או כו' והם יצטרכו למסור נפש לכל
זה להט"ז ימסרוה ביחודה. (ועיין מ"ש לעיל).
[ק"ע] עיין מ"מ, עיין בכס"מ מתשובת
הרשב"א (וכעת עדיין לא מצאתי ברשב"א)

יותר לדעת השאלות וכמ"ש. וכשהיה כאן
פנויה אחת וכולם אשת איש, עיין במ"מ
בשם בית לחם יהודא בשם ספר חסידים דאין
מוסרין).

ואם היא באופן שגם האשת איש לא היו
צריכים למסור נפשם, ניחא דאין להציל נפשו
מעבירה חמורה ע"י מסירת נפש מישראל
לעבירה קלה מזה ושניהם יהיו באונס, ועיין
פרמ"ג או"ח סוף סימן ש"ו בט"ז (ועיין סוף
סימן ש"ו באו"ח ובמ"א שם, ובשו"ע אדמו"ר
דמותר להציל חבירו מאיסור חמור ע"י שיעבר
איסור קל, עיין סעיף כ"ב ע"ש פרטי הדינים
ומרמ"א סימן שכ"ח). (ואם מותר להציל
הצבור מעבירה חמורה ע"י שיעבור איסור,
ע"ש במ"א פלוגתא בזה), ע"כ אסור למוסרה
בלא דעתה, דכשרוצה להציל אחרים שרי לפי
מה שכתב המג"א סוף סימן ש"ו ס"ק כ"ט.
(וע"ש לענין שבת משום צבור דוקא וצ"ע).
וגם ביחודה לדעה שאסור, גם בזה אסור,
כיון שכולם לא יצרכו למסור נפשם רק יעברו
באיזו איסור קל או חמור באונס.

ואם היה באופן שהם האשת איש יצטרכו

מראה מקום

הלכות

קעה) עיין ט"ז שם. א' קעג) ימסרוה ולדעה ב' אסור קעד) למוסרה. אבל אם יחדו אחת [קעה] קעה) ואמרו אם לא תתנוה לטמאה ועיין מ"ש בזה.

עיונים

אחרת, אבל מ"מ איך יונח עי"ז שיהרגו כולם. ועוד י"ל דעבירה דלהציל את עצמה מעבירת בנפש חבירו שיעבור עבירה שאינם מחויבים למסור נפש ע"ז, זאת העבירה גופא במקום פיקוח נפש יעבור ואל יהרג, כיון דאיירי שהמסירה לא יהיה בא מהני ג' דיהרג ואל יעבור, ודו"ק, ועיין.

ע"כ נראה שאף בלא יחדוהו מותר למסור אחת מהן ולא יהרגו כולם. ואפשר דבזה מהני פיוס וצריך פיוס או באופן שיתרצו כולם, כגון ע"י גורל שעושים, הגם שלא מצינו דין גורל (ובסימן רפ"ט סעיף א' ויעיין בסימן קע"ו בטור ח"מ אות כ"ו מתשובת הרא"ש שיחלקו בגורל עי"ש לענין ממון דכיון שנתרצו הוה כמו שהאחד מוחל במתנה לחבירו ודו"ק, אבל בנפשות דאין אחד יכול למחול על דמו שאני, וכ"כ בספר חסידים סימן תש"א לענין בק"א שבספינה והיה רוח סערה אין רשאים להפיל גורלות שאם יפול על אחד מהם צריך להניח בים אין זה לעשות כאשר עשו ליונה בן אמייתי לפי דהשתא אסמכתא לא קניה לענין ממון, כ"ש לענין נפשות שלא יסמכו עפ"י גורל, ובשאל ויונתן הם ידעו באיזה ענין ע"ש בזה) מפורש באיזה מקומן מ"מ כיון שכל אחד ואחד מרוצה ע"ז הוה פיוס, ודו"ק.

אך צ"ל דדעת הט"ז דמ"מ אם לא ייחדוהו לא ינצל האחת בנפש חברתה ומוטב שיהרגו כולם ואל ימסרו נפש אחת, ואפשר דדין למסור נפש מישראל שאסור אף שיהרגו כולם הוא אפי' כשמוסרים רק לעבירה, ומ"מ

ויש לעיין מירושלמי פ"ח דתרומות שם לא מסתבר אם היה ככר טמאה לא מסתברא אם היה שפחה אחת, ע"ש בכס"מ שכתב לחלק בין הא דככר כיון שהטומאה פעם אחת אבל באשה בזה הפעם שוה להטהורה. ועיין בפירוש הירושלמי שם.

ועיין בשו"ר כנה"ג ב"י אות כ"ט הביא בשם המאיר"י בחידושו לפרק בן סורר דאם היה שם זונה ידועה עומדת על מנהגה ימסרוה ואל יטמאו כולם, אלא שיש לפקפק בדבר, שמא הרהרה תשובה בלבה, ע"ש שאח"כ הביא הרשב"א הנ"ל, וכ' ומיהו נ"ל דלכו"ע אם אחת מהנשים רוצה ללכת עם הגויים אין מוחין בידה, עכ"ל.

[קע"ה] עיין ט"ז שם. ויש לעיין במ"ש שיחדוהו אם הוא דיקא ובלא ייחדוהו כגון שאמרו מסרו לי אחת מכם ואם לאו אהרוג כולכם וכשיטמא לא תחוייב להרוג כגון בפנויה או כו' אין מן הסברא לומר שיהרגו כולם בדבר שצריך לעבור (ולהרמב"ם אסור להחמיר ומתחייב בנפשו) ולדין שב ואל תעשה דקרקע עולם וגם הנאת עצמן אסור להחמיר, עיין לעיל, ואין לדמותו למ"ש בסעיף כ' ובס"ק קמ"ה דאין ינצלו בנפש ישראל, דשם איך ינצלו נפשם מהריגה ע"י הריגת נפש ישראל אחר, מאי חזית ינצל הוא ע"י, אבל כאן הגם שאחת מהם תפגום ע"י עבירה באונס שיעבר ואל יהרג, אבל איך נאמר שעבור זה יניחו להרוג כמה נפשות ישראלים. הגם דנוכל לומר דמאי חזית שזאת תפגם, תנצל היא ע"י פגימות

עיונים

לבא לעבירה שיהרג ואל יעבר (ולפי מש"ל אפי' כשיודעים בו שיעבר ולא יניח את עצמו להרוג) ואם לאו יהרגו כולם, אפי' ביחודוהו אסור (לדעה ב' דסעיף כ') כמו שכתב הט"ז בסק"ט מטעם דהיא לא תחויב להרג, דקרקע עולם, משמע אבל כשתבא לידי הריגה אסור למוסרה אף ביחודוהו וכמו שכתב הט"ז בסק"ח כדעה ב' דסעיף כ', וכ"ש בלא יחודוהו.

ואם הוא בודאי לא יבא לידי זה, ואם לא ימסרוהו יהרגו כולם, כגון שהגזירה הוא שימסרו אחד שיעבר בשב ואל תעשה, או בעבירות בצנעא ושיתכוון הגוי רק להנאתו, ואם לא ימסרוהו, יהרגו כולם, ביחודוהו ימסרוהו, כמ"ש לעיל בשם הט"ז סק"ט, ולפי מש"ל גם בלא יחודוהו, מוטב שימסרו ולא יהרגו נפשות ישראל. ואפשר דעכ"פ צריך פיוס, ומהני פיוס, עיין לעיל.

ויש לעיין אפי' ביחודוהו אם אפשר שינצל שיברח ואם גרם עצמו לזה, נראה דזה נלמד מדעה ב' דסעיף כ' דס"ל לענין מיתה אם הוא גרם שיתחייב בדיניהם ימסרוהו אף שהוא בחוץ לסכנה, ואפשר דה"ה כאן אם הוא גרם לעצמו מה שגוזרים עליו. (ועיין מ"ש בסקנ"א אם נפסוק בזה כדעה הנ"ל), מי אמרינן מ"מ כיון שאם לא ימסרו אותו לזה יהרגו נפשות ישראל, מוטב למוסרו, ואף שיוכל להינצל, כמו ביחודוהו לדעה ב' דסעיף כ' דאסור למוסרו אם אינו חייב מיתה ומ"מ בזה שאני, ה"ה בכשהוא חוץ לסכנה מזה, אף דכו"ע מודה, בזה שאני, ויש לעיין.

ומ"מ נראה לפי מש"ל דלא דוקא ביחודוהו דה"ה בלא יחודוהו מחמת טעם זה כדי שלא יהרגו אף שכו"ע מודים, מ"מ בזה שאני כנ"ל, ה"ה בזה כשיוכל להימלט וכשהוא מחוץ לסכנה. ומ"מ

ביחודוהו שאני, וצ"ע. ואפשר לומר דכונת הט"ז לאו דוקא יחודוהו אלא דאיירי בזה, ויש לעיין. והיוצא מזה אם יגזרו גזירה ח"ו שימסרו אחת שיעשה עבירה שמחוייב לעבור ואל ימסור נפשו להריגה או יסורים או סכנת אבר אם כשלא ימסרוהו יוכרחו כולם להיות באופן זה לעבור או לסבול יסורים או סכנת אבר (עיין לעיל) אז לא ימסרוהו נפש אחד מישראל רק יעברו או יסבלו יסורים כולם כו' (עיין מ"ש בס"ק הקודמים), והיינו כשיצרכו האחד שימסרוהו או כולם לעבר בשב ואל תעשה או לעבר בשאר עבירות בצנעא שלא ידעו עשרה ישראלים מהעבירה, וגם שלא יהיה הגזירה לעבר זאת להעביר על דת רק להנאת עצמן, ואם יהיה באופן שהאחד שימסרוהו יצרך להרוג או לעבור מהעבירות שצריך להרוג או שיוצרכו כולם להיות באופן זה אל ימסרוהו. (עיין בס"ק הנ"ל).

ונראה שאפי' האחד שימסרו יודעים אנו בו שלא יניח את עצמו להרוג ויעבר, ואם לא ימסרוהו הם יוכרחו להניח את עצמם להרג, מ"מ כיון שאם ימסרוהו יעבר בעבירה שמחוייבים להרוג, עיין בפרמ"ג במשבצות זהב באו"ח סימן ש"ו סק"ה כמו שאביא לשונו לקמן ולעניינו שכתב שם דמחללין שבת בשביל אחד שלא יעבר אחד מג' עבירות בשם הלבוש, וכ' הפרמ"ג ומשמע בג' עבירות אפי' יודעין שלא ימסור עצמן למיתה, מ"מ דינא הוא כן, עכ"ל, ע"ש.

ואם יחודוהו לדעה ב' דסעיף כ' אסור למוסור והיו כולם בהגזירה. וכ"ש אם הוא יכול להימלט שהוא בחוץ מזה, שאסור למוסור לכו"ע, עיין סעיף הנ"ל ס"ק קמ"ט, ואם היתה הגזירה שימסרו אחד מהם שיצרך

עיונים

לשמוע את קולה כו' בשפיכות דמים לא ס"ד שאמר ליה הרוג את איש פלוני אלא א"ל חמוס את איש פלוני, משמע שקרא זה הירושלמי מאבזריהו דשפיכות דמים, ועיין במראה הפנים שכתב שזהו כרב חסדא בבבלי כתובות י"ט. דקסבר ר"מ כו' ורבא דחי אילו אתו קמן דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ע"ש. אך לכאורה זה לדוחק יחשב דהירושלמי יהיה ס"ל כר"מ נגד רבנן שם, ומהגם דהירושלמי קאי אמ"ש בכל מתרפאין חוץ כו' דזהו מהטעם שאין לך דבר שעומד בפני פיוח נפש חוץ מג' אלו, אך נראה יותר שהירושלמי ס"ל כיון דכל הגוזל שוה פרוטה כאלו גוזל נפשו כו', ועיין בלבוש עיר שושן הלכות גזילה הלכה ג' ובהלכה ד' וז"ל אפי' הוא בסכנת מות וצריך לגזול את חברו כדי להציל נפשו, דמאי חזית דדמך סומק טפי כו', ע"ש, והוא מימרא דרבי יוחנן (ב"ב) [בבא קמא קי"ט]. עיין בבאה"ג [חו"מ סימן שנ"ט ס"ק ו'] ור"י הוא דס"ל בכל מתרפאין חוץ כו' וגם בכל מקום יעבר ואל יהרג חוץ כו', עיין סנהדרין סוף פרק בן סורר [ע"ד]. וקרא זה אביזריהו. אך בגמ' דידן אנו רואים שאמר רבא אילו אתו לקמן א"ל זילו חתומו כו', וצ"ל דגמ' דידן ס"ל דלא מקרי אביזריהו, והראיה דממון לא מקרי אונס, כמ"ש בכמה דוכתא. ולפי מש"ל בסק"ל סברא לומר דהתוס' והרא"ש לא ס"ל דין אביזריהו, אפשר לומר דהגם דמשמעות מירושלמי דאפי' אבזריהו, עיין לעיל ס"ק הנ"ל, ובס"ק ט"ז בשיטת המאור לחלק בין להתרפאות ובין לעבר, ויש להוסיף עוד דס"ל כיון דהירושלמי קרא לחמוס את פלוני אבזריהו ובגמ' דידן בכתובות לא ס"ל כן, משמע דלא ס"ל דין אביזריהו.

אפשר לומר דהתם עכ"פ אם לא ימסרוהו על כולם יעבר הרעה, רק שיש בזה מאי חזית דתנצל אתה מהריגה ע"י עבירות חבירך ינצל הוא ע"י, (וע"כ לזה צריך פיוס) ובהו אמרין מוטב לעבר משיהרגו כולם, אבל בזה שהוא מחוץ לסכנה כלל אינו כן, ועיין. ולפי מש"ל דזאת העבירה גופא דלמסור נפש ישראל לעבירה תדחה בשביל פיקוח נפש כיון שאין כאן מהעבירות דיהרוג ואל כו' ועיין מש"ל וצ"ע.

ועיין בספר שמות בארץ יומא פ"ב שהביא מהסמ"ע חו"מ סימן שפ"ח ס"ק י"ג על הרמב"ם שמשמעות ממנו שלכתחילה אם אונסים לישראל שיראה ממון חבירו ואם לאו יהרג שדיעבד פטור מלשלם אבל לכתחילה אסור, ותמה עליו שאין לך [דבר] שעומד בפני פיקוח נפש וכמו שכתב הרמב"ן ויראה ממנו שלכתחילה יכול למסור ממון חבירו כדי שלא יהרגוהו, אלא דחייב לשלם כו', וכן הביא מרשד"ם שם חו"מ סימן נ"ה, ועיין בש"ך שפ"ח ס"ק כ"ד, עכ"פ משמע דאפי' כשאומר לו סתם ממון ואם לאו יהרג אין לך דבר שעומד מפני פיקוח נפש רק שמחוייב לשלם דנקרא מציל את עצמו כמו רודף, ע"ש, וא"כ משמע דבמקום שיוכל למסור דבר חבירו אפי' כשהיא בחוץ, בזה ימסור ולא יהרג. ועיין בחו"מ סימן שנ"ט ס"ד, בשו"ע אדמו"ר הלכות גזילה וגניבה סעיף ב' והוא מתוס' ב"ק ס': ד"ה מהו להציל כו', וברא"ש שם, ועיין בפרשת דרכים מבעל מל"מ דרך חיים מ"ג א' (ועיין בשו"ע סימן שנ"ט ס"ג כל הגוזל חבירו שוה פרוטה כאלו גוזל נפשו, ועיין נדרים ז' ובכמה מקומות עניות כמיתה. ועיין ב"י או"ח סימן תרנ"ו כו'.

ועיין בירושלמי פרק אין מעמידין הלכה ב' לא סוף דבר שאמר הבא לי אשת איש אפי'

דה"ה כאן כיון דכדי שלא יהרגו כולם מותר למסור אחת ה"ה כשהיא חוץ לסכנה בזה. ויש לחלק דמ"מ ממון קיל, וצ"ע. ולפי מ"ש דה"ה בלא יחדוה אפשר ג"כ אף כשהוא יכול להימלט, ועיין. ואם הוא בספק שאם ימסרוהו הוא ספק אם יבא לידי עבירת שיהרג ואל יעבר, ואם לא ימסרוהו המה בספק נפשות, כגון באימת המלכות, עיין ס"ק קל"ה, לכאורה כיון דכולם באופן אחד להט"ז דוקא יחדו. ולפי מש"ל אפי' כשלא יחדוה, כיון שגם מה שימסרוהו הוא בספק נפשות לא יעברו להציל את עצמם בנפש חבירו.

אך מ"מ אפשר לומר באימת המלכות שהוא ספק נפשות הרי דן בזה המג"א (ע"ל ס"ק קנ"ה) כודאי סכנת נפשות ואם ימסרוהו הוא ספק אם יבא כלל לדבר זה, ע"כ יש להקל להט"ז ביחדוה. ולפי מש"ל אף בלא יחדוהו, וכ"ש כשקרוב יותר שלא יבא לזה לעבירות שיוצרך להרג ולא לעבר, או שיוצרך לעבר שהוא יעבר שלא עפ"י דין, עיין מש"ל. ואפשר לומר עוד אפי' כשאותו שימסרוהו קרוב שיבא לזה היינו לעבירות שצריך למסור נפש לייסורים, עיין לעיל סעיף י"ג, והיינו שלא יהיה בזה סכנת הריגה כלל, עכ"פ והם בספק נפשות, מוטב שימסרוהו, ואל יסכנו עצמם. ועיין מש"ל בס"ק קמ"ח ע"ש.

ויש לעיין בכ"ז ובעיקר היתר הט"ז אם היה כשלא ימסרוהו לדבר שיעבר ואל כו' יהרגו כולם. אם היה זה בפרהסיא בפני עשרה ישראל, ולא היה להנאת עצמן, אם לומר כיון שעפ"י דין אסור למסור אחד מישראל, ואיך יעברו עבירה זו בפרהסיא מחשש הריגה, ויהרגו ואל יעברו. ואין להביא ראיה מההיא דרבי יוחנן בירושלמי [שם] דס"ל שמותר

ובזה נ"ל לדחוקי לתרץ מה שהקשו על הרמב"ם פ"ח מהלכות חובל ומזיק הלכה ב' דמשמע שלכתחילה אסור להציל את עצמו בממון חבירו כמו שכתב בסמ"ע שם ס"ק י"ט וכמש"ל ספר שמות בארץ וע"ש דאיכא למימר דס"ל להרמב"ם כהירושלמי פרק אין מעמידין דאפי' א"ל חמוס את פלוני יהרג ואל יעבר, ואפשר דמקרי אבזרייהו, כנ"ל.

ובזה ניחא דפסק הרמ"א סימן קנ"ז הא דאבזרייהו הגם שלא הזכירו התוס' ורא"ש ורמב"ם, אלא כנ"ל, דאל"כ שלא נתרץ כן, יקשה אהרמב"ם קושיות מראה הפנים. והא דבבלי כתובות י"ט. אמר רבא אלו אתי לקמן כו' א"ל זילו חתומו כו' דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש כו', א"ל כמ"ש במראה הפנים על ירושלמי סוף פרק החובל הלכה ח' שהקשה על מה שאמרו כשמציל עצמו בממון חבירו שחייב מהא דאמרינן אילו אתי לאמלוכיא"ל זילו חתומו כו' דמשמע שפטורין מלשלם, ותרין דשאני גרמא ממעשה בידים, ע"ש, וכן אפשר לומר גם לענין זה דלענין גרמא לא מקרי כ"כ אבזרייהו דע"ז ויעבר ואל כו', משא"כ לחתום לפלוני לגזל אותו. והגם שהרמב"ם כתב שם והראה כו' מ"מ לא מקרי גרם כ"כ כיון שהוא אונס שיאנס לישראל, משא"כ בישראל חבירו שיכול לטען עמו וכמו שאומרים העדים ג"כ אנוסין היינו, ויש לעיין. ועכ"פ בהירושלמי אפשר לפרש כנ"ל. וכן בקושיות הראב"ד על נשא ונתן ביד, ע"ש. ועיין לעיל בסעיף ד', ועדיין יש לעיין.

נחזור לעניינינו דמשמע שמותר למסור ממון חבירו בשביל פיקוח נפש וכשתמצא ידו ישלם, עיין בשו"ע אדמו"ר [שם] הלכה (ג') [ב'] אף שהוא חוץ מסכנה. וא"כ איכא למימר

עיונים

למוסרו ביחדוהו (וע"ל ס"ק קמ"ט וקנ"ג) דאיכא למימר דמיירי שבהאי סיעה לא היו עשרה ישראלים. וכן במה שכתב הט"ז, ועיין. או משום דהיה להנאת עצמן שרוצים להרוג או לטמא, ויש לעיין. ולכאורה תלוי זה אם בזה שמבקש שימסור אם מכוון להנאתו או להעביר, ועיין.

אך יש לומר עוד דאין סברא שיתוקן האיסור דמס"נ ישראל לדבר שהוא בעצמו יעבר ואל יהרג והם יהרגו ע"י מסירתו, ויש לעיין. (ועיין בהפלאה כתובות י"ט בתוס' שם סעיף כ"ב בס"ק קמ"ח וקע"ה כתבתי דהא דאין למסרו על יסורים או ממון, דוקא שאם לא ימסרוהו יהיה העונש עליהם בזה, אבל אם הם בסכנת נפשות ימסרוהו, עיין באורך, ומדברי הט"ז לכאורה לא משמע הכי ממ"ש בסק"ז ואפי' לממון מצינו בהגוזל בתרא דף (ק"י"ז). כתוא מכמר כיון שנפל בידי עכו"ם אין מרחמין עליו, עכ"ל, ומשמע דלא קאי למסרו כדי שלא יטלו ממון מכולם, עיין חו"מ, דלמה צריך לטעם כיון שנפל אין מרחמין דאיירי בסברת כדן מיתה, עיין חו"מ שפ"ח סעיף ב', ובשו"ע אדמו"ר הלכות נזקי ממון סעיף ז', ומאחר שהורגין אותו, ע"כ דהוה בסכנת נפשות, ועיין בסמ"ע שם ס"ק כ"ט שהרבה פעמים יבא ע"י לידי סכנת נפשות, ע"ש. וכוונת הט"ז ע"פ שדן בממון דין מיתה מצד סברא זו שמותר להרוג אותו קודם שימסרו, ואפשר שה"ה ביסורים, דכ"ש שיש חשש סכנה ואסור להציל את עצמו מסכנת נפשות, דאי בספק סכנת נפשות חבירו (וע"ש בש"ך מה שהביא בשם רש"ל בס"ק נ"ו) כך נראה לכאורה לפרש דברי הט"ז. מ"מ יש לעיין גם לפי"ז דעתו בסק"ט דמ"מ לענין עבירה שתעבר דבר שא"צ להרוג

לפי הסברא הנ"ל, (עיין בס"ק קע"ה) אך ממה שכתב הב"ח בתשובה סימן מ"ג שהם יקבלו עונשו וקאי שם באופן זה, יש לומר דגם מ"ש לענין יסורים שם היא דוקא שהם יקבלו ג"כ רק יסורים באופן השאלה דשם.

וגם לענין ממון יש לדחות ההיא דחו"מ שפ"ח דשם דין רודף הוא, עיין שו"ע אדמו"ר, ובאם כבר עבר ועשה אשר זמם, אסור להורגו, אא"כ הוחזק, ע"ש בסעיף ח', ובהוחזק אפשר לומר משום דחיישינן למסירה שימסור רבים כמבואר שם, אבל משום האיסור עצמו שעשה פעם אחת אסור להורגו. ויש לחלק מההיא דמסור, אבל זה אין סברא שיהרגו כולם משום חשש שיעלילו על הא' שימסרוהו לממון, ועדיין צ"ע כעת. ואפשר לומר דמ"מ כונת הט"ז ג"כ רק דכשלא ימסרו אחד לממון יומסרו כולם לממון, והוצרך לראיה דכתוא מכמר משום דהיינו אומרים דהגם דאסור להציל את עצמו בממון חבירו, והגם דהמוסר אפי' ממון קל מותר להורגו בכל מקום אפי' בזמן הזה, עיין שו"ע אדמו"ר הלכות נזקי ממון סעיף ז' דחמיר דין מוסר ממון חבירו דאין לו חלק לעוה"ב, עיין סימן שפ"ח סעיף ט', ובבאר היטיב שם, מ"מ כאן שבין כך ובין כך יומסרו לממון כולם, והיינו דבזה האופן לא אמרינן דימסרו כולם ואל ימסרו אחד לממון, דאין זה הדין רק בנפשות, או עבירה, ע"כ כתב דגם ממון חמיר מכתוא מכמר, ודין זה גם בממון. ועיין ודו"ק. וצ"ע.

מצאתי בשו"ר כנה"ג [הגהות ב"י] באות (מ"ג) [מ"ב] אחר העתקתו לשון הט"ז כתב וז"ל ומה שאני מבין מתוך דבריו [דמחלק] בין אומר תנו לנו אחת מכם ונטמאנה ואם לאו נטמא את כולכם, לכשאמרו ואם לאו נהרוג

הלכות

מראה מקום

קעו) עיין בבית לחם יהודא ס"ק ט"ז בשם א' (ועיין מ"ש בזה) מהרמ"א בתשובה סימן י"א כן הובא בשו"ת כנה"ג [הגהות] ב"י אות ל'.

קעז) תוס' שבת דף ד. ד"ה וכי אומרים בתירוץ הב', ובעירובין ל"ב: ד"ה ולא ליעבד ואומר ר"י כו', גיטין מ"א: ד"ה כופין כו', חגיגה ב: ד"ה כופין, ב"ב י"ג א' ד"ה כופין. ועיין במג"א סימן רנ"ד ס"ק כ"א וסוף סימן ש"ו ס"ק כ"ח.

אותה אזי נהרוג כולכם פשיטא דמהני בזה יחוד כיון דאין כאן מעשה מן האשה ואינה בכלל תהרג ואל תעבר על כן מוסרין אותה. (ועיין מה שכתבתי בזה בביאור פרטי האופנים ומפני שלא מצאתי מי שיבאר זה לא כתבתי בפנים).

וכל מה שאסור למסור לטמא אחת אלא יטמאו כולם הני מילי למסור בידים, אבל קעו) בדברים שרי. ובמקום שאסור למסור נפש ישראל אם מסר אין לו חלק לעוה"ב. (עיין חו"מ סימן שפ"ח סעיף ט' ע"ש). **כב** אם רואים שיוכל אחד מישראל לבא לידי עבירה והוא לא [קעז] קעז) פשע בזה שיוכל לבא לידי עבירה, כל שיש ביכולתו להציל את חברו מאיסור

עיונים

משום דהוה כמו הוא בעצמו להציל את עצמו מאיסור חמור ע"י איסור קל, עיין בספר רביד הזהב פרשת קדושים על פסוק ולפני עור כו' משום דחבר יעבר על לאו כשיאכל. וע"ש בתוס' דהא דלא פשיט משם לכאן אם התירו לו בעצמו לרדות כדי שלא כו' משום דשם עדיין לא נעשה האיסור ומוטב שיעשה איסור קל ואל יעשה איסור חמור, משא"כ הכא המעשה של איסור כבר נעשה וממילא יגמור כו'. (ועיין באלפי מנשה הוסיף בלשונו כיון דממילא יוגמור אין להוסיף איסור בידים). וצ"ל דמ"מ לא רצה התוס' לתרץ בזה על עיקר קושייתו דהא דאמרו בעירובין מוטב דליעבד כו' משום דעדיין לא הותחל האסור, משא"כ כאן גם לפי המסקנא דהתירו לו אף לפי גירסת רש"י, ע"ש. הגם דכבר הותחל האיסור נאמר דוקא לו בעצמו, אבל לאחר לא שרינן אלא היכא דלא הותחל האיסור. וצ"ל דלא

את כולכם, דכשאמרו ואם לאו נטמא את כולכם, דאין כאן מיתה, או אפי' ייחדוהו אין מוסרין אותה לדעת הרמב"ם, אבל כשאמרו ואם לאו נהרוג אתכם, דיש כאן מיתה, ואינם מהדברים דתהרג ואל תעבר מוסרין אותה כו' עכ"ל ע"ש, ודו"ק בדבריו יש משמעות דמפרש כמ"ש ולא דוקא יחדוהו ובא"ל נטמא אז אפי' ייחדוהו, ועיין ודו"ק.

[קע"ז] עיין מ"מ. ועיין בתוס' שבת שם שהקשה על מה שאמרו שם לענין שיתירו לאחרים שירדו את הפת קודם שיבוא המדביק לידי איסור חטאת וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך והקשה מעירובין ל"ב: ניחא ליה לחבר דליעבד הוא איסורא קלילא, רש"י לתרום שלא מן המוקף, ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה לאכול טבלים, ע"ש שתוס' בתירוץ הראשון משום דשם יאכל עם הארץ טבל על ידו. וצ"ל דהיינו

עיונים

שם [ל"ח:] וכן גבי ההיא אמתא חצי שפחה וחצי בת חורין דכפו את רבה לשחררה דנהגו בה מנהג הפקר, עיין תוס' עירובין ל"ב: משום דהוה כמצוה דרבים שרבים עבדו בה איסורא. ועיין תוספות פסחים פ"ח ב' [ד"ה כופין].

ועיין בריטב"א בעירובין כת"י כתירוף הא' של תוס' שבת הנ"ל, שהקשה מההיא דחצי עבד כו' גם ההיא אמתא כו' ותירץ משום דעשה דלעולם בהם תעבודו קיל טובא דאפי' למלוויא ביה עשרה שרינן ולא הקפידה תורה אלא שלא לשחררו בתורת נדבה דמחזיק לו כו' אבל כל שעושה לשום דבר מצוה כו' ע"ש. (ועיין בחינוך מצוה [שמ"ז], ומה שכתב בר"ן [על הרי"ף] בגיטין שם ל"ח ב' עיין ע"ז מהגמרא שברכות והא מצוה הבאה בעבירה, מצוה דרבים שאני. ועיין בזה בטורי אבן חגיגה ב: ובאבני שהם ומילואים. ע"ש, ואין כאן מקום להאריך).

ובענין מצוה הבא בעבירה שהתוס' בסוכה ט. [ד"ה ההוא] דהוא כו' דהטעם מדרבנן, ומה שכתבו שם ל. ד"ה משום כו' וי"ל דלא דמי כו' אבל כו' ע"ש. ועיין טורי אבן ר"ה כ"ח. בתוקע בשופר של שלמים כו' מה שכתב שם היכא שדווקא ע"י קיומה גורמת לאיסור כו"ע מודה כה"ג כיון דאמר רחמנא לא תעביד לא מהני ומצוה הבאה בעבירה לכו"ע אין יוצא מהתורה, ע"ש באורך, ונכון וקיימתה מסברא. ועיין בתוספות ברכות שם לענין מצות דרבים גם שמחת יו"ט וכמו שכתב שם הרא"ש. ולענין ז' ימי המשתה עיין במהרש"א שם שעמד בזה. (ובמ"ש יש לעיין בכ"מ מזה ואכמ"ל).

ובחידושי הרשב"א דס"ל כתירוף זה הקשה מחצי עבד כו' ול"נ דשאני התם כיון דחציו

ניחא ליה לתוס' לחלק בזה. (ועיין בחידושי הרשב"א ג"כ כתירוף הראשון שבתוס' וע"ל). א"כ העיקר בין כשהוא בעצמו עובר כדי שלא יבא לידי איסור חמור, וכן אחר שיעבר מסיבתו, ובין לעבר בשביל אחר שלא יבא לידי איסור חמור שלא מחמתו. גם משמע דלתירוף הראשון אין לחלק בין כשהוא פושע כמו שחילק בתירוף הב'.

ונמצא לפי"ז הוא בעצמו או אחר שיעבר מחמתו מותר לעבר איסור קל כדי שלא יבא הוא ואחר לידי איסור חמור ואפי' האיסור כבר הותחל ואפי' הוא פושע כלפי המסקנא שם, ובאחר לא ידעתי לצייר שיעבר מחמתו וע"י פשיעתו בעצמו.

אך באופן זה גופא יש לומר כגון במ"ש בעירובין דאמר החבר לעם הארץ מלא לך כלכלה זו תאנים מתאנתי דהא דמותר להחבר לתרום שלא מן המוקף כדי שלא יאכל העם הארץ טבל, הוא משום דיעבר מחמתו והוא פשע שאמר לעם הארץ ליקח תאנים ועדיין לא תרם, אך באותו שרוצים להצילו שלא יעבר יש לעיין איך יצויר שהוא פשע ויעבר ע"י אחר, אם לא באופן שחברו השיאו שילך ויעבר עבירה, או ע"י שציערו וכעסו ועל ידי זה הולך לעבר בפשיעה, בזה צ"ע אם מותר באופנים שמותר לאחד לעבר בשביל חברו שיעבר בסיבתו כההיא דעירובין.

ומה שהקשה מההיא דגיטין מ"א ב' מי שחציו עבד וחציו בן חורין דכופין את רבו לשחררו אע"ג דעובר בעשה דלעולם בהם תעבודו, כדי שלא יעבר על לשבת יצרה, וע"ש תירוף התוס' משום דמצוה רבה היא כמו מצוה דרבים, דההיא דר"א ששחרר עבדו להשלימו לעשרה משום מצוה דרבים, ברכות מ"ז: גיטין

עיונים

יעבד אנוס הוא ולא יעבר עבירה. רק שלא יזכה מצות, ועיין באו"ח סימן תקפ"ו סעיף כ"א, ועיין בשו"ע אדמו"ר סימן ש"ו. והרשב"א בחידושו לא הביא כלל מהא דיבלת. ונ"ל כמו שדחה הטורי אבן בחגיגה באבני שוהם דף ב: וז"ל ואני אומר דהא דיבלת אין לו ענין כאן, דהתם הטעם דאין שבות במקדש וזה מבואר למדקדק שם, עכ"ל ע"ש.

ועיין בתוס' עירובין ובשבת שם שלתירוצן הראשון יוקשה מההיא דפסחים דקעברי כהנים אעשה דעליה השלם כל הקרבנות כדי שיביא פסחו, ע"ש. אך עיין בב"ב דף י"ג. בתוס' ד"ה כופין כו' גם לפי תירוצן דעביד עם הארץ איסור ע"י של חבר משום דמצוה רבה שרי כו' ואתי עשה דכרת כו' ודחי עשה דהשלמה כו'. ועיין תוס' ל"ג ב' ד"ה לענין מלקות כו' דאפי' לדחות עשה ולא, ע"ש. (הביאו הטורי אבן שם).

אך הרשב"א בחידושו דתירץ על הא דחצי עבד כו' שכופין לשחררו משום דבחצי בן חורין אין העשה דלעולם בהם תעבודו, ולא ס"ל התירוצן משום מצוה דרבה, כמו שכתבו התוס', ולא ס"ל כלל ההיתר דמצוה דרבה, ע"כ פסק בתשובה שהביא הב"י סימן ש"ו במי שאמרו לו שהוציאו בתו להוציאה מכלל ישראל אעפ"י דמצוה רבה היא כמו שכתב הב"י, אך דלא ס"ל ההיתר ולשיטתיה אזיל כמו שכתב הגאון בביאוריו. (אך עיין מה שכתב בחידושי הרשב"א גיטין ל"ח ע"ש).

ויש לעיין ס"ק כ"ו ע"ש. לפי"ז יוקשה מההיא דפסחים. אך באמת תוס' הקשה ג"כ מיבלת ולא תירץ כנ"ל בשם טורי אבן. וע"כ פסקו כתירוצן הב' בשבת. ובגיטין מ"א ב' לא כתבו רק תירוצן הב', וכן

בן חורין לית בהו משום תעבודו, משום צד חירות שבו, וההיא אמתא דהוה עבדו בה אינשי אסורא משום שרבים היו נכשלים בה התירו לו לשחררה וכפיה, עכ"ל. ואם כוונתו משום מצוה דרבים יש לעיין מאי צריך להאי טעמא, עיין בגיטין ל"ח ומ"ג דהיתה חצי שפחה וחצי בת חורין, וא"כ שייך ג"כ טעם הרשב"א, אך הוא הביא הלשון ההיא אמתא והוא בגיטין ל"ח ההיא אמתא דהות בפומבדיתא, ע"ש, ועיין ש"ך יו"ד סימן רס"ז ס"ק כ', ע"ש ובביאורי הגר"א או"ח סימן (ס"ס) ש"ו ס"ק כ"ו שהעתיק דברי הרשב"א ול"נ כו' וההיא דשפחה חציה בת חורין דעבדו בה איסור כו' צ"ל דתיבות חצי בת חורין טעות סופר, ובגיטין שם באשה א' כו' גם לא הביא שחצי שפחה כו'. אך בריטב"א שם הביא ג"כ הלשון כהרשב"א ההיא אמתא דעבדו בה איסורא ותירץ תירוצן א' עם הקושיא דחצי בן חורין ובעי שיהיה איזו מצוה גדולה ובדידה אין הטעם משום לשבת יצרה דלא קמפקדה אפריה ורביה, ע"כ כתב משום דרבים נכשלים. אך יש לעיין מה שדקדק שרבים נכשלים, משמע שכוונתו מצוה דרבים, אך מצוה דרבה לא ס"ל, ותירץ משום דחצי עבד כו'. ויש לעיין.

וע"ש בתוס' מעירובין ק"ג כהן שנמצא בו יבלת, חבירו חותכו לו בשיניו שהיה איסור דרבנן עכ"פ כדי שיעבד כהן עבודתו, ובעירובין ל"ב: [ולא ליעבד] הקשה מזה על פירוש הא' שבתוס' שבת. וכן משמע בתוס' שבת דף ג' שכתבו ואתי שפיר הא כו' לתירוצן הב' שם. ועיין בריטב"א בעירובין שתירץ וז"ל דתיקון כהנים לעמד לשרת בשם ה' שאני, עכ"ל. ובזה יהיה נכון דלכאורה שם גרע יותר דאף כשלא

עיונים

בחגיגה ב: שם. וכ"כ במג"א רנ"ד ס"ק כ"א ובש"ו ס"ק כ"ח, וע"ש במקומות הרשומים, לפי תירוץ הב' דעיקר החילוק דבעירובין אצל חבר לא פשע העם הארץ, וכן ביבלת בעירובין ק"ג: ובההיא דחצי עבד וחצי בן חורין שכופין את רבו לשחררו עיין רש"י [גיטין] מ"א במשנה כגון שהיו שני אחין או שני שותפין ושחרר אחד את חלקו, עכ"ל דהוא לא פשע. (ויש לעיין אם הוא בעצתו מכר את עצמו לעבד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דפשע אך אם מקרי חצי עבד, ויש לעיין). ועיין בפסחים נ"ט שהביא התוס' דקעברי כהנא עשה דהשלמה, ע"ש, אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד בין הערבים אלא וכו' ומחוסר כיפורים בערב פסח ע"ש, וברש"י ד"ה ומחוסר כו' כגון מצורע או זב ששכח ולא הביא כפרתו קודם תמיד כו' ע"ש. ויש לעיין דהתוס' בשבת קאי על מה שכתב וכי אומרים לאדם חטא דקאי איסור חטאת דהוא שוגג ומ"מ קרא התוס' פושע היינו שהוא גרם לעצמו זאת. (עיין ברמב"ם הלכות שגגות).

ועיין בתוס' עירובין ל"ב: ולא ליעבד כו' לפי שפשע כו' ואע"ג דהוי שוגג אבעי ליה לאסוקי אדעתא כו' והאי שוגג דכאן ששכח שהוא שבת כו' א"כ למה לא יקרא גם שם (ובדיני אנוס עיין שו"ת בית יעקב סימן ע', ובשבות יעקב ח"ב סימן קי"ז, ע"ש, ועיין באו"ח סימן ק"ח סעיף ח' ובמג"א ס"ק י"א, ועיין ביאורי הגאון ס"ק ח', ועיין בסימן תקכ"ז) פושע דלמה ששכח ולא הביא כפרתו קודם התמיד. (ואין לומר דהתוס' מפרש שהכהנים שכחו, א"כ גם לפי תירוץ הראשון ניחא שהרי הם גרמו שלא יוכל להקריב ולא יעשה פסח, ולפ"ז נוכל לתרץ כן להרשב"א בחידושיו, משום

דהוקשה לו דלשיטתו דלא ס"ל מצוה רבה, ע"כ איך שיתורץ כתירוץ הראשון או השני בתוס' יקשה מההיא דפסחים לפי פירוש רש"י. אלא דאיירי דהכהנים שכחו ונמצא הם גרמו לו שיעבר, ודו"ק). ועדיין צ"ע. וצ"ל דלא מקרי פושע בשוגג אלא א"כ הוה ליה לאסוקי אדעתא בעצם האיסור שיעשה, אבל שיסיק אדעתו שאם לא יקריב עכשיו שלא יוכל להקריב אחרי זה ולא יוכל לעשות פסח. ועיין בשו"ע אדמו"ר בסימן ק"ח ותקכ"ז ע"ש.

ואיכא למימר גם כאן שהיה טרוד ודו"ק. ועיין סנהדרין ס"ב. ומכות ז: ט. ועיין ביו"ד סימן רל"ב סעיף י"ב ובבית הלל שם כאן ע"ש. ועיין מנחות מ"ט. באומר מותר כו'. ובממונ צ"ה: בב"ק, וביו"ד צ"ט סעיף ה' בט"ז ואחרונים. ויש לעיין, ואתי שפיר הכל. ולפ"ז אין נ"מ בין פשע או לא, דכשפשע אסור לאחר לעבור בשבילו אף שהיה ע"י (וע"ל אם יציור) ואף שלא הותחל האיסור, עיין בביאורי הגאון ובפרמ"ג, ועיין בשו"ע אדמו"ר סימן רנ"ד וש"ו, וכשלא פשע מותר לאחר לעבר בשבילו איסור כדי שלא יעבר איסור חמור אף שלא יעבר ע"י וגם אם כבר הותחל האיסור, דהטעם בשבת שלא התירו לרדות רק משום שפשע, ומההיא דחצי בן חורין דקעבר אעשה דלעולם בהם תעבודו משום פו"ר, ולפי מ"ש הוא רק משום דלא פשע משמע דבלא פשע מותר לעבר אעשה קל משום עשה חמור. וכן מההיא דפסחים בעשה דפסח דקעבור אעשה דהשלמה.

ויש לעיין לפי מה שכתבו התוס' בב"ב י"ג. ד"ה כופין ובגיטין [מ"א]. ד"ה לישא שפחה כו' שהקשו דאפ' אם יהיה יכול לישא שפחה אינו מקיים פו"ר ותרצו דאם היה יכול לקיים שבת

הלכות

מראה מקום

קעח עיין תוס' שבת שם לתירוץ הב' א"ל לחילוק תירוץ הא'.
קעט עיין תוספות שם. ונ"מ במקום דלא פשע לא איכפת לון אף שכבר הותחל. **קפ** עיין מ"ש בזה.
קפא עיין שו"ע אדמו"ר סוף סימן ש"ו ובא"ר שם.
קפב עיין מג"א שם דלא כב"ח, ועיין מ"ש בזה.

חמור, מותר לעבר בעצמו איסור קל כדי שיצילנו, אף שלא **קעח**) מסיבתו ומחמתו יעבר חבירו. [ואפי' אם כבר **קעט**) התחיל האיסור רק שההצלה שלא יוגמר האיסור החמור]. ואסור **[קפ]** **קפ**) לעבור באם הוא ספק שיצילנו מהאיסור החמור. ונפרש פרטיהם, מותר לעבר על איסור **קפא**) דרבנן אפי' בחלול שבת שהיא חמורה כע"ז כדי שלא יעבר חבירו על ל"ת אחרת של תורה. ואפי' שלא יעבר רק באונס

עיונים

שבתות הרבה כפיקוח נפש, מ"מ על ספק מסקינן ביומא דוקא אי גמרי מפסוק וחי בהם, ע"ש דמסיק דמ"מ לפי המסקנה ה"ה בחילול שבתות דהוה כפיקוח נפש אפי' בספק על כן כתבתי בשאר איסור קל בשביל איסור חמור הוא רק מותר דדוקא בחילול שבתות הרבה דהוה כפיקוח נפש בזה כופין כדין פיקוח נפש (וכל הפוסקים ובתוס' מותר) וע"כ בספק אסור. (עיין בשו"ת אבן העזר מב"י מדיני כתובות שאלה א' שכתב שהתירו דוקא ברדיית הפת שהאיסור יבא ממילא, אבל היכא דלא יבא ממילא רק בקום ועשה, ע"ש). **[קפ"ב]** עיין בב"ח סוף סימן ש"ו שתירץ על סתירת הרמ"א סימן שכ"ח על השו"ע סוף סימן ש"ו סעיף י"ד (והביאו המג"א) דבסימן ש"ו מיירי שחוששין שיפחידוהו שתמיר וס"ל כתוס' דמחללין שבת משום מצוה רבה כשלא פשעה (עיין ב"ח) אבל כשרוצים לאונסו שיעבור עבירה, אפי' ע"ז כיון שאין זה עבירה, דאונס רחמנא פטרה מלנערה לא תעשה, והביא ראייה מכתובות ג: מדפריך

כל דהו משום מצות פו"ר לא הוה כפינן כו' ע"ש, ויש לעיין הלא הא דשבת הוא רק מדברי קבלה ואיך יודחה איסור דאורייתא, והגם שבאמת אין מקיים פו"ר מ"מ כיון שמשום זה לא כייפינן לרבו. ומהא דר"א ששחרר עבדו משום תפילה בציבור כבר כתבו התוס' בב"ב בתוס' שם דר"א גופא עשה מצוה בכך שהשלים המנין. ועיין בטורי אבן באבני שוהם שם².

[ק"פ] מ"ש מותר לעבר כו' ובספק אסור עיין בשו"ע אדמו"ר סוף סימן ש"ו והטעם דבעי שיהיה חילול שבתות הרבה משום דשבת איסור חמור, וכאן בעינן שיהיה איסור קל בשביל איסור חמור. (ואפי' הוא בעצמו דקיל, דאפי' במקום שפשע מותר, מ"מ בעינן איסור קל בשביל חמור, עיין גמ' ורש"י ובפרמ"ג בסימן רנ"ד [באשל אברהם] ס"ק כ"א). ועיין בב"י הארוך בסוף סימן [ש"ו]. (ואין להאריך כעת). והמג"א ס"ק כ"ט הביא הלשון כדי שלא יחללו שבתות הרבה. ועיין בקונטרס אחרון של אדמו"ר [סימן ש"ו א'] בטעם דמחללין אפי' בספק דהגם דחילול

ב. א"ה עיין בהשמטה בסוף.

עיונים

ג' כמ"ש בס"ק קע"ז לפי דברי חידושי הרשב"א, ע"ש. וצ"ל דזהו רק סברא לצירוף, דמ"מ בשו"ת שם רק ספק, משא"כ כאן דאם לא יעשה יעבר דאעשה דפסח. ועדיין צ"ע דמ"מ בפסחים יעבר עכ"פ באונס וכנ"ל, משא"כ כאן דהיא ברצון. ועדיין צ"ע ויש לדבר בזה, ולא עת האסף פה. ומההיא דניחא ליה לחבר דלעבד איסורא קלילא כו', שם איכא למימר דלא יעבור העם הארץ באונס דהו"ל לשאול, ויש לעיין דמ"מ מקרי אונס ולא פושע, רק סמוך אחבר, וכן סובר ג"כ החבר דקסמוך עליו.

ועיין במג"א [שם] שכתב ולא דמי לההיא דכתובות כו' ולא כתב הטעם, ויש לחלק, ונ"ל כמו שכתב הב"י בשו"ת שלו שם בשיטת כתובות על התס' ד"ה ולדרוש להו כו', ע"ש וז"ל יש לדקדק היכי קאמר וכיון שליכא סכנה אמאי לא מיחו בידם מלהנשא בג' וינשאו בד' וכי מפני שאינם נאסרות כו' נתיר להם להיבעל להגמון וי"ל דאמרין לקמן מספיקא לא עקר נפשיה, נראה שאינו בעיר וכיון שאונס שרי איכא כמה ספיקא במילתא ספק ירגיש ההגמון ספק לא ירגיש כו' ואפ' ירגיש שמא לא ידע בברור ומספק לא עקר כו' ואפ' כו' דאתי כיון דאונס הוא מותרות כו' ע"ש לשונו. ועיין בשלטי גיבורים סוף פרק בן סורר וז"ל ולא מפני סכנה בלבד עוקרי התקנה כי גם מחמת האונס (וכ"כ בשיורי כנה"ג אות ח' בשם ש"ג ע"ש כמה פרטים) מבטלין דהא חזינן כו' דאיכא חשש משר צבא שיבא לאכול צרכי סעודה כו' מותר לכנס ביום אחר שאינו יום רביעי כו' מיהו כל כמה דאפשר למעט בביטול התקנה ממעטין כו' ע"ש. ועיין בבית לחם יהודה סימן קנ"ז.

ומה שהביא מכתובות הוא דלא לדעת ר"ת שם וביומא פ"ב ובסוף פרק בן סורר, עיין ס"ק

ולדרוש דאונס שרי ולפי פירוש התוס' שם דאפ' תקנת חכמים אין לעבר כדי להינצל מן העונש, ע"ש, ועיין במג"א שדחה אותו, דאדרבא כשאונסים אותו אומרים לאדם חטא בשבילו, כמו שכתבו התוס', ע"ש, ועיין במשב"ז שכ"ח סק"ד דגם מה שיעברו והיה באונס ע"ש.

והנה התוס' כתבו דוקא שלא פשע, וכן ההיא אמתא, עיין תוס' עירובין ל"ב: כיון דהיא להוטה אי אפשר שלא תכשיל בני אדם, ע"ש. ומ"מ לא מקרי אנוסים גמורים. אך מההיא דיבלת לפי מה שהביא התוס' ראייה הוה אונס. והב"ח אפשר דס"ל כמ"ש לעיל בשם הטורי אבן. ובההיא דפסחים דקעברו אעשה דהשלמה משום עשה דפסח, דלתוס' דלא נקרא פושע נקרא גם כן אונס דהיה זב או מצורע.

ואיכא למימר דהב"ח ס"ל דמ"מ לא מקרי אונס. ויש לעיין דלפ"ז נקרא פושע. ונדחוק נאמר דאפשר דשאני פסח דהיא עשה דכרת דדחי לאו, כמו שכתבו התוס' בזבחים ל"ג: בד"ה לעניין ע"ש. ועיין בב"ק שם ובב"ב י"ג. קרא התוס' מצוה רבה. ועיין בשו"ת הב"י בא"ע הבאתי לעיל ס"ק ק"פ במינקת מזנה אם תוכל להינשא תוך י"ב חודש, ע"ש וכ' וז"ל ועוד יש לחלק מההיא דרד"ת הפת דהתם שאני דכדי שלא יבא לידי איסור סקילה החמורה התיירו לו איסור קל, אבל כל היכא דלא אתי לידי איסור סקילה כי הכא שלא חשש המורה אלא דלא ליתי לידי איסור נדה ולא דקדשה, איכא למימר דלא התיירו, עכ"ל. ויש לעיין ממה שכתבו התוספות בזבחים ובב"ב בעשה דאיסור כרת דדחי עשה דהשלמה, ונדה ג"כ כרת.

ואפשר לומר דס"ל לתרץ לתירוץ הא' בתוס' דף

הלכות

מראה מקום

[קפג] קפב) שיאנסו אותו (ועיין עוד מ"ש). [וכן לעבר [קפג] קפג) על שבות דרבנן קל משום איסור חמור דרבנן].
 וכ"ש לעבר על איסור קפד) דרבנן במקום איסור
 דאורייתא אפי' בשב ואל תעשה (לבד מהמקומות
 שהעמידו דבריהם קפה) כמו בערל הזאה ואיזמל כו'.

קפג) עיין בפרמ"ג
 באשל אברהם סימן
 רנ"ד ס"ק כ"א ע"ש.
 ועיין עוד מ"ש בזה,
 ועיין בפתיחה כוללת
 או"ח סימן ל"ג יעו"ש.
 קפד) עיין תוס' שבת

שם דוקא משום פושע, אבל בלא"ה מותר, וק"ל. קפה) עיין מג"א סימן רנ"ד ס"ק כ"ב ע"ש. ועיין ביצה

עיונים

דלא פשע הגם שאם לא יצילוהו יעבר בזה
 כיון דהוא לא פשע לא מקרי גרם לעצמו, אך
 בשאר עבירות שצריך לעבר ואל ימסור נפשו
 בסכנת אבר, כמש"ל בשם הש"ך, וביסורים
 צל"ע, בשו"ת הרא"מ עיין ס"ק ק"ח, אך
 לרביד הזהב ס"ק רכ"ז באבר שאין מחללין בו
 בשבת, או שידעינן שיעבר בשביל סכנת ממון
 דלכו"ע יעבר, עיין ס"ק קל"ו אם נקרא פושע,
 דמ"מ דהוא לא גרם לעצמו, ואע"פ שלא
 יעמוד בניסיון לעשות, אף על פי כן מותר
 לעבר באיסור קל כדי להצילו. ויש לעיין.
 (ועיין באליה רבה סוף סימן ש"ו ס"ק ל"ג
 ובאו"ז שם שכ' ע"ד מה שכתב הב"ח לחלק
 דלא הוי פשיעה כיון דהוא על ידי חרדותו הוי
 כמו אונס נ"ל דדמי למה שכתב תוס' גיטין
 מ"א גבי חצי שפחה דנהגי בה הפקר אף דהם
 פושעים כיון שהיתה מחזרת אחריהם חשיבי
 כאונסים, עכ"ל ע"ש).

[קפ"ג] עיין מ"מ. ונראה לי מקור וראיה דעיין
 בתוס' שבת ועירובין שם דהא דמותר לחכם
 לעבר איסורא קלילא דלתרום שלא מן המוקף
 שלא יאכל עם הארץ טבל לתירוץ הראשון
 משום דהוא גרם (והוה כעצמו) ולתירוץ הב'
 משום דלא פשע. ועיין בעירובין ל"ב ד"ה תאנים
 מתאנתי ואף על גב דמעשר פירות דרבנן כו',

[פ"ב] דס"ל דגוי הבא על אשת איש ישראלית
 לא מקרי גילוי עריות ופטור ממיתה, וא"כ הוה
 רק זנות דב"ד של שם גזרו עליו, וע"ל ס"ק
 [ס"ג] דהוא מדרבנן ולא עקרינן תקנתא דרבנן
 משום לעבור באונס אדרבנן ומשמע דקאי
 אאופן דעבירה חמורה דאיסור דאורייתא.
 ויש לעיין מהא דשבת שהותרו לו לדרות כדי
 שלא יבא לידי איסור סקילה, ועיין בתוס' ד"ה
 קודם כו' דאם לא התרו לא מחייב סקילה כיון
 שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין לו כו'
 ע"ש. ואפשר לומר דמקרי אונס. אך לפ"ד הב"ח
 דמשום אונס דרחמנא פטריה לא קא מקלינן
 באיסור קל בשביל איסור חמור במקום שבלאו
 הכי היו עוברים, א"כ אין לחלק בין אחרים
 לעצמו. (אך לכאורה יש לעיין לתוס' גופא איך
 ס"ד דגמ' לידי חיוב חטאת ממש דגם אם לא
 יתירוהו יהיה אונס). וצ"ל דמקרי פושע וכמו
 שכתבו התוס' לחלק דכאן פושע היינו שהתחיל
 באיסור, משא"כ היכא שלא פשע ואח"כ יעבור
 ג"כ באונס. ויש לעיין דמ"מ מה שיעבר לבסוף
 והיה באונס, וצ"ע.

ולפי מאי דכתב המג"א וכ"כ בשו"ע אדמו"ר
 כשיעבור באונס אם לא פשע כגון שהוציאוהו
 אף שלא יעבר באונס כגון שיפחידוהו בדבר
 שלא מקרי אונס, כגון היזק גופו, מ"מ כיון

מראה מקום

ח': תוס' ד"ה תני ר"ז כו'. ועיין בתשובת חוות יאיר סימן ט' דף י"ג ע"ב וז"ל ואעפ"י שהכח ביד חכמים לעבור כו' היינו במקום שאמרו דווקא, ובמקום שגזרו מחשש איסור דאורייתא שלא לעשות דבר, ואפי' עי"ז תבטל מצוות עשה כו' ע"ש באורך. ועיין מג"א סימן תמ"ו סק"ב ע"ש. ועיין ג"כ שבת קנ"ד ע"ב והאיכא צער בע"ח כו', ע"ש. ובזה יתורץ ג"כ קושית הד"ת בחידושי

הלכות

וכן לעבר על עשה קלה במקום קפו) עשה חמורה [ואפי' אם בעדנא דקמעקר עשה קפז) הקלה לא מתקיימת עשה החמורה. ויש קפח) חולקין].

וי"א לעבר אעשה בשביל קפט) לזכות במצוה דרבים אף שגם אם לא יעשה לא יעבור קצ) וגם שלא יהיה רק מצוה דרבנן קצא). וי"ח דוקא של על ידי זה ינצל מאיסור קצב) אבל לזכות קצג) וכ"ש שיהיה רק דרבנן לא, אלא א"כ הוא קצד) מקיים ג"כ את (ג"כ) המצוה. וכן עיקר.

ולחלל שבת קצה) באיסור תורה שהיא חמורה כע"ז רק שבמקום פיקוח נפש הותרה, ואפי' להציל נפש הקטן משום דמוטב שיחללו עליו שבת אחד כדי שיקיים

אנשי שם על הר"ן פרק ב' דשבת [י: מדפי הרי"ף] בהא דהקשה הר"ן היכי דחינן קידוש היום דאורייתא כו' ע"ש, אך בלאו הכי תירץ שם בחידושי אנשי שם שפיר. ושם בשבת קנ"ד יש לדחות דשם אין לדחות איסור דאורייתא ויטול מעליה אף שיהיה לו הפסד ממון רק אח"כ משום הפסד ממון הקילו חכמים באיסור, ועיין גיטין נ"ה. רש"י ד"ה נמצא מזבח. ועיין רבנו יונה ריש ברכות. ועיין תוס' ע"ז י"ג א' ד"ה אמר אביי כו' ועפ"י כו' שם בתוס' חדשים פרק א' משנה ה' קוטע את אצבעו. ועיין במשנה למלך ריש פ"ז דהלכות תרומות ובפ"א מהלכות נערה בתולה הלכה ה'. קפו) עיין תוס' שם ובפסחים נ"ט. ד"ה אתי עשה. זבחים ל"ג ב' ד"ה לענין מלקות ע"ש. קפז) בתוס' פסחים שם. ועיין תוס' ב"ב שם [י"ג. ד"ה כופין]. ועיין בספר חיי אדם סימן ס"ח והובא בפרמ"ג בפתיחה באו"ח אות ל"ב מברכות מ"ז: ועיין שו"ע יו"ד סימן [רס"ז סעיף ס"ב] ועיין בחידושי אנשי שם שבת פרק י"ד [מ. מדפי הרי"ף] בסוגיא דיומא שהביא הרי"ף שם.

קפח) עיין פרמ"ג שם. ועיין בתוספות פסחים שם בתירוץ א', ועיין בספר טורי אבן מבעל שאגת אריה באבני שהם חגיגה ב: ד"ה כופין בתה"ד ע"ש. קפט) תוס' שבת שם ובגיטין בתוס' שם בחצי עבד משום תפילה בציבור. קצ) מברכות מ"ז: שם ובגיטין [ל"ח:]. קצא) שם ע"ש. קצב) עיין בתוס' במקומות הרשומים. קצג) עיין במקומות דס"ק קפ"ח. קצד) עיין תוס' ב"ב י"ג. [שם] ועיין מג"א סוף סימן ש"ו ובא"ר שם [ס"ק ל"ג] ע"ש.

קצה) עיין ב"י הארוך סוף סימן ש"ו בשם תשובות הרשב"א. עיין ב"ח, ט"ז, מג"א. עיין שו"ע אדמו"ר, ובח"א.

עיונים

מה שכתב בדברי הרשב"א לענין תורם שלא מן המוקף אי הוה דאורייתא, וע"ש, ולפי מה שכתב ניהא, ודו"ק. וספר הנ"ל אין בידי. אך לכאורה מגמ' דיבמות צ"ג ע"ב אלימא כו' אלא לאו כה"ג כו' עיין שם, משמע שלא מן המוקף אסור

ע"ש. ונמצא דעושה החבר איסורא קלילא תרום שלא מן המוקף במעשר דרבנן כדי שלא יאכל עם הארץ טבל דרבנן. ויש לעיין בזה, ודו"ק במה שכתב הפרמ"ג שם, ועיין שו"ת נודע ביהודא מהדורא תנינא כרך שני שאלה ל"ז עיין שם. ועיין

הלכות

מראה מקום

קצו יומא פ"ה ב' וכולהו אשכחן ודאי, ספק מנ"ל כו' ע"ש.
קצז עיין מג"א שם. עיין שו"ע אדמו"ר שם.
קצח עיין מ"ש בזה. עיין בליקוטי אמרים פרק כ"ד.
קצט ממשמעות פוסקים לשיטה זו.
ר מג"א [שם] ושו"ע אדמו"ר שם וכל שיש בידו יכולת להציל כופין אותו, עיין שו"ע אדמו"ר, עיין במג"א ועיין פרמ"ג.
רא מג"א, ובספר הלכה ברורה [סוף סימן ש"ו], עיין בשו"ע אדמו"ר [שם], ועיין א"ח. ובספר חיי אדם הלכות שבת בנשמת אדם בסימן ס"ח. ועיין

שבתות הרבה. ואפי' משום ספק נפשות כדדרשינן מוחי בהם **קצו** ולא שימות. ומשום דחמירה לא התירו לחללה בשביל עבירה חמורה, אפי' ע"ז כגון שע"י שיחללו שבת יצילו לאחד מישראל שלא יעבוד ע"ז באונס שהוא לא פשע שיביא עצמו לזה, מ"מ אסור, שלא דחינן איסור רק מצד איסור החמור ממנו **קצז** **קצח**, משא"כ דחמירא שבת כע"ז. **קצט** [אעפ"י שגם בחילול שבת יעבר ואל יהרג **קצח**] משא"כ בע"ז. וכ"ש כדי שלא יעבר **קצט** על גילוי עריות, וכ"ש על חילול שבת פעם אחת, אעפ"י שודאי הוא שיעבר על אחת מאלו. אא"כ שאם לא יצילו אותו יחלל שבתות **ר** הרבה, דאז הוה כפיקוח נפש. ואפי' משום ספק מותר לחלל שבת. ומטעם זה **רא** אפי' להציל לקטן הגם שאין מוזהרין עליו, כדי שלא יבא לידי חילול כשיגדיל.

אבל אם פשע **רב** שגרם את עצמו לזה, אעפ"י שעדיין לא הותחל האיסור **רג** אין מחללין עליו. ואפי' באיסור

גיטין מ"ז. משום קילקולא וברש"י שם. **רב** לשיטה זו עיין שבת ד'. וכי אומרים לאדם כו'. **רג** כן משמע לפי תירוץ הב' שם דאין לחלק משום זה.

עיונים

מהתורה, ע"ש. ועיין נ"ד ע"א וב'.

הם חמודות, ע"ש, ובלשון שו"ר כנה"ג סימן זה אות ד' ג' הללו חמירי טפי ע"ש.
 ועיין לענין חמורה שבת כע"ז בתוספות ב"ב קי"ט א' ד"ה שנאמר (בגוי) וי"ל דמסברא היה נ"ל שנדן בסקילה כע"ז כו' דומה כו' עיין שם, הא ע"כ לא מקרי שבת איסור קל לגבי ע"ז פ"א, ועיין מה שכתבנו בס"ק ג' ובשם רביד הזהב, והגם דמ"מ ע"ז כיון שיהרג על ידו הרי הוא פיקוח נפש ופיקוח נפש דוחה שבת, זהו מילתא בפני עצמו שיהרג, ומ"מ אף שיביא לידי עבירה ההוא אינה חמורה משבת שיקרא

קצ"ז קצ"ח עיין בשו"ע אדמו"ר ובשיטתו בליקוטי אמרים פרק כ"ד וז"ל ומה שפיקוח נפש דוחה שאר עבירות וגם יעבר ואל יהרג היינו כפ' חז"ל אמרה תורה חלל עליה שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה ולא משום קלות העבירות וחומרן, ותדע שהרי שבת חמורה ושקולה כע"ז לענין שחיטת מומר לדבר אחד ביו"ד סימן ב', מה שאין כן במומר לגילוי עריות, ואף על פי כן פיקוח נפש דוחה שבת, אלא דגזה"כ. ועיין חידושי הר"ן לשונו

מראה מקום

רד) עיין תשובות הרשב"א שהביא הב"י [סוף סימן ש"ו] ועיין סימן רנ"ד. (רה) עיין המשמעות לפי מ"ש בתשובת [הרשב"א] ועיין במשבצות הזהב שם סק"ה.

הלכות

רד) דרבנן, כדי שלא יעברו הוא אפי' מצוה (רה) רבה, כגון שיעבוד ע"ז (או עשה דפריה ורביה). ויש (רו) מקילין באיסור דרבנן. אבל [רז] [ריז] אסור לעבור בשביל לזכות חבירו בממון (עיין סוף סעיף כ"ג).

כג וי"א דאם רצו לאדם לאנוס (והוא לא פשע) שיעברו על אחת מג' עבירות [רח] [רח] שמחוייב להרג ואל יעברו,

(רו) א"ר [סוף אות ל"ג] ועיין ח"א [שם סעיף י"ג ובנשמת אדם שם].

רז) עיין ריטב"א עירובין ל"ב: בועוד יש לתרץ. עיין מ"ש בזה.

רח) לבוש [שם] הוא בפרמ"ג משב"ז סק"ה וא"ר אות ל"ג. ועיין מ"ש בס"ק קצ"ח ע"ש.

עיונים

לأדם עמוד וחטא בשביל שתזכה, עיין רש"י בשביל שתזכה הקרבתה של בהמה זו, אלא א"ר יוחנן כו' ופסק הרמב"ם [פסולי המוקדשין פרק ו' הלכה י"ח] כר"מ. והנה כאן גם כשלא יתקן הקרבתה של בהמה לא יעברו על עבירה, רק שרוצה שלא יאבד הבהמה ומחללה, על כן פסק הרמב"ם כרבי יוחנן משום קושיא וכי אומרים עמוד כו' בשביל שתזכה כנ"ל, (ומפרשי הרמב"ם לא כתבו טעם לזה רק כר"י).

ועיין במנחות מ"ח. תנא רבי חנינא טירתא קמי דרבי יוחנן שחט ד' כבשים על ב' חלות מושך ב' מהן וזורק דמן שלא לשמן שאם אי אתה אומר כן הפסדת האחרונים, עיין רש"י ד"ה הפסדת כו', אמר ליה רבי יוחנן וכי אומר לאדם עמוד וחטא בשביל שתזכה כו', עיין רש"י לאכול את השנים, עיין שם בסוגית הגמ', ופסק הרמב"ם [הלכות תמידין ומוספין פרק ח' הלכה י"ג] דלא כר"י אלא עמוד וחטא בשביל לזכות בחטאת אמרינן. וצ"ל דבקדשים שאני, שלא להביאם לבית הפסול. ולעבר בחטאת בשביל חטאת ולא בשביל עולה. ומשמע במשנה ג' פ"ב דחלה מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה

שבת איסור קל. אך דעת הלבוש לפי הפרמ"ג (עיין במ"מ ס"ק ר"ח ור"ט) אינו כן, וצריך לומר דמ"מ יהיה איך שיהיה על כל פנים כיון דנהרג ע"י מיקרי פיקוח נפש ודוחין שבת עבודה, הגם דמקום שאין כאן דיחוי דשבת עבודה חשיב מומר לשבת כמומר לע"ז, מ"מ ע"ז כפיקוח נפש, ודו"ק. כצ"ל לדעת הפרמ"ג לפי דברי הלבוש.

[ר"ז] עיין בריטב"א שם, ועיין באלפי מנשה שבת ג' ונראה שהוא על דרך מה שכתב הריטב"א שם כדי שלא יבא לידי חטאת שיצרך להביא, ועיין שם באלפי מנשה שתירץ קושיית התוס' וכמה קושיות, עיין ריטב"א שם. עכ"פ הדין דין אמת בשביל ממון לא יעברו, וע"ש במה שהביא מקידושין [נ"ה]. ומנחות [מ"ח], ואמיתי לדבר בזה מעט הגם שלא עת האסף, ושייך ג"כ לסוף סעיף כ"ב, בקידושין נ"ה ע"א תנן התם בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר כו' זכרים עולות כו' ופריך זכרים עולות הוא דהו זבחו שלמים לא הו אמר רבי אושעיה הכא בבא לחוב בדמיהן, ועיין רש"י שם כו' ור"מ דאמר הקדש במזיד מתחלל כו', שם ע"ב תהי בה ר"י וכי אומרים לו

הלכות

מראה מקום

(רט) ועיין רש"י בחומש
דברים כ"ג ט' שהמחטיא
קשה מההורגו (והוא
בספרי שם ע"ש). עיין

אפי' שלא יעבר רק פעם אחת, ואף שידעו בו (רט)
שיעבר ואל יהרג, מ"מ הני ג' יש להם דין פיקוח
נפש שהרי נהרגין עליהם, ומחללין את השבת

עיונים

יעו"ש, ועיין בר"ש פ"ג דחלה משנה ב' בדין היה
שיטמאו את טבלו, דבר תורה דיכתיב משמרת
תרומתי תרומה צריכה שימור ואין הטבל צריך
שימור, ומה אני מקיים ונתתם ממנו את תרומת
ה' לאהרן הכהן עשה שינתנו לכהן, עיין שם. אם
כן אפשר לומר דמשום הפסד ממוון דכהן לא
איכפת לן דבישבילו לא יקיים מצות חלה, אלא
מקיים מצות חלה בטומאה. (והוא ע"ד שפסק
הרמב"ם שם בנולד ספק טומאה עד שלא גלגלה
שיעשה בטומאה, עיין בברטנורא ותוס' יו"ט
ובר"ש שם, משום דאין הפסד לכהן, וכן כאן דבין
כך ובין כך יפסיד הכהן, ומה שאמרו בתוספתא
אין אומרים כו' אפשר שכיוונו רק לעמוד ונתקן
בשביל שתתקן, דעל כל פנים אסרו לעשות
בטומאה, ועדיין צ"ע).

ולפי זה במנחות ובחלה פסק דלא כר"י
ובקידושין כר"י, ויש לעיין בטעם לדבר.
ויהיה נ"מ לדינא. אך כמו שכתב ברמב"ם
שם בפירושו על המשנה דאין הלכה כרבי
עקיבא פסק בחלה, ובקידושין כר"י דלא
אמרינן ותזכה. ומצאתי בספר אחד פירוש
על תוספתא דזרעים דתירץ ע"ז דהרמב"ם
בפסקיו, ועיין בתוס' מנחות מ"ח ע"א ד"ה
חטא כו' ואין לדמות כו' יעו"ש.²
[ר"ח] עיין במ"מ. ומה שכתב הא"ר הובא בח"א
בנשמות אדם מההיא דיבלת, עיין מ"ש בס"ק
קע"ז בשם הטור אבן לדחות זה שאין להביא

בטומאה, ור"ע אומר יעשה בטומאה ואל
יעשה קבים שכשם שהוא קורא לטהורה כך
הוא קורא לטמאה לזו קורא חלה בשם ולזו
קורא כו' אבל קבים אין להם חלה בשם, וכתב
הברטנורא ואין הלכה כר"ע, ובעין משפט בש"ס
לא נציין זה ברמב"ם, (ועיין ר"ש שם בפירושו
ולא כתב פסק הלכה) ומצאתי ברמב"ם פ"ח
מהלכות בכורות הלכה י"א לא יעשה אדם עיסתו
בטומאה לכתחילה וכו' היה בינו ובין המים יתר
על ד' מילין יעשה בטומאה ויפרוש חלה טמאה.
(ובמפרשי הרמב"ם לא ציינו על זה רק איתר מד'
מילין מירושלמי הובא בר"ש במשנה שם), והוא
כרבי עקיבא דעכ"פ יפרוש חלה טמאה וקורא
לשם משיעשה קבים ויפרשה מחלה, (והוא
דלא כהברטנורא ויפלא מאין לו זה, דהרמב"ם
כו' בהלכות להיפך כמו שכתב). ועיין בתוספתא
דחלה פ"א (הובאה בנ"ב בקידושין שם) כלשון
המשנה וסיים אחר דברי רבי עקיבא, [אמרו] לפני
ר"ע אין אומרים לו לאדם עמוד וחטא בשביל
שתזכה, עמוד וקלקל בשביל שתתקן כו', ולפי
זה הרמב"ם שפסק כר"ע סבירא ליה דאומרים
עמוד וחטא בשביל שתזכה, וכאן בשביל שיזכה
שיקיים מצות חלה, דגם שיעשה בקבים הוא
רק שלא יביאנה למצות חלה, אך מה שעושה
העיסה בטומאה, עיין רש"י גיטין ס"א א' ד"ה
ויספה בטומאת חלה כו' דיכתיב את משמרת
כו', ועיין באורך בתוס' יו"ט פ"ה דשביעית מ"ז,

ג. א"ה עיין בהשמטה בסוף.

מראה מקום

בפרמ"ג שם במשב"ז ע"ש, ובסימן שכ"ח במשב"ז ס"ק ד'. (ונ"ל קצת דוגמא לזה ממה שכתבו התוס' והרא"ש בכורות (ל"ב) [ל"ג] ב' בבכור שאחזו דם יטיל מום בבעל מום להקיז

הלכות

להצילו. (ואפשר רי) אפי' בספק כדין פיקוח נפש). ואף שהחשש הוא רק שיעבר ונמצא עושה היפוך הדין, מ"מ לא מקרי פושע, דאנוס [ריא] [ריא] הוא. (עיין לעיל סעיף י'). (ומהגם [ריב] [ריב] דגם החילול שבת באנוס). (ולחלל שבת כדי שלא יעבר שאר עבירות ריג) שיעבר עליהם פעמים רבות, יש לעיין).

לו דם דחשיב בעל מום כשלא יקיזו לו במקום שעושה מום לא יחיה לעולם, אבל כשיכול להתרפאות בהקזה שלא במקום מום לא מקרי בעל מום מה שאחזו דם יעו"ש). (רי) עיין בשו"ת הרשב"א שהביא הב"י [שם] ואפשר שבזה האופן איירי ג"כ. (ריא) עיין מה שאכתוב בזה. (ריב) עיין פרמ"ג במשב"ז שכ"ח סק"ד. (ריג) עיין מ"ש עוד כמה דברים.

עיונים

דברים נקרא כשרבים היו נכשלים, ועיין ג"כ במג"א [סוף סימן ש"ו] דכל הפסוקים חולקים אהרשב"א שכתב דאסור ליחיד להציל את הציבור. (ומזה קשה ג"כ למה שכתב הנזר הקדש בשם יפה תואר עיין בס"ק קמ"ז). ונמצא לפי"ז יש היתר לא' שיעבר עבירות באנוס, ע"י שבזה יציל לרבים, וכ"ש כשהוא בספק רק שמוא לא יוכל בניסיון. ועיין עוד בפרטי דינים בזה.

[רי"א] עיין מ"ש סוף ס"ק קפ"ב. ובהני ג' דצריך להרג, מ"מ בסכנת מיתה נקרא אנוס אם בסכנת אבר וכה"ג, מ"מ א"ל כיון דלא פשע אף שיעבור שלא באנוס החיוב להצילו. (ועיין בפרמ"ג שם) כיון שבעיקר המעשה לא הביא את עצמו לזה, וצ"ע בזה.

[רי"ב] בזה יש לעיין אם מה דאמרו בשביל שישמור שבתות הרבה הוא דוקא שבתות הרבה דחומרה ושקולה כו', או דה"ה שישמור כמה מצות שלא יעבור עליהם ותפס הלשון חילול שבת אחד כדי כו'.

גם יש לעיין לפי"ז אם יודעין באותו שהוציא שיצרך לעבר בשאר עבירה בצנעא בפרהסיא

ראיה משם, משום דאין שבות במקדש כו'. ודמצילין גם כן קטן דהגם דאין לך אנוס גדול מזה שהוא קטן ואחר כך כשיגדיל לא ידע אם מזרע היהודים הוא, אם כן הא דפסקינן דמותר לעבר איסור קל להציל חבירו מאיסור חמור אף באנוס נראה אפי' שיהיה אנוס כקרקע עולם, ועיין בתוס' ע"ז נ"ד דזה לא מהני רק דלא בעי למסור נפש, אבל עיקר פטור משום דאנוס, ואף באופן שא"א להשמיט על ידי הריגה, וע"ל, וכגון שיכפוהו קומתו לע"ז או שיבטלו אותו ממצות עשה דפסח שהוא בכרת בשב ואל תעשה, הגם דאנוס זכות הוא לו, (ועיין בא"ר שם), ועוברים על איסור קל כדי להציל וכ"ש כדי להציל נפש חבירו, ועיין בהלכה ברורה סוף סימן ש"ו, משא"כ לעבור עבירה בעלמא שאינה מחוייבת למסור עצמה דקרקע עולם היא ואנוס רחמנא שרי כו' עכ"ל, עיין שם, וקאי על הרמ"א שכ"ח שלא יחללו שבת בשביל שלא יעבור עבירה גדולה דבשבת בעי דוקא פיקוח נפש, אבל שאר איסור קל בשביל איסור חמור אפי' באופן דקרקע עולם, ועיין בתוס' במקומות הרשומים דמצוה

הלכות

מראה מקום

(רי"ד) עיין בא"ר אות ל"ג, ובספר ערך לחם מוהריק"ש, ובספר הלכה ברורה ס"ק ח' ע"ש משמעות דבריהם כאלה רבה.

(רטו) עיין בא"ר שם, ועיין בא"ר או"ח סימן תר"ע ס"ק י"ד ומוקי בזה כו' ע"ש.

(רטז) עיין מ"ש בזה.

(ריז) כנ"ל. וע"ע מ"ש בזה.

(ריח) עיין ביאורי הגאון סוף סימן ש"ו ס"ק כ"ו. ועיין מ"ש בזה. ובכל זה עיין מה שאכתוב.

ויש שכתבו [רי"ד] (רי"ד) דבהני ג' דאיכא חשש סכנת נפשות פן ימסור נפשו, מחללין השבת בשביל סכנת נפשות, אבל היכא דידעינן בודאי שלא ימסור נפשו (רטו) ויעבר באונס, אפי' בע"ז פעם אחת לא מחללין, אלא א"כ יעבר הרבה, ב' פעמים על ע"ז או חלול שבת. (ועל גילוי עריות [רטז] [רטז] במקום שאמרו יהרג, והוא יעבר באונס כמה פעמים יש לעיין), או שפיכות דמים שממה נפשך או ריז) שיהרוג או שהוא יהרג, מחללין השבת באיסור דאורייתא. והוא הנכון. (ובשארי אופנים כמ"ש בסעיף כ"ב).

ויש חולקין על כל זה ואומרים [ריח] (ריח) דאין מותר לאחד לעבר בשביל ישראל אחר, אלא א"כ יהיה

באופן שלא יפשע, וגם שיהיה העבירה ע"י מי שעובר עבורו שמחמתו

עיונים

וכב' התירוצים ע"כ כמ"ש בסעיף זה לדעתו. ולפ"ז הא דשבת ג: דכי אומרים משום דפשע. והא דחבר דניחא ליה בעירובין ל"ב: משום דלא פשע הע"ה, וגם שיעבר ע"י. וההיא דחצי עבד [גיטין מ"א]. לא פשע ומצוה רבה. וההיא דיבולת [עירובין ק"ג:] דלא פשע. אבל לא ע"י ולא מצוה רבה צ"ע. (אם לא דהפשעה בזה כהרשב"א דלא הביאה וס"ל כטור אבן בחגיגה, עיין לעיל ס"ק קע"ז). וההיא דאמתא דעבדה בה אינשי איסורא [שם ל"ח] משום שרבים נכשלים והוה מצוה דרבים, ומשום דכאנוסים כו', עיין בתוס' במקומות הנ"ל. (ועיין בשבת ובנ"ב שם). ומההיא דפסחים נ"ט לפי מה שקראו התוס' לא פשע. ולפי מ"ש בב"ב י"ג ד"ה כופין דעשה דכרת נקרא מצוה דרבה, ועיין.

[רכ"א] לפי מה שכתבו התוס' לחלק בין פשע

בפני עשרה ישראל והם לא יוכלו להצילו שדינו ליהרג, והוא יעבר, אם מחללין שבת להצילו, אי אמרינן דוקא אלו דחמירא דהוה כפיקוח נפש, או אפי' בשאר עבירות כשבזמן ההוא היא כפיקוח נפש. ואפשר דהחומר הוא רק העשה דונקדשתי והלאו דלא תחללו, וצ"ע.

[רי"ד] ובזה נ"ל דה"ה שידעינן שיצטרך לעבור על שאר עבירות בפרהסיא וספיקא לן שמא ימסור נפשו כדין, דהוה ספק סכנת נפשות וכיפינן להצילו בחילול שבת, ועיין.

[רט"ז] עיין ס"ק (רי"ג) [רי"ב] די"ל דכאן חמור יותר משום דבזה יהרג ואל יעבור, ועכ"פ דינו כשבת וכמו בשבתות הרבה מחללין, או אמרינן דוקא שבתות הרבה דחומרה ושקולה, וצ"ע.

[רי"ח] עיין מ"מ. וממה שכתב בביאורי הגאון

מראה מקום

ריט) עיין תוס' שבת שם. ועיין מג"א סימן תמ"ו [ס"ק ב'] בשם ר"ת בהא דעשה דוחה ל"ת אם הוא עשה דברים אפי' אם הוא בעינדא דמיעקר לאו לא מקיים עשה כו' ע"ש.

רכ) עיין בשבת שם ובכל המקומות שציינתי בס"ק קע"ז.

רכא) עיין בתוס' הנ"ל במקומות הנ"ל. עיין מה שכתבנו בזה שיש לעיין.

רכב) שבת ג': ובתוס' שם. רכג) משבת שם ועיין בתוס'.

רכד) עיין מ"ש בס"ק (קס"ג) [קפ"ג] וע"ש.

רכה) עיין מ"ש בזה, ועיין במ"מ ס"ק ר"ז ומ"ש שם.

רכו) עיין בס"ק קי"ב בשם ש"ך.

רכז) רביד הזהב פרשת ואתחנן על

הלכות

ומסיבתו בא לידי עבירה, או אף שמה שיגיע לידי עבירה אינה מחמתו ומסיבתו, אבל העבירה שחוששין שיגיע לידה היא מצוה רבה (וכ"ש מצוה דרבים). ואם היה מצוה רבה וגם הוא לא פשע, אז מותר לישראל אחר גם לחלל שבת עבורו, כגון מי שרוצים להוציאו מכלל ישראל. מה שאין כן בשרוצים אף לאנסו לעבירה גדולה אף שהוא לא פשע אין מחללין שבת עבורו, שהיא מצוה גדולה.

ומ"מ נראה דלעבר ריט) בעצמו איסור קל כדי שלא יבא לידי איסור חמור אף שמותר הגם שהוא פושע רכ) מ"מ אף שלא יהיה מצוה רבה. (וצ"ע לעבור רק על עשה [רכא] רכא) קל כדי שלא יבא לידי עשה חמורה או שלא יבא לידי איסור סקילה או איסור חטאת). וכ"ש לעבור על איסור רכב) דרבנן כדי שלא יבא לידי איסור חמור דאורייתא וכ"ש כשהוא אנוס. ואף שהחשש איסור שיבא לידו כבר הותחל רכג). וכן לחלל בשבות רכד) קל משום איסור דרבנן חמור. (אבל לעבר אפי' על איסור רכה) דרבנן משום זכות מעות, לא). (ועיין מ"ש עוד בזה). אבל אם יש חשש נפשות מותר. (עיין בשו"ע או"ח ס' שכ"ט ס"ז, ועיין שו"ת בית יעקב סימן קט"ו ע"ש).

כד הא דבמקום שאמרו יעבר ואל יהרג כגון שאר עבירות בצנעא ושלא בשעת הגזירה דה"ה שיעבר רכו) ואל ימסור אברו

עיונים

במה דקאמור הגמ' ולאשמעינן דלאחרים אסור אפי' שבות קל, דחכמה ואינה מלאכה, ועיין בשו"ת הב"י שם, ורק כעובדין דחול כדי להציל מאיסור סקילה. ויש לעיין דאפשר משום שאירי בחילול שבת דאיך יתירו עשה קלה משום כו' דחמורה שבת, אבל בשאר עבירות מותר לעצמו אפי' בפשע, ועיין ודו"ק.

ומסקנת הגמ' בשבת שם דהתירו לו לפי גירסת רש"י שם (ועיין סימן רנ"ד) ותוס' הביא הא דפסחים עשה קל משום עשה חמור משום דלא פשע, משמע דבעצמו אפי' בזה האופן, ועיין סימן רנ"ד ובש"וע אדמו"ר ובסוף סימן ש"ו שהתירו לו חכמים איסור של דבריהם, משמע אבל עשה קלה אפי' בעצמו כשפשע לא, או משום דאיירי

הלכות

מראה מקום

פסוק ולא יראון ועיין מ"ש בזה.

רכח) עיין מ"ש בזה.

רכט) עיין מ"ש בזה.

רל) עיין בפרמ"ג משבצות זהב או"ח סימן שכ"ח ס"ק ז'.

רלא) עיין מה שאכתוב בזה.

לסכנו, יש מי שכתב [רכז] רכז) דוקא באבר שמחללין את השבת בדאורייתא רכח).

ולפ"ז הא דאסור רכט) להתרפאות מאיסורי תורה בחולי שאין בו סכנה (עיין יו"ד סימן קנ"ח) ה"ה כשיש סכנת אבר כמו שאין מחללין שבת באיסור תורה משום סכנת אבר.

ויש מי רל) שכתב דהא שבמקום שאמרו יעבר ה"ה שיעבר ואל יסכן אברו דוקא בשאר עבירות חוץ משבת דחמירא ולענין סכנת אבר יהיה דינה כהני ג'. וכן הא דאסור לחלל שבת באיסור תורה משום סכנת אבר דוקא שבת אבל שאר איסור תורה עוברין.

עיונים

עולם, וע"ל בס"ק ר"א ע"ש, מ"מ פיקוח נפש שאני דאין לך דבר שעומד כו', ועיין לעיל בס"ק הנ"ל, ובשם שלטי גיבורים.

ובהיא דלויים שקצצו בהונות ידיהם שיראו שלא יבואו לידי ניסיון דאביזרייהו דע"ז, וצ"ל דאביזרייהו דע"ז חמור כע"ז, כיון שצריך להרג ואל יעבר, וכדי שלא יצרך להרג או לעבר מותר לעבר. ועיין בס"ק קי"ב מ"ש שם עוד, וק"ל.

[רכ"ז] צ"ל דהרביד הזהב הוקשה לו זה, דמאי טעמא אין מחללין שבת באיסור דאורייתא בסכנת אבר, ומ"מ במקום שאמרו יעבר ואל יהרג כתב בש"ך [ס"ק ג'] דה"ה בסכנת אבר, על כן תירץ דדוקא באבר שמחללין השבת, אך הוא דוחק, דהוא רק בעין דשורייא דעינא כו' והיינו נפש ממש, ומשמעות הש"ך רק סכנת אבר. והביא מהמרק"ש. (ועיין לעיל בס"ק קי"ב ובמקום דלא נקרא אנוס). והפרמ"ג חילק כמ"ש, והוא דוחק דמשמע דסכנת אבר כפיקוח נפש לפ"ז יהיה בהריגה רק שלשה ע"ז וג"ע וש"ד, ובסכנת אבר ד' חילול שבת ג"כ, ויש לעיין, ועיין בס"ק קי"ב.

ויל"ע בההיא מעשה דתינוקת בגיטין נ"ז שקפצו, ועיין בתוס' שם, ועיין מ"ש בס"ק קנ"ה, ולפירוש הריטב"א שחששו שע"י יסורים לא יוכלו לעמוד ויעבירו על דת ועברו על את דמכם לנפשותיכם מספק, פן ח"ו יעברו על דת, אך לפי מה שכתבו התוס' בעוד דע"כ היו מענין אותן כו', ועיין מה שכתבו דשם הילדות פנויות והיו רק בפרהסיא אף דהיה שם להנאת עצמן, אך דהחמירו על עצמן משום דשעה צריכה לכך, כדי שלא יהיה שמו מחולל בגוים ועברו על אך את דמכם. וצ"ל דבמקום שמוותר להחמיר משום איזו קידוש ה' לא קעבר כלל, וע"ל.

וההיא דרב כהנא בקידושין [סוף פרק קמא] שמה היה חושש שתהרג אותו, למה מסר את עצמו למיתה מספקא שמה תהרגנו, צ"ל ג"כ משום שהיה חושש פן תעבד בו עבירה, ואעפ"י שהיה להנאת עצמה, אם נאמר דשעה צריכה לכך באדם גדול, ועיין ס"ק ט"ז בשיטת המאור, והגם דמותר לעבר עבירה להינצל מעבירה חמורה באונס אפי' שיהיה קרקע

מראה מקום

(רלב) דאין המיתה ודאית
ולא ההצלה ודאית.
(רלג) דהמיתה ודאית
וההצלה ודאית.

הלכות

ומה [רלא] רלא) שנראה לי דלהתרפאות דכבר הוא
חולה והוא רק שב ואל תעשה (רלב) אסור לעבור על
כל איסורי תורה משום סכנת אבר. אבל שיניח את
עצמו וימסור רלג) את עצמו לחסר אברו במקום שאמרו יעבר ואל יהרג
ה"ה שיעבר ואל ימסור אברו, ואפי' חילול שבת דשוה לפיקוח נפש. ועיין
בש"ך יו"ד סימן קע"ט ס"ק א' בשם מהרש"ל בתשובה.

עיונים

[רל"א] על פי מה שכתב הפר"ח בטעם מה
שכתב הרמב"ם בהלכה ו' דאם עבר ונתרפא בהני
ג' עונשין אותו ב"ד עונש הראוי, וגבי מי שנאמר
בו יהרג ואל יעבר קראו אונס ופטור. ומה שכתב
הפר"ח קשה לי אמאי לא ביאר הרב זה לעיל,
אדרבא בשם ביאור בפירוש להיפוך. (ועיין ג"כ
בספר מרכבת המשנה שם בזה) ותירץ וז"ל וניחא
לי דשאני התם שהמיתה ודאית אם לא יעבר
וההצלה ודאית אם יעבר, משא"כ הכא שאין
המיתה ודאית אם לא יתרפא באותו איסור, וכן
אין הרפואה ודאית כמו התם, ומשום הכי עונשין
אותו ב"ד ודו"ק עכ"ל. (ובספר בירת מגדל עז
מהגאון יעב"ץ באבן בוחן אות ק"ה נדחק בזה).
ועל פי זה כתבתי ג"כ לחלק ויתורץ ג"כ הא
דכתב הש"ך יו"ד קע"ט ס"ק א' בשם מהרש"ל
עש"ל ויצא מזה קולא לענין במקום שאמרו
יעבר ה"ה אפי' באבר שאין מחללין השבת,
וחומרא דאסור להתרפאות כו' כמ"ש.
ויש לעיין לפי זה איך ילמד להרמב"ם דין
אביזריהו מההיא דבכל מתרפאין והעלה
טינא, ועיין במ"ש בס"ק ט"ז בשיטת המאור,

ודו"ק. ונראה דמתרפא נקרא רק לגבי זה ספק
אבל לעולם במתרפא יש חילוק בין ספק
לודאי, (עיין שו"ע או"ח סימן שכ"ח).
שוב מצאתי בספר חדש חמדת שלמה
בתשובתו חלק או"ח סימן ל"ח שתמה על
חילוק הנ"ל בשם הפר"ח, וע"ש מה שיישב
בפלפולו דפועל ע"י אונס לא מיקרי מעשה
כלל, משא"כ בחולי מסוכן בשעת מעשה
עושה ברצון וכיון דהוי ברצון כו' וע"ש. ועיין
בספר מקור מים חיים בס' חדש מה שכתב בזה
כאן ביו"ד סימן הנ"ל לחלק עפ"י דרך יישוב
הר"ן פרק כל שעה שיטת הרז"ה דבג' עבירות
בלהנאת עצמן שרי, ממה שהקשו עליו מאין
מתרפאין מעצי אשירה, ומהא דאחד שהעלה
בליבו טינא, ותירץ דמה שאמרו הנאת עצמן
שאני כגון אסתר שנתרצית בגילוי עריות ולא
מחמת גילוי עריות, מה שאין כן באלו רוצים
להנות ממנה כדי להנות כו', ונהי דלא קי"ל
כהרז"ה בזה, מ"מ לענין אי מקרי אונס כשעבר
כו' שפיר יש לחלק דלא הוי אונס והוי מזיד
ועונשין אותו, יעו"ש באורך.

השמטות

[שייך לסעיף כ']

כתב הכנה"ג בשיורי [הגהות ב"י סימן קנ"ז] אות ל"א וז"ל וכן הדין באומר לישראל תן לי זייןך ואהרוג את ישראל זה, ואם לאו אהרוג אותך, והגוי אינו יכול ליטלו שלא מדעתו, שאין לו ליתנו כדי לפדות נפשו, הרדב"ז במודפסות סימן צ"ב בשם המפרשים. אות ל"ב שם, אם יכול הגוי להרגו באבן או באגרופ ובלא כלי זיינו של זה מצי למקטליה, אינו חייב למסור את עצמו, ודבר זה צריך לי עיון, הרדב"ז סימן ק"י עכ"ל, הובא בשיורי כנה"ג. אות ל"ד אמרו תנו לנו אחד מכם ונהרגו ואם לאו נהרוג כולכם אם אחד רשע בניהם שמתקוטט עם הגוים ואומרים לו אל תתקוטט למה אתה משים כולנו בסכנה ואינו חושש והרג את הגוי נותנים אותו כדי שלא יהרגו, שהרי הוא שם את עצמו וכולם בסכנה, ספר חסידים סימן ת"ש עכ"ל. אות (ל"ה) [ל"ו] אם אמרו תנו אחד ונהרגו ואם לאו כו' כולכם אם היה טריפה בניהם אפי' לא יחדוהו ימסרוהו בידם, המאירי שם, עכ"ל. ושם אות ל"ז למדנו שאף בהצלת עצמו, ויחיד אצל רבים, וקטן מפני גדול, אין דוחין נפש מפני נפש, הרב המאירי שם עכ"ל.

[שייך לסעיף כ"ב]

במ"ש יש כח ביד חכמים להעמיד דבריהם במקום שב ואל תעשה אף שיבוטל מצות עשה דאורייתא, והנה דעת התוס' ביבמות פ"ח א' [ד"ה מתוך] ופ"ט ב' [ד"ה כיון] ובנזיר מ"ג ב' [ד"ה והאי] ובנדרים [צ: ד"ה חזרו לומר] ובע"ז [י"ג. ד"ה אמר אביי] דיש כח ביד חז"ל לעקור דבר מהתורה אף בקום ועשה במקום שיש פנים טעם וסמך בדבר, ולא חשיב עוקר

כו'. ועיין תוס' גיטין ל"ב א' ד"ה מהו דתימא כו' ואין להקשות וצ"ע כי שמא כו' אינו כו' להקל ולא לענין להחמיר, ע"ש. והובא תוס' יו"ט (סוף) פרק י' דיבמות שם [משנה א']. והנמוק"י [דף כ"ח. מדפי הרי"ף ד"ה הקלת] בשם הרא"ה וריטב"א כתבו דמה דנאמן שם עד אחד בעדות אשה דכה"ג התורה האמינתו והכתוב מסרו לחכמים איזה דבר מפורסם וניכרים דברי אמת כו' וכו'. ודעת התוס' יו"ט הוא שם דדעת הרמב"ם סוף הלכות גירושין [פרק י"ג הלכה כ"ט] כדעת הנמוק"י. והלח"מ פירש דבריו שהוא כדעת התוספות דמשום הטעם שכתב הרמב"ם מש"ה יש כח ביד חכמים כו' ולא הקפידה תורה על עקירתו כו' ע"ש.

ועיין בתוס' יו"ט גיטין פ"ח משנה ה' ד"ה תצא ובמשנה ה' דמפרש דעת רש"י שם דמה שאמרו שם הולד ממזר היינו שעשאוהו כממזר של תורה, כמו שכתב הב"י סימן קכ"ח לדעת ר"ח דמותר בממזרת כו' ע"ש. וצ"ל דבכה"ג אף שיעבר בקום ועשה כשישא ממזרת. ועיין יבמות פ"ט ב' העמידו דבריהם, וע"כ צ"ל מטעם הנ"ל כסברת התוס' (דלכאורה) (כעין) [כאן] דוחק לומר דבכה"ג הוי דאורייתא ממש כמו בהא דעד אחד באשה, ויש לעיין ואכמ"ל) היכא דיש טעם וכו'.

ועיין תוס' יו"ט ב"ב פ"י משנה ב' ד"ה פשוט בשם רשב"ם הטילו עליו חכמים פסולא דאורייתא כו', וע"ש בתוס' קס"ה ע"ב ד"ה הכא כו' לאו דאורייתא ממש כו' אלא מה שהולד ממזר מדרבנן כו' עכ"ל, משמע דמ"מ אסור בממזרת. ועיין ברא"ש שם [סימן ז'] בשם רב אחא משבחא דאפי' אי תפס מפקינן מיניה עכ"ל. ועיין ב"ב קמ"ז ב' אינה של תורה

עיונים

(ועיין מש"ש בר"ה כ"ט ב' ד"ה מדרבנן) באבני שוהם דף ב' לתרץ קושיות התוס' בהא דכהן שנמצה בו יבלת חותכו לו בשיניו משום דאין שבות במקדש, לכאורה יש לעיין דהא בביצה י"א: מסיק מהו דתימא טעמא מאי (הא דמחזירין רטיה) משום דאין שבות במקדש ואפי' כהן דלאו בר עבודה קמ"ל התירו סופן משום תחילתן דבר עבודה אין דלאו בר עבודה לא, ע"ש, משמע דלא מטעם דאין שבות במקדש התירו אלא דוקא לצורך עבודה. וכן מצאתי בתוס' יו"ט פרק י' דעירובין משנה י"ג שהקשה על רמב"ם פרק כ"א מהלכות שבת הלכה כ"ז ועיין שכתב (כ"מ) הטעם שאין איסור שבות במקדש, והקשה כנ"ל.

ונלע"ד דהנה בגמ' ביצה דף י' ע"א דרמי ממשנה דריש פ"א השוחט חיה ועוף לב"ה לחומרא מכמה משניות דמשמע דב"ה לקולא בשמחת יו"ט, ופרץ מעור לפני הדורסן, ועיין רש"י ד"ה וב"ה מתירין קס"ד משום שמחת יו"ט דאי לא שרית לי' כו', וכן מהא דמסלקין תריסין, ודחי התם דהתם קאמור ב"ה משום דחזי למזגא, וכן בתריסין דאין בנין וסתירה, ועתה י"ל דהא בפירוש מסיק בגמ' דף י"א שם דדוקא מטעם התירו סופן כו' אבל לא (עיין רש"י) מטעם דחזי למזגא דאפי' מערב יו"ט נמי, או מטעם אין בנין בכלים דאפי' דבתים נמי (ועיין תוס' שם שהקשו לרש"י ופירשו מצד זה דמוחלפת קאי אהשוחט חיה), אלא כנ"ל, וע"כ לומר דהטעם משום שמחת יו"ט והתירו סופן משום תחילתן אך בצירוף דאין האיסור חמור כ"כ משום דחזי למזגא.

ועשאוהו כשל תורה. ואף דגם בזה יוכל להסתעף דבר מהתורה ע"ד שאמר סנהדרין פ"ז ב' דיני ממונות בפלוגתא דשמואל ור' אבהו כו' וע"ש ברש"י [ד"ה בפלוגתא] והלך זה וקידש אשה באותו ממון כו', ועיין ג"כ ביבמות צ' ע"א. עיין באורים ותומים סימן כ"ח ס"ק י"ג לענין ת"ח שיודע עדות דביש צד אפרושי מאיסורא צריך לילך ולהעיד אבל לא בממון, דהקשה דאף בממון יש צד אפרושי אם ילך ויקדש כו' אלא כל כמה דאין לפנינו אפרושי אין כו' ע"ש. וי"ל משום הפקר ב"ד מהני שפיר גם לענין קידושין, ועיין תוס' יבמות צ' ע"א ד"ה אזיל כהן ומקדש כו' וא"ת מאי כו' דילמא משום דהפקר כו' וי"ל כו' מה כו'.

(ועיין תוס' בכתובות (ק"ג) [כ"ג].) ד"ה עידי טומאה כו' דבשבויה נמי איכא איסור סקילה אם נשאת לכהן שישמש בנה ע"ג מזבח בשבת כו'. ועיין ג"כ בתוס' קידושין י"ב: ד"ה אם הקלנו בשבויה ע"ש. והוא ע"ד שאמרו במדרש רבה פרשת נשא פ"ט על י' הדברות כו' פעמים כהן כו' יולדת בן סבורים בנו של כהן ומשמש בבהמ"ק ומעלה עולות בשבת כו' נמצה כו').

ועיין בחו"מ ריש סימן קצ"ח בסמ"ע [ס"ק ג']. ועיין תוס' יו"ט נדרים פרק ה' משנה ה' ד"ה שהכותב לנשיא, ובשלהי נדרים [פרק י"א משנה י"ב] ד"ה טמאה כו'. וביבמות במקומות שהראה לשם יעו"ש. (ועיין בתשובות נו"ב מהדו"ת חלק אה"ע סימן ס"ז וסוף סימן ק"כ וקכ"א וקכ"ב יעו"ש).

[שייך לס"ק קע"ז]

מה שכתב בשאגת אריה בספרו טורי אבן

אוהלי יוסף

דיני ווסתות

הלכות

מראה מקום

(א) שו"ע [סימן קפ"ט ס"א].
 (ב) בשו"ע אדמו"ר יעו"ש.
 (ג) שם בשם השל"ה, וכן משמע בכו"פ ס"ק ט"ו. (ד) שם מכו"פ. (ה) שם בשו"ע אדמו"ר יעו"ש, ובקונטרס אחרון [ס"ק א']. (ו) כן נראה לומר, אם לא הוא לענין ראייה דעונה בנונית. (ז) שו"ע. (ח) שו"ע [שם ס"ד].
 (ט) בשו"ע אדמו"ר מסימן ק"צ. (י) חוות דעת סימן קפ"ד בחידושו ס"ק כ"ג.
 (יא) עיין בשו"ע אדמו"ר [ס"ק י"ג], ועיין בו בסימן קפ"ו ס"ק ז'. (יב) עיין סדרי

א כל אשה שאין לה וסת קבוע, חוששת לעונה [א] (א) בינונית, והוא הפלגה ל' יום עם הב' ראיות (ב) בכלל, היינו כשראתה באחד בשבת, דרכה לראות בשני בשבת בסוף ד' שבועות, וחוששת לפרוש מבעלה ביום ל' מתחילת ג' לילה עד סוף היום, אפילו שהראיה (ד) הראשונה בלילה.
 וי"א שהוא ל"א (ה) עם השני ראיות. [וצריכה ו] לחוש ג"כ מליל ל"א עד סוף היום, כמו לדעה הראשונה].
 ועונה בינונית דינה כווסת [ז] (ז) קבוע לענין מה שמבואר למטה.

וצריכה בדיקה כשיבוא יום עונתה, היינו לל' לדעה א', ולל"א לדעה ב', שמא תראה, כי סתם נשים דרכן לראות בהפלגה זו. ואם לא בדקה אסורה עד שתבדוק כדין (ח) וסת קבוע. ומכל מקום לכתחילה (ט) צריכה לבדוק בזמן העונה, והיינו שתשים (י) מוך דחוק שיהיה שם כל העונה.

והא דאמרינן דאסורה עד שתבדוק, הגם דאשה דאין לה וסת לעולם בעי בדיקה, (עיין סימן קפ"ו ס"א), מ"מ נפקא מינה (יא) דאף להפוסקים דלא ס"ל רק ג' פעמים, וגם לדידן, רק בעל נפש יחמיר לעולם, א"כ נפק"מ דכל זמן שלא בדקה מווסת, דעל כרחך אסורה מדינא אף לאחר ג' פעמים, או [יב] בתחילת ראייתה, שעדיין לא ראתה ג' פעמים כווסת שאין קבוע, שאין

עיונים

תירוץ נכון, ומ"מ אפשר לומר מדלא הביא אדמו"ר דס"ל כמ"ש הכו"פ שם, דלא אמרינן דהוא כקבוע לענין קולא יעו"ש. ועיין מ"ש הכו"פ סימן קפ"ט ס"ק י"ט.
 שוב מצאתי בריש סימן קפ"ו ס"ב' ובקונטרס אחרון [ס"ק א'] שתירץ קושיית הכו"פ, ולפי מ"ש שם ובפנים, הא דאין לה וסת שמצריכין

[א] עיין ביאורי הגר"א.^ב
 [ז] עיין ביאורי הגר"א [ס"ק ו']. ועיין דכל שכן הוא, מאחר שאפילו לענין שבא מן הדרך חושש שמא ראתה וצריך לשאול, ועדיף משאינו קבוע, כ"ש לענין שהיא בחזקת טומאה עד שתבדוק.
 [יב] עיין בציון. ומה שתירץ החו"ד, והוא

א. שם לא מצאנו בענין שצריך בדיקה בזמן הווסת.

ב. שם לא מצאנו דאשה צריכה לחשוש לעונה בינונית.

ג. ר"ל את דברי הש"ך וכמו שהקשה למעלה.

מראה מקום

טהרה סימן קפ"ד
[ס"ק י"ג], ועיין שם
בס"ק א'. ועיין חו"ד
שם ס"ק א', ועיין בכו"פ
שם בסעיף א'. ושו"ע
אדמו"ר לא הביא
בסעיף א' מ"ש בש"ך
שם [ס"ק ב'], וצריך לי
עיון. יג) כמו באשה
שיש לה וסת, עיין
סימן קפ"ד בשו"ע
אדמו"ר בשם הג"מ
[בס"ק ג']. ועיין

הלכות

צריך לבדוק מדינא, רק כל אדם רשאי יג) להחמיר,
משום דאז לא יהיה לבו נוקפו, דאז קודם שבא העונה
בינונית, אינו צריך מדינא, ולאח"כ צריך. גם דבדיקה
קודם תשמיש דאין לה וסת, אינו צריך לחורין ניד
ז) וסדקין, גם לא לפני טו) הנר (לבד בג' פעמים טז)
הראשונים), וכאן צריכה לבדוק דוקא לחורין וסדקין
ואור הנר.

ואין נעקר אף בג' ניד) פעמים כל זמן שלא קבעה וסת,
היינו שבווסת קבוע אם לא ראתה ג' פעמים כווסתה
רק שינתה, לא קבעה וסת עדיין, הגם שאם תראה פעם

בסד"ט [חדוד הלכה] בגמ' דף י"ב [ע"א] בתוס' ד"ה מאי למעבד. גם בסד"ט בסימן ק"צ ס"ק ט"ז בענין
המתחיל ועפ"י הדברים האלה כו' מאי דקל"ן וכו' בדף י"ב יעו"ש, דגם בעשה אין להחמיר יעו"ש. יד)
עיין חו"ד סימן קפ"ט [ביאורים] ס"ק ב', עיין בחו"ד בביאוריו סימן קפ"ו ס"ק א', ועיין סד"ט סימן קפ"ד
ס"ק (י"ב) [י"ג]. טו) שם בחו"ד. ועיין בשו"ע אדמו"ר סימן קפ"ו ס"ק ז' לבד ג' פעמים. ועיין בחו"ד שם
בביאוריו [סימן קפ"ו] ס"ק ב', כמ"ש בשו"ע אדמו"ר. טז) שו"ע אדמו"ר שם. ונראה שכן הוא לחו"ד שם.
יז) עיין בכו"פ סימן קפ"ד ס"ק א' ועיין חו"ד סימן זה בביאורים ס"ק י"ב בסוף דלא כמ"ש המנ"י ס"ק ד'

עיונים

[יד] עיין שם בסדרי טהרה מה שהביא ממאי
דאמרינן מתוך שמהומה. ויעוין בב"י הארוך
סימן קצ"ו בשם תורת הבית הארוך [ד"ה
והרשב"א כ'] שדחה דעת מי שלמד מזה דלא
בעי בדיקה לחורין וסדקין ע"ש. וצ"ע.

[יז] עיין ש"ך [שם] במה שדחה העט"ז שכתב
שנעקר ג"כ, ופירש המנח"י דאפילו בפעם
אחת נעקר. ובאמת זה אינו, וכל האחרונים
לא הביאוהו. וכן משמע מפורט [יש סימן זה],
שסתם, כל אשה שאין לה וסת כו'. ואח"כ
כתב אלא א"כ היה לה וסת קבוע כו'. וא"כ
אפילו בנעקר ג' פעמים או פעם אחת נעקר,
ואי משום דין דקבוע עצמו (עצמו), הלא כפל
אח"כ וכתב דינו. ועיין ט"ז ס"ק א'. ואם כמ"ש
המנח"י, הלא גם בפעם אחת נעקר, ואם כונת

בדיקה, דוקא שאין לה גם וסת הגוף דפיהקה
וכה"ג, אבל ביש לה וסת הגוף, אינה צריכה
בדיקה, ומ"מ חוששין לעונה בינונית, וכמ"ש
בסימן קפ"ד, א"כ משמע דלעולם באין לה
וסת כלל לעולם צריכה בדיקה להמצריך,
ולמאן דלא מצריך, י"ל שפיר דעונה בינונית
הוא כווסת קבוע לקולא לרוב הפוסקים,
וכמ"ש הש"ך.

ולכאורה יישוב ג"כ מה שנדחק הט"ז [סימן]
קפ"ד ס"ק י"ג, [וסימן] קפ"ט ס"ק ה', ועיין
בנה"כ ובשו"ע אדמו"ר שם ס"ק [י"ז] [י"ג],
ולהנ"ל יש לומר דמיירי שהיה לה וסת
הפיהוק, דדינה כיש לה וסת, והיה לה גם וסת
שאינו קבוע לימים שצריכה לחוש אם לא
בדקה ולא הרגישה טהורה.

הלכות

מראה מקום

במה שהבין מדברי
הש"ך [סימן קפ"ט]
ס"ק ל' יעו"ש. ועיין
בשו"ע אדמו"ר ס"ק
ב"א משמיה כמ"ש
ובכמה מקומות, ועיין
מ"ש עוד בזה. (יח)
שו"ע סעיף י"ד. (יט)
שו"ע סימן קפ"ד
סעיף י"א. כ) עיין
בחו"ד שם בביאורים ס"ק י"ד. ועיין מנח"י שם ס"ק א'. (כא) עיין חו"ד שם בחידושו ס"ק ל"ב.

אחת כוונתה (יח) חזרה, אבל כל זמן שלא ראתה, אינה
חוששת. ובזה עונה בינונית גרוע, דלעולם חוששת כל
זמן שלא נקבעה.

גם הבא (יט) מן הדרך צריך לחשוב יום עונתה וטבילתה,
או שישאלנה אם ראתה ביום עונה בינונית, בין (נ) ט
ערה ובין ישנה, כדין וסת קבוע, ואפילו שוכבת (כא) נא
אצלו, עד שתוציא מפיה שהיא טהורה.

עיונים

אחת, אלא על כרחך כונת הש"ך כמ"ש החו"ד
[ביאורים סוס"ק י"ב], דכל זמן שאין לה וסת
קבוע לא נעקר. ועיין ט"ז ס"ק ה', ועיין חו"ד
שם [ס"ק ב'], וסד"ט [ס"ק ב']. ומ"ש הסד"ט
סימן קפ"ד ס"ק (י"ב) [י"ג]. ועיין בב"י הארוך
ד"ה (שינתה פעם אחת ליום ל' ל"ב כו') [ד"ה
שינתה ראיותיה] מ"ש מחוששת לעונה. ועיין
דברי חמודות [נדה] פרק האשה אות י"ז.
וכן נראה שסובר הסד"ט, עיין בס"ק ב' בסופו,
גם מה שהביא ראיה לש"ך מגמ' דף ס"ד
[ע"א] בס"ק י"ב אם החודש א' חסר, איך
אפשר למתני ט"ו הותר דמיו מלא עד ט"ו
בחודש לא צריכה לחוש, וא"כ אם נאמר דש"ך
ס"ל דנעקר בפעם אחת, א"כ הלא נעקר מט"ו
חודש חסר נשאר ט"ו עם הראיה, וכשראתה
ב"י נעקר, אלא על כרחך כנ"ל.

וכן אפשר להוכיח מכמה מקומות מחודשים,
מה שיש להסתפק בדין עונה בינונית דהוא
כוונת קבוע, אם ראתה על דרך משל בר"ח
אדר, והוא חסר, ואח"כ ראתה בר"ח ניסן,
דהוא הפלגת ל' יום דעונה בנזנית, ואח"כ לא

הש"ך במ"ש ואין זה נכון על העט"ז דאפילו
בפעם אחת נעקר, הו"ל לתמוה גם על הב"ח
במ"ש ראתה ר"ח ניסן ור"ח אייר וב' בסיון
ב' הפלגות לל"א חוששת לר"ח תמוז משום
עונה בינונית, והב"ח על כרחך איירי שתחילה
לא ראתה בהפלגה ראשונה ביום ל', דהוא
ס"ל כש"ך [ס"ק ל"א] דנעקר בהפלגה קרובה,
ומ"מ לא נעקר בב' פעמים העונה בינונית.
וגם למה לא הקשה הש"ך על הב"י דס"ל עונה
בינונית ל' יום שכתב על מ"ש הטור נעקר ר"ח
כו' לחוש לו מיהא, ע"ש בב"י. וקשה איך איירי
הטור, אם ראתה ביום א' דר"ח אייר שהוא יום
ו' לראית ניסן עונה בינונית לב"י, א"כ איך
תקבע וסת הפלגות לל"א אם תראה ב' בסיון,
דהב"י לא ס"ל כד"מ, דהלא ראתה בר"ח
אייר הוא לרבותא, ואע"ג דהוא מטעם אחר,
דהיינו אומרים דהר"ח עיקר, עיין שם בב"י,
אפילו לענין ראית כ' בחודש, מ"מ בהפלגה
ראשונה כ"ע מודו דהוא מפסיק, עיין בחו"ד
בחידושים ס"ק כ"א ואם לא ראתה, אינה
צריכה לחוש עוד לעונה מאחר דנעקר בפעם

מראה מקום

הלכות

(ב) שו"ע [סימן קפ"ט ס"א]. ואם קבעה לה [נב] וסת, נעקר העונה בינונית.

עיונים

ראתה ביום ל' דניסן, אם צריכה לחוש לר"ח, ויהיה ג' פעמים ר"ח, דהלא בווסת קבוע על דרך זה ג' פעמים ר"ח, ור"ח האחרון הוא אחר חודש מלא, על דרך משל ר"ח אייר, ולא ראתה אח"כ בר"ח סיון רק בב' בסיון, ואח"כ לא ראתה בר"ח תמוז עד ב' בו, לא מצטרף הפלגה דמר"ח ניסן עד ר"ח אייר שיהיה ג' פעמים ל"א מוחמות דעדיין לא נעקר, ושייך הר"ח אייר לווסת דר"ח, וא"כ גם כאן נאמר דכל זמן שלא נעקר ב' הר"ח, שייך לווסת דהפלגת ל', דהוא כקבוע, ובקבוע אין צריך לחוש להפלגה וחודש. ואין לומר לפ"ז איך נצייר בראיית דר"ח שיהיה חשש הפלגת וחדשים, י"ל על דרך משל כשראתה בר"ח ניסן ור"ח אייר דהוא יותר מל', צריך לחוש לר"ח סיון, דאנן רואים שקביעות ר"ח, ואם תראה בודאי הוא וסת קבוע יותר מל' דעונה בנונית, גם אם לא תראה תחוש להפלגות ל"א, אבל אם ראתה בב' הר"ח בהפלגת ל', שכן דרך לראות בהפלגה זו, אינה חוששת לר"ח הבא בפחות מל', וגם לא מצטרף שיהיה ב' ר"ח.

עוד אפשר לצייר, בהיה לה וסת ואח"כ התחילה לשנות באופן דבין הוסת דימי חודש או הפלגות הוא ביום אחר, וצריכה לחוש לשניהם, והבן. או אפשר לומר דמאחר שהוא רק בסתם נשים שאינן קובעים וסת, אבל אם אנו רואין אופן שתקבע וסת, באמת הוא עיקר, מצטרף גם ב' הר"ח דיום ל'.

גם צריך לי עיון, דהנה מצינו בראב"ד בבעל הנפש [שער תיקון הווסתות סימן ב'] דגם לס"ד דגמ' [נדה] דף ל"ט ע"ב בריש ירחא ור' בירחא ב'

פעמים, ובפעם ג' ה' בירחא דקובעת, הוא מטעם דע"י ראייה ג' אמרינן דמים יתרים בקמאי יעו"ש. וכן יש לפרש תוס' [שם] דף י"א ד"ה ממעין סתום, ע"ש בתירוץ. ומה שכתב הסד"ט [ס"ק ל"ה], ובדף ל"ט [ע"ב] בתוס' [ד"ה אלמא], וס"ט [חדוד הלכות שם על התוס' ד"ה בא"ד ונראה], (עיין מ"ש עוד במקום אחר), דאם הריש ירחים מווסת קבוע גם ה' בירחא לא נקבעת, ואפשר לומר מטעם זה, דאין לומר על קבוע דמים יתירים, וא"כ ה"ה לדין בראיה ג', כדמסקינן ג"כ שלא היה לה וסת קבוע, באופן זה דוקא, וא"כ גם אם נאמר כאופן הב' דלעיל, מ"מ יש לשאול אם ראתה בר"ח אדר ור"ח ניסן ול' בניסן, דהוא ב' פעמים עונה בינונית, ואח"כ ראתה בר"ח אייר, דבראיה ג' אמרינן דמים יתרים. ועיין [לק'] בס"ק קמ"ט מה שכתבתי שם, ואם נאמר דיום ל' כווסת קבוע, גם כאן איך נאמר דמים יתרים.

אך בר"ח אין נפק"מ, דבלאו הכי לא נעקר מראיות אחרות, אך בהפלגות אפשר לצייר, על דרך משל פעם אחת היה לה הפלגת ל' דעונה בנונית, ואח"כ הפליגה ב' פעמים ל"א, ואח"כ הפליגה ל', וגם ראתה ביום ל"א, אם נאמר כאן דמים יתירים. אך באמת ספק א' בודאי אינו צריך לפנים, דודאי הוא כאופן הב', דאם לא כן לא (ועיין ש"ך ס"ק כ"ו) נוכל לצייר שתיקער עונה בנונית ע"י קביעת וסת דר"ח אלא באופן זה, ר"ח ניסן ור"ח אייר וכו' כנ"ל, או אופן זה ר"ח אייר וכו' בו, דלא נעקר, ור"ח סיון ור"ח תמוז. ועיין.

גם בספק ב' ג"כ בודאי לא הוה וסת קבוע לענין קביעת וסת אחר, אך יעוין בכו"פ ס"ק י"ט לענין

הלכות

מראה מקום

ואם עקרתו לווסת שאין קבוע, חוששת לעונה (ג) דלא נעקר בג' פעמים בינונית (ג) כמ"ש לעיל.

עיונים

וסת דר"ח, ובזה האופן הוא ג"כ קולא דעונה בנונית מווסת קבוע, דנעקרת בקביעת וסת אף בלא עקירה ג' פעמים דוסת קבוע, על דרך משל לר"ח, ואח"כ ראתה ב"ו בחודש חסר, ואח"כ ב' בחודש שני ולא ראתה בר"ח, ואח"כ ב"ז בן, (לדין דס"ל כרמב"ן, קובעת בימי נדה וזיבה), ג' הפלגות י"ו, והר"ח לא נעקר עדיין, ויש לה ב' וסתות, ועל דרך משל אם לא תראה בר"ח הבא, חוששת (ל"ב) (ל"ב) בו ואח"כ כו", ואם תראה בר"ח, עדיין לא נעקר, ועיין, ויש לה ב' וסתות, משא"כ בל' יום אם תקבע וסת בלא עקירה ג' פעמים, שוב אין חוששת.

(ועיין ב"י על טור המתחיל לשון הרמב"ן בב"י המתחיל ומ"ש רבינו שהאשה קובעת של ר"ח כו', אבל יש לו דין וסת שאין קבוע, כונתו כנ"ל, דל' כאין קבוע לענין זה, דבלא עקירה אף בג' פעמים נעקר ע"י קביעת וסת, וכמ"ש לעיל לפרש שם ע"ש). ועיין ב"ח שם אות ט"ו, וכתב בזה האופן. (וגם צ"ל אף שאם אנו אומרים שר"ח סיון הוא לקביעת וסת, מ"מ בלא ראתה חיישינן כעונה בינונית לענין אם לא בדקה, ופשוט).

במה שכתבתי בדברי הב"י, יישבתי מה שכתב המעדני מלך בדברי חמודות [נדה] פרק האשה סוף ס"ק כ"ז עוד בעונה בנונית אף לדעת הט"ז, דבהפלגה קרובה לא נעקר, וכ"ב מכ"ב מניין עיין לעיל, מ"מ בעונה בנונית אם ראתה ביום כ' על דרך משל מניין ל' מכ', עיין חו"ד ביאורים ס"ק י"ג. וכן משמע בסד"ט [ס"ק י"ג].

ראתה פעם אחת הפלגת ל' ול"ב ול"ד, דלא הוה וסת דילוג לרב משום דיום ל' נחשב כווסת קבוע לענין דילוג ממנו יעו"ש. וצריך לי עיון, דלכאורה לפי מה שכתבתי לענין וסת אחר, מצטרף כנ"ל. וצ"ל דגרע. ועיין.

(ויש להביא לזה ראיה קצת מזדעת הש"ך ס"ק ל', וסת דר"ח היינו עונה בינונית, א"כ בדף ל"ט ע"ב דאמר ריש ירחא וה' בירחא כו', ועיין תוס' דף י"א, א"כ אם היתה רואה בר"ח ור"ח וה' בירחא וכו', היתה קובעת, מאחר שעדיין לא היה לה וסת קבוע דר"ח, ואי אמרינן דגם לענין זה עונה בנונית כקבוע, איך היינו אומרים דמים יתירים, והיה להם לומר לתוס' לאוקמי משנה דדף י"א ע"ב בראתה ב' פעמים ר"ח, דאז א"צ בדיקה דלא תקבע כו', אלא על כרחך כנ"ל).

עוד לענין חוזרת לקביעותה נעקר החדש, עיין טור ושו"ע [סעיף י"ד], ובדברי חמודות [נדה] פרק האשה [ס"ק כ"ז], ועל דרך משל בווסת קבוע אם היה לה וסת לל', והיה מהראוי לבא קודם ר"ח, ועקרה פעם אחת וראתה בר"ח, ואח"כ חודש מלא, וראתה בר"ח, דהוא לא הוי עקירה ב' פעמים, ואח"כ ראתה אחר חודש חסר, דהוא הפלגה ל', חוזרת לקדמותה, ואינה חוששת לר"ח עוד.

ואם היה לה רק עונה בנונית ועקרה, על דרך משל ב' פעמים לר"ח באופן הנ"ל, דעקרה ב' פעמים יותר מעונה בנונית, ואח"כ בא ר"ח בעונה בנונית, לא אמרינן דחוזרת לקדמותה והיה לה קביעת

א. אולי ר"ל שאם תראה בב' לחודש שהוא משום הפלגת 61 צריכה היא לחשוש עוד ל"ז משום הפלגה אבל בלא ראיה תלוי במה"אם חוששים לראיה דמיונית לק' ס"ג.

מראה מקום

כד) שו"ע אדמו"ר ס"ק ב' בשם אחרונים. (כה) חו"ד ס"ק ב' וס"ק כ', לט"ז ס"ק ה'. (כו) עיין בשו"ע אדמו"ר ס"ק א' ובקונטרס אחרון [ס"ק א'].

הלכות

ובהיה לה וסת, אף אם שינתה (ז) פעם אחת, שחוששת ג"כ לוסת האחר, מ"מ לעונה בינונית אין חוששת. ויש אומרים [נה] (נה) דאם לא ראתה ביום וסתה, אזי חוששת לעונה בינונית, הגם דלא נעקר. ויש אומרים דלא אמרינן יום דעונה בינונית, גם לענין (ט) בדיקה לבעלה, ואפילו ביש לה וסת. ולא נפסק כן להלכה. ועיין בקונטרס אחרון של אדמו"ר סוף ס"ק א' לענין שאין למחות ביד המקילין יעו"ש. ויעוין סוף סעיף כ"ב מאמתי תחשוב הל' יום, ויעוין ג"כ סעיף כ"ו.

עיונים

מהראיה, רק לעת ההוא אמרינן שבדקה. והנה לכאורה אדרבא כ"ש הוא, ומה לענין בדיקה אמרינן שבדאי בדקה, כ"ש שאם היה טמאה שראתה, בודאי לא היתה מעלים ממנו. וצ"ל כנ"ל, וכאן גרע יותר, דלאחר וסת מחזקינן שראתה, ולא סמכינן על שאין לך בדיקה גדולה כו'. (ועיין בסד"ט [חדוד הלכות] דף ט"ו ע"א תוס' ד"ה אפילו, מה שכתב דס"ל לתוס' דקאי ארישא דבעיר כו', משמע אבל בדרך כו').

ובאמת בפוסקים לא חילקו כנ"ל, ועל כרחק לומר כמו שכתבתי לעיל, ועיין. (עוד בדוחק י"ל דכאן אפשר לומר כיון שהיה בדרך סכנה שלא יבא עד זמן רב, ואפשר שהרגישה ולא עלה בדעתה לדעת שהוא טמאה, וצריך לשאלה אם דקדקה בהרגשה, משא"כ שם בתוך וסת).

[כב] עיין חידושי הר"ן, וחידושי הרמב"ן דף ט"ו ע"א על רש"י, וכן יש להביא ראיה מגמ' דף ס"ד [ע"א] היה למודה לט"ו וי"ו כו' י"ח ואילך, וא"כ איך נעקר י"ז או י"ח מעונה בנונית, אלא על כרחק מאחר דקבעה וסת לדילוג, תו אינה חוששת לעונה בנונית. ועיין

[כ] [כא] חו"ד בביאורים ס"ק י"ד, וע"ש בחידושים מה שכתב. ולענין בדיקה, עיין. (משמע דזה דבר אחר). וניישוב מאי דלא חילקו כאן שבא מן הדרך, כיון שתבעה אין לך כו', עיין דף י"ב ע"א, ועיין תוס' שם ד"ה מהו, ומהרש"א. ועיין תוס' י"א ע"ב ד"ה תניא נמי הכי כו', ומהרש"א [בא"ד א"נ ביש לה]. ועיין סד"ט [חדוד הלכות] שם בתוס' ד"ה מהו, בד"ה א"נ ביש לה כו', מה שהוכיח דסברא דכיון שתבעה גם באין לה וסת, וכן הוא לענין בדיקה דקודם תשמיש, דאין לה וסת להרמב"ם. מאי דלא חילקו בבא מן הדרך, י"ל דמאחר דר"י אמר שמואל שם ס"ל דלבעלה באין עסוקה אינה צריכה בדיקה רק מצד טהרות, רק באין לה וסת אפילו בישנה, א"כ לדידן דס"ל דבעי בדיקה לבעלה בעצמה, אפשר דחמיר ולא אמרינן כיון שתבעה, ובזה האופן אפשר לומר גם לענין בא מן הדרך דלבעלה אין אומרים כו'.

עוד היה אפשר לומר לענין בא מן הדרך, לענין שיחזיקנה שבדקה בעת וסת ולא ראתה, שנאמר כיון שתבעה מסתמא הוי טהורה

הלכות

מראה מקום

כז) שו"ע [סימן קפ"ט
ס"ב], מגמ' נדה ס"ד
[ע"ב]. כח) ראב"ד בבעלי
הנפש [שער תיקון
הווסתות סימן א'], ועיין
מה שכתבתי בזה.

ב כמה מיני וסתות יש לבד [מעונה בינונית] ווסת דע"י מעשה, ווסת הגוף, ווסת ימים דימי החודש, ווסת השבוע, ווסת הפלגות, ווסת הסירוג, ווסת הדילוג, [וסת השעות]. גם יש וסת קבוע, ושאיין קבוע.

החילוקים שבין וסת קבוע לשאיין קבוע, הוא כמו שיבואר, ווסת כז) קבוע אינו נעקר רק בג' פעמים, ושאינו קבוע אף שראתה ב' פעמים, נעקר בפעם אחת. עוד, דווסת כח) קבוע אם לא ראתה ג' פעמים

עיונים

צריך לפרוש, מ"מ זוהי רק לרבב"ח בבא מן הדרך, אבל לא באשה סתם שלא ראתה כו', דא"כ למה השמיט, וגם כן משמע שם מהר"ן יעו"ש. ועיין.

ועל פי מה שכתבתי יש ליישב ג"כ מ"ש הב"י בטור בענין המתחיל לשון הרמב"ן ווסת החודש חוששת לו כו' חוששת לב' בסיון כו' (מ"ע) [מה שכתב] הב"י על זה ומ"מ צריך לבאר כו' שהרי צריכה לחוש ליום ל', ויש להבין למה לא כ"כ הב"י מקודם על הא דכתב בטור חוששת לר"ח אייר, והלא צריכה לחוש ליום ל' דניסן משום עונה בנונית, אלא צ"ל דאפשר לומר דהרמב"ן צריך כאן לצייר ב' חששות דחודש והפלגה, ואיירי שהיה לה וסת קבוע דאין צריך לחוש לעונה בינונית, ועל דרך משל היה וסת לכ', והגיע הכ' (ב' ימים) קודם ר"ח ניסן לא ראתה בו, וראתה בר"ח ניסן, דעדיין לא נעקר בפעם אחת, ואינה צריכה לחוש לעונה בנונית, ואח"כ כשראתה בר"ח אייר ולא ראתה בכ' שאחר ר"ח ניסן, נעקר ב' פעמים כ', ואח"כ כשראתה בר"ח סיון שהוא עונה בנונית ג"כ רק שקבעה וסת לר"ח, וכן כשלא ראתה בר"ח סיון וחוששת

כו"פ ס"ק ט"ז דבור המתחיל ועוד ראה ע"ש. ועיין בקונטרס אחרון של אדמו"ר ס"ק א'.
[כה] עיין חו"ד בס"ק כ', אך בט"ז ס"ק ל"א לא כ"כ, וכן הביאו הסד"ט ס"ק י"ב שם בענין המתחיל ועוד נ"ל דאיכא נפק"מ בין כו'. ולא מצאתי באחרונים. ובאמת עיין בר"ן שם שהוא הדין שפעמים תולה להקל שלזמן וסת אפשר שטבלה, ולא לעונה בנונית דאז תולה בוסת ע"ש. ומשמע משם רק בבא מן הדרך, דאם נאמר כרבב"ח [נדה ט"ו]. דמשום דווסתות דרבנן אין חוששת, ועל כן צריך לחשוש לעונה בנונית, דכי לעולם לא תראה ותחזיק בטהורה, על כן באם הוסתות הוא לו קולא, חושש לווסת, ומאחר דחושש לראיה, אינו צריך לחשוש עוד, אבל באשה שיש לה וסת, וידעה שלא ראתה בעת וסתה, אינה צריכה לחוש לעונה בנונית, דאל"כ יש להקשות למה השמיטו הרמב"ן בהלכותיו, עיין זה בקונטרס אחרון אדמו"ר סימן קפ"ט ס"ק א'.

ובאמת אדמו"ר פירש לענין בדיקה ותביעה, ויעוין בדבריו, מ"מ איך שיהיה לפי פירוש החו"ד [שם] ושאר אחרונים לענין איסורי פרישה, על כרחך צ"ל דהגם דעונה בנונית

מראה מקום

הלכות

כט) ראב"ד שם. וכ"כ ב' פעמים, על זה כתב הב"י דצריכה לחוש כו', ועל כן יש לפרש להפוסקים דס"ל דרמב"ן ס"ל דין עונה בנונית לפרישה. אבל לפי מ"ש אדמו"ר בקונטרס אחרון ס"ק א' דרמב"ן לא ס"ל רק לענין בדיקה, ניחא בלאו הכי. ועיין בשו"ע אדמו"ר ס"ק מ"ב.

לכ' בו, ונעקר הכ' ג' פעמים, ואין לה הפלגה רק ב' פעמים, על זה כתב הב"י דצריכה לחוש כו', ועל כן יש לפרש להפוסקים דס"ל דרמב"ן ס"ל דין עונה בנונית לפרישה. אבל לפי מ"ש אדמו"ר בקונטרס אחרון ס"ק א' דרמב"ן לא ס"ל רק לענין בדיקה, ניחא בלאו הכי. ועיין בשו"ע אדמו"ר ס"ק מ"ב.

[כט] עיין שם בראב"ד. והנה לפי מ"ש דגם מה שלא נעקר וסת קבוע בהעדר ראייה ג' עונותיה דוקא, אם אח"כ ראתה פעם אחת כיום וסת חוזרת לוסתה, משא"כ בשאין קבוע, יעו"ש לשונו. ודוחק לומר דכונתו דבוסת קבוע על דרך משל ג' פעמים לר"ח אף שלא תראה פעם אחת לר"ח חוששת לר"ח הבא, משא"כ באין קבוע, דזהו בכלל שנעקר בפעם אחת וקבוע בג' פעמים. ועיין לשונו שם.

גם בר"ח נאמר דלעולם לא נעקר מצד העדר ראייה, רק מצד שינוי לוסת הסירוג דחודש. (ולפ"ז צ"ל משא"כ בקבוע ג' עונות בהפסקת, ועל דרך משל שלא תראה ג' ר"ח, ויהיה וסת הסירוג דד' שבועות פעם אחת ולא נעקר, א"כ היינו החילוק דשם בקבוע לא נעקר בפעם אחת, ובאין קבוע בפעם אחת נעקר, ומשמעות מהראב"ד דמשמיענו חילוק בין דין דכל אחד ואחד).

ואין ליישב משום דהא גופא דהוא וסת הסירוג, ולא אמרינן דשייך לב' ראיות הקודם הוא מצד דאמרינן דנעקר בהעדר הראייה, דמנא לן לומר כן, הלא בהפלגה כשראתה ב' פעמים בכ', ואח"כ לא ראתה ביום כ', אנו אומרים שנעשה הפלגה רחוקה עד ראייה שאח"כ, דמהיכי תיתי לן לומר דהוא רק העדר ראייה וראויה לראות ביום הקבולי, אדרבא בלאו הכי אנו אומרים שאדרבא הפלגה אחת הוא, דמאחר שאינו רואה, מהיכי תיתי דאין זה הפלגה אחת, ובוסת חודש נאמר ג"כ בלא עקירה דהעדר ראייה, רק שנתלה דהוא וסתה הסירוג.

ובזה יהיה סיוע למה שכתב בסד"ט סוף ס"ק ד', ובכו"פ ס"ק א', לענין דילוג ושוה, וכן לענין הסירוג, שהוא וסת דאין שכיח לא תלינן בו, והראיה דווסת הסירוג, אין חוששין לכתחילה, וכן כאן אם לא העקירה דמצד העדר ראייה, לא היינו תולין כו'. ועיין חו"ד ס"ק ד'. ובזה ניחא דהראב"ד על כרחך אתי לאשמועינן בדין דעקירה דהעדר ראייה באופן שאין לנו לומר

הלכות

מראה מקום

(ל) הל' נדה לרמב"ן פ"ה הי"ט, וראב"ד שם. (לא) ראב"ד שם, והל' נדה לרמב"ן שם, תורת הבית [הארוך ד:], ועיין טור וב"י [סימן קפ"ד ס"ט וסימן קפ"ט ס"ד]. (לב) סימן קפ"ד סעיף י"א. ועיין ביאורי הגאון מווילנא סימן קפ"ט ס"ק (ז) [ס"ק ו']. (*) עיין בסד"ט [סימן קפ"ד ס"ק ט"ו], ועיין במנח"י בהגה"ה מבן המחבר שם סימן קפ"ד ס"א בשם סמ"ג, ובשו"ע אדמו"ר סימן קפ"ז סק"ח. אך עיין בשו"ע אדמו"ר סימן קפ"ח ס"ק מ"ב משמעות דלא כירושלמי. ועיין בשו"ע אדמו"ר או"ח סימן תרי"ג סעיף כ'. ועיין יו"ד סימן ק"צ ביאורי הגאון ס"ק ג' וס"ק ה'. (לג) עיין ראב"ד [שם סימן ג'] רמב"ן [שם הי"ח], טור ב"י [סעיף ב']. (לד) שו"ע [סעיף ז'], גמ' [נדה] ס"ד [ע"א]. (לה) עיין מה שכתבתי בזה.

כשאינה רואה פעם אחת נעקר. עוד, ולן ל ווסת קבוע אין נעקר רק ע"י בדיקה שלא ראתה, אבל וסת שאין קבוע, מיד שלא הרגישה נעקר וסתה. עוד, וסת שאין קבוע מיד שעברה העונה ולא לא הרגישה, אף שלא בדקה, אינה צריכה בדיקה אח"כ, ומותרת לשמש, משא"כ בקבוע פסקינן דבעי בדיקה אם לא בדקה בעת העונה. עוד, בבא מן הדרך, בווסת קבוע אסור לבא (ג) [עליה] עד שישאלנה, או מחשב ימי וסתה*) וטבילתה, ובא עליה בלא שאלה, משא"כ באין קבוע. עוד, דכל זמן שלא קבעה וסתה, חוששת (ג) להפלגה ור"ח, אבל כשקובעת וסת, שוב אינה צריכה לחוש רק למה שקבעה. עוד, למאי (ד) דפסקינן גם כחומרא דרב לענין וסת הדילוג, עיין לקמן (סעיף י'), ואם היה לה וסת קבוע, לא קבעה ע"י ב' דילוגים, משא"כ באין קבוע. [עוד, (וה) (לה) לענין דמים יתירים, דווסת קבוע

עיונים

אך לס"ד דשם, עיין שם בכמה מקומות דמוכרח לומר כן לפי דברי תוס', הגם דתוס' נקטי בלשונם ריש ירחא וה', ריש ירחא וה' כו' ע"ש. ומצינו בראב"ד דף ח' ע"א [שער תיקון הווסתות סימן ב'] בלשונו שם משמע דגם לס"ד דף ל"ט ג"כ הטעם משום דמים יתירים, וזהו שבעינן שם דעכ"פ ראייה אחת יהיה ממעיין סתום, וכן אפשר לפרש התוס', והיינו דאם היה לה וסת על תחילת הראיה, איך נאמר על אותה ראייה דהוא דמים יתירים, אפילו לענין וסת החדש, וא"כ גם לפי המסקנא אם היה הכ"ה (בי"ח) [בירחא] וסת

מצד טעם אחר שתשנה לווסת, והיינו בווסת חודש כנ"ל. ועיין, ודו"ק. ובוסת הפלגה, אי אפשר לצייר זה, וק"ל. ועיין חו"ד חידושים ס"ק י"ז וביאורים [ס"ק י"]. [ל] ועיין באורך בחו"ד סימן [ביאורים] קפ"ד ס"ק י'. [לה] עיין [נדה] תוס' דף (י"ח) [י"א]. דברי המתחיל ממעיין סתום כו', ומה שכתב הסד"ט שם [חדוד הלכות], ודף ל"ט: תוס' [ד"ה אלמא], סד"ט שם [חדוד הלכות], משמע אם היה לה וסת לר"ח, שוב אין מצטרף הה' בו לקביעות וסת,

מראה מקום

[לו] עיין שם [סימן קפ"ד] סעיף ב'. [לז] שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ד ס"ק כ"ח בשם אחרונים. ועיין ראב"ד. עיין בט"ז קפ"ד ס"ק י"ג, וקפ"ט ס"ק ה', ונקה"כ [על הט"ז], ובשו"ע אדמו"ר. ועיין מה שכתבתי לעיל בס"א בצ"ב (מה שכתב החו"ד קפ"ט סק"ב וקפ"ד [ס"ק י"ב] ליישב קושיית הסד"ט [ס"ק ב'], ומ"ש חו"ד קפ"ט ס"ק ל"ד לפי מ"ש בשו"ע אדמו"ר ס"ק צ"א, וע"ש ס"ק ע"ה יעו"ש. [לח] עיין סימן קפ"ו. [לט] שו"ע אדמו"ר שם ס"ק ז', ועיין ציונים בסעיף א' מה שכתבתי בזה. [מ] שם שו"ע אדמו"ר בשו"ע. [מא] עיין בשו"ע אדמו"ר [שם], ובחו"ד [סימן קפ"ו ס"ק ב']. [מב] עיין חו"ד ביאורים שם ס"ק א'. [מג] שו"ע אדמו"ר ס"ק ז', תשובת מהר"מ פדוואה [סימן כ"ה], וכן הובא בסד"ט שם [ס"ק ד']. [מד] שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ד ס"ק ג'. [מה] עיין סד"ט סימן ק"צ ס"ק ז' בענין המתחיל ובזה תירץ מאי דקשיא לן על

הלכות

כשמשנית וסתה לא אמרינן על ראיית וסתה הקודם כשבא בתוך וסת החדש דמים יתרים דאתוספו]. אבל בזה שוה אין קבוע לקבוע, לחוש לו לעונה אחת סמוך כו', ולכתחילה לו צריכה לבדוק בשעה הראוי לראות.

ג החומרות והקולות שבין אשה שיש לה וסת קבוע או אין לה וסת, על שעת וסתה ולאחר וסתה, כמו שנתבאר לעיל בסעיף ב'.

אשה שאין לה וסת, צריכה ג' פעמים לח בדיקה, קודם תשמיש ולאחר תשמיש, שתחזיק את עצמה שאינו רואה מחמת תשמיש. והבדיקה קודם לט לתשמיש הוי לאור הנר.

ובעל מ נפש יחמיר לבדוק קודם תשמיש ואחר תשמיש לעולם כל זמן שאין לה וסת, והבדיקה דקודם תשמיש צריכה להיות לאור מא הנר. ויש אומרים מב דרך קינוח בעי, אך לא יהיה הקינוח כששוכבת אפרקוד.

ומעוברת משהוכר עוברת ומניקה, אף שאין לה וסת, לא בעי בדיקה מג קודם תשמיש ולאחר תשמיש. אבל ביש לה וסת, אין לה לבדוק לא קודם ולא לאחר, רק אם בעלה רוצה להחמיר לבדוק, מותר ומשובח מד, דאז אין לבו נוקפו. ויש אומרים דגם בעלה אין לו להחמיר להצריכה מה בדיקה, [עיין בזה סימן קפ"ו].

עיונים

אך ברש"י דף ל"ט ע"ב ד"ה א"ל לא, משמע דלפי הס"ד לא ס"ל דמים יתירים. ועיין דף (מ"א). [י"א ע"א] רש"י ד"ה ממעיין כו', וגם

קבוע, לא היינו אומרים דמים יתירים. ועיין מה שכתבתי לקמן ס"ק קמ"א ביישוב קושיית חו"ד בזה, ויעוין עוד מ"ש בזה).

הלכות

מראה מקום

המרדכי ע"ש, ובחידושו על הגמ' [חידוד הלכות דף י"ב]. יעו"ש. (מז) שו"ע סעיף ג', מבעל הנפש [ראב"ד שער תיקון הווסתות סימן א']. (מז) שו"ע אדמו"ר ס"ק י"א, ועיין שם. (מח) לשון הט"ז [ס"ק ד']. (מט) כו"פ ס"ק ב', חו"ד [ביאורים] ס"ק א'. (נ) יעו"ש הטעם בחו"ד ס"ק הנ"ל, ובסד"ט ס"ק א'. (נא) ש"ך

ד וסת השעות, אם קבעה וסת לשעות (מז) ולא לימים, כגון אשה שהיתה [מז] כל לאחר טבילתה רואה, שהיו מרגישות בנות עירה בכניסתה לעיר ונותנים בה עין, או (מח) שאר דברים כיוצא שרגילה לראות מחמת זמן ההיא, ואין אסורה אלא שעתה, היינו על דרך משל קודם כניסתה לעיר. עוד אופן שלא כוונה [מט] (מט) ראיותיה לקבוע בימי חודש או הפלגה, [בכל הוסתות שיבואר לקמן], על דרך משל א' ניסן ד' אייר ה' סיון, דצריכה לחוש לוסת האחרון, אך בכל הג' פעמים ראתה בשעה ו' מהיום

על דרך משל, אין חוששת אח"כ רק לשעתה, ונעקר ט' בשעה א' אף בלא בדיקה, [ויעוין מדינים אלו בסימן קפ"ז].

ה כבר נתבאר דאשה כל זמן שאין לה וסת חוששת לוסת חודש והפלגה. עד"מ, (נא) ראתה בכ"א בניסן צריכה לחוש לכ"א אייר כדין וסת שאין קבוע. ראתה בו, הוה ב' ראיות והפלגה ביניהן, חוששת גם להפלגה עד שתקבע ויע"ו לקמן.

עיונים

לילה ולא קודם, ושם בקפ"ז [סעיף י'] איירי שלא היה לה זמן מוגבל. אך לכאורה כאן איירו בטבילה לבדה, ושם במשמשת ליל טבילתה. עיין בש"ע אדמו"ר סימן קפ"ז ס"ק ל"ט שהתשמיש גורם, כי שכן דרך כו'. ועיין בחו"ד שם ס"ק י"ד בביאורו וחידושו שם [ס"ק כ"ג], ומ"ש שם ג"כ דהוא כווסת מורכב מטבילה ותשמיש, א"כ אפשר לחלק בין גרם דדימת עירך על טבילה לבד, ולא על תשמיש וטבילה. ויעוין בסד"ט שם ס"ק כ"ג, ואין להאריך כאן, ויעוין בזה. [מט] מה שכתב החו"ד בזה משום דטבילה כקפיצה כו', יעוין מה שכתבתי לקמן בזה.

ראיה אחרונה כו', והל"ל וראיה אחרונה הוא כו', משמע דזהו סברא חדשה למסקנא. (ועיין במ"ש בס"ק קמ"א בזה). [מז] בסד"ט ס"ק (ב') [א'] כתב לחלק בין ההיא דסימן קפ"ז (ס"ק י') [סעיף י'] דשם איירי דלא כונה השעה, לכאורה מלשון אדמו"ר בס"ק י"א ונותנין בה עין, הנה בגמ' אמר ושמא דימת עירך כו', אפשר לומר שכונתו דוקא באופן שנוכל לומר דימת עירך היינו שיודעים המנה בני עירך, ונוכל לתלות בעין הרע, אך זהו דוחק, יעוין בגמ' אימא דימת עירך, ויעוין סד"ט ס"ק א'. רק צ"ל שכונתו ג"כ כמ"ש בכו"פ [ס"ק ב'], היינו על דרך משל באישון

מראה מקום

ס"ק ד' (נב) שו"ע [סעיף ב'].
 (נג) עיין ש"ך [ס"ק י"ג] ושו"ע
 אדמו"ר ס"ק כ"ג, וחז"ד
 [חידושים] ס"ק ז', ומנ"י
 ס"ק י"א.
 (נד) רשב"א בת"ה [ארוך ב"ז
 ש"ג] ושו"ע [שם]
 ופוסקים. (נה) פוסקים
 הנ"ל. (נו) עיין שו"ע אדמו"ר
 סימן קפ"ז ס"ק מ"א. (נז)
 שו"ע [סעיף ו'] ועיין באר
 הגולה, ועיין מ"ש בזה
 לקמן [סעיף י"ב] לענין
 סירוג. (נח) עיין כ"ז שו"ע
 [אדמו"ר] ס"ק כ"ב.
 (*) בשו"ע אדמו"ר שם,
 ולדידן בסימן קצ"ו [סעיף
 י"א בהג"ה] דבעי' ה'
 עונות הוא ג"כ באמצע ימי
 טומאתה וק"ל. (נט) עיין
 כו"פ ס"ק ח', וחז"ד
 בביאוריו ס"ק ד' בכל מה

הלכות

ו וסת החודש נקבע בג' (נב) ראיות, וכן חוששת
 לראיה אחת כנ"ל, דוסת החודש היינו דהשיפורא
 (נג) גרם ולכן קובעת לימי חודש אף שאחד מלא
 ואחד חסר.

ובהפלגות אין חוששת רק ע"י ב' ראיות (נד) כנ"ל, וגם
 הקביעות הוא בד' ראיות וג' הפלגות דב' הראיות
 (נה) גורמים, היינו כי הפלגה הוא שמעת שנקתה (נו)
 וטהרה מדמיה יתאסף הדם במשך הפלגה ויתרבה
 ויצא, נמצא שאין הפלגה ידוע רק מב' ראיות.

ז וסת (נז) השבוע ג"כ כוסת החודש שנקבע בג"פ,
 על דרך משל ראתה באחד בשבת (נח) וחזרה
 וראתה בג' שבועות בא' בשבת, וכן פעם שלישית,
 קבעה לה וסת בג' שבועות בא' בשבת, אף שאין
 כאן רק ב' הפלגות, כיון שיש ג' ראיות דג' ימים שוים
 קבעה לה וסת, וכן ביום אחר.

וכ"ש בג"פ רצופים בא' בשבת דקובעת ואין נעקר
 רק בג"פ אלא דבזה אין לצייר חשש לוסת שאין
 קבוע ביון שבא ביום (*) טבילתה אך שבסירוגין אין חוששת רק להפלגה
 כי הראיה דימי השבוע נעקר בפ"א ומצד סירוג בוסת הסירוג אין חוששין
 קודם שתקבע [עיין לקמן סעיף י"ג] ואם הא' בשבת על דרך משל היה
 בסירוג ב' או ג' שבועות הוא נקרא וסת הסירוג [ונ"מ למ"ש בסעיף י"ב]
 ועיין עוד מזה סעיף י"ד וט"ו.

ח הנ"מ שבין וסת דהיום גורם ובין דהפלגה, מלבד החילוק דסעיף ו' דוסת
 החודש, אם תראה (נט) עוד ראיה ביום אחר מלבד יום ראיתיה בוסת או
 שאין קבוע, מ"מ וסתה במקדם או חששא לשאין קבוע, דמאחר שהיום

עיונים

[נז] יעויין בזה מ"ש, ולענין וסת הסירוג ע"ש [סג] עיין ציונים בשם הב"ח, ועיין ס"ט סוס"ק
 ל"א, עיין ש"ך דלמאי נ"מ די"ז בלא"ה צריכה בס"ק ע"ה.

הלכות

מראה מקום

שכתב בזה הסעיף.
 (ט) עיין חו"ד סימן קפ"ד
 ביאורים ס"ק ה', ובס"ט שם
 ס"ק ו'. (סא) שו"ע סעיף ז',
 עיין בבעה"נ [שער תיקון
 הוסתות סימן ג']. (סב) שו"ע
 שם. (סג) שו"ע ובעה"נ שם.
 (סד) ש"ך ס"ק י"ט ואחרונים.
 (סה) שם. (סו) שם בש"ך בשם
 הב"ח, ועיין מ"ש בזה. (סז)
 עיין בסעיף א' ובשו"ע
 אדמו"ר בכמה מקומות

גורם מאי אכפת לן שהיום אחר ג"כ גורם ראיה,
 והיא בקביעות או בחששה כמקדם, משא"כ
 בהפלגות אף שתראה גם ביום הקודם הראוי לפי
 סדר הפלגות, מ"מ מאחר שתראה ביום אחר
 ישתנה.

ויעוין לקמן סעיף י' עוד, דבהפלגות מיד שלא תראה
 פעם אחת ביום הראוי להפלגה, שוב אינה חוששת,
 [ועיין לקמן], משא"כ בוסת שהיום גורם עד שלא
 תראה ג' פעמים חוששת. וכן בעבר עליה ג' עונות
 וסתה בלא ראיה, דבהפלגות אין חוזרת לקדמותה
 עד שתראה ב' פעמים בהפלגה, ובוסת הימים בפעם אחת כראייתה חוזרת
 לוסתה.

ט בוסתות היום והלילה חשבינן מנץ (ט) החמה, דקודם נץ החמה היא
 לילה אף לאחר שעלה עמוד השחר, ולאחר הנץ מקרי יום, דקים להו
 לחז"ל דלענין וסת תלוי בהילוך החמה.

י וסת הדילוג דחודש, כגון שראתה בט"ו באדר וי"ו בניסן וי"ז באייר, י"א
 דקבעה לה וסת לדילוג (סא) וחוששת ל"ח בסיון (ודין) [ודינו] כדין וסת
 קבוע, וי"א דוקא שהיה דילוגה (סב) ג"פ היינו שראתה אח"כ עוד בי"ח
 בסיון, הוה לה וסת קבוע לדילוג וחוששת ל"ט תמוז ואילך כדין וסת
 קבוע, אך נקטינן כחומרא ב' [סג] (סג) הסברות, היינו אחר שראתה בי"ז
 באייר חוששת ל"ז (סד) סיון מצד חומרא דסברא האחרונה דעדיין אין לה
 וסת, וחוששת ג"כ ל"ח מצד (סה) חומרא דסברא ראשונה דקבעה לדילוג
 בב' דילוגים, וגם לחומרא דסברא אחרונה דעדיין אין לה וסת וחוששת (סו)
 להפלגה ומי"ו בניסן דהוא מלא עד י"ז אייר הפלגה ל"ב, אייר חסר, מראיה
 י"ז נשאר י"ג עם הראיה, וחוששת ל"ט ג"כ, גם חוששת (סז) לעונה בינונית
 דהוא ביום י"ז, עם י"ג הנשארות הוה ל' יום, והגם דחוששת בלא"ה מצד

עיונים

לחוש משום וסת החודש יעו"ש, ע"כ ציירתי מר"ח אדר כט"ז ובזה יש נ"מ כמ"ש ועיין וק"ל.

מראה מקום

בסימן זה. *) אך בלא"ה מצד סברא א' דקבעה וסת לדילוג חוששת לי"ח כוסת קבוע, אך נ"מ כשהי"ז בחודש מלא כציוור השו"ע נשאר י"ד ובא יום הל"א בי"ז ואעפ' שחוששת בלא"ה, אך משום עו"ב הוה כוסת קבוע וק"ל. (סח) עיין סעיף א' ובש"ך ס"ק ל'.

הלכות

שראתה מקודם בי"ז ועדיין לא קבעה, מ"מ עו"ב הוי כוסת קבועה אם לא בדקה אסורה עד שתבדוק אף לאחר י"ט דכל חששות ראיות האחרונות הוא כוסת שאין קבוע. ולדעה *) דעו"ב [סח] [סח] ביום ל"א חוששת לי"ח.

באופן דוסת קבוע, ואם היה לה וסת על דרך משל לי"ד בחודש, ושינתה לט"ו וי"ו וי"ז, קובעת באלו הדילוגים, אף שהראיה הראשונה שממנו מתחיל הדילוג הוא מוסת קבוע לא שרינן ליה לוסת העבר רק חשבינן הדילוג ממנו, אבל בזה גם הסברא הראשונה מודו דעל דבר זה

עיונים

ואדרבא יותר יש לן לפרש בוסת ההפלגות, הנה דף ל"ט ע"א אר"י אמר שמואל על משנתנו דהיתה למודה לט"ו ט"ו לטבילתה דהוא כ"ב כו', ולכאורה יש להקשות למה ליה לפרש בט"ו לטבילתה [ועיין מה שכתבנו בס"ק ק"ז] הל"ל לט"ו בחודש זה ואחר כך לי"ו בחודש (ואז היה ניחא ג"כ הזה וזה אסורין דוקא, ועיין בקו"א אדמו"ר סימן קפ"ט (סקמ"ב) [ס"ק ד'] זו"ז אסורין לאו דוקא), אלא ע"כ לומר כי סתם ט"ו ולא אמר ט"ו בחודש הכונה להפלגה, וכמ"ש בגמ' ט"ו בחודש. (ועיין חידושי הרמב"ן בגמ' דף ס"ד ע"א יש דעה דלא ס"ל כלל וסת חודש), א"כ גם בסתם הברייטא קאי עכ"פ גם בהפלגה.

אך באמת הברייטא קודם זה איירי בסירוג דהוא דוקא בר"ח (וכ"כ בק"א שם*) הפלגה במשנה יום החודש בברייטא, ואפשר ליישב הגמ' דדף ל"ט משום דהלשון במשנתנו ושינתה להיות רואה ליום כ' והל"ל להיות רואה ביום כ', ומלשון ליום כ' משמע שנגרר

[סח] עיין ס"ט ס"ק י"ב הביא ראיה לש"ך ס"ק ל', מגמ' [נדה] דף ס"ד. דפריך ודקארי לה כו' דהלא צריך למתני היתה למודה דאל"כ אם נפרש הברייטא בוסת החודש לא פסיקא ליה למיתני היתר כו' יעו"ש, ואין לדחות דאיירי בהפלגות דא"כ מאי מקשה הלא אפשר לפרש לימי חודש, ע"ש.

אך באמת החכם צבי [סימן קי"ד] דחה דברי הש"ך וגם האחרונים הביאוהו, וצ"ל דמ"מ פריך שפיר דקארי לה כו' כיון דכונת הברייטא לאשמועינן דין וסת הדילוג ושאינ צריך לחוש כל זמן שלא קבעה עיין תוס' שם, הל"ל לפרש ובאופן שילמד דין זה הגם שיצרך לשנות לשונו מ"מ ל"ל לשנות הברייטא בענין דלמודה הל"ל סתם בראיית, ויעוין בתוספתא שם (פ"ח) [פ"ט] בכל הדינים דהזכיר למודה נצרך משום הדין יעו"ש.

עוד אפשר לומר דפריך דקארי לה מאי כו' אי משום דיפרש לוסת חודש הברייטא סתם

הלכות

מראה מקום

(ט) מצד הסברא, ויש משמעות מתוס' דף ס"ד ע"א [ד"ה איתמר] בפי' הב"ך ודו"ק. (ע) ט"ז ס"ק ח', ש"ך ס"ק י"ח ואחרונים. ועיין בחו"ד [ביאורים] ס"ק ו' בקושייתו ותירוצו, ועיין במש"כ מזה, ועיין ס"ט ס"ק ה', וכו"פ סוס"ק ט"ו.^א (עא) שו"ע סעיף ה' בהפלות

אם היה לה וסת לט"ו ושינתה ליי"ו שדינן הט"ו לוסת קבוע, [דהטעם סט] דדעה זו דס"ל שהראיה שממנו מתחיל אח"כ לדלג חשבינן לדילוג שאנו רואים ששייך דהרי סדר דילוגיה מכוון ממנו על כן אומרים דגם הראיה הראשונה הוא שייך לוסת דילוגה, א"כ כשהוא מוסת שדינן לוסת הקבוע, משא"כ דעה ב' שאין חושבין רק ראיות דדילוג לא איכפת לן מה שמתחלת הדילוג אחר ראיות וסת

כיון שמדלגת], וצריכה עוד ראיה ליי"ח, ואז קובעת גם לדעה אחרונה. אך שצריכין דוקא שהיה דילוג [ע] (ט) שוה באופן שמצוייר לעיל הן אחר וסת קבוע או בראיות, אבל על דרך משל, היה לה וסת לי' בחודש [ואח"כ לט"ו ויי"ו או] לסברא אחרונה לט"ו יי"ד, לא קבעה, כיון שאין שוה הדילוג, אבל כשהדילוג שוה אף שמרחקת (עא) דילוגה לב' וג' ימים, כגון ט"ו ואח"כ יי"ז וכו', קובעת, בלבד שיהיה שוה.

עיונים

ממה דא"צ לחוש ליום יי"ז אחר דילוג די"ו אחר ט"ו. וכן על דרך משל חודש א' מלא ט"ו נשאר יי"ו חוששת לט"ו, ראתה ביי"ו חודש חסר נשאר יי"ד, דצריכה לחוש ליום יי"ז משום עו"ב, ראתה ביי"ז חודש מלא נשאר יי"ד צריכה לחוש ליי"ז וחוששת בלא"ה רק כקבוע דעו"ב וא"צ לחוש ליי"ח דוסת הדילוג והל' למתני' באופן זה ולהשמיענו דינו, ועיין ודו"ק. [ע] עיין ס"ט ס"ק ה', ולכאורה כן יש לפרש דברי התוס' על דף ס"ד ע"א בתוס' ד"ה איתמר, משמע דאתי לאשמיענן בכונת רב ושמואל רק לענין חודש ולא שבהפלות נאמר א"כ לשמואל ד' ראיות ולרב ג', ועיין חי' הרמב"ן שם, ועיין ב"ק דף (יי"ז) [ל"ז] ע"ב תוס' ד"ה ובט"ו כו' אין הראשונות מן

הראיה עד הפלגת כ', בשלמא בברייתא דלא כ' להיות רואה מוכרח לומר ושינתה ליום כ', ודו"ק, אך בדף ל"ט לא הביא הלשון דלהיות רואה ודוחק, וצל"ע בכ"ז. ולדעה דעו"ב לי' יום צ"ל כנ"ל, ולדעה דס"ל עו"ב ל"א פריך ג"כ דקארי לה מאי קרי כו', דה"ל להשמיענו דינו בלא למודה על דרך משל חודש א' חסר מט"ו נשאר ט"ו עם הראיה הל"א, ביום יי"ו חודש ב' מלא מיי"ו נשאר ט"ו, הלא הותר הט"ו דיהיה הל"א ביום יי"ו חוששת בלא"ה רק שצריכה כדן וסת קבוע דעו"ב (ובזה לא איירי) ראתה ביי"ז חודש חסר נשאר יי"ג היום ל"א ביום יי"ח צריכה לחוש ליי"ח ומשם ואילך וסת קבוע, ויאמר כן בברייתא, ואי לאשמיענן דוסת הדילוג אין חושש נשמע

מראה מקום

וה"ה בוסת חודש.
 (עב) כו"פ ס"ק ט' בשיטת
 הרמב"ם [פ"ח מהלכות
 איסורי ביאה ה"ז] וכן הוא
 בתוספתא [פרק ט' ה"ג].
 (עג) ש"ך [ס"ק ט'] ושו"ע
 אדמו"ר סיוס ס"ק י"ט, וכן

הלכות

[ונוכל לצייר עוד נ"מ לחומרא דב' הסברות באופן
 שהיה לה וסת לי' בחודש ואח"כ ראתה ט"ו י"ו
 י"ז, ולא ראתה בי' בו, דנמצא דג"פ לא ראתה ביום
 וסתה, ואח"כ אם תראה בי' בחודש פעם אחת,
 חיישינן לסברא אחרונה ועדיין לא קבעה לה וסת
 ובג"פ דהעדד ראייה לא נעקר, ומיד שראתה פעם
 אחת חוזרת לוסתה, עיין בסעיף [י"ט], ובעי עקירה ג"פ וכו', וגם חיישינן
 לדעה א' דקבעה לה וסת ולא אמרינן דע"י ראייה בי' בחודש כוסתה תחזור
 לקדמותה ונעקר וסת החדש מאחר דקבעה. אך לפי"ז על דרך משל, ט"ו
 י"ו י"ז כשתראה אח"כ בי' צריכה לחוש רק לי"ח, אבל לא לי"ז, דממה נפשך
 לדעה אחרונה דלא קבעה חזרה לקדמותה ותו לא חוששת לוסת החדש,
 ולדעה הראשונה שקבעה לדילוג, ג"כ אין חוששת לי"ז רק לדילוגה מי"ח
 ואילך, ועיין].

יש מי [עב] שכ' אפי' אם קבעה לדילוג על דרך משל, ט"ו י"ו י"ז י"ח
 דצריכה לחוש מכאן ואילך לי"ט מ"מ חוששת גם לי"ח.
 וה"ה אם דילגה למפרע [עג] על דרך משל, ל"א ל"ב ל"ג ג"כ קובעת
 לדילוג באופן הנ"ל.

עיונים

דדילוג באופן שאמרו כאן בימי החודש וק"ל).
 ועיין בכו"פ סוס"ק ט"ו פי' הא דאין הראיה
 דקודם ההפסקה ראשונה דזקנה מצטרפת,
 ומ"מ ניחא דכונת הגמ' בכונה רק משום וסת
 דילוג למפרע בשבוע מב' ימים לב' כו' (וכו"פ
 לטעמיה אבל לפי מה שכתבתי לקמן ס"ק
 צ"ב בשם אדמו"ר אין וסת דסירוג ודילוג עיין
 מה שכתבנו שם), ולפ"ד הכו"פ לא מוכח מידי
 וע"ש בת"י השני, ומ"מ לא מוכח מידי.
 ועיין בחו"ד ס"ק ו' מה שכ' דתוס' ס"ל דלא
 חשבינן הראיה הראשונה רק להפלגת שוות סגי

המנין ע"ש, והן הן דברי התוס' דדף ס"ד, רק
 שם כ' ג"פ מכ' לכ' וכאן מאי טעמא תשלש
 בדילוג, עיין ביאורי הגאון ס"ק ז' וז"ל ונראה
 אף שכ' תוס' לכו"ע מ"מ לשמואל בעינן ה'
 וכו', ואפשר לומר דגם כונת התוס' כאן אינו
 אלא לאשמיענן דין דהפלגת דשני ראיות
 דהן דיבור התוס' בב"ק, (וע"ש בב"ק בתוס'
 לפ"ז אם נגח כו' עד שישלש בדילוג משמע
 להפלגות קרי ג"כ תוס' דילוג דימים, וא"כ גם
 כאן כונתו רק שבעינן להפלגה ב' ראיות ולא
 ירד לדין דהפלגות בדילוג, הגם שתפס הציור

א. לכאורה צ"ל ל"ג ל"ב ל"א.

הלכות

מראה מקום

הוא בבעה"נ לראב"ד
[שם], ועיין ס"ט ס"ק ג',
ועיין כ"פ ס"ק ו'. (עד) שו"ע

יא (עד) דילוג דהפלגות כגון, ב' ראיות בהפלגות ל',
וג' ראיות לל"א, וד' לל"ב, לסברא הראשונה,

עיונים

חולין פ"ב דף ל"ב [ע"ב] [סימו ו'] ובהגהות
הגרי"ב שם [אות ט'] דשם מבואר דהרמב"ם
לא ס"ל כן ע"ש. (עוד בכללים שם מתוס'
ערובין ל"ח ע"ש. ועיין ברי"ף ורא"ש [סימן
מ"ז] חולין פ"ג דף נ"ה ע"ב בשמעתא דגלודה,
ועיין תוס' שבת נ"ח: ד"ה אלא אמר רבא כו'
בסוף הדיבור ור"י השיב דכמה י"ל.

ועיין בספר יד מלאכי ח"ג [כללי התלמוד כלל
תרל"ג] מה שהביא מתשובות הרמ"ע סימן
כ"ח, ועיין בר"ן [א: מדפי הרי"ף] ורא"ש [סימן
ה'] מסכת יומא פרק ח' דף ע"ז [ע"ב] ד"ה
איבעיא להו הרב כו' כ' הר"י כו'. ועיין ר"ן פרק
אלו טריפות [חולין כ"ג. מדפי הרי"ף] במשנה
ודגים כל שיש לו סנפיר כו' ולתוספתא לא
חיישינן דמשמע דפליגא אגמרון, עכ"ל.
ועיין בפ' הר"ן נדרים ע"ג סוף ע"א [ד"ה לא
מן השם]. ועיין בנמוקי יוסף פרק המפקיד
[ב"מ כ"ג. מדפי הרי"ף] במשנה המפקיד
פירות מוציא לו חסרונות כו' ואין ראיא כ"כ
מהתוספתא היכא דאין נראה הכי בגמ' שלנו
כו' ע"ש. בהרא"ש חולין הנ"ל הובא ג"כ
בקו"א משו"ע אדמו"ר הלכות הפקר ס"ב ס"ק
א' ע"ש ומה שיישב עפ"י זה.

[עג] עיין בכו"פ שדחה זה בס"ק ו', אך לפי פי'
ראשון שלו בס"ק ט"ו ע"כ צ"ל שמוכח מתוס'
דין דדילוג למפרע, ועיין בזה.

[*] **לסברא כו' קבעה כו'.** עיין ש"ך ס"ק מ"ב
הובא שו"ע אדמו"ר שם [ס"ק כ"ו], ועיין
לשון הב"ח סעיף כ"ב שהביא הש"ך ודחאו,

בג' ובדילוג ד' ע"ש, לא זכיתי להבינו, לכאורה
בב"ק שם כ' התוס' בפירוש דבעינן ד' בוסת שוה
דהפלגת יעו"ש, ומה שכתב שם שיש ליישב
משמעות תחילת דבריהם ממה שהקשו משור
שראה שור נגח כו' דמשמע כו' בוסת שוה יעו"ש,
אנכי לא ידעתי גם זה. אך מתוס' דב"ק נראה
לכאורה בפירוש היפוך דבריו (עוד מילין בזה).

ומה שכתבו בש"ך [ס"ק י"ח] וט"ז [ס"ק ח']
משמעות מגמ', נ"ל היינו ממה דאמר שם
[נדה ס"ד]. ראתה ביום כ"א ותירץ שם דאיירי
דלמודה לכ' דיקא נמי כו', מדצייר דוקא כ'
וכ"א הל"ל כדרך המנין כ"ה ולמודה לכ' שכן
דרך הלשון עשרה חצי עשירות, אלא ע"כ
סתם דבריו דוקא דילוג קרוב. אך יש לדחות
מעט. ועיין ס"ט על ש"ך ס"ק ס"ח בס"ק ל"ג.
(ובשו"ע אדמו"ר לא הביא שם הש"ך דס"ק
ס"ח, וצ"ל מצד קושיות הכו"פ [ס"ק כ"ח]
וס"ט שם, ותירוצו שם ג"כ דוקא לפ"ד הש"ך
ולא לפי פירוש הט"ז שם יעו"ש בזה).

וע"ש בכו"פ ס"ק י"א ראיא לדברי הפרישה
שהביא הש"ך ס"ק י"ח דאף לא בדילוג השוה
שם דילוג, דהא קרינן לשמואל שם דילג על
ג' חדשים דפעם שניה על ראיא ט"ז מי"ח,
נ"ל באמת כונת התוס' דחשבינן וסתה בכל ג'
חדשים הט"ו לט"ו דפעם ראשונה דהוה דילוג
קרוב, עיין בתוס' ודו"ק ועיין.

[עב] עיין כו"פ [ס"ק ט'] מתוספתא [פרק ט'
ה"ג], כהרמב"ם [פ"ח מהלכות איסורי ביאה
ה"ז]. ועיין בקיצור כללי הגמ' בשם הרא"ש

מראה מקום

[סעיף ה'] ואחרונים, וככל מה שכתבנו בסעיף י'. עה) טור שו"ע [סעיף ט'], וראשונים [ראב"ד] בעל הנפש מהא דשור נגח שור לא כו' [שער תיקון הווסתות סימן ג']. עיין ביאורו הגאון ס"ק [י"ד] וס"ק [י"ח], ועיין באר הגולה אות יעו"ש, ועיין מה שכתבנו בה. עו) עיין ש"ך

הלכות

ולדעה ב' עוד הפלגה לל"ג, אז נקבע וסת לדילוג, וחיישינן לחומרות דשני הסברות, חיישינן לכל חומרות דאין לה וסת ודיש לה וסת לדילוג ככל הנ"ל בוסת חודש, רק כאן בהפלגה צריך לקביעת וסת ד' ראיות ג' הפלגות, כן לחשש ב' ראיות.

וכל זמן שלא קבעה וסת גם לדעה ב' חוששת לכל הוסתות, גם לוסת חודש ולעו"ב ולהפלגה אחרונה, ובין שקירבה הדילוג ליום א' או שריחקה, על דרך משל, מכ"ט לל"א לבד שהיה שוה הדילוגים, וה"ה

למפרע. רק החילוקים כמו שכתבנו בסעיף ח', דכל וסת' הן דימים או דהפלגות, שווין הוסת השווה עם הדילוג וסירוג, רק נ"מ למה שכתבנו בסעיף י"ג (סעיף ח' דשו"ע, עיין בשו"ע אדמו"ר ולא הזכרת ודאין מצוי) ואם היה לה וסת לכ' ושינתה לל' ואח"כ לל"ב לסברא נ"א' בסעיף י' עקרה וסתה וקבעה לדילוג.

יב וסת [עה] עה) הסירוג אינו רק בוסת ימי החודש ולדידן גם בשבוע כגון שראתה על דרך משל בא' בניסן בא' בסיון בא', קבעה לה לר"ח לסירוג בג' ראיות דבסירוג עו) כולי עלמא מודו דג' ראיות מחזקת כוסת

עיונים

הראשונה הוא מגרם וסת הפלגת כ'. אך הש"ך באמת ס"ל דהעיקר הראיה השניה שתפליג ומאי איכפת לן שראיה אחת מוסתה ועיין, משא"כ בוסת חודש ועיין ודו"ק. (והגם דכ' שם אפי' לדעה אחרונה דסעיף י' כשמואל בגמ', מ"מ ניחא ועיין ודו"ק).

[עה] באר הגולה כ' באות ט' והכא לדברי הכל קובעת בג' פעמים, כיון שהן בשוה, על וסת שבוע דנלמד מגמ' דף (י"ד) [י"א ע"א] כגון דקפצה בחד בשבתא ג"פ דקבעה לקפיצות [עם ימים], והנה שם פ"י הרשב"א ור"ן ועיין ב"י הארוך בדין קפיצות במה שכתב הרמב"ם

והנראה לי לדחוק דכונת דברי הב"ח (וע"ש לשונו) דהנה לדעה א' דסעיף י' ראיה דוסת קבוע אין מצטרף לב' דילוגים שאחריו, עיין בס"ק ס"ח מגמ' ס"ד א' וה"ה בהפלגת (ועיין בדף ס"ד בס"ט [חידוד הלכות] על תוס' ד"ה איתמר כו') דשדינן הפלגה דוסת קבוע לוסתה ולא לדילוג הבא, והנה בהפלגה ב' הראיות גורמין עיין לעיל סעיף ו', וא"כ כאן שהיה לה וסת לכ' הל' שמפלגת מכ' (הע"ב) [ע"כ] שייך לוסת להפלגת כ' שראיה ב' דכ' שייך לוסתה הקבוע דכ', וא"כ איך יצטרף להפלגה הבא לדילוג, וא"כ איך יהיה הפלגת ל' דצריכה ב' ראיות דגרמי הפלגתה וכאן הראיה

הלכות

מראה מקום

[ס"ק כ"ב] וט"ז ס"ק
י"א וי"ב, ועיין ס"ט
[ס"ק ז'] דבריו
סותרים, ועיין חו"ד
[ביאורים] ס"ק ח' מה
שתייר, ובציון בחצי

עגולים בשו"ע אדמו"ר ס"ק ל"ד, ב"ח ש"ך ט"ז משמע שמפרש דט"ז כש"ך. (עז) פרישה הובא ג"כ בשו"ע אדמו"ר [שם], והמנחת יעקב ס"ק י"ז סתם דלא כפרישה וט"ז, ועיין. (עח) לשון אדמו"ר בס"ק ל"ד.

עיונים

יום ההוא גרם שיהיה נקרא סירוג, על כן כשרואה עוד בימים הראוים לנדה מכוון לראיה הקודם נקרא וסת שוה.

(ומ"מ צ"ל דרך משל ראתה בר"ח ניסן וכ' בו, אין חוששת לר"ח סיון, משום דוסת הסירוג אין חוששת, ע"ל, הגם דבר"ח איר דלא ראתה הוא בימי זיבה ואין נקרא סירוג, מ"מ זה גופא דשינתה ליום כ' שיבא בימי זיבה הר"ח אייר נקרא סירוג, משא"כ בימי השבוע שהראיה דשבוע כ' הוא סדרה מראיה א' דיום הבא בימי נדה ודו"ק).

ודלא כמו שכתב החו"ד בביאוריו ס"ק י' בסוף, דסירוג נלמוד משבוע, וכ"כ הס"ט בס"ק (א') [ל"א], ובסוף דבריו כ', כנ"ל דלפ"ד תקשה לדעת הפרישה דס"ל בסירוג בעינן ד' ראיות אלא כנ"ל. ואין לומר דהפרישה לשיטתו דקפיצות לא בעינן רצופים, עיין בק"א שם [ס"ק ב'], מ"מ כל הראשונים לא הביאו הראיה, וגם הבעל הנפש הביא משור נגח כו'. אך צריך לי עיון, דשם [נדה י"א]. אמרינן יומא דקגרים, עיין רש"י [ד"ה דיומא] ויהא באחד בשבת וסתה כו', אלמא דנקבע בסירוג בימים, אלא ע"כ כנ"ל. אך אפשר דהגמ' קאמור רק אגלאי מלתא דיומא קגרים, ונ"מ דאם יהיה עוד ראיה אחרת בג' שבועות בא' בשבת יהיה וסת

בפרק ח' [מהלכות הלכה ה'] לאחר כ' ע"ש, משום דקודם בא בימי זיבה, ע"ש, משום דקודם בא בימי זיבה ע"ש, ואיירי שם לאחר ג' שבועות, ולכאורה מקרי זה סירוג.

ועיין בקו"א של אדמו"ר בסוף הל' נדה דף מ"ז ע"ב בד"ה מ"ש הכו"פ כו' בסופו [ס"ק ב'] דאף לפי דברי הראב"ד דבעינן רצופים, עיין בפנים, ובס"ט ס"ק כ"ד הובא מ"מ בימי זיבה שאינו ראוי לקביעות וסת אין סותר הוסת וכו' ע"ש לשונו הקדוש, ובאמת כן הוא סברת הבאר הגולה ג"כ, כי ענין סירוג היינו שמסרגת יום הראוי בדרך סירוג. (ושורש מלת סירוג הוא ולשון סריגה ואריגה שמסרג חוט אחד ויורד השתי מלמטה ובחוט השני יורד מלמעלה, וכמו בנטילת ידים דשחרית בסירוגין).

וכן כאן על דרך משל הגרם דר"ח מסרגת יום הראוי דר"ח ורואה בר"ח ומסרגת, וכן בשבוע ביום הראיה, היינו בימים הראוי לנדה כשמסרג יום אחד הראוי שיגרום ראיה כמו ראיה הקודמת, משא"כ כאן שבא בימי זיבה היום ההוא לא מקרו סירוג, דעל דרך משל, אחד בשבת אין ראיה כ"א בשבת הקודם דהוא בימי זיבה ודמיה מתמרקין אחר ז' ימי נדה ובחזקת מסולקת בדמים, ועל כן אין

מראה מקום

עט) ש"ך [ס"ק כ"ו] ובשו"ע אדמו"ר הובא [שם], עיין בכו"פ ס"ק י"ד, ועיין בק"א שם בסופו, עיין ס"ט ס"ק י"א, ועיין חו"ד ביאורים ס"ק י' וס"ק ו'. (פ) חו"ד [ביאורים] ס"ק י' ובחידושו ס"ק י"ז. (פא) מצד הסברא. (פב) ב"ח ש"ך [ס"ק כ"ג], אחרונים, ועיין בכו"פ [ס"ק י"ג], וס"ט [ס"ק ט'], ועיין מה שכתבנו בזה. (פג) שו"ע [סעיף י"א], עיין הטעם. (* חו"ד באורים ס"ק י"א. (פד) עיין לעיל סעיף א,

הלכות

ואם עט) היה לה וסת קבוע בראשי חושים רצופין זה אחרי זה, על דרך משל, שבט אדר ניסן, ואחר כך סירגה מר"ח ניסן לסיון ואב, אין מצטרף הר"ח ניסן, דשדינן ליה בתר ראיות שעברו דוסת קבוע. וה"ה פ) להיפך ניסן סיון אב אלול תשרי, חוששת לוסת השווה. [נראה לי פא) שהוא הדין סירוג לג' חודשים כגון, ניסן תמוז תשרי, אך זה יהיה הפסקה דצ' יום ג' עונה בינונית עיין לק' מה שכתבנו בס"ק קל"ח. ראתה ט"ו בניסן וי"ו באייר וי"ח בסיון, לא קבעה וסת כיון שסירגה בחודש השלישי ולא ראתה עד י"ח בו, וחוששת לי"ט ט [פב] פב) בתמוז משום הפלגה ל"ב דיהיה כאן ג' הפלגת דל"ב, בחדשים כסדרן ניסן מלא אייר חסר סיון מלא.

יג) וסת הסירוג, פג) וסת הדילוג כל זמן שלא קבעתן אין חוששים להם, על דרך משל, בסירוג, ראתה בר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר הסמוך, ואם לא ראתה עד ר"ח סיון, חוששת לר"ח תמוז הסמוך, ואם לא ראתה בר"ח תמוז, אין חוששת לר"ח אב משום סירוג, אך בזה הציור אם יהיה כסדר חסר ומלא, יהיה חשש להפלגה רק, על דרך משל * כשיהיה ב' חדשים מלאים או חסרים, ואח"כ אחד חסר ואחד מלא, מלבד פד) עונה בינונית דצריך לחוש באמצע, כל זמן שלא קבעה.

עיונים

ולתוס' דף ל"ט [ע"א] ד"ה רב הונא בר חייא, ע"ש דפסק כר"מ, ור"ל דקובעת בימי זיבה אף בלא דמים יתירים, (עיין מה שכתבנו במקום אחר), אפשר לפרש הגמ' אפי' בג' חד בשבת זה אחר זה, ועיין כל זה.

[פב] ובמה שכתב הכו"פ ס"ק י"ג דע"כ לא איירי השו"ע בקביעות החדשים שלפנינו, דאל"כ יהיה כאן בדילוג ד' ימים בוסת שבוע, וכ"כ הס"ט ס"ק ט', ולטעמיהם אזלו, ולפי מה שכתבתי לקמן

השבוע רק בקפיצות כנ"ל, ומ"מ נלמוד דין וסת השבוע ממאי דהוה גרם לענין קפיצות עם ימים. ודוחק לומר דוקא בקפיצות עם ימים הוי וסת שבוע גרם (גם אפשר לומר דלשון דיומא דגרם לשון יחיד משמע היום, דאל"כ הל"ל (הל"ל) יומי דבהפלגות כל הימים גורמים, אלא ע"כ כוונתו דהגם דבעינן ד' ראיות, מ"מ הוא וסת השבוע דימים ולא הפלגה, ונ"מ למה שכתבנו בסעיף ח', ועיין. ודוחק.

הלכות

מראה מקום

ועיין חו"ד בחידושים ס"ק י"ח. פה) שו"ע [סעיף ז].
 פו) שו"ע סעיף ו' בימי השבוע שוים, ועיין שו"ע אדמו"ר ס"ק כ', וס"ט ס"ק ל"א. פז) עיין מה שאציין ס"ק צ"א. פח) ועיין ס"ט

וכן בדילוג על דרך משל, שדילגה פעם אחת אין חוששת לדילוגה עד שתקבע, ועל דרך משל, ט"ו י"ז י"ז, או י"ח לדעה אחרונה שבסעיף י', חוששת מי"ח [פה] פה) ואילך, ושוב אין חוששת לי"ז. וע"ש בסעיף הנ"ל בסופו.

יד) בוסת השבוע ציירנו וסת הסירוג בסעיף ז' יעוין

שם, וכן וסת הדילוג פו), על דרך משל, בפעם אחת באחד בשבת, ובשבוע שניה בשני בשבת, ובשבוע שלישית בשלישי בשבת, ולסברא אחרונה דסעיף ז' עוד בשבוע רביעית ברביעי בשבת, קובעת וסתה, ואף שלא תראה פעם אחת או ב' פעמים ביום הדילוג, חוששת ליום הדילוג, אך לדעה דבעי שילוש בדילוג ויהיה כאן ארבע ראיות וג' הפלגות לט', נקבע וסת הפלגה, פו) ויש לה דין הפלגה לענין אם תראה אח"כ באמצע צריך למנות מראיה ההוא להפלגה, [עיין לקמן סעיף כ"ב], אך כיון שיהיה לה וסת להפלגה זו נמצא התחלת ראיה כשיבא פעם אחת לסדר הפלגה שלה תחזור לקדמותה, אך פח) כשתראה באמצע אז אין כאן הפלגה וקובעת לימי השבוע, ואז אף אם לא תראה פעם אחת תחוש ליום הבא.

עיונים

ימי נדה, יעוין שם, ומה שכתב (ברמ"ה) [רמ"א] סעיף י"ג בסוף שם וסת דילוג ושוה ותוכל לקבוע בשוה אף שהתחלת ראיות וסת קבוע, וכן הלכה לדין בפוסקת עיין מה שכתבנו שם לקמן לדעתו, וכאן על דרך משל, איך תחוש לי"ז שמא תקבע לי"ז ויהיה הי"ח בתוך ימי נדה והימים הראשונים יהיה וסת שוה, (ועיין מה שכ' לק') בודאי מכ"ש שלא יהיה וסת דילוג בתוך ימי נדה דתחילת ימים וסת שוה, א"כ א"א להיות שני הוסתות.

עוד אפשר לומר דכאן סברא פשוטה שתיעקר הי"ז, על דרך משל כאן דזהו עיקר הראיה דשייך לוסת הדילוג א"כ כך סדרה

בשם אדמו"ר בסעיף ט"ו ס"ק צ"ד עולה יפה דברי הב"ח וש"ך, ומזה ראיה לדברי אדמו"ר.

[פה] לפי מה שכתב החו"ד ביאורים ס"ק ט"ו דכל מקום דאפשר שיתקיימו ב' הוסתות, כגון ר"ח ובימי שאר החודש לענין וסת חודש, אף שקובעת לאחד חוששת לשני ג"כ, יעו"ש מה שכ' על הט"ז ס"ק י"ט מה שתירץ כגון ט"ו י"ז שמשותקבע שוב אין חוששת לי"ז, וצ"ל אע"ג דשניהם לימי החודש, ואפשר שיתקיימו שניהם שתראה בכל חודש י"ז וגם הדילוג, ולפי מה שכתב החו"ד סימן קפ"ד ס"ק ז' דבראית תוך ימי נדה כשהימים דתחילת נדה הוא וסת קבוע אין נקבע בתוך

מראה מקום

סוס"ק ל"א. פט) עיין סעיף י' בשם אחרונים. (צ) עיין סעיף ז'. (צא) עיין כו"פ ס"ק א' וס"ק ח', וחז"ד ביאורים ס"ק ד', וס"ט ס"ק ד' וס"ק ל"א. ועיין מה שכתבנו בזה. (צב) שם בכו"פ וחז"ד וס"ט ס"ק ה'. (צג) שם ע"ש.

הלכות

וכן כשלא תראה ג' עונתיה דדילוג, כשיבא פעם אחת כפי סדר הראוי חוזרת לקדמותה. [ועיין לעיל לענין דילוג ואנן פט) פסקינן לחומרא], וא"כ מיד שיהיה ב' דילוגים קבעה וסת, ואם לא תראה פעם אחת מ"מ חוששת כנ"ל.

טו וסת (צ) השוה דשבוע, כגון ג' פעמים באחד בשבת דהוא יום ח' להפלגה כל פעם, קובעת

וסתה לשבוע, ואם לא ראתה פעם אחת ביום ראשון, חוששת לפעם אחר שיבא, עד שיעקר.

אך אם יהיה ארבע פעמים ליום אחד בשבת, אז הוא וסת [צא] (צא) הפלגות לח', וכשלא תראה פעם אחת אין חוששת, [ועיין לקמן], אבל אם תראה באמצע, שוב אין זה הפלגה, רק וסת שבוע, ודינו כנ"ל.

וסת הסירוג, כגון ג' פעמים באחד בשבת אחר ג' שבועות, דהיא כ"ב ימי [צג] (צג) הפלגה, קובעת לאחד בשבת בג' שבועות לדידן דפסקינן דוסת

עיונים

וראייתו מגמ' ראה נכונה, ומה שכתב שם דהוא וסת הסירוג, לפי מה שכתבתי לעיל ס"ק ע"ה לפי הגמ' אין זה סירוג ונקרא וסת שוה, ועל כרחך לומר כמו שכתבנו שם. וא"כ אפשר לומר דגם אדמו"ר מודה בזה, ומה שכתב אדמו"ר בס"ק כ"ב בג' פעמים באחד בשבת לאחר שני שבועות קבעה לה וסת דוקא על דרך משל שתראה אח"כ באמצע דלא יהיה הפלגה שוה, אבל כשתראה כ"ד ולא יהיה ראה באמצע קבעה להפלגות, ועיין. [צב] וסת הסירוג, עיין מה שכתבנו לק' סעיף י"ז משו"ע אדמו"ר ס"ק כ"ב דכ' דלפ"ד דוסת הסירוג בד' גם בשם בעיני ד', (וע"כ דבאמצע ראתה, דאל"כ הוה הפלגה, עיין ס"ק הקודם), הגם שיהיה קולא מחששא דטעות דהאידינא, דלפי הגמ'

ודו"ק, כך נראה לי כונתו, אך עיין מה שאכתוב עליו בסעיף קמ"א וכל האחרונים לא ס"ל כוותיה, ועיין בסעיף י' ס"ק ע"ב, ולפ"ז באמת חוששת גם ליום החודש בלא דילוג.

[צא] עיין בס"ט ס"ק ל"א דהביא ראה מגמ' דף לט ע"ב דכשהיה לה וסת לכ"ב א"כ הוא ג"כ וסת שבוע שוה ואפי' לא תראה אח"כ פעם אחת בשבוע באחד בשבת דהוא כ"ב, ותראה ביום כ"ב, מ"מ אם צריכה לחוש לוסת הבא בימי זיבה, א"כ צריכה לחוש לשני שבועות מיום הראויה לראות ליום כ"ב, ולא דמי לתרגולת דשם בהפלגה כו' וכאן שהימים גורמים, ע"ש בס"ק ל"א. ובס"ק ד' הביא ראה מרשב"א ורמב"ן בחידושיו.

הלכות

מראה מקום

(צד) קו"א אדמו"ר ד' ט"ו
ע"ב [סוס"ק ב'] יעו"ש,
ועמ"ש הס"ט בס"ק ל"א
ג"כ כך, וע"ש בזה. *) [עיין
שו"ע סעיף י"ג]. (צה)
שו"ע אדמו"ר ס"ק ל"ח.

סירוג נקבע בג' ראיות (עיין סעיף י"ב), ואם ראתה
ארבע פעמים בג' שבועות אז נקבע וסת הפלגות
לכ"ב, ודינו כוסת הפלגה, [עיין סעיף ח'].

רק אם ראתה באמצע אז נקבע וסת השבוע כנ"ל
מ"מ, על דרך משל, ראתה ב' פעמים לכ"ב, ואחר

כך ראתה לט"ו, אין חוששים לכ"ב מכ"ב, משום וסת השבוע, משום דוסת
סירוג אין חוששת רק להפלגה מט"ו לכ"ב, (עיין לקמן סע"א).

ואם ראתה ג' פעמים ל"ד, על דרך משל, ראתה בחד בשבת ואח"כ בשבוע
שני בשבת שבשבוע הב', ואח"כ בו' בשבת לאחר שני שבועות, ויהיה דילוג
למפרע עם סירוג. וכן על דרך משל, לכ"ג דיהיה בדילוג יום א' להבא, על
דרך משל, דהראיה הראשונה באחד בשבת, והיה הראוי ב' בשני בשבת
לאחר ג' שבועות, והראיה ג' בשלישי בשבת לאחר ג' שבועות, י"א דג"כ
נקבע צה) עד שיהיה ד' ראיות שיהיה הפלגה שוה בלא ראיה באמצע, אז
תקבע וסת הפלגה כנ"ל. וי"א [צד] צד) דבסירוג ודילוג אין נקבע, וכן עיקר.

טז אין *) האשה קובעת וסת אפי' ראתה ג' ר"ח זה אחר זה אא"כ יהיו
כולם בעונה אחת ביום או בלילה, ואם ג' ראיות ביום ואחד בלילה, או
להיפוך, חוששת לשניהם, לאותו שראתה ג' פעמים כוסת קבוע, ולהשני
כוסת שאין קבוע, עיין לעיל סעיף ב', ונעקר בפעם אחת שלא תראה.
ואם פעם אחת דראיה אחרונה ביום ר"ח והקדימה צה) לראות בלילה

עיונים

כ' הס"ט סוס"ק ל"א, ועיין מה שתירץ בזה.
ודע כי הראב"ד בבעה"נ ובהל' נדה לרמב"ן
לא מצינו דין וסת השבוע, וצ"ל דס"ל דכונת
הגמרא בדף י"א [ע"א] בחד בשבת רק על וסת
חודש, ועיין לשון בעה"נ דף י"א ע"ג [שער תיקון
הווסתות סימן ג'] ואמרינן בגמ' לא קבעה לא
לימים כו' שאם חזאי בריש ירחא ע"י קפיצה וכו'
ואפי' קפצה בכ"ט, ע"ש ודו"ק.

נקבע וסת בג' ראיות משום דלא הוה סירוג, עיין
בס"ק ע"ה, ועיין מה שכתבנו בס"ק קנ"ד [בדיבור]
המתחיל עיין ר"צ, ועיין מה שכתב אדמו"ר ס"ק
ק"יב, אך הש"ך לא ס"ל רק בלקולא עיין ס"ק ע"א,
וצ"ל דהש"ך סתם בס"ק כ"ב דלא כפרישה ועיין.
[צד] בקונטרס האחרון [ס"ק ב'] כ' דלכל
וסתות הוצרכו הראשונים להביא מקור מהגמ',
ולוסיף ווסת מורכב מדילוג וסירוג אין לנו. וכן

א. שם לא מצאנו.

ב. שם לא מצאנו.

מראה מקום

(צו) עיין מה שכתבנו בזה בפירוש הדברים. (צז) עיין ספר תפארת למשה על סעיף ה' בשו"ע, ובמה שכתבנו, וה"ה לענין דילוג דחודש. (צח) כן נראה מסברא, ועיין שו"ת נודע ביהודה מהדורא תנינא כרך ראשון חלק [יו"ד] סימן פ"ג. (צט) שו"ע אדמו"ר ס"ק ל"ו. (ק) כ"כ בספר תפארת למשה על

הלכות

דר"ח ונמשכה ראיותה בתוך היום, לא נעקר במה שהקדימה, [בין פוסקת [צו] או שופעת].
ואם ראתה פעמים ביום ופעמים בלילה שלא על הסדר, היינו כי באופן הדילוג דסעיף ז' בשו"ע מאחר שהוא כ"ב ימים, אם ראתה על דרך משל, בר"ח הראשון בר"ח בלילה, ובחודש השני ביום דר"ח, ואח"כ בליל יום ב' בחודש, וכו', קבעה לה וסת [צז] (צז) לדילוג, ע גו"א.

או שתראה ראשונה ביום וג' אחרונות בלילה, או ראשונה בלילה וג' אחרונות ביום, או ג' בזה וג' בזה, דנעקר בג' פעמים וסתה הקבוע, ג"כ חוששת רק לאחרונה. [ונ"ל שכן הוא ג"כ לענין וסת השבוע צח], גם לענין וסת הסירוג].

ואף בוסת ההפלגות מחשבין (צט) מעונה לעונה ולא מיום ליום, על דרך משל, ראתה בלילה ובסוף כ' ביום, נמצא ארבעים עונות מראה לראיה עם הראיות, וחוששת ליל כ"א, והשלישית ביום כ' מראה שלישית וקבעה לה וסת לארבעים עונות. רק בעונה בינונית הלילה ויום, עיין סעיף א'. [ולפי הנ"ל ג"כ ק] בהפלגות וסת הדילוג עונה אחר עונה, ועיין].

עיונים

אחת וכל העת גורם, רק דאזלין בתר תחילת הגרם לענין כל העונה, ומ"מ אסורה ביום כפי הנמשך בו, משא"כ לענין ב' ימים דאין חוששת להן אפי' לעת וסתה ע"ש הטעם, (ועיין מה שכתבנו לקמן), א"כ גם כאן מלילה ליום אפשר דמקרי דבר מועט.

(ואפשר לומר דאם פעם אחת ראתה בתחילת נץ החמה אז גם שייב' הר"ב דנץ מקודם הנץ, מצטרף לענין שתקבע לג' ראיות עם ראיה זו), וא"כ גם כאן שראתה פ"א ביום ואח"כ ממשיכה ראיותה מלילה ליום מצטרף היום לקביעת וסתה, עיין

[צו] [צז] אדמו"ר בס"ק ל"ח סתם דבריו כנ"ל כי בפוסקת שבר"ח כיון שראתה ביום שינוי וסתה ולא איכפת לן מה שרואה ג"כ ביום וסתה וגם אין חוזרת לקדמותה עיין מ"ש.
גם בשופעת הגם דקי"ל בסימן קפ"ד [ס"ו] דבשופעת בתר תחילת ראיה ואין קובעת בתוך ימי נדה דשופעת, מ"מ עיין סימן קפ"ד סעיף ה' לענין ראיה מקודם נץ החמה לאחר, דאסורה גם ביום כשיעור הנמשך בו, והגם דאין אסורה כל העונה ועיין שם סעיף ו', והטעם משום דבר מועט שנמשך ביום נחשב הכל ראיה מרובה

א. בנדפס מחוק.

ב. צ"ב כוונתו.

הלכות

מראה מקום

שו"ע סעיף ה' ע"ש. קא)
זהו לפי מאי דמסקינן. קב)
עיין לקמן [סעיף י"ט]
לענין הפלגת ימים, וה"ה
כאן לענין שינתה
בעונותיה. קג)
רמ"א סעיף
י"ג. קד)
ש"ע בכמה
מקומות [הרמ"א בסעיף
י"ג, ועוד], ועיין ש"ע
אדמו"ר ס"ק מ"א. קה)
אפי' הקדימה, ועיין ש"ע
אדמו"ר ס"ק מ"א,
ובקונטרס אחרון ס"ק
(מ"ב), [ס"ק ד']. קו)
עיין
חו"ד חידושים ס"ק כ"א
וביאורים ס"ק י"ד.

ואם היה לה הפלגה לארבעים ואחד עונות דהכל
הוא בלילה, אם אח"כ ראתה פעם אחת או ג' פעמים
קודם, על דרך משל לארבעים עונות ויהיה מהשלש
פעמים ההפלגה ראשונה ואחרונה יבא ביום, ולא
נעקר [קא] קא) העונה ארבעים ואחד דבלילה ע"י
הפלגה קרובה דארבעים, ומיד שתראה פעם אחת
להפלגת ארבעים ואחד חוזרת לקדמותה.
[ולפי כל זה דעונות בימים יצוייר כל הדינים דהרכבה
וחששות הוסתות לעונות].

ואם היה לה וסת לארבעים ואחד עונות ועל דרך
משל, ראתה בלילה ובא העונה ארבעים ואחד בליל
מעל"ע כ"א, ושינתה פעם אחת לארבעים ושנים
עונות ראתה ביום כ"א, ואח"כ ראתה בארבעים
ואחד עונות ויבא בלילה מעל"ע כ"ב עם מעל"ע היום דארבעים ושנים
עונות, ואז קא) חזרה לקדמותה ושוב אין חוששת לארבעים ושנים עונות,
[וכ"ז בין שופעת או פוסקת].

יז) כבר נתבאר שאשה כ"ז שלא קבעה לה וסת חוששת לכל חששי קא)
הוסתות, וה"ה אשה שהתחילה לשנות וסתה קד) אפי' הקדימה
שחוששת קה) לראיית השינוי לכל אופני הוסתות, (רק דאינה צריכה לחוש
לעונה בינונית עד שתיעקר ג' פעמים את וסתה הקבוע, עיין סעיף א').
ובוסת דימי חודש אין נ"מ במה שתראה עוד ראיות (כמו שכתבנו בסעיף
ח'), ובוסת' הפלגות אם קו) יהיה הפלגה ראשונה על דרך משל לארבעים
רק שתהיה ראייה באמצע, אף שאח"כ יהיו שני הפלגות דארבעים, עדיין
לא נקבע וסתה.

עיונים

[קא] ועיין שו"ע אדמו"ר ס"ק מ' (ועיין
לקמן), ועיין שו"ע אדמו"ר ס"ק נ"ח,
ובקונטרס אחרון (סקמ") [ס"ק ד'] יעויין
שם.

בזה. ואפשר לפרש כן גם השו"ע אדמו"ר במה
שכתב נמשכה ראייתה, דכוונתו ג"כ אפילו
שופעת כנ"ל, וצריך לי עיון לפסוק להלכה אף
לחומרא.

מראה מקום

קז) ט"ז [ס"ק י"ח] לדעת רמ"א, ועיין מה שכתבנו בכל זה. קח) חו"ד ביאוריו ס"ק י"ד לדעת ט"ז [שם]

הלכות

אך כשראתה פעם אחת להפלגה ל' על דרך משל, ואח"כ ראתה ביום כ', י"א [קז] קז) צריכה לחוש אחר כך ליום ל' מל' העבר, ואם אח"כ תראה עוד בהפלגת ל' כסדר, תקבע וסת לל', משום דס"ל דלא נעקר הפלגה רק כשתגיע ולא תראה, אבל בקירוב ראייתה לא נעקר, גם

עיונים

[שם] דאין חוששין קודם שראינו כו', דשם בהפלגה אמצעית מי יימר דיהיה הפלגה הג' בלא הפסקה, משא"כ בגמ' על ראייה ג'. והט"ז דחאו מטעם אחר כך נראה לי דעת הפרישה (ואין בידי לעת עתה ספר פרישה). וכן מוכח מראב"ד מכמה דוכתי.

(בט"ז שם צ"ל ט"ס לחוש לכ' מן יום ב' אייר וצ"ל סיון, וגם מה שכתב שם צריכה לחוש מן יום כ' לראיה של כ' וגם ליום כ' מל', ולפי זה צריך לומר דמחמיר לחוש במקרב ראייתה גם לחוש מיום ששינתה ומיום העבר כמו שהביא מתרגומות יעו"ש. ולולא מסתפינא אמינא דט"ס וצ"ל ול' מל', וקאי ע"ז שפעם אחת היה לה הפלגת ל' ואח"כ ראתה ביום כ' והוסיפה בל' מל' דחוששת הל' מל' במקרב, גם כ' החדש מכ', אעפ"י שראית ל' באמת, כיון שלא ריחקה ראיותה ועיין).

מה שהביא חו"ד [שם בס"ק י"ד] הפי' דרמב"ן ור"ן (ועיין מה שכתבנו במקום אחר בגמ' על פי' הרמב"ן), ועיין בכו"פ ס"ק י"ו שהקשה מפ' הר"ן לט"ז, דהט"ז ס"ל לרב הונא בריה דרב יהושע דלא למד מתרגומות רק בריחקה ולא בקירבה, א"כ מאי מוקשה דכאן קירבה, והכו"פ כ"כ לפי התיורץ בגמ' הדין דלא כט"ז, אך החו"ד הביא מחידושי הרמב"ן ושם כ' בפירוש דהיה יכול לתרץ דכאן ראתה, ועיין, וכך צריך לומר לדעת הר"ן, (ודוק

[קז] עיין ט"ז ס"ק י"ח, ועיין חו"ד [ביאורים ס"ק י"ד] דפי' משום דס"ל דפי' הגמ' בדף ל"ט [ע"ב] לענין הפלגות ואמרין דמים יתירים אפי' בהפלגה אמצעית, דלא כמ"ש הראב"ד רוב ראשונים (ועיין משמעות הלכות נדה לרמב"ן פ"ה הל' ט"ו שהרי הראשונים כו'), ומאי דצריכה לכתחילה לחוש לראיה שנצרך לומר על הקודמות דמים יתירים, עיין [נדה] דף י"א ע"א, וברש"י שם ד"ה ממעין סתום כו', אבל במעין פתוח כו' כי מתניתין כו', ע"ש, וכן משמע מגמ' שם ממעין פתוח לא אמרו, משמע דכוונתו רק מחמת דלא איירי מתניתין במעין סתום, אבל במעין סתום באמת צריכה בדיקה שמא תקבע לה וסת ונאמר דמים יתירים, דאל"כ הוה ליה למימר רק כי אמרו במעין סתום משום דמים יתירים על כן אינה צריכה לחוש לכתחילה באופן דנצרך לומר דמים יתירים.

(ולפי מה שכתבנו לעיל בסעיף א' בגיליון, ובס"ק ל"ה בשם הראב"ד דגם לס"ד משום דמים יתירים והס"ד דדף י"א הוא ניהו דדף ל"ט, עיין רש"י ותוס' שם מוכח ג"כ יותר). ועיין ג"כ בזה בחו"ד ביאורים ס"ק י"ח, וכן מוכח בנדה דף י"א כו', ע"ש. (הגם דדבריו שם דלא כמו שכתבו האחרונים יעויין שם).

ומ"מ לא קשה מזה על הפרישה שהביא הט"ז

הלכות

מראה מקום

דוקא בראיה אמצעית דעל
כל פנים יש רוב, יעיין שם,
ושו"ע אדמו"ר ס"ק מ"ג
לפי הט"ז יש לפרש כן.
(קט) פשוט דגם לא נקבע
עיין חו"ד שם. (ק) ב"ח [ד"ה
ומ"ש כיצד] ש"ך [ס"ק ל"א].

חשבינן הפלגתה מראיה ראשונה שעברה, אבל גם
אם בפעם השלישית (ק) ראתה באמצע הפלגתה,
שוב אינה חוששת להפלגת ל'.

ונראה לי (קט) דאף אם גם בפעם השלישית ראתה
בהפלגת ל' מל' אם שתהיה רואה באמצע, ג"כ לא
נקבע וסתה, אין כאן דמים יתירים כי רוב ראיותיה
במעין פתוח, (ועיין לקמן לענין וסת חודש).

ויש אומרים (ק) דבוסת הפלגות נעקר בראיה קרובה, ואם הוא וסת שאין
קבוע לל' על דרך משל, בפ"א שראתה לכ' נעקר וסת קבוע לל', נעקר בג"פ לכ'.

עיונים

רק כ"ב. ועיין פרק ה' מהלכות נדה לרמב"ן
סוף הל' ט"ז, אפי' ראתה מט"ו לט"ו, נגרר
אחר לשון הגמ', ולדידן ניחא דחשבינן מאחר
הראיה עיין שו"ע אדמו"ר פנים סי' קפ"ד ס"ק
כ"ב ובקונטרס אחרון [שם], אך רש"י אפשר
ליישוב דבקונטרס אחרון שם כ' לפי גירסת
רבינו חננאל ט' ע"ב כ"ג ימי טהרה כו' אבל
רש"י שגורס שם כ' וקשה קושיות התוס' דג'
דימי זיבה בחזקת טהרה.

וצ"ל דכונת רש"י רק ימים הראויים להיות טומאה
דנדה וזיבה, וזה נקרא ימי טומאה ולעולם בחזקת
טהרה הג' דימי זיבה, דכל י"א יום בחזקת טהרה
(וכן משמע בספר רמת שמואל), וא"כ גם לענין
זה לא היה הז' ימי נדה בחזקת טומאה ודו"ק.

אך פי' הרמב"ן בחידושו דף ל"ט ע"ב לכאורה
הוא היפוך דברי אדמו"ר, דלפי דברי אדמו"ר
מאי הביא ראיה מדלא מנינן מהם וגם שמר"ח
עד ה' הוא הפלגת ה', דלדעת אדמו"ר מאי
איכפת לן כל ז' ימי נדה הן שראתה או לא
חשבינן מסוף ז', ולכאורה יש לומר דאדמו"ר

בכו"פ וחז"ל איך הוי פשט הגמ' לר"ן, וע' ס"ט
[חדוד הלכות שם] בדף ל"ט ע"ב בתוס' שהביא
פי' הר"ן יעו"ש, ולפ"ז יישב גם מה שהקשה שם
הכו"פ [וז"ל שם] אך לר"ן דפי' בגמ' וכו' מתחיל
מה' ואילך ועד כו' קשיא הך כו' דלמה לא תבדוק
בתוך ימי נדתה כו' ע"ש. ועיין בקונטרס אחרון של
אדמו"ר סי' קפ"ד ס"ק כ"ב דף מ' ע"א [ס"ק ד'].
(אך לשון רש"י דף ל"ט ע"א ד"ה בתוך ימי
זיבתה כו' ג' פעמים מט"ו לט"ו כו' לא משמע
כן דג' פעמים ט"ו לא הוה הפלגה שוה, דפעם
ראשון מז' ימי נדה הוא רק הפלגה ח' ואח"כ
ט"ו, ומלשון הגמ' שם ט"ו לטבילתה כו'
לכאורה לית ליה למתני בזה הלשון הוה ליה
למימר כ"ב, אלא דהעיקר חשבינן מטבילתה,
(ומאי דאמר אבל ט"ו לראייתה דבימי זיבתה
(לפי ס"ד דקאי בימי זיבה), צ"ל למודה לט"ו
הפלגת ט"ו אחר ז' ימי נדה ואחר ראיה דזיבה,
ומט"ו לט"ו כוונתו איך שיבא הפלגות ט"ו).

וגם הראב"ד לענין וסת פשוט לט"ו דהוקבע
לכ"ט צ"ל ג"כ דהיינו ימים, אבל הפלגה הוא

א. נראה כוונתו למה שבי' בהמשך הסעיף.

מראה מקום

קיא שו"ע אדמו"ר סוף ס"ק
 מ"ג. לפי האמת לדעת
 הרמב"ן, כו"פ ס"ק י"ח, ע"ש
 ובס"ט ס"ק י"ד ובסקי"ט.

הלכות

**ויש אומרים [קיא] דבהפלגה במקרבת ראייתה
 לא נעקר, רק שצריכה לחוש מראיה ששינתה לו
 העבר, ועל דרך משל, ראתה פעם אחת בהפלגת
 ל', ושינתה לכ', חוששת לל' מראית כ', וכן בפעם**

השניה, עד שתקבע לכ'.

עיונים

[סעיף י"ג] כיצד ראתה ט"ו בניסן חוששת
 לט"ו באייר מט"ו ניסן עד ט"ו באייר ל"ב עם
 הב' ראיות, וא"כ למה לא"כ שתהיה חוששת
 (ועיין מה שכתבנו לקמן עוד מזה) ל"ח בסיון
 אך שראתה בי"ז בסיון דהוא ל"א, דהא לא נעקר
 בהפלגה קרובה, וגם מניין מראיה הראשונה.

ואפשר דלא חשיב כאן רק מאי דקמ"ל דאין
 חושש לוסת דילוג דר"ח וכמו שלא חשיב
 עונה בינונית דלהט"ז עונה בינונית הוא ל' יום
 כדמוכח מכמה מקומות בסיון זה. אך אפשר
 לומר דאיירי שהיה לה וסת דאינה צריכה
 לחוש לעונה בינונית (עיין סעיף א').

אך עיין כו"פ סוס"ק (ס"ז) [ט"ז] (הובא
 בחכמת אדם כלל קי"ב סעיף י"ח) לרמ"א
 הא דחוששת לט' אף שראתה בר"ח אייר
 משום דהראיה שייך לר"ח, ולפ"ז גם הרמ"א
 אפשר לומר דלא ס"ל דבראיה אמצעי אמרינן
 דמים יתירים וכמ"ש הראב"ד, (ועמ"ש אלי
 מזה עוד) ולפי מאי דלא ס"ל כט"ז הוכחתו
 מכמה מקומות, שם מרש"י אין מוכח דאין
 לומר דמאי דלמדים התרנגולת הוא רק דלא
 אמרינן דע"י שינוי אחד ל"ח דתשנה עוד לבא
 לחשבון הראשון.

כ' ליישב מה שהקשה בדף י"א [ע"א] הניחא
 למ"ד אין אשה קובעת דמ"מ תבדוק משום
 הפלגה ולדידיה כ' אדמו"ר כיון דלא חשיב
 הראיות לקבוע רק דמים יתירים שנגררים ע"כ
 כ' הז' ימים בחזקת טומאה, אבל למ"ד דס"ל
 דקובעת דחשיבי הראיות, א"כ בלא ראתה
 חשבינן מהראיה וכשראתה חשבינן מסוף
 הראיות.

אך לכאורה לא נראה (ועיין כו"פ שם) כן מה
 שכתב אדמו"ר שם דלדידן דקובעת וסת בימי
 נדה ויש להם דין זבות ג"כ מונין מראיה א'
 דלפי מה שכתבנו א"כ גם לדין הגמרא קי"ל
 כמ"ד קובעת בימי נדה בדמים יתירים כו' ג"כ
 חשבינן הפלגה, אלא ע"כ דוקא לדידן דקובעת
 גם במעין סתום, ועיין מה שכתבנו בס"ק קנ"ד
 לפרש כן דברי אדמו"ר, וכן הנכון הוא דאמרינן
 דחשבינן מראיה, עדיין יש לעיין. ועיין מה
 שכתבנו בסעיף הזה לקמן דאדמו"ר לא ס"ל
 כפי' הרמב"ן שם, וגם רמב"ן בחידושו שם כ'
 שהפי' אינו מחוור, וגם בהלכות לא הזכיר לפי
 דינא דגמ' בלשון הפלגות לענין מעין סתום
 דדמים יתירים כו', ודו"ק ועיין.

לכאורה יש להקשות, לפי הט"ז ברמ"א שם

א. כוונתו למה שכתב בהמשך.

ב. צ"ב כוונתו.

ג. צ"ב כוונתו.

הלכות

מראה מקום

ולפ"ז היה לה הפלגה א' לל', ושינתה להפלגת כ', ואח"כ לט"ו, חוששת לל' מט"ו, וכן אח"כ לכ', חוששת לל' מכ'. ואם היה לה יום ל' קבוע מכ"ש

כנ"ל, רק בשקבעה אח"כ לג"פ הפלגות קיב) כ' רצופים, דינו כוסת שנעקר ג"פ, ועדיין לא נקבע וסת אחר דאינו חוששת לל' עד שתפליג פ"א במקדם לל' מראה האחרונה. ואפי' הפליגה ב' פעמים לל', ואח"כ ראתה

עיונים

מהר"ם דלא כט"ז דלפי מהר"ם חוששת ליום עשירי מראה שניה, משא"כ לט"ז, יעויין שם. ולכאורה מה הקשה דהוא דלא כט"ז, והא ר"פ בודאי ס"ל כ"ב מכ"ב (וגם הא כתב דהטעם דלא נעקר כשחזרה בלראות ביום שלמודה משום דהוא יום וסתה א"כ כ"ב מכ"ב מניין, דהלא ראתה באמצע, אך בזה יש לומר דמאחר דאין קובעת בימי זיבה ע"כ לא נחשב כראיה למנות הימנו. (ועיין ראב"ד לענין מט"ו לט"ו כהעדר ראה ועיין לעיל, וע"ש בהשגות), וצ"ל משום קושיות המהרש"א שם ברש"י הקודם דכי הדר מט"ו יום ט"ו כו' בימי נדה כו' צ"ל דרב פפא אמר כאן אף שנאמר מכ"ז מניין, ואפשר רב פפא הודה בדף ל"ט [ע"ב] אחר שהביאו ראה מתרגולת לדחות ראייתו מר"י ור"ל ע"ש.

ובקושיא דחזרה לקדמותה אין לומר דרש"י לפי גירסתו בגמ' דלמודה לכ' כו' לכ' ולא ראתה, ל' ולא ראתה, דלא כגירסת הר"נ אפשר דלא ס"ל הדין דחזרה לקדמותה אך הר"ן שם דגרס ואחר כך ראתה בכ' יעויין שם לקמן סעיף (כ') וא"כ יש להוכיח משם דנעקר בהפלגה קרובה, וצ"ל כמ"ש הטור ומע"מ

ולא אמרינן דמים יתירים אף על הפלגה אחרונה, ועיין בשו"ע אדמו"ר במה שכתב ושוב לא ראתה אף שבשלישית לכו"ע אמרינן דמים יתירים, אך צ"ל דהאדמו"ר לא ס"ל פ"י הרמב"ן לענין הפלגות דמים יתירים דלא אמרינן רק בר"ח כדי שלא יהיה הר"ח בימי זיבה, אבל בהפלגות שנאמר גם לענין זה שנתהוה אצלה הפלגה קרובה יותר לומר דמים יתירים לא אמרינן דמים יתירים, (ואפשר שגם רמב"ן בחידושו העיקר לדעה שהביא בחידושו דף ס"ד דלא ס"ל וסת חודש ובהלכות כ' וסת חודש גם לענין דמים יתירים לפי התלמוד הזכיר רק ר"ח) כן נראה לומר לפי דברי אדמו"ר ועיין מה שכתבנו לקמן.

[קיא] עיין ס"ט מה שכ' בס"ק י"ד ראה לדברי הט"ז ממהר"ם לובלין בגמ' דף (מ"ד) [ס"ד] ע"א על רש"י ד"ה אימא לא תיחוש כו', דהגיה שיגיע יום עשירי כו', והוכיח הס"ט, דכיון שתראה אחר כך ליום שלמודה לראות לכ"ב דהוה הפלגת ו' מי"ז דזיבה ונעקר, (ולפ"ז קשה ג"כ דחזרה לקדמותה עיין סעיף י' ובזה לא יישב בת' הס"ט), וכ' דיש לדחות דשם ראתה ביום שלמודה יעויין שם. ואח"כ כ' מ"מ

א. נראה שצריך לומר כמקדם.

מראה מקום

קִיג) בעמ"א ואחרונים, ועיין חו"ד ביאורים ס"ק ט"ו וס"ק י"ח, ועיין מה שכתב בזה ולא משמע כן באחרונים, גם דברי הט"ז [ס"ק י"ט] לא משמע כדבריו. קִיד) ע"ש, ועיין שו"ע אדמו"ר ס"ק מ"ג בסופו ומשם כו"פ דבימי רמ"א וב"ח וט"ז וש"ך לא באו עדיין הלכות נדה להרמב"ן לדפוס כו', עיין שו"ע אדמו"ר ס"ק מ"ד דף כ' ע"א שורה ה' אם לא ראתה שוב ועיין מה שכ' בזה. קטו) עיין טור [סעיף ט"ז] ובראשונים. קטז) עיין שו"ע [שם], ובשו"ע אדמו"ר ס"ק מ', ודו"ק. קיז) עיין שו"ע אדמו"ר ס"ק נ"ח,

הלכות

לכ', ואח"כ ליום ל' מל' העבר, לא נקבעת וסתה ולא אמרינן דמים יתירים אף על הפלגה אחרונה, [ועיין בסדר החששות בשו"ע אדמו"ר ס"ק מ"ד].

אך לימי החודש צריכה לחוש אף שיהיה ראיות אחרות, וחוששת לכולן, גם לעונה בינונית כל זמן שלא נקבע וסת אחר או קִיג) לר"ח או להפלגות, או שיעקר האחד כדין עקירתו, היינו על דרך משל, שלא תראה פ"א ביום דוסת חודש שראתה פעם אחת או ב' פעמים, או שתרחק הפלגותיה פעם אחת קִיד), והעיקר כדעה אחרונה.

יח כל וסת, כקביעתו קטו) כן עקירתו, וסתה הקבוע ג' פעמים לחודש או להפלגות שוה, צריך

שתעקרנו ג' פעמים, ותקבע וסת אחר.

כיצד, היה לה וסת לראש חדש ג' פעמים, אם לא ראתה ג' פעמים לראש חדש וראתה ג' פעמים קטז) בכ"ט לחודש, או ג' פעמים בב' בחודש, עקרה וסתה

הראשון, והשני נעשה ראשון. ואם תראה אח"כ ביום וסתה הראשון, הוא שינוי הוסת, ודין כוסת שאין קבוע. ובוסת הפלגה קיז), על דרך משל, ג' פעמים לל' יום, אם לא תראה ג' פעמים ביום ל', ותקבע וסת בהפלגה

עיונים

שכתב באורך מזה, ומכל זה משמע דמנדה לא חוששת לזיבה, (ודלא כמהר"ש ע"ש ועמ"ש), רק כשרואה בימי זיבה כשתראה אח"כ בנדה, עיין ראב"ד שם וע"ש [דף] ט' א' וז"ל, לפי שלא היה חשש עשירי מפני מעלות גופו אלא מעלת ראיית נדה כו' זיבה אינו אלא זנב הא' חוששת ליום זיבה.

ואם נפרש כן ברש"י ועיין דף ל"ט ע"א [ד"ה] נדה מיחוש מהו, כן משמע דחוששת לכתחילה

משום חזרה לקדמותה, וצ"ל דכאן יפרש כמהרש"א דגם כאן יהיה חזרה לקדמותה ועיין.

אך באמת עיין בראב"ד דף ט' ע"ב [בעלי הנפש שער תיקון הווסתות סימן ג'] ועל דבריו ראתה בניסן וי' בו, הראיה ב' כו' ולא להפלגה וכו', וכן מה שכתב שם ראתה בר"ח ניסן וי' בו ואם לא ראתה לא בר"ח סיון וכו' כבר נעקר כו' ואין חוששת לעשרה בסיון כו', (ועיין מה

א. כך היה לרבינו את הגירסא ואינה כמו בדפוסים שיש לנו כיום.

הלכות

מראה מקום

ועיין מה שכתב בס"ק קי"ב.
קיה) כיון דוסת דילוג וסת
הוא, ועיין סעיף י"ג ברמ"א.
קיש) עיין מ"ש בסעיף י"ד

רחוקה, על דרך משל לל"ב, נעקר הראשון ונקבע
השני. אבל אם קביעת וסת החדש הוא בהפלגה
קרובה, עיין לקמן. ובכל זאת אין חילוק הן אם
הקביעות וסת שאחר העקירה יהיה בוסת שוה, או בוסת קיה) דילוג. וכן
וסת השבוע בוסת חודש.

אך שם יש עקירה אחרת, על דרך משל, שתקבע וסת לג' פעמים, אחד
בשבת, בח' ימים, או לג' פעמים אחד בשבת בג' שבועות כ"ב ימים, [ועיין
לעיל סעיף י"ב ט"ו], אם תראה קיש) עוד פעם אחת באחד בשבת בח' ימים

עיונים

על דרך משל הזיבה ביום י"ז, מ"מ חוששת הנדה
לט"ו מהזיבה, משא"כ לראב"ד שם שקובעת
לכ"ט, אין נ"מ איך שיביא הראיה דזיבה באמצע.
ע"ש בהשגת איזו ט"ס יש שם במקום אחד
על ימי זיבה צ"ל ימי נדה, וא"כ יש איזו
חשיבות בראית זיבה לחשוב הימנו, מ"מ
דוקא מט"ו לט"ו, אבל כשבא פעם אחת על
דרך משל בימי זיבה אחר נדה חוששת לזיבה
אחר נדה, כך נראה לכאורה. אבל יש לבעל
דין לחלוק דלרז"ה לעולם כשרואה בימי זיבה
חוששת לנדה ולזיבה ויפרש כאן כמהרש"א.
ועיין ראיית רז"ה מדף ל"ט ע"ב, כ"ב מכ"ב כו',
ולפ"ז אדמו"ר בקונטרס אחרון סימן קפ"ז
שהבאתיו לעיל לפי המהר"ם מלובלין ע"כ
יפרש ברש"י באופן שכתבתי לעיל וצ"ע.
(ובזה לא פליג הרז"ה כנ"ל, ולא מצינו שהשיג
שם על הראב"ד שהבאתי לעיל).

גם צריך לי עיון, כי בדף ל"ט שאמרו קס"ד
כ"ב מכ"ב והיה בימי זיבה. וצריך לומר דכשבא
בימי זיבה מוסתה דנדה לא אמרינן שהוא דבר
אחר דימי זיבה ולא הוה כראיה רק זהו וסתה,
(כי גם הגמ' שם לא דחה רק משום דכ"ב

לימי נדה, וכאן הרוב להפלגה דזיבה, אפשר
לומר דרש"י ס"ל כמ"ש בהשגות הרז"ה אות
י"ד יעו"ש וחוששת כסדר לט"ו. אך באמת יש
לפרש ג"כ הט"ו שיבא בימי זיבה, ועיין.
ולפ"ז עולה יפה דברי המור"ם מלובלין, דמה
שלא נעקר הזיבה במה שראתה ביום שלמודה
בהפלגה קרובה הוא רק מצד שנדה אין
עקירה לזיבה וכך סדר חשש' אחר ימי נדה,
(וברוך ה' מצאתי אחרי זה בשו"ע אדמו"ר
סימן קפ"ז בקונטרס אחרון ס"ק ל"ח [ס"ק
י"ג] והנראה שכונתי לדבריו כך דהמהר"ם
מלובלין כראב"ד).

וגם בזה מיושב מה שלא נעקר בחזרה
לקדמותה, כי מאי איכפת לן חזרת הוסת דימי
נדה לימי זיבה, ועיין בקונטרס אחרון אדמו"ר
ס"ק י"ג דף מ"ז שורה י"ג וי"ב וכו', לכאורה
למה לי הטעם שכ' שם הלא בלא"ה ניחא
דנדה לא הוה חזרת וסת לענין זיבה כנ"ל.

ולפי מה שכתבנו דרש"י בדף ל"ט [ע"א] יהיה
סובר כהשגת רז"ה אות י"ד ע"ש, והנראה דלפי
דברינו בשאם תקבע וסתה לט"ו מזיבה לנדה
וחשש דט"ו לזיבה מנדה, אם תשנה פעם אחת,

מראה מקום

ובסעיף ט"ו. ק) ועיין [חו"ד] ביאורים ס"ק ה'; וחידושים ס"ק י', עיין ב' הדעות דסעיף י'. קכא) עיין בחו"ד בביאורים ס"ק ט', ובחידושו ס"ק י"ז. קכב) עיין שו"ע [סעיף ט"ז], ובעל הנפש לראב"ד [שער תיקון הוסתות סימן ג'] מהל' נדה לרמב"ן פ"ו הל' ה' ו'. קכג) שו"ע סעיף ט"ז וט"ז. ועיין הל' לרמב"ן שם בפ"ו [הלכה ה'] בהפלות בב' ראיות, ובוסת חודש ע"י ראיה ראשונה, ודלא כט"ז ס"ק ל"א. ועיין אחרונים. קכד) עיין חו"ד ביאורים

הלכות

או כ"ב, ולא תראה באמצע, קבעה לה וסת הפלגה ונעקר וסת השבוע. והנפקא מינה במה שכתבתי בסעיף ח', ובוסת הדילוג, על דרך משל, ט"ו י"ו י"ז קט), נעקר כאשר לא תראה עוד בי"ח וי"ט וכ', רק תקבע וסת קודם או לאחר. ובדילוג דהפלגה, דוקא לאחריה דקודם הוה, כנ"ל, עיין לקמן. וכן בסירוג, קכא) על דרך משל, ראש חדש ניסן סיון אב, אינו נעקר עד שלא תראה ו' חדשים, דהוא ג' סירוגין, ותקבע וסת אחר. ויש לעיין בזה.

יט אבל אם לא קבעה עדיין וסת חדש, ועקרה ג' פעמים [קכג] וסת העבר, שלא ראתה ג' פעמים ביום וסתה, על דרך משל, שלא ראתה ג' פעמים ליום ראש חדש הקבוע לה, או לדילוגים הקבוע לה, או להפלגות הקבועות לה, או בסירוגים הקבוע לה, אין חוששת שוב לוסתה, אבל כשתראה פעם אחת כוסת, על דרך משל, בוסת ג' פעמים לראש חדש שתראה אח"כ ראה אחת קכג) בראש חדש, ובוסת הפלגות ב' ראיות בהפלגתה הקבוע, ובוסת הדילוג, על דרך משל, ראתה ט"ו י"ז י"ח, שקבעה וסת לדברי הכל, [עיין סעיף י'], ואח"כ לא ראתה בג' חדשים בי"ט וכ' וכ"א, אח"כ כשתראה ראה אחת בחודש הבא, על דרך משל, ביום כ"ב שראוי לראות [קכד] בו, בכל זה חזרה לקביעתה.

עיונים

וסת ג' פעמים לריש ירחא כו' וברביעית ראתה כ' בירחא וריש ירחא כו', וכן בחמישית, וכן בשישית כו', וא"ת כו' אבל אם נקבע מתחלה כבר נקבע ואינו נעקר עד שיעקר ג"פ כו', עיין מה שכתבנו לעיל, וע' בס"ט ס"ק ל"ה מה שתמה ע"ז. ולפי הנ"ל נ"ל שלמד מהגמ' הנ"ל דהכ"ב הוא יום וסתה המוגבל והגם שדחה זה מטעם אחר אבל בזה סברתו לא נדחה, דאם נקבע וסת אף דיבא אח"כ בימי זיבה הוא ניהו וסתה

מכ"ז מראה דתרגולת), הגם שבא בימי נדה ואפשר דגם חזרה לקדמותה לפי מאי דס"ל, ולפי הס"ד שם אפשר דאם לא תראה זהו עקירת וסתה, משא"כ כשרואה בימי זיבה בתוך וסתה לא מנינן מיניה וגם חשש וסת אחר ראית ימי נדה בימים הראויים לזיבה. ובזה נראה לי ליישב (גם יישוב קושיית הרמ"ה) דברי הראב"ד דף י' ע"א [שם] והריני פורט באיזה ענין כו' בתוך וסת כגון שקבעה

הלכות

מראה מקום

ס"ק ה', וממנו נשמע לכאן. ועיין. קנה) כנ"ל הטעם מהא דבראש חדש אף כשלא ראתה פעם אחת חוששת לחודש שני, ודו"ק. קנו) כן נראה, כיון דלא ס"ל כט"ז [ס"ק י"ח] דנחשב ההפלה מיום הראוי, עיין בשו"ע אדמו"ר ס"ק ט"ה בסופו.

[ובוסת קנה] הדילוג דחודש, שהיום גורם, כי בכל חודש גורם המולד בריחוק יותר מחודש העבר, על כרחך בחודש הזה שראוי שהמולד יגרום, על דרך משל, ביום כ"ג ע"י חוזרת לקדמותה]. אך בדילוג קנו) דהפלגות, על דרך משל, לל' ל"א ל"ב ל"ג כנ"ל, כשתפסיק אח"כ ג' פעמים ראיות, אח"כ חוזרת לקדמותה כשתראה ב' ראיות בהפלה דל' יום^א, כיון דלא ס"ל דנחשב כיום הראוי.

עיונים

אבל ליום אחר, אין חוששת לוסת הראשון, אלא ליום השינוי יעו"ש. וצ"ל דהוכחתו מגמ' כן הוא, דשם היה ב' פעמים עקירה מוסתה דכ' לל', ואם נאמר דהעדר ראייה ג"כ עקירה, איך אמרינן שאח"כ אם ראתה ביום כ' חוזרת לקדמותה במה שאמר הותר יום ל' ונאסר כ', דאורח מזמנו בא, לפ"ז גם בהעדר ראייה ג' פעמים לא נעקר, ומדלא אמר אחר שלא ראתה ביום ל' חוששת ליום כ', משמע שכל זמן שלא ראתה אינה חוששת. וכן בהעדר ראייה ג' פעמים. ואין להקשות מנא ליה דבעינן אח"כ ראייה ביום וסתה, דילמא דוקא שלא ראתה כלל אינה חוששת, מדחוזק השאינה רואה ביום הגבולי, אבל מיד שתראה תחוש. ואי משום שאמר וראתה ביום כ', אפשר דס"ל להבירייתא בשינתה שלא ביום וסתה ג' פעמים נעקר, כיון שנעקר ג' פעמים, (ודלא כמ"ש הב"י להוכיח שינתה מהפסקה), וא"כ כאן שהיה ב' פעמים עקירה לל', אם היה אומר עוד ראייה לכ"ה, על דרך משל, היתה משנה ג' פעמים, והיה נעקר ראיתה, אבל בהעדר ראייה ג' פעמים אפשר שגם באיזו ראייה

ולא נעקר. (ועיין [נדה דף] ל"ט ע"א תוס' ד"ה מקבע כו', ועיין ר"ן שם). עוד י"ל דהטעם הוא דאמרינן דמים יתירים במעין סתום בפעם שלישית שלא יעקר וסתה כי אם יקבע וסת, כל שכן דאמרינן לענין שלא יעקר הקבוע, ואי משום דחוששת לכ' כמ"ש הס"ט. עיין טור [סעיף ל"ב] ובשם הראב"ד ורמב"ן לענין הכ"ה בירחא שקודם הריש ירחא דמ"מ חוששת לכ"ה ג"כ, עיין ראב"ד בבעה"נ [שם סימן ב'], ועיין בקונטרס אחרון אדמו"ר ס"ק (מ"ב) [מ"א] דכתב דלהראב"ד הוא לא מטעם שכתב הב"ח והדרינן דחיישנן לחומרא איפכא ע"ש, (ועיין מה שכתבתי לקמן [ס"ק קמ"ט]) ע"ש בקונטרס אחרון מה שכתב על זה ודו"ק. [קכב] [קכד] עיין ראב"ד בבעל הנפש דף ו' ע"ב [שער תיקון הוסתות סימן א'] (וע"ש ע"ד), מגמ' דדף ס"ד ע"א מבריייתא היתה למודה ליום כ' ולא כו', והוא גריס שם כרש"י, ע"ש דף ס' ע"ג, כ' ולא ראתה, ל' ולא ראתה, וגם פירש שם כרש"י לענין וסת חודש. וכתב שם, דוקא שראתה ביום וסתה חזרה למקומה,

א. צ"ב ועיין בספר טהרה כהלכה פרק כ"ד הערה 116.
ב. צ"ב כוונתו.

מראה מקום

קכז) סעיף ט"ו. ועיין ב"י הארוך דנלמוד מדין הפסק שני עונות, ועיין מ"ש בזה.

הלכות

וכן כשלא ראתה ג' פעמים בעונתה הקבוע, וראתה [קכז] קכז) ג' פעמים ולא קבעה וסת, על דרך משל,

עיונים

אח"כ ביום ל' יצטרף לפעמים דיום ל', ולא יהיה עקירת פעם אחת דשאין קבוע רק כשתשנה ליום אחר, ודו"ק) ראייה וכו"ל.

ועיין רש"י שם ד"ה ה"ג הותר יום ל' העתיד כו', דהא איעקר מיניה, ואע"ג דקבעתו תרי זימנא בחד זימנא מיעקרא ע"ש. ודוחק לומר כונת רש"י דוסת החודש נעקר מראיה קרובה היפוך כל הפוסקים. גם דוחק לומר דהטעם משום חזרה לקדמותה, (עיין מ"ש לקמן בזה), דהלשון מיעקר בחד זימנא, דהך סברא דחזרה לקדמותה הוא מטעם חזרה וסת העיקר, (וכן לענין קביעות כשיקבע וסתה, עיין דברי חמודות פרק האשה סכ"ז), מכל מקום (עיין ס"ט ס"ק י"ט) צ"ל דלגירסת הר"ן ומשום דחזרה לקדמותה, צ"ל דהחזרה לקדמותה נקרא עקירה פעם אחת, וא"כ אפשר ליישב בזה כוונת רש"י גם כן.

אך הראב"ד לא ס"ל דין דחזרה לקדמותה, עיין בקונטרס אחרון של אדמו"ר ס"ק (מ"ב) [מ"א] דראב"ד לא ס"ל דין דחזרה אף בהפלגות כו', וכ"ש בראש חדש דאפשר לקבוע שניהם. (ועיין מה שכתבתי לקמן עוד בזה). ועל כרחק צריך לומר ככל הנ"ל, דמזה הוכיח דנעקר וסת שאין קבוע בהעדר ראייה פעם אחד. ועיין. וצ"ל דלא משמע ליה להראב"ד דין חזרה לקדמותה.

(ולפי גירסתו בגמ' כ' ולא ראתה, ל' ולא ראתה, אפשר לומר דעל כרחק לא מפרש לענין חזרה לקדמותה, עיין ס"ט ס"ק י"ט בסוף דבריו. אך שכתב שם שהוא דוחק. וי"ל בהוי" דס"ל גם

שלא ביום וסתה אפילו חוזרת לחששת וסת), (ולפי מ"ש לקמן [ס"ק קכ"ז] דנוכל למצוא מקור לדין שינתה ממשנתינו, נחא).

אך הנראה דמכל מקום היה לו לומר לצייר בברייתא שראתה ב"ט בחודש, דהוא בימי הראיה לנדה, ועל זה יאמר שחזרה לוסתה שתחוש ליום כ' בחודש כוסתה, אלא על כרחק כמ"ש הראב"ד, דוקא שתראה ראייה כיום וסתה. אך לכאורה יש לדחות, דהא יבא וסתה דכ' בחודש בימי נדה, והוה כהעדר ראייה, (עיין ראב"ד לענין מט"ו לט"ו הפלגה כ"ט, (ובימי נדה לכו"ע), ומזה יש להביא ראייה למה שאכתוב דמדאמרינן בדף ל"ט במעין סתום דראיה ג' דמים יתירים כדי שתקבע מכל שכן לענין שלא תעקר, אמרינן דמים יתירים, ועיין מה שכתבנו בסוף ס"ק ק"א, ובמה שכתב אדמו"ר בקונטרס אחרון ס"ק (מ"ב) [מ"א] על הראב"ד דף י' ע"ב אם תוסיף ראיות כו' תחוש לשניהם כו'). וצ"ל דהיה לו לומר שראתה ביום ב' בחודש או בשאר ימי החודש, ובוסת חודש לכ"ע אינה נעקר בראיה קרובה מיום וסתה. ועיין.

ואפשר לומר גם מה שכתב הראב"ד שם דוסת שאין קבוע נעקר בפעם אחת דהעדר ראייה (עיין מה שכתבתי לעיל ס"ק כ"ט) פעם אחת, אפשר לומר שמוכח ממה שאמר כאן הותר יום ל', ואי משום דראתה יום כ', הלא בוסת החודש אין נעקר בקירוב, (אם נאמר דאינו נעקר בעקרתו בפעם אחת בהעדר ראייה פעם אחת כשתראה

הלכות

מראה מקום

בוסת החודש היה לה וסת לראש חדש, ולא ראתה קנח עיין שו"ע אדמו"ר
ג' פעמים בראש חדש, רק ראתה קודם קנח הראש ט"ק ס"ה, ולא נמשך שם

עיונים

ועיין סד"ט ס"ק כ' שכתב דהוא כגירסת הרמב"ן
בחידושו, אך נראה שאחר שהביא פירוש
הראב"ד חזר בו יעו"ש, וכמ"ש בפירוש בפ"ו
לענין הפסק הפלגות ב' ראיות. ועל כרחק מוכח
לומר כן, דאל"כ מנא ליה דין דבהפסקת ג' עונות
לא נעקר ובעי שתראה ראיה ביום וסתה, עיין
כו"פ סוס"ק כ'. (ועיין כו"פ סוף ס"ק י"ט, ועיין
מ"ש עוד מזה במקום אחר), ומ"מ כתב בפ"ה
הלכה י"ט ושארין קבוע, מכיון שהגיע זמנו ולא
תראה נעקר, דכביעתו עקירתו, ובפעם אחת
שלא תראה, אין חוששת, וכמו בקבוע בג'
פעמים שאין חוששת עד שתראה פעם אחת.
(ועיין מ"ש לקמן בטעם הדברים, ובשם שו"ע
אדמו"ר). גם כשוראה אח"כ, אף בוסת חודש
בראיתה הוא קביעות וסת אחר ונעקר העבר,
שארין מצטרף, על דרך משל ראש חדש ראתה
ואח"כ הפסיקה פעם אחת, וראתה עוד בראש
חדש, אין מצטרף. וצ"ל דזהו מצד הסברא, וכנ"ל
ברא"ש כמ"ש לעיל לפי גירסת הר"ן. ועיין עוד
גירסתו בהשגת הר"ה אות ח', יום ל' וראתה, יום
כ' וראתה, יום ל' ולא ראתה, הותר יום ל' ונאסר
כו'. ולפי זה לא מוכח לא דין דהפסקה ולא דין
דחזרה לקדמותה. ועיין.

[קנז] עיין ב"י הארוך מה שלמד שינתה
מפסקה. ולכאורה שינתה גרע מפסקה,
דבפסקה הגם דאין חוששת כשלא ראתה ג'
עונותיה, וחוזרת לקדמותה ע"י ראיה, דאמרין
בעת שלא ראתה ג' עונותיה, שעקירה הוא
שאינה רואה כמהראוי ואין חוששת, ועוד
שמכוונת בפעם אחת חוששת, משא"כ

מצד הסברא דשארין קבוע נעקר בפעם אחת
בהעדר ראיה, א"כ אם נאמר הסברא דחזרה
לקדמותה והיה ב' עקירות, ומאי הוכיח הגמרא
דנעקר בפעם אחת, עיין בקושיות הסד"ט שם על
המעדני מלך, ודו"ק).

ועל כרחק מפרש דהא שאמר בברייתא וחזרה
לראות ביום כ', משום דגם בהעדר ראיה צריך
שיבא יום הראיה דייקא, אז תחזור, ולא דנקט
הראיה דיום כ' משום חזרה לקדמותה, דמעקר
היום ל'. וגם לא מפרש כמ"ש הרמב"ן בחידושו
דף ס"ד דמגנין מיום הראוי לראות, וכמ"ש הט"ז
ס"ק ל"א, דלא ס"ל למנות מיום הראוי, וכמ"ש
שם בבעל הנפש לענין הפסקת וסת ג' פעמים
דחוזרת לוסתה ע"י ראיה ביום וסתה, וסתם
הדברים משמע שגם בהפלגות צריכה ב' ראיות.
ועיין שם לענין מעוברות ומניקת, ולא שתכוון
ליום הראוי, דאל"כ לא היה לו לסתום, וכן משמע
ממעוברות. וצריך לי עיון בזה. וא"כ ברא"ש
שכתב הגירסא כרש"י, מהיכי תיתי דין דחזרה
לקדמותה. ועיין מעדני מלך סכ"ז פרק האשה.
ועיין כרתי ופלתי סוף ס"ק כ'.

אך עיין מה שכתב אדמו"ר דמשמעות מרמב"ן
בהלכות לא גריס כגירסת הר"ן, רק כגירסת רש"י
וראב"ד, רק הדין שכתב דחוזרת לקדמותה מצד
הטענה ע"ש. ועיין בחידושו מה שפירש משום
דחשבינן מראוי לראות כט"ז [ס"ק ל"א]. (ועל
ט"ז עצמו יש להקשות מ"ש בס"ק כ"ח לרמב"ן
ויש כאן נ' יום כו', וע"כ צ"ל דראתה עכשיו ב'
ראיות יעו"ש. והלא הוא עצמו כתב בס"ק ל"א
בפירוש דברי הרמב"ן מיום הראוי.

מראה מקום

בסס"ק הנ"ל. קכט) שו"ע
סעיף ט"ו, וע"ש בשו"ע
אדמו"ר שם. קל) שו"ע
אדמו"ר ס"ק נ"ח, ועיין
לעיל סעיף י'. קלא) עיין
מ"ש בזה, ועיין שו"ע
אדמו"ר סוף ס"ק ס"ד.
קלב) שו"ע [שם], ובהל'
נדה לרמב"ן שם. קלג)
שו"ע סעיף ט"ז, ואחרונים,
שו"ע אדמו"ר שם.

הלכות

חדש ג' פעמים בלא קביעת וסת, ולא נמשך וסתה
עד הראש חדש, או ג' פעמים לאחר ראש חדש בלי
קביעתה.

וכן בהפלגות, קכט) שראתה ג' פעמים אחר הפלגה,
על דרך משל, היה לה וסת להפלגה ל' ולא ראתה ג'
פעמים בל', וראתה בל"א ובל"ג ובל"ד, או שראתה
קודם ל', אף בוסתות שוה על דרך משל ג' פעמים
לכ' קל).

וכן בכל הוסתות, כל זמן שלא חזרה לקדמותה
בוסת הפלגות ע"י ב' ראיות, ובוסת החודש ע"י

ראיה אחת, דינה כוסת שאין קבוע קלא וחוששת ג"כ לעונה בינונית, [רק
בוסת הפלגה כשקבעה בהפלגה קרובה לכ' ג' פעמים, יש לה וסת לכ' ואינה
חוששת לחומרא דאין לה וסת]. וכשראתה אח"כ כוסתה בוסת חודש
בראיה אחת, ובהפלגה בב' ראיות קלב), חזרה לקדמותה כוסת העבר, ככל
מ"ש בסעיף זה. ועיין לעיל.

ואם היה לה וסת קבוע ולא ראתה פעם אחת קלא בוסת חודש, על דרך
משל, בהיה לה וסת לראש חדש ולא ראתה פעם אחת או ב' פעמים

עיונים

קביעות וסת אחר עם עקירות העבר, כגון ט"ו
ואח"כ שינתה לכ' לכ"א לכ"ד על דרך משל.
(גם יש לדייק מעט, מאי קמ"ל במה שאמר
ואינה מטהרת מן הוסת כו', דשמעינן מרישא
מדצייר דוקא באופן שעקרה ג' פעמים, גם
ברישא א' הותר וכאן מטהרת).

על כרחך נראה מזה דכל זמן שלא קבעה, אף
שראתה ג' ראיות בלא קביעות, כשרואה פעם
אחת כוסתה, חזרה לקדמותה, רק כל זמן שלא
ראתה, אין חוששת, וזהו שברישא א' הותר,
היינו שהותר לגמרי כהיתר גמור. ובסיפא
קמ"ל דבעקירה בלבד בלא ג' ראיות דוסת

בשינתה, שהלא היה ג' ראיות ושלא בוסתה.
אך עיין לשון הראב"ד דף ו' ע"ב [שם], ודוקא
שלא שינתה לוסת אחר כו', משמע אע"פ
שראתה ג' פעמים בוסת שאין קבוע, דאל"כ
הוה ליה לומר ודוקא שלא ראתה ג' פעמים
בראיות אחרות. והנראה לי דלכאורה מגמ'
שהביא הראב"ד דהיתה למודה כו', אין מזה
ראיה על שינתה. ועיין.

ונראה לי דיש למצוא כעין מקור לדין דשינתה
במשנה ס"ג ע"ב היתה כו' עד שתיעקר ג'
פעמים ודיוק הלשון שאמר בסוף עד שתיעקר
ג' פעמים, ולמה לא צייר ברישא ג"כ אף בלא

הלכות

מראה מקום

קלד) עיין חו"ד ביאורים
 ס"ק ה' מראב"ד. קלה) עיין
 חו"ד בחידושי ס"ק י"ז,
 ומזה נלמד ומצד הסברא
 דכאן ימים קודמים. ועיין
 קלו) שו"ע סעיף ט"ו. ועיין
 שו"ע אדמו"ר סוף ס"ק
 ס"ה, ודלא כט"ז [שם].
 קלז) עיין שו"ע אדמו"ר
 סוף ס"ק ס"ד. קלח) עיין
 ט"ז [ס"ק ל"א] בשם רש"ל,

לראש חדש, מ"מ חוששת לר"ח הבא, [דהיום גרם,
 ולא נעקר בפעם אחת]. וכן בהיה לה וסת החודש
 לדילוג, על דרך משל, ט"ו י"ז י"ח, [עיין לעיל
 כשלא ראתה פעם אחת או ב' פעמים, מ"מ חוששת
 קלד) בחדשים הבאים, על דרך משל, לכ' או לכ"א
 וכ"ב כו', וכן בוסת הסירוג כשלא ראתה ד' חדשים,
 דהוא ב' סירוגים, מ"מ חוששת קלה) אח"כ לסירוג
 לפי החשבון. אך בוסת הפלגות מיד שלא ראתה קלו)
 פעם אחת בהפלגה, שוב אין חוששת לפי חשבון
 הפלגתה, [כי כשנחוש כן, הלא יהיה הפלגה רחוקה], רק כשמשנה בראיה
 אז חוששת לוסת קבוע מראיה האחרונה, וגם לוסת ששינתה חוששת
 לוסת חודש והפלגה, כמ"ש לעיל], כי לעולם מנינן הפלגה מיום שראתה,
 ולא מיום שראויה לראות.

וכן כשהפסקה הפלגתה ג' פעמים, שאין חוזרת עד שתראה ב' ראיות
 כשלא ראתה רק פעם אחת חוששת לוסת חודש [קלז] קלו) ועונה בינונית,
 כדין אשה שאין לה וסת, [ולא הוה ג"כ [קלח] קלה) כמסולקת דמים ע"י
 הפסקת ג' עונות].

עיונים

שלא חזרה וראתה. (ועיין מ"ש לקמן לענין ג'
 עונות דמעוברות לכו"ע).
 ועיין בסוף ס"ק כ' בסד"ט מה שהביא דברי
 המעדני מלך, ומה שתירץ בעצמו. והנה לדין
 כשתפסיק ג' עונות ואח"כ תראה ביום וסתה
 חזרה לקדמותה, (בוסת הפלגות, א"כ אין
 נפק"מ לחשש דהפלגת ג' עונות ידיהו, אך
 על דרך משל בהפלגות שצריך ב' ראיות, אחר
 ראיה א', אז נפק"מ אם דינא כאין לה וסת
 וחוששת לל', ואם חוששת להפלגה דג' עונות
 שלה, והגם כיון שאמרו במתניתין דד' נשים
 דיין שעתן, במה דברים אמורים בראיה א',
 אבל בשניה מטמאה מעת לעת. ועיין רש"י

קבוע מטהרת, שאין חוששת לו, אבל לא
 הותר לגמרי, שבפעם אחת חוזרת לקביעותה,
 ודו"ק. (וכעין סמך הוא). ועיין רש"י הציון,
 ומדוקדק. ודוק). ועיין מה שכתבתי לעיל.
 [קלז] [קלח] עיין ט"ז ס"ק ל"א, ומה שהביא
 בשם רש"ל אלא דבהפסקה ג' עונות הרי זה
 מסולקת דמים כו', ועיין ב"י במה שהקשה
 למה פסקו כר"א דהפסקה ג' עונות ע"ש.
 ועיין בכו"פ סוף ס"ק כ' מה שתירץ, דלא
 פסקו כר"א רק כשיש לה על דרך משל וסת
 לנ', וס"ל דבג' עונות דל' יום דהוא צ' יום
 מסולקת דמים, בזה לא ס"ל, אבל ג' עונות
 ידיה אף בפחות מצ', הרי זה סילוק כל זמן

מראה מקום

ועיין כו"פ [ס"ק כ'], ועיין מ"ש בזה. קלט) שו"ע סעיף י"ד. קמ) עיין אחרונים. ועיין הלכות נדה לרמב"ן פ"ו ה"ב. ועיין גירסת הר"ן בגמ' דף ס"ד ע"א בבביתא דהיתה למודה. ועיין דברי חמודות

הלכות

כ אשה [קלט] קלט) שהיה לה וסת קבוע על דרך משל לכ' בהפלגה, ושינתה להפלגות ל' פעם אחת, חוששת לכ' מל', לא ראתה בכ' והפליגה פעם שניה לל', חוששת עוד פעם אחת להפלגת כ'. [ואם לא ראתה להפליגה פעם שלישית לל', נעקר הכ']. ראתה בפעם שלישית בהפלגת כ', חוזרת לקדמותה לוסת דהפלגת כ', כי מאחר שראתה ביום וסתה הקבוע לה במקומו נעקר שאינו קמ) קבוע הל', דלא נקבע ג' פעמים,

עיונים

הוא ג' עונותיה עקרה בהעדר ראייה. ועיין, ובזה יובן החילוק שם. (ועיין מה שכתבתי לעיל סעיף ב').

וכן נראה בשו"ע אדמו"ר בס"ק ס"ג, שכתב, אבל קודם שראתה אפילו פעם אחת, אין חוששת לו, שכבר נעקר בג' פעמים שראתה. משמע דלא משום סילוק דם, רק עקירה דהעדר ראייה ג' פעמים דמקרי עקירה, כל זמן שלא ראתה לא תחוש. ועיין. ודו"ק. ועל פי זה כתבתי ג"כ בס"ק קל"א דכל זמן שלא חזרה לקדמותה, היא כאשה שאין לה וסת, דאינה בחזקת מסולקת דמים כלל, ודלא כרש"ל בזה. ועיין בכל זה, וצריך לי עיון. ודו"ק.

[קלט] עיין כו"פ ס"ק י"ח, ומ"ש בסוף ס"ק שם דהרמב"ן היתה גירסת בגמ' כהר"ן. ועיין כו"פ סוף ס"ק כ', דא"כ מנא ליה להרמב"ן מ"ש בהלכות פ"ו ה"ה, וכ"כ בראב"ד, והוא לפירוש גמ' וגירסת רש"י ופירושם. ועיין ט"ז ס"ק כ"ח. ועיין בחידושי הרמב"ן גירסת רש"י. ועיין סד"ט סוף ס"ק י"ט. ועיין קונטרס אחרון אדמו"ר ס"ק (מ"ב) [מ"א] דף מ"ז ע"א, שהרמב"ן בא בטענה על דין דחזרה לקדמותה. ועיין גירסת הר"ן בגמ' יום ל' וראתה, יום כ'

[נדה דף] ד' ע"ב, דבראיה שמתחזקת לא מטמאה. ועיין רשב"א שם. וא"כ גם לחידושי הר"ן שם נראה לי שתצרך בדיקה אחר ראייה א' ע"ש. וא"כ גם כאן אחר ראייה חוששת לל' דעונה בנונית. אך מכל מקום נפק"מ אם לחוש לס' יום, על דרך משל, אם וסתה לכ', כיון שהוא כסילוק, אין חוששין לסילוק. ועיין. אך באמת נראה לי דטעם דהפסקה ג' עונות הוא דעל דרך משל אשה זאת קבעה לה וסת לכ', היינו ב' דברים שבודאי תראה ביום כ', גם שבודאי לא יהיה וסתה יום אחר, ובהפסקת הג' עונות נעקר הודאי שתראה, דהלא לא ראתה ג' פעמים, ואיך תחוש, אבל כשהיא רואה ראייה ביום וסתה, רואים שמתחלת לראות, והוסת לא נעקר וחוזרת כו', וכן בג' פעמים שלא בקביעות, ג"כ לא נעקר רק מה שאינה רואה בזמנה, אבל לא נעקר ליום אחר, וכשרואה פעם אחת כו' חזרה כו'.

ועיין ג"כ בראב"ד דף ו' ע"ב [שם, ד"ה] ועוד יש הפרשות אבל וסת קבוע אפילו עברו עליה ג' עונות כמותן וכו', מהלשון, וגם מ"ש חילוק בין וסת שאין קבוע, דאל"כ הוא מצד דשם יש סילוק דם, אלא על כרחך דגם בג' עונות כוונה

הלכות

מראה מקום

פרק האשה סכ"ז, ומה שהקשה עליו הסד"ט ס"ק י"ט. **קמא** עיין מה שכתבנו בזה, ודו"ק. **קמב** עיין שו"ע אדמו"ר ס"ק קי"ב, ובקונטרס אחרון ס"ק (מ"ב) [מ"א]. ועיין ב"ח. **קמג** עיין טור ושו"ע סעיף

[דהסברא דחזרה **קמא**] **קמא** לקדמותה דוסתה הוא לענין עקירת וסת בעקירה אחת].

והוא הדין היה לה וסת קבוע על דרך משל לראש **קמב** חודש, ושינתה לכ' ב' פעמים, ואח"כ ראתה בראש חדש, חזרה לקדמותה דוסתה ראש חדש, ואין חוששת לכ' עוד. אבל אם תראה עוד בכ',

והיה לה ב' וסתות דקובעת וסת בתוך וסת. וכן כשראתה ג' פעמים בראש חדש, ואח"כ **קמג** ברביעית ראתה בכ' בחודש, וראש חדש, וכן בחמישית ובשישית, קבעה לה ב' וסתות.

עיונים

לפירוש גירסתו בגמ' כרש"י. גם מ"ש על הש"ך בפירוש דברי הרמב"ם על הא דקובעת וסת בתוך כו', לפי מה שכתבתי בשם אדמו"ר ניחא, ודו"ק.

[ועתה נבאר מעט דעת אדמו"ר בענינים הללו מה שנראה לפי עניות דעתי בפירוש דבריו מה שנצרך לענינינו]. עיין בפנים ס"ק קי"ב שכתב והא דלא נקט בקצרה כגון שראתה ג' פעמים בראש חדש ובכ' בו יעו"ש. משמע דאף בזה קובעת וסת בתוך וסת. ועיין ג"כ ס"ק נ"ג ע"ש. משמע ג"כ שיוכל להיות ב' וסתות. (ועיין לקמן מ"ש בזה). צריך לומר ס"ל לאדמו"ר דקביעות וסתה אחר חששות, דכמה מיני וסתות, וחזרת לקדמותה כשמשנה, ואח"כ כשרואה ביום וסת דין א' וסברא א'. (ועיין בדברי חמודות פרק האשה סכ"ז, ועיין).

והנה דעת אדמו"ר דראב"ד לא ס"ל דין חזרת לקדמותה, עיין שם בקונטרס אחרון ס"ק (מ"ב) [מ"א] הראיות שהביא, וא"כ היה לו לומר אפילו לכתחילה לחוש לוסת בתוך

וראתה. ועיין כו"פ ס"ק כ', דדוחק לפרש דל' הוא בחודש יעו"ש. על כן יותר נראה לפרש להפלגה, ואם נפרש לוסת חודש, מוכח דדין חזרה לקדמותה אף בוסת חודש אף דשניהם יוכלו להיות.

ועיין חו"ד [ביאורים] ס"ק ט"ו, ומה שפירש בדברי הט"ז ס"ק י"ט אך לשון הט"ז שכתב וגם ראתה בראש חדש סיון ובראש חדש תמוז. ועיין בקונטרס אחרון אדמו"ר ס"ק (מ"ב) [מ"א] שאין לחלק להרמב"ן וסת חודש וסת מהפלגה לענין לחוש וסת בתוך וסת מטעם הנ"ל יעו"ש. ודו"ק.

קמא גם מה שהקשה החו"ד בביאורים ס"ק י"ח איך אמרינן דחזר הוסת למקומו בפעם שלישי ולא תחוש שמא תראה ביום ל' ונאמר דמים יתירים, ולפי מה שכתב בס"ק ל"ה דבוסת קבוע לא אמרינן דמים יתירים, ניחא. ומכל מקום אפילו לפי מ"ש שם דהראב"ד מפרש הסלקא דעתין דדף ל"ט לענין דמים יתירים, ומ"מ לא ס"ל דין דחזרה לקדמותה

א. נראה כוונתו דהסברה דחזרה לקדמותה דוסתה הוא לענין עקירת וסת בעקירה אחת או כעקירה אחת.

מראה מקום

ל"ב. קמד) עיין שו"ע
אדמו"ר ס"ק נ"ח, ועיין מה
שכתבנו בזה. קמה) עיין
שו"ע אדמו"ר שם,

הלכות

וכן קמד) בהפלגות, אם היה לה הפלגה לל' וסת קבוע,
ואח"כ ראתה בג' פעמים לכ', דקבעה וסת לכ',
ואח"כ ראתה לל', דחזרה לקדמותה, דלא נעקרה
בהפלגה קרובה דג' פעמים, [לסברא אחרונה
דסעיף י"ז, דהיא עיקר], רק דכל זמן שלא ראתה ביום קמה) קביעתה, אינה
חוששת בהעדר ראיה ג' פעמים, ואחר שראתה בוסתה, חוזרת לקדמותה,

עיונים

וסת, אלא מטעם דיבא בימי זיבה בראיות
שמחזקת, עיין שם בקונטרס אחרון. על כן
לא צייר בראש חדש ובכ'. (וגם צ"ל דבאמת
לדידיה חוששת אף בתחילתו, אך צייר שיוכל
להיות ב' קביעות וסתות. ועיין).

והרמב"ן דס"ל חוזרת לקדמותה, אין חוששת
לוסת בתוך וסתה. (ובזה צריך לי עיון, דלפי
מ"ש אדמו"ר לדעת רמב"ן דהך סברא דחוזרת
לקדמותה הוא דוקא לענין שלא תחוש לוסת
בתוך וסת, אבל קובעת כשקבעה, וכמ"ש בהל'
נדה לרמב"ן פ"ה הלכה י"ז, ועיין מ"ש בזה.

נמצא דלא הוה רק עקירה שלא תחוש לוסת
שארין קבוע, אבל מצטרף לקביעות כשתראה
ותקבע, וא"כ יש לעיין אם כוונת אדמו"ר רק
לפי דעת הרמב"ן דכתב זה מסברא דנפשיה,
דהוא גריס כרש"י בגמ', וכפירוש הראב"ד
ורש"י, אך שהשוה ראש חדש ג"כ לדין זה,
עיין שם בקונטרס אחרון ס"ק (מ"ב) [מ"א].
(הגם לכאורה בראש חדש אין הטענה, דא"כ
תהא אשה זו רואה כו', דבוסת חודש אם
תראה כיום וסת תלוי בזה אם תראה עוד
בוסת החדש, ואם באמת תראה ב' וסתות, אין
זה פלא). מכל מקום צ"ל מאחר שהוכיח מזה
הטענה סברא דחזרה כו', ה"ה בוסת חודש,
ודו"ק).

אבל לפי הר"ן דגריס שם בגמרא והטעם
משום חזרה לקדמותה, ושם הובא ראיה לענין
שאפילו קבעה תרי זימנא נעקר בפעם אחת,
משמע עקירה אמיתית כמו עקירת ג' פעמים
דוסת קבוע, וכן עקירה פעם אחת, דשארין
קבוע שאין מצטרף עוד לקביעות. וכן נראה
ג"כ מלשון הרמב"ם שהביא הש"ך בס"ק מ',
שהרי יום כ"ב ע"ש. (ולפי מ"ש בס"ק כ"ז
בפירוש משנה דמטהרת מן הוסת ג"כ באופן
זה, ניחא. ודו"ק).

או גם לפי הגירסא דר"נ, מ"מ מפרשים לענין
עקירה שלא תחוש, רק שנלמד שנעקר בפעם
אחת בזו עקירה, וה"ה בעקירה שלא תראה
ביום וסת שנעקר לגמרי בפעם אחת. (ומכל
מקום גם לפי אופן הראשון ניחא, דהטור
פסק כרמב"ן בהלכות). גם שבזה שוה
ראב"ד ורמב"ן.

ובזה אפשר ליישב מעט קושיות הסד"ט על
המעדני מלך בס"ק י"ט, דכוונת הטור דגם
הרא"ש ס"ל דין דחזרה לקדמותה, ואפשר
גם כן מטענת הרמב"ן לענין הפלגת, וה"ה
לענין חודש כנ"ל, אלא מה שהוצרך לגרוס
בגמרא ללא ראתה דיום ל', משום דמשמעות
מגמ' העקירה כעקירת ג' פעמים דקבוע,
דגם אין מצטרף. והא דהוצרך שתראה ביום

הלכות

מראה מקום
ובקונטרס אחרון שם. קמו)
עיין שו"ע אדמו"ר ס"ק נ"ח
בתחילתו. ועיין. קמו) עיין
סד"ט סי"ב בשו"ע אדמו"ר,
ועיין מ"ש. קמו) עיין שו"ע
אדמו"ר שם ס"ק מ"ד וס"ק
מ"ו, ובקונטרס אחרון ס"ק
(מ"ב) [מ"א]. *) והוא הדין
כשראתה ג' פעמים בראש

וגם יש לה וסת קבוע דכ', [ואינו נעקר בחזרה קמו)
לקדמותה, ווסת קבוע]. נמצא יש לה ב' וסתות.
גם לענין חששות דוסתות, כל זמן שלא קבעה, (עיין
סעיף י"ז), דכשקובעת בג' פעמים וסת אחד, שוב
אינה חוששת לאחרים, (עיין שם ס"ק קי"ג), היינו
שאינן חוששת, אבל קמו) כשתראה עוד מצטרף
לקביעות וסת שני לראש חדש או להפלגות, [על
דרך משל, כשתראה ב' פעמים להפלגת מ', ואח"כ
ג' פעמים להפלגת כ', שאין נעקר המ', מ"מ אין חוששת להפלגת כ', אבל
כשתראה עוד לכ', מ"מ קבעה לכ' ג' פעמים. ועיין]. אבל כל זמן שלא
קבעה עוד וסת בתוך וסת משקבעה וסת א' אפילו דחודש אינה חוששת
קמו) אפילו לוסת חודש, אחר שלא ראתה עדיין רק ב' פעמים, ואפילו אם *

עיונים

(עיין השגות הרז"ה אות ח') דל' נעקר בהפסק ג'
עונות. ועיין כו"פ סוף ס"ק כ'. על כן כ"ש שינתה
בראיות שאינם שוים דהוא עקירה, כמ"ש לעיל,
על כן לא דקדק זה במשנתנו, ודו"ק).
נחזור לענינינו דס"ל דחזרת הוסת הוא עקירה
לוסת שאין קבוע. עיין לשון אדמו"ר בס"ק
נ"ח, ורק שלא תחוש, אבל לא שנעקר לגמרי,
ואם תראה אח"כ שיהא ראוי לקביעות נקבע,
אבל ווסת קבוע, לא נעקר כשחוזרת לוסתה
העבר, שלא עקרתו עם הקביעות ג' פעמים,
על כן קובעת בג' פעמים לראש חדש וכ'
בו. גם כשהיה לה וסת להפלגת ל' וראתה ג'
פעמים לכ', שלא הוה עקירה לגמרי ליום ל',
(עיין לעיל), וגם וסת לכ' יש לה, ולא נעקר ע"י
חזרת לקדמותה באופן הנ"ל, רק לוסת שאין
קבוע שלא תחוש, אבל לא לוסת קבוע. (וכן אם
נפרש כן לגירסת הר"ן, משמע מגמרא ג"כ דהוא
רק עקירה פעם אחת לשאין קבוע, ודו"ק).

כ' דחודש, לא משום עקירה, רק לדין שלא
נעקר בג' עונות דהעדד ראה כשרואה אח"כ
ביום וסתה, ואי משום דבאמת כאן ב' עקירות,
על כרחנו לומר דכונת הברייא רק לעקירה
דלא ראתה ביום ל' והראיה דכ' משום חזרת
וסתה אחר העדד ראה, דאין לומר דהכוונה
לב' עקירות, דכאן אינם שווים הב' עקירות,
דהעקירה דחזרה לקדמותה הוא רק שלא
תחוש. (והלשון בברייא הותר יום ל', עיין
לעיל).
(ולכאורה יש סתירה למה שכתבתי,
דברייא קתני הותר, והרמב"ם קתני טהר.
אך עיינתי ברמב"ם [איסורי ביאה] בפרק ח'
הלכה ד', ולא דקדק שם לכתוב טהר ומותר
במקום הראוי, על כרחך צ"ל דבאמת מהלשון
אין מוכח, רק ממה שכתבתי לעיל עוד בזה.
ועוד אפשר לומר, דהרמב"ם דגרס בברייא
כר"ן, אפשר דלא ס"ל כמ"ש הראב"ד ורמב"ן

מראה מקום

חדש. (קמט)
 מדסתם אדמו"ר בס"ק
 מ"ד, משמע דאין נפק"מ
 לדידן דס"ל דין שופעת.
 ועיין בקונטרס אחרון ס"ק
 מ"ב [מ"א], וסוף ס"ק נ"ג.
 ועיין מ"ש בזה. (קנ) [שו"ע]
 סימן קפ"ד סעיף ה'. (קנא)
 עיין שם בשו"ע אדמו"ר
 ס"ק כ' וכ"ב, עיין אחרונים.
 (קנב) עיין תוה"ב, הובא
 בחו"ד סימן קפ"ט
 בביאורים ס"ק ט"ז, ועיין
 בעל הנפש לראב"ד [שער
 תיקון הוסתות סימן א']

הלכות

היה בזה האופן שראתה [קמט] (קמט) ב' פעמים בראש
 חדש וכ"ה בירחא וראש חדש, אין חוששת עוד
 לכ"ה.

כא אשה קט שלמודה לראות מקודם הנץ החמה
 עד אחר הנץ החמה, (היינו שביום וסתה, על
 דרך משל, בראש חדש רואה מקודם הנץ, שהוא ליל
 ראש חדש עד לאחר הנץ), אסורה לבעלה מליל
 ראש חדש כל העונה עד ביום כשיעור הנמשך בו
 (קנא), דלענין עונות העיקר תחילת הוסת, רק מעט
 שנמשך שהוא שעת וסת עצמו אסורה, דהכל
 כראיה אחת מרובה, שכל הראיה הוא פתיחת
 מקורה (קנב), ומכל מקום העיקר לענין פרישה, דכל

העונה תחילת הוסתה.

(ונראה לי דמכל מקום מאחר שגם הסוף גורם הראיה, רק משום דאזלינן
 בתר התחלה, ולא חיישינן להסוף דלאחר הנץ, גם אפילו כוסת שאין
 קבוע, דלענין העונה אמרינן דהתחלת הראיה דבעונה ראשונה הוא, על כן
 אם ראתה על דרך משל, פעם אחת או ב' פעמים ביום ראש חדש, ואח"כ

עיונים

ולפי זה מה שכתב בהלכות נדה לרמב"ן פ"ה
 סוף הלכה כ"א, הובא רמ"א סעיף י"ג, עד
 שתקבע כו' או עד שתטהר, האי עד שתקבע
 הוא רק לענין חששה, שאז אין חוששת, אבל
 עד שתיעקר הוא עקירה לגמרי. ואדמו"ר בס"ק
 מ"ד וס"ק נ"ג, ובקונטרס אחרון, וסוף ס"ק נ"ח,
 הזכיר הכל בלשון חשש. ועיין בכל זה.

וגם מ"ש הרמב"ן פ"ה הלכה י"ז, וברביעית ראתה
 בכ' כו', צ"ל ג"כ כמ"ש אדמו"ר בסוף ס"ק י"ב
 משום הראב"ד מרי דהאי דינא כו', והרמב"ן נגרר
 אחר לשון הראב"ד כנ"ל, דאין לומר דיש לחלק
 מקביעות וסת תוך וסת אחר קביעות וסת א', ובין

[קמט] עיין בקונטרס אחרון ס"ק (מ"ב) [מ"א]
 לרמב"ן דוקא מטעם הפרישה וב"ח שאי
 אפשר, מאחר דהר"ח מעין פתוח רק אמרינן
 דמים יתירים על ראיית כ"ה, והוא גם כן מעין
 פתוח למפרע, ואמרינן לחומרא שתקבע
 לראש חדש, וחיישינן להוסיף לחומרא שמא

הלכות

מראה מקום

הלכה כ"ב]. קנט) סברת עצמו, ועיין ס"ט בסעיף ט"ז ס"ק צ"ז ע"ש. וצריך עיון להלכה. (*) דף ל"ט ע"ב בגמ'. ועיין מ"ש ס"ק קמ"ט. מ"מ כאן נצרך לומר דמים יתירים אי נאמר שבלאו הכי לא תקבע, ודו"ק. קנד) סימן קפ"ד ס"ו. ועיין שו"ע אדמו"ר שם ס"ק כ"א-כ"ב. קנה) עיין חו"ד [סימן קפ"ד] בביאורים שם [ס"ק ז']. וכן משמע משו"ע [שם] אדמו"ר ס"ק כ"א, וסימן קפ"ט סוף ס"ק קי"ב. ועיין. קנו) לפי דברי חו"ד שם ע"ש, ובחידושו ס"ק ט"ו. קנז) חו"ד שם ביאורים ס"ק ז', וכן משמע משו"ע אדמו"ר ס"ק כ"א. קנח) עיין חו"ד ס"ק ז'. ועיין סד"ט ס"ק ט' בענין המתחיל ולכאורה על דעתי כו'. ועיין. קנט) עיין שם, ודו"ק. קסט) עיין שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ט ס"ק

ראתה מקודם הנץ ולאחר הנץ מצטרף לקביעת קנט) וסת ביום ראש חדש, ובפרט ראתה בב' פעמים ובפעם ג' ראייה זו אפשר לומר דמים יתירים התחלת הראייה, ועיקר הגרם בסוף הראייה, וקובעת ליום ההוא, וצ"ע (*).

כב אם וסתה נמשך קנד) ב' או ג' ימים, שופעת או מזלפת טיף אחר טיף, אינה צריכה לפרוש אלא העונה הראשונה של וסת, וכיון שעברה העונה מותרת, ואפילו תקבע קנה) וסתה על דרך משל, שתראה ג' פעמים בה' בחודש ע"י שופעת מקודם ב' או ג' ימים, (בלא וסת תחילת קנט) הראיות), דהכל ראייה אחת קנז).

ואין לחוש משום שמא יום הראשון ימי זיבה, והשני או שלישי ימי נידה מאחר דשופעת, אף שלענין קנח) טומאת כששופעת מזיבה לנידה טמאה [דמעין א'], מ"מ לענין קביעות וסת כששופעת מעת סילוק דמים הכל שייך לעד סילוק, [כי העיקר גרם קנט)] פתיחת המקור דראייה ראשונה, והשאר תוספת דם, ולא פתיחת המקור בפני עצמו קסט), והראייה ראשונה הוה מקרה שהיא תוך ימי זיבה, דאין קובעת בו, ואי הראייה ראשונה בתוך ימי נידה ג"כ העונה ראשונה העיקר, ושאר דמים יתירים, ולא פתיחת המקור בפני עצמו.

עיונים

לראב"ד, דלדידיה בלאו הכי חוששת לשניהם, אך באמת לדידן דקובעת בימי נדה [עיין לקמן], אפילו במעין פתוח, עיין קונטרס אחרון מרמ"א וט"ז ס"ק י"ט, א"כ דלא צרכינן למימר סברא דדמים יתירים, על כן אין חוששת לוסת בתוך וסת. עיין קונטרס אחרון ס"ק

הכ"ה עיקר ע"ש. ועל כרחק אפשר לקבוע ולחוש ג"כ לכ"ה, ופעם ב' כשתראה בכ"ה וריש ירחא לא נאמר שחזרה לקדמותה, כי הכ"ה לפי מאי דנחזיק ליה לראייה (עקריית) [עיקרית] לא קבעה עדיין לראש חדש, ודו"ק. ועיין קונטרס אחרון דהוא לרמב"ן ולא

מראה מקום

קי"ב. קסא) עיין ראב"ד בבעל הנפש דף ז' ע"ג שורה ה' [שער תיקון הוסתות סימן א']. ועיין בתורת הבית ארוך שהביא החו"ד סימן קפ"ט ס"ק [ט"ז] ביאורים. על כן נראה לי כמו שכתבתי, ודו"ק. קסב) עיין שו"ע אדמו"ר ס"ק כ"ב. וזהו הטעם על סתירת הרא"ש פרק האשה מסימן [ב']^א על סע"י. קסג) עיין חו"ד [סימן קפ"ד] ביאורים ס"ק

הלכות

גם אין אומרים קסא) דהכל כראיה אחת אריכתא שגורם פתיחת מקור זמן רב, דכאן דהוא כמה ימים, אין סברא לחשוב קסב) הכל כראיה אחת, רק נגררים אחר ראיה, ולא ראיה אחת, ולא מילתא בפני עצמה. גם לא חיישינן קסג) שמא ראיות ראשונה מימי זיבה, ואחרונות בנדה, ושמא בשעת שהיתה ישינה הפסיקה, דוסתות דרבנן. [והגם דאין להקל בספיקות, עיין כו"פ

הטעם על סתירת הרא"ש פרק האשה מסימן [ב']^א על סע"י. קסג) עיין חו"ד [סימן קפ"ד] ביאורים ס"ק

עיונים

כהראב"ד דראיה אריכתא היא ע"ש. ואין ידוע אם הוסת בתחילתו או בסופו. אבל לדידן הפסק דוקא בשופעת אזלינן בתר תחילה ולא באמצע וסוף, אבל בפוסקת חיישינן לחששא דטועות, ודו"ק. וכ"כ בסד"ט סימן קפ"ט ס"ק ט' בענין המתחיל אך הא קשה לי וכו'.

(ועיין סימן קפ"ט בחו"ד בביאוריו ס"ק ט"ז ליישב לדעת הראב"ד בבעל הנפש דבשופעת חייש לכל ימי הראיה, הא דקשה מדף י"א, דאתי שפיר, הניחא לר"ל, הובא בב"י סימן קפ"ד דאכתי תקשה דנדה תבדוק עצמה אולי היא שופעת, (ויש ליישב זה במ"ש בקונטרס אחרון מכו"פ סעיף ד' בס"ק י"ד, דעל וסת דלא שכיחא לא חיישינן, ולא תקנו על זה כלל). ועיין שם תירוצו דגם המקשה שם ס"ל דמתניתין איירי ביש לה וסת, וע"ש.

ובאמת הא גופא שיהיה המשנה קאי איש לה וסת זהו דוחק גם להתרצן, דאינו במשמע כלל, דשם אמרו במשנה אעפ"י שאמרו דיה שפתה, עיין רש"י ביש לה וסת, [ותוס' בד' נשים], צריכה

(מ"ב) [מ"א] וס"ק נ"ג שכתב מדינא דגמרא במעין סתום באופן שכתב הב"ח ולדידן כו', משמע לדידן אפילו באופן הנ"ל לא. ועיין.

אך לפי מה שכתב אדמו"ר בסוף ס"ק י"ב בסופו דדוקא בימי זיבה אמרינן אף לקולא, אבל לא בימי נדה, א"כ כשיבא באופן שכתב הב"ח על דרך משל בכ"ה וריש ירחא, אז נצרך לומר דגם חוששת. (ועיין קונטרס אחרון ס"ק (מ"ב) [מ"א], וכל הגה"ה דסעיף י"ג לא נזכר קודם הקביעות רק ימי זיבה, ועיין ט"ז ס"ק י"ט, ודו"ק). ועיין מה שכתבתי בס"ק קכ"ד.

[קסד] עיין חו"ד שם, ומה שמיישב הטור ותה"ד שפסקו כרמב"ן בטועות, ומ"מ פסקו דאין חוששת לראיה דתוך, דהיינו בשופעת יעו"ש. וצ"ל אע"ג דרשב"א בחידושין ובתורת הבית הארוך [בית ז' שער ג'] כתב בפירוש ראיה מגמרא דף י"א, דבין בפוסקת ואפילו שופעת אין חוששת, דא"כ מאי קאמר הניחא לר"ל ע"ש, צ"ל דזה כתב מדין הגמרא, ולענין זה הוכיח דאפילו לענין בשופעת לא אמרינן

א. צ"ב על איזה סתירה איירי המחבר.

הלכות

מראה מקום

[סימן קפ"ט ס"ק י', וסד"ט ס"ק א' וס"ק ו' בשם ב"ח], ז' קסד) שם בחו"ד.
ויש כאן [קסד] קסד) ספק ספיקא, שמא לא הפסיקה, ואם תאמר הפסיקה,
שמא כל הראיות בימי נדה.

עיונים

לר"י תבדוק כו', זהו דוחק לומר דודאי דקאי משנתנו איש לה וסת, ומ"מ לר"י קובעת בתוך ימי נדה אף שכל התחלת ראיות הוא וסת, והתרצן יתרץ דלא ס"ל ביש לה וסת. אלא יש לן לומר דהמקשן סתמא קאמר, דאף באין לה וסת או יש לה דמשנתנו סתמא קאמר תבדוק, ותרץ דדוקא במעין סתום, אבל בפתוח לא, ומתני' מוקי דקאי איש לה וסת דהתחיל בה, ודוק. ועיין.

והנראה לעניות דעתי דהנה הראב"ד בדף ז' ע"א [שער תיקון הוסתות סימן א'] כשהביא הדעות בעונות שתוך ימי נדה, כתב הכל מצד הסברא, ולא הביא הראיה מגמרא דף י"א אשר לכאורה היא ראיה פשוטה, דהנה על משנה פירש כל היד המרבה כו', כתב הרא"ש [פרק ב' סימן א'] ומיירי באשה עסוקה כו'. ועיין דברי חמודות אות א'. ועיין טור סימן קפ"ד אבל כל המרבה לבדוק כו', ועיין ב"י ומוקי לה רבינו שלא בשעת תשמיש כו'. ומ"מ העמיד הרשב"א, וצ"ל דגם הרא"ש שכתב ומיירי בעסוקה כו', לא קאמר רק אכלל שכולל כל המרבה, ואפילו קודם תשמיש, דלבעלה בעצמה לבו נוקפו, אבל שלא בשעת תשמיש לא פליג הרא"ש, דאל"כ איך סתם הטור דלא כהרא"ש אביו, וכמבואר כן בכמה מקומות בדברי הפוסקים, אלא צ"ל כנ"ל.

ועיין פירוש המשניות להרמב"ם על משנה [י"א ע"א] דאע"פ שאמרו דין כו'. ועיין סד"ט [חדוד

להיות בודקת חוץ מן הנדה, משמע דמשמיענו דגם אשה שיש לה וסת דדיה שעתה צריכה לבדוק, רק מצינו נדה ויושבת על דם טוהר דאינה צריכה בדיקה, והוא דין בפני עצמו.

ובאמת לפי תירוץ הגמ' שם דוקא במעין סתום, היינו שיהיה תוך ימי נדה בראית הג' דקביעות הוסת ניחא, דדוחק לפרש שיהא איירי במשנה בזה האופן, והממ"נ קאי על סתם נשים, עיין רש"י ד"ה ממעין סתום כו' מה שהביא הב"י הגירסא דאיירי בתחילת נדה, עיין מהרש"ל ומהרש"א שם. (אך עיין ביאורי הגאון מאמשטרדם). גם הכו"פ בס"ק ט"ז שם לענין קושיתו כתב ג"כ, מ"מ לא נחה דעתו לומר בו דאיירי ביש לה וסת יעו"ש.

ועיין תוס' דף י"א ד"ה ממעין סתום כו', וא"ת לרב פפא כו', מה שתירץ דחזאי ג' פעמים רי"ח וכו', הגם דאפשר לפרש דמוקי כן משנתנו, דדוחק לפרש גם לפי התוספת דקאי אאשה שיש לה וסת, עיין תוס' דף ד' ע"ב ד"ה כל אשה כו', ודלקמן היינו ד' נשים כו', דאי אפשר לפרשו דחוץ מן הנדה קאי אד' נשים, דעל דרך משל בתולה דהגיע זמנה דמתני' למה לא תבדוק בראיה אחת דתוך ימי נדה, שמא תקבע לה וסת, וא"כ נאמר דקאי רק איש לה וסת. ועיין. וזהו דוחק.

ואפילו אם יפרש כמ"ש הגאון דאמשטרדם כרש"י דקאי איש לה וסת, מ"מ זהו לתרץ כן המשנה, אבל המקשן דאמר הניחא אלא

מראה מקום

קסה) סימן קפ"ט בהג"ה
סעיף י"ג, והוא מהל' נדה
לרמב"ן פ"ה סוף הל' כ"ב.

הלכות

ולפי זה בשופעת [קסה] קסה) על דרך משל מט"ו בניסן
ד' ימים, ובי"ו באייר המשיכה ראייתה שלשה ימים,
ובסוף התחילה לראות בי"ז, אין חוששת רק לוסת
הדילוג, (ובאופן שכתבתי לעיל סעיף י' ע"ש), ולא לוסת השוה, שכאן יש
ג' פעמים י"ח, (הגם תוכל לקבוע בתוך וסת דתחילת ראייתה, משום דכאן
וסת דתחילת ראייתה הוא וסת דילוג, דאין חשוב כל כך כוסת שוה. ועוד
טעם, עיין שם בחו"ד (סקל"ט) [סימן קפ"ד] ס"ק ז' ביאורים).

עיונים

הלכות] בדף י"א ע"ב ברש"י ד"ה כאן שלא
שימשה כו' דפירש צריכה להיות בודקת, היינו
הא דמשובחת במרבה לבדוק. ועיין בתורת
הבית הארוך ובתורת הבית הקצר בית ז' שער ב'
כתב הדין דשלא בפני בעלה כל המרבה לבדוק
משובחת. ועיין בראב"ד [בעלי הנפש] שער
הספירה ובדיקה י"ז ע"ג [סימן ג'] דסתם הלכה
למעשה כל לבעלה לא בעינן בדיקה ע"ש. ולא
כתה הדין דמרבה לבדוק לבעלה באין עסוקה,
ועל כרחק ס"ל דקאי דוקא בעסוקה, וע"כ המשנה
דדף י"א צריכה להיות בודקת רק בטהרות.
והגמרא דפריך אלא לר"י דקובעת בימי נדה
תבדוק, היינו ג"כ לטהרות דוקא.

ומה שהקשה הכו"פ סימן קפ"ו ס"ק ג'
דלטהרות לא איכפת לן אי קבעה וסת,
אדרבא יותר חומרא באין קבועת דמטמאה
מעת לעת ע"ש. ובאמת הלא יש חומרא ע"י
קביעות וסתות, עיין דף ט"ו ע"א, דכשתבדוק
אחר כמה ימים אחר וסתה ותמצא טמאה,
ובשעת וסתה לא בדקה טמאה משעת וסתה,
ועיין מה שכתב הכו"פ שם, דאף אם לבעלה
באין לה וסת, אינה צריכה בדיקה, דאמרינן אם
תראה תרגיש, אבל בימי נדה אם לא תצריכה
בדיקה, אף אם תרגיש לאו אדעתה יעו"ש.

ואפשר דהראב"ד מפרש דוקא לטהרות
חיישנן, אבל לא בעי בדיקה כלל לבעלה
דהיא בחזקת טהרה. (ועיין בחו"ד סימן
קפ"ו בביאוריו ס"ק א', דלבעלה בקינוח סגי,
והמשנה איירי בבדיקה לחורין וסדקין. ועיין).
ועל כן לא הביא הראב"ד ראייה מגמרא דאמר
הניחא לר"ל גם פסק דבשופעת מדין הגמ'
חוששת לכל ימי העונה, דאף אם חוששת היא
רק לבעלה, והמשנה וגמ' איירו בקובעת וסת
דלטהרות. כן נראה לכאורה ליישב דעת הראב"ד.
(והרא"ש, או דס"ל כהרשב"א במשנה דכל
המרבה, ומפרש המשנה דצריכה להיות
בודקת דדף י"א כהרמב"ם בזה, על כן כתב
בפרק האשה (סימן כ"ח) [סימן ג' השני]
הראיה מדף י"א, או דס"ל ג"כ דלבעלה אינה
צריכה בדיקה כלל אף שלא בשעת כו', ומ"מ
ס"ל כמ"ש הכו"פ שם בס"ק הנ"ל הסברא
שהבאתיו, ודו"ק). עיין בכל זה, הגם שהוא
דרך דחק מעט, מ"מ כן נראה לי ליישב דין
הראב"ד, ומה שלא הביא הראיה. ועיין. ודו"ק.
[קסה] עיין סימן קפ"ט סעיף י"ג ברמ"א,
ובכו"פ ס"ק י"ז. גם הסד"ט סימן קפ"ד ס"ק ט'
בענין המתחיל ולפי"ז ניחא במה שהביא הטור
סימן קפ"ט כו' ע"ש, הקשה דצריכה לקבוע

הלכות

מראה מקום

ושם בפוסקת, עיין חו"ד שם. ועיין כו"פ סימן קפ"ט ס"ק י"ז מה שתמה על רש"א שם מ"ש וכן עיקר. ועיין מה שכתב בזה. **קסו**) עיין סימן קפ"ט בשו"ע אדמו"ר ס"ק קי"ב והא דלשון נקט בראש חדש ובשני בו כו', משמע שקובעת בזה. ועיין מ"ש בזה ס"ק קל"ט, וסימן קפ"ד ס"ק כ"א. ועיין מה שכתבתי בזה. **קסז**) שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ט ס"ק קי"ב, ובחור"ד ביאורים סימן קפ"ד ס"ק ז', ובחידושי שם. **קסח**) עיין מ"ב סעיף כ'. **קסט**) כן הוא לפי דעת החו"ד ס"ק ז', וכצ"ל לפי דברי אדמו"ר. ועיין מ"ש בזה. **קע**) עיין חו"ד שם בס"ק ז' הנ"ל ב' הטעמים,

בפוסקת, אם תראה ג' פעמים בראש חדש **[קסו]** **קסו**), ובשני בו, קבעה לה וסת גם לב' בחודש, אם לא תראה בראש חדש, אסורה בשני בו כדין וסת קבוע. אלא שכל זמן שלא קבעה **[קסז]** **קסז**), אין חוששת אפילו אם לא תראה בראש חדש, על דרך משל, שאז אין כאן מצד חזרה לקדמותה בראש חדש, שמצד טעם זה ג"כ אין חוששת כל זמן שלא קבעה, מ"מ אין חוששת בוסת הבא בימי נדה **קסח**).

וא"כ אם ראתה **קסט**) על דרך משל מט"ו ניסן ד' ימים, ואח"כ מי"ו ג' ימים, ואח"כ י"ז תחילת הראיה, חוששת לוסת השוה די"ח ולדילוג, דשניהם נקבעו, **(הגם [קע] קע)** דתחילת ראייתה הוא וסת קבוע,

עיונים

[קסו][קע] עיין חו"ד סימן קפ"ד ס"ק ז', ובחידושי ס"ק ט"ו, דאם תחילת ראייתה וסת קבוע, לא קובעת וסת תוך ימי נדה. ובזה יישב הש"ך סימן קפ"ט ס"ק ע"ב מ"ש הלכה ב' ימים רצופים דהולכים אחר תחילת הראיה, עיין מ"ש שם חו"ד ביאורים ס"ק ל"ו. ואדמו"ר כתב בפירוש ס"ק קי"ב, הא דלא נקט בקצרה כגון שראתה ג' פעמים בראש חדש ובכ' בו או בכ' בו יעו"ש. והא שכתב בס"ק קי"א ורביעית בכ', כצ"ל האמת כו', שכן הוא בראב"ד **[שם סימן ג']** והלכות נדה לרמב"ן **[פ"ה הלכה י"ז]**. **(ועיין מ"ש בס"ק קל"ט)**. ולאדמו"ר ניחא הא דקובעת וסת שוה עם וסת הדילוג שם בהגה"ה סעיף י"ג בדעה א', דאפילו כשתחילת הראיה הוא וסת קבוע ג"כ קובעת, כ"ש דלוג ושוה.

לוסת שוה ג"כ. ולפי מה שכתב אדמו"ר סימן קפ"ד וקפ"ט, עיין ציונים, על כרחך צ"ל דדין שכתב רמ"א בסימן קפ"ט סי"ג, וכן עיקר דאזלינן בתר תחילת הראיות, הוא דוקא בשופעת ולא בפוסקת. וצ"ע מה שסתם אדמו"ר בסימן קפ"ט על הרמ"א שם.

[קסז] עיין בחו"ד שם, ובש"ע אדמו"ר סימן קפ"ט סוף ס"ק קי"ב. ובזה מיושב מ"ש הב"י על הטור סימן קפ"ט, שכתב דמזלפת ושופעת אין חוששת אף לתחילת ראיה, וכתה הב"י שם דגם בפוסקת ע"ש. ובשלמא בשופעת ניחא כנ"ל, אבל בפוסקת כו'. אלא צ"ל דכל זמן שלא קבעה, אין חוששת. וזהו דלא כמ"ש בספר ים יששכר פ"ג תירוצו, ושם המצודת יששכר סימן קי"ב יעו"ש.

מראה מקום

וישתנה הדין במ"ש. קעא
 עיין מה שכתב בזה משו"ע
 אדמו"ר סימן (קפ"ט)
 [קפ"ד] ס"ק כ"א.

הלכות

[לחוו"ד לא קבעה בתוך ימי נדה, דיש לה וסת, מ"מ] כיון דהוא וסת דילוג, קובעת בשאר העונות דימי נדה לוסת שוה. ולפי טעם השני שם, אם תראה על דרך משל בט"ו בניסן, ואח"כ בחודש השני בי"ו, ותמשך ראייתה ד' ימים, ואח"כ תראה בי"ז, ותמשך ראייתה ג' ימים, ואח"כ בי"ח, ותמשך כו', לא קבעה וסתה השוה בתוך העונות). ומ"מ אם פוסק [קעא] ביום א', ורואה בו ביום שפסקה, אין חושש אלא לעונה הראשונה של הוסת.

עיונים

זיבה, ע"ש הטעם לענין מ"ש שם דבימי נידה הוא דצריך שיהיה ב' ראיות אחרונות ממעין סתום כו'. וכן נראה כונת החו"ד ואדמו"ר, דוקא לענין ימי נדה הוא דאין חוששין לומר שעיקר הראיה דתחילה הוא ימי זיבה, והשאר מתחיל ימי נדה לקבוע וסת, אבל בימי זיבה חוששת. וכן לחו"ד קובעת וסת בתוך וסת דימי זיבה. ועיין. ודו"ק. ודע דהכו"פ ס"ל כהחו"ד כשיש לה וסת בתחילת ראייתה אינה קובעת בתוך ימי נדה. ובמ"ש הרמ"א בסימן קפ"ט סעיף י"ג בוסת דילוג ושוה, ס"ל כטעם הא' שכתב החו"ד בסימן קפ"ד ס"ק (ו') [ז'], כיון דוסת דילוג לא שכיח, ווסת שוה שכיח, על כן קובעת בוסת שוה בתוך וסת הדילוג. ולפי זה אפילו כשיהיה לה וסת הדילוג בשלשה דילוגים כסברא אחרונה דסעיף י', ווסת השוה יתחיל מראיה ב', כמו שציינתי בזה הסעיף, ג"כ קובעת בפוסקת. ועיין. ודו"ק. ולאדמו"ר קובעת וסת תוך וסת אף בשוה, כמ"ש לעיל. ועיין סימן קפ"ט בט"ז ס"ק.

[קעא] עיין שם בש"ע אדמו"ר ס"ק כ"א, וכונתו דשם לא תקבע על דרך משל שראתה בליל ראש

והנה לפי דברי אדמו"ר וחוו"ד דלכתחילה אין חוששין לעונה בתוך ימי נדה, משום חששא דטועות, יש לעיין, דהנה הראב"ד בבעל הנפש ט' ע"ד [שם] כתב, ראתה בא' בניסן וכ' בו, אין חוששת לראש חדש אייר ע"ש, ובהגה"ה סי' (קס"ט) [קפ"ט] סעיף י"ג. והוא מהלכות נדה לרמב"ן פ"ה הלכה כ"א דחוששין לאחד באייר. והנה מדינא דגמ' אינה צריכה לחוש כנ"ל מראב"ד, יעו"ש הטעם, דהוא בימי זיבה. ואין חוששין מראיה א' דימים הראוי לנדה דוסת שאין קבוע כשבא בימי זיבה, ועיין. רק מדינא דטועות חוששין, הגם דראיה זו בודאי בימי זיבה, מ"מ עיין בהלכות נדה לרמב"ן שם הט"ז שקובעת בד' ראיות מט"ו לט"ו, הגם דבודאי אין כאן ג' ראיות דימי נדה, דראיה א' ימי נדה, והב' ימי זיבה וכו', מ"מ לפי הפסק דדין טועות קובעת, וכן צריך לחוש כאן לכתחילה, וא"כ קשיא. (וגם כאן כעין ס"ס שכתב החו"ד בס"ק ז' דד' ימי זיבה, והב' שמא לא תראה).

אך עיין סד"ט סימן (ק"ד) [קפ"ט] ס"ק ט' ע"ש באורך, ומ"ש דיש חילוק בין ימי נדה ובין ימי

א. אולי כוונתו למה שכ' הט"ז ס"ק מ"ז שגורס בב' לחודש.

הלכות

ומכל מקום הגם דבשופעת אזלינן בתר תחילת ראייה, מ"מ לענין הפלגה מענין קעב) מסוף ראייתה שהפסיק עד תחילת ראייה. (ונראה לי שכן קעג) לענין עונה בינונית דהפלגת ל'). אך יש מי שכתב דכל זמן שלא קבעה לוסת שבתוך העונות דנדה באחד מאופנים הנ"ל, אינה מונה העונה בנונית [קעד] קעד) ממנה רק מתחילת ראייתה.

א

כג הא דאשה קובעת וסת בתוך ימי זיבתה ונדתה בימי זיבה הוא אפי' לקולא קעה) ובימי נידה דוקא לחומרא, וי"א קעו) אפי' בימי נדה לקולא, וי"א קעז) אפי' בימי זיבה דוקא לחומרא. ולפי"ז אשה קעה) כל זמן שלא קבעה ורואה, דחוששת לכמה ווסתות, אם קבעה וסת שוב אינה חוששת לאחרים (כמו שכתבנו לעיל סעיף י"ז ע"ש) אם הוסת קבוע הוא מקביעות דתוך ימי' נידה הוא לה

מראה מקום

קעב) עיין שו"ע אדמו"ר [סימן קפ"ד] ס"ק כ"ב בשם תשובת מהרי"ל ושאר פוסקים ע"ש. קעג) עיין מה שכתבתי במחודשי בסעיף א' בסוף המחודשים, ודו"ק דל' דעונה בנונית הוא הפלגה. ועיין. קעד) עיין סימן קפ"ד בחו"ד בחידושי סוף ס"ק ט"ו, ועיין מ"ש בזה. קעה) עיין שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ט ס"ק ק"ב. קעו) כן יש לפרש המנ"י בס"ק כ"ז ונ"ב. קעז) ש"ך בס"ק ע"א. קעה) כדעה א' והוא העיקר * עיין סימן קפ"ד סעיף ב' ברמ"א והוא בשלטי גבורים פרק ב' דשבועות, ועיין מנ"י סימן

עיונים

לכתוב להחמיר לחוש לב' מיני הפלגות א' מסוף ז' מסוף הראיות, ולא מסוף ז' דתחילת הראיה, דשמא הראשונה ימי נדה או האחרונה אין לומר כמ"ש שם סוף ס"ק קי"ג, דלא חיישינן לכתחילה להחמיר לחוש לראיה דתוך ימי נדה שמא תקבענו ע"ש. אך מ"מ מאחר שעפ"י סתם מחזקינן הראיה א' לתחילת נדה דבי"א יום בחזקת טהרה, הו"ל לחוש עכ"פ להפלגה מז' ימים אחר תחילת ראייתה, על כן הנראה שזהו כונת אדמו"ר בסימן (קפ"ז) [קפ"ט] ס"ק כ"ב מ"ש אף דהנדה מעיינה פתוח, מ"מ עכשיו שהטילו עליהם דין זבות וכו', וצ"ל אע"ג דכתב אדמו"ר בס"ק קי"ב

חדש, ואחר כך פסקה וראתה ביום, אם אח"כ תראה ב' פעמים יום ראש חדש, [עיין לעיל סעיף ט"ז], לא מצטרף היום דראש חדש לקבוע הוסת, דאין כאן חששת דשמא היום בימי נדה דימי נדה וזיבה הולך היום אחר הלילה, ועיין.

[קעד] עיין חו"ד שם. והנה אדמו"ר שפסק בסימן קפ"ד ס"ק כ"ב שמונין להפלגה מראיה הב', עיין סימן קפ"ט ס"ק קי"ב בסוף שכתב, דמה שקובעת בימי נדה לדידן הוא דוקא להחמיר ולא להקל, [ועיין סעיף כ"ד], א"כ לפי מ"ש אדמו"ר בקונטרס אחרון ס"ק כ"ב דלפי הגמרא כל ז' ימי נדה בחזקת טומאה, וצריך למנות מסוף הז', א"כ היה לו לומר לאדמו"ר

א. כדברי השוע"ר בפנים ובטעם הדבר עיין בספר טהרה כהלכה פרק כ"ד הערה 103 ובביאורים שם אות ז'.

מראה מקום

קפ"ט ס"ק כ"ו, ועיין
 ס"ט סימן קפ"ד ס"ק
 ד', ועיין חו"ד בביאוריו
 שם [סימן קפ"ד] בשם
 נודע ביהודה בס"ק ד'
 (ועיין חכ"א). קעט)
 עיין חו"ד שם בס"ק ד'
 ובביאוריו ס"ק ט'
 וחי'דושו ס"ק כ"ג, ועיין
 בתחלת ספר הפרדס
 לרש"י וז"ל הגיע זמן
 שקבעה בו וסת
 לשלשה פעמים
 ובודקת עצמה תדיר
 כו' עכ"ל, וע"ש, וכ'
 בחו"ד שם דצריך
 ללמוד זה תוך ביתו
 ע"ש. קפ) עיין פי' החו"ד שם בס"ק ד', ועיין סימן קפ"ט בביאוריו מה שכתב בס"ק ט"ו בס"ק י"ח.

הלכות

לוסת לחוש לחומרא דוסת [כמ"ש בסעיף ב'] אבל לא
 עוקרת חשש הוסתות אחרות גם בשאר חומרות דאין
 לה וסת (כמו שכתבנו בסעיף ב' וג').

כד אשה * שמשנית וסתה ב' או ג' ימים קודם או
 לאחר, היינו שלפעמים רואה בכ"ז או כ"ח או
 בכ"ט עכ"פ מאחד כל ג' ימים הללו אין יוצאה בלא
 ראייה הוה לה וסת קבוע וצריך לפרוש ממנו ב' וג' ימים
 קודם או אחר קעט), וצריכה מוך דחוק כשמגיע כל הג'
 ימים שמשכה וסתה.

ויש מי שכ' דוקא בזה האופן דע"י וסת קבוע כגון
שהיה לה וסת קפ) קבוע לז' בירחא ואח"כ ראתה ג"פ
בב' בירחה וג' בירח' ואח"כ בג"פ די"ח וב' וג' דיש

עיונים

לתחילת ראייה, דהכל ימי נדה. (ועיין מ"ש לקמן
 עוד מזה).

ומה שציין אדמו"ר בס"ק (כ"א) [כ"ב] כגון
 שבוסת א' המשיכה ג' ימים, ובסוף כ' ימים
 מסוף ראייה זו שהוא יום כ"ג כו', ראתה ב' ימים
 כו', מ"ש ראתה ב' ימים, הגם שדי בזה שצייר
 שבתחילה ראתה ג' ימים ומניין מסוף, נראה
 לי דקמ"ל שחשבינן מסוף לתחילת ראייתה,
 הגם דאנו מחזקינן תחילת ראייה לעיקר לענין
 וסת, מ"מ לענין הפלגה מסוף מניין, וגם לא
 אמרינן כיון דהעיקר שמנקה את עצמה מדמה
 הוא הסוף לענין הפלגה, דלהבא לא נאמר, שגם
 לענין העבר נחשב סוף ראייה וההפלגה עד סוף
 ראייתה והתחלה דמים יתירים, כיון דבהפלגה
 ב' הראיות גורמים, ואמרינן דהסוף הוא עיקר
 הגרם להפלגת הבא, אפשר דה"ה לענין הפלגה

שהבאתיו לעיל, דהא דקובעת בימי נדה
 הוא רק לחומרא, הוא רק למה שהוסיפו
 מטעם דהאידינא כטועות קובעת וסת כו', זהו
 לחומרא דוקא, אבל בעצם דין דטועות דהוה
 כזבות הוא אפילו לקולא, כן מוכרח לומר,
 ודו"ק. (ועיין מ"ש בס"ק צ"ב).

(ומזה גם כן מוכח דלא כמו שנראה לכאורה
 דאדמו"ר לא כתב בקונטרס אחרון דז' ימי נדה
 אף שלא ראתה בחזקת טומאה רק למ"ד אין
 אשה קובעת, אבל למ"ד קובעת כו', אף שדוקא
 במעין סתום, לא חשבינן הפלגה רק מראיה
 אחרונה, עיין מ"ש בס"ק ק"ז, דא"כ למה כתב
 ואף שנדה כו', גם בלאו הכי זהו דוחק. ולפי זה
 יהיה פירוש הר"ן וחי'דושי הרמב"ן בדף ל"ט ע"ב
 היפוך דברי אדמו"ר בקונטרס אחרון, ע"ש בס"ק
 הנ"ל). על כן כתב אדמו"ר דלזה מניין מסוף ראייה

הלכות

מראה מקום

קפא (לשיטת חו"ד ס"ק ז' שם [סימן קפ"ד]. **קפב**) עיין כל הציור בחו"ד שם ס"ק ד', ועמ"ש בזה, ומ"מ הדין אמת גם לאדמו"ר. **קפג** עיין שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ט ס"ק נ"ג ובקונטרס אחרון שם. **קפד** עיין שו"ע אדמו"ר ס"ק קי"ב ור"ח וב' בו.

לה ג' וסתות [ואף דוסת **קפא**] דתוך וסת בתוך ימי נדה שתחלת ראיותה וסת, מ"מ מאחר שהראיות שעכשיו באמצע נקבעו קודם] זהו ג' ימים קודם. ולאחר **קפב** היינו שהיה לה וסת לריש ירחא ולא ראתה ב' פעמים בריש ירחא וראתה בב' בירחא, ובפעם הג' ראתה ריש ירחא וב' בירחא, דאז לא נעקר הראשון וגם השני נקבע, דהוא מעין סתום דרו"א ראשון מעין סתום, וכן על דרך זה בג' בירחא שלא ראתה ב' פעמים בא' וב', וראתה בג', ואח"כ ראתה א' ב' ג', דיש לה ג' וסתות קבועין, וצריכה לפרוש כל הג' ימים, גם צריכה מוך דחוק כל הג' ימים **קפג**).

אבל אם שינתה פעם אחת להקדים, על דרך משל, שהיה לה וסת לג' בירחא, והקדימה פעם אחת לר"ח, אם לא ראתה אח"כ ג"כ בוסת קביעותה בג' בחודש, דלא חזרה לקדמותה, אז כשיבא עוד ר"ח צריכה לחוש לפרוש. ואם בפעם שניה ראתה עוד בר"ח, ולא ראתה בג', חוששת עוד לר"ח **קפד**, ובפעם ג' כשרואה בר"ח וג' קובעת ב' וסתות ודינה כנ"ל.

עיונים

שבתוך ימי נדה, ומה שתירץ דוקא במעין סתום, דהכ"ה דמים יתירים, וההפלגה עד ראש חדש, ובלא דמים יתירים חשבינן מתחילת ראיה לתחילת ראיה, וכן למ"ד דלא קובעת כלל, חשבינן מתחילת ראיה, ודו"ק. על כן גם לדידן שמחזקין העיקר הראיה א' ולא חיישינן להעונות דתוך ימי נדה, לכתחילה כל זמן שלא קבעה חשבינן העונה בנונית דהוא הפלגה דוקא, עיין חו"ד סימן קפ"ט ביאורים ס"ק י"ג מניין מתחילה, ולאדמו"ר צריך למנות וכסירה³ בטהרה, ודו"ק. ועיין מ"ש לקמן ס"ק קע"ח.

העבר, על כן כתב וצייר תחילת ראיה וסוף להפלגה. כן נראה לי, וצריך לי עיון קצת. ועיין מה שכתב עוד לקמן החו"ד שכתב, שאין מונה הפלגה רק מתחילת ראיותה. נראה לי שצ"ל דס"ל לפי הגמ' מניין הפלגה מתחילת ראית נדה, ודלא כמ"ש בקונטרס אחרון אדמו"ר. ואי משום קושיות הכו"פ שצ"ל דס"ל להיפך דהולכין אחר תחילת ראיה לענין הפלגה, דהוא עיקר הפתיחת מקורה. ועיין חו"ד ביאורים סימן קפ"ט ס"ק י"ד שבפירוש הר"ן ורמב"ן בדף ל"ט ע"ב, מאן דס"ל קובעת בימי נדה, חשבינן מראיה

א. צ"ב מה כוונתו.

ב. צ"ב כוונתו [במקור קצת מחוק].

מראה מקום

קפה עיין קונטרס אחרון שם עדיין דסופ"ע דסו' קפ"ד.³ **קפו** עיין קונטרס אחרון שם. **קפז** כן סברא מדלא קבעה בשופעת ה"ה דנעקר, דהוי כהעדר ראיה, ומ"מ צריך לי עיון. ועיין בתחלת ספר הפרדס לרש"י וז"ל הגיע זמן שקבעה בו וסת לשלשה פעמים כו' ובדקת עצמה תדיר כו' עכ"ל, וע"ש וכ' בחו"ד שם דצריכה ללמוד זה תוך ביתו ע"ש.⁴ **קפח** עיין קונטרס אחרון שם, וכן הוא לאחרונים בדיון זה דלא כחו"ד סימן קפ"ט ס"ק ט"ו, ועיין מ"ש לעיל מזה. **קפט** שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ט ס"ק נ"ג בפנים.

הלכות

ואם קפה ראתה בפעם ראשון בשופעת מר"ח עד ג', דאז לא חזרה לקדמותה חוששת לר"ח כשיבא, וכן עד פעם ג', שאז אם תראה בר"ח וג' בחודש, תקבע וסתות ותצריך לפרוש מבעלה ביום ר"ח. ואח"כ באם לא תראה בר"ח צריכה לפרוש בג' בחודש אבל לא בב' קפו בחודש [עיין לקמן]. ואם גם בפ"ג קפו תראה בר"ח ותהיה שופעת עד ג' בחודש, נעקר וסת דג' בחודש [עיין לעיל סעיף ק"א].

ואם תראה [קפח] ותקדים מוסתה שהיה לה בג' בחודש ותשנה לראות בר"ח וב' וג' בפוסקת, אז חזרה לקדמותה, ושוב אין חוששת גם לר"ח רק אם תקבע כנ"ל. וגם אם לא תראה רק בר"ח וב' ובג' לא תראה, אינה צריכה לחוש בחודש שיבא רק לר"ח ולא לב', דאין חוששת לכתחילה לעונות שבא בתוך ימי נדה (עיין לעיל סעיף כ"ב ס"ק קמ"ז).

ווסת קפט הקבוע אינו נעקר רק בג' פעמים, ווסת שאין קבוע הן אם שפעה מר"ח עד ג', או דלא ראתה גם בג', נעקר בפעם

עיונים

קביעות לקולא. (ועיין מה שכתבנו בס"ק קמ"ט).

סעיף כ"ד - עיין ציונים. ועיין בבעה"נ להראב"ד דף ז' ע"ב [שער תיקון הוסתות סימן א'] לענין מה שכתב לחוש לכל ימי העונה בצירוף הטעם משום שהוא רוב המצוי בנשים לשנות וסתן יום ויומים וג' ימים, פעמים מרחיקות ופעמים מקרבות, לראב"ד ניהא דאפי' לכתחילה חוששת לוסת בתוך וסת, ועיין קונטרס אחרון אדמו"ר סימן קפ"ט ס"ק (מ"ב) [מ"א] דף מ"ו

[קפח] עיין ס"ט ס"ק ל"ד מהא דכתב רמ"א בסעיף י"ג דאם קבעה לה וסת שוב אינה חוששת לוסתות אחרות ואפי' הקביעות לוסת דימי זיבה אפי' באופן מעין פתוח דבאמצע הראיות דלא אמרינן דמים יתירים רק ברוב ראיות, ע"ש. ונראה שזהו כוונת אדמו"ר בס"ק קי"ב שכ' וכ"מ בהדיא בהגה"ה לעיל סעיף י"ג, אך משם אין להוכיח רק על ימי זיבה, וע"ש בשו"ע אדמו"ר, על כן כתבתי דבימי נדה לא הוה

א. שם לא מצאנו.

ב. הק"א מיירי שם בשופעת ומיהו צ"ב מה הר"ת דסופ"ע.

ג. נראה שמה שהביא מספר הפרדס אין מקומו כאן.

הלכות

מראה מקום

קצ) עיין לעיל. קצא) עיין חו"ד סימן [קפ"ד] ביאוריו ס"ק ד' הסברא דדמים יתירים ועמ"ש בזה. קצב) שו"ע אדמו"ר סק"ג^א בקונטרס אחרון סימן קפ"ט ובס"ק (מ"ב) [מ"א], ועיין מה שכתבנו לעיל ומ"ש בזה. קצג) עיין קונטרס אחרון סימן קפ"ט ס"ק נ"ג

אחת כל אחד ואחד כדינו. ואם איחרה קצ) כגון שהיה לה וסת לר"ח, וראתה פעם אחת בב' או ג' בפוסקת, (דבשופעת עיין לעיל סעיף כ"ב) אין חוששת לעונה דתוך ימי נדה (כמו שכתבנו לעיל). ובג' פעמים ר"ח וב', קובעת.

ואם ראתה ב' פעמים על דרך משל בג' בירחא ובפעם שלישית בריש ירחא וג' בירחא לדעה אחת קצא) חוששת מכאן והלאה לב' וסתות. ולדעה ב' [קצב] קצב) אין חוששת לר"ח רק אם תקבע בזה האופן דחזרה לקדמותה ע"י שרואה בג'. אם לא שלא תראה בג' אז תחוש לר"ח. ואם [קצג] קצג) היה לה וסתה על דרך משל לג' וראתה פעם אחת בר"ח וב', מה

עיונים

וס"ק י"ז, ועיין ס"ט שם ס"ק י"ב ואשתמיטיה מה שכתב הב"ח בסעיף מ"א, גם דאדמו"ר בס"ק נ"ג בקונטרס אחרון משמע דלדין אין דין דדמים יתירים עיין מה שכתבתי בס"ק קמ"ט (ועיין מ"ש לקמן) ומ"מ הדין ניחא גם לאדמו"ר דכשקבעה וסת בתוך וסת בימי נדה וסת הוא ועיין.

גם לפי מאי דס"ל בדמים יתירים אף שהראיה שעליה נאמר דמים יתירים הוא וסת קבוע הוא דלא כמו שכתבנו לעיל בשם התוס' עיין מה שכתבנו ס"ק ל"ה ובס"ק קל"ט, והחו"ד לשיטתו שהקשה בסימן קפ"ט בביאוריו ס"ק י"ח ועיין.

[קצג] עיין מה שכתבנו בס"ק קמ"ט דיש להסתפק דמשמעות מקונטרס אחרון אדמו"ר ס"ק י"ב דהאינא לא אמרינן דמים יתירים, על דרך משל באופן ריש ירחא לריש ירחא, וכ"ה בירחא, וריש ירחא, משום דבלא"ה קובעת בימי נדה, ולכאורה הלא יבא מזה קולא דכשרואה

ע"ד שורה י"א י"ב, וגם לא ס"ל בענין חשש דפעם ג' דתוך ימי נדה בכ"ה בירחא וריש ירחא דאמרינן דמים יתירים, ומ"מ גם הכ"ה קובעת עיין טור ובבעה"נ דף ח' ריש ע"א [שם סימן ב'] והטעם לדידיה דלא כמ"ש הדרישה וב"ח ס"ק מ"א עיין קונטרס אחרון ס"ק (מ"ב) [מ"א] ע"כ הן שמקדמת או מאחרת חוששת לשינוי וסת' ג' ימים ודו"ק.

[קצב] עיין מ"ש החו"ד שם לענין מאחרת בציוור זה הטעם משום דבב"פ הראשונים היה ממעין סתום ועל ראייה הג' אמרינן דמים יתירים הוא דלא כמ"ש אדמו"ר בב' דברים הא' במה שכתב אדמו"ר בקונטרס אחרון סימן קפ"ט ס"ק (מ"ב) [מ"א] דלהרמב"ן בהלכות נדה פ"ה הל' ט"ו שכ' מ"ש הטור לענין הכ"ה ור"ח בפ"ג דחוששת ג"כ ליום הקדימה הוא מטעם שכ' הדרישה וב"ח סעיף מ"א עיין מה שכתבנו בס"ק קמ"ט והטור כהרמב"ן, וחו"ד לשיטתיה שהקשה בסימן קפ"ט ס"ק ט"ו

א. שם לא מצאנו.

מראה מקום

ובפנים סוס"ק נ"ג. [קצד] [שו"ע] סימן קפ"ו סעיף ג'.
קצה עיין שו"ע אדמו"ר שם ס"ק ח', ועיין סימן קפ"ט בסדרי טהרה סוף ס"ק (ד') [כ'] יעויין שם, ועיין ב [סימן] קפ"ו בחו"ד וביאוריו ס"ק ג'. **קצו** עיין כל זה בשו"ע אדמו"ר סימן קפ"ו ס"ק ח' ובסימן קפ"ד סוס"ק כ"ב ע"ש ועמ"ש בזה. **קצז** עיין מה שכתב שם בשו"ע אדמו"ר בס"ק הנ"ל, ועיין מ"ש בסעיף ב' בגליון^א. **קצה** עמ"ש בזה.

הלכות

שלא תראה פעם אחת בר"ח אין חוששת גם לב' בו, דאזלינן בתר תחילת הראיה.

כה אשה שאינה רואה בפחות מי"ד יום **קצד** אחר טבילתה (ובאופן שאכתוב בסעיף כ"ו) אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבע, הגם דלכל קולות דיש לה וסת דינה **קצה** כאין לה וסת (עיין החילוקים בסעיפים ב' וג'), אבל לענין בדיקה לפני תשמיש ואחריו דינה כיש לה וסת.

כו לפי [קצו] **קצו** מה שכתבנו בסעיף כ"ב ס"ק (קנ"ב) [קע"ב] דלהפלגה מנינן מראה אחרונה, וגם הדין דאשה צריכה לטבול **קצז** בזמן טבילתה דאסור לאשה לעמוד בימי טומאתה אפי"ן אין בעלה בעיר. אשה שראתה לעולם [או ג"פ ביום י"ד לטבילתה דהוא כ"א יום מהתחלת הנקיים דהכל חשבון אחד או כ"ב יום מסוף הראיות] ובסתם המנין מאחר ה' עונות אחר [קצה] **קצה** ראיתה כמבואר בסימן קצ"ו [סעיף י"א] דאין

עיונים

רק בתחילת ה' עונות ואנו מונין מיד אחר טבילתה ויבא מתחלת' ראיתה כ"ו עם הפלגה. והשיב אחי אדמו"ר הרב המפורסם מהרי"ל ז"ל מיאנוויטץ [שארית יהודה יו"ד סימן כ"א] עפ"י מה שכתב הס"ט בסימן קצ"ב [ס"ק ב'] וקצ"ו [י"ח] ובשם שו"ת [מעיל צדקה] דאעפ"י דלא בעינן ספורין לפנינו, מ"מ בעינן שתתן דעתה עליה ואם לאו בחזקת טומאה, ובה' עונות אינם נותנים דעתן שהם פוסקין בטהרה בו' עונות ע"כ לעולם הן שתראה או לא מנינן (וכצ"ל לענין שתצרך בדיקה בה' עונות לענין עונה בינונית) מסוף העונות. ולפי"ז (עיין בתשובה באורך) עולה יפה דברי אדמו"ר, דמאחר דמנינן מסוף ראיות לאחר י"ד לטבילה יהיה לעולם הפלגה

הריש ירחא אינה חוששת לכ"ה משום דחזרה לקדמותה ובאופן זה דמעין פתוח הוה ל"ל לחוש לכ"ה מטעם שכ' הב"ח ודרישה דלא ידעינן איזה טפילה עיין מה שכתבנו בס"ק קמ"ט ואדמו"ר כ' בסוס"ק קי"ב די"א דקובעת בימי נדה לקולא עיין מ"ש בסעיף כ"ג.

קצו [קצה] עיין שו"ע אדמו"ר סימן קפ"ו ס"ק ח', והקשה מופלג אחד דאין סתם אדמו"ר י"ד לטבילתה לפי מאי דקי"ל דבעינן ה' עונות א"כ אם פעם אחת תראה בסוף ה' עונות ותראה אח"כ לאחר י"ד מטבילתה דהוא כ"ב הפלגה (עם הראיה) וא"כ כשתראה עוד היינו צריכין למנות מסוף הראיה שתראה הפלגה כ"ב, ולפי"ז אם תראה בפעם השניה

א. שם לא מצאנו.

הלכות

מראה מקום

אשה מתחלת לספור ז' נקיים ובכל הה' עונות עד עונה הו' אינם נותנין לבם ודעתם [קצט] קצט עליהם והרי היא בחזקת טומאה, ע"כ אם ראתה בי"ד יום אחר טבילתה ג"פ, הוא לה וסת קבוע דלעולם הוא הפלגה שוה בי"ד יום אחר הטבילה כ"ב מסוף הראיה (וכ"א מהתחלת הנקיים). ולפי"ז הגם דלכתחילה אין אשה חוששת לעונה דתוך ימי נידה (אף שאין תחילת הראיה וסת קבוע) [עיין לעיל סעיף כ"ב] הגם דאינה צריכה בדיקה בתוך ה' עונותה דמנינן להפלגה מסוף ה' עונות אף שלא ראתה בהם, מ"מ אחר ה' עונות דבעי בדיקה משום ז' נקיים לכתחילה שחרית וערבית [עיין בדין זה בסימן (קצ"ז) קצ"ו סעיף ד'] בעי' בדיקה נמי משום שמא תראה לענין הפלגות, דהבדיקה ההיא הגם שאף ב' בדיקות בעינן לחורין וסדקין אם קשה לה (עיין סימן קצ"ו סעיף ו'), מ"מ גם לענין זה די אף בלא חורין וסדקין, ועיין.

ועונה בינונית אף אם לפעמים רואה אחר ה' עונות א' או ב' ימים אף אם תראה י"ד יום אחר הטבילה הוא לה וסת קבוע לסוף ראיות מעת שנקתה [ועיין סוף סעיף כ"ב].

עיונים

לראות קודם. וכן לדין דעפ"י סתם מחזקין תחילת ראיה ימי נדה לנדה דבי"א יום בחזקת טהרה וא"כ הל"ל לחשוב כל ז' ימים לטומאה, ומ"מ הקילו להיות כדן זבה ע"ש בסימן קפ"ד ס"ק כ"ב [ועיין בתשובה הנ"ל] ועיין מ"ש לעיל, מ"מ לא הקילו על ה' עונות מטעם הנ"ל ומ"מ ניחא כמש"ל ודו"ק ועיין.

ולפי תירוצ' הרב מהר"ל יש לעיין, אם מהני זה שהמציא בעל חו"ד בב"י באוריו סימן קצ"ו ס"ק ו' לענין שתהא אשה יכולה לתלות כתמיה במה שתולין גם בג' ימים ראשונים מספירת ז' נקיים שלה כיון שאין מתחלת למנות עד יום ו' יכולה היא להפסיק בטהרה קודם בכדי שיהיה מו' אחר ג' ימים לראייתה כו' ע"ש, דלהנ"ל י"ל כיון דאין

שוה (משא"כ אם נחשוב מתחילת ראיות ע"ש בשו"ע אדמו"ר סוס"ק ח' ובסימן קפ"ד ס"ק כ"ב) וכן משמע מסימן קפ"ד סוס"ק כ"ב יש להם דין זבות אף לזו משהפסקה בטהרה, ודו"ק ועיין.

(גם צ"ל הגם דלכאורה טעם דהפלגה ודמנינן מסוף ראיה שלא תראה עוד, עיין סימן (קפ"ד) [קפ"ז] בשו"ע אדמו"ר ס"ק מ"א שנקתה וטהרה מדמיה עד שיתאסף הדם ויתרבה ויצא כו', א"כ מ"מ הפסקה הראיה הייתה ביום א' מה' עונות על דרך משל, מ"מ כמו לפי דין הגמ' עיין קונטרס אחרון סימן (קפ"ט) [קפ"ד] ס"ק כ"ב כל ז' ימי נדה בחזקת טומאה ואף שלא ראתה מנינן מסוף ז' ע"ש בקונטרס אחרון ומה שיישב בזה קושיות הכו"פ ס"ק ט"ז סימן קפ"ט הגם דג"כ פסקה

מראה מקום

(ו) עיין סימן ק"צ סעיף נ"ד. (רא) עיין מנ"י שם ושו"ע אדמו"ר ס"ק קכ"א שם. (וב) שם ע"ש, ובשו"ע אדמו"ר בכל מ"ש בזה הסעיף צריך לי עיון, עיין פרטי הדינים בהאחרונים.

הלכות

כז אשה (ו) שרואה בלא הרגשה, או באופן המבואר סימן ק"צ אין בזה דין וסתות (יא) לא לקביעות ולא לענין עקירה, דבעינן שלא תראה ביום וסת ותראה ביום אחר, אלא שאם תחזור ותראה פעם אחת ביום וסתה בעינן עקירה ג' פעמים. חוץ מכתמי (יב) עד הבדוק המבואר בסימן ק"צ או דם הנמצא בבדיקות עד, קובעת ועוקרת.

סליק תושלב"ע

עיונים

ראוייה לז' ימי ספירתה לאו חזקת טהרה הוא לענין קביעות וסת כה"ג י"ל דמהני דעכ"פ ואי נימא דכשעשה כמ"ש החו"ד מהני גם פסקה לראיות וצ"ע.

בוסת הקפיצות וכה"ג

עיין שו"ע אדמו"ר אם ראתה ג"פ בלא יום קבוע דלא קבעה רק חוששת כאין קבוע עיין שו"ע [סעיף י"ז] ושו"ך [ס"ק מ"ח] ויש פלוגתא לאדמו"ר החשש הוא אם תקפוץ בכל העונה עיין בס"ק ע"ב, ולחו"ד בחידושי (סימן) [ס"ק] ל"ב אם יש לה שעה קבוע אחר הקפיצה אינה חוששת אלא לשעתה. ובאמת עיין בהלכות נדה לרמב"ן פרק ו' הלכה י"ג כמ"ש החו"ד, אך הוא ס"ל [שם הלכה י"ב] דקובעת לקפיצות לחודייהו. ובבעה"נ דף י"א ע"ב וע"ד [שער תיקון הוסתות סימן ג'] דחוששת לקפיצתה ומקפיצתה כו' כל היום, וראב"ד לא ס"ל קביעות לקפיצות לחוד, אך הוא איירי ושם כשקבעה לימים וקפיצות כו' ע"ש. והנראה לי דס"ל לאדמו"ר מאחר דלא ס"ל קביעות לקפיצות לחוד רק חיישינן לחומרא כאין לה וסת וחוששת לכל העונה ובבעה"נ שם איירי בזה האופן דעם ימים וה"ה לענין החשש לדידן.

עוד יש פלוגתא לאדמו"ר בק"ש בס"ק ע"ב לענין הפלגה דקפיצות שלא ראתה באמצע כו', ובחו"ד ס"ק כ"ד ביאורים כ' אפי' אם הפסיקה בראיה והביא ראיה מסימן קפ"ז סעיף י"א, ומעיקרא דדינא פירכא ע"ש במנ"י [סימן קפ"ז] ס"ק ל"ו דוקא שלא ראתה. וכ"כ אדמו"ר שם ס"ק כ"א עמ"ש שם ססקע"ה.

בשו"ע סעיף י"ט בחו"ד ביאורים ס"ק כ"ו מה שתמה, וע"ש, ובמה שכתב אדמו"ר בסימן קפ"ג ועיין סקכ"ז ודו"ק.

סליק תושלב"ע

ג"פ דאז ממילא לא אמרינן מקרה הוא גם לאצבעות וגם הוחזקה לכל הכוחות שלו. אבל בביאה ראשונה של בעל שלישי כיון שעל כל פנים הוחזקה לג' אצבעות אין לתלות במקרה ואפילו הייתה רואה ג"פ פ"א לבעל א' הוי מוחזקת לאצבעות שבעולם דלא נאמר מקרה וכל כמה דלא ידעינן מסברא דחילוק כוחות שפיר פריך ותבדוק וכו' לבעל ג' אבל בבעל שני י"ל מקרה הוא כנ"ל. ומ"מ אי לאו סברא דחילוק אצבעות לחילוק כוחות מוחזקת בג"פ לכל הכוחות שבעולם (וגם לא אמרינן מקרה הוא וק"ל).

ולפי זה מה שכתב בשו"ע אדמו"ר ס"ק ה' ומה שלא נאסרה על בעל השלישי וכן על השני וכו' לפי שאין כל הכוחות וכו' ועיין רש"י, צריך לומר דהוא להאמת לתירוץ המסקנא ועיין.

(ולפי מה שכתבנו היה נראה לי עוד במה שכתבו הסמ"ג וסה"ת ועיין בחידושי הר"ן, והובא בב"י ובט"ז [ס"ק ז'] וש"ך [ס"ק י"ג] סעיף ג' דהא דלא אמר בדיקה בבעל ראשון משום דעצה טוב קמ"ל שאם תבדוק ותמצא דם על המוך

סימן קפ"ז בס"ט סוס"ק ט' מה שהקשה בסוגיא [נדה דף ס"ו ע"א] ומה שתירץ ע"ש. והנראה לעניות דעתי דרש"י תירץ קושיית התוס' שם ד"ה ותבדוק עצמה בביאה א' וכו'. במה שכ' שם [ד"ה ותבדוק] שהרי הוחזקה בג' אצבעות, והוא דרש"י סבירא ליה דעד שתירץ הגמ' דאין כל הכוחות שוות לא הוה ידעי כלל סברא זו, והא דבעינן ג"פ בבעל ראשון הוא כחזקה דשאר דוכתי שאינו מצד שיש סברה לחלק רק שיוחזק שלא נאמר דמקרה הוא, וכן נראה ממה שפירש"י שם ד"ה ותנשא לאחר [וז"ל] כדמפרש לקמיה שאין כל האצבעות שוות, עכ"ל, ועל מה שאמרו תשמש ג"פ לא פירש משום שאין כל הכוחות שוות, אלא ע"כ כנ"ל.

אך לפי האמת אף די ש סברא לחלק בכוחות מ"מ ע"י ג"פ הוחזקה לכל הכוחות כמו שע"י ג"פ מוחזקת לכל אצבעותיו, מ"מ מותרת לבעל שני אחר הראשון אף שלכל הכוחות דאצבע זה הוחזקה אבל לשאר אצבעות אפשר לא תראה, ואף כשתראה פעם אחת (וב') בבעל שני יש לומר דלא הוחזקה לאצבעות רק דמקרה הוא עד שתחזק

תיאסר לכל העולם משום דלא שרינן לאחר משום שאין כל האצבעות שוים אלא משום דהוי ספק ספיקא שמא בא מן הצדדים וכו' ושמא לא יבוא לשני שאין כל האצבעות וכו', אבל כשנמצא דם על המוך שבידוע שבא מן המקור לא שרינן משום שאין כל האצבעות שוות לחוד וכו'. ולפי זה יש לחקור אם בדקה עצמה אחר ביאה ראשונה דבעל ראשון ומצאה דם על המוך אי אמרינן נמי דלא שרינן מטעם שאין כל הכוחות שוות אלא בדאיכא ספק ספיקא (ר"ל), משא"כ בבא ודאי מהמקור כמו דלא שרינן בסברא דאין כל האצבעות לחוד. ולהנ"ל יש לחלק, דדוקא

כדשרינן מצד הסברא דאין כל האצבעות וכו' הוא דבעינן ספק ספיקא דוקא אבל בביאה ראשונה של בעל ראשון וכשבדקה בשפופרת אח"כ בלא הסברא דאין כל הכוחות שוות יש לומר מטעם מקרה הוא ולא תראה ובזה יש לומר דמטעם זה לחוד שרינן. אך לפי זה בביאה ראשונה של בעל שלישי אם בדקה ומצאה על המוך דלרש"י שם אין לתלות במקרה וע"כ צריכין לשינויי דגמ' שאין כל הכוחות שווין שפיר דלא שרינן אלא בספק ספיקא וכו"ל. ויש לעיין בזה כי לא מצאתי כעת באחרונים (שיעורו) [שיעורו] בזה.

רישומי קיצורי פסקים כוללים וסברות ועינים משו"ע אדמו"ר הלכות נדה [סימן קפ"ז]
(מהפנים ומקונטרס אחרון)

לא כן לא הנחת בת כו' שבפ"א כו' תצא
כו', ומשום הכי לא דמי לרואה ע"י פיהוק
דחוששת להפלגה בלא פיהוק כ"ז שלא
קבעה וסת ג' פעמים להפלגה בפיהוק
משום דחיישינן שהפלגה לבד גורמת
הראיה, אבל הכא לא חיישינן להפלגה
לחודה מעת ראיית וסתה (כמש"ל)
דתלינן לקולא כיון שראתה בשעת
תשמיש שהתשמיש הוא הגורם לראיה זו
שלא בעתה ולא יבא מעצמו כדרך נשים
דכן דרך תשמיש כו' כנ"ל משא"כ התם
שאין הפיהוק גורם לאורח אלא האורח
גורם למקריים כו' (כו"פ [סימן קפ"ז] ס"ק
י"ג ובשו"ע הנ"ל [סימן קפ"ז] ס"ק ל"ט).

וכן כשראתה בביאה ראשונה שאחר
טבילת ראיית וסתה, דאעפ"י
דבראתה כן ג"פ אסורה דתלינן בתשמיש
הראשון לבדו אחר ראיית וסתה שלא
נקתה וטירה ממקור דמיה לגמרי בראיית
וסתה ונשאר מיעוט דמים ויוצאים דרך
תשמיש הראשון שכן דרך הדם לבא ע"י
כו' כמו שכתבנו לעיל, ותלינן בו יותר

הרואה מחמת תשמיש לא הוי כהרואה
ע"י קפיצה דהוי ראייה ע"י אונס
דמש"ה אפי' ראתה בו כמה פעמים אינו
ווסת ורק חוששת לו אחר ג"פ (ונעקר
בפ"א) אבל ביום ידוע דחודש והפלגה
נקבע, עיין סי' קפ"ט [סעיף י"ז] וכן הוא
ברואה מחמת תשמיש ולא דמי לוסת
הפיהוק, אך אפילו למ"ד שם (רש"י וטור)
דבקפיצות לחוד מקבע ווסת ולדעת התוס'
באכילת שום ודברי המחממים קבעה
וסת לחוד דאינו אונס כ"כ, וכן להרשב"א
דקפיצה לחוד לא מקבע אפי' בג"פ וכו'.
ועל כרחק צריך לומר דמחמת תשמיש
קובעת ווסת לחוד שתשמיש גורם לראיה
שדרך הדם לבא ע"י הרגל תשמיש כבסי'
קפ"ד [ס"ק ו'] אלא שכל זמן שלא הוחזקה
אמרינן מקרה הוא (כמ') ואינה חוששת
לתשמיש גרידה שתהא אסורה לשמש
לעולם שלא באותו יום דחודש ודהפלגה
כמו שחוששת לפיהוק גרידה (קפ"ט
סעיף י"ט) משום דוסתות דרבנן והם
אמרו שלא לחוש לתשמיש בפחות מג'
פעמים שלא להוציא אשה מבעלה שאם

מהפלגה שמסוף ראיית וסתה עד ראיית דתשמיש אף שהיו שוות בכל ג"פ, כגון שבכולן היו בליל טבילתה ואין תולין בהפלגה אלא כשלא ראתה בתשמיש הראשון, מ"מ בפעם אחת אינה חוששת כדרך שחוששת לוסת שאינה קבוע משום דלא החמירו לאוסרה עולמית על בעלה כל שלא הוחזקה ג"פ כנ"ל שאחר טבילתה לראיית וסתה שתלינן בתשמיש ולא בהפלגה. **דקפ"ז ס"ק מ"ד.** (ולפי מ"ש במה דכתב דקפ"ג דל"ט [סימן קפ"ג בקונטרס אחרון מהדורא בתרא] היינו טעמא מרואה מחמת תשמיש דלא תלינן בצדדין דלא הוי מיעוט לגבי דמי המקור ע"ש, עכ"ל שלא בדקה בשפופרת דרגלים לדבר כיון שראתה מחמת תשמיש שהשמש הוציא במשמושו וכנ"ל ושם דל"ח ע"ב באותו יום מוכחא מילתא שהאבר הוציא מהמקור שרוב כו' וגם דרך התשמיש להביא דם ע"י חימום כו').

ולקולא דאינה חוששת להפלגה גרידה מראיית נדתה ולומר שבא מעצמו כדרך הנשים כו' דתלינן לקולא שהתשמיש הוא הגורם מטעם הנ"ל כיון שראתה בשעת כו'. ולכאורה הוא

על דרך רגלים לדבר שכ' במה"ב ל"ט א' [סימן קפ"ג קונטרס אחרון ס"ק ב' הג"ה ממנהד"ב] מהתוס' ורא"ש (ריש פרק ט') אפי' לקולא במי רגלים וכמ"ש בקונטרס אחרון דקפ"ז סקי"ב מ"א ע"ב [ס"ק א'] כיון שראתה בשעת תשמיש איכא סברא מעליא למתלי בתשמיש דאף רש"י [נדה] ריש פרק ט' [נ"ט: ד"ה אלמא] י"ל דמודה להתוס' שם בכה"ג דהוי ספק שקול ע"ש, אך דשם איירי בקולא דלתלות בצדדין מצד החזקה דהוי ספק שקול ולא אמרינן ג"כ שמא פרסה נדה תחתיו ולא מחמת תשמיש כו' ומהני הבדיקה אף לטהרה מז' נקיים יעו"ש. ועיי' בקונטרס אחרון שם ס"ק (ל"א) [י"א] דמ"ד ע"א אבל הוכחה התלויה בזמן מפורשת בתוס' ורא"ש גבי מי הרגלים וה"ה בשעת הכאה כו'.

והא דנעקר בבדיקות שפופרת או בעברה ושמשה אפי' בפעם אחת, היינו דוקא בראתה ג"פ רצופים או בביאה ראשונה שאחר טבילתה לראיית וסתה שאין לה תקנה לשמש עם בעלה וצריכה להתגרש די לה בבדיקה פעם אחת, (וכמו שכתב לעיל) ומשום הכי בוסת המורכב מתשמיש וימים בעינן עקירה ג' פעמים

(ס"ק י"ג ח' ע"ב ובקונטרס אחרון שם, וס"ק נ"א נ"ב נ"ג).

בדיקות שפופרת הוא לטהר בב' אופנים, או שימצא על הצדדין או כשלא ימצא דם כלל, כשנמצא בצדדין השפופרת בידוע שהוא מן הצדדין ומותרת לבעלה וגם טהורה שאינה צריכה ז' נקיים אף שתראה אח"כ כמה פעמים. ופשיטא שאין לחוש לוסת מורכב מתשמיש והפלגה או חודש. (ס"ק י"ג ובקונטרס אחרון שם, ובהג"ה דמ"א א' ע"ש).

וכשלא נמצא כלל דמותרת לבעלה ג"כ הטעם י"א די"ל דילמא נתרפאה ומשום הכי בעינן ז' נקיים, הג"מ בשם ריצב"א והביא ד"מ וש"ך [ס"ק י"א], ועיין בקונטרס אחרון (ס"ק י"ג) [ס"ק א'] להרמב"ם בלא נמצא משום שנתרפאה ובצדדין השפופרת בידוע שמן הצדדין בב"י וע"ש (שהביא שם ובכ"מ הביא דהרמב"ם דמשמעות לשונו גם בלא נמצא כלל שהוא מן הצדדין ע"ש, אך במה"ב כ' להרמב"ם הבדיקה רק דנתרפאה ע"ש בזה).

ובזה י"א דאם חזרה וראתה מחמת תשמיש אחר בדיקה זו חזרה לקלקולא בפעם אחת ואסורה לבעלה, דבידוע שלא עלתה לה רפואה כבסדרי טהרה [ס"ק ו'] (דעת השואל ע"ש), אבל הדעת הד"מ והש"ך דעד שתחזור ותראה ג' פעמים לא נאסרה על בעלה, ולא דמי לסעיף ט' דהכא חזינן שלא בא הדם ע"י שפופרת כו'.

וי"א (הגש"ד בהלכה ט"ז ואמונת שמואל, וסתמית לשון הגמ' ופוסקים מסייע להוי בקונטרס אחרון [ס"ק א'] שם ד"מ סע"ד) דתלינן שהדם מהצדדין וא"צ אפילו ז' נקיים (והטעם ע"ש וכמש"ל) דטפי איכא למתלי בדוחק הצדדין מבמקור ובדוחק האבר מבשפופרת וגם בשמשה פעם אחת דמהני כשפופרת גם כן י"ל כיון דתלוי בגרם כחות שהרי שמשה פ"א ולא ראתה (ראתה), שלא בעל בכח כ"כ, הלכך טפי איכא למתלי בדוחק הצדדין באבר שדוחק בכח יותר מבמקור שאין מגיע לשם כלל ע"ש דכל מאי דמצי לתלות להתיירא ברואה מחמת תשמיש תלינן (כמש"ל).

אך כ"ז כשאין לחוש לקביעת וסת מורכב
 מהפלגה ותשמיש או חודש או בביאה
 ראשונה שאחר טבילתה, אבל כשיש לחוש
 להנ"ל גם שפופרת לא מהני וליכא הוכחה
 דמן הצדדין היא מודלא נמצא עכשיו, א"כ
 בדקה או שמישה בשעת וסתה (ואי בעינן
 ג' פעמים או פ"א תלוי בפרטי הדינים
 כמש"ל ע"ש), והלכך צריכה לישב ז' נקיים
 גם בפ"א שראתה מחמת תשמיש משום
 חשש וסת החודש, אלא דאם לא ספרה ז'
 נקיים עד שהגיע יום זה בחודש שלאחריו
 ולא ראתה בו אף שלא שמישה נעקר יום
 זה, הלכך אז אמרינן למפרע שהדם היה
 מן הצדדין אחר בדיקתה בשפופרת ולא
 ראתה כו'. ולהלכה באיסור וסתות דרבנן
 יש לסמוך עליהם שלא להוציא אשה
 מבעלה אחר בדיקה שלא מצא כלום
 אעפ"י שאח"כ ראתה ג' פעמים רצופים,
 אבל לענין ספירת ז' וטבילה אין להקל
 באיסור כרת נגד רמ"א וש"ך.

והא דמהני הבדיקה היא דאף שמן הלול
 ולפנים (שהאבר מגיע לשם בשעת
 גמר ביאה כמ"ש הרמב"ם עיין (קכ"ג)
 [קפ"ג] ס"ק א') ולרש"י וסיעתו אף

בכותלי בית הרחם למטה דם הנמצא שם
 טמא ודאי שחזקתו מהמקור.

הנה הב"י כתוב בתירוצו על קושייתו
 בלא נמצא דם על ראש המכחול
 אמאי אמרינן בידוע שהוא מן הצדדין
 הא איכא למיחש שמא מן המקור הוא
 רגיל לבא, ומה שלא נמצא דם על ראש
 כו' מפני שלא היה עב כמו השמש שאין
 כל האצבעות או שלא כו' בכח שאין כל
 הכחות שוות, ותירץ דלא אמרינן דאין
 האצבעות וכחות שוות אלא להקל ולא
 להחמיר, וטעמא משום דרוב נשים אינן
 רואות מחמת תשמיש הלכך כל מאי דמצי
 למתלי להתירא שלא להוציאה מכלל
 שאר נשים תלינן כיון דאיכא רגלים לדבר
 שהרי נבדקה ולא נמצא דם על כו' עכ"ל.

וקושייתו ותירוצו הוא בלא נמצא כלל,
 דבנמצא על צדדי השפופרת לא
 קשה מידי ואין צריך לדחוק כמו שכתבנו
 לעיל דיש לומר בפשיטות דכיון דחזינן
 דאתי דם מצדדין מהיכי תיתי ליחוש
 שמא בא גם מהמקור הוי ליה ספק וודאי
 כמו שכתב בתשובת מהרי"ל סי' כ"ה (עיין
 קצ"א סק"ו) ועוד דאשה בחזקת טהורה

והרמב"ן (ולא משום מכה בצדדין) ועם צרוף החזקת טהרה דוקא הוה ליה פלגא ופלגא נגד רוב הדם שמן המקור וה"ל כנמצא דם מהלול ולחוץ דהוי פלגא ופלגא בצירוף החזקה עם קורבא דמוכח ומיעוטא דלא שכיחא דדמי עליה (כבסי' קפ"ג מתוס' [נדה] י"ז ב') דבכל הסוגיא דדף י"ז מוכח דהיכא דאיכא למיתלי לקולא נגד הרוב תלינן בצרוף החזקה למהוי פלגא ופלגא דמש"ה אמרינן דלמא שחתה כו' נזדקרה כו', אלא דבמסקנא לא חיישינן להכי משום דלא שכיחי אבל למיתלי בדוחק בצדדין מילתא דשכיחא ומסתבר טפי מלתלות במקור שאינו דוחק בה. ולא חיישינן נמי בבדיקת השפופרת כשנמצא בצדדיו שמא בכח בא מהמקור לצדדיו אף מקודם לכן דלא מחזקינן טומאה למפרע משום דאשה בחזקת טהורה עומדת הלכך אין צריך לבדוק עצמה קודם הכנסת השפופרת אלא אם כן היתה טמאה נדה ודאי ולא הפסיקה עדיין בטהרה כו' שאז הרי היא עדיין בחזקת טמאה (ס"ק כ"ג סע"ג).

וגם לא חיישינן נמי בלא נמצא כלל בשפופרת שמא פירסה נדה תחתיו

כו', והכא דם הצדדים לפניך אלא שבאת לחוש לאצבעות וכחות שמא תראה ואין להוציא אשה מחזקתה בשביל חששא, כמ"ש הרשב"א גבי זבה דמספק אל תאסרנה לעולם.

וגם תירוצו אינו וגם דלא כהלכתא כיון דהעיקר תלוי משום דנמצא על צדדי השפופרת ולא משום דרוב נשים כו' (ק"א דסקי"ג דף מ' ע"ג ד' ומ"א ע"א ב' ע"ש לעניינו), ואף שרוב נשים אינן רואות כלל אף לא מן הצדדין אם כן חזינן דממעוטא היא, בזו י"ל שמכה יש לה בצדדין כמו שכתב הרא"ש דמן הצדדין הוא ממכה ולא שייך רובא ומיעוטא אלא בדבר שהוא טבע בע"ח ולא במקריים המתילדים (ע"ש הראיה מבכורות דף כ' ועיין בקונטרס אחרון דאס"ק וסקל"ג ד' י"ג ע"ג [ס"ק א'] רוב התלוי במעשים יע"ש מהנ"ל).

אלא דהרמ"א דסעיף ה' דחשיב לספק ספיקא שמא מצדדין ושמא ממכה, ע"כ לא סבירא ליה הכי, אלא צריך לומר דברואה מחמת תשמיש ספק שקול הוא אם מהמקור או מהצדדין דאיכא למתלי בדוחק האבר בצדדין כמו שכתב הרמב"ם

ולא מחמת תשמישה הוא כלל דנימא שהוא מהצדדין אלא שנתקלקל וסתה ואירע לה נדה בשעת תשמיש, ואף שראתה כן ג"פ אין זו חזקה דמחמת תשמיש הוא דהא קי"ל וסתות דרבנן להחמיר ולא להקל, ואף בנמצא בצדדי השפופרת דלמא השתא חזאי מחמת השפופרת, אבל בשעת תשמיש אירע לה ראיית נדתה ולא מחמת תשמיש כלל, דהא קי"ל וסתות דרבנן, מ"מ כיון שראתה בשעת תשמיש איכא סברא מעליא למתלי בתשמיש, דאף רש"י דריש פרק ט' דלא סבירא ליה כתוס' שם מדלא חזאי כו', י"ל דמודה להתוס' בכה"ג דהוה ספק שקול ולא גרע מקורבה דמהני בצירוף חזקה למהוי ספק שקול ואם כן כשיש עוד רגלים לדבר שלא בא מן המקור מדלא נמצא על המוך כמו שכתב הב"י, שוב אינו ספק שקול. או דהוי ספק שקול בלא צירוף החזקה ומוקמינן לה אחזקתה, ומשום הכי מותרת לבעל ב' וג' קודם שבדקה בשפופרת, דהיא מטעם ס"ס, מהצדדין ושמא לא תראה בשני שאין כל האצבעות שוות, אף להש"ך [סימן ק"י דין ל"ה] בס"ס שכ' דבעינן ס"ס ולא מקלינן משום וסתות דרבנן וס"ל

דספק שאין שקול לא מהני לס"ס (ולא כמשאת בנימין סי' ס"ט הובא מגן אברהם אור החיים [סימן] תס"ז ס"ק [י"ח]) דהכא הוי ספק דמצדדין ספק שקול וגם הס"ס דרמ"א ס"ה (עיין מה שכתב לעיל) (ס"ק י"ג בפנים ובקונטרס אחרון, וס"ק כ"ד ובקונטרס אחרון).

אם יש מכה אפילו במקור עצמו שדם נובע משם אם יש לה שם מכה כבועה וחבורה שניצרבה דם ואינו דם נידה, אפי' בדקה בשפופרת ומצאה על המוך שבידוע שבא מן המקור תולה במכה שבמקור, אך בזה צריכה לידע בודאי שהמכה במקור עצמו ובסתם אינה תולה בה, אבל כשאינו יודע שהדם בא ממקור תולה במכתה אפי' אינה במקור (ס"ק כ' ע"ש הטעם). ואינה צריכה ז' נקיים וטבילה, לפי שאשה בחזקת טהורה ומספק אל תאסרנה לעולם.

אם מרגשת עתה שדם זה בא ממכתה טהורה בלא ז' נקיים וטבילה אפי' בשעת וסתה, ולא שייך לומר דא"כ לא תטמא לעולם, דהלא תטמא כשלא תרגיש. ולא חיישינן לשמא טפת דם נדה

כ"ש למקור ממש וכל שאינה מכניסה למקור ממש א"א לידע כלל אם מהמקור או מהמכה שבמקור, (ולכן כ' בנקה"כ [על הט"ז ס"ק י'] וגם בדיקת שפופרת לא שייך כאן כו' ע"ש) וכן מסיק בסוף ס"ק כ"ג כשהמכה במקור א"א לברר שהדם אינו מהמכה יע"ש לענינו, אבל כשהמכה בצדדין של בית החיצון הבדיקה הוא כבדיקת רואה מחמת תשמיש אך הוא בשעת ראיתה ממש כששופעת מכנסת שפופרת ומכחול ובראשו מוך ואם לא נמצא דם על המוך בידוע שדם זה ששופעת אינו מהמקור אלא מהמכה שבצדדין וא"צ לסתום השפופרת במוך (כמו ברואה מחמת תשמיש שלא הזכירו כן הגמ' ופוסקים) שהשפופרת מגינה ומהני בדיקה זו שהיא בשעה ששופעת לטהרה אף בשעת וסתה כיון דכה"ג נקרא מרגשת ממש שהדם יוצא עתה מהמכה.

כ"ז לפי דברי הש"ך ברשב"א (אבל לפי דברי רמ"א זה אינו יעו"ש, (ועיין קצ"א ס"ק ה' ואף כו' שמרגשת כו' יוצא כו' טהורה אף בשעת וסתה כו' מ"מ בזה שאין כו' מבוררת אלא כו' מוכיחות כו' יע"ש). (והא דסימן קפ"ח ס"ג בנעקר

מעורבת בדם המכה אעפ"י שהיא שעת ווסתה, דווסתות דרבנן (ס"ק כ"ז כ"ח).

אך כיון שא"א לה לידע שהדם שותת ויורד מן המכה דאין עיניה בין מכתה אלא ע"י בדיקת שפופרת (כמוש"ל), משום הכי אם המכה במקור עצמו בדופנו מבפנים, צריך להכניס בשעה ששופעת שפופרת שהיא חלולה ופתוחה משני ראשיה (כמ"ש המנחת יעקב לדברי הרמב"ם בבדיקת שפופרת דרואה מחמת תשמיש עיין בס"ק י"ב) בלא המכחול וסותמתו במוך שלא ירד הדם לתוכו כשמכניסו עד תוך המקור, ואחר שמכניסו עד תוך המקור מוציאה הסתימה, (כמ"ש החכם צבי) ואח"כ מכנסת המכחול במוך שבראשו, ואם לא נמצא כלום על המוך בידוע שהדם ששופעת הוא ממכה שבדופני המקור מבפנים והוא שותת ויורד על צדדי השפופרת הנוגעים בדופני המקור ומפסיקין בין הדם למוך שעל המכחול שבתוך השפופרת.

אך באמת קשה הדבר להכניס השפופרת אפי' עד מקום שהשמש דש כמ"ש הש"ך [ס"ק י'] בשם המשאת בנימין

מקור שלה וכמין חתיכות בשר נופלים בבית הרחם דטהורה אפי' ראתה דם לחוד על העד שבודקת והחתיכות בבית החיצון תלינן שדם זה היה מובלע בבקעי החתיכות ודם טהור הוא, דאין דרך ראייה בכך ואח"כ פירש מבקעי החתיכות לבית הרחם ולא חיישינן שמא דם זה יצא מן המקור שבמקומו כו' דאין לך מכה מוציאה דם גדולה מחתיכות המקור שבבית הרחם שהמקור מלא דם נדה אלא שדם זה טהור כנ"ל כדם המכה כו', ע"ש ס"ק י', מ"מ לא הוי כמרגשת שהדם יוצא עתה מהמכה אלא כמכה שמוציאה דם, ע"ש בס"ק י"א דבשעת וסתה לא תלינן דבהא דפאר פאל שם) (קונטרס אחרון ס"ק כ"ג יעו"ש ובפנים).

אם יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם ואינה מרגשת עתה שדם זה ממכתה בשעת וסתה או בעונה בינונית מל' לל' יום, ואין לה וסת קבוע, אינה תולה במכתה להתירה בלא ספירת ז' נקיים וטבילה, דאל"כ לא תטמא לעולם. אבל שלא בזמן עונה בינונית כשאין לה וסת קבוע תולה בה, הואיל דהוה ספק השקול, ספק מן המקור ספק מן המכה, ולא אמרינן בכה"ג

רוב דמים מן המקור כיון שגם המכה מוציאה דם לפעמים כמו המקור שמוציאה ג"כ לפעמים הלכך מוקמינן לה אחזקתה לטהרה (ס"ק כ"ד כ"ה כ"ז. כ"ז גם לסה"ת). **ודעת** הסה"ת כמ"ש המרדכי בשמו דוקא כשיודעת שיוצא דם מן המכה תולה בה, אבל אם ספק לה, אינה תולה. ודעת הרשב"א לפי מה שהבינו הב"י ורמ"א ושאר אחרונים, דס"ל דאינה צריכה שתדע שמכתה מוציאה דם, וכל שאומרת שיש לה מכה שיש שם דם היינו שהיא מכה גמורה כבועה וחבורה שהדבר ידוע שהדם נצטר בתוכה, לאפוקי כאב בעלמא, והאשה מרגשת בעצמה בהילוכה ובישיבתה או בשאר סברות שיש לה מכה גמורה, ומכה גמורה יש בה דם נצטר בודאי, (כמ"ש [חולין נ"א]. אם אין שם מכה קורט דם מנין, ואף במכה הבאה ע"י חולי כבסימן ל"ג וסוף סימן מ') אלא שאין ידוע לה אם דרכה של מכה זו להוציא דם חוץ למכה (שאין עיניה בין מכתה להרגיש לא כששותת ויורד ממנה ולא כשיוצא ממכתה והדם ע"ג מכתה) תולה במכתה שאני אומר שממנה הדם שותת ויורד.

הדם, כיון דרוב עדיף מחזקה אחת, אין ספק שקול בחזקה אחת לבד נגד הרוב ומאי אהני ב' חזקות, אלא ע"כ דלא בעינן בכה"ג ספק שקול.

וכן בעד שאינו בדוק ליכא רובא לאיסורא, דדמים מעלמא מרובים מהמקור, אבל ההיתר אינו מצוי כלל כנ"ל והאיסור שכיח טפי אזיל בתר חזקה אף שאין ספק שקול, ומטעם הנ"ל. (וזהו שהביאו הגמ' [נדה נ"ז:] מהא דהאשה שעושה צרכיה לעד שאין בדוק להשוות לקולא ולחומרא לר"מ ור' יוסי ע"ש). וא"כ כ"ש ק"ו שיש לתלות בבדיקה במכה אעפ"י שאינה יודעת שמוציאה דם (דתולין בה אפי' בכתמים שבחלוק) אף שנולד הספק אחר שלבשתו כו', לא מבעיא כשהמכה בבית החיצון והעד נגע בו דפשיטא דמקרי עד שאינו בדוק כו' כיון שי"ל שנתלכלך בדם המכה כו', אלא אפי' בעומק שאינו נוגעת בה, או אפי' היא במקור, כיון שיש ספק בשעת הבדיקה אינה מוציאה מחזקת טהרתה שלעולם כו', ואינה טמאה למפרע מדאורייתא אלא בשיעור וסת בקינוח ולא בדיקה כו', וקודם שיעור כניסת העד ויציאתו מיד בכניסת העד אמרינן שירד

וטעם הרשב"א הנה בבדיקת עד י"ל לשיטתו בסי' ק"צ בעד שאינו בדוק דמטהר לגמרי אף משום כתם (לדינא) (ע"ש ס"ק ע"א) כר' יוסי אף שאין מצוי שיעברו בו בשוק של טבחים ואף בספק עברה (דבכה"ג בכתמים אין תולה) ואעפ"י שהיה בדוק לה מתחילה (כמש"ש סימן ק"צ), ואף שהספק אינו שקול לגמרי אף עם עברה שמא לא ניתז עליה או ספק עברה גופא אינו ספק שקול דמהיכי תיתי לומר שעברה ולא אדעתה. דס"ל דדוקא בנולד ספק אחר בדיקה בעינן ספק שקול דכשנמצא דם על העד הרי היא טמאה בודאי למפרע בשעת בדיקה לולי שנולד ספק זה, ואין ספק זה מוציא מידי ודאי טומאה, ואין אומרים להעמיד על חזקתו בספק שאין שקול לגמרי. אבל כשנולד קודם בדיקה נולד בשעה שהיא בחזקת טהרה א"א להוציאה מחזקתה בספק הנולד אז אפילו שאינו שקול. ומשום הכי מטהר ר' יוסי ברואה במי רגלים והתם נולד הספק בשעה שהוא בבית החיצון דאיכא רובא לאיסורא שרוב דם מהמקור ותרתיו חזקה להתיירא, חזקת אשה וחזקת עם המים באו כיון שבשעת צרכיה אתא

עליו דם המכה כו', וכן במי רגלים הספק אם חזרו למקור להוציאו דם ומשעת חזרתם אחר יציאתם מנקב מי רגלים למטה כו' עד שעת יציאתם לחוץ יש יותר משיעור וסת כנ"ל. (קונטרס אחרון באס"ק דסק"ג ד"ה ומה שכתב החכם צבי כו' מד' ע"ג ד' [ס"ק ה'] ע"ש שכ' משם ראיה לטהר עכ"פ בבדיקה, ע"ש. אך לפ"ז לדידן דס"ל בעד שאינו בדוק שטמא משום כתם (ולהרמב"ם שם שפסק כרבי דטמאה משום נדה ובסוף ס"ק ע' [סימן קצ"ז] כ' דבעל נפש יחוש לדעתו ע"ש). וגם בראיה מחמת תשמיש לפמ"ש בריש הסימן בראייה הגרשה לפ"ד הרז"ה.

ועיין בקונטרס אחרון דאס"ק דסק"ג [סימן קפ"ז ס"ק ה'] לדעת הרשב"א במה שכתב בדין עד הבדוק דסימן קצ"ז סעיף ל"ד (ע"ש ס"ק ס"ה ס"ו) בעגול ואין בו כגריס לחוד טהורה מצד חזקה אם היה דם קינוח משוך היה ואף בהרגישה תלינן בהרגשת עד (כאוקימתא דגמ' אף דלמסקנה אין צריך לאוקימנן) י"ל דלשיטתיה אזיל דאלימא ליה חזקת טהרה דאשה לטהר אף משום כתם בעד שאינו בדוק, אף שהאיסור שכיח טפי

מההיתר ואינו ספק שקול כלל (כנ"ל), אפ"ה אזלינן בתר חזקה. הלכך אלימא ליה נמי חזקת טהרה דאשה בצירוף חזקה אם היה כו' אף בדארגשה למתלי בהרגשת עד אע"ג דדמי המקור הם רבים מדמי מאכולת, אבל לדידן התם דטמאה כתב ולא אלימא החזקת טהרה כו' כ"כ למיתלי לקולא היכא דהאיסור שכיח טפי כ"ש היכא דאיכא רובה דלא אזלינן בתר החזקה כו' אף בצירוף חזקה דאם היה כו' כגון דארגישה ממשי והאיסור שכיח טפי מההיתר דאימא הרגשת כו', ע"ש. ולכאורה לפי מה שכתבנו לעיל התם שאני משום דהספק נולד קודם הבדיקה בשעה שהיא בחזקת טהרה.

וע"ש לעיל מיניה שכ' הטעם להרשב"א בעד שאינו בדוק דטהורה לגמרי משום חזקה דאף דהרוב אין עוברות בשוק כו' הרי המיעוט לפעמים עוברות ודמים שבשוק של טבחים רבים מדמי המקור והא דרוב אין עוברות לא חשיב רוב דהוי רוב התלוי במעשה כו' אלא דהוי דבר שאין מצוי לחוד. וצ"ל הטעם דס"ל להרשב"א דספק שקול הוא בלא צירוף החזקה כמו בידוע שמוציאה דם משום

וצירף סברתו עם דעת המרדכי להקל ביש
לה וסת שלא בשעת וסתה בין ברואה
מחמת תשמיש בין שלא מחמת תשמיש,
כברמ"א קפ"ח (סמ"ה) [ס"ה], וכ"כ הב"ח
שעושים בק' קראקא.

אבל הש"ך [סוף ס"ק כ"ד] כ' דהרשב"א
ס"ל ג"כ שבעינן שתדע בודאי
שמכתה מוציא דם אלא דלא בעינן שתהא
מרגשת ממש שדם זה שהיא רואה עתה
מחמת תשמיש או שלא מחמת תשמיש
הוא שותת וזב מן המכה, ולכן דעתו שלא
להקל בזה בלא ז' נקיים וטבילה לסמוך על
המרדכי לחוד. אלא להתירה לבעלה ביש
לה וסת שלא בשעת וסתה ברואה מחמת
תשמיש ג' פעמים שאינה צריכה להתגרש
משום עגונה הקילו.

וכ"ז בידוע שבא הדם מן המקור, אבל
אם הוא ספק אם בא מן המקור
או מן הצדדין, אם המכה במקור וברואה
מחמת תשמיש, תלינן במכתה, אף אם אין
לה וסת קבוע, מכח ס"ס, ספק מן הצדדין
או מהמקור, ואת"ל מן המקור שמא הוא
מן המכה.

דסתם מכה מוציאה דם לפעמים (כמ"ש
בסה"ת גבי כתמים דתלינן בה מהאי
טעמא (ס"ק כ"ד).

ודעת המרדכי (לפי פי' הב"ח בדבריו
וגירסתו בהג"מ) אם יש לה זמן
קבוע לוסת תולה בוסתה, ותולה במכתה
שלא בשעת וסתה אעפ"י שאינה יודעת
אם מכתה מוציאה דם, כיון שעדיין
לא הגיע וסתה תלינן דמסתמא מכתה
מוציאה דם וממכתה הוא. אבל אם אין
לה, בעינן שיודעת שמכתה מוציאה דם.
(והטעם כשאין ידוע אם המכה מוציאה דם
כלל אינו ספק שקול שהרי המקור מוציאה
דם בודאי ולא מוקמינן אחזקתה בספק
שאין שקול. ושלא בשעת וסתה כיון שאין
דרכו של מקור להוציא דם וסתם מכה
עשויה להוציא לפעמים, תולין במצוי.
ס"ק כ"ד ע"ש ובהמסומנים).

וכן פסק רמ"א [סעיף ה'] להקל שלא
בשעת וסתה כגירסת המרדכי, אע"ג
דיחידאה הוא בגמ' ופי' (כבסעיף ד' וסי"א
פי' אחר), וכ"כ מהרא"י דאין לסמוך על
המרדכי להקל אלא כשיש עוד צדדים
להקל כו', מ"מ סמך רמ"א על הרשב"א

וכהאי גוונא מיקרי ס"ס, הואיל ויש ב' צדדין להקל אף את"ל חששא לאיסורא, דהיינו דלאו מן הצדדין הוא, אכתי איכא למימור לאו מן המקור אלא מן המכה שבמקור, (רמ"א ומנ"י ס"ק כ' וסימן ק"צ ס"ק ל', ובקונטרס הספיקות ס"ק כ', ודלא כש"ך כאן וסימן ק"י), כיון דרוב נשים אינם רואים מחמת תשמיש ויש לתלות בדוחק האבר בצדדין, ספק מעליא הוא ומצטרף לס"ס וטהורה בלא ספירת ז' נקיים וטבילה לדעת רמ"א.

אבל לדעת סה"ת דס"ל במכה שאינה יודעת אם מוציאה דם כלל אינו ספק שקול, והלכך אף דברואה מחמת תשמיש איכא נמי ספק מן הצדדין מדוחק האבר כו' דהוא ספק שקול בצירוף החזקת טהרה למהוי פלגא ופלגא נגד הרוב, כאן דספק מן המכה אין שקול אף אם יהיה שקול בצירוף החזקה לא הוי ס"ס, אלא שם ספק אחד כיון ששניהם אינם שקולים אלא בצירוף חזקה א', א"נ דס"ל דספק מן המכה (שאינה יודעת אם מוציאה הנ"ל) אפי' בצירוף חזקה לא הוי ספק שקול, ולא דמי לספק מן הצדדין דהוי שקול בצירוף החזקה נגד הרוב דמים

מהמקור, משום דרוב נשים אינן רואות דם מהמקור מחמת תשמיש, ואף שרוב אינן רואות כלל אף ללא מצדדין, מ"מ בזו (י"ל במכה) י"ל שמכה יש לה בצדדים, כמ"ש הרא"ש, ומשום הכי נמי י"ל דלא הוי ס"ס דהכל ספק אחד שמא דם המכה הוא כו' (ומשום הכי אף לפי דברי התוס' דבדיקה ספק הרגשה לא הוי ספק בדרבנן וס"ס בדאורייתא).

ואף החולקים על הרמ"א [ועומדים] בשיטת הש"ך שלא לסמוך על הרשב"א בצירוף המרדכי לטהרה לגמרי בחדא ספיקא דמכה שאנה יודעת שמוציא דם בשלא בשעת וסת, משום דהמרדכי יחידאה הוא וכל הפוסקים חולקים על פי' וגירסתו ואינו ספק שקול כלל, אבל בצירוף עוד ספק שקול מודו ליה לרמ"א לסמוך בזה על דברי הרשב"א לחודיה בצירוף עוד ספק שקול ולא נחלקו עליו אלא הש"ך לבדו.

והלבוש [סעיף ה'] והלחם חמודות [דברי חמודות פ"י אות י"ב] ומנחת יעקב [תורת השלמים ס"ק כ'] וכתרי ופלתי [ס"ק ו'] הסכימו עם הרמ"א

נצרר ואינה יודעת אם מוציאה דם לחוץ לפעמים, ואינה יכולה להטהר לבעלה זה ימים רבים מפני שמוציאה דם על העד שבודקת בו בימי ליבונה, ואינה יודעת אם דם זה מן המקור או מן הצדדין או מן המכה שבצדדין.

הנה בבדיקת העד שהוא בכותלי בית הרחם לפי דעת הרמב"ם (עיין בסי' קפ"ג) יש בו ספק מן הצדדין, ולפי דברי התוס' שם (עמש"ל) יש בו ספק הרגשה (אע"ג דס"ל שחזקתו ממקור). והנה לפי דברי התוס' איכא ס"ס ספק מן המכה וספק הרגשה ואף דמדרבנן טמאה בלא הרגשה, מ"מ הוה ליה ספיקא דרבנן וס"ס בדאורייתא (עיין סוף סימן ק"י בכללי ס"ס).

אך להרמב"ם וסיעתו וכדעת השו"ע ורמ"א (כבסי' ק"צ סעיף ל"ד וכאן סעיף ז' ס"ק ל"ג ע"ש) חזקת הדם שבא בהרגשה, ואף דלהרמב"ם איכא עוד ספק צדדין, לא הוי ס"ס, ספק מן המכה ספק מצדדין, דהכל שם אחד כיון שהמכה ג"כ בצדדין ולא במקור (וע"ל), משום הכי

(ס"ק כ"ד, וססקנ"ג עיין בקונטרס אחרון דסקכ"ד [ס"ק ו'] דכן משמע משתיקת הב"ח והט"ז שהודו לו בזה).

אבל אם המכה בבית החיצון לא הוי ס"ס, דליכא למימר את"ל לאו מן הצדדין שמא מן המכה, כיון שהמכה בצדדין, וברואה שלא מחמת תשמיש תלוי במחלוקת הרמב"ם ורש"י ותוס' דסימן קפ"ג, דלרש"י ותוס' שם דם הנמצא בכותלי בית הרחם שהוא מקום בדיקת העד ודאי טמא שחזקתו מהמקור, וליכא ס"ס כלל (משא"כ מחמת תשמיש כיון דרוב נשים כו' ואיכא למיחש בדוחק ספק מעליא ושקול עמש"ל).

ולמעשה בענין לתלות במכה שאינה יודעת שמוציאה דם ביש לה וסת שלא בשעת וסתה במחלוקת הש"ך על הרמ"א הנ"ל במה שמקיל שאינה צריכה ספירת ז' נקיים וטבילה, אין לסמוך על הרמ"א וסייעתו להקל באיסור נגד דעת הש"ך וסייעתו, אם לא שיש עוד צדדים אחרים להקל והוא שעת הדחק הגדול להוציא אשה מבעלה. כגון אשה שיש לה מכה בבית החיצון שיש בה דם

באשה שאין לה וסת אין להקל מצד ס"ס כנ"ל להרמב"ם ודעימיה דלא כהתוס'.

אבל ביש לה וסת שלא בשעת וסתה, יש להקל כדעת רמ"א וסייעתו כנ"ל לטהרה בלא ספירת ז' נקיים מאחר שיש כאן עוד ספק צדדין לפי דברי הרמב"ם, (אף דלא הוי ס"ס לטהרה מטעם זה לחוד) וס"ס בדאורייתא וספק דרבנן לדעת התוס' (ודוקא בכה"ג שעת הדחק שאינה יכולה ליטרה, משא"כ ברואה מחמת תשמיש דלקמן דתינשא לאחר אין להקל בכה"ג כמ"ש לקמן).

וכן אם המכה במקור וראתה ממש בהרגשה אלא שאינה מרגשת אם מהמקור או מצדדין (דכה"ג ברואה מחמת תשמיש דספק צדדין הוא ספק שקול לכו"ע כמ"ש"ל, הוי ס"ס כדעת הרמ"א והסכמת האחרונים ועמ"ש"ל) דלהתוס' שם חזקתו מן המקור ולא הוי ספק כלל אם הוא מצדדין וליכא ס"ס, מ"מ כיון דלהרמב"ם יש כאן עוד ספק צדדין והוי ס"ס כיון שהמכה במקור והוי עוד צד להקל ביש לה וסת שלא בשעת וסת אפי' שלא בשעת הדחק כרמ"א וסייעתו באינה

יודעת אם מוציאה דם. אבל כשתראה בבית החיצון דליכא ס"ס כנ"ל אין להקל (אף דאיכא עוד ספק צדדין להרמב"ם אבל להתוס' ליכא עוד ספק כלל דלהוי ס"ס כיון שראתה והרגישה) אלא במוצאה בבדיקת העד כדלעיל.

ואם המכה במקור בבדיקת העד הוי ס"ס לכו"ע לרש"י ותוס' דס"ל שחזקת דם שתמצא בכותלי בית הרחם מהמקור (ול"ד לרואה מחמת תשמיש דספק צדדין הוי ספק שקול) היינו ברואה ממש אבל בבדיקת עד ס"ל דהוי ספק הרגשה, והוי ס"ס בדאורייתא וספק דרבנן.

ולהרמב"ם דס"ל דחזקתו בהרגשה הא ס"ל ספק צדדין בכה"ג והו"ל ס"ס דאפי' אם שלא מצדדין דלמא מהמכה שבמקור. (ורש"י דס"ל כחומרת שניהם, אפשר דס"ל כהרשב"א לפי דברי רמ"א שאינה צריכה לידע שמוציאה דם כלל), לכן אין להחמיר כ"כ בדבר שיש להקל בין להרמב"ם בין להתוס' (והיינו אפי' באין לה וסת).

ובשעת הדחק הגדול שלא להוציא אשה מבעלה מפני שאין יכולה ליטרה

שפופרת שהדם אינו מהמכה במה שימצא
על המוך (עמש"ל) א"צ לבדוק כלל).

ואם המכה בבית החיצון אף שאין ידוע
אם הדם ממקור דאין כאן ס"ס
(כמש"ל), אפי' מוציאה על העד בלא
הרגשה אע"ג שהוא ספק הרגשה לפי דברי
התוס' והוי"ס, כיון דלהרמב"ם וש"ע
לא הוי ס"ס (כנ"ל), אין להקל כלל. ועוד
דאיכא לברורי (ובכל ס"ס י"א שצריך לברר
בדאפשרי, וכ"ש הכא דלהרמב"ם וש"ע
ליכא ס"ס) ע"י שפופרת אם ימצא על
המוך בידוע שדם שרואה בשעת תשמיש
מהמקור, ומאחר שאין כאן ס"ס אין להקל
אפי' ביש לה וסת שלא בשעת וסתה בלא
ז' נקיים וטבילה נגד הש"ך וסיעתו.

ותבדוק כנ"ל, דאף אם תמצא על המוך
תהיה מותרת לינשא לאחר
(נמצא דברואה מחמת תשמיש יש קולא
בזה דלהרמב"ם ותוס' הוי בזה ספק צדדין
ספק שקול. וחומרא דאין שעת הדחק
גדול כ"כ דתוכל להנשא לאחר משא"כ
באופנים הנ"ל. ויש לעיין לפ"ז בבעל
שלישי אחר ביאה שלישית דתאסר לכל
העולם, אפשר להתיר כמו בהנ"ל בבדיקת

זה ימים אפשר שיש להקל אף ברואה
ממש בהרגשה אלא שאינה מרגשת אם
היא מהמקור או מהצדדין והמכה שאינה
יודעת אם מוציאה היא בהמקור, לטהרה
בלא ז' נקיים וטבילה, ולסמוך על הרמב"ם
דלא אמרינן שחזקתו מהמקור, והו"ל ס"ס
ומותרת אף שאין לה וסת, וצ"ע בזה.

וכ"ז באינו ידוע אם מהמקור, אבל בידוע
שהדם המכה במקור אפי' אם
מוציאה בבדיקה על העד בלא הרגישה,
אף דאיכא ס"ס להתוס' ספק הרגשה
וספק ממכה, אבל הרמב"ם וש"ע ס"ל
חזקת הדם בהרגשה, וספק צדדין ליכא
שידוע שמהמקור אפי' ביש לה וסת שלא
בשעת וסתה אין להקל בלא ז' נקיים
וטבילה נגד הש"ך וסייעתו.

וברואה מחמת תשמיש (דספק מן
הצדדין הוא ספק שקול כמש"ל)
אם המכה שאינה יודעת אם מוציאה,
היא במקור, אפי' רואה בהרגשה אלא
שאינה מרגשת אם מהמקור או מצדדין,
יש להקל כהרמ"א והסכמת האחרונים
(הנ"ל), אף באשה שאין לה וסת, בלא ז'
נקיים וטבילה. (וכיון שא"א לברר בבדיקת

עד בימי לבונה לא הרגשה דמקלינן שלא בשעת וסתה).

והא דתלינן בראיה במכה שאינה יודעת אם מוציאה דם (לפ"ד רמ"א) אם היה ידוע שיש מכה גמורה שיש בה דם אלא שידוע שאינה מוציאה לחוץ מעצמה אלא שהיא יכולה להגלע ולהוציא דם ע"י דוחק וחיכוך בידים או בדבר אחר ואינה יודעת אם נתחככה, ברואה ממש אפילו שלא בשעת וסתה כיון דהוי ספיקא דאורייתא לא תלינן אא"כ בידוע שהיה שם דוחק וחיכוך במכה, כגון ברואה מחמת תשמיש, שאעפ"י שידוע שעדיין לא יצא דם מהמכה אפשר שע"י כח ודוחק השמש מתמעכת המכה ויוצא ממנה דם, הלכך קרוב הדבר לתלות במכה (רדב"ז ח"א סי' תמ"ד ולכאורה בזה מתורץ קושית הח"צ סי' מ"ו דאף בכתמים הקלים בעינן שיוכל להגלע ולהוציא דם כו' וממה "שאמר ר"ע לתלמידיו כשראה מסתכלין זב"ז שלא אמרו כו' אלא להקל הרי דברואה ממש אין להקל כו' ע"ש, ובנודע ביהודה מהדו"ק סי' מ"א שהאריך) ברואה, אבל בכתמים תלינן דנתחככה ולא אדעתא (סקפ"ג) [סימן קפ"ז ס"ק ג'] ואפי' בשעת הוסת תלינן

במכה שאינה יודעת שדרכה להוציא דם, דכתמים דרבנן וסתם מכה היא מוציאה דם לפעמים (ס"ק כ"ט).

וכ"ז ביודעת בבירור שיש לה מכה גמורה (כמש"ל), אבל בספק אם יש לה מכה גמורה ה"ז כספק אם יש לה מכה כלל ואפי' בכתמים לא תלינן ולא שייך לומר דמסתמא היא מכה גמורה (ס"ק כ"ג וקונטרס אחרון סוף ס"ק ל"ג מהדו"ב). וכן בספק אם יוכלה להגלע ולהוציא דם לא תלינן גם בסתם אלא בידוע שיכולה להגלע ולהוציא דם (קפ"ח סקנ"ג). (ואפי' יכולה להגלע כיון שעלה עליה קרום אין תולין בה אלא כתם ולא דם (קפ"ח ס"ק כ"ב יעו"ש).

וכ"ז הוא כשהמכה במקור או אפי' בבית החיצון ולא נגע בה העד בשעת בדיקה דליכא למימור רגלים לדבר שבא מהמכה מדלא ארגישה ביציאת הדם, שהרי אף אם היה בא מהמכה ע"ש בס"ק ל"ג בס"ס להחמיר ואף את"ל שלא אמרו אשה מרגשת בעצמה אלא ביציאת דם המקור ולא בדם המכה כו', צ"ל דסה"ת כהתוס' כו', ולכאורה נ"מ גם להרמ"א שלא הקיל באין לה וסת אלא ביש לה

וסת שלא בשעת וסתה, ואם נאמר כן אין לחלק משום דהתם שלא בנגיע, דמ"מ איכא רגלים מדלא ארגישה דמהמקור היה מרגשת וממכה אין מרגישים. וצ"ל דלא ס"ל לחלק. אך עיין במהדו"ב דקפ"ג ל"ז ע"ג [הודפס בסוף הסימן שם] שהרגשה שאמרו לא שייך במכה, ומשום הכי כ' הרמב"ם בדם עליה שהיא כמכה לשון שותתים וצ"ע.

שוב מצאתי בכ"ק אדמו"ר שי' שהניח בצ"ע מבהדו"ב הנ"ל ולא הזכיר מ"ש כאן גופה בדרך את"ל דלכאורה הוא סברא וענין אחד, היה לה להרגיש ביציאתו מהמקור כשהמכה במקור או ביציאתו מהמכה שבבית הרחם לכותלי בית הרחם למטה במקום שהכניסה העד דאעפ"י שאין עיניה בין מכתה וא"א להרגיש אם הדם יוצא מהמכה כמ"ש הרשב"א (כנ"ל) היינו להרגיש אם יוצא מהמקור אם ממכה שבמקור אבל סוף סוף מרגשת היא ביציאת דם מגופה בין שיוצא ממכה או ממקורה.

אבל בידוע שיש לה מכה גמורה שיש בה דם נצרר בבית החיצון, אלא

שאין ידוע אם מוציא דם לחוץ ונגעה בעד בבדיקתה בהמכה, יש להקל בזה אף בשלא מחמת תשמיש, ואף באשה שאין לה וסת, ודינו כבדקה עצמה בעד הבדוק (דסימן ק"צ סעיף ל"ד) שסמכין על סברת הרמב"ם (דקפ"ג) דחזקת הדם בהרגשה דכל אשה מרגשת בעצמה ביציאת הדם, הלכך כשלא הרגישה דרגלים לדבר שלא בא מגופה ותלינן כל היכא דאיכא למיתלי במאכולת או ד"א כמו בכתמים, ולא אמרינן דארגשה וקסבורה הרגשת עד, אלא היכא דליכא למתלי בדבר אחר. (ואפ"י כשהכתם שעל העד משוך דלא הצריכו עגול אלא לתלות במאכולת וכה"ג דבמשוך חזקתו מהקינוח, אבל בקינוח העד במקום המכה תלינן אף במשוך מקינוח המכה (עיין ט"ז ק"צ ססו"ק כ"ג ובשו"ע זה שם ס"ק ס"ו), וא"כ ה"ה למכה שאינה יודעת אם מוציאה דם כבכתמים. (ואף בלא שום הוכחה שלא מן החדר בא) שרגלים לדבר מדלא ארגשה שלא בא ממקורה אלא ממכתה שבבית החיצון שנגע בו העד בבדיקה.

אבל דעת הט"ז (כאן ס"ק י') והש"ך (בנקה"כ) דלא מקלינן בתליה

בבדיקת כבכתמים אלא בעברה בשוק של טבחים או שנתעסקה בכתמים בצד שיש דם בעין לתלות בו ודמי למכה המוציאה דם (כבסי' קצ"ו [סעיף י'] לענין ג' ימים ראשונים דספירתה שחלקו הט"ז וש"ך שם על הרמ"א דאף במכתה שידוע שמוציאה דם אין תולין כמו דלא תלינן בעברה בשוק של טבחים ולהרמ"א מכה הידוע עדיף מעברה בשוק של טבחים ע"ש), אבל במכה שאינה יודעת אם מוציאה דם אין תולין בבדיקת עד אף תולין בכתמים דרבנן. (ולמאן דס"ל כשיטת התוס' בסי' קפ"ג דלא אמרינן חזקתו בהרגשה אלא דאימא הרגשה וקסבורה ולדבריהם אף היכא דאיכא למיתלי מידי ספיקא לא נפקי, ובבדקה בעד דסימן ק"ץ [סעיף ל"ד] ע"כ צ"ל דס"ל דוקא משום דעגול דאיכא חזקה דאי מקנוח משוך, אבל משוך אין להקל מצד חזקה, זו דעת הרשב"א שם לטהר אף בארגשה (עיין קונטרס אחרון דאס"ק דסקל"ג [סימן קפ"ז ס"ק ה'] ע"ש ודו"ק). לא הקילו בזה אלא ביש לה וסת שלא בשעת וסתה בצירוף דעת המרדכי דאז גם בלא נגיעה במכה איכא רגלים לדבר מדלא הרגישה לאו מהמקור

הוא ומהמכה אין מרגשת, ומ"מ לא תלינן באינה יודעת אם מוציאה וע"כ כנ"ל).
ועיינן בסימן ק"צ ס"ק ס"ו שאביא משו"ת הט"ז [ס"ק כ"ג] דתולה שלא בשעת וסתה, משמע דס"ל דבעינן שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה, ויש לעיין דלפ"ז צ"ל דס"ל דהוי כמכה שאינה יודעת שמוציאה הדם, ויש לעיין לחלק מהא דסימן ק"צ. וע' בחו"ד [שם ס"ק י"ח] שכ' אפי' בשעת וסתה מטעם זה, ולפמ"ש בקפ"ז להט"ז וש"ך לכאורה יש לומר דגם בכה"ג לא תלינן בו אי הוי כמכה שאינה יודעת, ואם אין ידוע שיש לה מכה כלל דאף בכתמים לא תלינן (כמש"ל) אם יש לה הוכחה שיש לה מכה שכ"ז שבדקת בכל החורים והסדקים אינה מוצאת כתמים כי אם במקום הצדדין והיא מוצאת כתמים אלו לעולם ובשום פעם אינה מוצאתם רק במקום אחד שמן הצד א"כ יש הוכחה דלא מן החדר בא שפתח החדר באמצע פרוזדור וכשירד ממנו לצדדין היה יורד פעם לצד זה ופעם לצד זה, והוכחה שיש לה מכה ותלינן כנ"ל דרגלים לדבר מדלא ארגישה כו', (ומש"ה סמך השו"ע על הוכחה זו דהוכחת המקום שזהו סברא

אבל אם אין מוצאה לעולם במקום אחד
 בצדדין אעפ"י שמוצאה לעולם
 בשעת הכאב ובשום פעם אינה מוצאה
 שלא בשעת הכאב אין זה הוכחה שבא
 ממכה דכאב לא מיקרי מכה והרי כל אשה
 הרואה בשעת וסתה בכאב היא רואה
 שחוששת בפי כריסה וגם שפולי מעיה
 ואף אם הכאב משונה אין כדאי להכריע
 שממכה המה. (ולא דמי להא דסימן קצ"א
 בהג"ה למרגשת כאב בשעה שמטלת מים
 כו' כמשי"ת לקמן) דחיישינן שמא אירע
 לה ראיית נדתה בשעת הכאב דרך מקרה
 ולא מחמת הכאב היא רואה א"נ שהכאב
 גורם לדם המקור שיבוא קודם זמנו ובלתי
 מבשל כראוי (חכם צבי סי' מ"ו), אבל דעת
 הט"ז (קפ"ז [ס"ק י'] וקצ"א [ס"ק ד']) דאם
 לעולם מוציאה בשעת הכאב מוכחא מלתא
 שממנו בא אף שלא במקום אחד אלא פעם
 בצד זה ופעם כו' רק שהוא בענין שדרך הדם
 לבוא ממקום הכאב לכל הצדדין שבבית
 החיצון, כגון שהכאב בבטנה למעלה מאותו
 מקום והוא משונה מכאב שחוששות הנשים
 בוסתן בשפולי כו' (כנ"ל) כגון כואב לה הרבה
 ודומה לה כאלו הולך שם דבר אנה ואנה או
 שמרגשת כאב בכליות והיא מוציאה קרטין

חדשה שחידשו מהרא"י ויש פתחון פה
 לבעל דין לחלוק דאינה סברא גמורה כיון
 ששניהם סתם (ד) במשנה [י"ז]: נמצא
 בפרוזדור חזקתו [מן המקור] ואף שנמצא
 הכל בצד אחד דלמא אתרומיאו כך דרך
 ירידת הדם אשה זו, ומש"ה לא סמכו ע"ז
 מהרא"י אלא שלא בשעת וסת בצירוף
 המרדכי דשיטתם (בהתוא) דליכא רגלים
 מדלא ארגישה כנ"ל, עיין בק' ס' דסקל"ד
 ודו"ק (ס"ק ל"ב ל"ג ועיין בקונטרס
 אחרון).

וכ"ש אם כשמרגש בשעת בדיקה
 כשנוגעת במקום ההוא כואב לה
 קצת ובשאר חורים אינה מרגשת כאב
 כלל והוא שמוצאת לעולם במקום אחד
 שכואב לה והוא בצדדין (כנ"ל) וזהו
 ההוכחה התלויה במקום (שמהרא"י סמך
 ע"ז בצירוף המרדכי והשו"ע משום דרגלים
 מדלא ארגישה נמצא להשו"ע הרגלים
 דלא ארגשה מהני להוכחת המקום שיש
 לה מכה אף שאינה סברא גמורה כ"כ
 ומהני לתליה במכה זו אף דאינה יודעת
 שמוציא דם כנ"ל).

אדומים שדרכה להולד בכליות (ועיין ג"כ [בשו"ע האדמו"ר] סי' קצ"א סס"ק ט"ז) כיון שאינה מוצאה לעולם אלא בשעת הכאב או אחריו מיד (ועיין ק"צ קצ"א סק"ד) מוכחא מלתא שממנו בא הדם או הקרטין ולא דם המקור הוא. (והא דמרגשת כאב בהטלת מי רגלים דקצ"א עיין לקמן) אך הואיל ואין לה מכה מבוררת אלא הוכחה שבא ממכה כיון שבא לעולם בשעת הכאב לא משתריא אלא כשיש לה וסת שלא בשעת וסת (ועיין ג"כ בסי' קצ"א סק"ה עמש"ל).

ולמעשה ראוי לחוש לדעת הח"צ שלא להקל בספק איסור כרת בכל כאב שיש (חוש) [לחוש] בו שמא מחמתו בא דם מהמקור קודם זמנו, אבל כאב שאין לחוש בו לדם המקור שיבא מחמתו ככאב הכליות וכיוצא בהן אין לחוש שמא אין הכאב הוא הגורם לדם לבא רק דלמא אתרמי' דם כי אורחיה ראיית נדתה בשעת הכאב כמו דלא חיישינן להכי ברואה בשעה שעושה צרכיה כיון דבשעת צרכיה אתא דם חזקה עם המים בא ולא כי אורחיה, וה"ה בשעת הכאב דאיכא חזקה זמן זה ואחריו מיד, (דהא דרואה אחר הטלת מי רגלים מיד טמאה הוא כיון דלא נראה כלום עד אחר גמר ההשתנה ליכא

למתלי במי רגלים, אבל בכאב איכא למתלי שפיר שהכאב גורם לה שיבא מיד אלא שלא הספיק הדם לבא עד שפסק הכאב). (קפ"ז ס"ק ל"ד ובקונטרס אחרון [ס"ק י"א] וקצ"א סק"ד).

אבל במוצאה שלא בשעת הכאב ומיד אחריו, אלא לאחר זמן מה, אין לסמוך על הט"ז בזה ולתלות שמתמצית הדם שבשעת הכאב בא ואין להתיר איסור כרת בסברא חיצונית (שם סס"ק הנ"ל), כמכה שאינה יודעת שמוציאה דם, אם לא שנפרש כמש"ל דהיינו בצירוף דעת המרדכי ביש לה וסת שלא בשעת וסתה, לפי"ז לשון הט"ז שם קצר במקום שראוי, דהוה לומר ביש לה וסת ושלא בשעת כו', וצ"ל דס"ל כהוי כידוע שמוציאה דם ומ"מ בשעת וסתה לא, וצ"ע. (אבל כשהכאב הוא בבית החיצון ולפעמים מוציאה בצד זה ולפעמים בצד אחר אף שמוציאה לעולם בשעת הכאב כיון שהוא בענין שאין דרך שיבא הדם מהכאב לכל הצדדין מה יתן ומה יוסיף מה שמוציאה רק בשעת הכאב כיון שמוציאה בצד שאינו כואב ודם הנמצא בפרוזדור אפי' בצדדין חזקתו מהמקור ע"כ אין להקל אלא במוצאה בצד א' כמש"ל שם ע"ש בקונטרס אחרון).

[רישומי קיצור סימן קצ"א]

שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא על שפת הספל ולא בתוכו טהורה אף שהוא בחזקת שלא בא אלא בשעת ששתתה ולא בשעת זינוק וי"ל דלמא הדר למקור ודלמא אתא דם כי אורחיה אחר הטלת מי רגלים, לא חיישינן כיון דבשעת צרכיה אתא דם חזקה עם המים בא ולא כי אורחא ([סימן קצ"א] ס"ק א' וס"ק ד' וקונטרס אחרון דסימן קפ"ז סקל"ה [י"א] וסקי"ב). (להתוס' והרא"ש גם לר"מ, ולהרשב"א דס"ל כר"ש דר"ש חייש ועכ"פ לר' יוסי דהלכתא כוותו לא חייש).

אך בזה דעת מהר"מ במרדכי והג"מ דאף דהלכה כר"י דגם בעומדת טהורה, מ"מ בעינן (באוקימתא דגמ' לר"ש) שעומדת על שפת הספל ונמצא בתוך הספל ולא על שפת הספל, דחיישינן דלמא בתר דתמו מיא לגמרי אתא דם כי אורחא מהמקור (ס"ק א' וס"ק י"א).

ודעת הי"א הראשון שברמ"א (דעת התוס' והרא"ש) דעומדת אפשר לזנק, והא דטהור גם בעומדת, היינו אף דאיכא חדא לריעותא במה שאין רחמה

במוצאה דם במי רגליה יש בזה כמה דעות, הנה מי רגלים אינו מן החדר ומדאת הדם בהדי מי רגלים ואין דרך דם מקור לצאת עם מי רגלים לאו ממקור קאתי (ולהתוס' אליבא דרש"י הא דלא חיישינן דלמא בא דם כדרכו כשאר אשה שרואה בשעה שזינקה אפי' לר"מ שמא בשעת זינוק א"א לדם לבא כדרכו שמחמת הזינוק נפתח המעיין של דם), אלא ממקום מי רגלים בא ומכה יש בה בחלחולת ובכוליא (ואפי' הרגישה כו' ונזדזעה אינה חוששת, שהרגשת מי רגלים הוא).

אלא דהיה אפשר למיחש דלמא הדור מי רגלים למקור ואייתי דם, בזה דעת השו"ע [סימן קצ"א ס"א] דאפי' בעומדת דדחיק לה וא"א לזנק שיצא הדם בקילוח טהורה לגמרי ולא חיישינן דלמא הדור למקור וכ"ש ביושבת ומזנקת שלא לחוש דלמא בתר דתמו מיא והניחה מליזנק ושותתה הדור כו' (כר"י לפירש"י דעומדת א"א לזנק, וכפ"י התוס' בהא דבתר דתמו) וכ' הב"י בשם הרשב"א אפי' יושבת על

נפתח שיוכל מי רגלים לצאת להדיא אלא נעצרין שם, ואיכא למימר הדור למקור, אך בדאיכא חדא לטיבותא דמזנקת (דר"מ מטמא בזה דבעינן תרתי לטיבותא, יושבת ומזנקת), אבל בתרתי לרעותא עומדת ושותתת לא אשכחן לטהר.

ולפי"ז ביושבת לא חיישינן דלמא בתר דתמו מיא ופסק הזינוק ואין יוצאים בגבורה הו"ל כשותתת והדור למקור, דאפי' שותתת מתחלה טהור ביושבת אבל בעומדת שותתת על שפת הספל אם (מקלחת לתוך הספל) ונמצא על שפת הספל, דאין לתלות בקילוח טמאה, (דהוי תרתי לריעותא), וכ"ש שותתת מתחלה ועד סוף אף בתוך הספל.

אבל בעומדת ומקלחת בתוך הספל, דעת הב"ח דאיכא למיחש בתר דתמו מיא וה"ל שותתת הדור ואייתי דם ואין לטהר ביושבת על שפת הספל ונמצא תוך כו' (באוקימנא דגמ' לר"מ ביושבת כן לרבי יוסי בעומדת). אבל משמעות הרמ"א בזה דטהורה, (כיון דהא בעומדת ושותתת מחמירין הוא רק משום דלא אשכחן דמטהר רבי יוסי רק במה דפליג

אר"מ), הלכך מידי ספיקא לא נפקא, אלא בודאי שותתת ולא בדאיכא למיחש כן.

ודעת הי"א השני (דעת ר"ח) דלכו"ע טמאה משום כתם, ומחלוקת רבי יוסי אר"מ רק טהורה משום נדה, ואין לטהר לגמרי אלא ביושבת ומזנקת ולא בשותתת ולא בעומדת. ודעת הש"ך [ס"ק ח'] דדוקא ביושבת על שפת ונמצא בתוך כלי. ודעת הרמ"א כיון דהוא רק משום (כתב) [כתם] לא חיישינן דלמא בתר דתמו כו', ואין להחמיר אלא בעומדת או יושבת ושותתת בודאי דהיינו בנמצא על שפת הספל (כנ"ל) סי' קצ"א **והכי נהוג**.

ואם מוצאה דם בבדיקת אחר הטלת מי רגלים, אם לא מצאה דם במי רגלים,

ודאי טמאה לכו"ע מדאורייתא דדם המקור הוא ולא ממני רגלים כיון דלא אתא עם מי רגלים, ולא נראה כלום עד אחר גמור ההשתנה. (ס"ק י' י"ב וסוס"ק ד'). (והכא לא מהני בדיקה דהכנסת מוך נקי דלקמן כמשית"ל דלא מהני רק אלא דלא אמרינן הדור מי רגלים ואתיידא כו' שא"כ לא היה המוך נקי אלא מלוכלך במי רגלים דהדור וגם בדם דאייתי שמעורב בהמי רגלים

כלום כו' כדלעיל, אבל כשנמצא גם תוך מי רגלים דאיכא גם דם שעל העד בתמצית מי רגלים ושיוריהם שבכותלי בית הרחם תלינן, ואעפ"י שלהי"א הג' אין לטהר אפי' ביושבת אלא היכא דליכא למיחש דלמא בתר דתמו כו' הדור כו' הכא תלינן בתמצית מי רגלים שירדו בגבורה ולא היה שותתת כלל. ורמ"א לשיטתו דלעיל דאין להחמיר לדעה זו רק בודאי שותתת (ס"ק י"ב) ויש להחמיר.

אם היתה רגילה לראות בבדיקת העד אחר הטלת מי רגלים שזה בא מהמקור ממילא נעקר בג"פ בדיקה ומצאה טהורה כדין כל וסת קבועה. אבל קבעה לראות תוך מי רגלים אע"ג דאמרינן הדור (בכל גווני דלעיל לכאז"א לשיטתו) ע"י אונס הוא, ונעקר בפעם אחת כוסת ע"י אונס (ס"ק י"ג).

ואם אינה מוציאה דם רק קרטין יבישים, ואין שום דם עמהם כלל כמו חול וחצץ אדום, אם לא מצאה רק בבדיקת עד שאחר הטלת ולא בתוך המים, דינו כדם, דע"כ מהמקור, כיון דלא נראה כלום במי רגלים, וכמש"ל. אך אם מוצאת בהבדיקה

דהדור כו') אבל הכא אף שלא נמצא כלום על המוך אפשר דדם אתא כי אורחיה מהמקור וירד על כותלי בית הרחם ולא ניקלט במוך כלל אלא יצא ובא לו על צדדי המוך. אבל בדיקת שפופרת היינו במוך שבראש המכחול שבתוך השפופרת שמגיע עד מקום שהשמש דש שהוא תוך הפרוזדור כן מהני אף הכא. (ס"ק י' ע"ש הטעם ועיין בתשובה שבראש הספר) א.

אבל אם מצאה דם תוך מי רגלים וגם על העד שבדקה עצמה בו, י"א דטמאה (מהר"מ במרדכי דלעיל) דלא התירו רק דם שנמצא תוך מי רגלים שבתוך הספל ולא על שפת דחיישינן דלמא בתר דתמו לגמרי כו', כ"ש הכא בתר דתמו מיא לגמרי דתלינן לחומרא דלמא אתא דם כי אורחא בתר דתמו לגמרי ולא משיורי מי רגלים שבכותלי בית הרחם הוא. (ס"ק י"א).

וי"א דטהורה, דתלינן שנמצא מתמצית מי רגלים. דלא חיישינן דלמא בתר דתמו מיא אתא דם כי אורחא מדלא חזאי קודם עשיית צרכיה או אח"כ (כדלעיל) אלא דכשלא נמצא בתוך מי רגלים ע"כ מהמקור כנ"ל מדלא נראה

שאח"כ וגם בתוך המים ובשעת וסתה או לפעמים אחרים רואה דם ממש כשאר נשים ואינה מוצאתן רק אחר הטלת מי רגלים בהעד שבדקת ובתוך מי רגלים. אפי' להי"א הא' דלעיל דלא תלינן בדם שעל העד בתמצית מי רגלים אלא חיישינן לדם המקור שבא כי אורחיה בתר דתמו כו', הכא בקרטין ליכא למיתלי במקור כיון שבשעת וסתה ושאר פעמים אינה מוצאת רק אחר הטלת מי רגלים תלינן במי רגלים לפי שהם מתמצין ויורדין מהכליות וקרטין אלו דרכן להולד בכליות, שלעולם תולין במצוי בין להקל בין להחמיר (ובקרטין דקין מאד אף שלא מצאה בתוך מי רגלים שאינן נראין במים י"ל שתלינן שהיו מי רגלים ולא נראו לי"א השני, מאחר שאין מוצאה אלא אחר מי רגלים (ויש לתלות, משא"כ) במציאת קרטין על העד שלא בשעת הטלת מי רגלים שאין תולין בכליות להתיר בלא שריית פושרין כו' (אא"כ מרגשת כאב בכליות ובשעת כו' כמש"ל) ואם בדקה הקרטין ונימוחו, צ"ע, די"ל שתלוי בהא דסוף סימן קפ"ח.

אשה שרגילה לראות דם במי רגלים ומרגשת כאב בשעת הטלת מי

רגלים כגון החולי שקורין (הארין ווינד) בכל ענין שהיא רואה בין עומדת ושותתת לשיטת התוס' ורא"ש דאיכא תרתי לריעותא דלא אשכחן דטהור, ובעומדת או יושבת ושותתת ונמצא על שפת הספל לדעת הר"ח ורמ"א בי"א השני עמש"ל. ולדעת מהר"מ אפי' ביושבת ומזנקת כל שלא נמצא בתוך הספל דברואה בלא כאב טמאה טומאת כתם או ספק טומאת נדה. ואפי' אם מוצאה אחר הטלת מי רגלים (מיד) כשמקנחת עצמה ובמי רגלים לא נמצא כלום דבכה"ג ברואה בלא כאב לכו"ע טמאה מדאורייתא כנ"ל, יש להתיר ברואה במי רגלים, דהא איכא ידיים מוכיחות שיש לה מכה המכאיב אותה בהטלת מי רגליה וממנו הדם יוצא ע"כ לא דמי לנמצא דם במקרה בלא כאב, דהגם שאין מי רגלים מן החדר ואמרינן דדם זה ממכה הוא ומכה יש בה בחלחולית או בכוליא כנ"ל, מ"מ חיישינן דלמא הדור מי רגלים למקור ואייתי דם כנ"ל בכל גווני דלעיל, וכיון דודאי ממקום מי רגלים למה לנו לתלות לחומרא ולומר שמא בא ג"כ ממקור דלמא הדור מי רגלים ואייתי דם גם מהמקור, הוי כעין ספק ודאי ואין

בשעתו או אחריו מיד כדלעיל (עמש"ל), ולפי דברי החכם צבי דלעיל, בכל כאב חיישינן נמי שמא אירע לה ראיית נדתה בשעת הכאב דרך מקרה ולא מחמת הכאב היא רואה. והכא במרגשת כאב בהטלת מי רגלים שאני, שהדם בא אחר מי רגלים לעולם ואין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים כדפירש"י (ולכאורה י"ל כוונתו על דרך מ"ש התוס' אליבא דרש"י שמחמת הזינוק נסתם המעיין של דם ויש לעיין ואכמ"ל). (ס"ק ד' וקפ"ז ס"ק ל"ד).

אך יש מחמירין אפי' ברואה במי רגלים שלא להתיר רק באשה שיש לה וסת אפי' אינה קבוע אלא זמן קבוע שרגילה להמתין מסוף ראייה עד תחילת ראייה לכול הפחות כך וכך ימים ובתוך ימים אלו אינה רואה לעולם ואח"כ אין לה וסת קבוע, יש להתירה בתוך ימים אלו ולא אח"כ, כי שמא יארע לה וסתה פעם אחת אחר הטלת מי רגלים מיד, מאחר שאינו קבוע לה ויהיה דם נדה מעורב בדם המכה ונמצאת מטהר נדה גמורה. ואף דאשה שמרגשת שדם יוצא ממכתה טהורה אף בשעת וסתה ולא חיישינן שמא דם נדה מעורב בו (כדלעיל קפ"ז) (וצ"ל דכה"ג הוי כמרגשת שהדם

ספק מוציא מידי ודאי. (ואפי' ר"מ אפשר דמודה לרבי יוסי בכה"ג). (וצ"ל דמודה ואפי' טומאת כתמים ליכא). (ס"ק ו').

ובמוצאה אחר הטלת מי רגלים מיד כשמקנחת, מאחר דמרגשת כאב ואין לומר בו שהכאב גורם לדם המקור שיבא כיון שהכאב בהטלת מי רגלים וידוע שאין מי רגלים מהמקור כו', הלכך ע"כ דם מכה הוא כיון שרואה לעולם בשעת הכאב או אחריו מיד. ולא חיישינן דלמא אתרמי דאתי דם כי אורחיה בשעת הכאב כמש"ל, דכיון דבשעה זו אתא דם ולא חזאי קודם או אח"כ, חזקה דעם המים בא עתה ומהכאב ומכה שהרגשה ולא כי אורחיה.

וחזקה זו איתא גם ברואה אחרי הכאב מיד, דהא דרואה אחר הטלת מי רגלים מיד טמאה היינו כיון שלא נראה כלום עד אחר גמר ההשתנה ליכא למתלי במי רגלים, אבל בכאב איכא למיתלי שפיר שהכאב גורם לה שיבא מיד אלא שלא הספיק הדם לבא עד שפסק הכאב. **וכן הוא בכל כאב** שאין לחוש בו שיבא דם המקור מחמתו והיא רואה לעולם

יוצא ממכתה ועמש"ל בענין בדיקה כה"ג), מ"מ בזו שאין לה מכה מבוררת אלא ידיים מוכיחות שודאי דם מכה הוא יש להחמיר (ס"ק ה') להצריכה בדיקה, דאף שיש ידיים מוכיחות שהדם בא ממזי רגלים מ"מ חיישינן דלמא הדור מי רגלים כו', דהיינו קודם שתשתין תבדוק עצמה היטיב בחורין וסדקין ואם לא תמצא דם תכניס מוך נקי על המקור בפנים בעומק כל מה שתוכל למעלה מנקב שיוצאים ממנו מי רגלים כל שהוא למטה סמוך ליציאתם (לחוש) [לחוץ] (והנקב שממנו יוצא דם נדות הוא למעלה בעומק הרבה), ותשתין ותקנח עצמה יפה ממזי רגלים ומדם היוצא עמהם כדי שלא יתלכלך המוך בדם בעברו שמה כשתוציאנו, ותוציא המוך, אם נקיה היא הוכחה גדולה דאין הדם מהמקור (דה"ל למצוא על המוך). וכן יכולה לבדוק במוך שבראש המכחול שבתוך השפופרת שתכניס למעלה מהנקב דמי רגלים כנ"ל

בשעה שמטלת מים ואז א"צ לקנח עצמה לא בתחילה ולא בסוף, שהרי השפופרת מפסקת בין המוך לדם שבצדדין (כבסימן קפ"ז ס"ק ט') והכי נהוג. ואם בדקה עצמה ג"פ בכה"ג ומצאה המוך נקי מותרת אח"כ בלא בדיקה.

(ועיין בס"ק ה' בהמסומנים די"ל כוונת מהרי"ל ורמ"א דלא להתיר בלא בדיקה אח"כ אלא באשה שיש לה וסתה ובדיקה זו מהני דלא אמרינן דהדור מי רגלים ממטה למעלה למקור ואייתי דם שא"כ לא היה המוך נקי אלא במי רגלים דהדור וגם בדם דאייתי שהוא מעורב במי רגלים דהדור (ס"ק ו' וס"ק י'), ולכאורה זהו כוונתו בסוף ס"ק ה' דלא קשה מידי קושיית הש"ך דהבדיקה היא רק בשביל דלא נימא מי רגלים הדור. והא דבעינן שלא בשעת וסת שמא יארע וסת ויהיה מעורב כו כנ"ל).

ב"ה רישומי לקוטי קיצורי דברים משו"ע אדמו"ר הל' נדה [סימן קפ"ג]

(מהפנים ומקונטרס אחרון)

והו"ל ספק שקול (תוס' י"ז ע"ב) (סי' קפ"ג סק"א).

להרמב"ם וסיעתו (רש"י ועיין ק"א קפ"ו סק"ג"ז וסי' קפ"ז ס"ק כ"ג בפנים ד"ע"ב ובקונטרס אחרון שם ססי"ג [ס"ק א'] (ושם י"א) דמ"א ע"ג ובאס"ק דסקל"ג (וט"ס ל') דמ"ה ע"ג) חזקת הדם שבא בהרגשה, וכל דם שנמצא על העד שהכנסתו בפנים ובדקה עצמה בו ה"ז בחזקת שבא בהרגשה וכסבורה הרגשת שצערותה בדיקת העד והיא טועה לתלות בזה הרגשתה, אבל באמת הוא הרגשת הדם כו' שכל אשה מרגשת בעצמה ביציאת הדם מגופה.

וכן ברואה מחמת תשמיש, אעפ"י שלא הרגישה, אמרינן כסבורה הרגשת שמש הוא והיכא דאיכא למתלי דמעלמא אתי הדם על העד ולא מגופה תלינן דרגלים לדבר דאם מגופה היתה מרגשת מממש, ולא אמרינן דארגשה וכסבורה

דם הנמצא בפרוזדור חוץ לנקב הלול שמן העליה ולפנים מפתח הפרוזדור כלפי אחורה בקרקע הפרוזדור, ויש לומר דה"ה נמי בנמצא כותלי בית הרחם למטה הרי טומאתו בספק שמא מן החדר בא או מן העליה שתת דרך הנקב, זהו להרמב"ם, ולרש"י ודאי טמאה היא (לפי פירשו בסוגיא [נדה י"ז: ד"ה ספיקו טמא] ובב"ב כ"ד ע"א) כיון שהוא דרך יציאת דמי המקור תלינן במקום שרוב דמים מצוים בו כי אם בנמצא להלאה מפתח הפרוזדור לצד פנים איכא לאחזוקי בדם עליה, דאי מחדר אתי לא כו' והוה נפיק ליה ונחית דרך יציאת פתח הפרוזדור אז ספיקו טמאה דלמא שתתה כו'.

והא דמספק טמא (לכאו"א כדאית ליה) ולא אמרינן העמד אשה על חזקתה, היינו משום דדמי עליה מועטים ולא שכיחי כ"כ ודמי החדר הם רוב ומצוי, אלא דדמי העליה מקרבים טפי לפרוזדור ומהני קורבא בצירוף החזקה למהוי פלגא ופלגא

כו' אלא היכא דליכא למתלי הדם במידי אחרני. (קפ"ז ס"ק ג' וסימן ק"צ סעיף ל"ד ס"ק ס"ה ס"ו בדעת הב"י, ובקונטרס אחרון דסי' קפ"ז דאס"ק דס"ק ל"ג ד"ה והלכו לשיטתם דמ"ה ב' ג' [ס"ק י'] ע"ש) וכן הוא דעת השו"ע (שם וסי' קפ"ז בפנים ס"ק כ"ג ד"י סע"א וס"ק ל"ג ע"ש).

אבל דעת התוספות וסיעתו דלא אמרינן חזקתו בהרגשה אלא דאמר הרגישה וקסבורה הרגשת עד ושמש הוא והו"ל ספיקא דאורייתא ואף דאיכא מידי למיתלי מידי ספיקא לא נפקי, וכן פסק מהרא"י (סי' קפ"ג שם). והא דמן הלול ולפנים ודאי טמא מיירי כשהרגישה ביציאת הדם אלא שאינה יודעת אם מן המקור או מן העליה. והרמב"ם אפשר לומר דסבירא ליה אם הרגישה ביציאתו היתה מרגשת אם מהמקור או עליה, והתוס' ס"ל כמו שכתב הרשב"א גבי מכה שבמקור שא"א לה להרגיש אם מהמקור או מהמכה וה"ה הכא נמי אפשר דאינה מרגשת. קונטרס אחרון שם דל"ו ע"ג [סימן קפ"ג ס"ק ב']. א"נ ס"ל להרמב"ם כו', ועיין קונטרס אחרון דסימן קפ"ז ססקי"ג (ט"ס י"א) והתוס' ס"ל דאף כו' ורמב"ם לא ס"ל כו'.

ולרש"י ס"ל בשני דברים אלו לחומרא, בנמצא בכותלי בית הרחם שהוא ודאי טמא ולא מספקין בעליה, וגם בדדיקת עד חזקתו בהרגשה כנ"ל (קפ"ז ס"ק כ"ג י' ע"ב).

ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום דיש מי שאומר שהיא טמאה דהרגשה סברא דאורייתא היכא דליכא למתלי במידי אחרני וודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנח או נימוק, (ק"צ סעיף א') אבל כשמצאה לחלוחית דמראות טהורות לבן או ירוק על העד אמרינן דהאי טיפת לבן או ירוק שהם נמי מהמקור קאתו הוא דארגישה (ריש סימן קפ"ח) דתלינן בהם, וכן במצאה דם במי רגליה דריש סימן קצ"א דטהורה אפי' בהרגישה גופה ונזדעזעה, אינה חוששת, שהרגשת מי רגלים הוא. וכן אם בדקה עצמה אחר תשמיש במופלג ולא סמוך (עיין ריש סימן קפ"ז), אע"ג די"ל שראתה בשעת תשמיש, ואפי' הרגישה בשעת תשמיש שראתה תולין להקל לומר שטועה היא בהרגשתה שהרגשת שמש היתה ונדמה לה כאלו מרגשת בפתיחת המקור להוציא

דם. ולפי שאשה בחזקת טהורה עומדת ואין מוציאים אותה מחזקתה אלא כשהדם לפניך ולא בהרגשה שאפשר לטעות בה. (קפ"ז ס"ק (י"א) [י] ק"צ סק"ב הנ"ל).

ודוקא לענין לאחר זמן דמהני חזקה שלא לטמאה למפרע דליכא רובא דעדיף מחזקה כנגדה, אבל לענין לטהרה לגמרי בנמצא על שלו או על שלה אותיום בקינוח כו', אע"ג דלהרמב"ם כל הפרוזדור חוץ מן הלול ספק טומאה הוא וכ"ש בקינוח מבחוץ, ועוד דברואה מחמת תשמיש הספק מן הצדדין הוא ספק שקול (כמו שנתבאר לעיל), מ"מ היכא דארגשה ממש לא אמרינן הרגשת שמש הוא לקולא, כיון דליכא חזקה דמסייעא, דהא רובא עדיף מחזקה ורוב דמים מן המקור.

ולא אמרינן דהוה ספק שקול אלא בדלא ארגישה ממש דאף שחזקתו בהרגשה לפ"ד הרמב"ם להכי מהני חזקה ומיעוטא למהוי פלגא ופלגא, אבל בדארגישה ממש לא אמרינן אימא הרגשת שמש, אלא בדאיכא חזקה לחודה בלא רובא כנגדה.

(ע"ש) דמשמע גם לענין ספק דמן הצדדין דמחמת תשמיש למיתלי בדוחק

האבר בצדדין כמ"ש הרמב"ם והרמב"ן דמלתא דשכיחא ומסתבר טפי מלתלות במקור שאינו דוחק בה ומהני כמו קורבא דמוכח דעליה למהוי עם החזקה פלגא ופלגא אפי' במן הלול ולפנים או בכותלי בית הרחם לדעת רש"י וסיעתו, והוי ספק שקול מ"מ, בארגשה ממש לא אמרינן הכי לומר אימא הרגשת שמש הוא. (ק"א קפ"ז ס"ק י"ג ע"ש מ"א ב' ג'). דבכה"ג איירי מתני' דנמצא על שלו כו' על שלה כו' דארגשה ממש כדאוקימנא ריש פ"ח [נדה נ"ז:] ואף למסקנא קיימא הכי. (ולכאורה היה אפשר לפרש להרמב"ם בהרגישה ממש שהרגישה שבא מן החדר על פי מה שנתבאר לעיל דלהרמב"ם תוכל לידע, ועפמ"ש בנ"ב דמהד"ב דקפ"ג דל"ט ע"ב דרישא מיירי כו'), ומ"מ לאחר כו' פטורין מן הקרבן חטאת ואשם כנ"ל, ע"ש בפנים ס"ק י' הנ"ל.

וכן במצאה במי רגלים דריש סימן קצ"א כנ"ל (שם בקונטרס אחרון דקפ"ז דלקמן ובסוף המה"ב דקפ"ז) אבל בבדקה בעד הבדוק והניחתו תחת הכר כו' דסימן ק"צ סעיף ל"ד דבעגול ואין בו כגריס ועוד טהורה דוקא בלא הרגישה, אבל בהרגישה

אין לסמוך על החזקה אם היה דם קינוח, משוך היה, כיון דבמסקנא א"צ לאוקימתא דארגישה מנ"ל להקל כו' ע"ש באס"ק בקונטרס אחרון קפ"ז דסקל"ג [ס"ק י'] ד"ה והלכו לשיטתם כו'.

אך עיין במהדורא בתרא דל"ט א' דלמסקנא מתני' כפשטא כו' שלא הרגישה כו' ובאותיות רגלים לדבר שהשמש הוציא דם (כסברת התוס' רפ"ט אפי' לקולא גבי מי רגלים עיין ריש סימן קצ"א וק"א קפ"ז דסקי"ג דמ"א ב') בתשמישו ומשמושו בפרוזדור סמוך למקור ולא תלינן בדוחק הצדדים אלא כשבדקה בשפופרת והגיע המוך מהמכחול בצוואר הרחם ולא הוציאו דם במשמושם ונגיעותם שם. ואך גם בזאת אמרינן דהשתא הוא דנתרפאה כו' ומש"ה טמאה ודאי אפי' בקינוח מאחר דבלא"ה נמי הוי ספק דאורייתא דאימר ארגשה.

והנה בסי' קפ"ז ס"ק י"ג כ' עפמ"ש הרמב"ם והרמב"ן דתלינן שראתה בשעת תשמיש ע"י דוחק האבר בצדדין בכח מלתלות במקור ע"ש הטעם, ובקונטרס אחרון שם דמלתא דשכיחא ומסתבר טפי כו' ע"ש [ס"ק א'], גם שלא

נימא שמא פרסה נדה תחתיו ולא מחמת תשמיש מ"מ כיון שראתה בשעת תשמיש איכא סברא מעליא למתלי בתשמיש, דאף רש"י [נדה] ריש פרק ט' י"ל דמודה כה"ג להתוס' כו' ע"ש דהוי ספק שקול, וע"ש בפנים ס"ק כ"ד, ולא כהרא"ש. וכן י"ל דס"ל לסה"ת דאמרינן מכה יש לה בצדדין כו'. והרמ"א לא ס"ל כן מדחשיב ומכה שבמקור לס"ס וכמו שכתב שם ובקונטרס אחרון הנ"ל בהג"ה הנ"ל ד"ה ועוד דרוב כו'.

והנה לפי מה שכתב שם בקונטרס אחרון ע"י החזקה ולמתלי בדוחק הצדדין דשכיח מהני כקורבא דעליה דלהוי ספק שקול ועל כן כשיש עוד רגלים שלא בא מן המקור מדלא נמצא על המוך שוב אינו ספק שקול, או דהוי (ע"י הרגלים לדבר) ספק שקול בלא צירוף החזקה ומוקמינן לה אחזקתה יעו"ש. ולפי"ז כשהקשה שם מנמצא על שלו כו', וכ' בלאו הכי נמי קשה להרמב"ם, אלא ודאי מתני' מיירי דארגשה ממש כו' (עיין במה שכתבנו לעיל) משמע דבכה"ג אף בדיקת שפופרת לא מהני (וכן משמע בספר שארית יהודא מאחיו של אדמו"ר ז"ל ביו"ד בסי' י' שהביאו וז"ל

ועיין בדברי הרב דהא דנמצא על שלו מיירי בהרגישה ממש ולהכי לא הוה ספק שמא מן הצדדין לא מהני בדיקת שפופרת כו' ומדהרגישה אמרינן מן המקור הוא דלא אמרינן דהוי ספק שקול.

ובזה היה אפשר לומר דמתורץ מה שהקשה בסוף המהד"ב דקפ"ג אמאי אותיום שורפים קדשים לעולם אם אח"כ תבדוק בשפופרת כו' וגם אמאי שורפין ומביאים חולין לעזרה ואין בודקין בשפופרת כו', ולהנ"ל י"ל כיון דמתני' איירי בארגשה ממש כמו שכתב שם בקונטרס אחרון הנ"ל שוב לא מהני בדיקת השפופרת כו'.

וכן לפי מה שכתב שם במהד"ב דמחמת קושיות הנ"ל יצא לו להרמב"ם דבדיקת השפופרת הוא רק דאמרינן דהשתא הוא דנתרפאה, (אך עיין בקונטרס אחרון דקפ"ז ס"ק י"ג מ' ע"ג [ס"ק א'] כשלא נמצא דם כלל בידוע שנתרפאה וכשלא נמצא על המוך כו' אלא על הצדדים בידוע שהוא מן הצדדים כו' יעו"ש ואכמ"ל). וכ' אחרי זה ולא ס"ל כאוקימתא לעולם דארגישה כו' דס"ל דבמסקנא כו' וכדאיתא כו' דנמצא

כו', ע"ש, משמע לכאורה דאי הוי ס"ל דאיירי בארגישה ממש לא קשה קושיות הנ"ל.

וע"ש שיטתו מדטהרינן כו' מה שתראה לעולם ע"י בדיקת שפופרת פעם אחת מכלל דמלתא דשכיחא לראות לעולם מן הצדדין ועכצ"ל שאין דמי המקור מרובין מדמי הצדדין, דאל"כ רובא עדיף מחזקת טהרה דאשה, אלא שכ"ז שלא בדקה בשפופרת לא תלינן בצדדין ברואה מחמת תשמיש משום כיון דראתה מחמת תשמיש רגלים לדבר שהשמש הוציא הדם בתשמישו ומשמושו בפרוזדור סמוך למקור ולא תלינן בדוחק כו' אלא כשבדקה כו' (העתקי' לעיל), (וע"ש בהג"ה בנ"ב ל"ח ע"ב [סימן קפ"ג מהדו"ב הג"ה ס"ק ב'] רק באותיום אתי שפיר האי טעמא למסקנא, דמש"ה לא בעינן דארגישה כיון דאמרינן דארגשה ולא דאדעתא בכל רואה דעלמא, א"כ באותיום מוכחא שהאבר הוציא מהמקור שרוב דם מהמקור וגם דרך התשמיש להביא דם ע"י חמום כמ"ש במ"ה כו' ע"ש) ואם נאמר כן יוצא לנו דין חדש דעכ"פ בהרגישה ממש

לא מהני בדיקת שפופרת אף בלא נמצא
על המוך אלא בצדדין לטהרה.

ועיין סימן קפ"ז ס"ק ב' דלהרז"ה רואה
מחמת תשמיש שאמרו היא ראיית
הרגשה שהרגישה בדם, ולא ראיית בדיקה,
והלכך ראייה קמייטא ממניינא ולא אמרינן
שקודם תשמיש היה בה הדם ולא מחמת
תשמיש ראתה, ע"ש, משמע דמשום
שראתה והרגישה סמוך לתשמיש בדם
אמרינן דמחמת תשמיש הוא ולא קודם,
ומ"מ מהני בדיקת שפופרת לטהרה,
(אם לא שנחלק בין ראייה והרגשה הנ"ל
להרגשה ממש). וכן ממה שכתב שם בס"ק
י' בראתה מופלג אחר התשמיש דאפי'
הרגישה תולין להקל שהרגשת שמש
היתה כו', משמע קצת דבכה"ג בראתה
סמוך לתשמיש דאסורה ומ"מ אפי' בכה"ג
מהני בדיקת שפופרת לטהרה.

ועיין בס"ק כ"ג ד"י סע"ב שכ' ואף דהתם
מיירי ברואה מחמת תשמיש דוקא
כו' היינו ברואה ממש, אבל במוצאה
בבדיקת העד יש להקל, כיון דלהתוס' הוא
ספק הרגשה כו' ובשעת כו' שיש להקל
אף ברואה ממש בהרגשה אלא שאינה

מרגשת אם הוא מהמקור או מן הצדדין
כו', וכ"ז ברואה שלא מחמת תשמיש, אבל
ברואה מחמת תשמיש כו' ואם אינו ידוע
שהוא מן המקור אפי' ברואה בהרגשה
אלא שאינה מרגשת אם הוא מן המקור
או מן הצדדין כו' יעו"ש משמע דדין רואה
מחמת תשמיש ודמהני בדיקה דשפופרת
אף בראייה והרגשה ממש.

והנה בסימן קפ"ג [ס"ק ב'] שם כ' לפי
דברי התוס' מן הלול ולפנים מיירי
כשהרגישה ביציאת הדם ואינה יודעת אם
מן המקור או מן העליה, ולדעת הרמב"ם
כו' שם בקונטרס אחרון ל"ו ע"ג, א"נ
דס"ל כו' אם הרגישה ביציאת הדם היתה
מרגשת אם מהמקור או עליה, והתוס'
ס"ל כמ"ש הרשב"א גבי מכה שבמקור
שא"א לה להרגיש אם כו' וה"ה הנ"ל כו'
ע"ש, וכ"כ בקונטרס אחרון דקפ"ז [ס"ק
כ"ג וס"ק ל"ג] להתוס' להרמב"ם כנ"ל,
א"כ י"ל דמ"ש דלהרמב"ם איירי הא
דנמצא על שלו ושלה בהרגישה, היינו
בהרגישה ממש שמן החדר הוא (ועיין
בהג"ה דנ"ב דמה"ב ל"ט ע"ב [סימן קפ"ג
מהדו"ב הג"ה סוס"ק ב'] דרישא מיירי
בהרגישה שבא מן החדר כו' יעו"ש), וכה"ג

לא מהני בדיקת שפופרת, ומה דמשמע ממ"ש בכמה מקומות דאפי' בהרגישה היינו כמ"ש שאינה מרגשת אם מהמקור או צדדין, ונ"ל דרך בזה מחולקים הרמב"ם והתוס' לפי הנ"ל, היינו דהרמב"ם ס"ל, דמהסתם כשהרגישה מרגשת נמי אם מהמקור, וכה"ג איירי הא דנמצא על שלו כו', אבל הא דרואה מחמת תשמיש מיירי כשלא הרגישה, ואמרינן חזקתו בהרגשה וקסבורה הרגשת שמש הוא כמש"ש בסי' קפ"ג, או אפי' כשהרגישה אך היו באופן דלא ידעה אם מהמקור או צדדין. ולהתוס' הא דעל שלו כו' ע"כ לא איירי (דומיא דהא דמן הלול ולפנים) בהרגישה, ואינה יודעת אם מהמקור וכו', דא"כ אמאי מביא קרבן ואף דהוי טומאה ודאי במן הלול ולפנים והלכו בו אחר הרוב, מ"מ הא איכא ספק דצדדין דמדוחק האבר דשעת תשמיש דהוי ספק שקול לפמ"ש בפנים ובקונטרס אחרון דקפ"ז [ס"ק כ"ד], וכן לפמ"ש במה"ב דל"ט [ד"ה ומיהו היינו דוקא] דאין דמי המקור מרובין מדמי הצדדין כו', וע"כ צ"ל דארגשה ממש ובאופן דידעה שהוא מהחדר אע"ג דמהסתם אין יודעת כנ"ל. אבל הא דרואה מחמת תשמיש דמהני

בדיקה שפופרת איירי בסתמא דלא ידעה בהרגשה שהיא מהמקור או מצדדין כו' ויש לעיין בכ"ז.

אך הנה במה"ב דל"ז ע"ג [סוף סימן קפ"ג] כ' דראיה והרגשה היינו עין השכל והמחשבה והדעת שמרגיש ויודע בשינוי הגוף כהרגשת מי רגלים ושכבת זרע שנעקרו ממקומן, וכן הוא הרגשת דם נדה שנעקר ממקומו שבד"ז שינוי בתולדות הגוף במי רגלים וש"ז שעכשיו נולדו ונגמרו בהרגשה זו ובדם נדה כשהטבע דוחהו לחוץ מרגשת שינוי בתולדות גופה בעקירת הדם ויציאתו ממקומו כעקירת כו', משא"כ בדם עליה שהוא כדם מכה לשון שותתת שאין שינוי בתולדות הגוף בזה ששותתת מפנים לחוץ כו' וכל שאינה מרגשת מסתמא אינו דם נדה הבא מן המקור אלא דם העליה או מהצדדין שם כותלי בית הרחם אם נמצא שם הדם כו' יעו"ש דבריו בזה בבדיקת השפופרת, אם נמצא בצדדים הנה כשכבר הוחזקה באצבעות וכחות לא נשאר רק ספק מקור או צדדין, ומה דנתברר ע"י השפופרת (או תשמיש פעם אחת עיין קפ"ז) כיון דאין כל האצבעות שוות (ואין לומר כיון דכבר

הוחזקה בכל אצבעות מהני הבדיקה איזו אצבע שיהיה וכ"כ הנו"ב, זה אינו כמ"ש החו"ד מנגח שור חמור גמל אף דהוחזק לכל המינים אין נעקר ע"י מין אחר), בזה שפיר י"ל דאין לחלק בין אצבע לאצבע רק באם או לא תראה, אבל בראיית גופה כיון שרואה בשניהם אין לחלק בין מקור לצדדים.

ועיין קונטרס אחרון מאדמו"ר מ' ע"ג ומ"א [סימן קפ"ז ס"ק א'] כיון דחזינן דאתא דם מצדדין מהיכיתית ליחוש שמא בא גם מהמקור ה"ל ספק וודאי כו', ועוד דאשה בחזקת טהורה והכא דם צדדים לפניך, אלא שבאת לחוש לאצבעות וכחות לומר שמא תראה מהמקור ואין להוציא אשה מחזקתה בשביל חששא כו' עכ"ל, ע"ש. לפי תי' הועוד הטעם משום חזקת טהורה רק דאתרעי במה שרואה הרי דם צדדין לפניך במה לתלות הריעותא ולחוש לאצבעות וכחות גדולות שמא תראה ע"י מהמקור אין לחוש לאסור מספיקא כו', וכשנמצא על המוך לפי טעם א' הוא בירור דכל הראיות ממקור כיון שרואה ודם מקור לפניו ודאי אמרינן בכל הראיות כראיה זאת דמהמקור, ולפי טעם הועוד הכא

דלחומרא לטמא ודאי היה אפשר לחלק, אך לבעלה בלא"ה כיון דהוחזקה לכל ולא נשאר רק ספק מן הצדדין או ממקור וכיון שלא נתברר ע"י הבדיקה לטהר עכ"פ נשארה באיסורה מספק וק"ל.

ועיין בקונטרס אחרון מ"א ע"ב [שם] דאי בעי' נמצא על צדדין דוקא, גם תירץ הב"י ע"ז אינו כלום, כיון שתלוי דוקא בצדדי השפופרת ולא משום דרוב נשים כו' וקושייתו אינו כלום כנ"ל כיון דחזינן דאתי מצדדין כו'. וגם לא קשה איך נעקר בפ"א דזה לא הוי עקירה רק דנתברר דמה שראתה ותראה מהצדדים.

ובלא נמצא כלל עיין בקונטרס אחרון שם ובפנים ב' אופנים יע"ש לדעת האמונת שמואל והגהות ש"ד כו', הא דקאמר בידוע שמן הצדדים בא קאי גם אלא נמצא כלל דאמרינן דמה שראתה מהצדדים וטהורה וא"צ ז' נקיים וגם כשתראה אח"כ ג"פ לא נאסרה, ע"ש דאף דהא"ש לא ס"ל כהב"ח, דהא"ש ס"ל דכחות ואצבעות שייך במקור, מ"מ כשלא ראתה בבדיקת שפופרת או תשמיש א' אי היתה הראיה שראתה תחילה ע"י נגיעת

עכ"פ לראות (יהיה מה שהוא אם הוא ממקור או צדדים) בג' אצבעות וכחות ע"ז הוחזקה לכל אצבעות וכחות איך נעקר ע"י זה שלא ראתה בכח ואצבע דתשמיש זה הרביעי או השפופרת כיון דהוחזקה לכל כו' ה"ל לראות עכ"פ, ומה שלא ראתה יש לן לומר דמקרה הוא נגד חזקתה.

גם צ"ל כוונתו לפי"ז מהו ההפרש בין תחלה כשהמוחזקת לכל הכחות דחששו למקור (אעפ"י דבמקור שיין נמי הפרש כחות ומש"ה אמרו אין כל האצבעות וכחות שוות להתיר ע"ש בקונטרס אחרון [שם ס"ק א'] בשם א"ש ודלא כב"ח) ולא תלוי טפי בצדדין ממקור וכשלא ראתה אח"כ פ"א תלינן הכחות שראתה בצדדין ולא אמרינן שע"י הכחות ראתה ממקור.

וצ"ל דכיון שלא ראתה פ"א אמרינן דעקרה חזקתה מה שהחזיקה את עצמה לכל הכחות, דע"כ מה שלא ראתה עכשיו הוא שהיה בכח קל כנ"ל, ומה דנעקר חזקתה בפ"א מטעם כמ"ש המנ"י [ס"ק ל"ד] שלא לאסרה על בעלה נעקר כאן בפ"א. אך בזה אי אמרינן דרק מכאן

האבר בלבד היה לו לבא גם ע"י תשמיש זה, אף שלא בעל בכח או בשפופרת ע"כ לא ראתה, וכיון שבא ע"י כח טפי יש לתלות בדוחק הצדדין מבמקור שאין האבר מגיע אליו, דכל מאי דמצי למתלי להתירא בראה מחמת תשמיש תלינן יעו"ש. והנה ממאי דסיים דכל מה דמצי למתלי להתירא כו' משמע דזה סברא דאיכא למתלי טפי בצדדין כו' לא סגי רק משום דכל מאי דמצי למתלי להתירא כו', וכן הא דתלינן להתירא דוקא דאיכא איזו סברא לתלות אף דאינו מוכרח כ"כ, והנה ממה שכתב בפנים ס"ק י"ג הנ"ל ובקונטרס אחרון שם משמע דמסכים כשיטת הא"ש והגש"ד ושכן משמע סתימת הגמ' ופוסקים וע"ל בקונטרס אחרון באס"ק הנ"ל [סימן קפ"ז ס"ק ב'] ד"ה ותעקרנו ג"פ כו' שהסכים לטעם הא' שבמנ"י ס"ק (מ"ה) [ל"ד] דמה שנעקר וסת זה דרואה מחמת תשמיש ע"י פ"א כדי שלא לאסרה על בעלה ע"ש.

ולכאורה להנ"ל ל"ל טעמא תיפוק ליה דלא עקירה הוא רק לגילוי דראייתה מהצדדים, (ובשלמא לשיטת הריצב"א והרמב"ם שנתרפאת י"ל דהוי עקירה וא"ש), אך יש לעיין כיון דהוחזקה

ולהבא לא תראה מהני שיהיה מותרת לבעל, אבל מה שראתה תחלה נאמר שפיר שהיה ע"י ראיות המקור ע"י כחות (ולא ע"י נגיעה) ובעי' ז' נקיים, וגם כשתראה אח"כ ג"פ תאסר לבעלה, וע"ז קמ"ל הגמ' במ"ש ואם לאו (שלא נמצא כלל על השפופרת) בידוע שמן הצדדים, דאמרינן עוד כיון דעכ"פ מוכרח ממה שלא ראתה דראייתה אינו ע"י נגיעה בלבד כו' דאפי' בא' ג"כ ע"י כו' כנ"ל, רק ע"י כחות ועכשיו עקרה לחזקתה לכל הכחות שבעולם ולא ראתה ע"י כח זה הקל דבכחות, שפיר אין כח זה הקל דומה לשאר ואינו גורם ראייה כבשאר, וכיון שכן חילוק כחות טפי איכא למיתלי בצדדין מבמקור, ומש"ה אמרינן דגם מה שראתה ותראה הוא מהצדדין. אבל קודם בדיקת שפופרת או תשמיש הב' אף שהתירו לבעל ב' וג' מטעם שאין כל האצבעות וכחות שוין, אף שאמרינן שראייתה מהמקור, (דמש"ה הוי ס"ס, שמא אף שמהמקור לא תראה כלל, או שמא מהצדדין, דאין החילוק דכחות ואצבעות רק במן הצדדין מאי נ"מ אי תראה מהצדדין או מצד סברא דאין כל שוות לא תראה ושמא מהמקור ושם אין הפרש כחות אלא ע"כ כנ"ל), וכשהוחזקה בג' בעלים

ג"פ אז אמרינן שפיר ודאי מהמקור הוא ע"י נגיעות, ומש"ה ראתה בכל הכחות, אבל עתה כשלא ראתה נתברר שאינו מנגיעת ובכחות, טפי איכא למיתלי בצדדין שבמקור, וכיון דאיכא למיתלי טפי כל מאי דמצי למיתלי להתירא כו'. אך כ"ז הוא אי נעקר חזקתה, דבאם לאו, הלא אף אם נימא דמצדדין ראתה, כבר הוחזקה לראות בכל הכחות, וע"כ מה שלא ראתה מקרה וכיון דע"כ לומר מקרה הוא, י"ל שפיר דמהמקור ראתה ועכשיו מה שלא ראתה מקרה הוא, ולפי"ז בדיקת שפופרת אף כשלא נמצא כלל הוא על הוראה שמן הצדדין הוא ראייתה.

וקושיית הב"י איך מהני הבדיקה בשפופרת כשלא נמצא על ראש המכחול שמא מן המקור רגיל לבא ומה שלא נמצא כו' אין האצבעות הכחות שוות ותירצו דלא אמרינן אין כל כו' שוות רק להקל ולא להחמיר משום דרוב נשים אין רואות דם מחמת תשמיש הלכך מאי דמצית למיתלי בה להתירא שלא להוציאה מכלל שאר נשים תלינן כיון דאיכא רגלים לדבר שהרי בדק ולא נמצא כו', הנה פשט דבריו משמע דקאי אבדיקה שאמרו בגמ' אחר שהוחזקה בג' בעלים לכל אצבעות

הג' דכבר אתחזקה כו', מ"מ קשה דנראה גבי נגח שור חמור גמל אף דהוחזק לכל המינים, מ"מ נראה דאם אח"כ ראה מין אחר ולא נגח דאין עוקר החזקה ממין שהוחזק בו, והכא נמי נראה מסברא דאינו נעקר החזקה ע"י האצבע שאינו שוה מהאצבע שהוחזק בו עכ"ל, וע"ש בס"ק [ג'] ד"ה ויש לסמוך כ' דבש"ס מדמה וסתות לשור המועד. ולדבריו דמשמע דדוקא במין אחר אין נעקר אבל באחד מג' מינים שהוחזקה בו מהני, א"כ בבדיקה לבעל הב' דהשפופרת הוא אצבע הג', ועיין חו"ד סק"ד, אתי שפיר דמהני הבדיקה במין אצבע הג' שהוחזקה בו לכל מיני אצבעות, רק די"ל משום חילוקי כחות כמש"ל. ועיין ביש"ש ב"ק פ"ד סי' ג' בהועד להדיא לשני מינים וחזר בו ממין א' לא הוי' חזרה לב' עד שנראה שחזר בו ואפי' מאדם לבהמה ע"ש.

ויש לעיין אי בג' דהוחזק לכל המינים, אי מהני עקירת מין אחר גם להמינים שהוחזק בו, כיון דכולן שוים והראיה ממה שאינה צריכה ג"פ לכל אחד מהג' מינים, וכמו שכתב שם היש"ש בפירוש ע"ש, או דנימא הסברא כמ"ש החו"ד, וא"כ אף בא' שהוחזקה לא מהני העקירה לשאר והוי' כהוחזקה לב' מינים, ולפי"ז גם בבעל הב' תקשה אין נעקר

וכחות, אך בתשובות נו"ב חי"ד סי' מ"ג הקשה על קושייתו, כיון שהרי הוחזקה לכל אצבעות וכחות והיינו דע"כ בבדיקה זו שלא מצאם הותר ג"כ כל אצבעות וכחות, ע"כ מסיק דאין לקיים קושיית הב"י רק להמתירים בבדיקה לבעל ראשון דזו עדיין לא הוחזקה לכל אצבעות ע"ש. (וצ"ל דלבעל שני ג"כ א"ש כיון דהוחזקה בב' אצבעות ועתה ע"י הבדיקה דשפופרת יהיה אצבע הג', ומש"ה מהני הבדיקה, אך עדיין יש לחלק בין כחות דאצבע הג' כמו שחילקו בגמ' וע' תוס' דאין הכחות דבעל זה חזקה לכחות דשני), וע"ש דמסיק כיון דקושיא זו ע"כ אינו אלא כשלא נמצא כלל (וכמשי"ת לפנינו), א"כ דעתו דאף להפוסקים המתירים בדיקה לבעל ראשון היינו בנמצא בצדדים, אבל בלא נמצא כלל אין מותר רק לבעל ג', שאין לומר אין כל האצבעות שוין כיון שהוחזקה, אבל לא לבעל א', יעו"ש דמ"מ כ' דלשון הרב"י ממ"ש אמאי אמרינן שבא מהצדדין כו' קאי אבדיקה דבעל ג' שאמרו בגמ'.

ועיין בחות דעת ביאוריו סק"ג בקושי' הד' קושיית הב"י האין מועיל בדיקת השפופרת כו' ואפי' אבדיקת כו' אחר בעל

ע"י השפופרת לשאר ב' אצבעות כיון שאין כל אצבעות שוות ויש לעיין.

ולכאורה סברתו נכונה וא"ש קושיית הב"י, אך הט"ז ס"ק ו' ואדמו"ר שהעתיק כל דברי הב"י בדין הבדיקה לבעל הג' שכ' בשו"ע ומפרש כונת הב"י כמשמעות פשוטו כנ"ל דקאי אבדיקה שבגמ' (וגם לא פי' הסברא שכ' החו"ד ליישב קושיות הב"י) צ"ל דבלא"ה אתי שפיר.

בדעת הרמב"ם דהבדיקה דלאחר בעל ג' מהני רק דתהיה מותר לינשא לאחר אבל לבעל הג' גופא אסורה אפי' בבדיקה, וע"ש הרב המגיד דגריס בגמ' יותר מכאן לא תנשא עד שיבדוק עצמה, וע' בב"י. לפום רהיטא היה אפשר לומר הטעם, דס"ל דהא דאין האצבעות שוות אינו סברא ודאית וקשה איך מהני הבדיקת שפופרת דלמא אין שוה דאין כל האצבעות שוות וכקושיית הב"י. אך בזה י"ל כיון שכבר הוחזקה לכל אצבעות דכולם גורמין הראיה מהני בבדיקתה בשפופרת א' (כמ"ש בתשו' נו"ב ודלא כחו"ד בזה).

אך עדין יש להסתפק דלמא בהג' אצבעות והשפופרת לא היו רק ב' שוים ועדין לא הוחזקה לכל אצבעות ועדיין שמא תראה מהמקור בשאר אצבעות, ואף דבגמ' אמרינן סברא דאין כל אצבעות שוות לקולא להתיירא לבעל ב' וג', הא יש לחלק, דהתם יש בלא"ה ספק א' לקולא דלמא כל ראייתה מהצדדין ומהני סברא דאין כל אצבעות שוות לספק שני שמא לא תראה ויהיה ס"ס, אבל לאותו בעל שכבר הוחזקה אצלו ג"פ, אף לבעל הג' דאף שבדקה בשפופרת אח"כ, שפיר י"ל דלמא היו רק ב' מיני אצבעות ולא מהני בדיקת השפופרת כיון דהוחזקה אצלו לרואה ונשאר רק ספק שמא מצדדים לומר מטעם שאין כל כו' שוות דנתברר ודאי שאין ראייתה מהמקור ע"י השפופרת ולומר דהוחזקה ע"י ג' מיני אצבעות דלמא היה בג' בעלים ושפופרת רק ב' אינם שוים והשפופרת אין אצבע שוה לבעל ג' ומש"ה אסורה לו, אבל לבעל הד' מותר ממ"נ, דאם היו כאן ג' אצבעות שאינם שוות והוחזקה, מותר בבדיקת שפופרת, ואם לאו, הרי לא הוחזקה ג"פ עדיין לג' אצבעות ומותרת לבעל הד' כמו שמותרת לב' וג'. ויש לעיין קושיית הב"י.

[הערות על מסכת נדה]

לחומרא, מ"מ דלמא היה קודם תשמיש, וכיון דלא הרגישה הוא רק דרבנן, (ואין לומר כיון די"ל קסבורה אמרינן דהרגישה בשעת תשמיש וקסבורה הרגשת שמש לחומרא דלמא היה קודם תשמיש וכיון דלא הרגישה הוא רק דרבנן, (וא"ל כיון די"ל קסבורה אמרינן דהרגישה בשעת תשמיש וקסבורה ולא קודם, א"כ למה לי לגבי דיהיה רואה מחמת תשמיש דוקא בדיקה קודם), ואי הוי אמרינן דחזקה הדם בא בהרגשה והא דהוצרך הגמ' לסברת דקסבורה הרגשת, היינו אפי' בגוונא שבדקה קודם וידעה בשעת תשמיש שלא הרגישה, מ"מ אמרינן קסבורה לחומרא, הוי א"ש דחייב חטאת אף בלא בדקה, ומ"מ לגבי דנימא שרואה דוקא מחמת תשמיש דוקא היכא שבדקה כו' הוי א"ש ואי משום אמרינן דלזמן רחוק אמרינן לענין מציאת הדם שנמצא אח"כ שנעקר ממקור ע"י הרגשה ולא אדעתא, מ"מ ספיקא הוי, ואמאי חייב חטאת. ויש לעיין בזה בסוגיא בענין הרגשה ואכמ"ל.

נדה ס"ה [ע"ב] גרסינן בגמ' הרואה דם מחמת תשמיש בזה יעויין בשו"ע אדמו"ר [סימן קפ"ז ס"ק ב'] להרז"ה ראיית הרגשה דאל"כ תקשי קושיית הראב"ד, דלמא היה קודם תשמיש כיון שא"צ בדיקה קודם, ומ"ש משמשת פעם אחד היינו הפעם א' שראתה נחשב עם הב' שאח"ז לג"פ, ואע"ג דהרגישה, מ"מ אם היה לאחר אחר שפטורה גם מאשם לא הוי רואה מחמת תשמיש, וצ"ל דתי' הגמ' [שם נ"ז:] גבי נמצא כו' דארגישה ואימור הרגשת שמש דהיינו דמוקי דארגשה ממש ולאחר זמן תלינן דהוי רק הרגשת שמש, ועיין בקונטרס אחרון ק"ץ וקפ"ז. ולהראב"ד משמשת פעם ראשונה אחר שראתה פעם אחד וצריכה בדיקה קודם ע"ש, ואז מוחזקת בג"פ, אבל בלא בדיקה שמא היה קודם כו'.

ולפ"ז בנמצא עליה בחיוב חטאת אמאי אף דנימא דמפרש דאף בלא הרגישה אמרינן דארגישה וקסבורה הרגשת שמש

בכלל בענין רואה מחמת תשמיש יש כאן להסתפק ב' דברים, א' תקבע לה כן שבכל פעם שתשמש יהיה דרכה (כוסת) לראות וגם הראיה גופה אם הוא מהמקור או צדדין.

משמשת פ"א וב' כו' היינו שכל שלא הוחזקה תלינן במקרה, ואי תקשה הלא בוסתות אף במקרה דפ"א חוששת, אם נאמר דהוי כאכלה שום כמ"ש התוס' ס"ו ד"ה ונאמנת כו' (ואף למסקנא דאין כל הכוחות שוין, מ"מ איך לכתחילה נתיר מספיקא דלמא הכח הב' שוה או יותר גרע מהראשון), ושם עיין רמ"א קפ"ט [סעיף י"ט] כוסת הגוף דחושש בפ"א. צ"ל כמ"ש בשו"ע אדמו"ר קפ"ז סק"ט [ס"ק ל"ט] בשם כו"פ דוסתות דרבנן והם אמרו והקילו ברואה מחמת תשמיש שלא לאוסרה על בעלה, ע"ש. ובג"פ הוי כוסת קבוע דאסורה עד שנעקר בבדיקת שפופרת בפ"א. ואם נאמר דהוי אונס כקפיצה ולדעת השו"ע קפ"ט [סעיף י"ז] אינה חוששת בפ"א, ובג"פ שם ברמ"א עיין דחוששת כוסת שאין קבוע, צ"ל דמש"ה הכא בג"פ (משום חוששת זה) אסורה לבעלה ובפעם א' וב' מותרת,

ונעקרת בבדיקה פעם א' דשפופרת כאינו קבועה.

והנה הא דצריך ג"פ משום חזקה דלא להוי מקרה וא"צ לטעם דאין כל הכחות שוים ולמסקנא דאין כל הכחות שוים מה שמוחקת ג"פ אינו כחזקה רק דלא להוי מקרה, אלא ע"ד ראה שור חמור גמל הוחזק לכל המינים (וע"ד מצא תפילין בודק ג' זוגות והוחזקו כל הזוגות, וע"ד גבי תולעים, וגבי מילה שמתו ג' בניו כו').

במ"ש הסמ"ג וסה"ת דלאחר הבדיקה ושהוא מן המקור אסורה לשני דליכא ס"ס, אף דחזקה שתראה הוא וסתות דרבנן וא"כ ספק אם יהיה האצבע השני שוה הוא ספק דרבנן, ולדעת בדק הבית [בית ז' שער ב' ד' א'] ורשב"ץ דאותה עונה עצמה מהתורה, נלע"ד דזה דמי למ"ש הש"ך בס"ס [יו"ד ס' ק"י כללי ס"ס אות י"ח] בספק בגבינות עכו"ם דעצם הספק גזרו משום דאורייתא בעינן ס"ס דוקא, (אך עיין בפר"ח שם), וע"ש בשם רשב"א בעיקר האיסור מדאורייתא, ועיין לשון הר"ן ורא"ש לכנס בספק כרת, ועיין קונטרס אחרון מאדמו"ר [סימן קפ"ז

ובתוספתא [נדה] פ"ח כו' בזה"ל נמצא על ראשו כו' ועל הצדדין הרי זה טהורה מפני שהוא דם צדדין, ואם נפרש כן בגמ' שלנו לא נמצא על ראשו אלא על צדדין בידוע כו' הנה לפי"ז אין זה עקירה לוסתה שקבעה את עצמה לראות מחמת תשמיש, רק שנתברר שמה שרואה מחמת תשמיש הוא מן הצדדין ואף שתראה אח"כ ג"כ מחמת תשמיש דם צדדין, ומשום הכי אתי שפיר אף שנאמר דהוי כאכלה שום והוי כוסת הגוף שנקבע בג"פ (וכלל היה ותלה ברבי ורשב"ג ולא ס"ל כתוס', א"כ הוי כוסת הגוף בעלמא, ומ"מ א"ש מטעם זה. אך דרש"י מפרש לעיל ס"ג כמ"ש בחי' הר"ן ולא דרבי מודה בכה"ג ומש"ה תלי גם כאן בפלוגתא דרבי ורשב"ג ולעולם דינה כאכלה שום וכה"ג וק"ל).

מ"מ סגי בבדיקה פ"א דלא הוי עקירה רק גילוי מילתא אכל מה שראתה, וגם לא תקשה כיון דאין כל האצבעות שוות דלמא דוקא בשפופרת ואצבע כזה מן הצדדין ובשאר תראה ממקור, די"ל כיון דהוחזקה לכל אצבעות מהני בדיקה

ס"ק א' מה שהביא מש"ך בס"ס דלא מקילינן בזה משום וסתות דרבנן.

אך מתוס' ממה שכ' שאינה רוצה לטרוח לבדוק, משמע דאף כשבדקה נמצאת טמא מותרת להנשא לב', וצ"ל או דס"ל משום וסתות דרבנן ודו"ק, או משום סברא דאין כל האצבעות מהני לב' ספקות, דלמא כיון שאין שוה לא תראה כלל, או שתראה רק מהצדדין, (ומ"ש הנו"ב משום דאיכא לברורי ע"י שפופרת ג"פ דאז תוחזק לכל אצבעות ותי' זהו רק בירור חד צד, דהא הצד דאין שוות לא יוכל להתברר, ועיין בנ"צ סי' (ק"ד) [ק"י לדיני ס"ס אות ל"ה] דבעי' ג"כ ב' צדדין ע"ש שפי' כן כוונת המנח"י בקוה"ס ס"ק מ"ה, וי"ל דגם ההיתר יתברר כשלא תראה כלל אז מן הצדדין, ועיין חו"ד כה"ג בבעל ב' וג' שיוכל להתברר ע"י שפופרת). אך אי אמרינן כשלא תראה שנתרפאה הוא רק דבר חדש שתרפאה.

כיצד בודקין כו' אם נמצא כו' על ראש כו' בידוע שמן המקור כו' לא נמצא דם על ראשו בידוע שמן הצדדין הוא בא,

דאצבע א', ואף דוקא עקירה כה"ג בנגח שור חמור גמל בשנגח ואח"כ ראה שור ולא נגח לא הוי עקירה לחמור (וע' חו"ד), אבל כה"ג כיון שראתה ע"י השפופרת כמו שראתה בג' אצבעות שהוחזקה ורואים שמן הצדדים הוא אמרינן שפיר לכל הני אצבעות שראתה והוחזקה לכל כו' שראייתה הוא בא מהצדדין, (ועיין קונטרס אחרון מאדמו"ר דף מ' רע"ד ע"ש וכדמקשי ותבדוק בביאה ג' של בעל א', בשלמא הבדיקה לאסור לשני כשבא מן המקור א"ש דלחומרא, אבל לפיר"ש דלמה תתגרש מהראשון, ועיין ר"ן ולמאי דמשני גירסת רש"י רק ומוטב שתתגרש משמע דהוי בדיקה לקולא, וכן לפי מאי דפי' התוס' הקושיא אשני מ"מ מעמיד הברייא כשאין רוצה או אינה יודעת לבדוק, משמע דמהני, אע"ג דעדיין לא הוחזקה לכל אצבעות, וא"כ שמא ע"י אצבע אחר תראה ממקור. יש לומר להמקשן הא לא ידע עדיין מסברא דאין כל אצבעות שוין ושפיר ידוע דראייתה הוא מן הצדדין, ולהתרצן דמשני אין כל האצבעות שוין (דמשמע ג"כ דלא לחומרא קאמר דמש"ה פירש"י רק שמא

בבעל אחר לא, ומוטב שתתגרש, וגם התוס' לא פירשו להתרצן דמש"ה לא מהני אף שתבדוק כו'), י"ל דמ"מ כיון שראתה והראיה מהצדדין תלינן, כיון דדומה להאצבע וכוחות שראתה עי"ז, דכל ראייתה בכה"ג הוא מהצדדים, או י"ל כתי' הב"י, דלא אמרינן אין כל האצבעות כו' לחומרא ע"ש, ואין לחלק בין אצבע לאצבע רק כשלא תראה כלל בהשני, אבל לא כשרואה בשניהם לחלק אם מהמקור או צדדין, וכן כשראתה ממקור הוא ראייה לכל אצבעות שהראיה שלהם הוא ממקור. ועיין בסה"ת במה דנסתפק אם יש לאסור ע"י בדיקה א' ונמצא על המוך, וי"ל דזהו הספיקות אי הסברא דאין כל האצבעות שווין הוא גם לענין הספיקות דמצדדין או מקור דאין כולן שוים, או רק לענין שלא תראה או תראה, וגם לסברא דאין כל הכוחות שוין, אף דנימא דס"ל מ"מ הא כבר הוחזקה אצלו לכל מיני כחות, וצ"ע אם דמי זה לשור וחמור וגמל דבעינן עקירה אח"כ לכ"א (עיין חו"ד) אי מהני ע"י עקירת הג' מיני כ"א פ"א, ואם נפרש בגמ' לא נמצא על ראשו דכל שלא נמצא על ראשו בין שנמצא או שלא נמצא

כלל, (ומה שאמרו בידוע שמן הצדדים ע"כ קאי כשנמצא בצדדים דידוע שמן כו' ומ"מ גם בלא נמצא כלל איירי) וצ"ל הטעם שעוקרת וסתה דלא תראה שוב ע"י תשמיש או דאמרינן שנתרפאת. ובזה יש לעיין הניחא אי אמרינן דהוי כקפיצות וכהדעה דנעקרת בפ"א, אבל אי הוי כאכלה שום כוסת הגוף בעיא עקירה ג"פ, ויצטרך לפרש תבדוק ג"פ, ועוד כיון דאין כל אצבעות שוות אף דהוחזקה לכל, מ"מ איך מהני עקירת אצבע א' כמועד לשור חמור גמל דודאי עקירת שור לא מהני לגמל (ע' חו"ד).

ועוד יש לעיין, בשלמא לחומרא אמרינן דאין כל האצבעות שוות וס"ל דה"מ בג' מיני אצבעות שאינם שוות והוחזקה לכל מיני, אבל לקולא לגבי עקירה נימא שמא היו בג' אצבעות ב' שוות ולא הוחזקה לכל, אך לכאורה זה אינו, דממ"נ אי לא היה רק ב"פ, הרי לא הוחזקה, ואין צריך עקירה כלל.

ומ"מ צ"ע דלבעל הג' איך תהני הבדיקה שתותר לו, דלמא אין כל כו' שוות והשפופרת ל"ד לאצבע ידיה, ומ"מ בהג'

בעלים היו ב' שוות וא"כ לא הוחזקה לכל אצבעות, וע"כ צ"ל כסברת הב"י דלא אמרינן הסברא לחומרא, (ובזה היה אפשר ליישב דעת הרמב"ם דהבדיקה מהני רק שנשאת לבעל הד' ויש לעיין בזה) כי יש לומר דאעפ"י שאמרינן בגמ' הסברא דאין כל האצבעות שוות לקולא להתיר לבעל ב' וג' י"ל דשא"ה דאיכא חד ספק בלא"ה (דמש"ה לא פי' כסה"ת דס"ל דבבדיקת שפופרת לא תאסור לכל אף שתמצא על המוך כיון שאין כל האצבעות שוות שפיר נימא שאף שתראה אח"כ הוא מהצדדין וכן מה שראתה בבעל א' הוא מהצדדין כו', וכ"ש הכא בבעל ד', ודוחק לפרש שתבדוק בג' מיני שפופרת בכ"א ג"פ), וע"כ צ"ל כהב"י דלא אמרינן אין כל כו' שוות לחומרא, ומ"ש תבדוק בביאה ג' דבעל א' ולקולא לבעל א' ואף דלא ידע מסבר' דאין כל האצבעות והכחות שוים מ"מ בענין עקירה ג"פ עכצ"ל נמי שתבדוק ג"פ בהשפופרת וכיון שבדקה ג"פ אף דיסבור שאין כל הכחות שוין מהני בעקירה ג"פ כמו שקבעה, ובזה יש לעיין כמש"ל כה"ג בשור נגח שהוחזק מועד בנגיחת שור חמור גמל אי מהני כמו כן

עקירתו בהני ג' מינים שלא נגח בפ"א לכל א' שראה ולא נגח, ואם נאמר כן גם לסברא דג' אצבעות מהני פ"א לכל אצבע ומהני בג' שפופרת בכל א' כח מיוחד דע"ז יעקר כל האצבעות וכל הכחות בעקירה ג"פ לכ"א, וא"כ למאי דמשני אין כל כו' שוות מ"מ מהני בדיקה לראשון רק דמוטב, וקשה כיון דאין כחות כו', וע"כ כמ"ש הב"י. ועיין בזה בשו"ע אדמו"ר דיש פוסקים מפרשים דכשלא נמצא בידוע שמן הצדדים, (וא"כ יש לומר אף דרק פ"א לא ראתה, מ"מ כיון דהוא הוראה דאף מה שראתה מהצדדים וכן אף שתראה אח"כ י"ל שלא היו עקירה כלל).

[דף] ס"ו א' ותבדוק עצמה בביאה א' של בעל ג' וברש"י שהרי הוחזק בג' אצבעות, עכ"ל, כונתו לתרץ קושיית תוס' דהגמ' דוקא בבעל ג' דגם בפ"א שראתה כיון שהוחזקה ע"י ג' בעלים בג' אצבעות הויא שפיר חזקה לכל אצבעות והוי כנגח שור חמור גמל הוחזק לכל המינים, ולא אמרינן כיון דלכ"א רק פ"א מקרה הוא כמו בשור לחוד בעיא ג"פ וכה"ג אלא (וכ"כ ביש"ש ב"ק פ"ד סי' ג' ע"ש), דאמרינן לכל הני ג' הוי כחד מין דמיקרי כג"פ לכל מין והוחזקה לכל המינים, הכי נמי אפי'

אי הוי רואה בג' בעלים בכ"א רק פ"א כיון דהוי ג' אצבעות הוחזקה כג"פ לכ"א והוחזקה לכל אצבעות והכי נמי בביאה א' של בעל ג', ולא אמרינן כיון דלא ראתה פ"א מקרה הוא לאצבע ג' אלא מוחזקת לכל האצבעות, וא"כ תבדוק, ומשני אין כל הכחות שוין, ועיין רש"י עד שתחזק בג' ביאות לכ"א, והיינו דהא דאמרינן דמצטרף האצבע ג' לב' הראשונים הוא לענין דלא אמרינן מקרה הוא דהוי כג"פ, אבל כשיש סברא דאין כל הכחות שוה וא"כ חזקה דג"פ דבעל ב' וא' אינו רק חזקה להוציא ממקרה אלא שע"י ג' כוחות מוחזקים כל הכחות שבעולם, וא"כ בפ"א דבעל ג' נהי דמצטרף הג' אצבעות והוי כג"פ ולא הוי מקרה, מ"מ עדיין לא הוחזקו ממין כחות מחולקים דאצבע ג' דנימא דע"י שיבדקו ג' כוחות חזקה לכל כוחות דלגבי מקרה דכל מין מהני חזקה דג' מינים דהוי כג"פ לכל מין, אבל לענין מה שיש לחלק עוד בכל מין לדברים מחולקים דכחות בעינן חזקה ג' מיני כחות בכל מין אף דהוחזקה בבעל א' וב' לכל מיני כחות זה הוי מהני לענין מקרה, אבל להתחלקו דברים דכחות בעינן לכל א' בדיקה מיוחדת,

א', דא"כ גם להתרצן מאי מהני דאין כל הכחות שוות כיון דהוחזקה לכל מיני כחות ע"י ג' כחות דג"פ דבעל א' ונימא דאצבע הב' שוה או גרע מהא' וכבר מוחזק לכל מיני כחות דאצבעות כאלו, אלא ע"כ דתלין לקולא מטעם ספק דאין אצבעות שוות, וא"כ גם כשראתה פ"א אמרין דאין אצבעות שוות ולא היה לה לראות רק דמקרה הוא כנ"ל לפרש דעת רש"י.

ושיטת התוס' צ"ל דס"ל דהקולא דאין אצבעות שוות אין לנו לומר רק קודם שתראה פ"א אבל משתראה פ"א אין לנו להקל כיון דחזינן שראתה יש לנו לומר דאף שאין שוה, תראה ע"ז האצבע ג"כ, נהי דלגבי בעל ג' עדיין לא הוחזקה ומש"ה כ' תימא כו' (והיינו ע"ד שכ' לעיל בנמצא בשפופרת מן הצדדין מאי דמהני בביאה ג' דבעל א' כיון שאין האצבעות שוות רק כיון דראתה והוא מן (מן) הצדדין אמרין כן גם על אצבע דבעל שמן הצדדין הכא נמי כיון שראתה אמרין שאף שאין שוה תראה, ורש"י ס"ל דשפיר י"ל דמקרה הוא (משא"כ לחלק בראיה גופה בין מקור לצדדין בזה לא מחלקים בין אצבע לאצבע ועיין בזה לפירש"י).

(עמש"ל דכה"ג הוא חזקה אחרת), ולפי"ז בבעל א' כשראתה פ"א דהוי מקרה אף כשבדקה בשפופרת ונמצא בראש המוך, מ"מ מותרת אח"כ דאמרין מקרה הוא, אבל מטעם היתר דאין כל הכחות שוות או דאין כל האצבעות אין מותר רק מטעם ס"ס קודם בדיקה, ובבעל ג' בביאה א' כבר הוחזקה דאין זה מקרה רק ההיתר מטעם שאין כל הכחות שוה. ובבעל ב' אחר ביאה א' שלא הוחזקה בג' אצבעות שפיר צריכה ג"פ מטעם מקרה ולא טעם שאין כל הכחות שוות, ומ"מ כיון שכבר ראתה והוחזקה בבעל א' וההיתר רק מטעם אין כל האצבעות שוות אין מותר רק בס"ס כשלא בדקה עדיין ומצא טמא.

אבל בבעל ב' בביאה א' לא מקשי הגמ' כיון שעדיין לא הוחזקה גם לאצבעות, שפיר תלין דאין האצבעות שוות ולא היה לה לראות, ומה שראתה פ"א אמרין דמקרה הוה וכמו בנגח שור ג"פ ואח"כ חמור בעי' ג"פ לחמור (וכן משמע בחו"ד), ולא אמרין כיון דלא ידעינן דאין האצבעות שוות ודאי להקל שלא תגרום לראות כהא' א"כ נימא כשראתה פ"א בבעל ב' דמסתמא שוה לאצבע א' או גרע מיניה וכבר הוחזקה להג' כחות דאצבע

[הערות בדברי הב"י סימן ק"צ]

לא שיהא צריך מרובע דאפי' משוך תולה בו, רק לשיעורא לצייר רחש זה בלבד משום דלרבנן משערים בו בכל מקום ולר"ח במקום שמצוי בו, ע"ש בחי' הר"ן וברשב"ץ, ולהרא"ש וש"ע בהרגה ולצייר הרחש.

שם (לעניימליה) **לעיל בב"י** בשם ה"ה ורבינו לא הזכירו בו' והטעם כיון דפשפש זה כל המוללו מריח בו, לא תלינן שנהרג ולא אדעתה בו, עכ"ל. ולכאורה זהו ג"כ כונת הב"י שם להרא"ש שכ' דלא שכיח דקאמר דלא שכיח שיהיה סמוך לגוף כ"כ, ולא תריח ריחו בו, עכ"ל, וכן נראה ממה שכתב הב"י בסמוך ד"ה וכן אם הרגתו ומצאה (ומצאה) יותר בו' דאע"ג דאיכא לפלוגי בו' אבל הכא אפשר שנתמעך אחר ולא אדעתה ונתערב ריחו בו, דכונתו ע"כ כיון דהטעם דלא תלינן כנ"ל משום דלא הריח ריחו היכי דהרגה אחד י"ל דבשעת מעשה נתמעך ונתערב ריחו בו, דאל"כ אלא מטעם שאין מצוי סמוך לגוף, א"כ וכי משום דהרגה אחד נתלה בפשפש אחר ג"כ, דמאי עדיפות'

ב"י סימן ק"ץ ד"ה ואיכא למידק דת"ר פשפש זה ארכו כו' ושמא י"ל שהוא ז"ל סובר שברייתא זו אליבא דחכמים שנוייה כו' דלא שכיח טובא צריך הוכחה כו' כרחבו אבל באתרא דשכיח טובא כו' ליכא לפלוגי כו' ע"ש, יש לעיין דלפי"ז לא א"ש מ"ש רשב"ג לדברי חבירי אין סוף שאין לך אשה שאינה טהורה כו' הלא תהיה טמאה כשאין ארכו כרחבו, וכן הקשה הר"ן בחידושיו, וכ' דא"א לפרש כן, (ובלא"ה א"ש מ"ש אין סוף, כמ"ש המהר"ש במה שיהיה טהור יותר מכגריס קרי' ליה אין סוף ע"ש, אבל להנ"ל קשה), ואין לפרש דהגמ' קאי אליבא דר"ח דאעפ"י שאין תולה בפשפש בסתם כשאין מצוי הרבה (להרשב"א, ולהתוס' ורא"ש כל שלא הרגה), דמ"מ כשהכתם ארכו כרחבו זה מורה שמפשפש הוא, וכמ"ש בחי' הר"ן שם, דא"כ תקשה לדידן דקי"ל כרחב"א ה"ל לפרש בשו"ע דבארכו כרחבו אף (שאין מצוי הרבה) שלא הרגה תולה, ובשו"ע כתב רק דין הרגה, וע"כ צ"ל דמפרשים כאחרים שבר"ן, ומפורש הטיב ברשב"ץ נדה דמ"ש ארכו כרחבו

והתליה דמאכולת שוה לתליות דנתעסקה בכתמים ועברה בשוק של טבחים, מ"מ הא דבבשרה ספק טמא הא אמרינן משום דאי מעלמא על חלוקה בעי אשתכוחי, והרמב"ם הביאו הב"י לקמן, מפרש כהרשב"א, כמ"ש הב"י לקמן דעל חלוקה נמי בעי אשתכוחי, דנהי דאפשר דנתקפלו בגדיה או ניתז בין רגליה, מ"מ כיון דבגופה אשתכח רגלים לדבר כיון דמגופה קחזיא ובגופה לחוד אשתכח מגופה אתי לא תלינן (ולהרמב"ם חמיר מגופא טפי, ולהרשב"א דלא בענין אף צירוף דבפחות מכשיעור טמא), ואי הוי מאכולת מצוי בגוף לחוד לא הוי מקרי רגלים לדבר דלא הוי מעלמא, כיון שהמאכולת מצוי בגוף לחוד ולא מקרי כ"כ מעלמא שיהיה רגלים לדבר ממה שלא נמצא גם על חלוקה דמאיזו טעם היה להשתכח גם על חלוקה יותר מבגופה לחוד, וכמו במכה שבגופה דתלינן אף בבשרה כמ"ש לקמן ובד"מ אות ב', (משא"כ בשאר תלייה דמעלמא, וק"ל), אלא ע"כ צ"ל כמ"ש בהג"מ דבדוק כו' (וכמו שיתבאר).

וכן מה שכ' הגה"מ בדוק, הנה אין לפרש כונתו דבדוק לגמרי ממאכולת דזה

לתלות עכשיו יותר, אלא ע"כ כ"ל. (אף דשם אח"ז כתב רק לא שיהיה סמוך, ולא הזכיר ולא הריח, ע"ש).

ויש לעיין לפי"ז מ"ש בגמ' [נדה נ"ח:] ברית כרותה שכל המוללו מריח כו' דהיינו לענין מה שאמרו תחילה טעמו כריחו לענין תרומה ואכתי מנא ידע כו' ברית כו', והלא יש נ"מ ג"כ לענין כתמים מה דלא תלינן לרחב"א מטעם זה אפי' במקום המצוי, ואי נפרש כמ"ש הב"י דארכו כרחבו הוא לרבנן דוקא כנ"ל, אתי שפיר, אבל אי נפרש דקאי לרחב"א כנ"ל בחי' הר"ן וכן בלצייר הרחש דזהו לכו"ע עיין לעיל, יש לעיין.

שם לעיל בב"י ד"ה ודע שכ' הרשב"א בת"ה דהא דבענין שיעורא כו' אבל הרמב"ם כ' כו' אבל בבשרה כו' אין לו שיעור כו' וכ' הרב המגיד שטעמו דכל פחות מכשיעור ספיקא הו' כו' וספק בבשרה טמא כו' והגהות כ' טעם אחר כו' מפני שכל הגוף בדוק הוא אצל דם מאכולת כו', עכ"ל. לכאורה נלע"ד דה"ה והג"מ אין מחולקים, דהנה להרב המגיד נהי דס"ל דפחות מכשיעור ספיקא הוי

אינו מדפריך בנדה י"ד. וניחוש דלמא כו' ומשני אותו מקום בדוק אצל מאכולת, משמע דוקא לדמשני אותו מקום בדוק ולא כל הגוף, והגם דיש לתרץ דשאני התם דפריך לענין קרבן ושריפת תרומה (ע' רש"י ותוס' שם) דבעינן ודאי שאין שם מאכולת ומש"ה פריך ומשני דוקא אותו מקום אבל לענין טומאת כתם דבעינן דבר ודאי לתלות בו כעברה בשוק כו' (ע' בתה"א הובא ב"י לקמן), ובבשרה לתלות במאכולת (להנ"ל דגם במאכולת מקרי ספק ותליה) כיון דבדוק הוא ואין מצוי כ"כ ודאי לתלות מש"ה טמא משום כתם, מ"מ הפשוט הא לא אמר רק אותו מקום בדוק כו', ועיין [נדה] לעיל י"ט [ע"ב] מאי לאו דכולא גופא לא דראשה, הרי דאיכא מאכולת דגופא, אלא הע"כ כונת ההג"מ דמאין מאכולת, היינו שרחוק שיתמעך מאכולת הגוף בלא חלוקה דיותר רחש המאכולת על הבגדים, ואי נתמעך מאכולת על גופה על חלוקה נמי בעי אשתכוחי, וכנ"ל. וזהו ג"כ דסיים בהג"מ שם, ובבשרה אמרינן ספק כו' טמא והיינו כנ"ל דמשום דבבשרה לחומרא ספיקו טמא (כמ"ש הה"מ), והוצרך למ"ש בדוק

בשביל לפרש הטעם דעל חלוקה נמי בעי אשתכוחי, כמ"ש"ל. (ועוד דהטעם דתלינן כתם במאכולת משום דאין לך סדין שימצא בה כמה טיפי כו' על זה אמר דבבשרה בדוק הוא כו' ולא שייך טעם זה ודו"ק). (ועיין מנ"י ס"ק ט', והנלע"ד כנ"ל ובזה א"ש). (ועיין בשו"ע אדמו"ר ס"ק י"ד ודו"ק ועדש"כ).

יו"ד ב"י סימן ק"ץ ד"ה וכו' הרשב"א יש מרבתי שהורו שאינו נקרא עד הבדוק כו' וא"ת מ"ש עד שאינו בדוק מהא דתנן ג' נשים שלבשו כו' כבר תרצו רבותינו כו' אלא דכיון כו' וה"ל כההיא דב' שבילין כו' בזא"ז טהורים כו' ולא נתחוורו כו' דא"כ השאילה חלוקה אף לנכרי שלא ראתה וא"נ ראתה כתם א' מן הג' נשים לאחר שאלה זו כו' אלא ודאי אחר שהיה העד או החלוק בדוק אצלה כו' ע"ש (ועיין לעיל בב"י ד"ה והשתא מ"ש רבינו בדקה בעד הבדוק כו' כ' הריטב"א ע"ש), ונראה לפרש קושיות הרשב"א דיקא לרבנותיו בעד שאינו בדוק הוא כל שלא בדקתה בעצמו ובג' נשים זולת תלייתה בחברתה הוא לה כעד שאינו בדוק דטהורה להרשב"א, (אף אם בדקה) ומש"ה גם בנכרית שלא

הוא כונת הט"ז ס"ק כ"ג במ"ש כיון שלא הרגישה כו' וראיה מס"ק כ"ט ומ"א, וכ"כ בקונטרס אחרון סימן קפ"ז (מ"ה) [ס"ק י'] והנה מאי דפשיטא כו' דהט"ז כוונתו 'למ"ש הב"י, רק שקיצר בהעתקה ע"ש. דהטעם כיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה.

והנה לפי מה שכתבו הב"י ורמ"א דצ"ל מה שתלינן בכתם תולין, לפי"ז אין חלוק בין עד בדוק לכתם (רק לענין משוך, וזהו רק מטעם דבעד שייך לחלק בין משוך משום דהוא ע"י קינוח ומש"ה היכא דישי לתלות בד"א ע"י קינוח שפיר תלינן כמ"ש הט"ז כאן [סימן ק"צ סוס"ק כ"ג] והביא מסימן קפ"ז ע"ש) רק היכא דליכא למתלי בד"א בכתם הוא מדרבנן ובעד הבדוק טמאה נדה (ולענין תלוי' דמאכולת בעד אמר תחת הכר שמצוי דוקא ולא במקום מגולה, וכן חלוק, דהתם מצוי מאכולת ובעל בשרה לדעה א' דסעיף ל"ה שוה לכתם, וכן להי"א דשם, להי"א דסעיף ו' שוה, רק לסברא הראשונה דסעיף ו' אי ס"ל כהי"א דסעיף ל"ה יש חלוק בין כתם

ראתה מ"מ הוא כעד שאין בדוק, (ומתורץ קושיות הנקודות הכסף ע"ש), ומש"ה הו"ל טהור בכששאלו בזה אחר זה כמו ב' שבילין, וכ"ש כשאחת אינה באה לשאול כלל, כיון דרק משום דמקלקל לאידך לא מטהרין לה אף שהיתה יכולה לשאול שאלה זו בפ"א, על דרך משל, שמצאה כתם בעד שאינו בדוק כיון דמטעם אינו בדוק יש לטהר ודו"ק, משא"כ להרשב"א דבדיקת חברתה מקרי בדיקה לדידה (ע"ש), מש"ה בג' נשים אין לטהרה רק ע"י תלייתה בחברתה, ואי אפשר להיות שאלה זו בפ"ע אם לא שתאמר שנמצא שחברתה לבשתו ג"כ שתוכל לתלות בה, ע"כ לא דמי לשני שבילין בזא"ז שתוכל לשאול בפני עצמו ואינו תלוי בחבירו רק בב"א א"א לטהרם משום חוכא דמיחזי כשיקרא דממ"נ כו', ועיין פר"ח או"ח סי' תל"ט ס"ק [ב'] מ"מ שאני הכא דהשאלה הוא דוקא בשניהם יחד, ודו"ק.

סימן ק"ץ סעיף ל"ד בשו"ע ורמ"א וה"ה אם כו' ויש מקום לתלות כו', ועיין ב"י והובא בשו"ע אדמו"ר ס"ק ס"ה כן

לעד בדוק, ע' בשו"ע אסקס"ט), כיון שבדקתה בעד בדוק מסתמא מגופה אתי, והא דשוה לכתם לענין לתלות להב"י הטעם כיון שלא הרגישה רגלים לדבר כו' מטעם זה שוה לכתם, אבל כל היכא דליכא למיתלי שפיר אמרינן טמאה ודאי, והרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא.

ועתה נעיין קצת לפי"ז הגמ' דריש פרק הירואה [נ"ז:] דפריך דשמואל דבעיא הרגשה לענין טומאה מהא דעד שהיה נתון כו' היכי דמי אי דארגשה כו', היינו דאי לאו דשמואל ושפיר טמא בראית דם ולא הרגשה הוה מפרשינן דאיירי ולא הרגישה, ומש"ה בענין פחות מכריס תלינן במאכולת רגלים לדבר מדלא הרגישה (אף דאין תלוי בזה הטומאה) וכאמרינן לעיל [דף] ג'. אשה מרגשת בעצמה וכמ"ש התוס' שם ריש ע"ב [ד"ה איכא] דגם לב"ה מהני סברא דלא לטמאותה ודאי ע"ש, ואף דשם איירי רק לענין טומאת מפרע דאמרינן אף דס"ל לב"י כסבורה הרגשת מי רגליים מ"מ מדלא הרגישה אינה מטמאה ודאי למפרע, מ"מ מהני ג"כ כאן, דאף דבדקה בעד בדוק מ"מ תלינן במאכולת בעגול, כיון דלא הרגישה, אף

די"ל כסבורה, ובמשוך טמא משום דזהו הוראה שבא מגופה, וכן ביותר מכגריס כיון דליכא למיתלי והא בדקה בעד, אבל לשמואל דאין טמא בלא הרגשה, אי דלא ארגשה משוך אמאי כו' ואי משום דאמרינן כסבורה הרגשת כו' כדלעיל, התם רק לענין טומאת דרבנן, (ומכ"ש לשארי תירוצים דלעיל, ע"ש), ואי דארגישה, עגול אמאי טהור, דכיון דארגשה לא הוה לן לתלות במאכולת.

ולחנ"ל להב"י י"ל דפשיטא ליה דכיון דהרגישה ממש, אין לתלות בדבר אחר כיון דבדקה בעד בדוק וראתה והרגישה. (ולפי"ז מכאן אין להוכיח הא דסעיף א' [סימן ק"צ] מתה"ד דהרגשה סברא דאורייתא ואפ' כשלא ראתה טמא, די"ל דוקא כשראתה בעד בדוק דכיון דאין רגלים לדבר הרגישה מש"ה לא תלינן כו').

ומתריץ לעולם דארגשה ואימור כו', ולחנ"ל פירושו הוא, דאף שלא הרגישה אמרינן לחומרא דארגישה וכסבורה כו', ועל דרך שאמרו בריש מכילתין כסבורה הרגשת מי רגלים כו' (עיין סימן קפ"ג באחרונים, וכן נראה

שהוא דעת התוס' ר"פ הרוואה ד"ה אימור הרגשת כו' וכמו שפי' הכו"פ [תפארת ישראל סימן קפ"ג ס"ק א'], וכן נראה מהגהת קונטרס אחרון שו"ע אדמו"ר שם [ס"ק ב'] ד"ה זה אינו במשמע כו' וגם בתוס' שלנו ריש פרק ח' כו' ע"ש. ודלא כס"ט ריש סימן ק"ץ סוס"ק ג' שפי' דעת התוס' להפוך, ע"ש. ולפירוש לא אתי שפיר תירוץ התוס' יעו"ש ודו"ק. ומה שהקשה לפי' הכו"פ בתוס' כנ"ל על קושיות התוס' דתקשה הא דשמואל בדקה כו' נימא כסבורה הרגשת, דהא אכתי לא אסקי התוס' לחלק בין זמן מועט כו', יש ליישב ולחלק.

ומשום הכי במשך טמא, וכן ביותר מכגריס דאמרינן הרגישה, ושפיר טמאה נדה משום שבדקה בעד, (ואף דלעיל לב"ה אין טמא ודאי רק ספק מדרבנן אף דאמר כסבורה, היינו דלא מטמאינן מטעם זה בטומאה ודאי למפרע). ועגול טהור כנ"ל, אבל אם היתה מרגשת לא הוה תלינן לא במאכולת בעגול ולא בשאר תליות.

וכן הא דפריך ונמצא על שלה אותיום כו' לאחר זמן כו' הוא ג"כ דאי לא דשמואל הוה אמרינן דאיירי בלא הרגישה ובאותיום דהוא הוראה ודאית שהיה תחלה בשעת תשמיש וכיון שבדקה בעד בדוק וראתה, טמאה נדה ודאית היכא דליכא למיתלי בדבר אחר, שבדקה וראתה העד תיכף אחר הבדיקה. ואותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת כמו שאמרו [נדה] לעיל י"ד. ומשום הכי חייבים בקרבן ודאי. ולאחר זמן דטמאין מספק, היינו שבדקה בעד בדוק יותר משעור וסת אחר התשמיש, ותיכף אחר בדיקתה ראתה העד, (ודלא כט"ז [ס"ק כ"א], ועיין ס"ט [ס"ק נ"ח] ובחו"ד [ביאורים ס"ק ט"ז]), היינו ג"כ באופן דליכא למיתלי במאכולת, שלא היה במקום שמצוי מאכולת כתחת הכר כו' (דומיא דאותיום שאחזתו לעד הבדוק בידה ובדקה את עצמה כו') דלענין מפרע טמאין רק מספק, ולענין מכאן ולהבא הוא כדין עד הבדוק, וכנ"ל, אבל לשמואל אי דארגישה לאחר זמן אמאי כו' ובארגשה בעד הבדוק אפי' היה במה לתלות, לא הוה תלינן, ומש"ה אותיום חייבים קרבן בכל גוונא אפי' אם היה במה לתלות. וכן

לאחר זמן אם היתה מרגשת בעת בדיקתה לענין מכאן ולהבא וקושייתו בלאחר זמן אמאי פטורין אף דכשראיתה ולא הרגישה וכשהרגישה לא בדקה את עצמה תיכף לראות. ובזה צריך לומר כסברת התה"ד דהרגשה סברא דאורייתא, ולהד"מ סי' קפ"ח [אות ד"ה כתב עוד] עכ"פ בהרגשה עם ראיית דם שאח"כ, (ועיין ס"ט ריש סימן ק"ץ [ס"ק א'] בשם רדב"ז).

ומשני דלעולם דארגשה ואימור כו', היינו דאמרינן ודאי ארגשה וכסבורה הרגשת שמש, ומשום הכי באותיות חייבים בקרבן כנ"ל, ולאחר זמן טמאין מספק ופטורין מקרבן ודאי, די"ל דלמא לא הרגישה כלל בשעת תשמיש, ולענין הטומאה דמכאן ולהבא י"ל דטמאה ודאי.

ולפי"ז מה שכתב בחו"ד סימן ק"ץ ביאורים ס"ק כ' ע"ש, לא הבנתי, דהא האי טמאין מספק דמתניתין היינו על למפרע בשעת תשמיש להטהרות שנגעו בהן, וכן לבעל אף להבא, אבל במכאן ולהבא באשה הוא כמ"ש בזה כנ"ל משום דאיירי במקום דאין מצוי מאכולת (ושאר תלויות), ואף דלא הרגישה, י"ל

דכסבורה הרגשת העד שבדקה בו הוא, וצ"ל דבקנח שייך נמי הרגשה וקסבורה כו' דהא התם בקינות איירי, ע"ש י"ד ע"ב. וחו"ד ס"ל דבקנח לא שייך הרגשת עד, וכמ"ש החו"ד בביאוריו שם ס"ק א', ועיין בקונטרס אחרון מאדמו"ר סי' קפ"ג [ס"ק ב'] מזה.

סימן ק"ץ ט"ז ס"ק ב' ע"ש, כונתו י"ל, דהנה הספק דמן הצדדין הוי שפיר ספק, היינו שמא ממקום טהור זה בא וכמו הספק דממקום טהור דמעלמא, רק דהא רוב דמים מהאשה מרעי לספק דמן הצדדין שלא יחשב לספק, כיון שאין שקול כספק דטומאה דממקור דהוי רוב, וע"ז כתב דכיון דהא דקפ"ז דיש שם מכה מהני זה דעכ"פ בתחילת הספיקות לא הוי מעלת הרוב נחשב דליתרע עי"ז ספק דמן הצדדין, כיון דעכ"פ באשה זו יש רוב לטהר ג"כ, היינו צדדין ומכה, וכיון דלא הוי סברא דרוב, אז נוכל שפיר לחשב השני מקומות שאפשר לומר שמשם בא כ"א לספק מיוחד, היינו שמא בא ממקום הצדדין, ושמא ממקום מכה, כי גם בתחילת הדבר מהני עכ"פ המכה שיש בה דלא הוי סברא דטומאה רוב כיון שנגד רוב מהמקור יש

דאורייתא להתוס' (עיין סוף סימן ק"ץ
 ס"ק קכ"ב וס"ק מ"ז, וכמ"ש קפ"ג ס"ק
 ג' ושא"ד, ועיין בקונטרס אחרון דקפ"ז
 (ססק"ג) [ס"ק ו'] מה שכתב שם בדברי
 מהרא"י דבבדיקה ספיקא דאורייתא
 לכו"ע והוכחה מהגמ' דא"א לומר כלל
 שהוא מדרבנן וטומאת כתמים לבד ע"ש),
 היינו שנמצא על העד שהכניסתו בפנים
 ובדיקה עצמה ה"ז בחזקת שבא בהרגשה
 וקסבורה הרגשת העד הוא שציערתה
 בדיקת העד והיא טועה בזה לתלות
 הרגשתה, אבל באמת היא הרגשת הדם
 שחזקת הדם שבא בהרגשה שכל אשה
 מרגשת בעצמה ביציאת הדם מגופא
 וכן ברואה מחמת תשמיש אע"פ שלא
 הרגישה אמרין קסבורה הרגשת שמש
 הוא דחזקת הדם שבא בהרגשה, כ"ד
 הרמב"ם וסיעתו, (וממה שכ' בפנים וכן
 שם לק' בהמסומנים אפ' הכניסה העד
 בעומק, ובהמסומנים שאחרי זה אע"פ
 שלא וכו' הכניסה העד בעומק, ע"ש.
 ועיין בקונטרס אחרון ס"ק ג' ד' קאפ'
 ל"ו ו' ע"ד בהמסומנים דקינח מבחוץ
 וליכא למימר קסבורה הרגשת עד שבחוץ
 בהרגשה בהרגשה מבפנים וכו' מבחוץ

בה גופה רוב, דמכה וצדדין, משא"כ כאן
 הא דמעלמא לא מצטרף למן הצדדין
 שבאשה לאתרע להרוב מהמקור, שי"ל
 בספק דמגופה, ובהספק שמגופה בא
 אין כאן רק שמא מן הצדדין ולא נחשב
 מקום זה לספק כיון דאינו שקול לגבי רוב
 מהמקור.

דם הנמצא בכותלי בית הרחם שהוא
 מקום (ועיין קפ"ז ס"ק כ"ג כ"ד)
 בדיקת העד לדעת רש"י והתוס' ודאי
 טמאה כיון שהוא דרך יציאת גמ דמי
 המקור תלין במקום שרוב דמים מצויים
 בו, וכן דעת סה"ת וסייעתו (קפ"ג ס"ק
 א' קפ"ז ס"ק כ"ג כ"ד) ולדעת הרמב"ם
 טומאתו בספק (ועיין קפ"ז ס"ק כ"ג
 רע"ב) בשעת הדחק הגדול שלא להוציא
 אשה מבעלה מפני שאינה יכולה ליטהר
 לסמוך ע"ד הרמב"ם, ע"ש לענין שיהיה
 ס"ס יעו"ש, וסיים בצ"ע. וכן ביש לה וסת
 שלא בשעת וסת אפילו שלא בשעת
 הדחק כדעת רמ"א וסייעתו כיון שיש עוד
 צד להקל ס"ס לדעת הרמב"ם ע"ש).

דם הנמצא בבדיקת העד טומאתו
 מדאורייתא להרמב"ם ורש"י. וספיקא

לאו דוקא אלא הכניסה מעט כ' ע"ש דל"ז
 א' ובזה יש להאריך בענין כמה אופני מהו
 הרגשה ולענין קינוח ואכמ"ל. (ורש"י
 ס"ל כחומרת שניהם, עיין קפ"ג וקפ"ז
 ס"ק כ"ג בהמסומנים יעו"ש). אבל דעת
 התוס' וסיעתם וכן קאי הספ"ת (קפ"ז
 ס"ק ל"ג) דלא אמרינן שחזקתו בהרגשה
 אלא דאימא הרגישה וקסבורה הרגשת
 עד ושמש הוא והו"ל ספיקא דאורייתא,
 (קפ"ג ס"ק ג' וק"ץ שם וקפ"ז ס"ק כ"ג
 כ"ד). ודעת השו"ע ורמ"א כהרמב"ם, עיין
 קפ"ז ס"ק כ"ג וס"ק כ"ד, ק"ץ סעיף ל"ד
 ס"ק ס"ה, ועמש"ל, וע"ל.

ולפי דברי הרמב"ם כל היכא דאיכא
 למיתלי דמעלמא אתי דם עליה ולא
 מגופא הוא תלינן, דרגלים לדבר דאם
 מגופה היתה מרגשת ממש, דכל אשה

מרגשת בעצמה במציאת הדם מגופה ולא
 אמרינן דארגישה וקסבורה הרגשת, אלא
 היכא דליכא למיתלי הדם במידי אחריני
 כדלק' ס' ק"ץ סעיף ל"ד (ס"ק ס"ה). וכן
 הוא דעת ב"י ורמ"א כדלק' שם, וסימן
 קפ"ז (ס"ק ל"ג) (קפ"ג שם ס"ק ג', קפ"ז
 ס"ק ל"ג, ק"ץ ס"ק ס"ה). (וע"ש סעיף ל"ה
 וע"ש בהמסומנים ס"ק ע'). (ועיין משכ'
 בסימן קפ"ג ס"ק כ"ג כיון דלהרמב"ם
 והשו"ע לא הוי ס"ס, ע"ש). ועיין בקונטרס
 האחרון סימן קפ"ז ס"ק ל"ג ד"ה והלכו
 לשיטתם במה שכ' ססקל"ג במח' הט"ז
 וש"ך בזה במה תלינן, ועיין לק' ולהתוס'
 הנ"ל דלא אמרינן ודאי הרגישה וקסבורה
 הרגשת עד אלא אימא הרגשת עד ה"נ
 היכי דאיכא למיתלי מידי ספיקא לא
 נפקא, וכ"כ מהרא"י, קפ"ג שם קפ"ז ס"ק
 ל"ג.

אוהלי יוסף

דיני צדקה

וה"ה בכה"ג בלחם אסור לתאבון כדלא משכח התירא אכל איסורא, אבל הוא רק לתאוה יבקש ולא כדי חייו.

(ועיין בכמה מקומות ענין לשון כדי חייו וחיי נפש שהיא פחות משיעור פיקוח נפש וסכנת נפשות, עיין לענין פת עכו"ם מפני חיי נפש עמעמו עליו כו'. ובפ"ד דשביעית מ"ב בירושלמי, ובתוס' סנהדרין כ"ו ובשכיר נשבע וכו' כדי חייו, ובבא מציעא ט"ז ב' (וע"ש בני"), גיטין נ"ט. ס"ב. [ד"ה אין עושין] בבא מציעא (ס"ב) [ע"א]. ועיין רש"י בבא מציעא נ"א. שאפי' פחות כו' חייו כו'. ועיין מנחות ק"ג ובכמה מקומות). ועיין לשון לתאבון גבי בשר חולין פ"ד א' בשר אלא לתאבון ודף ט"ז: י"ז. בשר תאוה).

וי"ל בזה או דלא החמירו בדבריהם כ"כ לחוש פן יהיה חילול השם במקום דהוא חיותיה. ולכאורה היה פנים לומר דהיכא דחיותיה הוא ליכא חילול השם שמתפרנסין מאחרים ולא מעמיהם שההכרח כ"כ לא יגונה, משא"כ להרווחה איכא חילול השם טפי. אך הא י"ל איפכא דבהא איכא חילול השם טפי שאין מפרנסין ענייהם אף פרנסת חייתם. אך בני" [סנהדרין שם] כ' וז"ל חיותיה הוא ולא מיפסל דוחי בהם כתיב עכ"ל, משמע דס"ל דאסור ממש ככל איסורין שבתורה שאמרו מוחי בהם ולא שימות דיעבור ואל יהרג ואל ימות (בפסחים [כ"ה]:) יומא [פ"ה]: ע"ז [ג. סנהדרין [ע"ד.]] (ועמ"ש

[א] גרסינן בסנהדרין (כ"ו ב') אוכלי דבר אחר פסולין לעדות (ופירוש דבר אחר פירש הרי"ף (ה). ורש"י וע"ש בתוס' (ד"ה אוכלי) ורא"ש (פ"ג סימן י"ב) דהיינו מקבלי צדקה מן העכו"ם) וה"מ בפרהסיא אבל בצנעא לא ובפרהסיא נמי לא כו' אלא דאפשר ליה לאתזוני בצנעא וקמבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא אפשר ליה חיותיה הוא, ופירש"י הטעם דהוה ליה חילול ה' מחמת ממון והוה ליה כרשע דחמס עכ"ל.

וענין החילול מצאתי בלבוש (עטרת זהב יורה דעה סימן רנ"ד ס"א), וז"ל שאומרים הגוים כמה מגונה אומה זו שאין מפרנסין ענייהם. והובא בב"י [יורה דעה סימן רנ"ד]. וכ"כ הנמוק"י [על הרי"ף שם], וכן הוא בחידושי הרמ"ה. ועיין ש"ך ס"ק א' ובמ"ש היכא דלא איפשר חיותיה הוא.

הנה בחידושי הרמ"ה כ' וז"ל ולא דמי למומר אוכל נבילות לתאבון דאמרינן כפי' ואכיל כפין ושקיל ד' זוזי [ומסהיד בשקרא] דאילו התם כיון דאיכא איסור לאו לא אבעי' ליה למיכל ואלו הכא כי אסור היכי דאפשר ליה אבל היכי דלא אפשר ליה חיותיה הוא, עכ"ל. משמעות דבריו דהיכי דחיותיה הוא לא אסרוהו כלל (משא"כ בנבילות לתאבון דאיכא איסור (לאו) הוא בכל גונוי או דלא שייך על בשר חיותיה הוא דלא לבעי' ליה לאכול ועל הלחם לבדו בלא בשר יחיה

לקמן בזה). (שוב מצאתי בהרב ראשון לציון שכ' ג"כ משום וחי בהם כו' אין לך דבר שידחה חיי נפש ע"ש לענינינו).

[ב] אך יש עוד פי' ושיטה אחרת והוא בהרמ"ה שם בשם אית דמפרשי דהטעם דפסולין לעדות משום פריצותא הוא כיון דלא (חציפא) [כסיפא] ליה מילתא ומפקיר נפשיה כולא האי משום ממון לא מכסיף נמי לאסהודי בשקרא כיון דאית ביה חוצפא כולא האי מסתמא רשע הוא ודמי לדפרק קמא דקידושין האוכל בשוק כו' וי"א פסול כו' ואפסיקא הלכתא כ"א ומסתייע הדין פירושא מדנקיט לישנא מדקמבזי נפשיה בפרהסיא, דאלמא משום דקמבזי כו' ולא משום איסורא, עכ"ל. וכן הוכיח ודייק בספר תורת חיים מדקאמר וקמבזי כו' משמע דטעמא משום בזיון.

וכמ"ש הרמב"ם פרק י"א מהלכות עדות (הלכה ה') וכן הבזיון פסולין כו' מדבריהם כו' אוכלין בשוק בפני כל כו' הולכין ערומים כו' שכל אלו חשובין ככלב ואין מקפידין על עדות שקר (והוא ספ"ק דקדושין) ומכלל אלו האוכלין צדקה של עכו"ם בפרהסיא אעפ"י שאפשר להם שיזונו בצנעא מבזין עצמן ואין חוששין כל אלו פסולין מדבריהם עכ"ל הרמ"ה, וע"ש בת"ח.

וכך הוא נראה שיטת ההגהות אשרי [על הרא"ש שם סימן י"ב] כאן שכ' והטעם שפסול דדבר שאינו הגון הוא

והכא נמי אמרינן בפ"ק דקידושין האוכל בשוק כו' משום כיון דחציף כולא האי יקבל נמי שכר להעיד שקר עכ"ל.

אך בדעת הרמב"ם יש לעיין דלפי מה שכתב כאן מטעם בזיון כדפ"ק דקדושין הוא רק דבר שאינו הגון א"כ י"ל דליכא בזה איסורא (וכמ"ש הרמ"ה דלעיל) (ועמש"ל בסי' ל"א) וכהני דפ"ק דקידושין, והוא בעצמו כתב פרק ח' מהלכות מתנות עניים הלכה ט' אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואין יכול ליטלה מן העכו"ם בצנעא הרי זה מותר ומלך או שר כו' ע"ש.

ואין לומר דהאיסור דשם היינו דב"ב י' ע"ב דאיכפד ר' אמי ולית ליה ביבש קצירה תשברנה כו' ומשום הכי סמך ענין לו במלך ושר (וכמ"ש בהלכות מלכים) כו' כמשי"ש בגמ' באימיה דשבור מלכא כו', דמדחילק בין בפרהסיא לצנעא שזהו ממ"ש בסנהדרין שם, דאילו מהא דב"ב אין חילוק וכמ"ש בהלכות מלכים פרק י' הלכה י' (לאחר מש"ש בהלכה ט' גוי שעסק בתורה כו') בן נח שרצה לעשות איזה מצוה אין מונעין כו' ואם הביא עולה כו' נתן צדקה כו' אבל העכו"ם שנתן צדקה מקבלים ממנו. (ועיין מה שכתב שם הלח"מ ומל"מ דמה שלא ביאר דדוקא משום שלום מלכות סמך על מה שכתב וביאר בהלכות מתנות עניים)

כשהמקבל עצמו נוטל אין בזה משום ביבש קצירה וא"כ ע"כ מ"ש בהלכות מתנות עניים דאסור ליטול בפרהסיא ע"כ אינו משום ביבש קצירה, אלא דבפרהסיא אסור ומשום חילול השם כנ"ל. ולא משום בזיון לבד דמשום זה הוא רק פסול לעדות כהבזויין דאוכל בשוק וכה"ג.

ולכא למימר איפכא דס"ל דאיכא איסור ממש עד דהא דבא"א מותר משום דחיותי היינו דלא עדיף מכל המצות דוחי בהם כתיב ולא שימות, וכמ"ש הנ"י, דא"כ ל"ל לטעם פיסולם לעדות משום בזיון וכנ"ל ממ"ש דקמבזי נפשייהו דמזה דייקי בעלי שיטה זו דהוא רק משום בזיון.

ודבר זה יש לעיין גם בדעת השו"ע דבחור"מ סימן ל"ד ס"ח כ' כלשון הרמב"ם בהלכות עדות הבזויים אוכלים בשוק כו' ערומים כו' ומכלל אלו המקבלים צדקה כו' אעפ"י שאפשר כו' מבזים כו'. וביו"ד כאן [סימן רנ"ד ס"א] כתב אסור לישראל כו' וכלשון הרמב"ם בהלכות עניים.

ובש"י כאן סק"א במתק לשונו נראה שרוצה ליישב זה (ודקדוק השיטה הנ"ל מלשון הגמ') שכ' וז"ל משום דאיכא חילול ה' דמבזי נפשי' בפרהסיא, עכ"ל, תלה הדבר זה בזה והיינו דהא דבפרהסיא אסור הוא משום חילול ה' זהו דוקא כשמבזי נפשיה בפרהסיא,

ונותנין אותה לעניי עכו"ם (ועיין בפרק י"ב מהלכות רוצח הלכה ט"ז ואסור להשיא עצה לעכו"ם כו' ואפי' שיעשה דבר מצוה כו' ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה לנבוכדנצר ליתן צדקה כו' והוא מב"ב ד.).

וכ"ש לפי מה שכתב הדרישה הובא ט"ז סק"ב לחלק בין הא דסנהדרין (דהוא הסעיף א' דשו"ע) דמשמע דבצנעא אין איסור, להא דב"ב (והוא הסעיף ב') דאיכא משום ביבש קצירה, (דע"כ דוקא במלך משום שלום מלכות ויחלק לעניי עכו"ם בדליכא גניבת דעת) דביחיד המקבל כיון שנהנה מותר, אבל הגבאי שאין לו הנאה אסור לגרום זכות לעכו"ם.

ואפשר להעמיס זה בלשון הרמב"ם בהלכות מלכים שכ' תחלה אין מונעין כו' ואם הביא עולה מקבלים ממנו כו' ועיין בהלכות מעשה הקרבנות היינו לקבל לזכותו כענין קבלת קרבנות להקריב בשבילו וכן בלהשיא עצה שיעשה מצוה כו' ועד"ז בצדקה ע"ד גדול המעשה שמזכה להמקבל והנותן אבל ליטול מי שצריך עיקר ענין קבלתו רק לטובתו (הגם שיותר מה שהבעה"ב עושה עם העני העני עושה כו'. זהו בהנאה ושכר רוחני, אבל בפועל העני ממציא טרף חיותו) ולא לזכות הנותן.

וקושיא הט"ז אפשר ליישב ועמש"ל (סי' י') וכן לפי חילוק הט"ז שם עכ"פ

וע"כ י"ל נמי דמשום הכי אין פיסולן לעדות משום חילול השם לחוד כיון דהחילול השם גופיה אינו אלא כשמבזי נפשיה בפרהסיא, וכיון דבכה"ג דהיה אפשר לו לאתזוני בצנעא ומבזין עצמן הרי הן בכלל הבזוין שחשב, ולהפסל לעדות בהא לחוד סגי, זולת האיסור דחילול השם.

ואין לומר דמנ"ל כלל שיש בזה איסור וחילול השם דהא הגמ' איירי רק בפיסולי עדות דסגי בטעם בזין דקמבזי נפשיהו, י"ל דס"ל להשו"ע (והרמב"ם) דע"כ לומר כן, דאל"כ הא לא דמי להני דפ"ק דקידושין, הולך ואוכל בשוק כו' ערום כו' דהני הא מבזי נפשיהו ואין חוששין לבשת ואינן מן הישוב ודרך ארץ בטבע בנ"א ומין אנושי, אבל הכא מאי ביזוי איכא, אלא ע"כ צ"ל משום דהוי חילול השם וגנות לישראל, (וכנ"ל מלשון הלבוש) ואינו דבר הגון, וכיון דחציף כולא האי. (לשון הגהות אשרי הנ"ל) ואינו חושש בגנותו ובגנות עמו ישראל יעיד שקר, ועל כן כתב דאסור לישראל.

(ודוגמא לדבר שהרמב"ם כ' בלשון אסור סוף פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה י"ד ואסור לאדם כו' עד שידע עם מי כו' ובגמ' סנהדרין כ"ג. אמרינן נקיי הדעת כו' ובמש"ש ולא היו כו' עם מי מסב כו' בטור שו"ע או"ח ק"ע סעיף כ' העתיק לשון הגמ' נקיי הדעת, ומה שכ' בחו"מ סימן ז' סעיף י' הוא מגמ')

דשבועות ל' ע"ב מדבר שקר כו', וכן הרמב"ם (סקכ"ב) [שם פרק כ"ב הלכה י'] העתיקו, כ' בזה אסור ואח"כ כ' לשון הנ"ל וכך היו נקיי הדעת כו', ומ"מ כ' בסוף פ"ב לשון אסור, ע"ש).

ולפי"ז משמע קצת דענין חילול ה' בזה אינו כשאר ענין חילול השם דנאמר במצוות עשה דונקדשתי ולא תעשה דלא תחללו כמ"ש בכ"מ בגמ' (סנהדרין ע"ד. ועבודה זרה נ"ד. עיין יו"ד קנ"ז [ס"א] וגם לא דמי לגמרי להני דחשבינהו הר"מ סוף פרק ה' מהלכות יסודי התורה [הלכה י"א] מהא דיומא פ"ו בכלל ענין קידוש וחילול (ועיין סוף פרק א' מהלכות תשובה מגמ' דר"ה) דבהאי הוא רק איזו חילול וא"כ לכאורה דא"צ לפרש במ"ש היכי דא"א בצנעא חיותי' הוא כמו שפ' הנ"י משום וחי בהם כתיב וכבכל האיסורין דא"כ טפי הוה ליה למיפסל לעדות מחמת עברם על האיסור דחילול השם דלא הותר אלא בפיקוח נפש, אלא הנכון כמש"ל בשם הרמ"ה דבדלא אפשר לא אסרו כלל (וכנ"ל).

[ג] והנה לפי פירוש הנ"י משום וחי בהם אין להקשות מהא דאיתא [סנהדרין שם] בכל האיסורין דבפרהסיא יהרג ואל יעבר אפי' בערקתא דמסאני דלפרש"י סנהדרין הוא רק מנהג יהודי, (ועיין ש"ך יו"ד קנ"ז סק"ה). דהתם שאני כשרוצים להרגו כשלא יעבור איכא קידוש ה' בפני חבריו ישראל, משא"כ בענין להתרפאות

ליכא קידוש השם כ"כ. ומש"ה שפיר אמרינן בזה וחי בהם ולא כו' (וי"ל שפיר דלא שייך הלאו דלא תחללו היכי דלא שייך העשה דונקדשתי כו').

ועיין עוד בריש סימן קנ"ז מחלוקת הראשונים במקום שאמרו יעבר ואל יהרג ורוצה להחמיר על עצמו ליהרג ולא לעבור, דלהרמב"ם [הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ד'] ודעמיה מתחייב בנפשו, ולסמ"ק ורא"ש וטור ושו"ע רשאי אם העכו"ם מכין להעבירו על דת ולא להנאת עצמו דאז אסור להחמיר על עצמו ונקרא חובל בעצמו. ולדעת הב"ח בכה"ג אף בפרהסיא אסור, ולהפרישה [שם סעיף ג'] בפרהסיא אפי' להנאת עצמו רשאי להחמיר, ע"ש ש"ך סק"ב. והיינו דעכ"פ איכא קידוש ה' במה שאין הגוי מעבירו להישראל במה שאסור לו ע"י רצונו בזה. ובזה אתי שפיר במ"ש לענין רפואה בחולי שיש בו סכנה כשאינו רוצה לקבל רפואה ושיחללו שבת עליו דכופין אותו שזהו חסידות של שטות, עיין מג"א או"ח שכ"ח סק"ו, וכן איתא בירושלמי השואל הרי זה שופך דמים ע"ש סעיף ב', ועיין בסי' תרי"ב והיינו דהוי דומיא כשהגוי מכין להנאת עצמו במקום שאסור להחמיר דליכא קידוש השם. ולהפרישה צ"ל דס"ל דמ"מ בפרהסיא כיון שהגוי עכ"פ מעבירו הוי קידוש השם אבל לא במתפא אף בפרהסיא. ועיין.

דאמרו בכל התורה (לבד ג' דע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים) יתפא ואל ימות לא חילקו בזה בין בצנעא לפרהסיא, ואפי' בפרהסיא כו' דלא שייך קידוש השם כ"כ כשלא יתפא כדי שלא לעבור בפרהסיא (משא"כ בהג' הנ"ל מצד האיסור עצמו).

אך לכאורה הא מצינו בהא דע"ז כ"ז ב' גבי להתרפאות ממין, במעשה דבן דמא שאמר לרבי ישמעאל דוחי בהם כתיב וא"ל רבי ישמעאל ה"מ בצנעא אבל בפרהסיא לא, כדנני רבי ישמעאל מנין לאומרים לו עבוד ע"ז שיעבור ואל כו' ת"ל וחי כו' יכול בפרהסיא ת"ל ולא תחללו, ע"ש (ובתוס'), הרי דמחלק בין צנעא לפרהסיא, ולכאורה היינו כמו לענין שרוצים להעבירו. (וע"ש בתוס' ורא"ש שזהו לרבי ישמעאל דס"ל דשוו בזה שאר איסורין לע"ז, ולרבנן בע"ז אפי' בצנעא ובשפיכות דמים בפרהסיא ע"ש, עכ"פ כנ"ל).

אך מדלא מצינו בפוסקים ראשונים ואחרונים חילוק דפרהסיא לגבי מתרפאין צ"ל כנ"ל, וצ"ל דהפרהסיא דע"ז שם אינו כענין פרהסיא שאמר לגבי דין קידוש השם וחילול השם, והוא כמ"ש ברש"י בע"ז וז"ל ד"ה בפרהסיא יש חילול ה' שיוצא לחוץ ולמדין ממנו לחלל בקדושת ה' ע"ש. וצ"ל במתפאין דשם יהיה ענין חילול השם שכ' רש"י וזהו ענין אחר (ועמש"ל סי' י"ט) וה"ה הכא נמי כשלא יטול כדי חיותו מהם בפרהסיא

וכן משמע בשיורי כנה"ג [הגהות ב"י שם] בשם רדב"ז סימן ס"ז דאפילו למ"ד דאדם רשאי להחמיר על עצמו במקום שאמרו יעבור ואל כו' חולה שאמרו לו הרופאים שצריך לחלל כו' והוא אינו רוצה אין שומעין כו' וכופין כו'.

וכן משמע להדיא באו"ה הלכות יו"כ סי' ה' ואם החולה רוצה להחמיר כ' עליו נאמר אך את דמכם ואל תהי צדיק הרבה, ולא דמי לדבר הנוגע לכבוד ה' יתברך שכ' בסמ"ק שאדם יכול לוותר על נפשו, דהתם כתיב בכל נפשך וגם שואלין ממנו נפשו. ואפילו על השואל אמרו רז"ל הרי זה שופך דמים, והרי אפי' ספק נפשות דוחה שבת וכו' עכ"ל.

ובזה נדחה ראיות הפר"ח על הרמב"ם פ"ה מהיסודי התורה ראייה לשיטתו דאסור להחמיר ממ"ש בירושלמי השואל הרי זה שופך דמים, דלא דמי וכנ"ל באו"ה בהדיא.

והנה מה שיש לעיין בזה ממ"ש ערובין כ"א ב' מוטב אמות מיתת עצמו כו' ובתוס' שם מחמיר היה, ולהנ"ל בכה"ג לכו"ע אסור עיין בספר תורת חיים [על מס' עירובין] שם שתי' לדעת הר"מ דשם ספיקא הוי.

שוב מצאתי בפתחי תשובה יו"ד קנ"ז סק"ג מספר תפארת ישראל על משניות פ"א דברכות משנה ג' דמ"מ מותר להכניס עצמו לספק סכנה היכי

דלא שכיח הזיקה ומצוה דעסוק בה אגוני מגני, וראיה מר"ע שהכניס עצמו לספק סכנה בנטילת ידים שהיה סומך א"ע שלא יניחו שומר האסורים למות בצמא בערובין כ"א ע"ש.

מצאתי בספר חדש מקור מים חיים שהניח בצ"ע לדעת הר"מ מהא דערובין. אך לדעת התוספות והרא"ש שמותר להחמיר רק דזהו רק כשרוצין להעבירו משא"כ בחולה (וכנ"ל אך הוא חילק כן בריש סימן קנ"ז מדעתו, ואשתמיטתיה דהקדימו באו"ה וברדב"ז שם), ע"ז תירץ כיון שסיפר לו ששומר האסורים שפך המים ומחמת זה אין מספיק ליה לנטילת ידים הוי מכריחים אותו לעבור עכ"ל ע"ש.

אך מה שכתב שם בספר מקור מים חיים בריש סימן קנ"ה ס"ב ליישב עפ"י סברא הנ"ל דלא תקשה מהא דמשמע שם דהשו"ע פסק כדעה הראשונה בסתם דהיא עיקר וכ"כ הש"ך דהיכא דליכא משום דמשכא מותר להתרפאות בסכנה בעצי אשירה בשאין הגוי אומר עלין אלו, וכן משמע מרמ"א שלא הגיה כלום, ובסימן קנ"ז ס"א כתב הרמ"א וכל איסור ע"ז וכו' אע"פ שאין רק לאו צריך ליהרג ממילא גם בעלין סתם דעצי אשירה הא הוי לאו דלא ידבק, כתב ויישב עפ"י סברא הנ"ל בין מכריחים לעבור בין להתרפאות.

איכא משום חילול השם) או להתייגר לגרמיהו ולא להעביר להישראל (גם לדעת הפרישה דלעיל להפוסקים דרשאי להחמיר דבפרהסיא גם כשמכוין הגוי להנאת עצמו היינו רק רשאי ואין מחוייב מהדין). אך לפי מ"ש לעיל במתפאין בע"ז שם ומש"ש רש"י בפרהסיא יצא לחוץ כו' חילול השם י"ל בזה נמי להא דמי' ואיכא זה החילול השם בפרהסיא ועיין ודו"ק.

[ד] אך לפ"ז יש מקום לפקפק היכא דהוי כה"ג שהעכו"ם רוצה דיקא שיתפרנסו ממנו כדי להעבירם בזה מנימוסם בהבדלתם מן העמים לבל יתערבו אתם ובמה שאין הגון להם משום חילול השם, אם י"ל לדעת הנמוק"י הוי כבכל האיסורין בפרהסיא דאפי' בערקתא דמאסני יהרג ואל וכו' ושייך בזה מצוות עשה ול"ת דונקדשתי ולא תחללו דלא אמרינן בזה וחי בהם ולא כו' כמש"ש סנהדרין ע"ד, או די"ל על פי מה שהבאנו לעיל לשון האו"ה דבר הנוגע לכבוד ה' והיינו כשרוצים להעבירו רצון קונו ואיכא כבוד ה' כשימסור נפשו בשביל שלא לעבור, אבל ברפואות גם שיסתכן בנפשו שלא לעבור הרי שמסר נפשו בשביל שלא לעבור לא מיקרי דאיכא כבוד ה' רק שאינו רוצה לעבור רצונו בשום אופן עד הנפש ובכללה ואין בזה כבוד ה' רק מזה שניכר תוקף יראתו ואהבתו מלעבור על דבריו, אבל כשרוצים להעבירו ובאונס גזירת מיתה

אין נלע"ד במקור הדברים (ולמדוהו מההיא ראיא שהעלה בלבו טינא כו' תספר עמו כו' תעמוד לפניו כו' ימות ואל כו') ובביאורי הגר"א ס"ק י"ד כתב מהרמ"א קנ"ז דפוסק כהיש אומרים דקנ"ה ועמש"ל (ובמ"א הארכנו).

וע"ע בספר לחם שמים מהגאון יעב"ץ בפירוש המשנה סוף פ"א דברכות שהביא מעירובין שם דמדת חסידות אפי' בספק נפשות להחמיר ועו"ש באורך. (ויש לעיין ממה שכ' התוס' שבת [קכ"ח:] ויבמות קי"ד סוף ע"א [ד"ה שבת], וברא"ש שבת פרק כ"ב וי"מ כו' דההיא בצער של רעב כו' ול"ד לצער שאמרו גבי גונח ע"ש). אך שם הרי אמר מוטב אמות כו').

וה"ה הכא נמי לענין שיהיה שייך דין מסירות נפש שלא לחלל ה' דמי נמי לחולה להתרפאות דה"נ להתפרנס ולחיות בנטילתו (כשא"א בצנעא) דאעפ"י שהגוי הוא מעבירו להישראל בהתפרנסו ממנו א"כ י"ל דל"ד לחולה שמתרפא שאין מי שרוצה להעבירו מ"מ הא דמי כלהנאת עצמו דאין בזה דין מס"נ בפרהסיא כמבואר בגמ' סנהדרין וביו"ד שם. (רק לענין שעת הגזירה בכה"ג איכא מחלוקת הפוסקים), היינו או שרוצה לעשות מצוה בצדקה לישראל או מצד טבעו רחמן לכל הפושט יד (עיין ט"ז סק"ב לפי חילוקו בכה"ג ליכא משום ביבש קצירה. ומ"מ בפרהסיא

איכא כבוד ה' וקידושו ושלא לחלל שמו זולת העשיית רצונו ושלא לעבור על דבריו. וכן במה שכתב שם דהא כתיב בכל נפשיך וגם שואלין ממנו נפשו כו' דכשואלין ממנו נפשו אם לא יעבירוהו מחוייב בכל נפשו ליתנה ולא שיעבירוהו, אבל בחולה אין שואלין נפשו בשביל שלא יעבור רק ממילא כשלא יעבור ולא עשה הרפואה ימות, בזה מתחייב בנפשו דלא נתחייב בהמצוה רק וחי בהם ולא כו', א"כ יש לומר על דרך זה בנדון דידן דהא הכא ליכא שום איסור ועבירה אחרת זולת זה דכשיקבל חיותו מהם איכא חילול השם בזה גופא (והחילול והקידוש) לשמו אינו מהעברת רצונו רק מחילול שם בניו ועמו שבחר בנו ואין העכו"ם שואל נפשו כשלא יעבר רק שאין מחיה נפשו וכשלא יעבור לקבל מחייתו ממילא ימות י"ל שפיר בזה דוחי בהם כתיב ולא שימות דהא אין שואלין נפשו כשלא יעבור שיהיה שייך בזה בכל נפשך, ועיין.

[ה] ואין לומר ולפרש לפי פי' ושיטת הנ"י דלעולם כיון דאיכא חילול השם בפרהסיא יש לו למסור נפשו, ומ"מ לגבי עדות אין פסול, כיון דחיותיה הוא הוי אונס ורחמנא פטריה ולא מקרי רשע, וכמ"ש הרמ"א באה"ע סימן מ"ב סעיף ה' לענין האנוסים דכשרים לעדות (בשם ריב"ש) דאע"ג דעברי על מצוות עשה דקדוש השם ולא דלא תחללו, אין

נפסלין דאונס רחמנא פטריה כמו שכתב באורים ותומים סימן ל"ד ס"ק כ"ג וסימן מ"ו ס"ק מ"ב.

אך הא בסימן מ"ו שם כ' שדעת הרשב"א אינו כן. והוא הוכיח שם מגמ' דכתוכות י"ט ב' דלרבי מאיר באמרו אנוסים היינו מחמת נפשות דאין נאמנים דסבירא ליה עדים שאמרו להם חתמו שקר ואם לאו תהרגו יהרגו ואל יחתמו ופרש"י ומשוו נפשיהו רשעים. והגמ' דחי מפני דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. וקשה לו יהיה בכלל יהרגו ואל כו' (ועיין בשטה מקובצת שם הביא לו תוספתא דקחשיב ג' דברים דיהרגו ואל יעבור ויש אומרים אף על הגזל). מכל מקום הא ליכא רק מצוות עשה דונקדשתי כו' ואם עבר באונס אין כאן פסול לדעת הריב"ש, והרי נאמנים דלא משוי נפשיהו פסולי עדות, וע"כ צריך לומר כדעת הרשב"א דמ"מ נפסלים כו' עכ"ל.

אך אנוס הנה ברמב"ם פרק ה' הלכות יסודי התורה הלכה ד' דבמקום שאמרו יהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג, דהגם דעבר על מצוות עשה דונקדשתי ול"ת דלא תחללו, מ"מ אנוס מיקרי ופטור מעונש הראוי לאותו עבירה. (ועיין שם מה שהביא לראיה ממה שכתב גבי מולך שהוא ואיתא בת"כ ולא אנוס. ובנערה המאורסה כתיב ולנערה לא תעשה דבר. ועיין מה שכתב שם הרמ"ך, ומה שכתב עליו בכסף משנה ובלחם משנה. ועיין

בחדושי הר"ן סנהדרין ס"א ב' בשם הר' דוד שחולק על הר"מ יעו"ש ואכמ"ל.

ובכה"ג במקום שאמרו ימות ואל יתרפא ועבר ונתרפא כ' שם בהלכה ו' דעונשין אותו עונש הראוי לו, וע"ש בפר"ח ש' הטעם לחלק דשאני היכא שהמיתה ודאית כשיעבור, מה שאין כן הכא שאין המיתה ודאית אם לא יתרפא באותו איסור. וכן אין הרפואה ודאית כמו התם ומשום הכא עונשין אותו ב"ד. (ועיין גם כן במרכבת המשנה אשכנזי הלכה ו' שאני הכא שאין כאן פיקוח נפש בודאי דהשלך על ה' יהבך והוא ירפאך. ובספר בירת מגדל עז מהגאון יעב"ץ אבן בחן אות נ"ה נדחק בזה, עיין).

אך הנה ראה זה מצאתי סברא זו לחלק בין לעבור ע"י שאונסין אותו להמיתו כשלא יעשה ויעבור, ובין שעומד למות וליהרג בלא"ה רק שיציל את עצמו ע"י העבירה, בספר הפלאה כתובות י"ט בתוספות דבור המתחיל דאמר מר כו' יעו"ש מה שדקדק ממה שכתבו בלשונם עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו ולא נאמר ואם לאו תהרגו, מבואר שבא להרג אותם רק שאמר להם חתמו שקר ובזה תנצלו מהריגה יעו"ש. ובדף (ק"ו) [כ"ו] ב' בתוס' דיבור המתחיל ע"י נפשות, דדוקא כשאונסין אותה אבל כשנתרצית בשביל הצלתם כו' אסורה לבעלה ושכן מצא בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' קי"ז לדינא.

ועיין באר היטיב אה"ע סימן ו' סק"כ שהביאו גם כן, עיין שם, ובזה יישב קושיות הב"ש סי' ז' סעיף י"א עיין שם. וע"ש בשבו"י הביא ממה שכתב במגילה ט' א' וכאשר אבדתי כו' עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון כו' ושם גופא ע"ב אמרו ועל אונס כרצון כו' ועיין שם ברש"י.

והנה בזה נדחית ראיית התומים סי' מ"ו דלעיל, דיש לומר דוקא כה"ג דבאם לא יחתמו שקר יהרגו בלא"ה ועל ידי זה ינצלו מקרי רשעים, ועיין ואכמ"ל.

ובספר חמדת שלמה מהגאון מווראשה בתשובות חלק או"ח סי' ל"ח תמה לטעם וחלוק על הפר"ח הנ"ל ויישב דברי הר"מ בפלפולא דפועל על ידי אונס לא מיקרי מעשה כלל, מה שאין כן בחולי מסוכן בשעת מעשה עושה ברצון וכיון דהוי ברצון כו' יעו"ש.

ועיין בספר מקור מים חיים הנ"ל ביו"ד שם שחילק גם כן קצת על דרך זה, על פי ישוב הר"ן פרק כל שעה לשיטת הרז"ה דגם בג' עבירות דע"ז וג"ע כו' בלהנאת עצמן אין למסור נפש. והקשו עליו מאין מתרפאין דעצי אשירה ומהא דאיתא שהעלה בלבו טינא כו', ות"י הר"ן דלהנאת עצמן דוקא כגון אסתר שנתרצית בג"ע ולא מחמת ג"ע כי אם להציל, אבל אם רוצה בהם ומתרצה בשביל הנאתו כו' עיין שם. ונהי דלא קיימא לן בזה כהרז"ה מכל מקום לענין אי הוי אונס כשעבר שפיר לחלק כנ"ל,

דכהאי גוונא מצד שרוצה בהנאתו לא מקרי אנוס רק מזיד כו' ע"ש באורך. אם כן בכה"ג דנדון דידן לכו"ע שמקבל ברצון להפיק מזי רעב ולהציל את עצמו בזה ממות אם היה חייב מהדין למסור נפשו היה פסול גם לעדות דלא הוי אנוס עיין ודו"ק.

ועוד דהא הנ"י כ' בפירוש דוחי בהם כתיב' והא האי קרא אתוקם בגמ' היכא דאין חייב למסור נפש אך אם היה אפ"ל כו' משום הא יש ליישב דהנ"י לא קאמר רק ע"ז כיון דחיותיה ליכא חיוב המצוה ועונשה מצד עצמה, ומשום הכי לא הוי פסול לעדות לפ"ד הריב"ש והתנאים דמשום קידוש וחילול כשעבר אין פסול לעדות כל דהוי אנוס לגבי העבירה עצמה עד דרחמנא פטריה ואין עונשין עליה.

אך בדעת הרמב"ם ושו"ע יו"ד הנ"ל אי אפשר לומר כן, דאם כן אמאי כתבו לשון מותר היכא דאי אפשר, דנהי דאין פסול לעדות מטעם הנ"ל, הא עכ"פ הא איכא מצות קידוש השם ואיסורא דחילול השם. ועוד דכה"ג לכו"ע לא מיקרי אנוס וכמו שכתב לעיל מדברי הרמב"ם ובשם ספר הפלאה וחמדת שלמה.

וי"ל עוד קצת דוגמא לסברא וחילוק זה מדיני ממונות, דאמרין אנוס רחמנא פטריה ולא לחייב לחבירו על ידי זה, עיין ש"ך חו"מ ת"א סק"ג ע"ז, ועל דרך זה שהתורה פטרו מחיובו שלא לעבור

על מס"נ כיון דהוא אנוס, אבל לא שעל ידי האנוס יזכוהו למלאות רצונו שיקבל רפואה להרפא עי"ז על דרך משל, הגם דהתם הוא לגבי חבירו שלא נתחייב לו כי אם כשיהיה הדבר, י"ל גם בו בעצמו, מה שעובר באנוס שמאניסין אותו כמאן דלא עבר דמי ואינה פעולה כלל, אבל לא שע"י האנוס יזכה בהאיסור שיותר לו. (ואכמ"ל דמ"ש אנוס דרחמנא פטרי' בנערה המאורסה היינו דפטרה מעונש ב"ד לא תעשה דבר, ומה שלמד הר"מ מההוא ולא אנוס, היינו במולך פטור מכרת בידי שמים, אבל יש לומר דלא פטרינן מהחיוב שעליו).

וגם יש לומר כענין פטור ואסור, ולגבי החיוב יש לומר שפיר הנ"מ אם מקבל ברצון ועובר על חיובו או בע"כ שאונסין בהריגה באם לא כו'.

והנה במה דכילל הש"ך הנ"ל דאנוס רק פטרינן מחיובו ולא לחייב לחבירו ע"י אונסו, אין לפקפק נגדו מסוגיא דריש כתובות [ב:]: דקמבעי בחלתה היא מהו מצי אמר לה אנא הא קאימנא או דלמא מצי אמר ליה נסתפחה שדהו ע"ש, וקמבעיא רק באת"ל חלה הוא מעלה לה מזונות כיון דלא אנוס בתקנתא דרבנן, ולא מבעי גם באת"ל חלה הוא אין מעלה לה כו', ולכאורה היינו דאת"ל בחלה הוא מעלה לה כו' ולא הוי אנוס לפטרי' יש לומר בחלה היא דלא הוי אנוס שיתחייב הוא ומצי אמר לה אנא הא קאימנא או

ועיין תוס' וטור שו"ע [סימן] קנ"ה, או אבק ע"ז ולא דלא ישמע על כו', ובעלים דאשירה שכ' התוס' שם איכא משום לא ידבק. עיין בחידושי הרמב"ן ובר"ן שם, וה"נ אבזרייהו ואבק הוא רק דרבנן שהם אמרו חשש דמשכא ופורץ גדר כו', ובאונס הא פטור מעונש העבירה, אלא ש"מ שלהתרפאות לא מיקרי אנוס, וככל הני חילוקים וטעמים הנ"ל. ומזה יצא להרמב"ם דבכה"ג באיסור דאורייתא בעבר ונתרפא דעונשין אותו עונש הראוי לו כיון דלא הוי אנוס, (ואכמ"ל).

אך יש לדחות קצת ולומר על פי מה שכתב המל"מ בפרשת דרכים דף ג' ע"א והובא בספר פרי האדמה ח"א פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ד' ע"ש בזה, דמי שדינם להרג ולא לעבור ועבר ולא כו' נענש ע"ז עונש גדול, מהא דמגילה י"ב א' שאלו תלמידיו כו' מפני מה כו' מפני שהשתחוו לצלם, הרי דישראל שעובד ע"ז באונס חייב מיתה בידי שמים כו' יעו"ש.

וע"ש בפרי האדמה מה שכתב לחלק לבין מה שכתב שם הרמב"ם מש"ש (בת"כ) ההוא ולא אנוס דפטור מכרת (דמולך) למיתה בידי שמים ע"ש, א"כ אפי' דבן דמא היה נענש עכ"פ בידי שמים בנשיכת נחש אף אי הוי אנוס ממש, אך זה אינו דממה שאמרו אשריך כו' ולא עברת על כו', משמע דזהו העונש המגיע לו מן הדין בפורץ גדרן של חכמים. וכן

דילמא כו', אבל אי בחלה הוא אין מעלה לה כו' דהוי אונס דפטורי' כו', אם כן פשיטא בחלתה אונס דידה נמי אונס ולא הוי כמניעה מצידה ורצונה, ומש"ה ודאי חייב הוא לזון אותה. ואם כן מוכח דמטעם אונס יש לחייב לחבירו כמו דפטור מחיובו מצד אונס.

דזה אינו, דשפיר לחלק כמו שכתב הש"ך, והא דלא בעיא באת"ל בחלה הוא אין מעלה כו' דאז לא שייך האו דלמא כו' נסתפחה שדהו, הא אפי' אם הוא מסיבתו הלא גם בחלה הוא אונס דידיה נמי אין מעלה כו' דפטור מחמת אונסו. וכ"כ בחמ"ח א"ע ר"ס ס"א וס"נ סק"ד ע"ש, ועיין.

והנה הגם שהגאון יעב"ץ שם כ' על הרמב"ם הנזכר במ"ש ואם עבר ונתרפא עונשין אותו הראוי לו לא ידעתו מנין לו זה, ונראה כסותר דבריו שכ' למעלה כו' יעו"ש, כבר כתבנו במקום אחר הנראה לעניות דעתי מקור וסמך לזה מהגמ' דע"ז (ק"ו ב') [כ"ז:] במעשה דבן דמא כו' אשריך כו' ולא עברת על דברי חבירך שהיו אומרים פורץ גדר ישכנו נחש איהו נמי חויא טרקיה חויא דרבנן דלית ליה אסוותא, ועיין שם בתוס'. ולכאורה נהי דהיה אסור להתרפאות מחמת לתא דקידוש ושלא לחלל, אבל לענין העבירה בעצמה כיון שהיה מסוכן ואונס רחמנא פטורי' מעונש העבירה עצמה. ושם או הוי דרבנן משום דמשכא בלחשיהם

דזהו דוקא באופן חילול השם שאמר שם ובסוף פרק ה' דהלכות יסודי התורה ע"ש (ועיין בגמ'), אבל לא בכה"ג היכא דהוי אנוס דזה אינו בכלל. ויש לעיין במה שכתב בספר החינוך מצוה רצ"ו ובאלה המצות רצ"ה ובספר חרדים ספ"ה אות ק"א ע"ש).

[ו] והנה לכאורה אפ"ל דאף דבכה"ג לא מיקרי אנוס כנ"ל ועונשין אותו עונש הראוי להעבירה, אכתי יש ללמוד מדברי הריב"ש והתומים דלעיל דהיכי דלגבי גוף העבירה היה אנוס דפטור, אף שהחויב עליו במצות עשה ול"ת דקידוש וחילול, (או בע"ז דילפי מבכל נפשך ע"ל), דחויבם הוא בכה"ג שאונסין אותו שימסור נפשו מ"מ בעברו לא מפסיל בהעבירה דחילול ולא קידש, אם כן ה"ה בנד"ד דליכא שום עבירה אחרת רק החילול השם, יש לומר דלא מיפסיל בהכי.

ובזה מיושב דקדוק הרמ"ה והת"ח על המפרשים משום חילול השם ממ"ש בגמ' דקמבזי נפשיהו דהא מוכרח הוא דמשום חילול השם לחוד אין לפוסלם ומשום הכי אמרו דקמבזי והו"ל בכלל הבזוין (והא דהוכרחו כלל לומר דאיכא כאן חילול השם דלא נאמר בפירוש בגמ', כתבתי דמשמע להו דאין כאן ביזוי אחר דל"ד לשאר עניני בזיון, אי לאו משום דמגונה ואינו הגון לישראל ויש איסור בזה כמש"ל).

מה שכתב הרמב"ם לפטור לאונס מכרת היינו עונש הראוי מהדין. ומ"ש הפר"ג הוא רק עונש שלמעלה בידי שמים שזהו ג"כ אפי' רק על עברו דין קידוש וחילול ה'. (ואפשר דהתם קאי על חיוב הדור ההוא איכא חילול השם והיה קידוש השם טובא).

והנה הא דאונס רחמנא פטרי' הוא אפ' מידי שמים כמ"ש הריב"ש סימן ד' וי"א. וכיון דלא סבירא ליה סברת הלח"מ פרק ה' מהלכות יסודי התורה שם מה שהביא לדברי הרמ"ך דחולק אהר"מ ומפרש דמ"ש ההוא ולא אנוס דוקא לענין כרת דמולך דפטור מעונש שמים, אבל בידי אדם מחוייב ע"ש הסברא להיפוך, וכיון דפטור מדיני שמים היינו אפי' בידי שמים.

ומה שיש לעיין מלשון הב"ח אה"ע סימן כ' פטור מדיני אדם י"ל בידי שמים חייב. אם לא שנחלק דוקא במולך שהעונש המחויב הוא כרת בידי שמים פטור האונס, אבל כשהמחוייב הוא עונש ב"ד האונס פוטרו רק מהחוייב, אבל חייב בידי שמים, דהא עכ"פ כיון שפטור מעונש העבירה ולא הוי עליו רק עבירה מצוות עשה ול"ת דקידוש וחילול, וי"ל שזהו ג"כ כוונת הב"ח, ומ"מ גם בזה הרי אנוס הוא, (וא"כ י"ל לפי"ז דמ"ש הרמב"ם סוף פ"א מהלכות תשובה והוא מגמ' דשלהי יומא דעון דחילול השם אין כח בתשובה ויוה"כ לכפר אלא במיתה, די"ל

קדוש לכבוד ה' וכמש"ל באורך. (והכי דהגוי מכין בזה להעבירו בזה יש לעיין ע"ל) ואתי שפיר גם למ"ש הנמוק"י דוחי בהם כתיב, או כמ"ש הרמ"ה דבכה"ג לא אסרוהו כלל.

[ז] ועתה נעיין בהא דב"ב דף ח. ודף י' ע"ב שממנו הוא מה שכתב הרמב"ם הלכות מלכים פרק י' הלכה י' ומבואר בפרק ח' מהלכות מתנות עניים הלכה ט', ועיין בכס"מ ולח"מ ומל"מ בהלכות מלכים שם, ובספר פרי האדמה ובטור שו"ע שם סעיף ב' וברמ"א.

והנה שם דף י' איתא דאיפרא הורמיז אימי' דשבור מלכא שדרה ת' דנרי לקמיה דר' אמי ולא קבלינהו כו' לקמיה דרבא וקבלינהו משום שלום מלכות שמע ר' אמי ואקפיד אמר לית ליה ביבש קצירה תשברנה, ועיין שם ברש"י, ורבא משום שלום מלכות ר' אמי נמי משום שלום מלכות דאבעי' ליה למפלגיהו לעניי עכו"ם ורבא נמי לעניי עכו"ם יהבינהו ור' אמי דאקפיד הוא דלא סיימוהו קמיה, עיין שם בפירש"י, ומה שכתב תחילה ורבא משום שלום (מלוק') [מלכות] דהא אמר בפירוש וקבלינהו משום שלום מלכות צריך לומר או בזה דקאמר משום שלום לאו דברי רבא הוא אלא הגמ' הוא דקאמר טעם על רבא וכפי המסקנא, או דרבא (א') אמר שמקבל ואינו מחזיר משום שלום מלכות. אך ר' אמי סבירא ליה דמשום שלום מלכות

אך שפיר יש לדחות ולחלק דדוקא קאמר הריב"ש ודעמ' באונס ורחמנא פטרי' מעונש העבירה, ולא נצטווה רק וחי בהם ולא כו', אז אף דמצד מצות קדוש השם שעולה על כל המצות ואין מעלה על מעלתן (לשון הרמב"ם פ"ה מהלכות יסודי התורה [הלכה ד'] עיין סוף פרק אלו עוברין [פסחים נ.]) ופ"ק דב"ב [י:]) ולא הקפידה תורה על איבוד נפשות ישראל (ועיין ש"ך קנ"ז סק"א בשם תה"ד [סימן] קצ"ט בפלוגתא דרבוואת' במסירות נפש ע"ש) היה מחוייב למסור נפש בדיעבד לא מיפסיל, דהא באמת היה אנוס ולגבי חיובא דכל מצות לא חייבוהו רק משום קידוש השם דהחיוב הוא גם בכה"ג. משא"כ בהיכא דלא הוי אנוס כלל גם לגבי שאר מצות, רק כל עיקר העבירה הוא החילול השם, שפיר לא גרע מכל המצות, דבאין אונס הוי רשע ופסול. (רק בדא"א דחיותא הוא לא מיפסל וכמו שכתב לעיל), אלא ע"כ כמש"ל דאין בזה דין חיוב דמסירות נפש שלא לחלל ה' בכה"ג, וא"כ אכתי תקשה ל"ל למימר דקמבזו נפשייהו, וכן בר"מ ושו"ע חו"מ [שם] בכלל הבזוין. ועוד דא"כ גם בדא"א אמאי כתבו בר"מ וש"ע שמותר לכתחלה, דהא עכ"פ מחוייב שלא לחלל ה' בפרהסיא אף למסור נפש כמש"ל, אלא ע"כ כמו שכתבנו דאין בזה דין חיוב דמסירות נפש שלא לחלל השם בכה"ג, או דהוי דומיא דמתרפאין דאין בהפרסה דין מסירות נפש דלא מקרי

בזה אין להתיר האסור ומשום הכי ס"ד דלרבא לית ליה ביבש כו' וע"ז תמה ול"ל כו'. ובילקוט הגירסא אמר ל"ל למר כו' ומ"מ צריך לומר דשלא בפניו היה לפי מה שכתב במסקנה דלא סיימהו קמיה, ועיין. וע"ז אמרו בגמ' ורבא הגם דסבירא ליה הא דמשום ביבש קצירה מ"מ משום שלום מלכות מותר כה"ג, דסבירא ליה כה"ג הוי כסכנה וכמו שכתב המג"א סימן תרנ"ו סק"ח דמשמע קצת גיטין כו' במעשה דבר קמצא דמותר לעבור על ל"ת מפני אימת המלכות ע"ש. וכן הביאוהו האחרונים דהוי ספק פיקוח נפש עו"ש. וע"ז מקשה ור' אמי נמי משום שלום כו' לא הו"ל להקפיד ולומר ולית ליה כו' דהלא סברא דשלום מלכות שפיר מהני להתירא כו'.

אך ברי"ף וכן הוא בגירסת הילקוט ליתא לג' תיבות אלו משום שלום מלכות (וכן הוא בעין יעקב) רק לקמיה דרבא וקבלינהו איקפד ר' אמי, וא"ש. עכ"פ משמע דלהמסקנא דאי סיימוהו קמי' דר' אמי דרבא לעניי עכו"ם יהבינהו לא היה מקפיד דקבלינהו משום שלום מלכות (והא שלא קבלינהו ר' אמי משום שלום מלכות ולמפלגינהו לעניי עכו"ם לפי מ"ש לקמן דגם לחלק לעניי עכו"ם אין לקבלם אלא משום שלום מלכות וכמ"ש הכס"מ בהלכות מלכים שם. וכבר כ' די"ל דהוי ס"ל דאין בזה כ"כ משום שלום מלכות.

ועוד דע"כ צריך ליתן להם בסתר כדי שלא ישמע המלך ויקפיד וכמ"ש ברמב"ם הלכות מתנות עניים שם ובטור שו"ע [יו"ד סימן רנ"ד] ועיין בפרישה (ועיין ספר רצוף אהבה) דאע"ג דאין בזה גניבת דעת כיון שמפרנסין עניי עכו"ם כמ"ש ברש"י י"א. [ד"ה דלא] ובתוס' ח. [ד"ה יתב] הביאו מ"מ יכול להיות קפידת המלך, והיה ר' אמי חושש אם יהיה בסתר שלא יהיה בזה ענין גניבת דעת. ואם יפורסם מעט יכול להיות קפידת המלכות יותר והגם שאם יודעים קפידת הנותן דוקא מותר לעשות כמצווה מהמלך ושר כמבואר מהאי דב"ב [ח.]. בהא דרב יוסף כו' למצוה רבה וכמו שכתבו שם בתוס' [שם] לחד תי' והוא דברי הרמ"א כאן כמשי"ת, מ"מ הא אפשר כשיסתירו הדבר לא יודע למלך ע"כ אין לחלקו כי אם לעניי עכו"ם. וע"כ לא רצה ר' אמי לקבלו ואי משום שלום מלכות לא חשש כ"כ בכאלה, או דלא רצה שיקבל הוא ויושלח ביד אחרים, ועיין.

[ח.] והנה לכאורה היה אפשר לומר להמסקנא דרבא לעניי עכו"ם יהבינהו וקפיד' ר' אמי לפי מה דלא סיימוהו קמיה דאבעי' לי' למפלגינהו לעניי עכו"ם שוב אין צריך למ"ש תחלה שם בגמ' על רבא משום שלום מלכות והגם שלפי גירסתינו אמרו בגמ' גם בסיפור המעשה דקבלינהו רבא משום שלום מלכות, כבר כתבנו שצ"ל שזהו רק מפירוש הגמרא ממש"ש אח"ז, וא"כ

ממנו זכות, וצ"ל דמשמע להו כיון דעכ"פ בגמ' אמרו על רבא, לגירסתינו, דקיבלה משום שלום מלכות ע"כ כ' שהוא סברא מקויימת אף להמסקנא ואינו ע"ד שאר תירוצים שבגמ' על איזו קושיא דס"ד תחילה לתרץ ואח"כ כדמקשי עליה עד שמיישבו בתירץ נכון דאז שפיר נאדי מדבריו הראשונים דס"ד. וכאן אינו על דרך זה. וצ"ל דהוי פסיקא דרבא קיבל משום שלום מלכות או דשמיע להו מרבא. והפשוט דגירסתם היה כג' גם בהמעשה נזכר שקיבל משום שלום כו'. והילקוט והרי"ף והעין יעקב הם שקיצרו בהעתק ואף די"ל שהוא מדברי הגמ' ופירושה, ואינו מדברי רבא עצמו שאמר כן משמע להו דפי' הגמ' בזה קאי גם להמסקנא, ועיין.

וגם י"ל דאי ס"ד דלחלק לעניי עכו"ם לא בעינן משום שלום מלכות ומותר לקבל מהכל, אמאי לא קבלינהו ר' אמי עצמו ויחלקנו לענייהם בסתר, אלא משמע דגם בזה בעינן משום שלום מלכות דוקא, ור' אמי הלא לא רצה לסמוך על היתר זה, וכנ"ל, ומ"מ במה שהקפיד על קבלת רבא כיון דאיכא משום שלום מלכות ע"ז הוצרכו לתרץ דמשום דלא סיימוהו קמי' דר' אמי וסבר דלעניי ישראל פליגנהו וע"כ אמר ולית לי כו'.

וי"ל הטעם דהא דביבש קצירה היינו מצות הצדקה וחסד כמו שכתוב

י"ל דזהו רק להס"ד תחילה בגמ' ודוחק. ולפי' הגמ' בילקוט וברי"ף לא נזכר כלל בהמעשה דהקבלה משום שלום מלכות, ועיין.

וא"כ י"ל דלחלק לעניי עכו"ם מותר לקבל אף שלא משום שלום מלכות כגון מעכו"ם שאינו מלך ושר, ומה שסתם בהלכות מלכים כבר כ' הלח"מ ומל"מ, ועיין ספר רצוף אהבה, שסמך אמה שכתב שם בהלכות מתנות עניים, ועיין בספר פרי האדמה [הלכות מלכים שם] סוף ח"ב. וע"ש בכס"מ פ"י דמלכים אחר העתיקו דברי הגמ' מ"מ משמע מהא דאפי' למפלגינהו לעניי אומות העולם לא שרי לקבל אלא משום שלום מלכות כו' כיון דבהאי דר' אמי פירשו דדוקא משום שלום מלכות ורב יוסף נמי כו' עכ"ל.

ומצאתי להרב ראשון לציון בסעיף ב' שפ' על מה שכתב מלך או שר כו' משמע דוקא כו' אבל גוי דעלמא לא והא כיון דנותנין לעניי כו' הרי לית לי זכות כו' וכ' דעכ"פ בנתינת הממון ליד ישראל יש לו קצת זכות למלך לזה דוקא משום שלום מלכות אבל גוי כו' לא אפי' ליתן לעניי עכו"ם כיון דיש קצת זכות כו' יעו"ש.

ולפי' עניות דעתי כמ"ש, וע"ש לעיל אי חיישינן לשמא ישמע המלך ויהיה מונח כדי שיעשו בו דבר שלא יעלה

[הושע פרק י' פסוק י"ב] זרעו כו' לצדקה וקצרו לפי חסד, ועיין סוכה (ת) [מ"ט:].

שוב מצאתי להרב ראשון לציון סי' רנ"ט ס"ד שכ' טעם להפרש בין צדקה להא דקביל שרגא כו' דדיקנן מלת קצירה כו' לזה אמרינן דבהכרח דמיירי בזכות דשייך בו זריעה זרעו כו' וקצרו כו' והא מלתא הוא דמהניא להאריך קיצה ולזה אין מקבלים כו' אבל מילתא דהוי כקרבן כדקאי קאי, עכ"ל.

ועיין בדרישה ופרישה [יו"ד רנ"ד דרישה ס"ק א'] דאע"ג דאמרו וחסד לאומים חטאת להם דלגרמייהו כו' מ"מ כו' ע"ש דבריו. ועיין ב"ב דף י' ע"ב בדברי ריב"ז על פסוק וחסד כו' כשם שהחטאת מכפרת על ישראל כך צדקה, ובעי' הגמ' צדקה וחסד מכפרת על עכו"ם והנה הצדקה וחסד (כיון שאינו ממצות שלהם להחיות נפשות ישראל ולקיים עולם מלא ולהעמיד העולם בג' עמודים) שלהם הוא אפי' לעכו"ם, ע"כ יש בזה נמי משום ביבש קצירה.

ולפום רהיטא היה אפי' קצת ראייה ממה שאמרו שם [בבא בתרא] ד'. על דניאל שנענש על שהשיא עצה לנבוכדנצר וחסאך בצדקה פרוק כו' במיחן עניין כו' ולכאורה איך השיאו עצה שיתן לעניי ישראל שבע"כ יקבלו ממנו משום שלום מלכות ונהי דליכא איסור חילול השם דפרהסיא דמשום שלום מלכות הוי כמו בדאי אפשר

כו', מ"מ הא איכא משום ביבש קצירה בכה"ג דלעניי ישראל, ומאי ס"ד דדניאל, ולחילוק הפרישה הנ"ל אתי שפיר דכשהעני נוטל בעצמו ליכא משום ביבש כו' דלהנאתו מקבל ולא לזכותו להנותן, אך לחילוק ה"ט"ז בין כשהנותן מצד טבעו רחמן כו' וכאן הלא לא היה רק מצד עצת דניאל דיפרוק חטאו כו'.

וכ"ש למש"ל בשם הבית הלל [שם ס"ק א'] דאיכא איסור גם בצנעא כשהעני נוטל מטעם ביבש, וגם להפרישה לא אתי שפיר כ"כ על השיאתו העצה, דהא עכ"פ איכא חילול השם דפרהסיא, ואיך גרם שיוצרך לקבלם משום שלום ואימת מלכות. וע"כ צ"ל דעצתו היתה לעניי עכו"ם דלא הוה בזה קציר חסד כ"כ, ומ"מ נענש עבור העצה, דבזה נמי איכא משום ביבש קצירה כו' לחלוחית כו' דלא להוי ליה תקנתא.

אך הנה בסוטה כ"א ריש ע"א לענין זכות תולה כו' י"ב חודש כו' כ' רש"י שנבוכדנצר היה מקבץ כל יום עניי ישראל כו' ומפרנסן כו' ואף דניאל לכך נתכוין שראה ישראל בגולה מחזירין על הפתחים עכ"ל, (וכן פירש"י בדניאל [פרק] ד' [פסוק כ"ד] שם ומקור מוצא דברי רש"י אלו מדברי חז"ל לא מצאתי). שוב מצאתי מזה (עיין בספר שמע אברהם שבסוף הקונטרס) פרשת משפטים סי' ל' דף קי"ג ע"ב א"ל כו' וחסאך בצדקה פרוק א"ל הקב"ה אני

מהא דדף (ח"י) [ח.] שם מהא דרב יוסף לפי רש"י דף י"א. ולחד תי' בתוס' דף ח. שם דרב יוסף פדה שבויי ישראל דא"א בפדיון דעכו"ם משום גניבת דעת, ומ"מ קיבל מאופריא הורמיז אימא דשבור מלכא משום שלום מלכות.

וכן משמע מהתוס' שם דף ח. לתי' א' דרב יוסף פדה ג"כ שבויי עכו"ם ומ"מ כ' בזה דקיבלם משום שלום מלכות, משמע דאל"ה אסור, והגם דמשמע דמשום שלום מלכות עכ"פ לא היה מקפיד ר' אמי על רבא כשהיה יודע שחלקם לעניי עכו"ם, מ"מ לפי מאי דסבר דלעניי ישראל חלקם יקפיד משום ביבש קצירה אע"ג דאיכא שלום מלכות, מ"מ כיון דאפשר למפלגינהו בסתר לעניי עכו"ם כל דאפשר למעט קציר חסדם וזכותם וכפרתם טפי עדיף.

ואם י"ל כמ"ש לפנינו דכה"ג דקיבל רבא אם היה נחלק לעניי ישראל איכא נמי משום קבלת צדקה מהעכו"ם דאיכא חילול השם כנ"ל. והיכי דלא סגי בלא"ה מותר משום שלום מלכות דהוי ספק פיקוח נפש (מש"ל בשם המ"א) ושרי משום חיות' דוחי בהם כתיב ולא כו'.

היה אפשר לומר (על דרך הפלפול) דלעולם ענין ביבש קצירת של אומות העולם איכא בצדקה וחסדם לעניי עכו"ם כמו לישראל (באין הפרש) דר' אמי קפיד ואמר ולית ליה ביבש כו' וכ"ת משום שלום מלכות מותר לקבלם ולעשות

מסרתי הצדקה לאברהם כו' ואתה אומר לרשע כו' אלא אמר לנבוכדנצר עשה צדקה ופתח לאוצרך שראה לישראל שיצאו ערומים מירושלים ולא היה בידם שוה פרוטה לכך א"ל שיעשה צדקה כו' והיה מפרנס לישראל י"ב חודש כו' ע"ש, וגם מהרש"א בחי' אגדה כ' עליו וז"ל ובפ"ק דב"ב אמרו שנענש ע"ז ע"ש.

ולפי"ז דכיון שראה כו' אין אסור משום חילול השם דפרהסיא, דהא הוי לאי אפשר, רק דנענש על עצתו משום ביבש קצירה כו' והיינו לישראל, ואין מוכח מכאן דגם בלעכו"ם איכא. (ומזה קצת ראיה דמה שאמרו חיותיה הוא היכא דא"א בצנעא כו' אינו משום פיקוח נפש ממש משום וחי בהם ולא שימות, אלא דוחק ודקדוק עניות, ומ"מ לגבי להשיא עצה ומשום ביבש כו' לא הוי שרי אלא משום שלום מלכות דהוי סכנה וכנ"ל. ולהפרישה נענש על שגרם אפי' שיטול העני בעצמו דליכא משום ביבש כו' מ"מ העצה להרשע לתקנתו אסור).

והגם שעיקר קפידת ר' אמי במ"ש ולית לי' ביבש כו' הוא רק לפי מאי דסבר שחלקם לעניי ישראל, מ"מ משמע להו מדברי הגמ' בהסוגיא כנ"ל דגם בלחלק לעכו"ם אין לקבל אם לא משום שלום מלכות והא דהיתר זה משום שלום מלכות מהני גם כשינתן לעניי ישראל היכא דהנותן מצוה דוקא לעניי ישראל כמ"ש הרמ"א ועיי' ש"ך [ס"ק ג'], נלמד

חסד עכ"פ כיון דאפשר למפליגנהו לעכו"ם אמאי פלגינהו לישראל. ויטלו הישראל צדקה מהעכו"ם בפרהסיא, אבל משום ביבש קצירה גם בלעניי עכו"ם איכא, רק דמשום שלום מלכות מותר (וכשינתן בסתר לעניי עכו"ם הא איכא שלום מלכות) ומה שאמר בקפידתו רק משום ביבש קצירה היינו מהטעם שלא רצה הוא לקבל ואף לחלקם לעניייהם משום דלא מסתבר ליה דאיכא שלום מלכות בכה"ג, אבל מ"מ מפרש הגמ' דנשאר קפידותו לפי מאי דסבר עכ"פ על מה שלא חילקם לעכו"ם (אך דוחק ועיקר חסר בדברי הגמ').

ועוד י"ל דהגם דגם בלחלק לעני עכו"ם איכא משום ביבש כו' מ"מ לא היה מקפיד כ"כ כיון דאפשר להמלך בעצמו לחלק להם, ועל דרך מ"ש בלפני עור לא כו' דוקא דקאי בתרי עברא דנהרא, וכיון דאיכא עכ"פ שלום מלכות נהי דלא הוי סכנה קרובה בכה"ג מותר, אבל לעניי ישראל איכא משום ביבש כו' דהוא הגורם דהעניי עצמן לא יטלו צדקה מהעכו"ם כל אחד ישמוט את עצמו מבוא בדמים ויחלץ עני מעניו ויש מתעשר ולא יקפיד המלך בו וע"י כ"ז הארכנו ליישב על דבעינן תרתי משום שלום מלכות ודוקא לעניי עכו"ם בכה"ג.

[ט] והנה על הא דברישא ביו"ד [סימן רנ"ד] בס"א שם בליטול צדקה מהעכו"ם משמע דבצנעא שרי ולא

איכפת לן במה שיהיה לעכו"ם זכות עוד, בזה הדרישה והט"ז סק"ב והפרישה מחלק בין יחיד המקבל שהוא נהנה מותר אבל להגבאי אסור לגרום זכות לעכו"ם בשביל הנאת אחרים, והט"ז דחאו ותמה ע"ז וכמש"ל, וחילק בענין אחר בין כשהעכו"ם נותן העיקר לישראל ובזה מייקר שם ישראל ויש לו זכות גדול (ע"ש דמ"מ אתי שפיר דלא הוי גניבת דעת ע"ש) ובין הרישא שמצד טבעו רחמן ונותן לכל הפושט כו' ע"ש. (ובפרי אדמה סוף ח"ב [הלכות מלכים פרק י' הלכה י'] דחה דבריו יעו"ש).

(ויש לעיין ממה שכתבנו לעיל דמוכח מרמב"ם ותוס' וש"ע דגם בלחלק לעניי עכו"ם אסור לקבל אי לאו משום שלום מלכות, משמע דאי לאו הכי אסור, והיינו דגם בזה איכא בצדקתם וחסדם משום ביבש קצירה, וע"כ לומר (כוונת) עיקר החלוק בין שנותן בעצמו יכול להיות מצד טבעו לרחם להפושט יד (או לגרמיהו או להתייהר ולהגדיל שמם ביד הגדולה), ובין כששולח לחלק דאז הוא צדקה וחסד, ויש לעיין.

ובספר בית הלל כ' ותוכן דבריו דמה שאמרו בסנהדרין אבל לא אפשר חיותיה הוא דדוקא משום חיותיה מותר אפי' בפרהסיא בדאי אפשר בצנעא גם מהעכו"ם, אבל גם הא דמותר מן העכו"ם בצנעא הוא ג"כ רק היכי דא"א מישראל דחיותיה הוא. דאל"ה אסור משום ביבש

ומה גם לדברי הבה"י דס"ל דבאמת יש איסור בצנעא נמי אמאי לא מפסיל מש"ה גם לעדות. דנהי דאינו איסור שעובר בעצמו רק מה שע"י קבלתו גורם הזכות להעכו"ם הנותן ועי"ז מאריך הגלות. מ"מ הא מצינו דוגמא לזה בחו"מ סי' ל"ד ס"ו בטבח שיצא טריפה מתחת ידו שפסול לעדות, שכ' הרמב"ם [פרק י"ב מהלכות ה"ט] בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים, וכ' בכס"מ [שם] דמשום דעבר אלאו דלפני עור לא מיפסיל רק הואיל ושוחט לעצמו ומוכר כו' חזקתו הוא אוכל מהבשר ומיפסל בלאו דאכילות אסורות כו'. ודעת הסמ"ע דלא איירי באוכל ממנו רק הואיל והם בהמות עצמו ומוכר כו' הואיל ואית ביה חימוד ממון דמרויח נפסל כו', וע"ש באו"ת אורים סק"י דמזה סיוע דבדבר חימוד ממון לא בעינן לאו שיש בו מלקות. (ע"ש ס"ב בהג"ה וע"ש בנתיבות המשפט [שם ביאורים ס"ק ד'] דהא בלא"ה עכ"פ פסול מדרבנן) ע"ש. וא"כ ה"ה הכא נמי כיון דמשום חימוד ממון עובר, אלא ע"כ לחלק בין איסור זה לשאר איסורים, (והוא על דרך מ"ש לעיל בשם הרמ"ה דמש"ה מותר בפרהסיא בדא"א דחיותיה הוא דכה"ג לא אסרו כלל, ועיין).

ועכ"פ מצינו בענין לאו דלפני עור דלא דמי לשאר דברים שעובר בעצמו ודאי לאו משום חימוד ממון לא היה

קצירה. ומ"מ ליפסל לעדות הוא רק על בפרהסיא בדאפשר בצינעא משום דאיכא חילול השם. וכן צ"ל לענין איסור שכ' ברמב"ם ושו"ע משום חילול השם אבל בניזון בצנעא (בדאפשר מישראל) דליכא חילול השם (אע"ג דאסור) לא מיפסל בהכי. עו"ש דבריו.

(ובספר פרי האדמה [שם] כתב כן מסברתו. ונראה שדבריו הן דברי הבית הלל, ומשום שיט פי' רנירסי"א ושלא להאריך עוד לא זכר השר לכרזב בשם הבית הלל, ועיין שולחן גבוה. (וכ"ש להשיטה דלעולם דפיסולם משום דהוי בכלל הביזיון. וכן לפי מש"ל דבפרהסיא דאיכא חילול השם איכא ביזוי משא"כ בצנעא דליכא כ"ז).

[י] והנה אי אפשר ליישב קצת ולהציל הדרישה מהשגת הט"ז עליו. דהא לכאורה עוד יש לדקדק לפי קושיות הט"ז איך נתיר לו להאריך הגלות בשביל הנאתו, נהי דהא בהא תליא דפיסולו לעדות תלוי בהאיסור. ולהטעם שמותר ממילא כ"ש דלא מיפסל וקושייתו יותר על האין יתר לו לגמרי, מ"מ כיון דעיקר דברי הגמ' בפיסולי עדות קמייירי הו"ל להקשות דהאין כו' ואדרבא נפסלנו לעדות ג"כ, דכי בשביל הנאותו כו' (הגם דאין קושיא כ"כ וק"ל, מ"מ יש לדקדק בזה).

מיפסל, וכן מצינו לענין רבית דרבנן דאין הלואה עובר על לא תשיך (מדרבנן) רק אלפני עור לא כו', (ועיין מחלוקת הראשונים בענין שאר מילי דרבנן שאין בהם אסמכתא פשוטה אם שייך בהם לפני עור, (עיין בתוס' ורא"ש ספ"ק דע"ז [כ"ב.] ובמו"ק [ברא"ש סימן א']. ומש"ה לא מיפסיל לעדות כמ"ש הרמ"א יו"ד ק"ס ס"א מר"ן פרק זה בורר [נמוק"י סנהדרין ד: ד"ה מתני'], ובנמוק"י פרק איזהו נשך [ל"ט: ד"ה גרסינן] וע"ש ברא"ש ממש"ש [ב"מ] ס"ח ב' רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי ולא קאמר ולא עביד איסורא, (ע"ש ברא"ש סימן מ"ב) ועיין חו"מ סי' ל"ד ס"י בהג"ה די"א דבאבב רבית לא מיפסיל הלואה. (וע"ש בתומים ס"ק י"א דלדעה זו ע"כ המשנה דאיירי בפסולי דרבנן ואוקימנא במלוה הבאה ברבית ופסיל גם הלואה, ומ"מ גם המלוה פסולו רק דרבנן וכסברת הנמוק"י משום דלא משמע ליה איסורא לאינשי, ע"ש ובנתיבות המשפט [ביאורים ס"ק ט'].)

עכ"פ הלא מצינו דמשום לפני עור לא מיפסל, ואפי' לפי סברת הסמ"ע אע"ג דאיכא חימוד ממון מ"מ בכה"ג לא מיפסל, ועוד עיין דוגמא במ"ש יו"ד קנ"ז ס"א בהג"ה דבהא דבג' עבירות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים אפי' בצנעא יהרג ואל יעבור דהוא בכל איסור אעפ"י שאין בו מיתה רק לאו בעלמא, (וע"ש בראשונים דהוכיחו מהא [פסחים

כ"ה.] דעצי אשירה דהוא רק דלא ידבק בידך מאומה כו' ומהא דאיתא [סנהדרין ע"ה.] שהעלה בלבו טינא כו' תספר עמו כו' וע"ש י"א דאף באבב דידהו אינהו ואביזרייהו אפי' דרבנן, וכ' שם הר"ן פרק כל שעה [ה:], ובנמוק"י סנהדרין [י"ח.] דלא תקשי ממה שאמרו שם סנהדרין ע"ד ב' דאלת"ה הני קייקאי כו' אלמא דלא קאמר אלא משום פרהסיא דגם בשאר מצות אסור. דאי משום ע"ז לא משני מידי בהנאת עצמן דהא מ"מ אסור שם, ותירצו דשם כיון שהוא משום לפני עור אינו בכלל ע"ז ע"ש. ומצינו לענין כותים דלא חיישי אלפני עור ומש"ה למה ששחט בעצמו בעינן דוקא חותך כזית בשר ונותן לו אם אכלו כו'.

וכה"ג במה שאמרו בע"ז [ל"ט:] דאין לוקחין ימ"ח מח"ג [סימן יין, מורייס, חלב, מלח סלקונדרית, חלתית גבינה] מחנוני שבסוריא אלא חן המומחה ומוחזק בכשרות הידוע לנו יותר מסתם חזקת ישראל, ולהרמב"ם [הלכות מאכלות אסורות פרק י"א הלכה כ"ה] גם בכל חוץ לארץ. וגם בא"י בזמן הזה. וברש"י שם דחשידי אלפני עור. אלא א"כ מתארח עמו כו' דבעצמו אינו אוכל. ועיין טור שו"ע יו"ד סוף סימן ס"ה דפסקו כהרמב"ם. ומ"ש הש"ך ר"ס קי"ט [ס"ק א'] השיג עליו הת"ש בבכ"ש שם. וגם הנוב"י בספר דגול מרבבה שם, וכן פסק בשו"ע אדמ"ו יו"ד סימן א' ע"ש.

סכנה אין צריך להוציא ממונו, וכן הלבוש כאן השמיט תיבות במקום שיש סכנה ע"ש בפ"ת. וע"ש בשל"ד שכ' אעפ"י שחייב למחות וכל מי כו', מ"מ אין אדם חייב להוציא ממונו ע"ז כו'. וכן הוא בשו"ת מהר"י וויל קנ"ז מקור דבר הג"ה דכאן ושם שמתחלה כשיש סכנה דהא דאמר מי שיש בידו למחות, היינו בדליכא סכנה, וכה"ג אמרין פרק י' יוחסין [ע"א]. ובדקי עד לסכנה ופירשו.

ואח"כ כ' ומ"ש אם חייב להוציא ממון ע"ז נראה דאינו חייב מדאמרין פרק בן סורר דליף מלא תעמוד על דם רעיך דחייב להציל חברו ומקשה תלמודא הא כו' מהתם נפקא אבידת גופו מנין ת"ל והשבות לו, ומשני אי מהתם ה"א ה"מ בנפשיה אבל מיטרח ואגורי לא קמ"ל, אלמא אי ליכא קרא יתירה לא הוי אמרין שמחוייב להוציא ממון אפי' להציל נפש חברו. כ"ש לגבי עשה דתוכיח דאין חייב להוציא ממון. ועוד מדאצטרך קרא למכתב בכל מאודיך דחייב למסור כל ממונו בשביל קידוש השם ואם היה מחוייב להוציא ממון להציל חברו מהעבירה כ"ש עצמו, ואין לומר דהתם חייב למסור כל כו' ובעשה דתוכיח רק מקצת, דא"כ מה שיעור יש בדבר, דבשלמא בהכאה עד כו' כל דהוא וא"צ להוכיח יותר עכ"ל. ובתיבת גומא שם כ' שלא היה לו אז תשובות המהר"י וויל.

ועוד לדוגמא קצת מהמבואר ביו"ד קנ"ז בהג"ה, ועיין או"ח תרנ"ו לענין ממון, דבכל האיסורין יתן כל אשר לו ולא יעבר בל"ת, אבל מצוות עשה אפי' עוברת אין צריך לבזבז יותר מחומש. ועיין פרמ"ג או"ח שם [א"א ס"ק ח'] ובפתיחה כוללת ח"ד סימן י' שנסתפק בל"ת דרבנן. ועיין בפתי תשובה יו"ד שם סק"ד הביא מתשובות חוות יאיר סימן קפ"ג, ותשובות רדב"ז ח"ד קמ"ה דגם בדרבנן כגון חלב שחלבו עכו"ם ושמנו של גיד וכה"ג ע"ש, ובמקום אחר הארכנו בראיות בזה. ומ"מ במה שכתב מי שיש בידו למחות ולא כו' הוא נתפס כו' א"צ להוציא ממונו ע"ז ע"ש.

והנה ביו"ד כ' בזה הלשון בדבר שיש בו חשש סכנה אין למחות וא"צ להוציא ממונו ע"ז וע"כ הביא שם בפ"ת סק"ה מספר תיבת גומא מבעל המחבר פרמ"ג בסוף הספר חקירה ד' שנסתפק אם אין חשש סכנה אפשר דמחוייב לבזבז כל ממונו דמצות עשה הוכח תוכיח הוא מטעם ערבות, בזה יש לעיין כשמוציא את עצמו ומציל נפשו בהודע לו האיסור מן הערבות מ"מ מצות תוכיח הוא מצוה בפני עצמה, ואין כאן מקום להאריך, מ"מ מצד ערבות נמי איכא והוי כאלו הוא עושה הל"ת כל שיש בידו כו' ע"ש.

וכ' הפתי תשובה דמסימן של"ד סעיף מ"ח בהג"ה משמע אף באין חשש

(ועיין בפתחי תשובה סי' של"ד [ס"ק י"ט] שהביא מבכור שור שכ' ע"ז דדוקא בברי הזיקא, דאל"כ תופר תורה ח"ו כו' והא כתיב ולא תגורו משמע אעפ"י שיש מקום לירא ע"ש דבריו. ובמקום אחר כתבנו וכאן אין מקום להאריך).

ומצאתי בביאורי הגר"א שם קנ"ד סק"ה שהביא כל הראיות של המהר"י וויל, ובסוף כ' אבל משמע שם מדבריו דאכל מל"ת אינו מחוייב להוציא ממונו דהוכיח מדכתבה תורה בכל מאודיך בע"ז וזהו שלא כדברי הר"ן דלעיל, עכ"ל ע"ש. הנה בפירוש אינו כלל כמהרי"ו אדרבה משמע שם דאינו ממעט רק בתוכחה לאחרים מדכתבה התורה על עצמו ואי מסברה היה אפ"ל כן דכיון דילפינן ממאודיך דיש לך אדם שממונו כו' דקרא קאי אפסוק שמע כו' היינו בעבירה דע"ז שאפי' בצנעא ימסר נפשו באהבתו לה' בכל נפשו כו' (עיין סנהדרין ע"ד. ובפירש"י שם ובמה שפירש בספר תורת חיים).

אך לכאורה זה אינו, דהא ממילא ידעינן כיון שמצוות עשה ונקדשתי ולא תחללו קאי אבפרהסיא דשאר עבירות דשוו כה"ג עבירות בצנעא דיהרג ואל יעבר ממילא כ"ש ממון הקל דימסור ממונו, וכיון דלס"ל כר"י דמוקי להקרא דוחי בהם גם בע"ז בצנעא כו' אלא דקאי רק בשאר עבירות וחי בהם ובהם אמר וחי בהם כו' וממעטו רק ולא שימות.

היינו דבצנעא לגבי מיתה יעבר ואל יהרג, דבע"ז אפי' בצנעא כו', אבל לענין המאד דממון אין לחלק בין שאר איסורים לע"ז דמחוייב בכל מאדו שלא לעבור. וממה נפשך או דמסברא פשוטה הוי ידעינן שמחוייבים אנו על כל מצות בוראינו למסור נפש ומאד, וגלי קרא דחי בהם בשאר עבירות דאין למסור נפש, אבל מסירת ממון כדקאי, ובע"ז כתב בכל נפשיך להוציא מפטור דוחי בהם ולא כו', ומ"ש בכל מאדיך הוא רק משום דיש לך אדם כו', או אפ"ל דמסברא לא הוי ידעינן כלל רק מדכתיב נפשיך ומאדיך בע"ז דמיניה הוי ילפינן ה"ה לשאר עבירות ומפסוק וחי לא מפיק רק דאין החיוב למסור נפש אבל מאדיך כדקאי קאי גם בשאר עבירות.

ועיין בספר שמות בארץ ביומא בתוספת יוהכ"פ פ"ב ד"ה תניא ר"א או' כו' דהיכא דממונו חביב עליו מנפשו דילפינן מבכל מאדיך דוקא בע"ז ולא בשאר כו' ע"ש. ועיין ב"ח או"ח תרנ"ו שכ' שמשם ראייה דממון מחוייב בכל ל"ת, דאל"כ הא אצטריך מאודיך לדיוקא ע"ש. ועיין מ"ש הפוסקים דמסירת ממון מחוייב אפי' בצנעא ולהנאת עצמן, אכמ"ל. א"כ אצטריך מאודיך אפי' בכה"ג רק דכתבו קרא דנפשיך ומאודיך משום דיש לך כו' וכו' גבי מצות אהבת ה' למסור נפש על יחודו שלא לעבוד ע"ז שכל המודה בה כו' והיא מצוה הראשונה מיסודי התורה וכללותה, ועיין.

בחו"מ [סימן רל"ז ע"ש בטור ובב"י] לענין עני המהפך בחררה אם הוא ג"כ במציאה כשנופל לו עליה או פירש טליתו במקום שלא זכו לו ד"א ע"ש, וכמו שאין מחוייב לבזבז ממונו להציל חברו מעבירה כדלעיל בלשון המהר"י וויל.

ויש לעיין אי גם היכא שעל ידו יוכל חברו דאיכא במעשיו לפני עור לא תתן מכשול דכה"ג דע"י אחר בפירוש בבבלי מערבין [ל"ב:] דניחא ליה לחבר למיעבד איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבה ע"ש, ולא אמרינן בזה אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבריך. (ועיין בריש שבת [ג:] התירו לרדותו כו' ובמ"ש התוס' שם [ד. ד"ה וכן] ובעירובין [שם ד"ה ולא] ובאו"ח סוף סימן ש"ו [סעיף י"ד] בב"י ומ"א, ועיין ב"י יו"ד רכ"ו וחו"מ ק"פ מהירושלמי דיותר יש לקנוס הנותן לפני חברו מכשול מהביא עצמו לידי מכשול כו' וע"ש).

ועל דרך זה מצינו לענין נזקין בתוס' ב"ק (ק"ג) [כ"ג] א' ד"ה (וחייב) [ולחייב] בעל הגחלת דיבור השני, ודף (ק"ז) [כ"ז] ב' ד"ה (ד"ה) אמאי כו' דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יזק כו'. וכה"ג בכתובות ה'. אי לנפשי לא טריד לאחרים טריד, הרי אפי' לכבד ולמלאות רצון אחרים כו' (ומ"מ אין להקל לעצמו ולהחמיר לאחרים עיין רש"י סוף פרק קמא דנדה י"ב ב' [ד"ה דילמא] ולהיפוך עיין תשובת יד אליהו ס"י. אך מ"מ עיין

נמצא מכ"ז דלענין מצות תוכחה על ל"ת לאחר שלא יעבוד אין מחוייב לבזבז ממונו ואף היכי דיש בזה מענין ערבות כמ"ש הפרמ"ג [הנ"ל] וסברתו דהוי כאלו הוא עושה, מ"מ צ"ל דענין זה דהערבות לא דמי לעושה ממש בעצמו ואין בו ליתן במאודו למחות ביד חברו שלא יעשה.

[יא] כמו כן י"ל בנדון דידן בליטול צדקה מהעכו"ם דאין מעשה איסור בגופו, רק דמה שע"י מזכה להעכו"ם מאריך הגלות ח"ו (ול"ד לאיסור דללמד תורה לעכו"ם דשם האיסור עליו משום משפטים בל ידעום. ועיין חגיגה י"ג א' ובתוס' שם לענין לפני עור בזה ואין כאן מקומו). (ול"ד לכ"ז שאמרו על העושה שגורם גלות לו כו' דהתם במעשה עצמו וכה"ג בשוכח דבר אחד ממשנתו כשלא הקפה עליו כו' ומסירה מלבו). וכה"ג כמ"ש בעין כו' גלות כו' אין לחייבו שיפסיד ממונו, וכ"ש הכא בעני המקבל.

אך יש לעיין בזה ולחלק בין הפסד למניעת ריוח, עיין במלאכת חוה"מ בדבר האבד, ועיין ספר יד מלאכי ח"ג אות ג' אונס לא מיקרי אלא כשמזיקים אותו, אבל אם נמנעים מלהטיב לו לא מיקרי אונס. מוהריק"ש ערך לחם יו"ד סי' רל"ב. ועיין בריש ב"מ ב': ג' חבירי לאו מידי חסר כו' והיכא דליכא למימר יטרח וישקול כגבי מציאה כו' והיכא דאיכא פסידא כו'. ובמחלוקת הפוסקים

בספר המצוות וברמב"ם דהוי לאו שאין בו מעשה, ויש לעיין).

וי"ל עוד דכל שאין בהמעשה איסור מצד עצמו מהתורה שבכתב ושבעל פה בעולם המעשה ואפי' ע"ד שאמרו בעניני חילול השם ה"ד חילול השם כו' שעכ"פ עושה מעשה שיש בזה חילול השם עי"ז רק ענין גרם ע"ד הרוחני שח"ו יאורך הגלות בעוד שלא תיבש קצירם של אומות העולם, אין החיוב דבכל מאודך כ"כ ע"ז. רק דאסור לגרום להם זכות וכמ"ש הפרישה דעל הגבאי שאין נהנה האיסור דאסור לגרום זכותם.

ומצינו דוגמא על דרך זה לענין שומר אבידה [ב"מ כ"ט]. למ"ד דהוי שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף כו' דלא בעי' מיהב פרוטה לעני' משום דהעוסק במצוה פטור כו' ומ"ס פרוטה דר"י לא שכיח כו', אבל משום שכר המצוה עצמה אע"ג דגמילות חסדים בגופו הן מהדברים שאוכל פירותיהן בעוה"ז כו', דלא דמי לשאר דבר דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא לא הוי משום זה שומר שכר להתחייב ממון בפועל.

ועוד ראה ממ"ש סוף פרק י"א דיבמות [ק:] {במשנה בספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון ושניהם כהנים דעולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק, ומה שעולה משום דאמר בעינא למעבד מצוה כמו שאמרו שם בגמ' ק"א א' דפ' שעולה אפי' בעל כרחו משום פגם משפחה, וע"ש

בתוס' ד"ה עולה בע"כ דבני משפחה ע"ש דאין דוחין אותו בזה כמו כל ענין חולק דכל חד וחד דחי ליה לחבריה ע"ש. והגם שהתס' יו"ט דחה קושיות התוס' ופי' דלתירוץ הגמ' דוקא עולה בעל כרחו, אבל לא בעל כרחם, שכל חד וחד יכולין לדחותו גם מעבודה כמו מחלקו, ע"ש, כבר דחאו בקול הרמ"ז שם, ובשושנים לדוד דעירוב פרשיות כתב דהתוס' קאי להס"ד דגמ' וגם להמסקנא הוא בעל כרחו ובע"כ ע"ש.

ונכון אף למה שכ' הש"ג ספ"ח דב"ק בענין אדם יכול למכור כל המצות כולו שעתיד לעשות (עיין יו"ד סי' רמ"ו [ס"א] מהא דסוטה כ"א, וע"ש בבדק הבית, ועיין תשובת מהר"מ אלשקר סימן [ק"א] ובתשובה שבסוף ספר מעשה חייא שאלה ט"ז ע"ש) ויעלו לאיש הקונה, דהא יש להם ערך עשרה זהובים לאדם כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות חובל לענין שכר ברכה עשרה זוז דהורו כן בכל המצות, ע"ש דכ' לדעת הר"מ דס"ל דדינא הוא ולא קנסא ע"ש, וכמו כן י"ל דאינו מחוייב להפסיד ממנו שלא יזכה העכו"ם ותיבש קצירו ואמנם ישראל נגאלין במעשה הצדקה שלהן אף בפטורים מדינא כו' ואכמ"ל.

ואחר כל האריכות הנ"ל העיקר בכוונת דברי הפרישה דאסור רק משום לזכותם, אבל כשיש בזה הנאת המקבל אין מחשבין הענין בשביל לזכות הנותן.

טיבותא לשקייא לפי פירש"י ע"ש דכתיב וסמכת כו' כי סמך משה כו' ועמש"ל. ואין לומר דרבא הא חלק בסתר לעניי עכו"ם ולפי מאי דסבר ר' אמי החילוק זה דבסתר היה לעניי ישראל וליכא חילול השם, דזה אינו דהא הרמב"ם בהלכות מתנות עניים והטור שו"ע לא זכרו רק במחלק לעניי עכו"ם דינתן בסתר כדי שלא ישמע המלך והיכא דציוה המלך בפירוש לעניי ישראל דיעשה כמו שציוה, כמ"ש התוס' לחד תירוצא, וברמ"א וש"ך, האמנם שהתוס' במעשה דרב יוסף קאי בפדיון שבויים, די"ל דאין בזה חילול השם כבאוכלי ד"א שנוטלין צדקה מהעכו"ם משמע דאז אפילו בפרהסיא שרי, ועוד דהא עכ"פ קבלת רבא מהמלך דשדרי' הוא בפרהסיא לחלק לעניים, אלא ע"כ הטעם כמ"ש.

אך י"ל עוד מדלא פי' דבכה"ג אין בו חילול השם, ולעולם גם כה"ג איכא חילול השם, וכן בספר חסדי דוד בפירושו על התוספתא סוף פרק ג' דגיטין, הביאו בספר שמע אברהם שבסוף הקונטרס, כתב וז"ל מיהו הכא בגבאין מפרנסין פשוט דאין לך פרהסיא גדולה מזה ע"ש, הגם שבפירושו שם על דברי התוספתא שפיר דחאו בספר הנ"ל ע"ש, עכ"פ בזה הסברא שפיר י"ל דהא דשרי כאן כיון דלא התירו אלא משום שלום מלכות דהוא חשש סכנת נפשות כמ"ש"ל ממ"א, הוי כמו בדא"א בצנעא, דמותר משום דחיותיה הוא, וה"נ משום אימת המלך

וע"ד דוגמא לענין פרוסבול דאם אין לו קרקע מזכין לו אף שלא בפניו דלוה אף דיגיע לו מזה חוב שיפרעו ממנו כיון שלא תשמיטנו שביעית כיון דאיכא בזה צד זכות והולכין אחר הזיכו' שבהתחלה, עיין חו"מ ס"ז סמ"ע ס"ק כ"ב וע"ש הטעם דקיל הוא שמיטת כספים בזמן הזה. ועיין קידושין כ"ב ב' במשנה בכסף ע"י אחרים. ובגמ' כ"ג א' אלימא שלא מדעתו כו' חוב הוא כו' ואין כו' לעולם שלא מדעתו כסף קבלת רבו גרמה לו כו' וברש"י ואין אחרים חבין כו' אלא קבלת הרב כו' אין נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו כו' ומקניהו מאליו כו' אלא המקבל להנאתו וממילא כו'.

[יב] והנה כל האחרונים הנז' לא הקשו רק על המ"א דמותר בצנעא דהא תיפוק ליה דאסור משום ביבש קצירה כבסעיף ב'. ויש לעיין מה שלא הקשו להיפוך על מה שכתוב בס"ב דתיפוק ליה משום חילול השם כבס"א ור' אמי לפי מאי דסבר דרבא לעניי ישראל חלקם ואקפיד משום ביבש קצירה ולא אקפיד בלא"ה משום חילול השם בנוטל צדקה מהעכו"ם. וצ"ל דבכה"ג דאין העניינים בעצמן מחזירים ומקבלים מהעכו"ם וגם העכו"ם אין רואים כלל שיקבלו רק מיד רבא קבלו אין חילול השם לא בקבלתם ולא בקבלת רבא בשבילם.

וי"ל בזה ע"ד שאמר בב"ק סוף פרק החובל [צ"ב:] מנה"מכו' חמרא למרא

חיותי' הוא, והא וחי בהם כתיב ולא כו', והא דאקפיד ר' אמי לפי דבריהם שסבר שחלקם לעניי ישראל משום ביבש קצירה דתיפוק ליה משום חילול השם, כבר כתבנו ויישבנו לעיל דעיקר קפידתו היה על קבלת רבא דמש"ה לא קיבלם ר' אמי ואפי' לחלק לעכו"ם דלא ס"ד ההיתר בזה משום שלום מלכות, ע"כ אמר ולית ליה ביבש כו'.

ומ"מ גם לפי מה שכ' רבא שקבלם משום שלום מלכות נשאר קפידתו דה"ל למפלגינהו לעכו"ם וי"ל דמ"מ קצירת חסדם שהוא גם בלעניי עכו"ם כנ"ל, מ"מ הוא מועט יותר עמ"ש, וגם לא יהיה חילול השם דישראל, לקבל צדקה מהם.

אך לפמ"ש יש לעיין למה שכת הכס"מ פרק י' דמלכים הלכה י' על מה שסתם שם הרמב"ם בעכו"ם שנתן שמקבלים ולא ביאר דדוקא משום שלום מלכות כדאיתא בהא דר' אמי ורבא, וכ' וז"ל ואין לומר דיליף דאפי' שלא מפני השלום מותר לקבל ממעשה דרב יוסף שקיבל כו' ע"ש דלפי האין לומר נהי דהא דרב יוסף עצמו דהוי פדיון שבויים י"ל דלא הוי חילול השם דלא דמי לאוכל ד"א, אבל במה שלמד מזה הרמב"ם תקשה דאיכא משום חילול השם, אך כבר דחה זה הכס"מ והלח"מ והמל"מ כו' שהר"מ סמך אביאור בהלכות מתנות עניים ועיין מה שכתב בספר פרי האדמה [בהלכות

מלכים שם] ובשם ספר שנות חיים, ועיין בספר רצוף אהבה ב"ב שם.

[יג] והנה ברמב"ם שם הלכות הנ"ל תחלה כתב שם בהלכה הקודמת דין גוי שעסק בתורה וששבת כו' שחייב כו' ואח"כ כתב בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו לעשות כהלכתה ואם הביא עולה מקבלים ממנו נתן צדקה מקבלים ממנו ויראה לו שנותנין אותה לעניי ישראל הואיל והוא ניזון מישראל ומצוה עליהם להחיותו אבל העכו"ם כו' מקבלים ממנו ונותנין אותו לעניי עכו"ם עכ"ל, וצ"ל להר"מ דאע"ג דהא דגוי שלמד תורה חייב למדו ממה שכתוב ציוה לנו משה מאורשה והוי בכלל גזל, וכן גוי ששבת ממה שכתוב יום ולילה ולא ישבתו, דגם בני נח נצטוו ע"ז ועל הגזל ונתינת התורה היא דוקא לנו לישראל, מ"מ ס"ל מדלא אמר בגמ' רק גוי ששבת כו' גוי שלמד תורה ש"מ דבן נח אינו בדין זה, וע"ש בכס"מ דמ"ש דב"נ מקבלים ממנו למד מק"ו מהעכו"ם דמקבלים כו' היינו בזה שמקבלים למד משם, אך במה שכתב יראה לי שלשון זה מורה שהוא מסברתו ודעתו כו' הואיל כו' בזה אזיל בתר טעמא כמו שביאר, ועמ"ש"ל.

ועיין בספר פרי האדמה [שם] שתמה ע"ז איך למד משם דהא התם מחלקם לעניי עכו"ם וכאן לעניי ישראל כו', ולפי מ"ש אתי שפיר דבאיך ינתן תלוי בה טעם

לכאורה יש לפרש הכוונה דהא ענין מה כשהנותן עכו"ם לא ינתן לעניי ישראל הוא ממ"ש משום ביבש קצירה והיינו היכא דלאו אחיך הוא בחיות ואין עליך להחיות (כמ"ש בפסחים שם) וי"ל בזה בב' פנים או דלא מקרי קצירת צדקה וחסד כ"כ במה שמתחסד להחיות לשאין שייכים אליו (דהוא בר ז' מצות, והם בני תרי"ג) רק מחסדו דהא אחיהם הם לו בחיות שעליהם להחיותו. (וע"ד לאו כלבא כו') דמהניין לי' וקמהניין מיניה (דהא מותר גם לחונו גם במתנת חנם כנ"ל משו"ע שם משא"כ לעכו"ם), ולא דמי להא דמפרנסין עניי עכו"ם מפני דרכי שלום דלא מהני רק לגבי דלא להוי גניבת דעת, כמו שכ' רש"י ותוס' ב"ב [שם] ובדרישה וט"ז שם, מ"מ הא מהתורה לא הוי בכלל וחי עמך ולא תחנם במתנת חנם, והא דמפרנסין מפני דרכי שלום הוא כמו שכ' בתוס' גיטין ס"א ובחו"מ רמ"ט ס"ב דדרכי שלום אין זה מתנת חנם. אבל בן נח מותר ליתן לו מתנה, וכמש"ש והוא בכלל וחי עמך.

והנה שלום מלכות שאמרו הוא אימת המלכות וכמש"ל בשם מ"א דהוי סכנת נפשות, ול"ד לדרכי שלום דהוא רק דלא ליתי' לאנצויי כמציאת קטן שקונה מפני דרכי שלום, וכהן קודם ללוי, וכן כל הני דחשיב בגיטין, והא דהתירו לקבל משום שלום מלכות דוקא דהיינו אימתו וכנ"ל. אבל משום דרך שלום לא התירו (וגם הא במלך לא שייך חברותא שנאמר

שביאר רק בזה שמקבלים צדקה ועולה כו' למד מהעכו"ם שאמרו ג"כ מקבלים קרבנות מהם נדרים ונדבות (עיין הלכות מעשה הקרבנות וכן שמקבלים צדקה, ע"ל).

ועוד תמה דהרי מהעכו"ם אין מקבלים רק היכא דאיכא משום שלום מלכות וכמו שתמה הכס"מ שם להלן במה שסתם הרמב"ם כאן ולא פירש דוקא משום שלום כו' (כמש"ש וכמש"ל וכמו שכתב בפרק ח' ממתנות עניים) וכאן אפי' בלא שלום מלכות ע"ש, ונראה דהא בהא תליא דכמו שנראה לו מהטעם שכ' שיחלק לעניי ישראל מש"ה נמי לא בעינן משום שלום מלכות כו' רק בגוף ועצם הדבר במה שמקבלים ממנו (אעפ"י שאינו ישראל אשר נתן לנו תורתו ותרי"ג מצותיו) קרבן ושאר מצות למד מק"ו.

ובמה שכתב הרמב"ם הואיל וניזון כו' ומצווין להחיותו כ' הכס"מ מהא דבפסחים כ"א ב' ממה שכ' לגר כו' תתנו כו' שמצווין להחיותו ונתינתו קודמת למכירה לעכו"ם לכו"ע לר"מ ור"י מקרא או מסברא, וממה שאמרו בע"ז ס"ה ברב יהודא שדר ליה קורבנא כו' כו' כי תניא ההיא להחיותו כו'. (ועיין חו"מ רמ"ט בב"י ושו"ע שם, ועיין יו"ד קנ"א סעיף י"א, ש"ך ס"ק י"ח, ובס"י קנ"ח ש"ך סק"ב, וכ' דהטעם כיון שמצווים להחיותו וחי עמך כמו כן יש עליו להחיות עניי ישראל).

עניים כ' מלך ושר כו' משום שלום מלכות, וגם במה שכתב שם וסמך ענין איסור ליטול צדקה מהעכו"ם בפרהסיא דהוא מסנהדרין שם עם ענין מלך ושר כו', משום שלום מלכות דהוא משום ביבש קצירה מב"ב, וכן מצאתיו לו בזה בדברי הרי"ף [בב"ב שם ו:]: רבו שסמך כל המימרות להדדי, הא דר' אמי ורבא, ואח"כ הא דרב יוסף שבדף (ד') [ח.]. בב"ב שם, ואח"כ הא דסנהדרין אוכלי כו' ולא אמרן אלא בפרהסיא וכמו שכ' בהלכות מתנות עניים, ש"מ דסמך ענין לו וגם שכאן כ' הרמב"ם אסור ליטול כו' ובהלכות עדות כ' רק מכלל הבזוין, ומה שלפעמים אמר בלשון וענין קבלה מהם וכלקבל קרבנות ולפעמים אמר ליטול ולחלק לעניים.

וגם שכאן בהלכות מלכים שסתם דבריו ולא הזכיר משום שלום מלכות, (וכמש"ל מ"ש בזה) הלא שינה ג"כ במה שלא הזכיר שינתן בסתר לעניי עכו"ם, כמו שכתב שם מלך או שר כו' וינתן בסתר לעניי כו' כדי שלא ישמע כו' ומאחר דהא בהא תליא דבמלך דאיכא משום שלום כו' בעינן בסתר כדי כו', משמע דכאן בכונה סתם ולא הזכיר מלך, ומש"ה לא כתב נמי הא דינתן בסתר. ולא כמו שכתבו שסמך על ביאורו מה שכתב שם.

והנה במי שאמרו שאין מקבלים מהם קרבנות כמו ממומר או שאר

סברא הנ"ל דדרך שלום הוי כמכירה והא האיסור הוא על קבלה ממנו וק"ל). וכן מצאתי בנמוק"י שאחר כותבו דברי רש"י דמטעם מפרנסין כו' אין גניבות דעת כשנותן לעניי עכו"ם כו' סיים ומיהו לקבל צדקה מהעכו"ם לא שרי אלא משום שלום מלכות ע"ש. דעכו"ם מקרי אין מזונותן עליך כמ"ש ביצה כ"א ב' לגבי איסור דאורייתא ולגבי טרחא שבות דרבנן מקרי קצת מזונותן עליך דלא הוי כחזיר, עיין שבת קנ"ה ב' אלא ככלב ע"ש בגמ', ובתוס' שבת י"ט א' ד"ה נותנין כו', אבל עכ"פ אין מצוה להחיותו. ועיין ב"מ פ"ח ב' שור אי אתה מצוה להחיותו וחי אחיך ולא שור כתוב, וגם הכלב נכבד ממנו שהרי בטרפה אמר לכלב תשליכון כו' ובנבילה מכור לנכרי שאין הקב"ה מקפח שכרו במ"ש ולא יחרץ כו' עיין רש"י פסחים שם ריש דף ק"ב.

ועוד י"ל דלא שייך לומר עליו שלא יגרמו לו זכות ותיבש קצירו דהא אדרבה מצווין להחיותו כ"ש דאין מונעין ממנו מצוה קרבנות וצדקה ושאר דברים שיעשה כהלכתם ויקבל שכר כו', ועיין.

[יד] ולולא מסתפינא אמינא ליישב דברי הרמב"ם בכל המקומות הנ"ל בהלכות מתנות עניים והלכות עדות והלכות מלכים והלכות מעשה הקרבנות ושיטתו בדברי הגמ' ויבאו על מקומם, גם ממה שדקדק הכס"מ והאחרונים כנ"ל במה שסתם כאן, ובהלכות מתנות

מהם כדי כו' (אבל בעכו"ם דוקא עולות נדרים ונדבות. ומומר דאסור מלהקריב הן בחטאת דלכפרה אע"ג דחיובא הן עולות דדורון הוא ולא חיובא כמש"ש בגמ' דחולין ע"ש).

והנה בהא דאוכלי דבר אחר בפרהסיא ואפשר בצנעא פסולין לעדות ס"ל להר"מ בהלכות עדות דהוא מדרבנן דהוי בכלל הבזוין וכמו שאמרו שם בגמ' דקמבזי נפשיהו (וכמו שכתבנו לעיל בשם תורת חיים להר"ח, ובחידושי הרמ"ה לאית דמפרשי, וכן הוא בהגהות אשרי) ומ"מ כ' בהלכות מתנות עניים דאסור לישראל בכה"ג, והנה בצנעא איש איסור משום ביבש קצירה (להפרישה וט"ז) כשנוטל בעצמו אין איסור וי"ל שפיר כדברי הבית הלל דיש איסור ליטול ולזכות להעכו"ם. אבל עכ"פ לא מיפסיל בהכי לעדות ולא הוי בזה כרשע דחמס בשביל ממון וכמו שכתבנו לעיל בסי' ט', אבל בפרהסיא דקמבזי נפשיהו בהאיסור וחילול השם מיפסלי מכלל הבזוין דיש איסור, בזה י"ל דהוכיח מהא דר' אמי שלא קיבל מה דשדרה איפרי' הורמיז וע"כ אינו מהטעם דאקפיד על קבלת רבא משום ביבש כו' דזהו רק לפי מה דסבר דלעניי ישראל פלגינהו (דלא סיימוהו קמ"י) והו"ל לקבל ולחלק לעכו"ם כדעתו שאמר דהו"ל למפלגינהו לעניי עכו"ם (דמשום גניבת דעת ליכא, כמו שכ' רש"י ותוס' עיין מש"ל).

קרבנות שאינו נדרים ונדבות גם מעכו"ם לא (עיין פרק ג' דמעשה הקרבנות) הטעם דאימעט מקרא שאין מקרבין קרבנו ומש"ה אין מקבלים, אבל כשאמר מכם ולא כולכם להוציא המומר מכם בכס חלקת' כו' ולא באומות כו' (עיין חולין ה' א') מן הבהמה כו' א"כ ממילא ש"מ כיון דלא מיעטתו התורה. וגם ממה שאמרו שם (י"ג ב') איש איש לרבות העכו"ם שנודרים כו' א"כ מה דסיים בביתא מכאן אמרו מקבלים קרבנות ממושעי ישראל כדי כו', נראה דר"ל דהגם שאין קרבנם פסול מלהקריבו היה אפשר לומר שלא לקבל מהם היינו שלא לזכותם. ובזה יתורץ מה שדקדקו בתוס' שם ה' א' ד"ה כדי כו' לאו טעמא כו' אלא כו' והיינו ע"ד כל הסוגיא דערכין ו' לענין לקבל מהעכו"ם לבדק הבית, וכן לענין לקבל צדקה מהם דב"ב י' שלא יהיה ע"ד גוי שלומד תורה ושבת כו' דנהי דאין עונשין אותו ע"ז, (וע"כ צ"ל דבקרבנות כיון שהיה גם בבני נח ובצדקה כיון שמכפרת להן כחטאת ועמש"ל) מטעם דשם ביבש קצירה, וכן לקבל מאתו נדבה לבהכ"נ.

וזהו שבהלכות מתנות עניים סמך ענין הצדקה לנדבותן לבית הכנסת ובהלכות מתנות עניים לענין בני נח סמך קבלת עולה מהם לצדקה שלהן, וע"ז אמרו בחולין מכאן אמרו מקבלים כו' כדי כו', היינו כיון דלא אימעטו אמרו שיקבלו מהם כל הקרבנות ולא ימנעו

וצ"ל דמש"ה לא קיבל דהא ע"כ משום שלא ישמע המלך יצטרך ליתן להעניי עכו"ם בסתר וכמש"ש הרמ"ב, וא"כ בפרהסיא שאין יודעים מזה יהיה נראה דהגבאי דהוא יד עניי ישראל קיבל צדקה מהעכו"ם עבורם, והוי מגונה בפרהסיא (והוא לא הוי ס"ל שיהיה שייך בזה היתר משום שלום מלכות, ועמש"ל סי"ו) וחילול השם, מזה מוכח דיש איסור בזה, ומש"ה הוי בכלל הבזוין דאי לאו הכי מאי ביזוי איכא הכא, אלא שהוא דבר שאינו הגון ומגונה לישראל. (עמש"ל) ומה שאמרו שם ורבא משום שלום מלכות, אינו קושיא ותי' על רבא מקפידת ר' אמי משום ביבש כו', אלא על קבלתו, דהא ר' אמי לא קיבלם והחזירו (וכמש"ל בגירסת הילקוט ורי"ף, דלא גרסי בהמעשה לקמיה דרבא וקיבלם משום שלום מלכות עמש"ש בזה).

ומשני דמשום שלום מלכות שרי כמו בהיכא דא"א בצנעא כו' משום דחיותיה כו', וה"ה הכא נמי שלום מלכות הוי פיקוח נפש מסכנת נפשות כמו שכתבנו לעיל, וע"ז מקשה אח"כ ור' אמי דאקפיד (ועיין ברי"ף) דהול"ל למפלגינהו לעכו"ם והיינו בסתר, כמו שכ' הר"מ, ואז ליכא משום ביבש קצירה בצדקה לעכו"ם, (ודלא כמו שכתבו עמש"ל בזה), ומ"מ בעינן שלום מלכות, דאי לאו הכי הוי בגילוי ופרהסיא דבר שאינו הגון ומגונה והוי כחילול השם, וכנ"ל, ורבא נמי כו' (ור' אמי צ"ל דלא הוי

ס"ל בזה משום שלום מלכות) (ולגבי ענין ביבש קצירה הא כלפי שמיא גליא דלא בא לעניי ישראל וק"ל).

ולפי"ז זהו דוקא במלך ושר דמשום שלא ישמע המלך ינתן לעניי עכו"ם בסתר ומש"ה במה שיהיה חילול השם דפרהסיא דלא חיישנן דוקא משום שלום מלכות, אבל בסתם עכו"ם שאינו שר מקבלים ממנו ויחלק לעניי עכו"ם בגלוי דאז ליכא לא משום ביבש קצירה ע"י עניי עכו"ם, ולא חילול השם, דהא בפרהסיא מחלקים לעניי עכו"ם, ולא לישראל. וזהו מה שכתב הרמב"ם בהלכות מלכים אבל העכו"ם שנתן כו' מקבלים כו' ונותן לעניי עכו"ם, ולא כתב משום שלום מלכות ולא שינתן בסתר, דהא בהא תליא וכמ"ש.

ונראה לעניות דעתי עוד, מאחר דידוע דרכו של הר"מ שאין כותב רק המפורש בגמ' ובמה שהוא מדעתו הרחבה וסברתו כותב בפירוש נראה לי, או יראה לי, (או הורו כו' וכה"ג), ע"כ נראה דגם זה למד ממעשה דרב יוסף שקיבל למצוה רבה, וגרס כגירסת הרי"ף רבו דבמעשה דר' אמי ורבא גריס איפריז הורמיז אימא דשבור מלכא (ועיין זבחים קי"ו ב') ובסמוך לו במעשה דרב יוסף שהביא לא גריס אימי' דשבור מלכא (ופירוש איפרא הורמיז עיין תוס' ובנמוק"י) וס"ל כתירוץ הראשון שבתוס' דפדה בהם עניי שבויי עכו"ם בפרהסיא, ומזה למד דבריו, (אך

גבוה זכו. (ע"ש ברש"י ד"ה כהנים כו' וה"ה לבעלים בשאר כו' ע"ש, ועיין רש"י קידושין נ"ב ב' ד"ה כי קזכו כו' בין כהנים כו' בין בעלים כו' ע"ש), היינו לענין נדרים ונדבות דאין קרבים ביו"ט דעיקר שחיטה משום גבוה ולא בשביל אכילת בעלים והוי לכם ולא לגבוה כו' אבל כו' ואי הוי משולחן גבוה אתי שפיר דמקבלים מהם שלמים דהגם דע"כ הבשר נאכל לישראל הא משולחן גבוה הוא, ועכ"פ עיקר השחיטה הוא בשביל גבוה וגם דהוא ממילא כיון דהבעלים אין אוכלין גם שנותנים לאחרים (לישראל) המותרים (אפי' במתנה) לא מיקרו קבלת צדקה מהם, וק"ל.

ובפרק ח' מהלכות מתנות עניים [הלכה ז'] כ' בדיני עכו"ם שהתנדב לבית הכנסת ובהלכה ח' בהתנדב לבדק הבית דאין מקבלים לכתחילה, ע"ש בכס"מ (ע"פ פי' הר"מ בהגמ'). ובהלכה ט' כ' בלקבל צדקה מהעכו"ם כו'.

ובהלכות מלכים כ' תחלה דין עכו"ם שעסק בתורה וששבת כו' שאין מניחין אותו כו' ולעשות מצות כו' עונשין כו' ואח"כ דין בן נח שרצה לעשות מצוה שאין מונעין לעשותה כהלכתה כו' ואם הביא עולה מקבלים ממנו, (ועיין ספר פרי האדמה [הלכות מלכים שם] שדעתו להר"מ שגם עולה שאינה באה בנדבה שמעכו"ם אין מקבלים ומבן נח מקבלים, ולפי עניות דעתי עדיין צ"ע, דנהי דהוא

זהו דלא כפירש"י ותוס' דמשום שלום מלכות קבלינהו ולהתירוץ הא' דתוס' הנ"ל ע"כ צ"ל לדבריו דמ"ש משום שלום מלכות דגם בלחלק לעניי עכו"ם איכא קציר חסדם ובעינן דוקא שלום מלכות וכמש"ל בשם הכס"מ ע"ש).

(ומצאתי בפרי האדמה שם שהביא גירסת הרי"ף הנ"ל בזה, רק שהוא רצה לפרש בזה דברי הרמב"ם ולחלק בין מלך להדיוט דלא שייך גבי ביבש קצירה כו' דהוא רק במלך שתמשך מלכותו והוא עפ"י חילוק ספר שנות חיים שהביא שם לחלק כן, אך הוא בעצמו סיים דבריו וכתב והוא דוחק).

ובפרק ג' ממעשה הקרבנות כ' דין קבלת קרבנות שעולות נדרים ונדבות מקבלים מהעכו"ם, אבל שלא בא בנדרים ונדבות אין מקבלים, ולעיל שם דאין מקבלים חטאות ואשמות, וכן שלמיהם מקריבים עולות, שהעכו"ם לבם לשמים ואין מקבלים מהם שלמים, ע"ש הלכה ג' מנחות ע"ג ב' כר"ע ולא כר' יוסי הגלילי דס"ל גם שלמים ע"ש.

והנה לריה"ג דס"ל גם שלמים והעכו"ם הא אסור באכילת קדשים כדילפינן ביבמות ר"פ הערל ממה שכתוב גבי פסח, ועיין ב"ק י"ב ב' אבל לאחר שחיטה אפי' ריה"ג מודה דכי קזכו משולחן גבוה קזכו, ועיין רש"י בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בשאר הבשר כו' וע"ש בתוס' ממ"ש בביצה כ"א. דבעלים משולחן

הוא, ובעכו"ם סתם, יחלק לענייהם בפרהסיא דליכא קציר חסדם ולא קבלת פרהסיא בשביל עניי ישראל.

ויש לכון ולהעמיד כל זה גם בדברי השו"ע ופסקיו שדבריו כדברי הרמב"ם במתנות עניים, דמ"ש מלך ושר כו' ינתן לעניי עכו"ם בסתר דהא דבעינן משום שלום מלכות משום דבקבלת הגבאים יהיה בפרהסיא נראה כאלו היד עניים דהגבאים מקבלים בשבילם דהא החלוקה לעכו"ם הוא רק בסתר כדי שלא ישמע המלך. (אבל לא דגם בלחלק לעניי עכו"ם לבעי' שלום מלכות משום דיש ג"כ ביבש קצירה כו'). אבל באינו מלך הא יחלק לעכו"ם בפרהסיא דליכא שום דבר. ודברי הרמ"א הוא מהא דרב יוסף לענין מצוה רבה דפדיון שבויים דהיכא שמצוה המושל כך דוקא דמותר. לפי פירושם בהא דרב יוסף והגם שכ' להרמב"ם די"ל בזה פי' אחר דלשבויי עכו"ם פדה, מ"מ גם לפירושם ודמוכח מיני'. כך נ"ל. מ"מ י"ל הדין דין אמת כהר"מ דבעכו"ם שאינו מלך יחלק לעניי עכו"ם בפרהסיא וכמ"ש, ועיין.

[טו] והנה במה שכתב הרמ"א [יו"ד סימן רנ"ד סעיף ב'] לחלק בין צדקה דעכו"ם לנדבה בבית הכנסת ובין עכו"ם למומר, ראש דבר מהתוס' ב"ב ח' שחלקו כן לתרץ על מ"ש דבלקבל צדקה מהעכו"ם יש משום ביבש קצירה מהא דערכין ו: דקבל מטייעא דנדב שרגא לבי

בכלל וחי עמך כמ"ש גר ותושב וחי כו', מ"מ ע"כ לא ילפינן להו רק מאיש איש כו' או מאדם מכס כו' בכס ולא כו' דלא נלמד רק נדרים ונדבות שמקבלין שנודבין כו' וצ"ע). ונתן צדקה מקבלים ויראה לי כו' כנ"ל, ואח"כ כ' דין עכו"ם שמקבלים ונותנין לעניי עכו"ם היינו באינו מלך ושר וינתן לעניי עכו"ם בפרהסיא.

ולפי"ז מה שכתב שמקבלים, עיקרו אתי לאשמעינן דהגם שמקבלים לא יחלק לעניי ישראל כדעתו, (דלפי מ"ש אין בצדקתם לעכו"ם קציר חסד), ההיפוך מבין נח דאין מונעין מלעשות כהלכתה וינתן לעניי ישראל, ותוכן המשך דברי הרמב"ם הוא, דבכלל יש כאן כמה ענינים ופרטים, דלעכו"ם אין מניחין לעסוק בתורה ולישבת ולעשות מצוה, וקרבות ממנו רק עולות נדרים ונדבות, ולבדק הבית בפרטיהם, ולבית הכנסת מקבלים, ולצדקה לקבל מהם בפרהסיא אסור, אם לא שא"א או משום שלום מלכות מקבלים, אף שנראה בפרהסיא שמקבל (הגבאי) בשביל עניי ישראל, אך בסתר יחלק לעכו"ם, ולא לישראל שלא להרבות זכותם ויבש קצירם וישברו. אך היכא דהמלך מצוה בפירוש שאין לשנות כההיא דרב יוסף לחד תירוץ בתוס' וכן הוא ברמ"א [רנ"ד ס"ב], מותר לקבל ולחלק גם לעניי ישראל משום שלום ואימת מלכות, אף שיהיה בזה קציר חסדם. ובפרהסיא מותר, וכמו בליטול מהם היכא דא"א בצנעא משום דחיותיה

לסלקם במעות אם כו' יקבלו כו' ע"ש ומ"ש המג"א, צ"ל דמשמע דאי לא משום טעמים הנ"ל משמע דשרי. אך עיין מה שכתב שם בסימן (תתקס"ג) [תתקל"ח] ד"ה כתיב אדם תועה מדרך השכל גימטריא משתמד כו' ואם מומר רצה לבנות בהכנ"ס או ס"ת להשכיר הסופר לכותבה אין שומעין לו ואין מקבלים ממנו ולא נהנים מהם כו' יעו"ש, צריך לומר ג"כ שלא יסתור דברי המג"א, וכן בספר שמע אברהם סי' נ"א שבסוף הקונטרס משמע דמפרשו דהוא רק היכא דאיכא תקלה ע"ש), וסיים וכ"כ הש"ך בשם המבי"ט עכ"ל.

והנה משמע מכאן ומדברי הש"ך דהמביט חולק אמהרי"ו שברמ"א שם, ומשמעות המג"א דדברי הספר חסידים הוא כהמבי"ט, ועיין בפרמ"ג באו"ח בא"א שם.

ובהג"א שם (הובא בקיצור בש"ך סק"ד) וז"ל שאלתי מ"ש צדקה אין מקבלים מהם ומ"ש נדרים ונדבות דמקבלים מהם ודרשינן איש איש. אדרבא סמוך אדאורייתא וכמו שמקבלים נדרים ונדבות כך נקבל צדקה, ופירש לי מורי ר' אברהם הטעם לפי שנדרים ונדבות אין באים לכפר עכ"ל.

וכ' בחכ"א כלל קמ"ו ס"ג ומקבלים כו' לבית הכנסת דהוי כמו קרבן ומקבלים נדרים ונדבות מעכו"ם, משא"כ צדקה דהוי כקרבן הבא על חטא כדכתיב

כנשתא, אע"ג דלא היה שם משום שלום מלכות, דהתם טעמא דהוי כמו קרבנן דאמרין איש איש לרבות עכו"ם שנודרים נדרים ונדבות כישראל, עכ"ל, ומזה הביא הב"י סימן רנ"ט בשם מצאתי כתוב והוא מדינים והלכות שבסוף תשובות מהר"י וויל סימן ס"ז, (והובא ברמ"א יו"ד כאן ובאו"ח קנ"ד סעיף י"א) וז"ל על דברי התוספות הנ"ל נ"ל דמקדמי שרגא לקרבן ש"מ ישראל שהמיר ונתן שעוה להדליק בבית הכנסת אין מקבלים ממנו דאמרין מכם ולא כולכם, עכ"ל.

ועיין ש"ך [ס"ק ה'] שהביא מתשובות מבי"ט ח"ב סימן רי"ד דף ג' ע"ד שכ' (על שאלתו במומר משומד שהקדיש בית הכנסת כו' ואח"כ מכרו ע"ש) אע"ג דאמרין כו' יקריב מכם להוציא המומר היינו בקרבן וכל דדמי ליה אבל בהקדש לעניים או הקדש לבית הכנסת כנד"ד מקבלים כו' ע"ש, והביאו ג"כ באו"ח שם במג"א ס"ק י"ח. ותחילה מה שכתב בספר חסידים [סימן] תרפ"ז דאם נתן מעות לכתוב ס"ת בשמו מותר. (ומצאתי בספר חסידים דפוס ישן סימן תרפ"ז באמר לציבור כו' ליכתוב ס"ת במעות שלו לקרות בו בבהכ"נ לא יקבלו ממנו שמא לאחר זמן יאמרו תשיבו לי ס"ת שלי וכו' ועוד שלא יהא גנאי משפחה של וכו' ואם רוב ישראל נתנו כו' ומיעוטן כו' ואם לאחר זמן יכולים המומרים או יורשיהן לומר תחתכו חלקינו כו' אל ישתתפו ואם היהודים רבים כו' ויכולים

וחטאך בצדקה פרוק וקרבנות אלו אין מקבלים מן העכו"ם עכ"ד, והיינו דדימה לחטאות ואשמות דאין מקבלים, וסיים אבל מן המומרים אין מקבלים אפי' נדבה לבית הכנסת ע"ש. וכמו שאמרו שם בחולין דמומר אין מקבלים לא חטאת ולא עולה יעו"ש.

ונ"ל דהא אמרינן כתובות י' ע"ב מזב"ח כו' מחב"ב מכפ"ר, א"כ לכאורה משמע דכללות ענין מזבח מכפר ע"כ בנדרים ונדבות נמי, י"ל כמו שכתב שם המהרש"א בחידושי אגדה דמחבב בשלמים ומכפר חטאות ואשמות, וכן במ"ש במדרש תחילה זכות כו' מחילה בחטאת כו' ע"ש. ולפי"ז המבי"ט חולק אמהרי"ו בין בהקדש לבית הכנסת ובין בהקדש לעניים.

והנה כוונת דברי התוס' נראה דבתחלה ס"ד דנדבה לבהכ"נ שוו לצדקה לעניים, ומסקי דהתם טעמא דהוי כמו קרבן. והיה נראה לפרש שייכות דבריהם כאן, ולא כתבוהו לקמן במעשה דר' אמי ורבא [י:] דהתם עיקר המפורש לחוש לביבש קצירה, וגם קישור סוף דבריהם למה שקדם להן בתחלתן כמורגל במפרשים בזה אפשר לומר דאי הוי נוכל לומר בהא דפדיון שבויים דל"ד לצדקה דפרנסת עניים ולא שייך בזה משום ביבש קצירה היה אפ"ל גם בנדבה לבית הכנסת ליכא משום ביבש כו', אך לפי הקדמתם דגם הכא היה משום שלום

מלכות דוקא א"כ אין לחלק, ס"ד דה"ה בנדבה לבהכ"נ דדמי להו ואין לחלק, וי"ל דמוכח מדלעיל דף י' דאשווינהו הגמ' דמקשה אבבא בן בוטא שהשיא עצה להורדוס עבדא תקנתו בבנין בהמ"ק מהא דנענש דניאל בעצתו לנבוכדנצר וחטאך בצדקה פרוק ע"ש.

ולפי"ז צ"ל דמ"ש בהג"א בטעם לחלק בין קרבן נדרים ונדבות דאין באים לכפר וצדקה מכפרת אינו ממש כדין חטאת המכפרת דאין מקבלים מהעכו"ם וכמ"ש החכ"א, ויהיה זה כעין דאורייתא בחטאת שאין מקבלים מהן דא"כ עיקר התירוץ חסר בתוס', דלהס"ד בקושייתם דהוי כצדקה שמכפרת והוי כקרבן חטאת והו"ל לפרש בתירוץ דהוי כקרבן נדבה ולא כחטאת, והגם שהביאו ממ"ש איש איש שנודרים נדרים ונדבות, מ"מ לא הו"ל למסתר תוכן ועיקר התירוץ. וגם דהא מ"ש משום ביבש קצירה זהו מדברי קבלה ולהנ"ל יהיה מעין דאורייתא, וכן הוא בלשון ההג"א ומ"ש נדרים ונדבות כו' נסמוך אדאורייתא וכמו כו' כך כו' כנ"ל, והיינו כיון שמקבלים נדרים ונדבות מעכו"ם וסמכינן אדאורייתא דמרבין מאיש איש ולא אסרינן ליה מדברי קבלה לחוש מלהרבות זכותם וקצירם, ה"נ כן נקבל מהם צדקה. ובאמת הלא בחטאת אמרינן בחולין שם דחיובא הוא במה שהיא מכפרת על נפשו, משא"כ הצדקה אינו מחויב שהכפרה תלוי בו.

(ובמצוות עשה כששב הא מוחלין לו מיד) וזהו ונרצה לו לכפר כו' (ע"ש), ובזה מיעוט החלב והדם שע"י תענית הוא במקום קרבן כמ"ש בגמ' (ברכות י"ז).

וזאת שמצינו בתנאים ואמוראים שעל דבר קל היו מתענים הרבה מאד כראב"ע על מה שלא מיחה על פרתו של שכנתו שיצאה פעם אחת ברצועה שבין קרניה בשבת, שהיה ר"א מתיר וחכמים אוסרים והושחרו שיניו מפני הצומות על שלא קיים דברי חבירו (ירושלמי פ"ה דשבת הלכה ד'). וכן ר' יהושע שאמר בושני מדבריכם כו' (חגיגה כ"ב:) ורב הונא פעם אחת נתהפכה לו רצועה של תפילין התענה מ' צומות וכו'. [מו"ק כ"ה].

ועל יסוד זה לימד האר"י ז"ל לתלמידיו עפ"י חכמת האמתי מספר הצומות לכמה כו' גם על עונות שאין בהם כרת ולא מיתה בידי שמים ואפי' על איסור דרבנן כו'. והתענית הוא הנקרא יום רצון במקרא (כמ"ש בישעיה פרק נ"ח פסוק ה') כמבואר כ"ז באגרת התשובה (מהגאון מו"ר) פרק א' ופרק ב' ע"ש. אבל לא כקרבן חטאת ממש שמכפר על חטא (עם התשובה) ע"כ אין לומר ולדמות ולהשוות דכמו שהתורה הרחיקה והבדילה מלהקריב קרבנם על מזבח ה' מה שאין בא בנדרים ונדבות לומר דהכי נמי צדקה המכפרת רק דבא ליתן טעם דבמאי נחלק צדקה מקרבנות דבצדקה

ומ"ש וחטאך בצדקה פרוק היינו שהזכות תלה מלענשו כמו בנבוכדנצר שאמר ארכא לשלוותך כו' וכמו שאמרו בסוטה בבבלי כ"א. וברש"י לענין זכות תולה, ובירושלמי שם (הובא שם בתוס') יש זכות תולה י"ב חודש ע"ש, וכן לענין החלוקי כפרה בגמ' דשלהי יומא בל"ת החמורות ככריתות ומתות ב"ד, שתשובה תולה ויסורים ממרקים גומרים הכפרה שע"ז הוא ענין התענית על כל צרה שלא תבא שהוא לבטל הגזירה שנגזרה למרק עון הדור ע"י יסורים. וכמ"ש ביואל [פרק ב' פסוק י"ב] שובו עדי בכל כו' בצום כו', היינו לבטל גזירות המירוק בארבה, וכמ"ש במגילת אסתר (ועיין ב"ר פרשה מ"ד [סימן י"ב] ג' דברים מבטלים גזירות כו' ר' מונא אומר אף התענית כו' ע"ש).

וזהו ענין התענית הרבה וסיגופים שכתוב ברוקח וספר חסידים לעובר על החמורות כו' ע"ש, היינו כדי להנצל מעונש יסורים של מעלה, וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו כו'. וע"ז התקנה לפרוק בצדקה וכמ"ש הפוסקים שיעור בעד כל תענית כו'.

וענין עולה שבאה לדורן ופרקליט ומכפרת על מצוות עשה, ענין הכפרה דשם אינו כפרת נפשו (ע"ד יוהכ"פ מכפר) אלא לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקונו כשולח דורון שיתרצה לו המלך אחר התשובה וכפרה ומחילת העון, עיין זבחים פרק קמא ו' ע"ב ז' ע"ב,

דוקא אמרו משום ביבש כו' (דדברי קבלה) וע"ז תי' בהג"א דנדרים ונדבות אין באים לכפר, משא"כ צדקה מכפרת ואיכא בזה שלא להרבות זכות וייבש קצירים וישברו.

ונראה דהוא ע"ד מש"א בר"ה י"ח. ויבמות ק"ה. בדבית עלי בזבח ובמנחה אין מתכפר אבל מתכפרים לרבא בתורה, ולאביי בתורה וגמ"ח, (ועיין מו"ק כ"ח). רבה חי ארבעין כו' ומה שקשה ע"ז דהא רבה מדבית עלי כמו שאמרו שם בר"ה ואיך הוכיח מזה רבה במו"ק שם דבמזלא ולא בזכותא תליא, כבר יישבו התוס' יבמות שם דרבא הא ס"ל דבתורה לחוד מתכפר ע"ש, והביאו המהרש"א במו"ק שם בחי' אגדה. (ומש"ש מהתוס' פרק שתי מדות נראה שט"ס צ"ל מצות חליצה), הרי דיש כח בצדקה לכפר יותר מזבח ומנחה.

ועיין בשערי תשובה לרבינו יונה שעד ד' הביאו בספר יד הקטנה (בדברי הרמב"ם בפרק ה' מהלכות יסודי התורה) במש"ש מגמ' דסוף יומא דמי שיש בידו חילול ה' אין כח בתשובה לתלות ויהכ"פ לכפר ולא ביסורין למרק כו' העון הזה עד כו' בפרק ז' מיסודי התורה הלכה י"ג, וז"ל גם לעון הזה אעפ"י שאין לו מרפא ע"ד שאר העונות בכל זאת ימצא לו מרפא אם יקדש ה' נגד הרבים ולהודיע לבני האדם גבורת ה' וכבוד הדר מלכותו וגם יקדש תורתו נגד בני אדם יוסר עונו ברוב גודל

כשרון המעשה שהוא בהיפך מן המעשה אשר נואל ואשר חטא בו, כמאמר הרופאים בחולי הגוף כי ירפא בהפוכו ותעלה ארוכתו בתמורתו, וא' בחסד ואמת יכופר עון אשר אחר התשובה ישתדל ויכון לחזק ידי האמת ולעזור למבקשי אמונה כו' וירים ידי אנשי האמת ונשאו ראשם וכתות השקר ישפילם יגיעם עד עפר הן כו' על כן בהרבות פעליו לקדש השם ולעודד החסד והאמת להכין אותם ולסעדם ונסלח לו מעון החילול עם התשובה. בשומו האמת לעומת אשמת החילול מדת תשובתו נגד משותבו זהו ביאור בחסד ואמת יכופר עון. עוד תמצא כפרה בהגיון תמיד בתורה ויגיעתך בה כאשר אמר אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה כו' אבל מתכפר בד"ת ואעפ"י שהיה עון בית עלי בחילול ה', ולפי שהתורה רפואה לכל מכה נחלה מאד ע"כ כתיב מרפא לשון עץ חיים, עכ"ל ספר יד הקטנה שם, והוא מלשון שערי תשובה לר"י הנ"ל אות ה' וט"ו, עו"ש.

[טז] ועיין מש"ל מגמ' דב"ב על פסוק וחסד לאומים חטאת כשם שהחטאת מכפרת על ישראל כך כו' ומ"מ אינו כדין מעשה הקרבנות ממש. ע"כ צ"ל דכל עיקר דברי התוס' רק לומר דבנדבה לבית הכנסת ל"ד לצדקה ולא חשו בזה משום ביבש קצירה רק דהוי כקרבן דלא חשו לומר משום ביבש כו'. ולפי"ז אין להכריח מזה דמדמה לקרבן נדרים ונדבות דהיכא דאין מקבלים קרבן

שפיר במומר שהקדיש דהקדשו הקדש כמ"ש המבי"ט.

וגם בצדקה לעכו"ם לכאורה י"ל דמשום הא דביבש קצירה לא שייך ביה אפי' במומר לעכו"ם דאריכות הגלות הוא לבין האומות העולם (אח"ז מצאתי בספר ראשון לציון ס' רנ"ט סעיף ד' שכ' ונלפע"ד דלגבי אומות העולם מקבלים שרגא ולא צדקה, אבל לגבי ישראל מומר בהיפוך דהגם דאין מקבלים ממנו שרגא מקבלים ממנו צדקה דליכא טעמא דביבש קצירה ומהגם למה שאמרו רז"ל אעפ"י שחטא ישראל הוא דכפי זה מתוסף כו' ועיין מה שכתב שם עוד). ועיין מחלוקת הפוסקים ביו"ד (ק"ט) [קנ"ט] ס"ב לענין להלותו ברבית אבל ללות ממנו אסור לכו"ע שאף שאינו נחשב אח אצלינו אנו נחשבים אחים לו ומוזהר שלא ליקח ממנו רבית שאעפ"י שחטא ישראל הוא (סנהדרין י"ד א') והנותן לו עובר בבל תשיך שהוא אזהרה ללוה כו' כל שהמלוה מוזהר עליו כו' יעו"ש, ומחלקותם תלוי אי העובד ע"ז הוי מין דמורידין גופו כ"ש ממונו, או דמין דמורידין דוקא האדוק כך הוא בשו"ע הגאדמ"ו [הלכות רבית והלכות עיסקא סעיף ע"ו].

והגר"א [שם ס"ק ד'] פ' שתלוי אי אמרינן דמ"מ אעפ"י שחטא ישראל כו' וביבמות פרק ד' [מ"ז:] דאי הדר כו' או אע"ג דישראל הוא לאו אחיך ואי אתה

כמו ממומר דאין מקבלים ממנו גם נדבה לבית הכנסת, דשאני קרבן ממש דהתורה מיעטתו ממה שכתוב מכם להוציא כו' וממה שכתוב מעם הארץ כו', ולר"ש ממה שכתוב אשר לא תעשינה בשגגה כו' או הודע השב מידעתו מביא ושאינו שב כו'. (ועיין בפרק ג' מהלכות שגגות הלכה י"ז במל"מ שהאריך בזה, וממ"ש משום זבח רשעים תועבה ועיין זבחים ז' ב' אי דליכא תשובה זבח רשעים כו' יעו"ש ואין כאן מקומו), דאימעות מחטאת ומעולה, אבל נדר לבית הכנסת נהי דלא דמי לצדקה דלהוי ביה משום ביבש קצירה, לא הוי כקרבן וכדינו ממש דמאורייתא אין מקבלים ממומר.

ועיין בסוגיא דערכין ו' עכו"ם שהתנדב לבד"ה התנדב קורה כו' ובמה שאמרו שם צדקה אינה כהקדש ושרי לאשתמושי ביה והרי הוא בבל תאחר ע"ש. ושם [עמוד] ב' בעכו"ם שהתנדב מנורה ומעשה דטייעא דאינדב שרגא כו', ועיין רמב"ם פרק ג' דמתנות עניים וממש"ל א"כ הקדש לבית הכנסת י"ל דלא הוי כקרבן ממש כקדושת הגוף ומ"מ לא הוי כצדקה וזהו ענין שלישי כהקדש לבדק הבית, והתוס' לא באו רק לומר דלא הוי כצדקה לעניים שיהיה שייך בזה משום ביבש כו' אלא בזה הוי כקרבן אבל לא חמיר כקרבן ממש, ובפרט בדאורייתא ממש דלקרבן הוא דאימעות ובמה דלא אימעות לא, א"כ י"ל

מצוה להחיותו וברבית האיסור משום וחי עמך, כמ"ש בתורה כו' ע"ש, (ואכמ"ל בזה). ובמבי"ט כ' גם בהקדש לעניים, וצריך לי עיון אם לומר ולחלק בין הקדש לעניים לצדקה (ואכ"מ) דמקבלים וכו"ל.

ועיין יו"ד רמ"ט סעיף ט"ז י"א שמצות בית הכנסת עדיפא ממצות צדקה ומצות צדקה לנערים או לחולים עניים עדיף ממצות בית הכנסת, ע"ש בב"י מהירושלמי [סוף] פאה שקלים [פרק ה'] ועיין בביאור הגר"א [ס"ק כ'] לפי גירסא שם כו', ואינו מוכרח וכ"ש לגירסא שלנו, ועיין תוס' ב"ב ט' א' ד"ה שנאמר כו' וכ"ש צדקה ע"ש. ועיין מה שכתב הרב חקרי לב ח"ג מיו"ד סי' קי"ד ע"ש.

או י"ל כיון דקי"ל מומר לעכו"ם מורידין עיין סי' קנ"ח ס"ב ע"ש בש"ך [ס"ק ה'] בין ישראל בין עכו"ם, וביאור הגר"א [ס"ק ו'] [מרש"ל] [מרש"י] ור"ן, כי העובד ע"ז מיקרי מין ובנכרי דוקא כומר (האדוק) ע"ש. ועיין ג"כ בחו"מ סי' תכ"ה ס"ק (ט) [ט"ו] בסמ"ע, ודלא כש"ך יו"ד [הנ"ל], וכן פסק הגאדמ"ו הלכות נזקי גוף ונפש ס"ט, והסמ"ע שם כ' בנוסח הרמב"ם בישראל דוקא, (ועיין ג"כ תוס' ע"ז כ"ו ב' הוי כעכו"ם ואינו בכלל אחיך להחיותו), וכפסק השו"ע שם קנ"ט ס"ב, והרמ"א כ' רק בשם יש מחמירין כו' וטוב להחמיר ע"ש (הוי כעכו"ם ויש בו משום ביבש כו').

והב"י שהביא לדברי המהרי"ו בסי' רנ"ט בשם מצאתי כתוב ולא קבעו בשו"ע לא כאן ושם, י"ל דס"ל כהמבי"ט ומותר לקבל ממומר גם הקדש לבית הכנסת ואף גם למהרי"ו אם נאמר דמשמע ליה דמדמי התוס' נדר לבית הכנסת לקרבן להקל דסמכינן אדאורייתא ואין בו משום ביבש קצירה דדברי קבלה שאמרו בצדקה. כ"ש דלהחמיר נדמינהו לקרבן וכמו שאין מקבלים מהתורה קרבן נדרים ונדבות מהמומר כן יש לן לומר כעין דאורייתא לגבי נדר לבית הכנסת דאין מקבלים.

מ"מ י"ל דאין ללמוד מסברא מק"ו לגבי צדקה לעניים ממומר, דמה מהעכו"ם דמקבלים ממנו לבית הכנסת אין מקבלים ממנו צדקה, כ"ש מומר, דאפי' נדבה לבית הכנסת אין מקבלים, דפשיטא דצדקה אין מקבלים, די"ל דדוקא בדבר שבקדושה דנדר לבית הכנסת דהוי כהקדש בדק הבית דדמיא קצת לקדושת הגוף דקרבן דהתורה מיעטתו וריחקו מלהקרב, וה"ה כל לתא ידידה מעיקרו דאורייתא, אבל לענין משום ביבש קצירה דצדקה דהוא מדברי קבלה דהוא ענין אחר שלא להרבות זכותם להאריך להגלות אפי' דמומר קיל מעכו"ם ומקבלים ממנו וכסברות הנ"ל דאעפ"י שחטא ישראל הוא.

ואף כי מקרי סכלים כו' (ועיין קידושין ל"ו א' כי פלחי כו' ת"ש במקום לא

לבית הכנסת דהוי כנדרים ונדבות דהוא זכות מועט מצדקה.

ואין לתמוה לפמ"ש יו"ד (רס"ט ס"ז) [רמ"ט סעיף ט"ז] דמצות בית הכנסת עדיפא מצדקה. איך לבהכנ"ס מקבלים ולא לצדקה די"ל עפמ"ש הט"ז יו"ד רנ"א סק"ו בענין תורה שגדולה מהצלת נפשות וראיה ממרדכי, והלא פיקוח נפש דוחה כל המצות (וודאיי) [וודאי] העוסק בתורה מבטל להציל נפש, ותירץ דאעפ"י שעסק התורה גדול כו' מ"מ כשבא לידי מצות הצלות נפשות מפסיק מלימודו, ע"ש, ובזה יש לתרץ הסתירה ממאמרם בברכות ל"ב ב' גדולה תענית יותר מן הצדקה. ושם ו' ע"ב אמרו אגרא דתעניתא צדקת' וגם בתענית המיעוט חלב ודם הוא במקום קרבן כדאיתא בברכות י"ז, וגם לענין אמירה לגבוה וחשב בלבו לצדקה אי הוי כהקדש ולענין תענית עיין פוסקים עיין תשובות ושב הכהן סי' י"ח כ' יעו"ש, ובזה יש מילין ובית אב מכמה דוכתי עד"ז. ובזה יש ליישב קושיות הספר חקרי לב שם בסתירת דברי השו"ע אהדדי, ויש לעיין.

וה"ה הכא נמי **בנידון דידן** י"ל דמ"מ צדקה דמכפרת אע"ג דלבית הכנסת מצוה טפי, מ"מ צדקה אין מקבלים ולבית הכנסת שרי כ"ש מומר לעכו"ם דמורידין, וי"ל שע"כ אין מקבלים מהם אף נדבה לבית הכנסת כקרבן נדרים ונדבות כיון

כו' אמר בני אל חי ופרש"י ע"י תשובה, וכן משמענות הכתוב במקום כו' יאמר כו'). וי"ל דמשום הכי לא הביאו הפוסקים יו"ד קנ"ט לענין אסור ללות ממנו רק מהא דסנהדרין שם אעפ"י כו' ישראל הוא. ולא הביאו מהא דקידושין, דהתם כפירש"י ע"י תשובה.

(ובביאורי הגר"א שם סק"ג ד"ה ואסור ללות הביא גם מהא דקידושין, ויש לעיין וליישב עפ"י מה שכתב שם בספר המקנה דכשעושים תשובה מיקרי בנים למפרע אפי' בשעה שהיה ראוי להאמר עליהם לא עמי באותו שעה נקראו בני אל חי, כי חפץ ה' בך כאלו לא היו עזובים ע"ש). (וי"ל בזה דאין למדים בזה הדברי קבלה מדברי תורה כמו שאמרו בכמה מקומות על דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן, על דרך מה שאמרו ידים פרק ג' משנה ב' אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי תורה כו').

[יז] ואין לומר בזה דניזיל בתר טעמא עפי מ"ש בהג"א הנ"ל, דמה עכו"ם שאין מורידין (היינו להש"ך יו"ד קנ"ח ס"ב כשאינו עובד ע"ז. רק שלא קיבל עליו ואינו זהיר בז' מצות שלהן דלא הוי גר תושב (ב"נ) ועמש"ל גבי דין ב"נ. ולהסמ"ע תכ"ה ס"ק ט"ו הנ"ל ודעמיה כנ"ל בעכו"ם כל שאינו אדוק לא הוי מין אין מקבלים מהם צדקה להרבות זכותם במידי דמכפר, ומ"מ מקבלים מהם נדבה

דמורידין אותן אין לזכותם כלל, כ"ש דאין לזכותם במידי דמכפר כצדקה. ובאמת בגמ' דחולין עביד צריכותא על מיעוטי דחטאת ודעולה ע"ש דשם אמר בחטאת דחיובא ועמש"נ ה"א נקבל, ולהיפוך כיון דלכפרה לא נקבל אבל עולה דורן ה"א נקבל ע"ש. וכאן לא שייך חיובא כמש"ל שפיר הוי כ"ש דלכפרה לא נקבל מיניה.

והנה אין לומר דהא דאמרינן בצדקה מכפרת היינו ביותר מהמחוייב מדינא כמו שניתנה בשיעורין וכמו דהא דאין ישראל נגאלין אלא בצדקה דהיינו אף שפטורין מדינא, דאל"ה הא חיובא מה"ת כו' וכמ"ש במג"א וע"כ בעכו"ם שאין הצדקה ממצות שלהם י"ל שפיר דמכפר, אבל במומר י"ל דבכדי שיעור החיוב כהשגת ידו או חומש וכה"ג דמחוייב י"ל דאין בזה ענין דמכפרת, דזה אינו דהא ממ"ש בזבח ובמנחה אין כו' אבל מתכפר בתורה וכו', ות"ת מדברים שאין להם שיעור והגית בה יומם ולילה. אלא ע"כ ענין מה שמכפרת הוא בכל גווני.

ואין לומר במומר כשיעור המחוייב הוי כחטאת דחיובא הוא דס"ד שנקבל אף שמכפר דמ"מ הא גם מחטאת אימעות וה"ה לצדקה דחיובא כיון שמכפר והגם שאינו כ"ש כ"כ לפי האמור. ועוד דלא דמי חיובא דחטאת דהוא חיוב הכפרה וחיוב הצדקה הוא חיוב המצוה, ועיין.

והגם דהא דאין מקבלים נדבה אף לבית הכנסת ממומר הוא מלתא דעיקרו דאורייתא בקרבן ממש דנדרים ונדבות דאימעט והא דאין מקבלים שלא להרבות זכיותם הוא מדברי קבלה דביבש כו' ואיך נילף מהדברי קבלה אעיקרו דאורייתא וכנ"ל.

י"ל עפי מה שכתב בחידושי הרשב"א ריש פרק י"ב דיבמות ק"א. במה שאמרו שם מדאצטרך קרא למעוטי סומין מכלל כו' דאס"ד כו' ל"ל מדתני רב יוסף נפקא כו' ב"ד מנוקים מכל מום שנאמר כולך יפה כו' ומום אין בך, והקשה (הריטב"א) [הרשב"א] האיך נאמר כאן דליסמך רחמנא על ההוא קרא דשלמה ולא לכתוב לעיני כו'. וי"ל דהא ודאי עד שלא בא שלמה גמרא גמירי להו, או יש להם שום סמך במקרא. ולכאורה אפשר לת' עפי מה שכתבו תוס' סנהדרין ל"ו ב' ד"ה אתך כו' מ"מ לא הוי מסתבר למידרש כו' אי לאו אתך כו' ע"ש. ועיין רש"י מנחות צ"ג א' ד"ה אתי' סמיכה כו' דאמרינן אתך כו' ע"ש. ועיין סנהדרין י"ז א' ע"ש. וא"כ מהיכי דגמירי להו או דנפקא להו לשאר דינים דעלמא נפקא להו לענין חליצה דקרא דשלמה אסמכתא בעלמא הוא עכ"ל. והוא ע"ד מ"ש סנהדרין סוף פרק ב' כ"ב ב' ובכמה דברים עד דלא אתי יחזקאל מאן אמרינהו גמרא גמירי להו ואתי יחזקאל ואסמכא אקרא.

אך המבי"ט הלא הביאוהו הש"ך והמג"א ונראה מדבריו דס"ל שכן לשון הספר חסידים שם, והב"י שהביא דברי המהרי"ו בשו"ע לא כתבו, והרמ"א שהביא דברי המהרי"ו שאין מקבלים ממנו נדבה לבית הכנסת, אבל ליטול צדקה ממנו אין מוכרח דהוי כ"ש, וכמ"ש. ועיין מה שנביא לקמן בשם תשובות הלכות קטנות.

ולענין להשיא עצה לעכו"ם או לעבד רשע, לשון הרמב"ם סוף פרק י"ב מהלכות רוצח [הלכה ט"ו] אפי' כו' שיעשה דבר מצוה והוא עומד ברשעו. מוכח מהגמ' דמקשה על בבא בן בוטא שהשיא עצה להורדוס שיבנה בית המקדש שא"ל מאי תקנתי וא"ל הוא כבה כו' לך וכו' באורו של עולם ממה שנענש דניאל בגוב אריות על שהשיא תקנה לנבוכדנצר וחטאך בצדקה פרוק עד שהוכרחו בגמ' לתרץ ב' תירוצים שאני כו' שאני כו', והרמב"ם פסק כהאי בעית אימא אעפ"י שבנין בהמ"ק הוא נדבה בד"ה שמקבלים מהעכו"ם אך הלא אמרינן בערכין ו' א' שבדבר מסויים אין מקבלים, וע"ש בפרש"י דגנאי כו', ועוד שמתפארים כו', ועיין ברמב"ם פ"ח דמתנות עניים הלכה ח' שנאמר לא לכם ולנו כו', והוא ממה שאמרו שם ה' ע"ב ע"ש וכן עצה בצדקה, ועמש"ל אי לעניי ישראל או גם בלעניי עכו"ם.

[יח] **ועתה** נחזי לענין ליטול צדקה בפרהסיא מהמומר אי הוי כאוכלי

ועיין פרמ"ג פתיחה לאו"ח ח"א סימן י"ח ומצוי בהרבה מקומות מספריו להרגיל בם. ולענין דברי קבלה אי הוי כדברי תורה.

ועיין בהקדמת הכללים שבריש ספר רביד הזהב על התורה סי' א' ע"ש. וע"כ י"ל שענין שלא לגרום זכות העכו"ם גמרא גמירי להו וכענין מה שמיעטת' התורה בפירוש לקרבנות למי שמיעטתן ואפי' לעכו"ם ואסמכוה על ביבש קצירה כו', וע"ש בהקדמת הכללים הנ"ל וז"ל ונמצא ענין נביאים וכתובים אחד מב' פנים או מפרשים ד"ת כמ"ש ליכא מידי כו' בנביאים וכתובים דלא רמיזי באורייתא, או הלמ"מ והסמיכום על המקרא כו', וע"ש פרשת ואתחנן על פסוק ראה למדתי אתכם כו' נ"מ לענין ללמד נביאים וכתובים בשכר משום מה אני בחנם כו', ולענין דברים שבכתב לאמרם בע"פ דכיון שנכתבו הוי מקרא יעו"ש. (ע"כ י"ל הכ"ש הנ"ל לפי הטעם)

אך לכאורה זה אינו, דהא עכ"פ גם עכו"ם שאין מורידין הא אין מעלין וא"כ למה לו להעלותו ולגרום זכותו אף בנדרים ונדבות וע"כ דלא תליא כלל בזה וי"ל שפיר דאע"ג דאין מקבלים אף נדבה לבית הכנסת ממומר כמו קרבן נדרים ונדבות, מ"מ צדקה שפיר דמי דנדבה להקדש בדק הבית ולבית הכנסת דמיא טפי לקרבן מלצדקה.

דבר אחר דהוי ביזוי וחילול השם, או לא. והנה לפמ"ש בשיטת הרי"ף והרמב"ם הא בהא תליא, כשיש בזה איסור הוי מגונה וחילול השם בפרהסיא. (וע"ד הבית הלל דבצנעא נמי אסור אי לאו דחיותיה מטעם ביבש קצירה כו') ובפרהסיא פסול נמי לעדות דאז יש איסור יותר ומגונה וחילול השם בפרהסיא, וא"כ תלי בהנ"ל אי יש גם במומר האיסור לקבל צדקה ולזכותו וכנ"ל די"ל שפיר דהוי חילול השם טובא וכמו שכתבנו לעיל בשם הלבוש [עטרת זהב יורה דעה סימן רנ"ד ס"א] ענין החילול שאין מרחמין ענייהם. כ"ש במומר עיין רמב"ם פ"ג מהלכות תשובה הלכה ט' מומר לכל התורה כגון החוזרין לדתי כו' בשעה שגוזרין כו' וידבק בהם, ויאמר מה בצע לי להדבק בישראל שהם שפלים ונרדפים כו' טוב כו' שאדבק באלו שידם תקיפה כו', וע"ש בהשגת הראב"ד דהוי מין. ועיין מה שכתב שם הכס"מ והחוזר כו' אעפ"י שלא יאמין בדתם אלא שחוזר כדי שלא להיות שפל ונרדף כישראל, מומר מקרי אבל כו' ע"ש, א"כ כה"ג הוי חילול השם ומורך לב טובא.

ואעפ"י שהגמ' אמרה אוכלי דבר אחר והפשוט דהיינו בעכו"ם דקרינהו כן ע"ד מה שכתוב במשנה פ"ח דשביעית כל האוכל פת כותי כאלו אוכל בשר חזיר. ובפרקי ר"א פרק ל"ח הובא תוס' חולין י"ג סוף ע"א [ד"ה פיתו], ועיין שלהי מנחות, ועיין ביו"ד סי' קנ"ג בט"ז סק"ג מפרקי

ר"א פרק כ"ט כל האוכל עם העכו"ם כאוכל עם הכלב כו' (וי"ל ע"ד דרישת שמם לגנאי ע"פ מה שכתבנו לעיל מתוס' שבת י"ט. [ד"ה נותנין] ממה שכתוב שם קנ"ה ב', וביצה כ"א ב', י"ל דמיקרי כלב משום דמפרנסין לעניי עכו"ם כו' מפני דרכי שלום הוי לגבי מידי דרבנן נחשב ככלב דמזונותן עליך, (ומ"מ כלב ממש מכובד ממנו דאין מקפחין שכרו ואמר בטריפה לכלב תשליכון בשכר ולא יחרץ כלב ובנבילה אמר מכור לנכרי), ולגבי דאורייתא חשיב כחזיר דאין מזונותן עליך).

ויש לומר דהמומרים הוו כעכו"ם ובכללם (דלאו אחיך ואינו בכלל וחי אחיך כבן נח גר תושב) ובאופן קבלתה לפמ"ש בדרך ושיטת הרי"ף ורמב"ם. גם כשהגבאי מקבל ומחלק לעניי עכו"ם אבל רק בסתר. הוי בגלוי חילול השם, עיין מה שכתבנו לעיל סי' י"ד, והגם כי כתבנו לפי הנראה מדברי האחרונים די"ל דבכה"ג שהעניי אין מקבלים בעצמם רק מיד הגבאי ליכא חילול השם, אך הלא כ' ג"כ די"ל לדידהו דגם כה"ג יש חילול השם דפרהסיא רק התירו משום שלום מלכות דוקא גם בזה כמו שהותר בדא"א משום דחיותיה הוא עיין מה שכתבנו סי' י"ב.

ונמצא בין שיהיה בזה איסור מצד עצמו כששולח ליד הגבאי ישראל לענייהם (כיון שהגבאי שאין נהנה מקבל,

דאמרי] ורא"ש [שם סימן ב'] די ש ג' מיני אונסין אונס דלא שכיח כלל אפי' בגיטין הוי אונס כמו אכלו ארי (דלא שייכי הטעמים דשם), ואונס דשכיח גם בממון ונדרים לא הוי אונס דאבעיא ליה לאתנויי וכמו שאמרו שם בכתובות, ובסוגיא דנדרים כ"ז א' ב', עיין חו"מ סימן כ"א ובש"ך יו"ד רל"ב סק"כ, חו"מ ר"ס נ"ה, ועיין סימן ר"ז סעיף ט"ו. ובשכיח ולא שכיח פליגי לישיני שם בכתובות והלכה כלשנא קמא דבגיטין לא הוי אונס, ובממון ונדרים הוי אונס.

ובאיכות ואופני האונס ולענין כמה דברים ויכול להיות דלגבי זה מקרי אונס ולא לגבי דבר וענין אחר. ולדוגמא עיין ריש פרק עשירי דיבמות לגבי נשאת עפ"י עד אחד (דהאמינה תורה בזה ועמ"ש בזה מדברי הראשונים) מ"מ תצא גם מהראשון דמדרבנן לא אנוסה הוא דלא דייק' קנסי לה. וכן למסקנא דגמ' לרבנן פליגי אר"ש גם בניסת שלא ברשות ב"ד אסורה להראשון והולד ממזר ממנה מטעם הנ"ל דלאו אנוסה הוא ולא אמרינן מאי הוי לה למיעבד ע"ש צ"א א' ב' בכל הסוגיא יעו"ש.

וכן חייבת בקרבן בניסת עפ"י עדים עיין רש"י במשנה דשוגגת היא ואין זה אונס להפטר מקרבן דאבעי' לה לאמתוני, וגם בע"א עפ"י ב"ד שבמשנה אמר שפטור הוא משום דס"ד דהוי יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור. ולמסקנא

וגם שאין המקבל בעצמו נוטל מהנותן שיהיה שייך לומר מצד טבעו רחמן של הנותן לכל הפושט, א"כ אסור לכל הטעמים והחילוקים של הפרישה והט"ז) משום להאריך הגלות וביבש כו' דהוי כשאר עבירות דבפרהסיא כשאין מכוין המעבירו להנאתו דהמקבל ימות ולא יתרפא או להחיות את עצמו ברעב, או דאיכא חילול השם דקבלה דבפרהסיא דלא הותר בדא"א בצנעא אלא משום דחיותיה הוא משום וחי בהם כמ"ש הנמוק". ובכה"ג דלקבל כו' לא מיקרי אונס כמש"ל ע"פ מ"ש הרמב"ם בעבר ונתרפא, וכמו שכתבנו לעיל בחילוק ספר הפלאה, ותשובות שבות יעקב ותשובות חמדת שלמה, ותלוי רק אי מחוייב למסור נפשו עיין מה שכתבנו לעיל.

אגב אורחין נבאר הכא איזה פרטים בעיניני אונס, והנה יש כמה מיני ועניני אונס גדול וקטן, עיין יבמות כ' ע"א האי נפיש אונסי' והאי לא נפיש כו'. ולגבי קנינים שבין אדם לחבירו לענין דיני ממונות, ולגבי מה שאמרו הגיע זמן ולא נישאו דקאמר חלתה היא או הוא או שפירסה נדה הוי אונס בריש כתובות, (אע"ג דלא אניס בתקנתא דרבנן ובאה"ע ע"ש). ושם מהסוגיא לענין איסור התלוי בתנאי וקניני אדם ע"ש לענין גיטין מהטעמים שאמרו שם.

מה שעולה מהסוגיא דשם ודגיטין ע"ג ע"ש בתוס' [כתובות ג. ד"ה איכא

שער בית הנשים [סימן א'], מ"מ מצד זה לא מיקרי אנוס.

ועד"ז מ"ש נדה פ"ב [י"ד]. נמצא על שלו וכו' על שלה אותיום כו' וחייבת בקרבן, אע"ג דרק צנועות משמשות בעדים, עיין סימן קפ"ו, מ"מ הו"ל למעבד כצנועות ולא מיקרי אנוס. וכן במ"ש שבועות כ"ו. האדם בשבועה פרט לאנוס כדבר כהנא ורב אסי כו' הכי אמר רב כו' לבך אנסך כו' ע"ש, ודוקא בשבועה אבל בכה"ג בשוכח דשבת ודכל התורה הוי שוגג ולא אנוס. וגם לענין שבועה עיין תוס' שבת ס"ט ב' ד"ה הא מני כו', ובחידושי הרשב"א דוקא בהאי גוונא דבשעת שבועה קסבר שבאמת נשבע רק שלבו אנוס אבל טועה באיסור חייב כבכל האיסורין יעו"ש.

ועיין בחידושי הר"ן סנהדרין ס"א ב' העובד מיראה, מה שכתב שם בשם הר' דוד שפי' מיראה יש בה סכנת נפשות שימיתוהו אם לא כו' דמי שיעבוד ע"ז מיראת נפשו שלא ימיתוהו ואומר אלי אתה שהוא חייב מיתתו ובלבד שלא יהיה שוגג שהאנוס מתיר כיון שהתרו בו שאם האנוס מתיר וקיבל כו' כי פליגי כו', ומחלק בין שאר מצות דמשום מ"ע ונקדשתי ולפיכך אין ממיתין אותו כו' אבל בהני ג' שהן מחמת חומר העבירות עצמן כו' אפי' באנוס ימיתוהו אם התרו. ומ"ש בספרי בת"כ היא ולא אנוסה שהביא הרמב"ם דחה הר' דוד דהאי אנוס

דגמ' צ"ב א' ליתא למתני' כו' דאין זה הוראה אלא טעותא הוא. (ולכאורה הא דלא מיקרי אנוס לענין קרבן אינו מדרבנן דא"כ הא מביא חולין לעזרה. אלא צ"ל דלענין חיוב קרבן לא יצא מסוג שגגה לאנוס).

אך יש לעיין אם י"ל בזה ע"ד מ"ש גיטין נ"ה ב' אחיכו עלי' כו' כרת שע"י דבריהן בא לו אוקמהו רבנן כו' כי היכי כו', ודבר זה נפל באשלי רברבי מכבר, האריכו בזה הגדולים, וצללו בים התלמוד, עיין במל"מ ועיין דיבור ארוך ורחב בספר מלוא הרועים אות א' איסור דרבנן אי מקרי אינו ראוי מדאורייתא. ולר"ש שם עפ"י עדים מותרת לחזור לו ומ"מ מסיק בגמ' דגיטא בעי גם לר"ש וברש"י דאנוסה היא והיינו גם מדרבנן ולגבי קרבן הוי שוגג וחייב קרבן.

ועיין שבועות י"ח א' ואלא בשאין סמוך לוסתה כו' אכניסה אנוס כו' אמר רבא לעולם בסמוך לוסתה כו' ועיין ברש"י י"ז סוף ע"ב דלא הוי אנוס דהוה ליה לאסוקי אדעת' כו'. אע"ג דקי"ל וסתות דרבנן. וגם פרישות עונה סמוך לוסתה דא' מקרא והזרתם את בני ישראל כו' רק אסמכתא ואפי' שעת וסתה ממש שעה שרגילה לראות א"צ לפרוש מהתורה רק מדרבנן, עיין רז"ה ומלחמות שם. ועיין תורת הבית ומשמרת הבית שער ב' [ד.], וכן פסק ביו"ד סימן קפ"ד ע"ר בשו"ע הגאון מו"ר בסק"ה, וזהו דלא כבינת אדם

ישמעאל כו' וא"ל רבי ישמעאל אחי הנח לי ואביא ראיא כו' ולא הספיק כו' קרא עליו רבי ישמעאל אשריך כו' ולא עברת על דברי חבירך כו', שאני מינות דמשכא ואתי למימשיך בתרייהו. ומאי הוה ליה למימר וחי בהם ולא כו', ורבי ישמעאל ה"מ בצנעא אבל בפרהסיא לא, דתניא רבי ישמעאל אומר מנין שאם א"ל לאדם עבוד ע"ז ואל כו' שיעבור כו' שנאמר וחי כו' יכול אפי' בפרהסיא ת"ל ולא כו', ושם כ"ח בר' אבהו דרמי ליה יעקב מינאה סמא כו'.

והנה להס"ד דמקשה אהא דלחיי שעה לא חיישינן מהא דברייתא דבן דמא ע"כ הוי ס"ד דהא דאין מתרפאין אפי' לחיי שעה היינו מטעם שפיכות דמים ודחיישינן אפי' לחיי שעה וה"ה בעכו"ם. ולפי"ז מה דנקט מינין הוא משום הדין דרישא. וכן משמע בחידושי רמב"ן, וכ' עוד א"נ לומר דמינות אפי' ברופא מומחה ואדם חשוב אסור.

ולכאורה להס"ד דמטעם שפיכות דמים ע"כ צ"ל דמינים חשידי טפי אשפיכות דמים דישראל והא דאמר בן דמא אני מביא לך ראיא מן התורה שמותר היינו מפסוק אם אמרנו נבא העיר, ומה שאמרו לקמן ממה שכתוב וחי בהם הוא להתרצן דשאני כו' ואעפ"י כן חבריו היו אוסרים, כ"כ הר"ן, וכ"כ בחידושי רמב"ן שם, (להואפשר) [ואפשר] לומר דמעיקרא קס"ד דכולא משום חיי שעה

לאו אונס הגוף שאנסוהו עכו"ם אלא אונס הנפש, כלומר שיעשה שלא בדעתו כענין שאמר האדם בשבועה ולא אנוס, ע"ש שחולק על הרמב"ם פ"ה דהלכות יסודי התורה וארמב"ן יעו"ש.

ועיין ב"ק כ"ו ב' לענין נזק ממון לחייב על האונס כרצון כו', ועיין תוס' ריש פרק הבא על יבימתו. וכן במ"ש כתובות ג' ב' בתוס' ד"ה ולידרש להו דאונס שרי וא"ת כו' ע"ש שהאריכו, ובסנהדרין ע"ד וביבמות נ"ד. עיין שם בריטב"א כתובות, והביאו בשיטה מקובצת שפירש דהא דצנועות מסרי נפשיהו לא משום קידוש השם רק מפני שנאסרות לבעליהן. וע"ז קאמר דלידרוש דאונס שרי לבעליהן בישראל כמ"ש והיא לא נתפסה כו' ע"ש דבריו והיינו אף שנפרש שמחוייבת לימסר נפשה, מ"מ לגבי להאסר לבעלה מקרי אונס ומותרת, ע"כ הג"ה וענין אחר.

[יט] ואם כן יש לעיין בענין זה מדין מ"ש בלהתרפאות ממין עיין סוגיא דע"ז כ"ז ב' כ"ח א', והנה אמרו שם לענין אין מתרפאין מעכו"ם דדוקא ספק חי כו', אבל ודאי מת מתרפאין, ולחיי שעה לא חיישינן. ועיין תוס' ממ"ש ביומא חיישינן הכא והתם עבדינן לטובתו לחוש ולא לחוש שבקינן הודאי מת למיעבד הספק דיכתיב אם אמרנו נבא העיר כו'. מיתבי לא ישא ויתן אדם עם המינין ואין מתרפאין מהם אפי' לחיי שעה, מעשה בבן דמא כו' ולא הניחו ר'

כו'. וכ"כ בספר תורת חיים שבן דמה רצה להביא מפסוק הנ"ל, ורבי ישמעאל סבר דשאני התם דהוי ספיקא כמ"ש אם יחיינו ונחיה ואם ימיתנו ומתנו, לכך לא הוו חיישי לחיי שעה אבל להתרפאות קרוב לודאי שימתנו כדפירש"י, לכך איכא למיחש אפי' לחיי שעה עכ"ל. וזהו הס"ד דמקשן דש"ס דחיישינן לחיי שעה.

ועיין בספר תאוה לעינים במאי דלא שוו הס"ד והמקשן בפירוש הברייטא. ומה שרצה לפרש פי' חיי שעה ההיפוך מכמו שפירשו היינו שהרפואה של המרפא הוא רק לחיי שעה יעו"ש ואין כאן מקום להאריך.

אך שם לעיל בחידושי הרמב"ן פי' דגם להס"ד ראייה דבן דמא היא מוחי בהם וז"ל ואפשר דהכי ס"ד דודאי בן דמא א"ל אל תחוש לחיי שעה שיודע בעצמו שא"א לו לחיות, ולא הניחו רבי ישמעאל וא"ל בן דמא משום צד ע"ז אינו אסור כיון שאין לו הנאה מע"ז אע"ג דלחיש ל"י בשמא דע"ז [מותר] שאין כאן עבירת ע"ז אלא משום לא ישמע על פיק, ובמקום סכנה שרי דיכתיב וחי בהם. (ונראה בזה או דס"ל שפיר דין יהרג ואל יעבר גם באבזריהו דע"ז אפי' בלאוין דע"ז ואפי' אבק דידה כמו שכתבו הפוסקים רק דס"ל דלאו דלא ישמע לא הוי מאבזריהו וכמו שכתבו בלאו דלפני עור בזה דלא הוו מאבזריהו, עיין ר"ן ונמוק"י בהא [סנהדרין ע"ד]: דקאייקי

ומוניקי (ועיין בביאור הגר"א קנ"ז ס"ק י"ד) וכן להפוסקים דהא דלהתרפאות מעצי אשירה דימות ואל יהרג דוקא באומר עלין אלו אבל בעלין סתם שרי, דאי משום לאו דלא ידבק מאומה לא הוי מלאוין ואבק דע"ז ובכללה. או ד"ל דלא ס"ל כלל דין אבזריהו, ובמקום אחר כתבנו, ואין כאן מקום להאריך). וקס"ד דודאי קבולי קביל רבי ישמעאל מיניה, ומה ששמח כו' שלא עברת על דברי חבירך שהיו אומרים אין מתרפאין אפי' לחיי שעה כו' בסממנים כו' דליכא משום אבק ע"ז כמש"ל (ועיין מש"ל שזהו לשיטתו), אלא משום חיי שעה וה"ה לעכו"ם כו' וכנ"ל, ומפרקין שאני מינות דמשכא ומשום אבק ע"ז אסור רבי ישמעאל דאע"ג דלא מתהני מינה משכא שאם נתרפא יאמרו ח"ו יש ממש בדבר, וכי קתני נמי אין מתרפאין משום אבק ע"ז ודוקא מינים ולא מפני חיי שעה, ובן דמא סבר שאפי' בע"ז משום וחי בהם כו' עכ"ל שם.

והנה שיטת הרז"ה הוא דמשום מינות דמשכא ואתי לאמשוכי בתרייהו אסור אפי' להתרפאות מהם בסם אפי' היכי דשרי בעכו"ם כגון מומחה ואדם חשוב, והטעם דאין מתרפאין הוא מטעם הרישא לא ישא ויתן עם כו' ור' אבהו דנתרפא מיעקב מינאה מסם כתב ע"ז המאור וז"ל ור' אבהו דעביד עובדא בנפשי' הא לא סליק ליה שפיר עכ"ל.

דקאי הגמ' וחלוקה דכאן. אך לפי"ז אין קישור בדבריהם לתחילתן ואין ענין לו ומ"ש במחלוקת רבנן גם על רבי ישמעאל ופסק השאלות הוא מלתא בפני עצמה להלכה, ולא ליישוב הסוגיא. אלא משום דלכאורה לפמ"ש בסוגיא בחשש דמינות דמשכא בתרייהו אמרו להתרפאות הוו מעין ע"ז מדאמר ורבי ישמעאל ה"מ כו' דתניא היה רבי ישמעאל אומר כו' לעבוד ע"ז כו' משמע דהאי דהכי הוי נמי מעין ע"ז, מכלל דלרבנן דפליגי בע"ז אסור להתרפאות מהן אפי' בצנעא כיון דזה הוי מעין ע"ז. א"כ הא דר' אבהו לא מצי למוקמי התירא משום בצנעא. דא"כ לא ס"ל כרבנן דהלכתא כותייהו, אבל לפי מה שהקדימו תחלה דלרבי ישמעאל אין שם חילוק דס"ל בפרהסיא בכולן יהרג אפי' במצוה קלה והיינו דהך דהכא לא הוי מעין ע"ז וכדינה רק כשאר איסור שאסרו חכמים וכאן אסרו להתרפאות הוא מטעם אמשוכי משום בפרהסיא דוקא לא הניחו רבי ישמעאל וכמו גם בשאר מצוה קלה. אבל אי הוי בצנעא הוי שרי אפי' לרבנן דפליגי בע"ז אפי' בצנעא הכא הוי שרי, לכך קאמר לפי"ז במ"ש תחלה נוכל לומר דר' אבהו בצנעא הוי ושרי גם אליבא דהלכתא לרבנן וכפסק השאלות, ע"ש תוכן דבריו.

עכ"פ דבריהם כאן אינם בשיטתם ופי' דלעיל שכ' דוקא במרפא בלחש אלא גם בסם איכא משום מינות דמשכא אלא דלהמהר"ם מלובלין אינו

וכבר הקשה עליו הרמב"ן במלחמות ובחידושיו ח"ו שיהא רבי אבהו פורץ גדרן של חכמים והרי ר"ע א"ל לבן דמא מוטב כו' ולא כו' ומי לא שמיעא ליה לר' אבהו ברייתא עכ"ל.

והנה בתוס' שם ד"ה יכול אפי' בפרהסיא כו' ומיהו רבנן פליגו עליו דרבי ישמעאל דפרהסיא אפי' כו' ובצנעא יש חילוק דבע"ז יהרג כו'. ולרבי ישמעאל אין שום חילוק דבצנעא בכולן יעבור כו' ובפרהסיא בכולן יהרג. ומעשה דבן דמא פרהסיא הוה ולפיכך לא הניחו רבי ישמעאל, ולפי"ז נוכל לומר דהא כו' דר' אבהו בצנעא הוי. ובשאלות דרב אחאי פוסק כרבנן כו' ע"ש. וכ' המהר"ם לובלין ותוכן דבריו דמ"ש לפי"ז דלכאורה הא מפורש בהדיא בגמ' חילוק דבצנעא ובפרהסיא לרבי ישמעאל אף בע"ז ושפיר י"ל דרבי אבהו בצנעא הוי ודבן דמא דלא הניחו רבי ישמעאל ע"כ פרהסיא הוי.

אך עיין בספר לחם סתרים תוס' ד"ה שאני מינות לכאורה משמע כו' וז"ל ביטול הלכאורה הוא במ"ש ד"ה יכול כו' ולפי"ז נוכל לומר דהא כו' ע"ש, היינו דלהתוס' דלעיל ד"ה שאני כו' תי' והא דר' אבהו הוי בסם דליכא משום מינות משכא והא דאסור מטעם דמשכא ואפי' במומחה כו' היינו בלחש בשם כו'. ולפמ"ש כאן בגמ' יש לחלק ולתרץ דרבי אבהו הוי בצנעא, ותיבות הלפי"ז אינו על דבריהם שקדמה ופירושן, אלא למה

ועיין מה שאמרו יבמות ע"ט א' מוטב כו' ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא ומוטב כו' ויתקדש שם שמים בפרהסיא. ועיין סנהדרין ק"ז. ביקש דוד כו' וא"ל מוטב כו' ואל יתחלל כו' וע"ש ברש"י מוטב כו' ואחלל את ה' אני לבדי ולא יחללו כו' כל העם. וברש"י בדיבור הקודם מלך שכמותי כו' ויהו מתרעמין על מידותיו כו' ונמצא שם שמים מתחלל כו'. ועיין בפירש"י יבמות שם. ויש לעיין. אך עיין מה שכתב שם בחידושי אגדות מהרש"א, אך כי בזה י"ל אין למדין מאגדה ואין כאן מקום להאריך.

וצ"ל דכיון דעכ"פ הוא ע"י שמקבל מהמין ומתרפא ממנו וזה עצמו האיסור. אע"ג דחשש משכא נאמר דהוא מדרבנן וסייגיהם הוי חילול ה'. וכמו שהעכו"ם מעבירו דמי, ועמש"ל, בכה"ג לענין לקבל צדקה ופרנסה מהגוי בפרהסיא דאיכא חילול השם ע"ש.

וגם אי לא נפרש כהמהר"ם מלובלין, אבל הרי לפי מה שפי' כאן בטעמא דרב אבהו אינו כמו שפי' לעיל בדבור דלעיל. והיינו דנפרש דהטעם מינות דמשכא הוי מעין ע"ז ואביזרייהו ובן דמא ס"ל אפי' בע"ז ובפרהסיא אמרינן וחי ולא שימות כו', ועיין בלחם סתרים שתמה דיהיה בן דמא דלא כמאן, לא כרבי ישמעאל ולא כרבנן, ומעשה דרבי אבהו בצנעא וס"ל כרבי ישמעאל. ועיין חידושי הרמב"ן שכ' דפליג אבריייתא דגם בע"ז מותר בצנעא.

מדין אבזרייהו דע"ז אלא דהוי כשאר איסורין ודוקא בפרהסיא אסור ולמות ולא להתרפאות, והגם דלא מצינו לענין קידוש השם חילוק בין צנעא רק באומרים לו עבור כו' ולא לענין להתרפאות, דרק ברוצין להעבירו בפרהסיא איכא קידוש השם ולא תחללו. וגם זה כשאינו להנאת עצמן דהמעביר (עמש"ל לענין להחמיר ברפואה בחילול שבת ולענין יו"כ ע"ש) וגם דהא המרפא אין מכוין להעבירו. או משום אומנתו והא אפי' במומחה מיירי או במקבל שכרו בשביל שכרו, מ"מ החמירו בהפרהסיא בזה ע"ד ההפרש בין צנעא לפרהסיא דבדין קידוש השם, הגם דהא דכאן ענין אחר הוא עיין רש"י שחילול ה' שיצא לחוץ ולמדין ממנו לחלל כו' והוא על דרך מ"ש בנ"ד [ע"ז שם] לענין אדם חשוב שאני שלמדין ממנו, ובקידושין מ'. עבירה שעושה פירות וברש"י כגון חילול השם כו' למדין ממנו כו', וע"ד א' ביומא [פ"ו:] במה שכתוב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה בחטא שאין מפורסם כו' דאיכא חילול השם כשמפרשו. או ע"ד מ"ש אם רואה אדם שיצרו ילך למקום כו' ויעשה מה שלבו כו' ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא, מו"ק י"ז. חגיגה ט"ז. קידושין מ'. ועיין ברש"י ד"ה ואת שם קדשי לא תחללו כו' פרהסיא שהרואה מזלזל בכבוד המקום עכ"ל.

ועיין בענין חילול השם בסתר ובגלוי אבות פ"ד מ"ד, ובתוס' קידושין שם ד"ה אין מקיפין, ובתוי"ט שם, יעו"ש.

והלא כל חכמי ישראל מדברים עמהם אלא ודאי שרי עכ"ל.

[כ] משא"כ לשיטת התוס' דלעיל ד"ה שאני מינות כו', וברא"ש [שם סימן ט'] וכן פירש הרמב"ן במלחמות [שם דף ח. מדפי הרי"ף] ובחידושו [שם], הא דאין מתרפאין ממין משום דמשכא הוא בעינן לחש דוקא, ובמין גם בסתם שאינו מפורש הוא לע"ז וכמעשה שבירושלמי שהביאו, ובמפרש בשם ע"ז גם בעכו"ם אסור, וההפרש דבמין אפי' סתמייהו אסור. ועיין בר"ן. ולפי"ז מה שאמרו שאני מינות דמשכא היינו דבמינות דמשכא משום הכי סתמייהו לחשיהם לע"ז, ועיין במלחמות שאני מינות דמשכא לאו משום סכנה קאמר רבי ישמעאל הכי, (היינו להס"ד) אלא מפני שיש בו אבק ע"ז הואיל והוא לוחש עליו בשם ע"ז ואלו תרפא היה חושש שמא ח"ו יאמרו יש ממש בדבר, מפני שמיות מושכת ואסור כו' כשירפא בספריהם עכ"ל, ולא משום לאו דלא ישמע כו', וכמש"ל שאין לו הנאה כו' ומשום לא ישמע מותר במקום סכנה כו' ע"ש בחידושו ובמלחמות.

וקצת אין מיושב כל כך לשון הגמ' בתי' שאני מינות דמשכא ואתי למימשך אבתרייהו, דבשלמא לפירוש הרז"ה הנ"ל להס"ד הוי הטעם משום סכנה ולחוש לחיי שעה, ומשני שאני כו' דעתה הוא דחדיש הטעם דמשכא ואתי למשך כו'

(ויש ליישב לר' אבהו על פי מה שכתבנו לעיל דלא מצינו חומרא במתרפאין משום פרהסיא רק במעבירן ובזה י"ל דלא ס"ל כהברייתא דגם בזה הוי הפרהסיא כלענין מעבירין. וא"כ אפי' היה בפרהסיא היה מותר, ואתי שפיר גם לפי מה שכתב הרמב"ן במלחמות ובחידושו דמטעם אימשוכי גם בצנעא הוי פרהסיא ע"ש.

אך התוס' אין דעתם כן, דהא כתבו דר' אבהו בצנעא הוה, וגם י"ל דר' אבהו הוא גם להלכה כרבנן דבע"ז גם בצנעא אסור, רק דס"ל דטעם דאין מתרפאין משום דמשכא אינה מלאוין דע"ז ואביזרה גופא. דהיינו דוקא בעיקר ע"ז כמו בגיפוף ונישוק וכה"ג, וכן לענין גילוי עריות שאסרו אפי' לספר כו' דהיינו כגופייהו דעריות שהעלה בלבו טינא. או כמו שכתבו שם הראשונים דהתם איהו גרם לעצמו במה שהעלה טינא בלבו. ומטעם זה לא הוה דינו כע"ז ממש ולאין דידה, עמש"ל. נמצא דלדין אפי' להתרפאות ע"י סם ובצנעא ממין אסור מטעם דמשכא.

והא דאין מתרפאין, הטעם ממ"ש ברישא לא ישא ויתן עם המינים. וי"ל דמתרפא איכא אקרוב דעתא ונושא ונותן יותר מסתם דיבור שעמהם ובזה מסולק דקדוק הרמב"ן על הרז"ה במלחמות שכ' אין כאן דרך מו"מ שהוא מושכו לטעותם וכי מפני שהוא מדבר עמו מושכת אותו.

שהטעם משום דמשכא מה לי צנעא כו' ח"ו אם נפתה לבם ונמשך אחריהם לידי פרהסיא אתי כו' עכ"ל. ולפי"ז אין צריך לפרש כמ"ש התוס' ד"ה יכול לפי שם (כשיטת הרז"ה), דמעשה דבן דמא פרהסיא היה, דלהנ"ל משום מינות דמשכא היינו פרהסיא, ודר' אבהו הא בסם הוי, וכמ"ש.

אך בעיקר קושייתם בזה י"ל כיון דנאמר דהא דלהתרפאות אסור דמשכא הוא כמו במ"ש לא ישא ויתן עם המינים, הם שאסרוהו ואיסור זה לא אסרו אלא בפרהסיא שמתרפא וישא ויתן עמם בפרהסיא דאתי לאמשוכי (אף דמה שיוכל לבא ח"ו לאימשוכי אתי לפרהסיא, האיסור לא היה רק היכא דזה המשא ומתן דריפוי הוא בפרהסיא שם אסרוהו כאבזרייהו דע"ז, אפילו למסור נפש שלא להתרפאות, אבל על מו"מ דריפוי בצנעא לא גזרו למסור נפש, וכמו לרבי ישמעאל בע"ז גופי' בצנעא א' וחי בהם ולא שימות וליכא בזה ונקדשתי ולא תחללו, ועיין).

שוב מצאתי בשכנה"ג יו"ד קנ"ה בהגהות הטור (ד"ה שיטה ו' ומין כו' ל' ע"ז) דתי' דמ"ש ואתי למימשך כו' אין הכונה על המתרפא כו' דעסיק בציריו וחבליו ולא פנה על הלחש, אבל הכוונה על העומדים כו' ולפיכך בצנעא דליכא האי טעמא מותר, וכן נראה מדברי רש"י (הנ"ל ולמדין ממנו כו'. ומדברי הרמב"ם

וכתחילת הברייטא דלישא וליתן, אבל אי למאי דדחי בתי' הוא משום אבק ע"ז דמזכיר שם כו' וה"ה בעכו"ם רק דבמינים גם הסתם כמפרש, והוה ליה למימר כדחייטו, רק דהכא משום אבק ע"ז, ולא משום סכנה כלהס"ד.

ואם תאמר דהיינו דקאמר ואתי למימשך כו' היינו לומר ח"ו יש ממש כו', מ"מ מה שאמר שאני מינות דמשכא הוא רק טעם להפרש פרטי דמין מעכו"ם במה דסתמייהו לע"ז, הלא לא זהו תוכן עיקר דחייטו, ואי משום דלהס"ד דמשום סכנה מין לאו דוקא וכמ"ל, הלא גם לדחייטו ה"ה מעכו"ם כמפרש, וטעם האיסור שוה, רק הנ"מ בסתם אי הוי מפרש.

ולהרז"ה כנ"ל אתי שפיר טפי דכל עיקר סברא ואיסור מטעם משכא אינו אלא במינות, ועתה בתירוצם קחדיש מה דלא הוה ס"ד כן. וזה שאמרו שאני כו' דמשכא, דמטעם זה האיסור דאתי לממשך כו', ועיין. ובן דמה רצה להתיר משום וחי בהם ור' ישמאעל כו' ה"מ כו' בפרהסיא לא, ועיין בחידושי הרמב"ן שהקשה על פירוש הרז"ה אי לא ס"ל כרבי ישמעאל אפי' בצנעא אסור כר"א דדריש בכל נפשיך כו' וא"ת בצנעא הוא (היינו כרבי ישמעאל) הא כיון דמינות משכא לעולם הוי בפרהסיא דהא אתי להמשך בהם, והיינו דאמר ה"מ בצנעא אבל בפרהסיא לא ומינות בפרהסיא היא דמשכא לי' עכ"ל, וכ"כ במלחמות כיון

שם, איכא ב' דעות בפוסקים, וביו"ד קנ"ה ס"ב שם, דלהדעה א' דוקא מאילן פלוני של ע"ז, אבל כשאומר סתם אף שאין מצויין אלא אלו מותר, כיון שאין תולה באלו. והי"א אוסר גם בסתם. וע"ש בש"ך [ס"ק ו] ואחרונים שהסכמת הפוסקים כהדעה א' בסתם שהיא עיקר, וטעמם ומקורם עיין בראשונים מירושלמי דאין מעמידין ופרק שמנה שרצים והג' שם.

והנה להי"א דאפי' בסתם אסור היינו דבעצי אשירה איכא איסור דלא ידבק והוי אבזרייהו דע"ז דימות ואל יתרפא, וטעם דעה א' דדוקא בעלין אלו דהוי כנותן ממש בע"ז וכמו במתפא בלחש מעכו"ם כשמוכיר שם ע"ז דל"ל להנ"ל למסקנה דאסרו רבי ישמעאל, ולדידן בע"ז אפי' בצנעא היינו דהוי כנותן ממש בע"ז ממש וזהו ואתי לאמשוכי כו' ולא משום לאו דלא ישמע, דבזה הלא כ' שם להס"ד לדברי בן דמא כיון שאין נהנה כו' ובמקום סכנה מותר, והיינו די"ל דלא הוי מאבזרייהו דע"ז רק כשאר איסורין במקום סכנה משום שהישראל אין עושה מאומה רק שגורם שישמע ע"י הגוי.

והוי דומיא שכתב הר"ן [סנהדרין ע"ד:] והי"נ בהני קאקי ומוניקי דהא דלפני עור דע"ז אינו בכלל אבזרייהו הגם ששם נתן כליו (ועיין ג"כ בספר החינוך מצוה [רצ"ו]) אלא הטעם דאתי לאימשוכי כנ"ל דהוי ממש כע"ז, אבל לאו דלא ידבק אינו מגוף איסור דע"ז כגיפוף

[הלכות רוצח פרק י"ב הלכה ט] שמא ימשכו כו' ולא כתב שמא ימשך כו' ע"ש).

ולהנ"ל יבואר לנו כונת התוס' שם ד"ה לא ישא ויתן כו' פי' להאריך עמהם בדברים פן ימשכוהו, דזהו כהקדמה להדיבור שאחריו ד"ה שאני כו' דקאי בשיטת הרמב"ן במלחמות דנאיד מלפרש הא דמינות דמשכא דגם בסם כמ"ש הרז"ה וכמס"ל בשמו ומלשונו שאין כאן דרך לומר מינות משכא ואין כאן דרך מו"מ שיהא מושכו לטעותו וכי מפני שהוא מדבר עמו מושכת אותו והלא כל חכמי ישראל מדברים עמהם עכ"ל, והן הן כונת דברי התוס' דדוקא להאריך איכא משום פן ימשכוהו, ועיין.

וגם הרמב"ם [שם] קאי בשיטת הרז"ה וכן מצאתי בשכנה"ג שם וז"ל גם מתוך דברי הרמב"ם פרק י"ב מהלכות רוצח שכ' ואסור להתרפאות מן האפיקורס ואעפ"י שנתיאשו ממנו שמא ימשכו אחריו, ולא ביאר דדוקא ע"י לחש אבל ע"י סם מותר, אני אומר שדעת הרב ז"ל כדעת הרז"ה ושמעשה דר' אבהו בצנעא הוי כו'. (וע"ש שתמה על הר"מ כיון שדין זה אינו משום שפיכות דמים אלא מילתא דע"ז, אם מפני אגב דדין רפואה מעכו"ם משום שפיכות דמים אמר ג"כ דין רפואה מאפיקורס, מ"מ הוה ליה להביאו גם בהלכות ע"ז ששם עיקר מקומו, ע"ש).

[כא] והנה גם בענין להתרפאות מעצי אשירה וממים שנזכר בתוס' ורא"ש

ונישוק ולא הוי בכלל אביזרייהו שכתבו הראשונים בלאוין דידהו או אבק דידהו.

וכן מצאתי בלבוש עט"ז שם [קנ"ה ס"ב] שכ' וז"ל ויש אוסרין גם בזה ואפי' א"ל סתם הבא לי עלין כו' משום דלא ידבק בך כו' ואע"ג דלית' לאו דע"ז ממש ובשאר איסורים לא אמרינן יהרג ואל כו' ס"ל לאוין הנוגעין בע"ז אעפ"י שאינם בע"ז ממש קי"ל בהא יהרג ואל יעבר עכ"ל, ובמקום אחר הארכנו ואין כאן מקומו.

ובזה אתי שפיר דלא ליסתר הפסקים במה שכתבנו דקי"ל כדעה א' כנ"ל, ובסימן קנ"ז ס"א כ' הרמ"א וכל איסור ע"ז וגילוי עריות וכו' אעפ"י שאין בו מיתה רק לאו צריך ליהרג ולא לעבור רק לאו דלפני עור כו' ע"ש ובש"ך, ומשום זה באמת כ' בביאורי הגר"א קנ"ה ס"ק י"ד על היש אוסרים שכן פסק הרב בסימן קנ"ז כהי"א וכנ"ל, אך לפי"ז סותר ממה שלא הגיה כאן בסימן קנ"ה וכמו שפ' הש"ך וכנ"ל, ולפי מה שכתבנו אתי שפיר, וכבר כתבנו מה שכתב בספר מקור מיים חיים לתרץ הסתירה ושאין נראה כן ממקור הדין ואין כאן מקום לקבל ארוך.

אך ממה שכתב בביאורי הגר"א ס"ק י"ב ראי' לי"א ולפי גירסתם בירושלמי פ"ד דשבת ופ"ב דע"ז בעי ר"פ נשמעינא מן הדא כו' (עיין ר"ן) דפי' מ"ש אמר רב אמר רב הונא מתנ' אמרה כן שאין

מתרפאין בג"ע כו' דר"ל שם בודאי אין תולה הרפואה מפני שהיא אשת איש, אבל אלו היתה פנויה לא היה מתרפא, ועוד שם לית ליה למשכא ותני כן לפיכך הותר מכלל שבת, ולא הותר מכלל נערה המאורסה, הותר מכלל שבת ולא להתרפאות ודכוות' לא הותר מכלל נערה המאורסה להתרפאות ובשבת ודאי לא שייך לתלות ההיתר בחילול דוקא ואמר לא הותר נערה המאורסה ש"מ דאין לה היתר לעולם כו' עכ"ל ע"ש.

ולא הבנתי דאין יביא ראי' מעריות לחילול שבת על הא דעלין דע"ז דבעלין דע"ז שפיר כשאומר עלין אלו הוי ממש ע"ז, (עיין ר"ן פסחים [ה]: מדפי הרי"ף [סנהדרין [שם]]) משא"כ בעלין סתם רק לאו דלא ידבק כו', אבל בגילוי עריות מאי נ"מ בין כך ובין כך האיסור דג"ע שוה באין הפרש, וכן בחילול שבת, וכמ"ש הוא עצמו שם ל"ל למשכא, ואין שייך שום הפרש כלל, ואיך יכול להביא כלל ראי' משם.

וגם הראי' שהביאו הפוסקים לענין אביזרייהו הוא ממ"ש גבי מעשה באחד שהעלה בלבו טינא כו' תספר עמו כו' תעמוד לפניו כו', ועיין דרכ"מ, אלא כונת הירושלמי כדפי' המפרש, ועיין פני משה דמהא דר' יונה הוי ליה צמרמורין כו' ר"א כו' נפשט לענין עלין סתם, ורב הונא קאי אדלעיל שמביא מברייתא דאין מתרפאים מעריות וש"ד כו'.

דאין החיוב למסור נפשו על האיסור דלישא וליתן עם המינים, רק משום שייטא דפי' הסוגיא וסברא דמה שייך משכי במתרפא, שאין דרך מו"מ שיהא מושכו כו' וכי מפני שידבר עמו כו' והלא כל חכמי ישראל מדברים כו' כנ"ל, משמע הא אי הוה בזה נושא ונותן שא' ברישא דברייא הוי אתי שפיר הדין דימסור נפשו, וכ"כ התוס' להאריך בדברים כו', וכבר כ' ליישב מה דשייך נושא ונותן גם במתרפאין, ובעלי השיטה זו לא נאדי כלל מטעם דאין למסור נפש על מו"מ עמהם משמע כנ"ל דמשום טעם דאמשוכי שפיר מחוייב למס"נ.

ואם אפ"ל ולפקק דמהרישא דברייא כמ"ש לא ישא ויתן עם כו' לא הוי שמעינן האיסור והחיוב עד למסור נפש כ"ז שלא פירש וכיון דמפרשינן הסיפא דלהתרפאות דוקא ע"י לחש ושם, דשם דוקא החיוב במסירות נפש ע"כ עדיין גם בלישא וליתן עמהם אפי' היכא דשייך ואיכא משום מינות דמשכא לא ידענו דהחיוב עד הנפש ובכללה למסור נפש (ובשלמא להרז"ה ודעמי' שמעינן לה מסיפא), מ"מ הרי להרמב"ם והרז"ה וחד פי' בתוס' האיסור דנושא ונותן עמהן וגם בלהתרפאות הוא אף למסור נפש. וגם להרמב"ן ודיבור הראשון דהתוס' עכ"פ כיון דהסיפא איירי גם בלהתרפאות ממין הוא אסור עד מסירות נפש, ואף דמיירי ע"י לחש ושם, מ"מ הא קמ"ל במינין חומריהו דמינין דגם סתמייהו כמפורש

(ולפי"ז י"ל קישור והמשך דברי התוס' ד"ה שאני במ"ש דין דהא מתרפאים מעצי אשירה דדוקא באומר אלו כו' לדבריהם שהתחילו בלהתרפאות ממין ע"י לחש, דלכאורה (הגם דבשניהם בעינן דוקא ע"י לחש ושם דע"ז שמזכיר, ובעלין אלו דאשירה דוקא), הא כל אחד ואחד ענין מיוחד ודין אחר בפני עצמו, ולפמ"ש"ל כיון דלא אמרינן סברא דמשכא דמינות כי אם כשמרפא בלחש ושם ע"ז דהוי ממש ע"ז אבל ע"י סם לא אמרינן בזה אמשוכי ושרי, והיינו דלא כהסברא (שכ' בדיבור האחרון כנ"ל) שיהיה בזה אבזרייהו דע"ז, או מדרבנן ולא הוי מעין ע"ז והוי כשאר איסורין, וכמו שכתבנו לעיל בשם מהר"ם לובלין, גם לפמ"ש בדיבור הנ"ל שם, או דעכ"פ אינו מגוף ע"ז ואבזרייהו, ע"כ גם לענין אין מתרפאין דעצי אשירה בעלין סתם דהוי רק משום לא ידבק כו' ולא נחשב מאבזרייהו דגופא דע"ז ודיניה).

והכלל היוצא דלהתרפאות ממין ע"י סם להרז"ה ולהרמב"ם (כמ"ש השכנה"ג) ולהתוס' ד"ה יכול כו' אסור לדידן אפי' בצנעא משום אימשוכי והוי כאבזרייהו דע"ז דימות ואל יתרפא, (ואפי' לחיי שעה), אלא דלדעת המהר"ם לובלין הוי אסור (דרבנן) כשאר איסורין ואין אסור אלא בפרהסיא דאף דאז בזה ימות ואל יתרפא, (וכמ"ש ברש"י הטעם דפרהסיא דכאן), ואף גם להרמב"ן ודעמי' לא נאדו משיטה ופי' זה מהטעם

(מגמ' דסנהדרין ל"ח ב' אפיקורס ישראל כ"ש דפקר טפי כו' ועיין תוס' חולין י"ג ב' השתא שחיטת מין דישאל אמרת אסורא דעכו"ם מבעיא וע"ש בתוס', ובע"ז כ"ו ב' ד"ה איזהו מין כו' שהקשו דהא מין ישראל גרע דבעובד ע"ז הוי מין לכו"ע ובעכו"ם אעפ"י שרובם עובדי ע"ז אין כו' ולענין שאין מורידין ושחיטתן לא הוי לעכו"ם ותי' דמ"מ במין דאדוק בעכו"ם פשוט יותר כו' ע"ש וצריך לחלק דבלהשיב להם דישאל פקר טפי, ועיין).

ועיין בפ"ג מהלכות תשובה במה שכתב שם הלכה ט' במומר שחזר לדת בשעה שגוזרין כו' מה בצע להדבק בישאל שהם שפלים כו' מומר לכל התורה, וע"ש בהשגת הראב"ד שהרי הוא מין, וע"ש בכס"מ בועו"ל הב' דמין לא מקרי שהרי אינו מאמין בליבו, וע"ש בלח"מ שהאריך בשמות וענינים אלו למקומותם, ע"ש.

ועיין בפ"ב מהלכות עכו"ם הלכה ב' [הלכה ג'] ולא עכו"ם בלבד כו' במחשבה אלא כל מחשבה שהוא גורם לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו וכו' ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב מפני שדעתו של אדם קצרה, ולא כל הדעות כו' להשיג האמת כו' ואם ימשוך כל אחד אחר מחשבת לבו נמצא מחריב כו' פעמים כו' ופעמים כו' ואין יודע כו' ונמצא יוצא לידי מינות, וע"ז הזהירה

דמי וחומר זה הוא עד למסירות נפש הפשוט דגם הרישא דעלה קאתי חומר המינין דלא ישא ויתן עמהם הוא עד למסירות נפש רק בסיפא הוכרחו לפרש ע"י לחש דמשמע להו דליכא שייכות משכא בזה וכנ"ל, אבל היכא דשייכות משכא להאריך בדברים ומשא ומתן עמהן מחוייב אף למסור נפש, ועוד דאנן קי"ל להלכה בהני ג' דע"ז וכו' אפי' לאוין דדהו ואפי' אבק דידהו (עיין באחרונים גם בדרבנן וכמו תספר עמו כו' תעמוד לפניו כו') ושפיר לומר דאימשוכי דנותן ונושא עמהן הוי מאביזריהו דע"ז היכא דשייך כו' (ולא נשוו פלוגתא רחוקה בין הפוסקים). (ועיין תוספתא פ"ק דחולין דשם איתא מה שהביאו בגמ' דע"ז שם וז"ל אין מוכרין להם ואין לוקחין מהם ואין נותנין להם ואין מלמדין את בניהם אומנות ואין מתרפאין כו').

[כב] והנה בעניני ושמות הרשעים ירקבו
אפיקורסים כופרים מומרים וכה"ג לכמה וכמה ענינים ודינים אשר חלק להם והבדילנו מן התועים, יש מילין רב ואין כאן מקום ביאורם. ועיין רמב"ם פ"ב מהלכות עכו"ם הלכה ה' אפיקורסים מישראל אינם כישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלים כו' והאפיקורסים הם התרים אחר מחשבת לבם בסכלות כו' עד שנמצאו עוברים על גופי תורה כו' בשאט בנפש ביד רמה ואומרים שאין בזה עון ואסור לספר עמהם ולהשיב עליהם תשובה כלל ומחשבת כו' לעכו"ם.

כו' נבדל ואין עושה כו' בכללן ולא נכנס בצרתן כו' הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאילו אינו מהן כו', העושה עבירות ביד רמה כו' בין שעשה קלות כו' וזהו הנקרא מגלה פנים כו' מפני שהעז מצחו וגילה פניו ולא בוש מדברי תורה.

וע"ש הלכה י"ד ויש עבירות קלות מאלו ואעפ"כ כו' והמבזה ת"ח והמבזה רבותיו כו' (וע"ש בכס"מ מה שתמה משינוי הפירוש מגמ' דחלק וע"ש בלח"מ). ועיין פ"ד דרוצח הלכה י' דלא חשיב מבזה ת"ח מן המורידין, אך הש"ך יו"ד קנ"ח סק"ו הוסיפן להנייח דחשיב שם. ועיין בביאור הגר"א שם סק"י יעו"ש.

אך עיין בזה בתשובות מהרי"ל (ד' הענווא) סימן (רכ"א רכ"ב) [קצ"ד] יעו"ש שהתיר שחיטתן יעו"ש הטיב, ובמ"ש הר"מ וקראן בשם קלות ומ"ש בזה (במ"ש בגמ' דע מה שתשיב לאפיקורס דע"כ אינו בזה שמבזה ת"ח ע"ש) והביאו בספר ת"ש סימן ב' שמלה חדשה סעיף י"ז. ומזה כ' הגאון אדמו"ר בהלכות נזקי גוף ונפש שם [קו"א ס"ק ד'] כיון שהקיל לשחיטה כ"ש להחיותם ולא דמי לשאר אפיקורס, וע"כ השמיט הוספת הש"ך ולא כתב רק כדברי הרמב"ם ושו"ע).

[כג] והנה מצאתי בתשובות הלכות קטנות ח"ב סי' צ"ב (וכיון שדבריו בקיצור וסתום בלשונו בדקדוק כמו שהשיב בעצמו בת' ח"ב שם סי' ש"ח) שעוד לימד דעת כו' אמרתי להעתיקו

כו' ולא תתורו כו' לא ימשך אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת כו' ע"ש.

ועיין לשונו בספר המצות ל"ת מ"ז (הובא בספר יד הקטנה בהלכות עכו"ם פ"ב סימן י"ח) לפיכך צריכין לקצוב מחשבותינו ולשום להם גבול לעמוד והוא מצות התורה ואזהרותיה כו' (ופי' שם ביד הקטנה שהוא רישא דקרא וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו כו' כלומר ולא תתורו ולא תהרהרו יותר עכ"ל). ועיין ריש פ"ג דממרים [הלכה א'] מי שאינו מודה בתורה שבעל פה הרי זה בכלל האפיקורסים כו' מורידין ולא כו' כשאר כל האפיקורסים והאומרים אין תורה מן השמים והמוסרין כו' (עיין פ"ג דתשובה) שכל אלו אינם בכלל ישראל. ושם הלכה ג' בד"א באיש שכפר במחשבתו בדברים שנראה לו והלך אחר דעתו הקלה וכופר בתורה שבעל פה וכו'.

ועיין פ"ג מהלכות תשובה שם הלכה ז' ח' חמשה הנקראים מינים, ג' הנקראים אפיקורסים, ג' הם הכופרים בתורה האומר אין תורה מן השמים אפי' דבר אחד כו' וכן הכופר בפירושה [והוא] תורה שבעל פה והמכחיש מגידה כו'. ב' הן המומרין כו' מורגל ונתפרסם כו' אפי' מהקלות כו' להכעיס כו'. מחטיאי הרבים כו' או כל בדבר קל אפי' לבטל מצות עשה כו'. והפורש מדרכי ציבור

אם אינם עובדים ע"ז כמו שבא בשאלה וטענה שהיה שם (גזירת) שמד, וי"ל שישראל הוא הנותן האי מילתא תליא באשלי רברבא אם אותן אנוסים היו מחמת נפשות או שאינם יוצאים מחמת ממון, ואדרבא זה גרוע דאיכא מילי דמן הגוי מקבלים ומן המשומד אין מקבלים, (עיין חולין ה'. ובתוס' ב"ב ח' א' ובדינים שבתשובות מהר"י וויל סימן ס"ז שהביא ב"י יו"ד רנ"ט בשם מצאתי כתוב כנ"ל מרמ"א יו"ד רנ"ד [סעיף ב'] ואו"ח קנ"ה סעיף י"א) אין כאן מקום לזה. סוף דבר אם עבר וקיבל ינתן לגוים בעלי החובות ואין שם בית מיחוש כלל, עכ"ל.

משמע דס"ל כתשובת דיני מהרי"ו
הנ"ל שברמ"א וגם לענין צדקה אין מקבלים ממומר, ואפשר דהוי כ"ש מנדר לבית הכנסת דאסור לקבל ממומר, וכמ"ש החכ"א ודלא כהמב"ט שהובא ש"ך ומג"א בשמו ובשם ספר חסידים. וגם משמע קצת דס"ל כה"ג נקרא נושא ונותן עמהם מדהביא מענין לישא וליתן עם העכו"ם לפני אידם בזמן הזה, הגם די"ל שהביא רק הסברא להקל בזמן הזה מטעם מעשה אבותיהם בידיהם. ואם נדקדק דמה שכתב על הטענה דהיה שם גזירת שמד דאי מחמת ממון אין יוצאין זה גרוע דאיכא כמה מילי דמין המשומד אין מקבלים, אחר מה שכתב תחלה להקל משום סכנה כיון שאין אביזרא דע"ז, ונימא דעליה קאי ג"כ אפי' בדאיכא סכנה מטעם אין מקבלים מהמומר אסור

וז"ל השאלה בהיות שיש (מקום אחד) שאין עובדים הצלמים אבל משתפין שם שמים עם דבר אחר ויש שמתנדב לבו לשלוח צדקה לעניי א"י מספקא אי מותר לקבל לפרוע חובות הגוים שמצירים לישראל ויש סכנה בדבר, (עיין בדין שביעית לארנונא דמלכא) (כ"ה שם וכוונתו להירושלמי פ"ד דשביעית ועיין סנהדרין כ"ו א' ובתוס' שם) ואת"ל שאסור לקבל מהגויים, מ"מ אבל להיות שבעו"ה נגזר שמד באותו המדינה והרבה מהן יש שנטמעו והוה ליה כתינוק שנשבה לבין הגוים ואית לן למימר דאותן הנודרים מסתמא הן מזרע ישראל, (ועיין מדין קבוע כמחצה כו' וכן ב' קופות שמצא מין את מינו, ע"כ, נראה דכוונתו במה שאנו תולין ואומרים חולין לתוך חולין ותרומה לתוך תרומה נפלו).
תשובה שאלה זו נשאלה כמה שנים בתר דעביד עובדא השליח ולא נשאלה כהוגן, שאם הציע בה שיש סכנה בדבר איך כתב אח"כ ואת"ל דאסור מ"מ כיון דאין בזה אביזרא דע"ז (לשון הגמ' סנהדרין ע"ד ב' ובראשונים שם לענין הני ג' דיהרג ואל כו' כל אביזריהו) למה יהא אסור לקבל לכתחילה, ולענין אם שם סכנה לפרוע לגוים אפשר דהוי' כההוא דאמי' דשבור מלכא (ב"ב י' ע"ב וכדאמרין ארי' אברחת מנאי (עיין נדרים ל"ג. י') ולמאן דמתיר לשאת ולתת עמהם אפי' ביום אידם בזמן הזה שמעשה אבותיהם בידיהם אפשר נמי דאין לחוש כ"כ, כ"ש

הלא אנו בני מאמנים בני ציון ובעיר תפצו בה חלילה לנו לחבק אשפתות, סורו טמא טמא נקרא תזרם צא טמא נאמר לו. ואסור להשיב לו תשובה ולהכניס ולישא וליתן עמו בדברים וענינים כנ"ל. ובמין ישראל חמור טפי דפקר, וע"ש בשבת ע"ה. דלומד מן המין חייב מיתה ואפי' ללמוד ולהורות אסור בזה ע"ש, וביו"ד סוף סימן קע"ט ועיין סי' קנ"ה סוף ס"א בהג"ה (מהגמרא ועיין בש"ג שם, וע"ש בביאורי הגר"א).

ומאחר כי מידיו יבואו, יש בזה משום לישא וליתן עם המינים דאסור עד למסירות נפש דנשיאה ונתינה זו במתנה הוא, ודאי יותר מבמכר ושאר דברים ואיקרובי דעתי בזווי כאשר לחלק ולפזר יצא להם להרויחם בעת היוקר האמור ובפרט ביוקרא דזווי בעת חיצו רעב שולחו, ואם כי אינם שלו רק מהמנדבין הלא נושאים ונותנים עמו במכתביו, באלה אשר מינות משכא וידיו פרש צר אחרי הדלת והמזוזה מילא בגלליו בכתבי החדשות ובזה וודאי הכתיבה כדיבור ביותר בעתם הללו הכל בכתב להרים ולהשפיל לקרב ולרחק בקורות עתים ומגידי חדשות (צאייטונג) וגם בפרהסיא זו איכא חילול השם טובא ואשר ידוע כל מגמתו להרים דעותיו והנהגותיו ליטע אשרים וחמנים בתקנותיו ולהשפיל קרן ישראל מחזיקי בתורת השולחן ערוך להיות עיניהם דלויות ונשואות ומיחלות

והיינו ע"כ ע"ד מש"ל לענין פרהסיא ולענין מינות דמשכא דאסור לשאת וליתן עמהם ואפי' עד לסכנה ימסור נפש אך הוא ברמז ורחוק מהמפורש והמובן וע"ד עיקר חסר כו'.

[כד] והנה בדאתי עלן אשר זה העוכר ישראל המסית ומדיח פיליפזאן ימ"ש וזכרו, אשר זה מכבר וזה מקרוב נשמע ג"כ ששנה באיולתו ותקם צרתו פעמיים, רצה ורוצה לעקור יסוד דת תורתנו מבלתי סור מהדבר אשר יגידו זקנינו לבלי גרע ממנו מבלי אמון בו ובמלאכי אלקים ישם תהלה, וביו"ט שני של גליות הטיל צחנתו ורצה לעקרו, יעקר שמו. ועתה בפרהסיא תעל צחנתו ובאשו ועל טהרות בנות ישראל במקוה טהרה בדיני נדה בטבילה כמצחק למו וילעגו בלשונו הארסי ויקראו לשומעים מי שומע אליו יפתה בלשונו כחרבות וחלקת אמריו, מו"מ בשמתא דרבנן רבני ארץ זה מכבר מעת שדא תיכלא ורצה לפרוס מצודתו בתוככי ירושלים וגם בההוא לאדם עתה הוא מהמו"מ ודין דברים שחייבים עליהם ומנדין בנידוי ושמתא בו כו' הלא אין נשכר ואין נשכרין לו, הלא כל השמות הרעות כולן נקבצו בו אספי' עלימו רעות אפיקורס מין וכופר בתורה שבע"פ ובעיקרי הדת מלעיג על דברי חכמינו ז"ל, מגלה פנים ומחטיא הרבים, והולך בדרכי הגוים מסית ומדיח, חכם הוא להרע לצוד נפשות בדיעותיו הרעים ומרים ה' ישמור.

לחסדיו וטובותיו בההכרח בצוק העיתים ולקרבתם אל דעותיו בהטיות רצונם ח"ו.

וגם איכא משום ביבש קצירה כו' לחלוחית של כו' היינו גם הא דגדול המעשה כו' של המינים וכופרים כו' שמורידין כו' ולפמש"ל מה דצ"ל לדעת הפוסקים (ע' ס' [י"ד]) דמהני קבלת הגבאי ישראל בשביל עניי ישראל דלא הוי בזה חילול השם דפרהסיא שאין מקבלין בעצמן מיד הנותן לידם, ויטהרו ע"י הטיבותא לשקיי' הגבאי יד ענים. וכמו כן לחומרא כשנותן ע"י המין ואפיקורס ומידו יקובל לעניי עמינו מאחר דהוא הוא המעשה והמשלח לפה.

והנה המחלק דפה מאחר שודאי אין בידו לשנות להוסיף או לגרוע מדעת נותנו ממי שנשתלחה לו שקיבל מהמנדבים במקומו כו', ואינו גם אפי' בתורת שליח וזוכה, והוי רק כמעשה קוף בעלמא, (עיין תוס' עירובין [ל"א: ד"ה כאן] ומעילה [כ"א. ד"ה אמר] וגיטין) ולא דמי' לקבלת צדקה מהעכו"ם היכא דא"א בצנעא כו' מכל הלין טעמים הנ"ל, וכ"ש היכא דזהו אינו בערך די סיפוק ורק להרווחה.

ואין לומר כיון דזכו העניים מהנותנים ע"י זה האיש ולזכותם שלא בפניהם, (ועיין לענין ממון הקדש דעיר הנדחת במה שממונם פלט עיין סנהדרין [ק"א:]) כיון דדין זכיה משליחות קאתי עלה, והאפיקורס ומין דהוי כעכו"ם לכל

דבריו וגרע מהן בכמה דברים דמורידין ואין מקבלים כו' ואין משיבין להם כו' כנ"ל, ודאי דאין בכלל שלוחכם בני ברית דילפי [קידושין מ"א:] מגם אתם, ומושחטו אותו כל קהל ישראל, ומומר ג"כ אינו בר זכיה כמבואר בחו"מ רמ"ג סעיף י"ד בעכו"ם, ובסי' קפ"ח ס"א יע"ש בבאר היטיב בשם תשובות ב"י [דיני גיטין וגירושין סימן] י"ד (ל' ע' ג') לענין מומר ע"ש, ובתשובות פני משה ח"ב סי' ל"ח, וברשד"ם ובמבי"ט ע"ש בבאר היטיב שהביא מספר בני חייא. (וגם לא מיקרי בר חיובא כהמשלח וכמו לענין רבית וי"ל אם אפ"ל כמו בללות ממנו ברבית דאמרין בזה אעפ"י שחטא ישראל הוא, או עכ"פ אינו בן ברית).

וגם י"ל דלא הויא עליה דין גזבר וגבאי, כמו בדין כשבא ליד גבאי אין הנותן יכול לשנותו יו"ד ריש סימן רנ"ט ובסברא דאדעתיה ידידיה קאתי ב"ב ט', יו"ד רנ"ו ס"ד ובהג"ה (יעו"ש). וגם לכאורה מינוי הגבאי הוא מהצבור (עיין ב"ק ל"ו ע"ב קידושין כ"ז). ויד עניים המקבלים (ועיין ב"ק ס"פ החובל צ"ג סוף ע"א).

והגם שאמרו דאין עושין שררה על הצבור פחות משנים והיינו משום דכופין וממשכנין על הצדקה כמו שאמרו ב"ב ח' ב' ובפוסקים יו"ד [סימן רנ"ו סעיף ה'] ע"ש, הנה פשוט שזהו אינו בכח האיש לכפות ולמשכן לא עפ"י נימוסי דיני המלכים ודרך הארץ. ולא מהנותנין והגם

צאייטונג באשר נראה פיד חקוק בכפו מגמתו לקבץ מהמתנדבין על דעתו ועל תקנותיו, טובתן של רשעים רע ומר כרוש ולענה בשרש פורה לעקור עיקר התורה והעבודה בדעותיו הרעים ומתקנותיו הן הן שקאלעס המרורות בתי תלמוד ללמד בני יהודא וישראל לשונות וחכמות העמים ולבטל הבל תשב"ר שעליהן מתקיימא עלמא, ללמד חכמות זרות ובילדי נכרים יספיקו. למען המעיט כח וכבוד תורה ועוסקיו ועמליה, ולהקריב לב בני אדם להמשך אחרי דעותיו הזרים ומרים מהחל ועד כלה.

והיכא דאיכא חימוד ממון שאיקרובי דעת' שה"א ח"ד [סנהדרין קי"ג:] דגדולה לגימא בהפיק צורכי המצוקים, וכאשר גלוי מכבר, ודברו בהוה חכמי ורבני חוץ, כי יש להשמר ולהזהר ח"ו דחלילה אם תתרומם יד העוכר והמדיח בכאלה פן תהיה ח"ו לפוקה ומכשילה גדולה לרבים מישראל אחינו שבגולה לצוד בחרמתו בגודל חילול ה' וסיוע לעוברי עבירה ומחטיאי הרבים לחזק כוח לומר ידיהם רמה, כאשר העוכר הזה יהיה מרועי צאן קדשים ואנשי קדש ועל תרומת כסף הקדשים יניף ידו לפעול מאויי רשע ח"ו. וכאמרם ז"ל [יומא פ"ו.] היכי דמי חילול השם כו' כגון אנא כו' והכל לפי מה שהוא אדם ומקומו ושעתו, (וכמבואר בדוכתי טובא בענין אדם חשוב דחמור טפי והוי חילול ה' שילמדו ממנו, ומהם עיין שביעית סוף פרק ח',

שהוא המאסף ומקבץ מהמתנות רק שבו ועל ידו יהיה דרך שיגיע להמקבלים שיודע דרך יובל למקומו ע"ד שנאותו אתו המתנדבין באיזו אופן איך וכמה ומה יעשה בם. ומ"מ הטיבותא בטיבותא לשקיי' ולהמעשה שמזכה להמקבלים. ונושא ונותן כזה ודאי אסור עמו. (וגם אפ"ל על המקבל ומחלק דפה, שאין זוכה לעניים לחובתם ע"ד מ"ש בגמ' ופוסקים איסורא לא ניחא להו דליקני').

(והאמנם רק מיעוטי דלי העם הנחשלים שלבם נוקפם ואגב אונסייהו כתבו וחתמו לו כתב להכתירו בגבאות מפה, וגם זה ע"י גניבת דעת אנשים מתי מעט ע"י משרתיו ומשמשיו ממלא רצונו ובמדה שמדד בערמת נחש להכנות עצמו בשם אב"ד רב).

ולפי מה שכתבנו לעיל בשיטת הרי"ף ורמב"ם גם כשהגבאי מקבל ממלך ושר עכו"ם וינתן לעניי עכו"ם בסתר דלפמ"ש לשיטה זו י"ל דליכא בזה משום ביבש קצירה בלעניי עכו"ם, מ"מ הוי חילול השם בפרהסיא שנראה שמקבל בשביל עניי ישראל כיון דהחילוק לעכו"ם רק בסתר ובפרהסיא הוי החילול השם, (אף שהאמת אינו כן) ולא הותר אלא משום שלום ואימת מלכות דהוי סכנת נפשות וכנ"ל.

והנה באשר ידוע ומפורסם על זה העוכר ישראל אשר בפרהסיא גלוי לעיני כל יעיד על עצמו במגידי חדשות שלו

ינם דבזמן הזה, ודלא כש"ך יו"ד קנ"ה ס"ק י"ו, ע"ש בריב"ש וברמ"א, ומ"ש הרמ"א בתשובה [קכ"ד] בדפוס³, עיין ע"ז באורך בספר ח"א בנשמת אדם הלכות שבת כלל ס"ט אות ג').

[כה] והיכא דיש להציל רבים ממכשול
בעת מן העתים יש כח ב"ד לפי שעה אף לבטל מ"ע ולעבור על ל"ת, עיין רמב"ם פ"ב מהלכות ממרים הלכה ד', ובענין ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין רק למגדר כו' השעה צריכה לכך, עיין טור חו"מ סימן ב' בב"י ושו"ע שם. ובזה יש ענינים רבים מהנלמד מסוגיא דיבמות צ' א' ב' דב"ד מתנין לעקור דבר מהתורה באחד מג' פנים, או לעקור בשב ואל תעשה דהעמידו דבריהם בזה, או בהפקר ב"ד בממון, ועיין גיטין ל"ו ב', וע"ש ג"כ לענין אפקעינהו לרבנן לקידושין מיניה אפי' קידושי ביאה ושיוהו לבעילתו זנות, ועיין תוס' יבמות ק"י ע"א ד"ה לפיכך כו', וזהו דלא כמו שכתב שם רש"י ע"ש, ועיין במ"ש התוס' גיטין ל"ג א' ד"ה ואפקעינהו, או במש"ש וסנהדרין מ"ו. ונ"ד שב"ד מכין ועונשין לצורך שעה שהשעה צריכה לכך, עיין רש"י שהיו פרוצין שלא מן הדין, ע"ש למגדר מילתא. וע"ש עוד ביבמות למיגדר מילתא, דתני התם אליו תשמעו אפי' אומר לך עבור על אחת כו' כגון אליהו בהר הכרמל דאיכא כרת דשחוטי חוץ ודהעלאה ולהקריב בבמות

ועיין ברכות י"ט ב', ושבת נ"א א', קמ"ב ב', ובתוס' קמ"ג א' ד"ה שמואל, פסחים ק"י ע"א, (ועיין מו"ק י"א ע"ב ובפירש"י וביו"ד סי' ש"פ סעיף כ"א), ובמו"ק י"ב ב', ועיין תענית י"א ב', ובמגילה כ"ב ב', כתובות נ"ב ב', פ"ו א', ב"מ ע"ג א', ע"ז מ"ח ב', עיין יו"ד קמ"ב בב"י).

ובני ציון היקרים יקירי ירושלים בעיר קדשו בשממותה בה"ר ירא"ה אשר בחר בה תלפיות כו' ובעתים הללו ח"ו יחולל שם תפארת ישראל בהתהללו לעיני כל, בהדר גאווה אשר נף ידו והננה נטויה גם בארץ אשר יושביה על התורה והעבודה ולא תעשינה ח"ו ידיך לתושיה באמור איש ההמוני לחבירו קס"ד גברי רבה ביושבי קדש יקבלו שקץ החזיר מטלף טלפיה המכנה עצמו לרב ואב"ד. אם לא שטיהרו והתירו פרושים הדבר בטעמים לטהר השרץ או שראו בו שחזר לטהרתו מכה"ג מי שלבו יהיה נוגפו ח"ו וילכדו ח"ו במצודתו בדבריו וירפם ח"ו בחזקת אמריו האומר למר מתוק ובפיתוי חלקלקלות, ולתת כח חי להשריש ולהגדיל שמו ופעולותיו דיהני מעשיו.

חלילה לנו וחלילה מנוגע בקצה טומאה ושימצא דשימצא משמץ הנאה מהמינים מהם והמונם ואביזריהו (ופוק חזי לענין סתם ינם שאסר הריב"ש סימן (נ"ה) [רנ"ה] אפי' לחולי שיש בו סכנת נפשות מדין אבזריהו דע"ז, ואפי' בסתם

ב. א"ה כוונתו לדפוס האמבורג כי בדפוס אמסטרדם השמיטו תשובה זו, עיין בנשמ"א שם.

ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו, כך ב"ד מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצוה לפי שעה כדי שיתקיימו כולם. כדרך שאמרו כו' חלל עליו שבת אחת כדי שישמר שבתות הרבה, עכ"ל.

והנה בענין זה דב"ד כו' ועונשין כו' לצורך שעה עיין תשובת הרשב"א שהביא הב"י חו"מ ס"ב שאם אתם מעמידין שלא כו' אלא מה שענשה תורה העולם חרב, וע"ז אמרו לא חרבה ירושלים אלא שהעמידו דבריהם על דין תורה כו', וע"ש בבדק הבית מה שכתב בשם מרקאנטי בשם מדרש רות הנעלם ע"ש. ועיין כנה"ג שם בהגהת הטור [ס"ק ה'] בזמן הזה כל שעה צריכה לכך כו'. ועיין תשובות בית יעקב סי' קנ"ז שלמד מההיא שא' נדה למיחש מבעי' יעו"ש דבקול בעלמא וב"ד רוצים לענוש משום למגדר מילתא הבא לבקש צדדין ולהציל אסור ובכלל קשר רשעים כו'.

והנה לכאורה כ"ז אינו מענין כל דברי סופרים שבדבריהם אזנים ומשמרת שעשו סייג לתורה וכל תקנות חכמים וגזרותיהם וכמו גזירות פיתן ושמנן וח"י דבר וכדומה, ובמה דמצינו כמה פעמים בקעה מצא וגדר בה גדר, או כמו שאמרו לפי שאינן בני תורה, דזהו ענין אחר במה שכח ב"ד לעשות סייג לקדש ולאסור המותר, ועיין בענין שניות ביבמות וע"ש ברמב"ם הלכה ב' ג'.

כד לעשות סייג וגדר, וברש"י גדר ותקנה שהושיבן על ידי כך מע"ז. וע"ש בחידושי הרמ"ה חשיב ג' אלה ע"ש בראש הפרק ודף צ' ע"ש.

והנה בכלל זה מ"ש ברכות (נ"ג) [ס"ג]. עת לעשות לה' הפרו תורתך כו' מסיפיה לרישיה ע"ש ברש"י. והא דגיטין ס' א' כיון דלא אפשר עת לעשות כו' ע"ש. והנה נראה שמכלל זה מ"ש יבמות ע"ט א' מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם בפרהסיא, ע"ש ברש"י שיהיו האומות אומרים אין כו' ראוי כו' שהרי פשטו ידיהם בגרים כו' ולא כו' ע"ש, הרי דנדחה עי"ז מ"ש לא יומתו אבות על בנים ע"ש. וכן במה שאמרו שם עוד מוטב שתעקר אות כו' ויתקדש שם שמים בפרהסיא שהיו עוברים ושבים אומרים מה טיבו כו' אמרו אין לך אומה שראויה להדבק כזו ומה בני כו' כך בני כו' על אחת כמה וכמה ומה כו' ע"ש אף דעברי אלא תלין יעו"ש, ועיין סנהדרין ק"ז.

ועיין רמב"ם שם שאפי' ד"ת יכול ב"ד לעקרו כו' הוראת שעה כיצד ב"ד שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעבר העם על ד"ת מכין ועונשין שלא כדין אבל כו'. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצוות עשה או לעבור על מצוות ל"ת כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהיכשל בדברים עושין לפי מה שצריכה השעה, כשם שהרופא חותך

טפי כו' רק דהב"ד יש להם כח והלך אחר רוב דעות וכיון דנחית לדיעות כ' וי"ל נ"מ גם בתלמיד נגד הרב המבואר ביו"ד סוף סימן רמ"ב בהנהגת הוראת או"ה סי' כ' יעו"ש. ועיין בענין תקנות חכמים ודלא מיעקרא מקמה גזירה, כתובות ג. ובהגהות אשרי שם [על הרא"ש סימן ג'], ועיין פירושה בשלטי גיבורים פרק בן סורר [י"ז: מדפי הרי"ף], ובשירי כנה"ג יו"ד קנ"ז [הגהות טור אות ו'] יעו"ש בזה.

[כו] ועוד יש אופן אחד דאף על פי כן שאינו כבכל התורה ואינו בכלל עוקר דבר מהתורה דלא בעינא כל הני תנאי הנ"ל, דאעפ"י שהוא באיסור ולא בממון לבד ובקום ועשה, ולא משום למגדר מילתא ושעה צריכה לכך, והוא במ"ש יבמות ריש פ"י בנאמנות ע"א באשה, ע"ש פ"ח. מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת בתחילה, ולא לחמיר ולא לקיל משום עגונא אקילו, וע"ש [עמוד] ב' שאמרו על זה כל מקום שהאמינה תורה ע"א כו', וע"ש פ"ט ב' דפריך ממה שאמרו הולד ממזר מזה ומזה כו' בשלמא כו' אלא מראשון אמאי, הנה מכאן אין לומר דאי נאמנות ע"א מהתורה שפיר הוי תפיס קידושי השני דהא בנשאת בעדים היינו שלא ברשות ב"ד לר"ש מותר' לחזור לו דהא עכ"פ האמת שהיתה אשת איש ולא תפסי קידושי שני, וק"ל. ושם צ"ב א' תדע דהוראה היא דבכל התורה ע"א לא מהימן והכא מהימן, וברש"י ע"י הוראת

וא"כ י"ל שפיר דגם מה שכתב שם ברמב"ם הלכה ה' (מע"ז (ל"ה) [ל"ו]. הוריות ג:) דב"ד שנראה להם לגזור גזירה או לתקן תקנה או להנהיג מנהג צריכין להתיישב בדבר ולידע תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בהם כו', וכמו שדרשו [שם] ממה שכתוב במארה אתם נארים הגוי כולו או רובו מתוך כולו, זהו רק בגזירות ותקנות ומנהג אשר להם הכח ועלינו לא לסור מאשר יגידו כו', שזהו עיקר ענין דברי סופרים, שאל אביך כו' זקניך ומברכין גם על מצות עשה דרבנן וציונו מלא תסור, עיין שבת פרק ב' [כ"ג.], אבל הא דילפי ואמרו שיש להם כח לצורך שעה לענוש שלא מהדין בשעה צריכה לכך למגדר כו' או כה"ג דלהרים מכשול הרבים עד דמוטב לעבור בעשה ול"ת שנדחה מפני זה כדי שלא יחולל שמו, ויתקדש שמו יתברך אין צריך בזה שיהיה דוקא רוב הצבור יכולים לעמוד.

וכן במה שכתב שם פרק א' [הלכה ג'] נ"ל וכן הגזירות והתקנות והמנהגות אם ראו מקצתן שראוי לגזור כו' לתקן או שיניחו המנהג הזה וראו מקצתן שאין ראוי לגזור כו' ולא לתקן כו' ולא כו' מנהג זה נושאין ונותנין כו' והולכין אחר רוב כו' ומוציאין כו' אחרי הרבים, ע"ש אפשר ג"כ דדוקא בתקנות ומנהגות כו' אבל בצורך שעה וכה"ג הגם דודאי בכל דבר הולכין אחר הרבים. ולא נחשב דנבעי רוב מנין ובנין על דרך שאמרו דמחדדי

שהרי לא הקילו מידי, אבל לאחר שקיבל כו' והוחזקו להשיא עפ"י ע"א שפיר לא הוי הטעם משום כתובה אלא שבעגונה הקילו, עכ"ד.

וחכם עדיף מנביא וראה זה מצאתי יסוד דבריו בהרב המאיר"י שם שכ' והלכה כרבנן ואף ר"ט ור"ע (גירסתו הוא כמ"ש המהרש"א מתוספתא, ועיין בביאור הגר"א ס"ק ע"ט) לא אמרוה אלא קודם שהחזיקו להשיא עפ"י אשה וקרוב, אבל לבתר הכי עבד ושפחה נאמנים גוי מסיח לפי תומו נאמן, דרישה וחקירה מהיכא, עכ"ל. והיינו כטעם שכתב הרמב"ם.

ומה שכתב שם בביאור הגר"א ס"ק פ"א אין מבואר כ"כ אלי.

וכ' שם ביבמות פ"ח בתוס' ד"ה מתוך נראה לר"י דליכא למימר כו' (היינו דמשום ב"ד מתנין לעקור מהתורה ליכא למימר מדלא פשטא מהא לקמן דלא הוי ליה דחיה, וכמ"ש בתוס' נזיר מ"ג ב', וגם ל"ל משום אפעיקנהו רבנן לקידושין מיניה דא"כ איך אמר לקמן אחיו של ראשון חולץ מהתורה והשני מדרבנן, איפכא הל"ל, כך הוא בנמוק"י וריטב"א ות"י שם כהליכא למימר שבתוס'), אלא מתקנת חכמים דנאמן ואין זה עקידת דבר מהתורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין, וכמו שכתבנו לעיל שבדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מהתורה כו', וכ"כ שם פ"ט ב' ד"ה כיון דלא כו' משום דיש ביד כו' בדבר הדומה

ב"ד כו' והכא מהימן דתורה לא האמינתו והם האמינוהו כו' עכ"ל. ושם קי"ז א' במשנה שאין האחין נכנסין לנחלה כו' ברש"י דרחמנא אמר עפ"י שנים כו' ולגבי נישואין דידה הוא דאקילו רבנן משום עיגונא כו'.

והגם דלענין דרישה וחקירה קי"ל [אבה"ע סימן י"ז סעיף כ"א] כמ"ד דאין בודקין עדי נשים כו' בשלהי יבמות כיון דאיכא כתובה כדיני ממונות דמי ע"ש, מ"מ לגבי עיגונא האמינוה. והאמנם הפוסקים בא"ע סי' י"ז סק"א [סעיף כ"א] תמהו שם מה שכתב שם הרמב"ם [הלכות גירושין פרק י"ג הלכה כ"ט] הטעם דאין דרישה וחקירה בעדות אשה משום דלא אמרו להחמיר אלא להקל, דהא בגמ' אמרו הטעם משום דאיכא כתובה כו', ע"ש בב"י וב"ש [שם ס"ק כ"א].

וכתב בספר עצי ארזים שם בס"ק כ"ב יעו"ש שתי' עפ"י קושייתנו איך נאמר שנקיל בדו"ח משום גיבוי הכתובה כיון שגיבוי הכתובה אינו אלא משום היתר הנשואין דמדינא לית לה למשקל כתובה כלל כמו שאמרו שם דף קי"ז שאין האחין יורשין כו' רק שמספר כתובתה נלמד כו', ע"כ פירש דס"ל להרמב"ם דמ"ש הטעם משום כתובה היינו קודם שקיבל ר"ע עדותו של נחמיה שמישיאין ע"פ ע"א כו' וע"פ ב' עדים כשרים בדין הוא שתיטול הכתובה כו' וע"ז אמר הטעם כיון דאיכא כתובה ולא אמר שהקילו בהתרת עגונה

כו' ע"ש, וכ"כ בזה בתוס' נזיר שם ד"ה והאי מת מצוה במקום שיש פנים וטעם כו', ובתוס' נדרים צ' ע"ב ד"ה חזרו לומר כו' יש כח ביד חכמים לעקור דבר מכל וכל בסברא גדולה כזאת ע"ש לענין דיש לחוש שמא עיניה נתנה באחר, והובא תוס' יו"ט יבמות שם ונדרים שם.

אך עיין מה שכתב שם בר"ן. ועיין תוס' רפ"ד דגיטין ל"ב א' ד"ה מהו דתימא אגלאי כו'. ואין להקשות דמי איכא מידה דמדאורייתא כו' ומדברנן כו' דכיון דקצת דומה כו' לא חשיבי עקירת דבר מהתורה כו', וכ"כ שם פ"ט ב' ד"ה כיון דלא כו' משום דיש ביד כו' בדבר הדומה, ובתוס' ע"ז י"ג א' ד"ה אמר אביי כו' דודאי יש כח כו' היכא דנראה טעם קצת כו'. ועיין תוס' ב"מ ד"ה שובר כו' (כ' ע"א) ויש כח ביד כו' יעו"ש. ועיין יו"ד סוף סימן קע"א בטור ב"י בשם הרא"ש ב"מ [פרק ה' סימן נ"ז], ועיין תוס' יו"ט נדרים פרק ה' משנה ה' סוף ד"ה שהכותב לנשיא כו'. וע"ש במאיר"י שלהי יבמות על מה דלא בעי בעדי נשים דו"ח כו' מטעם שיש פנים כו' ע"ש.

ועיין ב"י או"ח סימן תי"ח לענין דאין נדרים ושבועות חל על חנוכה דקום ועשה הוא שאנו אומרים לו אכול, ותחילה תירץ שהא במגדר מילתא מצי עקרי אפי' בקום ועשה וחזוק דברי חכמים בכל מה שדברו בו אע"ג דלא להוי ביה למגדר מילתא גורם לקיים דבריהם

במגדר מילתא [הוא] שאם יהיו מזלזלים באחד מדבריהם אתי לזלזולי בכולהו, הלכך כל דבר שהוא חיזוק לדבריהם הוי כמו מגדר מילתא כו'. ועוד י"ל כמ"ש התוס' נזיר הנ"ל במקום שיש פנים וטעם כו' והכא מאחר שדברי חכמים צריכין חיזוק שפיר יש פנים וטעם בדבר עכ"ל הב"י, והביאו הש"ך יו"ד רט"ו ס"ק י"א ועיין מה שכתב שם. ועיין במה שכתב שם בספר שמלת בנימין על פי מה שכתב הריטב"א תענית תירוץ אחר. ונראה דעד"ז הוא מ"ש התוס' יבמות ק"י ע"א ד"ה לפיכך עשו לו שלא כו' מספקא כו' או משום דיש כח ביד חכמים כו' מדלא הזכיר כו' ע"ש. ודו"ק.

ולכאורה נראה דגם הא דפריך כתובות ה' ע"א אלא מעתה יוהכ"פ שחל בשני בשבת ידחה כו', ע"ש בריטב"א האין דוחה יוהכ"פ ות"י הא עדיפא כדאמרין ר"ה [כ'] א' משום ירקא כו', ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות קידוש החדש, ואפשר לפרש דהוא ע"ד הנ"ל. (ומה גם דקידוש החודש בב"ד תלי' ואתם אפי' מזידיים ולא דמי למ"ש סנהדרין פ"ז א' לענין מעברין כל אדר ולא עד הפורים כו' דאי להאי גיסא כו' דהתם טעותא כדן מעברים). וע' ש"ך יו"ד קפ"ט ס"ק י"ג. ועיין בריטב"א שם ובשט"מ שיש שפי' דה"ק שידחה יו"כ פ' משום סעודתו שלא יעשה סעודה בערב של יו"כ פ' ודחוק עכ"ל, (וי"ל על פי מה שכתב בשערי תשובה לר' יונה שער ד'

ראשונים ואחרונים ותשובתם ואין כאן מקום ביאורם).

וכתב שם התוי"ט שכן הוא ברמב"ם סוף הלכות גירושין פרק י"ג הלכה כ"ט, והלח"מ שם פירש דברי הרמב"ם כדעת התוס' ממה שכתב לא הקפידה התורה כו' אלא כו', היינו שהוא מדרבנן כו' ולא הקפידה תורה שלא נעקר אלא כו' אבל כו' אעפ"י שמן התורה צריך ב' כו' לא הקפידה על עקירתו כיון שהוא הגון להאמין ע"ש.

ועיין תוס' יו"ט גיטין פרק ח' משנה ה' ד"ה תצא, ובמשנה ו' דמפרש דעת רש"י שם דמה שכתב שם הולד ממזר היינו שעשאוהו כממזר של תורה, וכמ"ש הב"י אה"ע סי' קכ"ח לדעת ר"ת דמותר בממזרת ע"ש, וצ"ל דאף שיעבר בקום ועשה כשישא ממזרת, עיין יבמות פ"ט ב' וכאן דוחק לומר כה"ג דאורייתא ממש כבע"א באשה כנ"ל, ואין כאן מקום להאריך. וע"כ צ"ל כסברת התוס' הנ"ל היכא שיש טעם כו'. ועיין תוס' יו"ט ב"ב פ"י מ"ב ד"ה פשוט בשם רשב"ם הטילו עליו חכמים פסולא דאורייתא כו' וע"ש בתוס' קס"ה ב' ד"ה הכא כו' לאו דאורייתא ממש כו' אלא מה שהולד ממזר מדרבנן כו' עכ"ל, משמע דמ"מ אסור בממזרת, ועיין ברא"ש בשם ר"א משבחא דאפי' אי תפס מפקינן מיני' עכ"ל.

ועיין ב"ב קמ"ז ב' אינה של תורה ועשאוה כשל תורה ואף דגם בזה

סי' ט' טעם על הסעודה דערב יוהכ"פ כי בשאר יו"ט קובעים סעודה לשמחת המצוה כו' כמ"ש בשמחה להתנדב כו' עבדת בשמחה כו' ומפני שהצום ביוהכ"פ נתחייבנו לקבוע הסעודה על שמחת המצוה בערב יוהכ"פ עכ"ל, א"כ הסעודה הוא השמחה של המצוה דיוהכ"פ, ועיין).

אבל הנמוק"י בשם הרא"ה והריטב"א הובא בתוס' יו"ט [פרק י' משנה א'] כתבו דטעמא דמלתא דעבידא לגלוי ושהחמרת עליה בסופה כל כך ודאי קושטא קמסהיד וכי דייקא ומנסבא שפיר קמנסבא, ואנן סהדי במילתא, ופרסום כזה נחשב בכל מקום כעדות גמורה, ואפי' מדאורייתא והכתוב מסרן לחכמים לדעת איזו דבר מפורסם וניכרים דברי אמת שיהיה חשוב כעדות, והא דאמרינן משום עגונה הקילו ה"ק חכמים שהם מחמירים בכל מקום הקילו בזה וחשבו פרסום ולדונו כעדות ברור כל זמן שלא באו עדי הכחשה, והיינו דא' כל מקום שהאמינה תורה כו' אלמא דאורייתא עכ"ל התוס' יו"ט. (וצ"ל דדוקא לענין איסור עשאוהו דבר ברור, משא"כ לענין ממון שם פרק ט"ו משנה ג' לב"ה ע"ש).

(ובענין מילתא דעבידי לגלויי יש חילוקים רבים בדעבידו לאגלויי טובא ומיד ובדאורייתא ובדרבנן ולענין איסור ולענין ערוה ולענין ממון ולשאר דברים, ובשיטת התלמוד והפוסקים

ולענין גלגול מדרבנן לדאורייתא יש מילין רב בכמה וכמה ענינים, ועיין בספר מלא הרועים ערך איסור דרבנן אי מקרי אין ראוי מדאורייתא יעו"ש באורך ענינים ופרטים הנ"ל, ובמקום אחר כ' מזה ואין כאן מקום להאריך.

ועיין כתובות יא' א' בתוס' ד"ה מטבילין כו' וא"ת היכי הוי גר מדרבנן ושרינן ל' בבת ישראל וקדושו קידושין הא מהתורה נכרי הוא, וי"ל דסבר כמ"ד יבמות צ' דיש כח ביד חכמים כו' לעקור דבר מהתורה בקום ועשה כו' עכ"ל, ולכאורה המ"ד דס"ל כן לא מצינו בדף צ' דא' שם רק בלמגדר מילתא או כו' ככל הנ"ל, וצ"ל דהיינו בדף פ"ט ב' במ"ש א"ל רב חסדא ואת לא תסברא כו' וקשרינן ליה בממזרת ע"ש, אך למסקנא ודף צ' לא קי"ל כן אלא כנ"ל.

וע"ש בריטב"א ושטמ"ק די"מ דלא סמכינן עליו בגירותו לדון כישראל רק בדרבנן אלא לענין יין נסך וע"ש ברש"י ולכל דבר מדברי סופרים אבל לא לענין שחיטה ושאר דברים כו' וע"ש עוד שם דהוי גר מהתורה וסומכין עליו לכל דבר כיון דזכות הוא לו מזכין שלא בפניו מהתורה ודקאמרת נישחש שמא ידחה כו' ונמצא גוי גמור למפרע וישראל אוכל נבילות ע"י, וא"א יוצא בלא גט כו' דכיון דנתחנך מקטנותו והורגל בתורת ישראל הקדושה מסתמא לא יסור ממנה ומילתא דלא שכיח הוא כו' ובדלא

יוכל להסתעף דבר מהתורה, ע"ד מ"ש בסנהדרין פ"ז ב' דיני ממונות בפלוגתא דשמואל ור' אבהו כו', וע"ש ברש"י והלך זה וקידש אשה כו', וע"ש תוס'. ועיין יבמות צ' ע"א ובתוס' ד"ה אזיל כהן ומקדש וא"ת מאי כו' דילמא משום דהפקר כו' וי"ל כו' מה כו' ע"ש. ועיין באורים ותומים סי' כ"ח ס"ק י"ג לענין ת"ח להעיד דהיכי דיש צד אפרושי מאיסורא מחוייב לילך ולהעיד ולא בממון כמ"ש ר"פ שבועות העדות, והקשה דאף בממון יש צד אפרושי אם ילך ויקדש, אלא כל כמה דאין לפנינו אפרושי אין כו' ע"ש. וקצת דוגמא סברא המנגד לחשוב הסתעפות דבר מדבר מהא דסנהדרין כ"ח א' ולטעמיה כו' אלא הזמה מעלמא כו' וק"ל ולחלק.

ועיין תוס' גיטין ל"ב א' ד"ה מהו דתימא כו' וצ"ע כי שמא כו' אינו מועיל להקל אבל יועיל להחמיר ע"ש, ועיין תוס' כתובות כ"ג א' ד"ה עידי טומאה דבשבויה נמי איכא איסור סקילה אם נשאת לכהן שישמש בנה ע"ג המזבח בשבת כו', וכך הוא בתוס' קידושין י"ב ב' סוף ד"ה אם הקלנו כו', והוא ע"ד מה שכתוב במדבר רבה נשא פ"ט על י' הדברות כו' פעמים כהן כו' יולדת בן סבורים בנו של כהן ומשמש בבהמ"ק ומעלה עולות בשבת כו' נמצא כו' ע"ש. ועוד עיין לענין הסתעפות בתשובה נו"ב מה"ת ואה"ע סי' ס"ז וסוף סימן ק"כ וקכ"א עו"ש.

כו' כנ"ל) ולפי מה שכתבנו לעיל בשם הב"י דגם לחיזוק דבריהם הצריך חיזוק מיקרי מגדר מילתא אופנים וטעם אף לעקור כו', ובנדון דידן דיש בזה חיזוק דבריהם דלא ישא ויתן עם המינים מינות דמשכא וכה"ג, ושכל מגמתם של האיש המאסף מהמנדבין כמו שכ' בצאייטונג שגם במקום ומחוז נתרצו בנדבת יושבי ארץ הקודש ושיחולק חלק לעניים וחלק לתקנות החכם להרע העווכר הנזכר, והיינו ללמד לבני ישראל לשונות העמים וחכמתם ובילדי זרים יספיקו לערבים בגוים בלשונם ועטיפתן (ועיין בתנא דבי אליהו פכ"ג ע"ז) ונימוסן וכדומה, דיש לפנות הדרך ולהרים מכשול מכל עמינו אחינו יושבי פה וליתן עינינו באחינו שבגולה. ושלא לסייע ידי עוברי עבירה לשומם אלופים לראש שלא יהנו מעשיהם לפרוש כפי מצודתם בארץ הנדרשת ועיר הנבחרת ולא תפרח פרח מטע רשע ח"ו מהחילול השם בפרסום לחזק דבריהם ז"ל בכל לבבינו ונפשינו ואח עשו נשנא אף בהיותו אח לצרה בעת המצור ומצינו לבלי התגאל בפתם. וייבש קצירם ישברו ולא לידבק מאומה מהחרם ולשקצו ולתעבו.

ועוד דבכה"ג דהכסף הנקבל ע"י והסכימו המתנדבין לדעתו ועל תיקוניו הרעים כמתלהלה יורה זיקים ארס מהול בדבש (וכנ"ל ממה שהודע בצאייטונג שחלק מזה על תיקוני ועיני האיש) הנה מלבד חלק שיצא לחלק לעניים

שכיח לא חיישינן אפי' מדאורייתא כו', וע"ש שיש שהביאו כמה ראיות מהתורה דהוי גר כה"ג ע"ש.

וע' בשטמ"ק בסוף הסוגיא מש"ש בשם הרשב"א עד"ז חזקה כמנהגו נוהג כו' לא ימחה ונעשה ישראל גמור דבר תורה ע"ש. ועיין בטור שו"ע יו"ד רס"ח ס"ז שסתמו הדברים דמגירין קטן כו' ע"ש, וע"ש בב"ח סוף ס"ט שהעתיק פירש"י לענין מגעו, וכ' שנראה די"ל לענין מגעו וכיוצא הוי גר אבל לא להשיאו ישראלית כיון כו' יכול למחות הוי גוי למפרע, ועוד הלא אין קטן עושה שליח ומדרבנן הוא דהוי גר ולא שרינן ליה בבת ישראל כיון שמהתורה גוי הוא, אבל דעת התוס' דשרינן ליה בבת ישראל, ונראה לפי עניות דעתי שאין להקל לענין מעשה עכ"ל.

ובאמת לפי מה שכתבו התוס' הא לדידן דקי"ל שאין כח ביד כו' לעקור רק בשב ואל תעשה או היכא דלמגדר מילתא וכה"ג שפיר לגבי דאורייתא אין לדונו כגר (והתוס' רק יישבו הסוגיא דס"ל כמ"ד כו' כנ"ל) אם לא שנפרש כמ"ש הריטב"א ושטמ"ק הנ"ל בשם רשב"א (או דנימא דכה"ג יש פנים וטעם וחיזוק לומר כו' וע"ד כל הנ"ל, ויש לעיין).

[כז] והנה בכל הני היכי דיש כח וטעם ופנים ופרסום כו' לא מיקרי עקירה מהתורה בודאי יש לב"ד כח (אף שיעקר כו') (ולא בעי רוב הצבור ווכל לעמוד

דיש בזה משום חילול השם בפרהסיא ומשום ביבש קצירה כו' ככל הנ"ל מלבד הכלליות חומר האיסור דלישא וליתן עם המינים מהם ומהמונם ובכתבם בכתביה כדבור אשר יטמנו פח יוקשים ומצודה ללכד וכציפרים הנאחזים כו' הפח יושבר ואנחנו נמלט ויבדילינו מן התועים.

הנה החלק שעל התחדשות תקנותיו הגלויים וכמוסים ומזימותיו בחכמה להרע ובערמת נחש ואם יקבלו ממנו ויהני מעשיו יש בזה משום מסייע ידי עוברי עבירה (וכמו שכתבו הפוסקים לענין ללות ממנו ברבית דאסור לכו"ע דאעפ"י שחטא ישראל הוא וכנ"ל). וכמו שכתבו הפוסקים לענין ליקח מגנבים דלא עכברא כו' אלא חורא כו' דהוי מסייע עוברי עבירה ובישראל אפילו היכא דיכול ממקום אחר אסור משום מסייע מדרבנן, עיין יו"ד קנ"א [סעיף א'] בהג"ה בש"ך סק"ו דמחייב להפרישו ע"ש. (אך הש"ך כ' שם דבמומר לעכו"ם אין חיוב דלהפרישו ע"ש). ובגוף ההיתר דברמ"א שם בשם י"א רבים חולקים, עיין פתחי תשובה שם סק"ב בשם אמונת שמואל סי' (קי"ד) [י"ד], וע"ש בביאורי הגר"א (סק"ז) [ס"ק ח'], ובתשובות חוות יאיר קפ"ה, ועיין ספר המקנה קידושין נ"ו א' בתוס' ד"ה אבל כו' לדעת רש"י כו' ע"ש. (ואין כאן מקום להאריך בזה).

וגם בהלאו דלפני עור לא תתן מכשול (ועיין רמב"ם פרק י"ב מהלכות רוצח

הלכה י"ד וכן כל המכשול כו' או שחזק ידי עוברי עבירה שהוא עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאות לבו), דהוא דוקא כמ"ש לענין אבר מן החי לבני נח וכוס יין לנזיר בקאי בתרי עברא דנהרא, כ' המל"מ פרק ד' מהלכות מלוה דין ב' (הובא פתחי תשובה יו"ד ק"ס סק"א) במה שכתב בעל פני משה ברבית דרבנן שאין הלואה עובר רק בלפני עור דהיכי דחזי שהמלוה מוזיף הני דמים גופייהו לישראל אחרינא ליכא משום לפני עור כדאיתא כו' דוקא בתרי עברא כו', וחלק עליו המל"מ דלא דמי דשם אלו לא היה מושיט לא היה נעשה כלל האיסור לפני עור, אבל גבי רבית דאם לא זה היה הלואה אחר עובר אלפני עור בשביל זה לא נפטר מלפני עור. ועוד דאפשר דהלואה אחר יחזור בו ולא ילוה נמצא דאיהו מכשיל להמלוה, עכ"ד.

(והנה מה שנדחק בנחלת צבי שם יו"ד ק"ס ס"א בכוונת הרא"ש פרק איזהו נשך סימן מ"ב וריש מו"ק [סימן א'] מה שכתב שם לתרץ דאסמכתא פשוטה היא כו' שנראה כסותרים עיין מה שכתב שם והוא דחוק ואתי מרחוק ועיקר חסר. והפשוט דכוונתו דהוקשה לו הלשון לפני עור דלא מצינו כן בדרבנן וכמ"ש בחי' רמב"ן סוף פרק קמא דע"ז ובריטב"א ריש מו"ק, וכוונת תירוצם כמו שכתבו שם התוס' בע"ז דקרי ליה דאורייתא שלפי שיש לה אסמכתא מהתורה כו' ועיין בפתיחה כוללת מפרמ"ג או"ח ח"א סי' כ' דאסמכתא חשובה כד"ת שהביא

סופו של עצמו, וכאן בישמעאל על שם סופו של בניו כו' ע"ש. אך אינו משמע כן מהירושלמי דקאי על מ"ש תחלה ג' פנקסיות כו' ומקשה על מ"ש בינונים עד כו' ואין הקב"ה רואה את הנולד וע"ז משני דאין דן אלא לשעה כנ"ל, הרי גם במעשה עצמו אמרין כן. (וגם המשך סוגיא דבבבלי שם משמע כן).

והנכון כדמחלק הרא"ם במזרחי [דברים פרק כ"א פסוק י"ח] דבבן סורר מפני שכבר התחיל בדרכים המביאים למעשים הרעים שבסופו עכ"ל. וכן נראה ממה שאמרו סנהדרין ס"ג. (ה') אזהרה לבן סורר כו' לא תאכלו על הדם, ועיין רמב"ם הלכות ממרים הלכה ז' ובספר המצוות ל"ת קצ"ה אכילה המביאה לידי כו', וע"ש בפירוש המשניות התורה העידה מי כו' בקטנותו כו' א"א לבסוף שלא כו'. וכן משמע הלשון גמ' שם ע"ב א' הגיעה תורה לסוף דעתו שסוף כו' (היינו הסוף מההתחלה דעתה). וגם רבי שמעון (ע"א). לא תמה אלא על אביו ואימו וכי מפני שאכל זה כו' אביו ואימו מוציאים אותו אלא לא כו', אבל במשפטי התורה שפיר כיון דהתחילה הריעותה והגיעה התורה לסוף דעתו מה תחלה.

והנה ממה שהקשו התוס' ב"ב ז' ע"ב ד"ה לפי שבח ממון כו' כיון דאין סכנת נפשות וה"נ אמרין בב"ק כו' ואע"ג דאמרין בסנהדרין הבא במחתרת כו' על שם סופו ומפרש רבא טעמא משום

מתוס' ספ"ג דע"ז שם, ובזה אתי שפיר הלפני עוור דאו"ח קס"ג סק"ב במ"א דנט"י הוי ג"כ אסמכתא חשובה כמו שכתב שם הפרמ"ג, ונ"מ היכא דליכא אסמכתא חשובה רק דרבנן דליכא רק משום מסייע כנ"ל. ובמקום אחר הארכנו בזה ואין כאן מקומו).

וה"ה בנ"ד דהגם די"ל דאפשר שהחוטא ומחטיא יפעול בדומה לו. ופעולת הרשע באחרים ע"י מזימותיו ופיתוי דבריו ואמריו ופיזור הון ואליו יאוסרו הרקים ופוחזים למצוא את מינו לשכון בדומה לו, מ"מ יש בזה משום לפני עור (ואפי' היכא דליכא משום ערבות ומשום מצות תוכחה כאבר מן החי לבני נח).

[הג"ה אגב אורחי מענין לענין באותו ענין]

[כת] **והנה** במקום אחר הארכנו באם מוטל עלנו ויש לנו לדון בענינים כאלה על שם סופו, או רק לשעתו באשר הוא שם, ואמרתי להביא אפס מעט בקיצור וראשי פרקים מדברינו להעיר בענינים אלו במה שכ' בר"ה בבבלי ט"ז ב' אין דנין כו' אלא לפי מעשיו באותו שעה כו' באשר הוא שם וברש"י שם הביא מבראשית רבה (פרק נ"ג) מי שעתידין בניו כו' ע"ש, ובירושלמי שם (וע"ש שינוי הלשונות), ובפרק שמיני דסנהדרין משנה ה' דף ע"א ב' בבן סורר נידן על שם סופו, וע"ש ג"כ לענין בא במחתרת (דף ע"ז ב') ובמהרש"א בחידושי אגדות ר"ה שם תירץ הסתירה דבבן סורר על שם

חזקה כו', ע"ש, משמע קושייתם דלאו דוקא היכא דתניא ומפורש אלא דממונו נלמד למקום אחר סברא זו דעל שם סופו (אי לאו מה שאמרו שם דהכא שאני וע"ש ברא"ש).

והנה באו"ה לענין טריפות (לענין טבעית דבע"ח) מצינו סברא זו פרק אלו טריפות דף מ"ג ריש ע"א ברש"י לענין לקותא. ובסרכא שלא כסדרן למ"ד ע"ש שסופה לינקב, ועיין פר"ח יו"ד סימן מ' ס"ק ה' וס"ק ח', [וסימן] ל"ג ס"ק כ"ג, וע"ש סימן מ"א ס"ק ה'. ועיין סימן נ"ז סעיף ט"ו. ועיין פרמ"ג [סימן] מ"א שפתי דעת ס"ק ד', ופר"ח נ"א ס"ק ה'. ושם העתקנו קצת מת' כו' (מגאון אחד מפורסם ממדינתינו) לשואליו בענין טריפות וז"ל לכאורה מדמסוכנת שריא אעפ"י שסופה למות בודאי משמע דלא אזלינן בתר סופה וטריפה דאסורה היינו משום דמחסרא, משא"כ מסוכנת דעדיין לא מיחסרא שריא אעפ"י שסופה למות כדאיתא (פרק השוחט דף ל"ז א') וכה"ג מחלקין בסנהדרין ע"ח א' בין הורג את הטריפה שפטור ובין כו' הגוסס שחייב אע"ג דרוב גוססין למיתה (ובדיני נפשות נמי אזלינן בתר רובא ע"ש בתוס') דגוסס חשוב כחי כיון דלא מחתכי סימנים כבטריפה (וגם לא אתעבוד ביה מעשה) ע"ש בגמ' ולקותא דטריפה משום שסופה לינקב כדפרש"י דף מ"ג הרי דאע"ג דעדיין לא חסרה בפועל טרפה משום שסופה ליחסר, היה נראה

לחלק דלקותא זו כיון שהוא לקותא שסופה לינקב ממנה הו"ל כאלו חסרה דמה לי דמחתכי סימנין ע"י נקיבה מה לי מחתכי ע"י לקותא שסופה לינקב, ולא דמי לגוסס ומסוכנת דלא מחתכי כלל. והנה גבי מחט שנמצא בסמפון הגדול שבלב כ' רמ"א סימן מ' ס"ב להקל משום דאין סופה לינקב כו' והפר"ח שם בסק"ה כ' וז"ל אעפ"י שלכאורה יראה שאין לזה טעם דאע"ג דאמרין בעלמא כל שסופו לינקב כנקוב דמי. אין זה אלא היכא דאיכא רעותא וכיוצא אבל במידי דמטרפא ע"י נקיבת קוץ ומחט כל כמה דלא ניקב אין כאן ריעותא כלל אף שסופה לינקב. ומ"מ דוגמא לדבר מצינו באלו טריפות [נח:] הלעיטה קורט של חלתית טרפה כדלקמן סוף סימן נ"א משום שנוקב וקאמרין לה סתמא משמע ודאי אפי' שחטוה מיד אחר שאכלה משום שסופה לינקב וה"נ דכוותי' עכ"ל. הרי ס"ל דכל סיבה שנולדה שסופה עי"ז לבא בודאי לידי טרפות היא טרפה מעכשיו, ומסוכנת דשריא לא חיישינן שנולד בה חולי שסופה שיביאנה לידי טריפות טרם המיתה היינו משום דמוקמינן לה בחזקות כשרות, וכעין מה שכתב הרמב"ם פ"ב מהלכות רוצח [הלכה ח'] וכל אדם בחזקת שלם כו' עד שיודע בודאי שזה טריפה. ואולם הת"ש חולק עליו וס"ל דבליכא חולי כלל אין סברא להטריף על העתיד, (וכ"כ בפר"ת שם סק"ה ובכו"פ), אבל עכ"פ בדאיכא

א' [ההפרש בין גרמי לגרמא עפ"י דקדוק הלשון מפועל קל לכבד ע"ש], ואפי' לדברי הש"ך שם בריש הסימן דחולק ארמב"ן וס"ל רק מקנסא ולא מדינא י"ל דכל הנ"ל גרע טפי.

ועיין מה שכתבנו במקום אחר בהפרש בין גרמי למ"ש דבר הגורם לממון דממ"ש ב"ק צ"ז בדיני דגרמי גרע טפי מלחייבו מהגורם לממון. אך בתוס' כתובות ל"ד סוף ע"א די"ל איפכא דבדיני דגרמי דר"מ יש לחייבו טפי ע"ש, ולדידן דפסקינן בדבר הגורם לאו כממון עיין רמב"ם פרק י' מהלכות שביעית הלכה ה', ופסקינן דיני דגרמי י"ל כנ"ל. או י"ל כתירוץ השני בתוס' שם דגרמי דרבנן וכמסקנת הש"ך שם, ועיין סוגיא דשבועות ל"ב (וב"ק ק"ה ב') וברש"י ד"ה והאמר אביי כו' וד"ה מחלוקת בעדי סתירה כו' מה שכתב שם מצד חזקה רוב בנ"א אין נשבעין לשקר, או מיראת בדיקת המים כו' נקרא גורם לממון יעו"ש.

הלקותא ורעותא מתחלתה שמביא להסוף ואפי' רק בגרמא דפטור מדיני אדם חייב בדיני שמים עיין חו"מ שצ"ה המשסה כלבו (ועיין עד"ז או"ח שכ"ט במ"א ס"ק נ"ג לענין העמדת עלוקות וממ"ש סנהדרין ע"ח. השיך בו כו'), שצ"ו סעיף ד', ותי"ח סעיף ז' וסעיף י"א (ועיין ברמ"א שפ"ו י"א דגם בגרמא אם הוא דבר שכיח ורגיל כו', ועיין

חולי שיגרום הנקיבה מודה דאסרינן לה על העתיד. וז"ל שם הרשב"א בתורת הבית הארוך דף ל"ז ע"א בהמה שאכלה דבר שנוקב בני מעיה טרפה כאלו נקבו הדקין, אבל אכלה דבר שהוא סם המות לה כשירה מפני שאין זה אלא כמסוכנת כו' עכ"ל, הרי כל דבר שנוקב טריפה על שם סופה ולא דמי למסוכנת הנ"ל, ועיין בפרמ"ג במשב"ז סוף סימן ס' ודא כו' אין סופה ליחסר, כיון לדברי הרשב"א הנ"ל, כו' עכ"ל התשובה כת"י.

ועיין לשון הט"ז סימן נ"ב ס"ק ו' שכבר נלקה כו' שכל הנלקה סופה לינקב אבל מה שלא נלקה לא אמרינן עתיד כו' ע"ש. אבל בסרכא שלא כסדרן למ"ד משום שסופה להתפרק ולינקב לכאורה רק סיבה ולא התחלה. וראיית המרדכי בניקב הצר הכבד על שם סופו מהוריקה כבד על שם סופה ליטול כל הכבד במקום מרה כו' לפי פירושו וע"כ משאר דוכתי אין ראייה מלקותא שסופה כו' ומסרכא כו' ומטריפות ניטל הכבד משום מרה להרשב"א, עיין ת"ש סימן מ"א ומטריפות חסרון גלגלת למ"ד עם קרום העליון שסוף התחתון ג"כ, ע"ש בת"ש סוף סימן מ"א, (דלא מיקרי על שם סופה ועתיד אבל התם נקרא ע"ש העתיד).

וגם י"ל דוגמא כל הנ"ל גם בדיני ממונות בדיני דגרמי בחו"מ (שפי') [סימן שפ"ו ס"א] דחייב בדיני אדם (בדבר הקרוב ובחוזק, ועיין בלבוש [שם סעיף

מסכת דרך ארץ זוטא פרק המתחיל כל דרכיך כו' אם אתה רוצה להתרחק צא וחשוב ועיין בסופו כו' ע"ש).

(ועיין דוגמות נמצאות את מכשילן לעתיד פרק א' דר"ה משנה ו', ובימא ע"ז ב', ובתענית כ' ע"ב, ועיין ביצה י"א ב' סוף משום תחילתן דא"כ מימנע כו', ופרק ד' דעירובין משנה ג', ובר"ה פרק ב' משנה ה' התקין כו' ולא אלו בלבד כו', ועיין סוף פרק א' דכריתות, ומזה מה שכתב הצ"צ הובא מ"א ריש סימן רמ"ב [ס"ק א']. וכן הא דגיטין פרק ד' משנה ו' אין כו' ואין כו' מפני תיקון העולם, ובכמה מקומות ודוכתי טובא אין כאן מקום להאריך).

(ועיין בהפרש לשון להבא ולשון לעתיד במשנה נדרים (י') פרק ח' וע"ש תוס' יו"ט, ובקול הרמ"ז. ועיין כתובות פ"ו ב' במשנה, ובגמ' פ"ז א'. ועיין עירובין צ"ד א' במשנה ע"ש. עיין ר"ה ט"ז א' שממנו מ"ש המפרשים הפרש בין עוה"ב למ"ש לעתיד (ועיין מה שכתב הרמב"ם סוף פ"ח מהלכות תשובה זה כו' לא כו' אלא כו' דברים שלוקחו ממדרש תנחומא ס"פ ויקרא ועיין בספר הבהיר). (והגם דכל הנ"ל דע"ש סופו הוא בטבעיים דבע"ח וכה"ג בטרפיות (וכן לענין גרמי וגורם לממון שעפ"י טבע הדברים וחזקה דטבע בנ"א), משא"כ בהתלוי בבחירה ורצון של אדם מדבר דיש לחלק דלא נימא ביה ע"ש סוף. דהא שפיר מצינן כן לענין רובא דתלי' במעשה דלא אמרינן

בכורות פ"ג ד"כ וכ' הפוסקים עיין ר"ן פ"ק דחולין בסוגיא דאזלינן בתר רובא ע"ש, ועיין בראש יוסף, ובספר שושנת העמקים כלל כ"א יעו"ש ובמש"ש בזה מענין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, עיין פלתי סימן א' סק"ז יעו"ש ואכמ"ל).

בכמה מקומות עיין יו"ד ריש סימן (ק"ה) [כ"ה] מרשב"א בחידושו וע"ש בשו"ע הגאון אדמו"ר סק"ב, ובסימן א' קו"א סק"א, וריש סימן י"ח קו"א (סק"א) [ס"ק ב'], סימן כ"ג סוף ס"ק י"א, ועיין קו"א סימן קפ"ז סקי"א בהג"ה (דפוס קאפוסט מ"א ע"ב) [ס"ק א' בהג"ה שם] דוקא בדבר שהוא טבע בעלי חיים ולא במקריים המתילדים יעו"ש, ושם בקו"א ד"ה באותו ס"ק (והוא ס"ק ל"ג) דמ"ג ע"ג ע"ש (ואכמ"ל). ועיין ג"כ בספר מלא הרועים ערך רוב התלוי ברצון, וערך רובא לר"מ שכ' בשם ר"ן ורשב"א וריטב"א קידושין פ"ב ע"ש דרוב ברצון גרוע לרבנן דבתר רובא וכן לר"מ דחייש למיעוטא יעו"ש.

מ"מ מדחזינן לענין בן סורר (ובא במחלת) גם לענין אדם על שם סופו כל שכבר הריעותא מתחלתו המביא לסופו וכנ"ל, וה"ה לענין שאר דברים (עפמ"ש משמעות התוס' דב"ב) (והנה חילוק הרא"ם שכתב נראה שמוכן ומדוקדק בהלשון דבבן סורר אמרו על שם סופו והסוף והתחלה שייכית בכל מקום זה לזה, וכדמצינו סברא הוכיח

התורה וחכמתה נקרא ראשית. והוא רק ע"ד מראשית אחרית ולא מקדם.

והפרש בין לשון קדם לראשון בחידושי רשב"א חולין (ט') [ח'] א' שחידודה קודם כו', ובריטב"א קידושין כ"ז ב', ועד"ז י"ל בהוריות בסוף [י"ג.], ויו"ד רנ"א ס"ט קודם כו'. ועיין סוגיא דמנחות ע"ט א' ע"ש, הוא רק מראשית האחרית על שם סופו מתחילתו שנראה דרך המביא כו'. ועל דרך זה כל סייגי חז"ל. ועיין באבות דרבי נתן [פרק א'] במשנה ועשו סייג שחשיב שם כמה וכמה סייגים שעשתה התורה ונביאים וחז"ל ע"ש.

והנה במה שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מי שעתידין כו' איך יאמרו על העתיד כזה, בזה יש לעיין על פי מה שכתבו התוס' שבת י"ב ב' ד"ה שאין מלאכי השרת, מה שכתבו שם ע"ש. ועיין במע"מ, ועיין במה שכתב עליו בספר אדרת אליהו מבעל המחבר הון עשיר על משניות ובעל משנת חסידים, דמי הגיד להם כו' על פי מה שכתב בספר הזהר וספרים הקדושים שהם אין יודעים רק מה שמן השמים מרשים אותם לידע בעת שליחותם ע"ש. וצ"ל דהוא ע"ד מה שמצינו כמה פעמים צפה כו' ברוח הקודש. וגם בירושלמי דסנהדרין שם צפה הקב"ה שסוף זה כו', וצ"ל דלא כל הצפיות מלשון צף ע"ג כו' ויצף הברזל שוין וכל שאינו הווה כעת רק אח"כ

סופו על תחלתו בכמה מקומות (אכ"מ), ועל דרך מגיד מראשית אחרית, וסוף המעשה במחשבה תחלה (ויש דוגמות מדוכתי טובא בזה), לקיימו בסופו כו' בתחלתו.

אבל במ"ש בישמעאל מי שעתידין בניו כו' עתיד כו' וכבר כתבנו שלשון עתיד הוא מרוחק יותר מלשון הבא, וכן מלשון הירושלמי ר"ה שמקשה וכי אין הקב"ה רואה הנולד. וענין נולד הוא דבר מחודש כלענין מוקצה ונולד (ויש כמה מיני נולד, נולד גמור דאף ר"ש מודה עיין תוס' ביצה ח"י ד"ה ארי', וכהא דעירובין מ"ה ב' ותוס' שם מ"ו, ולענין שינוי קונה ולענין דבר שלא בעולם, ובדבר דממילא קרבי וממילא אתי, ולענין כמה דברים בנדרים לפתוח בנולד שהוא דבר מחודש ושינוי גמור שאין קרוב וסמוך מכשהיה תחילה שיהיה המחודש הזה. וא"כ יש לומר שפיר שעל העתיד. הגם שהקב"ה רואה הנולד. הוא על דרך מה שאמרו (ר"ה י"ח.) בסקירה אחת סוקר כל הדורות צופה ומביט (במחשבה אחת) ועכ"ז הרי אמרו הכל צפוי והרשות נתונה (וכידוע בענין הידיעה ובחירה שהאריכו הראשונים והאחרונים בנגלה ונסתר) וכן דין הקב"ה קדמון לכל הקודמים שדן האדם (לשון הגמ' שם ושם) הגם שרואה הנולד והעתיד (ע"ד ומקדם אשר לא נעשה היא ג"כ באשר הוא שם לשעתו על בחירתו אז שהרשות נתונה, אבל משפט

נקרא צופה, ומ"מ זהו רק על שם סופו וזה הגיע התורה מראש לסוף דעתו, אבל בדין הקב"ה לעתיד הגם שצפוי אינו דן רק לשעתו באשר הוא שם. וכן צריך לחלק בין מה שהקב"ה רואה הנולד כנ"ל ובין מ"ש תמיד פרק ד' [ל"ב]. חכם רואה את הנולד וק"ל.

והנה בענין סברא ראיתי מכמה ספרים ומהם בתשובות כת"י מרב גדול ומפורסם במדינתנו וגם מצאתי בספר קטן מאמר התורה והמצות פ"ג שהביא ממה שאמרו בכמה מקומות עיין כתובות כ"ב א' למה לי קרא סברא הוא ש"מ דסברא דאורייתא ע"ש. וכן הוא בב"ק (כ"ו) [מ"ו] ב', נדה כ"ה א' סברא בעלמא כו' ע"ש. ובספר קרית ספר מהמב"ט פרק י"ב מהלכות שבת כ' ממה שאמרו הכנסה סברא הוא דש"מ דסברא דהוי אורייתא דהא חייב אהכנסה סקילה. הביאו בספר רביד הזהב פרשת ויקהל על פסוק ויכלא העם מהביא ע"ש.

והנה בפירוש המשניות להרמב"ם ריש פ"ק דשבת כ' וא"ת מפני מה נאסרה ההכנסה כו' זאת כו' בגמ' ואמרו מכדי גמרא הוא מה לי הכנסה כו' ענין הגמ' בכאן הוא דבר תורה ועליו הסברא ע"ש. ובגמ' בגמ' ריש פרק הזורק צ"ו ב' סברא הוא מכדי מרשות לרשות כו' מה לי כו' ולא אמר שם מכדי גמ'. וכן הוא בסנהדרין ט"ו. וכ' שם הרביד הזהב דהוה

ליה להביא ממה שאמרו סנהדרין ע"ד. שפיכות דמים סברא הוא מאי חזית כו'.

לכאורה מהא יש לדחות דהסברא מרומז בקרא כמו שאמרו שם על הפסוק כי כאשר יקום איש כו' כן כו' ה"ז בא ללמד וכו' מה רוצח יהרג ואל כו' והיינו מהא דשפיכות דמים סברא ע"ש. ועיין בכס"מ פרק ה' מהלכות יסודי התורה סוף הלכה ה' שכתב וז"ל דמה שאמרו שפיכות דמים סברא אינו עיקר הטעם, דקבלה היתה בידם אלא שנתנו טעם מסברא עכ"ל.

ויש לחזק ראיות הקרית ספר מתירוף השני שבגמ' הוריות דאמרי הוצאה הוא דאסור הכנסה מותר, ואב"ע דאמרי הוצאה והכנסה כו' דאסורי, וע"ש בתו"י ואע"ג דהכנסה לא כתיבי סברא הוא מה לי כו'. ונמצא תירוף האב"ע הוי דאורייתא וכאלו כתוב בפירוש שהצדוקים מודים בו כו'. ובמקום אחר כתבנו ואין כאן מקום להאריך.

ועיין תוס' שבועות כ"ב ב' ד"ה אב"ע ויש לחלק דיש דברים שאין הסברא פשוטה כ"כ וצריך הפסוק להשמיענו הסברא ע"ש. וגם בענין האומדנות וענין רגלים לדבר יש כמה אומדנות דאמרינן גם בדיני ממונות דלפעמים יש חומר בדיני ממונות אפ' מדיני נפשות עיין תוס' ב"ק כ"ז ריש ע"ב [ד"ה קמ"ל], ובריש סנהדרין [ג: ד"ה דיני ממונות] מטעם חזקת מריה ע"ש, ובא"ת בתקפו

לה כו' דנאמן ע"א ולכו"ע הוי כתר. עיין יו"ד סס"י א' ובש"ך שם, ובסימן קכ"ז. בראשונים עיין ריש סוטה ונדה ג' א' ובתוס' סוטה כ"ח א' [ד"ה אינו] דס"ד דגם קנאה לחוד להוי רגלים להסתירה שאח"כ ועיין מ"ש לתרץ ולחלק דמ"ה טמאה ודאי יעו"ש. ועיין סוגיא דנדה י"ח. ולענין דיני ממונות בכמה דוכתי.

ועיין רמ"א ע"ה סעיף י"ז, ובד"מ שם ממ"ש סימן (צ') [צ"ו], עיין ריש פרק כל הנשבעין במשנה וגמרא בנחבל, ממ"ש הטור בשם הרא"ש סוף סימן שמ"ח. ועיין תוס' ב"מ כ"ה ב', ובש"ך ע"ה ס"ק ס"ג. ועיין יו"ד בהלכות נדה קפ"ז וסימן ק"צ.

גם קבלת לה"ר החמורה ומהכתות שאין מקבלים פני כו', עיין שבת נ"ו. ושמואל אמר לא קיבל דוד לה"ר דברים הניכרים חזא ביה דכתיב כו' יעו"ש ברש"י. וע"ש בס' מוני המצות דבמ"ש לישנא בישא לקבולי לא מבעיא למיחש מבעי' דתיכף כשקיבל והאמין לדבר הלה"ר ונשתנה אהבתו לשנוא כבר עובר על קבלת לה"ר ועל לא תשנא כו' ומ"מ למיחש מבעי'.

וכבר כ' מת' בית יעקב ק"ז ובכה"ג יש גם לקבל היכי דדברים הניכרים כו' והוא ע"ד אומדנא דמוכח, ושם כ' גם דענין בצדק תשפוט שאמרו הוי דן כל האדם לזכות. הוא דוקא באדם כשר כו' וי"ל דהא למדו ריש פרק שבועות העדות

כהן ס"ק [קמג-קמד] ובסוף ספר גט פשוט [כללים כלל א'] ע"ש דמוכח טובא ואין כאן מקום ביאורם. ועיין מהרי"ק סימן קכ"ט ב'.

ועיין בתשובת הרא"ש שהביא הטור חו"מ סימן ס"ה ס"כ כ"א ונצטוונו לדין דין אמת כו' ואעפ"י שאין אנו נביאים לדין דבר שבלב חכם עדיף מנביא ונצא בעקבות הראשונים ונלמד ממעשיהם כו', ודבר זה יש לו עיקר מדברי קבלה אם לחכמים ציוה [ליתן] לילד החי כו' וכן בכל דור ודור [מצווין] לשבור מתלעות עול והמטים כו' ומההיא עובדא דמר זוטרא חסידא כו' בכסי כו' דחזי דמשו ידי' כו' ע"ש.

ועיין ג"כ בספר ברכת אברהם חיבר מגאון אחד בימי הבי"י והסכים על חיבורו בסימן פ"ט בחלק ד', ע"ש במה שהוציא מר זוטרא שם רע שהוא איסור גדול על הבי רב לגלות חרפתו ורעתו בקהל שגנב ולהלבין פניו ברבים ולייסרו ביסורין אע"ג דהוי נמי בי רב כו' ע"ש ותשובתו הרי לך בממונא ואיסורא אזלינן בתר אומדן דעת וכוונת האדם, א"כ בנד"ד בנשי' כו' עכ"ל ספר ברכת אברהם.

ובחו"מ נמצא ענין האומדנות בדוכתי טובא. ועיין אה"ע סימן י"ז סעיף ט"ו בהג"ה ובכמה מקומות. ויש לעיין ממה שכתב הש"ך יו"ד רס"ז סק"צ לחלק באומדנא בין ממונא לאיסורא ע"ש. ובענין רגלים לדבר גבי סוטה שקינא

מבצדק כו' עמיתך. וכמש"ש לענין השתדל לדונו יפה דהיינו עם שאתך בתורה ומצות כו' ה"ה נמי לענין לדון לזכות.

וכן אמרו ב"מ נ"ט. גבי לא תונו איש עמיתו באונאות דברים עם שאתך כו', ועיין בשו"ע הגאדמ"ו הלכות אונאה וגנבת דעת ס"ל עו"ש הטיב. ומ"ש ממדרש לא תונו לא כשהונה א"ע שאינו קרוי עמיתך עיין בנמוק"י שם.

וכן דרש בתנא דבי אליהו במ"ש הוכח תוכיח את עמיתך ע"ש פרק י"ח. וכן פ"י המהרש"א בחידושי אגדה סוף פ"ו דיבמות. וכן מצאתי כאן על פסוק בצדק תשפוט עמיתך בספר קרבן אהרן על ת"כ סדר קדושים פרשה ב' פרק ד' פסקא ע"ש שאם הוא רשע מצוה לדונו לרע יעו"ש.

ופירוש אדם כשר עיין יו"ד סי' ש"מ ס"ו ממה שכתב הרא"ש ע"ש. ועיין בזה בספר בירת מגדל עז ח"ג מסדר הגאון יעב"ץ עליית דן לכף זכות במי שמעשיו סתומים הוא לשון התוס' אבל כו' ושלל לשם שמים אלא להראות טלפיו כו' למיחש מבעי' ונכשל גדלי' כו', וכן מצינו שנכשלו בירבעם שהיה מוחזק בעיניהם לצדיק כו' דא"ל רשע לצדיק, ח"ו גברא רבא כירבעם כו' עו"ש באורך, ואין מקום להאריך.

והנה כל זה הסברות והאומדנות ורגלים לדבר הוא רק ע"ד שמוע בין כו' שומע מבין וכמ"ש בקהלת רבה הלב מבין לב שומע כו' בבית הלב בסברא ע"ד שמיע' לי סבירא לי, אבל אינו דומה שמיעה לראיה ומאחר מאשר נצטוינו לבלי נסור מהשופטים וזקנים שקנו חכמה אשר בימים ההם הראשים והחכמים שנקראו עיני העדה, שבה יישב בספר קול הרמ"ז מנחות פ"ט מ"ח והובא בשושנים לדוד קושיות התוס' שהביא התו"ט דא"כ כל מום נמי כמו סנהדרין מנוקים מכל כו' ות"י דדוקא סמיות העין מפני שנקראים עיני העדה. ועיין רמב"ם, ונהי דשם בעין גשמי. אבל לפמ"ש בתשובות חוות יאיר שהביא האו"ת סימן כ"ה באורים ס"ק כ"ב, ובקת"כ ס"ק קכ"ה דנראה דמפרש דמה שאמרו אין לדיין אלא מה שענינו ראות היינו עין שכלו ועיונו, וכן במה שכתוב השוחד יעור היינו עין השכל לראות האמת יש להם בעיני חכמתם דעדיף מנבואה לראות הנולד. ומ"ש לא דברו אלא בהוה הוא רק לגבי מילתא שאין מצוי ושכיח אע"ג דהוא הדין כו' אבל הנולד שפיר יש לחכמים לראות כו' ומסתעף אף בדרך נולד מרחוק כל שהוא ממילא, ועיין מה שכתבנו לעיל בענין הסתעפות דבר מדבר.

ועיין מ"ש בתשובות בית יעקב סימן ל"א שפי' בהירושלמי פ"ב דע"ז לא ביש לי כו' סופך לומר על טמא טהור שפי'

הארצות ח"ו תפשה נגע האישקאלעש אם גבירתה לוקה ח"ו לאחינו שבגולה הנתונים תחת ממשלתם בגזירות כו'. ואין להכניס לספק סכנה ומכשול. וגם למיחש מבעיא ושלא להקל ולדון כו', וכ"ש באומדנא ורגלים ודברים הניכרים כו' ובהמפורסמים כו' (והיכא דאיכא לברורי כו' לתקוני כו') ומאחר שהמייסדים קביעי וקיימו וחזרו לקביעותם ומוחזקים בתולעים וזבובי מות יצה"ר דומה לזבוב במחובר בשרשם כל קבוע כו', ועיין ש"ך יו"ד פ"ד ס"ק ל"א ובדבריו דניידי דהוי דין פירש עיין מרדכי פ"ק דחולין סימן תקצ"ג הביאו הפר"ח יו"ד ק"י ס"ק י"ג, והביא גם ממהרי"ק קע"ב ע"ש בפר"ח וברוקח תס"ז דמטעם זה הולכין בסנהדרין אחר הרוב דהא קבועים בלשכות הגזית דהדיבור נייד. ועיין בפתחי תשובה סוף סימן רמ"ב בשם שאילת יעב"ץ ח"א קנ"ז דהלא הכתוב בספר הוי קבוע, ע"ש. ועיין בת' שיבת ציון סימן ל"ב ע"ש הלך אחר רוב מקומו דצריך לפקוח עיני העברים לראות הנולד והסוף דבר את אלקים נירא ולא לגור מפני איש.

[כט] והנה בגיטין מ"ה ב' מקשינן ס"ת שכתבו מין ישרף וברש"י יהודי שאינו מאמין לדברי רז"ל פרש"י דודאי לשם ע"א כתבו עכ"ל. ולכאורה מוכח כן ממה שאמרו שם בגמ' בס"ת שכ' עכו"ם דתני חדא ישרף דר"א היא דאמר סתם מחשבת עכו"ם לע"ז בחולין ל"ח; משמע

סוף מהוראה זו עצמה, וע"ד נ"מ לענין קידושין, ע"ש. וע"ש מה שכתבו תוס' סנהדרין פ"ז א', ועיין יו"ד סימן א' סעיף ב' בתבואת שור ס"ק י"ב בשמלה חדשה, ובמשב"ז סק"ז, ובבאר היטיב ס"ק י"ב לענין שוחט שאמר על מותר אסור, וע"ש בב"י סימן קכ"א, ועיין בפתחי תשובה שם [סימן א'] סק"ז ע"ש. ועיין בסימן רמ"ב בש"ך בהנהגת או"ה סימן ט' כשם שאסור להתיר האיסור כך אסור לאסור המותר. ומצאתי בת' מיימוני להלכות מאכלות אסורות סימן ט"ו לענין חמאה של גויים, הובא ב"י יו"ד סוף סימן קט"ו בשם הירושלמי ע"ש.

ועיין בתשו' מהר"מ לובלין סימן קל"ח (הובא ש"ך חו"מ סימן ב' סק"א) לענין עונשין יש לצורך שעה שלא לבד כשכבר רבים כו' אלא כו' נקרא צורך שעה (כמו שעלה בדעת השואל ממ"ש בימי היוונים שהיה הדור פרוץ) אלא אפי' שבשעבר לא היה אלא שרואים שאם לא כו' על להבא יהיו העם כו' והרי חזינן מת' הרא"ש כו' יעו"ש. ולכאורה נראה שהגם דבמ"ש בקעה מצאו וגדרו כו' י"ל ע"ד העבר והוה שהי' מקילים באיזה ענין לפי שאינם בני תורה נראה שהוא ע"ד להבא ועתיד, ועיין.

ועכ"פ היכא דהותחל הריעותא המביאה לידי כו' על שם סופו כנ"ל ע"כ יש להם שלא להעלים עין רואה ועינם בראשם אם בא"י שגבוה וראש לכל

דטעם ישרף מש"ה הוא. ועיין בשבת קי"ז א' בספרים שכתבו אפיקורסים, עיין כס"מ פ"ו מהלכות עכו"ם ה"ח, דאמר ר"ט אם יבואו לידי אשורף אותן ואת אזכרות שבהם שאפילו אדם רודף אחריו להרגו ונחש להכישו נכנס לבית העכו"ם ואין נכנס לבתיהם של אלו שהללו מכירין וכופרין כו' ע"ש דפליג שם אמ"ד שצריך לקדור האזכרות שבהן, וע"ש בתוס' שכתבו דדברי ר"ט אנמצאו ביד מין דאילו בכתבו הא אמר ישרף וזהו לכו"ע ע"ש. אך בטור שו"ע או"ח של"ד [סעיף כ"א] ויו"ד רפ"א [סעיף א'] כ' רק בס"ת שכתבו מין ולא בנמצא, ולדברי התוס' צ"ל דזהו דלא כר"ט.

ויש לעיין איך שרי ר"ט לשרוף בנמצא ביד מין דילמא מישראל הוא בידם דאסור לאבד, וכמו שאמרו שם בגיטין יגנו ובנמצא ביד מין יגנו וברש"י ספק כתבו ספק מצאו, ובכתבו נכרי שלא לדברי ר"א תניא חדא יגנו ותניא אידך קורין והלכה דיגנו. וכמ"ש שם דפסולין ממה שכתוב וקשרתם וכתבתם כו' שאינו בקשירה אינו בכתובה. ובנמצא ביד נכרי אמרי לה יגנו ואמרי לה קורין וברש"י מטעם ס"ס, וע"ש בתוס' שדחה פירושו ופירש דאיכא למתליה טפי שישראל כתבו.

ובטור שו"ע יו"ד ריש סימן רפ"א בכתבו מין לס"ת (משא"כ בתפילין כ' באו"ח [סימן] ל"ט [סעיף ד'] די"א דיגנו

ע"ש הטעם), ישרף ובנמצא בידו יגנו, ובעכו"ם כתבו יגנו, ובנמצא יש ב' דעות יש מי שמכשיר וי"א יגנו.

וברמב"ם פ"ו דהלכות יסודי התורה הלכה ח' כתבי הקדש כולן ופירושיהן ובאוריהם אסור לשרפן או לאבדן ביד, והמאבדן כו' שכתבן ישראל בקדושה, אבל אפיקורס ישראל שכתב שורפין אותו עם האזכרות שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו, אלא שהוא מעלה בדעתו שזהו כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם, ומצוה לשורפו כדי שלא להניח שם להאפיקורסים ולא למעשיהם, אבל עכו"ם שכ' את השם גונזין אותו וכן כתבי הקדש שכ' עכו"ם יגנו עכ"ל.

ולכאורה הא בגמ' מבואר גבי עכו"ם למ"ד ישרף משום דס"ל סתם מחשבתו לעכו"ם וכן"ל הטעם. והרמב"ם בעצמו בפ"ב דעכו"ם סוף הלכה ה' כתב ומחשבה של אפיקורוס לעכו"ם, ובגמ' דחולין י"ג. דשחיתת מין אף לרבנן דפליגי אר"א לעכו"ם ושם איתא בברייתא ספריו ספרי קוסמין וברש"י תנ"ך שכתב מין כספרי כו' והכי נמי אמרינן בגיטין ס"ת שכתב מין ישרף עכ"ל. וא"כ מנ"ל ולמה ליה להרמב"ם לחדש טעם דלפי שאינו מאמין כו' בדעתו כשאר דברים ולא נתקדש השם ומצוה לשרוף כדי שלא להניח כו' תיפוק ליה מהטעם שמחשבתם לע"ז.

היה בסנהדרין לא נהרג כו', מ"מ י"ל דס"ל דלא חייש למיעוטא לפי מה שכתבו שם בתוס' [ד"ה דילמא] דהיינו דרוב פעמים לא היה נהרג כו'. אך הוא רוב התלוי ברצון הוה רוב גרוע דחוששין למועט גם לרבנן, עיין ספר מלוא הרועים ערך רוב התלוי ברצון אות א' ב' ע"ש בשם רמב"ן ורשב"א, אך בשב ואל תעשה שאני כמש"ש לפנינו לר"מ במיעוטא. אך הא גם לר"מ ברוב התלוי ברצון ובחירה לא חייש למיעוטא, עיין ספר מלא הרועים ערך רובא לר"מ אות ט"ו שלמד כן מתוס' יבמות קי"ט ומדמאי ע"ש. אך ע"ש באות ט"ז דזהו דוקא בקום ועשה אבל בשב ואל תעשה גם בזה חייש. ובזה אתי שפיר לפי מה שכתב הר"מ דלר' יוסי דס"ל כר"מ חייש למיעוטא דלא כיון לע"ז. ור"ט כרבנן דלא חייש למיעוטא ואזיל בתר רובא. ואע"ג דגם לר"מ בתלוי ברצון ובחירה לא חייש למיעוטא הא כאן הוי שב ואל תעשה דלא כיון לע"ז, ולר' טרפון אזלינן בתר רובא דהא ממילא לא נתקדש השם. דאם לא כטעם הר"מ אלא משום דמכוון לע"ז א"כ כמו דר"מ חייש למיעוטא וכן כאן ר' יוסי למיעוטא שלא כיון, רבנן נמי יחושו להמיעוט דהא הרוב תלוי ברצון לכיון לע"ז. (וכמו שאמרו בבכורות לענין רובא דתלוי במעשה דלא אמרינן ואכמ"ל), וע"ז קאי ר"ט שאף בחול היה שורף אותם ואת כל כו' דעלה קאי בדליקה ושריפה, אבל כאן אמאי ישרף. וע"ז כ' הטעם ומצוה לישרף כדי

ולכאורה צ"ל דודאי ס"ל להרמב"ם טעם שמחשבת מין לעכום וכדמוכח כנ"ל, וזהו ההפרש שבין מין לעכו"ם, דבעכו"ם דלא אמרינן שסתם מחשבתו לעכו"ם, ואסור לקרות בממחשבתו וקשרתם וכתבתם ושמא אין מחשבתו לעכו"ם ואפשר דלבו לשמים, ע"כ אסור לאבדן והאזכרות שבהן ע"כ יגנו ולא יאבד ביד. ועיין ברמב"ם הלכות תפילין פ"א הלכה י"ג, וי"ל דנהי דנאמר שלא קידש השמות דאז י"ל דהא אין איסור לאבדן ומ"מ ס"ל דאין מצוה לשורפן, רק דבשל מינין הטעם כמו שכתבנו, אבל בספרי מינין נהי דסתם מחשבתן לעכו"ם והו"ל כמשמשי עכו"ם ותקרובתם דאסורין בהנאה, מ"מ אינם מהנשרפין.

ועיין שבת פרק ט' משנה ו' ר"י אומר אף המוציא ממשמשי כו' דהיינו לגונזם ע"ש, דהא אפי' אפרן אסור בהנאה, עיין טור שו"ע יו"ד קמ"ב ס"א ובש"ך שם סק"י, ובשלמא בהא דשבת שם י"ל משום דאיירי בלהצילן מן הדליקה ור' יוסי אומר בחול קודר האזכרות וגונזם. וצ"ל דלא ס"ל דמטעם שסתם מחשבתן לעכו"ם יהיה מותר לאבד האזכרות דילמא בזה לא חישב לעכו"ם, ובמה שיגנזם ולא יהנה מהם סגי, דלא ידבק בידו כו'.

ואפשר לומר עוד על דרך הפלפול דהא רב יוסי ס"ל דחיישין למיעוטא ביבמות ס"ז א' ב' וכו' מאיר, אך רבי טרפון בגמ' דמכות ז'. הגם שאמר אלו

שלא להניח כו' ולמעשיהם, ובזה יישב ג"כ דקדק התוס' הנ"ל דהא תני ישרף, דדוחק לומר דאתיא כר"ט דע"כ פי' דאיירי בנמצא ביד כו', דהא י"ל דר' יוסי ס"ל נמי שהס"ת ישרף רק דס"ל דקודר את האזכרות ויגנז מטעם הנ"ל, ור"ט הוסיף דאף האזכרות שורפן וסיים אפי' אדם רודף כו' שהללו מכירין וכופרין.

וי"ל דמשום הכי ג"כ כתב הרמב"ם הטעם שאינו מאמין, ולא כתב לשמא אלא כו' כשאר דברים לא נתקדש השם, דאילו מטעם שסתם מחשבת מין לע"ז הו"ל לחוש על האזכרות וכדעת ר' יוסי עכ"פ לא לשרפן ודי בגניזתן דילמא לא חשב באלו האזכרות, (והא סתמן לאו להא קיימי) על כן כתב דמפני שאינו מאמין ממילא יעלה בדעתו כשאר הדברים ולא נתקדש השם, ושוב אין איסור באבדן ומצוה כו' מטעם הנ"ל. (ולכאורה היה אפשר לומר עוד, דאי לאו דהאזכרות קדושתן תליא במחשבת ולבב מאמין הכותבן איך יהני מחשבתו שהיא על ע"ז על ההיפוך להבדיל באלף בין קדש כו' לטומאה על כל האזכרות, על כן כתב הטעם דממילא לא נתקדש וכו"ל).

ומ"מ אמרו גם בעכו"ם לר"א דס"ל סתם מחשבתן לעכו"ם דישרף היינו כיון דסתם כו' אינו מאמין כו' ולא נתקדש השם כנ"ל. ומ"ש ישרף היינו דמותר לאבדן ולשרפן, אבל בספרי המינין הוסיף ר"ט כשיבואו לידו כו' ששורפן היינו שמצווה

לשורפן ומטעם שכתב כדי שלא להניח שם להאפיקורסין ומעשיהם. (והנה בש"ך יו"ד רע"ו ס"ק י"ב כ' שבתשובה האריך כו' (לא זכינו לאורו) דשם שנכתב שלא לשם קדושה מותר למחקו לצורך תיקון דוקא, ועיין תשובות נוב"י מהדו"ת סימן ק"פ, הובא פת"ש שם ס"ק י"ז, וע"ש ס"ק י"ג דמשמע שלא לצורך תיקון אסור. (ובנו"ב שם במטבעות שיש עליהן שם שכ' ה"ז שיתיכם באו"ח של"ד ס"ק ט"ז דמנא ידעינן שכיון האומן לע"ז אולי נתכוון על שם בורא עולם ואסור להתיכן, וכ' הנו"ב דיפה כיון ה"ז דודאי אין איסור להתיכם דאף אם כו' היה כוונתם לשמים, מ"מ זה המכה בקורנס כו' אין לו שום כונה רק מעשה קוף כו' וא"כ לא נעשה לשמו ושרי להתיכן לצורך תיקון, ולכן כיון דיש ספק שמא לשם ע"ז חייב להתיכו כו', ע"ש דכתב דמ"מ לדעתו אין חיוב להתיכו עו"ש).

לפי"ז צ"ל דמ"ש הרמב"ם דאין כו' לא נתקדש, אין עיקר הטעם דודאי ישראל שכתב הז' שמות שאין נמחקין אף שלא כיון לקדשם כגון נתכון לכתוב יהודה וכה"ג בודאי יש לאסור למחוק ולאבדן וכו"ל, וצ"ל עיקר הטעם שאינו מאמין ומעלה בדעתו שזהו כשאר הדברים כו', משא"כ במאמין אף שכתב בסתם או נתכוין כו' כנ"ל.

שוב בא לידי ספר יד אהרון וראיתי באו"ח ל"ח בב"י שיטה מ' שהביא

לעכו"ם אלא משום שמטילין כו' כנראה דהא דשרף משום הם עצמן ולא משום פיסול ס"ת כו', ומשום הכי כתב הרמב"ם משום שלא להניח שם כו' ולא למעשיהם מהא דר"י, ומ"ש מדמייתי קרא דאחרי הדלת כו' דכוונתו דבכל מקום משימין כו' בהדיא כ' רש"י זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך אלא שהשלכת כו', וזה סייעתא להרמב"ם דפסולם משום הם עצמם ולא משום מחשבתם כו' עכ"ל, יעויין שם.

ולא זכר מהא דחולין י"ג דמשמע דכמו הרישא שחיטת מין לע"ז הכא נמי מה שככתוב בסיפא ספריו ספרי קוסמין הוא ג"כ מהטעם שכותב לע"ז, אלא י"ל כמו שכתבנו לעיל דמשמע ליה דאי משום מחשבת מין לע"ז אמאי אמר ישרף ואי דמותר לשרוף הא בלא"ה כיון שלא נתקדש שרי לשרוף כמש"ל, וא"כ גם בעכו"ם י"ל דעכ"פ סתמו לא כיון לקדשם, ואי דמספק כיון שאין סתמו לע"ז שמא כיון לקדש ואסור, משא"כ במין דסתמו לע"ז ליכא למיחש, מ"מ כיון דסגי בגניזה ל"ל לשרוף ולמיחש מבעיא, אלא מהטעם שכ' שלא להניח שם למעשיהם מצוה לישרוף, משא"כ בעכו"ם.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי בספרי פרשת נשא (הובא ילקוט שם) על פסוק בספר ומחה והלא דברים ק"ו ומה להטיל שלום בין כו' אמר המקום ספר שנכתב בקדושה כו' אפיקורסים שמטילין כו'

דברי הרמב"ם הנ"ל ושמהר"י נ' פורנה תמה עליו דדבריו נראה היפוך מ"ש גיטין [שם] בכתב גוי דתני חדא ישרף לא קשיא הא ר"א דאמר סתם מחשבת עכו"ם לע"ז, הרי בהדיא דמאי דבעי שריפה משום דנכתב לשם ע"ז כמ"ש רש"י. וגם מדברי ר"ט בשבת שם משמע כו' דקאמר והללו מכירין וכופרין ועליהן אמר הכתוב אחר הדלת כו' זכרוןך כלומר שמצינו למינים שמשמים ע"ז שלהם בכל מקום. (ועפ"ז היה אפשר לפרש קצת דברי התוס' דס"ל משום דמינים משימים ע"ז בכל מקום גם בנמצא ביד מין אין נחשב כלל לספק ובודאי שלהם הוא שנכתב לשם ע"ז, ועדיין צ"ע), ומדיהיב טעמא משום הכי משמע דמשום שנכתב לשם ע"ז בעי' שריפה ולכאורה דברי הרמב"ם קשים, עכ"ל, וכתב עליו היד אהרן מה עלה על דעתו להקשות להרמב"ם דהא דאמרו בגמ' הטעם משום דסתם מחשבת כו' היינו בגוי, אבל במין לאו טעמא משום שכתב לשם ע"ז כדפירש"י, אלא משום שכתוב שלא לשמו והטעם דשרף היינו משום שלא להניח שם כו', וא"כ אין קושיא מהא דהשולח. וגם קושיא מההיא דשבת קושיא מעיקרא ליתא, דאדרבה מההוא סייעתא להרמב"ם דהכי אמרו שם ור"י אומר ק"ו ומה לעשות שלום בין כו' אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה כו' ימחו על המים הללו שמטילין קנאה בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה, הרי לא אמר שסתם מחשבתם

ובעלי ריבות על אחת כמה וכמה כו' ר' ישמעאל (בגמ' איתא ר' יוסי) אומר ספרי מינים כיצד הוא עושה קודר כו' ושורף השאר, ר' עקיבא (ובגמ' ר"ט) שורף את כולו מפני שלא נכתב בקדושה, ע"כ. הרי מפורש מטעם שלא נתקדש (וא"צ לטעם סתם מחשבת מין לע"ז. וכמו שכתבנו לעיל בשם שלא נתקדש אין איסור כ"כ למחוק לצורך כו', וממילא צ"ל דהא דישורף הוא משום שלא להניח שם כו' ולא למעשיהם, וע"כ צ"ל דבעכו"ם יכול להיות שהיה לבו לשמים ונתקדש. ועיין באו"ח של"ד סעיף כ"א, ובט"ז [ס"ק ט"ז] בשם ב"ה. וע"ש בשו"ע הגאדמ"ו שם סעיף כ"א ומכאן כו' המטבעות שיש עליהם שם בן ד' שטבעו אותו המינים לשם ע"ז שאסור לתלותן וגם אין להחזיק אותן ברשותו אלא יתכם מיד כדי שלא יהא זכרון למעשיהם שמטעם זה צריך לשורף הספרים שלהם עם האזכרות שבהן, עכ"ל, עמש"ל.

[ל] ומאחר שהעולה לנו שיש כמה פנים וכמה טעמי איסור בדבר לקבל מן האב"ד רשע מין שמורידין וגם אם יש בזה צדדים שחומרו קולו במה שרוצים בתקנות המדינה ולהגדיל שם תהלתם בפרישת מצודתם בארץ צבי לכל כו'. הוא להנאתן ואין בזה משום ביבש קציר חסדם וכדומה הרי הכשר בזה פסול בזה וקולו חומרו, וגם תלוי באשלי רברבי במ"ש התוס' שלהי מעילה [כ"א: ד"ה המפקיד] לענין פרוטה דהקדש לחד

תירוץ שם דמטבע חשיב ולא בטל. ועיין כס"מ פרק ז' דמעילה [הלכה ו'] ובמל"מ שם. ופר"ח יו"ד סימן ק' סק"ג. ועיין בספר שושנת העמקים מבעל המחבר פרמ"ג בכלל י"ד. ועיין בספר באר שבע סנהדרין ק"ז ב' גבי אלישע שלא רצה לקבל מנעמן ע"ש לא צבי לקבל מיניה כ' הבאר שבע ולא משום שונא מתנות יחיה שהרי אמרינן [ברכות י:] כל הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, אלא משום שדמי ע"ז היו מעורבין בו. ועיין בשאילת יעב"ץ קנ"ח, ובכמה אחרונים דהא דדבר חשוב לא בטל הוי מהתורה. ובמקום אחר הארכנו בעניני וחלוקי אין הולכין בממון אחר הרוב. ובמ"ש תוס' ספ"ק דכתובות, ובאו"ת סי' כ"ה בתק"כ ס"ק [קמ"ג-קמ"ד] דזה אינו ברובא דאיתא קמן דמוכח מכ"ד. ובענין ביטול לענין איסור דמצד הממון שאינו בטל ע"ד הא דביצה ל"ח ב' הרי שנתערב לו קב כו' יאכל הלה וחדו כו' ע"ש לענין תחומין, וע"ש בשט"מ. ועיין פרמ"ג יו"ד ק"ט במשב"ז סק"א. ועיין חקרי לב יו"ד ח"א סימן צ"א. ומזה יש לעיין בדברי הט"ז יו"ד ק"כ סקי"ב מי יימר דאותו כו' נימא דבטל ברוב הכסף כו' דבכל מקום אזלינן בתר רובא כו'.

וע"כ יש לדון בזה על פי מ"ש בטור שו"ע יו"ד קי"ט ס"ד החשוד לדבר אחד כו', אבל כל מה שצריך לאותו דבר חשוד גם עליו, כגון כו' למכור חלב כו' והיה מרגיל הנערים לבא לקנות ממנו

משאר ספיקות דאמרינן ספק נפשות להקל, יעו"ש דסיים לפי הענין. וכה"ג דיש ח"ו חילול השם ובפרהסיא גלוי לכל יודעיו גדול עד שאין כח כו' עלינו לקדש שמו. גם בצער יוקר ורעב. לגבי אונס ממון להיות שב ואל תעשה לקבל. מלהיות פרה רוש לספות כו' והנותן לחם לרעבים יחון עמו בחסדיו, כי לא תמו מידו המלאה בארץ עיניו בה, ובחר בה לעם בחירתו באשר זה קיפוח פרנסתם וחיותם פה ליושביה אשר חיינו תלויים נשואות צופות ומייחלות לאחי עזרם בקדש דורשי חסד אמת בארץ לחון עניי עירה וארצם היושבים על התורה והעבודה ותורתם אומנתם ולא באלה חפץ ה' ולא באלה חלק יעקב ונחלתם כו'.

ובכמה מקומות וענינים נזכר שקהל שותפים זה לזה, ומהם לענין מסים [חו"מ סימן] קכ"ח [סעיף] ב', [וסימן] קס"ג, ועיין סימן קס"א ס"ה מה שבני חצר מעכבין ע"ד שאינו דרך כו', וכן בני מבוי במבוי קס"ב ס"ג ברמ"א ע"ש בש"ך. ועיין יבמות סוף פרק י"א עולה במשמרו של זה ושל זה, ובגמ' שם ק"א. בעל כרחו משום פגם משפחה שלא יאמרו יש בכם כהן שאינו ראוי לעבוד כו', (וע"ש בריטב"א שכ' וזה עיקר גדול). (ועיין סוף פרק ח' דבכורות). ועיין פ"ד בנזיר לענין מיחו קרוביו ושם בגמ' כ"ט א' אלא לריב"ח כו' כל כמינייהו קרובין כו' לא תגמרון כו' קסבר כל חינוך דלא

באגוזים שהיה נותן להם, ע"ש בפירוש הטור בהא דבכורות ל'. סתם דרדקי גרו באמגוזי ומשבש להו כו' (וע"ש בט"ז), ע"ש דקנסוה גם בהמותר מה שע"ז היה מרגיל כו', וא"כ הכא נמי ע"י קרקוש בזוזי לפרנסה ירגיל לקבל ולהתרצות לתקנותיו לבלתי העיז פני רשע ובאשר הם רכים מתחלתן וקשים ומרים כו'.

ביותר יש להזהיר לאסור ולהשמר בסייגים וגדרים ולמשמרת להרחיק מעליו דרכם, לבלתי תת זכרון להם ולמעשיהם, וכיון שיש איסורים וחילול השם טובא ומכשול הרבים ביסודי התורה והעבודה לאחינו שבגולה ודפה, וגם מאשר דין גרמי בגרם קרוב ולא מכלל אלא בפירוש בא בכתובים מאחינו החרדים לדבר ה' והודע לנו גודל כו' מזה ואשר רבים מאחינו ישראל קדושים עמדו ונרפו ידן ומגרעות בקדש ניתן מאשר לבם בל עמם בשמעם וראהו כן תמהו אשר זה המסית ומדיח עוכר ישראל יהיה המאסף ומקבץ לרעות צאן קדשים בארץ הקדושה ומקום מקדש וגודל החילול השם בארץ, וכל היכא דנזקי דרבים יש לאל ידינו מדעת תורה ודעת נוטה למחות על השוכנים אתנו אשר מקלם יגיד להם להקל ולקבל.

ועיין ש"ך יו"ד ר"ס קנ"ז בשם תה"ד קצ"ט בפלוגתא דרבוואתא בענין קידוש השם י"ל כיון שלא הקפידה תורה על איבוד נפשות ישראל לא ילפינן לה

חשיב לא נחא כו' יעו"ש. הרי שכפינן לאחד בקום ועשה שלא יהיה ע"י פגם משפחה שהוא ספק משלהם. (ובכאלה גם המיעוט יכולין למחות כמ"ש בכמה מקומות אין כאן מקום להאריך).

והא דלמיחש מבעיא גם בפסידא לאחרים, עיין תוס' נדה ס"א בשם שאלתות, ועיין ת' בית יעקב ק"ז. וגם בגרמא דפטור דשכיח הזיקא אמרו דחייב משום קנסא, חו"מ שפ"ו ס"ג בהג"ה, ע"ש בש"ך. וגם בגרמא דפטור כ' בחו"מ קע"ה [סעיף מ'] דמשמתינן ליה עד שיקבל כל אונס כו'. וברמ"א נ"ה ס"א, ובסמ"ע סק"ג וסק"ה דמשמתינן עד דיסלקו גם אם אינו גרמי שנעשה מיד או ברי הזיקא ע"ש. ובהזיק גם אם אמר תמות נפשי עם כו' לאו כל כמיניה סימן (קנ"ו) [קנ"ה] סמ"ע סק"נ. ועיין בנזק רבים קנ"ה סעיף כ"ב בדוכיס שגזר בכפרים תחת שרים קטנים שידורו תחתיו, ואם לאו יגרש כולם צריכין לקיים דברי הדוכס, תחלה לסלק נזק הרבים ואח"כ כו'. ועיין תשובות רדב"ז ח"ה ש"א ש"ז ירא מדאגה בדבר פן יבוא מיקרי אונס כו' ע"ש. כ"ש לעכב השותפין ההתחדשות כו' וכיון שדברינו לרבים ע"ד כרבים דמי תענית ט' א' גם אם יחידין אנו ושמענו גם מפה מרובים אלינו יאספו כל חרד וכו'.

כ"ז ייגעתי ומצאתי הנלע"ד אנא בריה קלה וקלושה בדעת מיעוט' ואדברה נגד מלכים מלכי רבנן ולא אבוש

בהביטי אל מצותך לשנן ולרנן בפרטיה ועתה הקשיבו ושימו לבכם רוזני ארץ ושרי תורה ותנו עיניכם בדעת תורה ונוטה והתנצלותינו על שלא תפסנו דרך קצרה, האומנם כי אין אנו שונים דברינו לתלמידים כי אם לחבירי ורבותי המקשיבים. ואחרי שהרשע המסית ומדיח התלוצץ ושחק בבעלי השולחן ערוך קראם שו"ע פארטי ע"ד שאחד בסנהדרין ק' ע"א דאמרי הני רבנן ע"ש אשר יגור יבוא לו וימודד לו בפרסום, וע"ד מ"ש מנחות פ"ו מ"ג, ועיין פרה פ"ג מ"י וע"ש בתוס' יו"ט, ובשקלים פ"ג מ"ג, וסוף פרק י"ב דיבמות. פח מצודתם ישבר ואנחנו נמלט ונאריך השולחן נגד צוררנו יהיה שולחנינו לפניהם לפח, זה השולחן לפני ה' ומשולחנו יאריח ויצאנו מענין לענין באותו ענין וכל התורה ענין אחד הוא, (עיין תוספתא פ"ז דסנהדרין ועיין יו"ד רמ"ו) לגוי אחד בארץ. ובמקום שאמרו להאריך אין לקצר. וייבש קצירם וישברו, ושנות רשעים תקצרנה, וה' יושיע ציון ובאמונת ולחם תורתו נחיה במצותיו אשר נעשה וחי בהם בארצות החיים ויקורב קץ גאלתינו במהרה בימנו אמן.

הנה כה דברי זעירא דמן כל הדואג לחבלי טרידין דפגעי הזמן עמוס התלאות שפיל ואזיל ועיניהו מטייפין ומצפה לרחמי שמים ותשועתו כהרף עין והן כביר לא ימאס יפדה בשלום נפשיו כי ברבים אתנו תדירא לפ"ק לסדר

ובתשובה שם כ' טעם רש"י משום חילול השם, ולהרמב"ם פרק י"א דעדות מכלל הבזוין כו' והובא דברי התורת חיים מלשון הגמ' דקמבזי כו', וכ"כ הג"א ובטור שו"ע חו"מ ובלבוש שם. וכ' דלפי"ז מבואר דלאו משום חילול השם נגעו בה דודאי ליתא בזה דאל"כ דאיכא חילול השם היו פסולים מדאורייתא כשאר רשע דחמס כדפירש"י (מ"ש דאורייתא, יש לעיין דלכאורה הא עיקר איסורו זה מדרבנן. וע"כ כונת רש"י רשע דחמס מדרבנן, ועיין), אלא צ"ל דס"ל שיתלו הדבר שהוצרך ליטול צדקה מהגוים אינו מכח מדת אכזריות שלנו שאין רוצים לפרנס עניי עמינו, דיודעים דישאל רחמנים בני רחמנים, רק יתלו דאין הקומץ שלנו כו', או דזה העני נפש רחבה ואין די לו מה שנותנים לו בני עמו, או סיבות אחרות, ע"כ אמר דאין פסול אלא מדרבנן מטעם בזוין כו'.

ומעתה לפ"ד כל הני פשוט דאין לאסור בהנידן (שם) דאין שייך בכלל הבזוין אלא כשאין לו בשת פנים וחציף כולא האי לבזות עצמו לילך בין עניי עכו"ם ליטול חלק בצדקות שמחלקים בין ענייהם השפלים ומרודים בפרהסיא לכל הפושט ידו ליטול, משא"כ כאן דאדוני הארץ חפץ חסד הוא לתת מנדבות לבו להציל עשוקים כו' אסורים בשביל חובותיהם ואין לאל ידם לפרוע כו' והאדון מחלק מעותיו כשלולית כו' לאגפיה להקל מעל הנאסרים עול

המשפטים אשר תשים. או יחזיק במעוזו יעשה שלום אמן.

הנני השפל אלי יוסף בה"ר מוה"ר ארי' זללה"ה ריבלין וכן הסכימו אחריו כל גדולי ירושלים ויצא הכרוז לאיסור

[לא] אחר כותבי כל הנ"ל הקרה ה' לפני ספר שו"ת זרע אמת (מחכם ספרדי) ח"ב ושם בסימן כ"ב מצאתיו ב"ה שהעיר ועמד וביאר מרוב תחלת דברינו עו"ש, ואמרתי להעתיק מקצת דבריו כי משנה לא זזה ממקומה להעיר בהם והמסתעף לנדון דידן.

ושאלתו בענין בעלי חובות שהם בבית האסורים ביד גוים בשביל חובותיהם בתוך שאר בע"ח גוים והשר שולח להממונה שלו מידי זמן בזמן סכום רשומים לחלק בין האסורים הן להחיותם ברעב והן לקבץ על יד להקל עול החובות מעליהם עד שיגיע מעשה הצדקה לפרוע הנושים, ולהיות כי הממונה אינו רוצה לחלק מזאת הצדקה אל היהודים שהם בבית הסהר. נשאל ישאלו אם יכולים הק"ק להפיל תחנתם לפני השר כדי שיכלול גם הבע"ח יהודים האסורים בחלוקה זו (וע"ש בפנים שכשישאר האסור בבית הסוהר יקפצו עליו בע"ח אחרים וישאר שם בביטול מצות וביטול ענג שבתות ויו"ט והרבה נזקים המסתעפים מזה להיות שם בחוסר לחם שאין מי שיכלכלם וכמה אבות נזיקין ותולדותיהן כו').

דלמסקנא ב"ק דגמ' צ"א ב' ע"ש בתוס' ד"ה אלא [האי] תנאי כו' אסור לבייש את עצמו כמו לחבל בעצמו שאסור שם רע במשנה צ' ע"ב, וכ"כ שם היש"ש פ"ח סימן נ"ט ע"ש, מ"מ במה שכתב שם היש"ש דאפי' לצורך ממון אסור לבייש הניח בצע"ג הגאדמ"ו בשו"ע בהלכות גוף ונפש ס"ד בקו"א מדאמר רב לרב כהנא פשוט נבילה כו' ע"ש. וא"כ אפ"ל דהא דפ"ק דקידושין י"ל איזו איסור בבזיון ובשת עצמו שאינו רשאי, אבל בהאי דאוכל כו' לצורך פרנסתו מאי איסור איכא בהבזיון ובשת, אלא צ"ל כמש"ל דהבזיון הוא מצד שאינו הגון ויש איסור ליטול משום חילול השם כנ"ל ועיין. (ועיין בענין מבייש עצמו בתוספתא סוף פרק ט' דב"ק וכשם כו' כך חייב על כו' עצמו שרק וטש בפניו כו'. וע"ש בספר חסדי דוד חייב בידי שמים וכמסקנא דגמ' שם ובתוס' ע"ש). וממה שכתב הרמב"ם בהלכות מתנות עניים וטור שו"ע יו"ד רנ"ד הלא כתבו דאסור, וע"כ משום חילול השם.

וע"ש מה שכתב עוד בהתירא גם לטעם רש"י, דע"כ לא כתב דאיכא חילול השם אלא בנוטל צדקה להתפרנס שיאמרו כמה מגונה כו' שאין מפרנסין ענייהם כשאר עם ועם כלשונו שעושים כו', משא"כ אם הקהל לא יפרע חובות של יחידים החבושים בבית האסורים בשביל חובותיהם, דכו"ע ידעי דאין הקומץ משביע והן ציבור עני ואם

הבע"ח כו', כנקלה כנכבד כו' דאין זה בכלל הבזיון כהפושט ידו בפומבי בין השפלים עניים כו' ישתקשקון ברחובות קריה. ומדכל הפוסקים הנזכרים הנ"ל לא הביאו טעמו של רש"י משום חילול השם, ש"מ לית דחש ליה והוא סברא יחידית כו'. ואע"ג דהרב ב"י ביו"ד רנ"ד העתיק פירש"י, התם לא נחית אלא לפרש אוכלי דבר אחר והעתיק כל לשונו, ולא חש להביא המחלוקת שבינו להרמב"ם שכבר גילה דעתו בחו"מ.

ותמה על הלבוש ביו"ד שם שכ' משום חילול השם וכמש"ל, מה ראה לסמוך על דברי רש"י נגד כל הני, ועוד דדבריו סתרי, דבחו"מ שם כתב טעמו של הרמב"ם דלא פסל אלא מדרבנן כשאר הבזיון, ואלו מטעם חילול השם הול"ל דפסול מדאורייתא (כבר תמהנו בזה לעיל) כו', ולא הרגיש בסתירת הדברים וכ' שלא בדקדוק כו' יעו"ש.

הנה לא זכר השר שגם הנמוק"י כתב כרש"י, ובחידושי הרמ"ה שכתבנו לעיל, ולא על הלבוש תלונתו לפי מה שכתבנו לעיל דגם בדברי הרמב"ם ושו"ע נראים כסותרים, דלפי מה שכתבו שם ברמב"ם וטור שו"ע חו"מ דהוי מכלל הבזיון ליכא שום איסור, וכמו כל הני דפרק קמא דקידושין האוכל בשוק וכו' דגם להי"א רק פסולין לעדות מטעם בזיון, אבל לא שאסור, וכמו שכתבנו לעיל מחידושי הרמ"ה. והנה הגם

מה שכתבנו לעיל הוא דבר שאינו הגון ומגונה ועל כן בפרהסיא הוא בזיון, דהא יש ענין חילול השם דמש"ה הוא אסור ולא חילול השם ממש כבשארי מקומות שנזכר ענין חילול השם). ע"כ פסול דעדות הוא דוקא משום בזיון זה עמש"ל.

והביא ראייה מדלא קפיד רבי אמי ארבא [בבא בתרא י:] דקבלינהו להת' זווי וקסבר שחילקם כו' לעניי ישראל רק, וכי לית ליה ביבש קצירה ולא קפיד משום חילול השם, וכן רב יוסף [שם ח.] שקיבל וחילק לשבויי ישראל משום גניבת דעת כדפרש"י [שם] דף י"ב דנס מן הפחת אל הפח דכדי דלא ליעבד איסורא קלילא בגניבת דעת העכו"ם דהוא מדרבנן (כן נראה מפרק גיד הנשה [צד.] ורמב"ם הלכות דיעות [פרק ב' הלכה ו]) בשב ואל תעשה יעבר איסורא רבה בקום ועשה לפדות עניי ישראל דהו"ל מקבל (מקבל) צדקה מהעכו"ם בפרהסיא דאיכא חילול השם לדעת רש"י, אלא ע"כ כנ"ל, דדוקא היכי דמבזי נפשי' בלא בשת פנים לילך וליפשט ידו כו' דאז יאמרו כמה מגונה כו' דאל"כ לא היה מבזה עצמו ככלב עז כו' ליטמע בין כו' ליטול כאחד מהם, משא"כ כשהגוי מעצמו נותן כו' לחלק בין לעניי כו' בין כו' לעניי ישראל נוטלין חלק וא"צ לבזות עצמן בין כו' בפרהסיא בשביל זה ולהסיר מסוה הבושה מעל פניו דאין בזה חילול השם כלל, דדרך עניים ליטול צדקה מכל הבא בידם דטוב זה כו' גם

יעשו כו' לפרוע כל החובות של יחידי הקהל ומה חילול השם יש בדבר אם לא יעשון כו', ובכה"ג דנד"ד ליכא שום כו' לשאול מהאדון שגם אסורי עמינו יהיו בכלל החסד שהוא עושה דרך כלל לכל האסורים, כי הוא חפץ ויכול דיש לאל ידו כו' (והנה בנד"ד החסד רק לישראל בכלל על פרנסתם, רק דאפ"ל שבשנים אלו שהיוקר האמיר וחיצוי רעב ויוקרא דזווי שאני שמוכרחים לבקש עזרה).

וכתב עוד דע"כ לא כתב דאיכא חילול השם אלא בגווי דמייתו הש"ס דקמבזו נפשיהו היינו לילך בין העכו"ם שפלים ונבזים לפשוט ידו וליטול כאחד הריקים, דיאמרו בגוים כמה מגונה כו' שאין מפרנסין ענייהן עד שהוצרך זה לבזות עצמם בלי בשת פנים ככלבים עזי נפש ליטול חלק חלק בין הגוים דאלו היה כו' לא היה מבזה עצמו כל כך, משא"כ בנד"ד דהמלך נותן סך מאוצרו להקל העול מהאסורים דרך כלל דאין בזה בזיון אם יטלו גם כו'.

ובזה יישב דקדוק התורת חיים לפירש"י למה תלה הגמ' הפיסול משום דקמבזי נפשי' כו', וכתב סיוע מדברי הש"ך הנ"ל שכתב שאיכא חילול השם דמבזי נפשיה בפרהסיא, הרי דוקא היכא דמבזי נפשיה הוא דאיכא חילול השם, (אלא שהניח בצ"ע דנקט טעם רש"י ולא של הרמב"ם ע"ש). (היינו שמפרש שהחילול השם הוא משום הביזוי, ולפי

מזה אל תנח ידו כיון שא"צ למבז' נפשי' בפרהסיא כו' ע"ש.

(ולפי דבריו משמע דכל שא"צ להסיר הבושה לילך בין הגוים לפשוט ידו וליטול כי אם ליטול חלק במתנות חסד שעושה הנותן דרך כלל ואין נ"מ ממי מקבל, אע"ג דמהגמ' לא שמעינן רק כשקבל מהגבאי ישראל כמעשה דרבא ורב יוסף וכאן הלא יקבלו חלקם מהממונה עכו"ם). אך בנד"ד א' דל"ד למש"ש דשם הגוי נותן מעצמו לחלק בין לעני כו' או בז' לכל האסורים משא"כ מיוחד לישראל דוקא, וכן מ"ש הרמ"א כשהמושל מצוה דוקא לישראל (עמש"ל לחד תי' בתוס'), ועוד דהתם אין החבושים עצמם מקבלים אלא על הפקת חיותם ברעב, וזולת ינתן להבע"ח לפרעון חובם. (והוא על דרך מ"ש בתשובות הלכות קטנות הנ"ל, והיינו די"ל דדוקא אוכלי דבר אחר, ולא פרעון חוב ומבריא ארי).

והנה היתר זה שכתב ע"כ צ"ל רק על מה שיקבלו על הפרעון, אבל מה שיחיו את עצמם ברעב צ"ל לפי דבריו הנ"ל רק מטעם היכא דא"א חיותיה הוא, משא"כ ניד"ד כולו לצורך פרנסת היהודים. אך כ"ז הוא במה ש"ל ע"ד הנ"ל. אך לפמ"ש בשיטת הרי"ף ורמב"ם גם כשמקבלים גבאי ישראל כיון דע"כ מה שינתן רק לעניי עכו"ם בסתר והיכא דאיכא כדי שלא ישמע המלך ושר ויהיה חילול השם בפרהסיא דיהיה נראה דקיבלוהו בשביל

עניי ישראל אינו מותר רק משום שלום מלכות דהוי סכנת נפשות דאל"כ כיון דיחלק לעכו"ם אמאי בעי' שלום מלכות דבחלוק לעכו"ם אין משום ביבש קצירה וכמש"ל בזה.

וכתב עוד בסתירת השו"ע ס"א וס"ב ותירוץ הדרישה ופרישה, וקושיות הט"ז איך נתיר לו להאריך הגלות בשביל הנאתו. וכ' ע"ז מי הגיד לו רז זה דבזה תלוי אריכות גלותנו כו' דהדבר תלוי בנו בתשובה כמו שאמרו בפרק חלק [צ"ז: אין] נגאלין אלא בתשובה, ובזה יש מילי רב דהא יש ב' אופנים בעתה ואחישנה, ועיין בספר פרשת דרכים מבעל משנה למלך דרך מצרים דרוש ה' מ"ג ד' ובלק"ת מהאריז"ל על פסוק הצעיר יהיה לאלף אני ה' בעתה אחישנה, דיט אופן ג' שיחיש העת, א"כ י"ל דהבעתה תלוי ביבש קצירה דהעכו"ם יהיה ממילא העת. והאחישנה תלוי בתשובה דישראל ונגאלין בצדקה, או דאופן הג' בכה"ג ואכמ"ל.

וכו"ע דהא דביבש קצירה קליש איסורא דהא משום גניבת דעת נכרי דחינן ליה בקום ועשה כדמוכח מדברי רש"י ותוס' [בבא בתרא] דף ח', וצ"ל דאין זה איסור ממש רק דלאו משנת חסידים להחזיק ידי הרשעים ע"ז בקצת לחלוחית כו' לפי שאין הקב"ה נפרע מהם עד שתתמלא סאתם כמו שאמרו בפ"ק דסוטה [ט]. וכביכול מוכרח להאריך

אך אמנם באמת הלא הפוסקים ראשונים ואחרונים כתבו איסורא, ואיך נימא דרך ממשנת חסידים, והביא שם תירוץ וחילוק הט"ז בין זכות גדול ודחה דבריו ע"ש. וע"ש במה שהאריך בדברי הרמב"ם פ"י דמלכים וקושיות הכס"מ ומה שכתב בספר פרי אדמה בשם ספר שנות חיים ודחאו, ומה שכ"ל ביישובו הוא כמו שכתבנו לעיל על דרך מה שכתב הדרישה ופרישה באיסור ביבש קצירה דקליש כו' ה"נ י"ל דלא אסרו אלא היכא דאפשר בלא",ה דמ"ש בסנהדרין דהיכא דא"א בצנעא כו' חיותיה הוא דודאי לא מיירי בדאיכא פיקוח נפש דמי לא ידע שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, וגם בזה לא זכר כ' משום וחי בהם משמע קצת פיקוח נפש ממש.

וי"ל עפמש"ל דלא נימא כמו שחילק רבי ישמעאל בע"ז בין צנעא לפרהסיא גם במתרפאין משום דהוי חילול השם הגם שאינו כשאר חילול השם דבפרהסיא שא' גבי יהרג ואל יעבור, דהוא דוקא כשמעבירין אותו וגם לא להנאת עצמן, משא"כ בלהתרפאות, מ"מ יש ענין חילול השם כמ"ש רש"י בע"ז, ונימא הכא נמי דבפרהסיא יהיה חילול השם ואל יתרפא ולא יקבל חיותו כו' קמ"ל.

ומ"מ כבר כתבנו דהוא ע"ד חיי נפש דבכמה מקומות דאינו פקיה נפש בסכנת נפשות ממש וכנ"ל, אלא דר"ל דחוק בדקדוקי עניות, ובכה"ג הוא

אפו להם, כמ"ש עירובין כ"ב. ומשלם לשונאיו על פניו כו' כאדם הנושא משאוי על פניו ומבקש להשליכו ממנו כו' ארך אפים לרשעים כו' וכמו שכתוב בישעיה [פרק כ"ז פסוק ד] חמה אין לי מי יתננו כו' ע"ש במדרש ומפרשים.

וה"נ קאמר ל"ל ביבש כו' היינו שהקב"ה מצפה מתי יבש כו' כדי לשבר כו' וע"כ אינו משנת חסידים לסייעם כו' לחלוחית כו' כדי שלא יצטרך הקב"ה להאריך אף כו', נמצא אין זה איסור ממש רק דאין נכון לעשות כן כו' ומש"ה בעילה כל דהו דחיא להאי כו' כמו היכא דאיכא איסור גניבת דעת דעכו"ם לא חיישי להאי מלתא כלל.

ע"ש מה שהביא ראה ממה שאמרו [בבא בתרא ד.] שנענש דניאל מהשאתו עצה, ושם ודאי לא היה אריכות הגלות דהגלות היה קצוב, אלא כנ"ל כו', ומש"ה שפיר כתב הדרישה ופרישה דלא חשו רבנן אלא היכא דלית ליה הנאה כגבאי כו'. משא"כ לעני שלא אסרו חכמים שיהנה מהם בשביל חשש דביבש. וזהו כוונת הדרישה ופרישה כיון שנהנה אין לו לחוש כו'. אח"ז הקשה ע"ז ממ"ש ד' בבבא בן בוטא ודניאל על שהשיאו עצה לגוים ועבד רשע וכמ"ש הר"מ דלאו מכל הנאה בעלמא שרי כו' אלא למצוה ותועלת גדול כבנין בהמ"ק ודלא כהדרישה ופרישה.

שהתירו דוקא בצנעא ואף בפרהסיא היכי דא"א בצנעא, והוא על דרך מה שהבאנו לעיל בשם הבית הלל, ומעתה לא קשה מידי מהא דאקפיד רבי אמי על רבא דעניי ישראל לא היו צריכים להדינרים דאיפרי כו' דהיו מעות בארנקי של צדקה ולא היו דחוקים בדקדוקי עניות כו' וע"כ הקפיד רבי אמי.

וממילא מיושבים דברי הרמב"ם דמתנות עניים דלא בעי שלום מלכות היינו היכא דא"א ויש דקדוקי עניות, וכן הסתירה דסעיף א' וסעיף ב'. וע"כ בנד"ד דחשיב לא אפשר בלא"ה דחיותי' הוא וכנ"ל דהיינו שהוא דחוק בלא"ה וה"נ לא אפשר בלא"ה כו' לישב במקום שהוא אסור שם בדקדוק עניות כו' יעו"ש עוד מ"ש בזה בנידן דאתי עליה בחסידי אומות העולם ושאפי' שיש מהם שומרי ז' מצות שלהן, יעו"ש, גם בזה כדברי נביאות מאין הרגלים לפרש כן בדברי הגמ' לפ' כאן בכה"ג וכאן כו' דסתמא קאמר וכ"ש בדברי הרמב"ם שסתם ולא פירש וביאר ועיקר כמו שכתבנו לעיל.

שוב הגיע לידי ספר **שמע אברהם** חיבור חדש מהרב רבי אברהם פאלגי (מאזמיר) סימן נ"א (וחתים עלה מאביו הרב רבי חיים פאלאגי) מאשר שלחו בכל המקומות מעות לעניים לצורך שנשרפו בתייהם (בשנת התר"א ותר"ה) מכל אומה ולשון ובכללם יהודים, ושמו גבאים בעיר לחלק, והיו גבאי גוים לחלק לענייהם

שנשרפו, וגבאי ישראל לחלק לנשרפים ישראלים כו' אם יש איסור כו'. והשיב וליקט וקיבץ צדדי היתר וכאשר נרשם בסוף התשובה י"א סימנים להיתרא ורובן ככולן ליתנן בנד"ד ואם באיזו היה איזו פנים לומר שפיר יש לחלק במ"ש בטעם הא' בענין פרהסיא בפני עשרה ישראל בראיה ברורה, שנראה לכל שהוא צדקה, דאל"ה בכל דבר שמצינן לתלות שאינו צדקה תלינן ואינו אסור, וע"ש בפנים, זה אינו שייך כאן דאין פרהסיא גדול ומפורסם במקומו שם ופה גלוי לכל כו' בפועל ובמעשה הכתב צאייטונג.

מה שכתב ב' כשא"א לחיות ע"י ישראל ע"י צדקה מישראל וכ"ש אם יהיו שהישראל ח"ו עשו אכזריות ואין נותנין כו' וכענין ירמיה כו'. (וכבר כתבנו שנד"ד י"ל שבלא"ה אינו בגדר סיוע שיש בו איזו סיפוק, ורק ע"ד הרווחה לשעה). וזולת גם מה שהאריך ע"ש לא ידענא דמיון הנדון להא דירמי' ומה שהאריך בזה ע"ש.

ג' בענין שההוצאה מרובה שהכל יודעין שאין מספיק מהישראל כלפרוע חובות כנידון הרב זרע אמת הנ"ל, או שריפה גדולה כו' הכל יודעים שאין מספיק כו'. כבר כתבנו מזה וכנ"ל בנדון דדהו, משא"כ נד"ד דהגם די"ל בזה בשני בצורת ורעב ויוקר כו' כ"ז רק לאיסור חילול השם ומשום ביבש כו' שם בזה כמה פנים וכמה פירושים וכ"ש דהרבה

ונותן לשניהם ג"כ לעניי ישראל ועכו"ם
ע"ש).

מה שכתב טעם ו' כיון שנהגו לתת
להגוים עם הישראלים ביחד בחברא
ושותפות ליכא איסור כי סמיכי אהדדי
ע"ש הסברא בפנים (ועיין מה שכתב שם
מהתוספתא סוף פ"ג דגיטין והנה ג"כ
בירושלמי דמאי פ"ד, ובע"ז פ"א הלכה ג',
גיטין פ"ה, ומה שהשיג בפירוש החסדי
דוד שם, והדין עמו, אך עכ"פ הסברה
דבעל חסדי דוד שם שכ' מיהו הכא
בגבאין ופרנסין פשוט דאין לך פרהסיא
גדולה מזה).

מ"ש ז' דאיסור ביבש רק במלך כתוב
דנותנים שתתמשך מלכותם ולא
בגוים דעלמא, עיין בפנים מספר שנות
חיים (שהובא בפרהסיא) ושכן הכריח
הרב ראשון לציון, עיין מה שכתב שם
הפרי האדמה, וזרע אמת, ומה שדחאו
אין הכרח. ובלא"ה הוא סברא בלי ראייה
לא מצאנו חילוק זה בראשונים, וגם
הרב ראשון שכתב שהיה אפ"ל כן, מסיק
דהתירוץ האחר שכתב עיקר.

ומה שכתב באות ח' שבשמינית דוקא
בדרך צדקה כעניי הסובב על
הפתחים ולא דרך כבוד, כמ"ש הרב זרע
אמת עמש"ל. דעיקר חילוק זה תלוי אם
כל החילול השם הוא רק הביזוי או דינ
איסור בלא"ה.

טעמים איכא לאיסורי מטעמים אחרים
ועמש"ל.

ד' היתר הרב ט"ז כשנותנים לישראל
ולגוים וכן ב"ד בהשריפה, משא"כ
נד"ד לישראל דוקא.

ה' כיון שנתמנו גבאים לגבות והם
מחלקים כהיתר הרב ראשון לציון
סברא הפוכה מהט"ז, לבד כי יש לעיין
טובא ולדחות דברי הט"ז וסברתו. וגם
כי כבר הארכנו כי מצד המבקש והמאסף
הראשון האיסור יותר, גם מצד קבלת
מהנותנין אף עכו"ם מכל הלין טעמא
דלעיל, ואשר על ידו יבוא ויחולק שישנו
פה הוא כמעשה קוף ומי שמו לגבאי,
וע"ש בפנים ותבין לנד"ד, וגם כי ספר
ראשון לציון אין תחת ידי אך ממה
שהעתיק בספר הנ"ל מלשונו בדחייתו
דברי הט"ז וז"ל דאדרבה לאידך גיסא
בהיפוך היה נראה לומר כו' באופן כי
יותר יראה לאיסור בהיפוך עכ"ל, הלא
כתב רק היה נראה לומר ולא החליט.
ומה שהכריח בספר הנ"ל דיותר טוב הוא
כי אדרבא כו' הוא בלי שום ראייה וטעם,
רק מסברת הכרס. ועל דחית הרב ראשון
לציון להט"ז כבר כתב שם בעצמו דכל
מה שהביא אין בהם כדי לדחות ע"ש.
(והוא תפס החבל בשני ראשין קולא
דתרוויהו וכתב ובאיסורא דרבנן כזה
וכדומה נקטינן להקל ע"ש, בנד"ד דאיכא
ב' ההתירם ע"י גבאים גוים וישראלים

כמה עניני חילול וקידוש בכה"ג וכנסת ישראל נקראים בנים למקום, וברא כרעא דאבוה, אבינו שבשמים. (ובפרט כידוע באמת שמצינו שם קטן ושם גדול ועליון כמו ויעש דוד שם שמו הגדול, שמך עליון. ועיין תוס' ברכות [ג. ד"ה ועונין] ובטור או"ח [סימן נ"ו] בענין יהא שמיא רבה כו' ושמו היינו שם כבוד מלכותו, ובכנסת ישראל איתא ואתם תהיו לי ממלכת כהנים כו', ושע"כ אמרינן כל ישראל בני מלכים כידוע, ואין כאן מקומו).

ומה שפירש ע"ד פירש"י ר"פ משפטים מדרש רז"ל לענין לדון בגוים שמייקר שם כו'. ועד"ז בצדקה שצדקה ומשפט דומים ונקרים זל"ז. הוא ע"ד הדרש.

ומ"ש בשם הרב שעשוע התלמידים שאו' אוה"ע שידם תקיפה כו' ועזב כו' ולא ה' פעל כל זאת ע"ש, זהו עדמ"ש לעיל. וכן מ"ש שהחילול השם הוא ענין אחד ממ"ש ביבש קצירה אריכות הגלות שהוא חילול השם. הוא ענין מאמרם ז"ל בפ"ע בב"ב דרבא ורבי אמי, והא דסנהדרין הוא לכו"ע ומלתא בפ"ע.

ובמ"ש בדברי הרמ"ה במ"ש דלאו משום איסורא, ולא כתב דליכא איסורא דשפיר איכא איסור דביבש קצירה רק הפסול עדות אינו מטעם זה, כבר דברנו בכ"ז לעיל ועל דברי הרב זרע אמת. ועמש"ש במ"ש חיותיה הוא וחי בהם

אך מה שכתב שם סי' ט' דרך מתנה מותר, והביא מחידושי רמ"ה ב"ב דף י' (ומש"ש ממה שלא קיבל אלישע משום קידוש השם, ועמש"ל ב' ס' כ"ט) ע"ש בנידון ידיה הוכחה מהסכומים וכתב שהוא דרך מתנה, משא"כ בנד"ד, ע"ש בפנים. גם ראיות הרמ"ה מפ"ק דע"ז דף ו' דמותר לקבל מתנה מהעכו"ם כשאינו יום אידם, וע"ש במה שמפרש כן דברי המבי"ט מ"ש לקבל ממומר (וכ"ש מעכו"ם ושלכן הביאו הכה"ג בהגהת הטור) הקדש לעניים, ע"ש מה שפירש הקדש שאינו חולק בתורת צדקה, אלא דמי למתנה, וגם כיון שהקדיש המעות או הבית יצא מרשות הגוי והלוקח אח"כ מהקרן או הפירות הוי כאלו אינו מהגוי, (וכבר הערנו שיש לחלק בזה).

מה שכתב סי' י' כי בהקדש לעניים ובהכ"נ מותר כמ"ש המבי"ט וכנה"ג (וכבר כתבו בכה"ג דוקא).

אות י"א מ"ש ע"ד סוף דברי הזרע אמת שהגוים אינם עובדי ע"ז גוים שבזה"ז כו', (ובנד"ד מהעוכר ישראל אשר בכה"ג דפקרי טפי ודמינה מחריב בה טפי יעקר שמו וזכרו מישאל).

ועתה אבוא על איזו דבריו מראשית באשר לא נ"ל פירוש הלבוש על ענין חילול השם כמה מגונה כו', וכתב דאין זה חילול השם אלא חילול האומה ישראלית, ומשמע חילול השם חילול שמו, כ' כבר הערנו בזה בפנים ועמ"ש

ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח אפי' לטעם חילול השם, ע"ש. כבר כתבנו בשם הנמוק", וכ"מ להרב ראשון לציון שכ"כ וז"ל וצריך לדעת אם יכול לשאול בפיו הישראל לגוי אם אינו יכול לחיות מישראל, דדוקא אם נתן לו הגוי הוא דשרי אבל לשאול בפיו דהוי חילול השם בפיק, וי"ל כיון דחזינן דשרי הא דפרהסיא הגם דקאמר הש"ס דאיכא חילול השם משום וחי בהם, א"כ אין לך דבר שידחה חיי נפש מכל הני מילי,

עכ"ל, והנה משמע ג"כ עכ"פ דהגמ' איירי דאין שואל על הפתחים ודלא כחילוק הרב דאם ועיין.

ועיין בראשון לציון סימן רנ"ט ס"ד שכ' ג"כ בטעם לחלק בין צדקה לקרבן ופי' במ"ש מלת קצירה, דבהכרח דמיירי בזכות דשייך בו זריעה כאומרו זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי' חסד והא מלתא דמהניא להוא להאריך קיצם ולזה אין מקבלים מהן צדקה דוקא, אבל מלתא דהוי כקרבן כדקאי קאי, עכ"ל יעו"ש.

אוהלי יוסף

דיני כלאי בגדים

יו"ד סימן ש' סעיף ה' וסימן רצ"ט סעיף א'

(בדין עורות התפורים בפשתן לחברן תחת בגדי צמר)

(יבואר מעט מענין סברות ביטול הנז' כמה פעמים בכמה וכמה ענינים בש"ס ופוסקים)

של בגד מוזהב וקבועים בה אבנים טובות ומרגליות שאין הבגד עיקר כי אם הזהב וכו' ומה"ט נמי אין בה משום כלאים), ובפירוש המשניות דרבינו שמשון מצאתי ופוק חזי מאי עמא דבר כו' והשתא כיון שכ' כ"כ בפשיטות להתיר, וגם בסמ"ג וכו' אינם כו' ואין בהם כלאים מהתורה, אין להחמיר תמורת המנהג. אמנם מצאתי תשובת מהר"מ שכ' דברי ר"ש ומסיק עלה דהוא היה מחמיר בדבר, וכן הוגד לו משם הר' חזקאל שהיה מחמיר כמו כן, עכ"ל התה"ד.

ובביאורי הגר"א ס"ק (י"ד) [ס"ק י"ג] תמה על התה"ד הנ"ל שהובא בש"ך שכ' מטעם חוטין לא חשיבי ובטלי לגבי העור, וז"ל ואינו מובן לי ועיין סימן רצ"ט סוף ס"א ולא שייך כו' עכ"ל.

ולכאורה יש לחלק שפיר, דהתם מטעם ביטול ברוב אתי עלה דצמר גמלים ורחלים שטרפן זה בזה בטלין כו', וכן מי שנתערב לו צמר ופשתן מביא לישראל ועוד ומבטל כמבואר שם מהמשנה והירושלמי, אבל לאחר שנעשו חוטים כו' לא בטלי וכמבואר שם מהתוספתא שהביא הסמ"ג על המתני', אבל הביא חוט צמר רחלים כו' וטרף בין חוטי צמר דגמלים אסור וע"ש פי' חוטים חשיבי ולא

ביו"ד סימן ש' סעיף ה' כתב "ולפי"ז מותר לתפר עורות התפורים בפשתן תחת בגדי צמר ושאעפ"י שאפשר שהכניס חוט הקנבוס של התפירה שמחבר העור עם הבגד בתוך חוט של תפירת העור. ולהרמב"ם כל זה כלאים מהתורה".

הנה טעם המתיר, הביא הב"י (הובא ש"ך [ס"ק י"א] באר הגולה [ס"ק י']) בשם רשב"א דכלאים אלו מדרבנן והולכין בספיקו להקל, ע"כ להרמב"ם דהוי ספק מהתורה, אסור. ולפי מה שכתב הטור בשם הרא"ש ובספר בית הלל בשם הפרישה [ס"ק ה'], ומה דסיים ע"ז דהמחמיר אין בו משום יוהרא כיון דלהרמב"ם אסור ע"ש. ומה שכתב הרדב"ז ח"א סימן (קצ"ט) [קפ"ט] (הובא פתחי תשובה ס"ק ז'), ועיין גם כן בכנה"ג.

אך הב"י הביא עוד מתה"ד סימן רצ"ז (הביאו הש"ך ס"ק י"א ובבאר הגולה) וז"ל ואם תמצא לומר שע"י ריבוי התפירות אתרמי שיתחברו חוטי הפשתן עצמן תפירות העורות אל הבגד מצאתי בא"ז גדול דרבינו שמשון התיר מטעם שהחוטים שבהם העורות תפורים לא חשיבי ובטלים הם לגבי העור, והביא ראיה מאיסטמא (בשבת נ"ז ב' ופי' הערוך הביאו תוס' ד"ה ואין מטמא כו' פי' חתיכה

בטלי עיין בטור וב"י שם. אבל הכא הטעם שהחוטאים אינם חשובים וטפלים ובטלים לגבי העורות שנתפרו.

וביטול זה הוא על דרך שמצינו כה"ג בכמה מקומות במשנה אהלות פרק ט"ו מ"ז הובא בגמ' ערובין ע"ח: ע"ש, סוכה דף (מ') [ד.], (ועיין פסחים י"א, שבת ק"ב א') ועיין שבת צ"ט ב' התם לא מבטל ליה הכא מבטל ליה. ועיין ע"ז מ"ה. ברש"י בגמ' [ד"ה] ור' יוסי סבר כו' בטל לגבי הר וכיון כו', ועיין שבת קל"ט: לא חשיבי ובטל לגבי הבגד, ועיין [שו"ע] או"ח [סימן] ש"א סעיף כ"ג וסעיף ל"ח ל"ט. וסימן י"ג ס"א, סימן נ"ה סעיף י"ט, ועיין מ"א [סימן] ע"ו ס"ק ו'. ועיין או"ח [סימן] ש"ט ס"ב, (ושם לענין כפים, ובסי' ש"ו), ש"י ס"ז בהג"ה, ס"ח. ועיין רש"י סוכה ו' ע"ב אינו מקפיד הוה ליה כגופו ובטל לגבי כו'. ועיין ב"מ נ"ו: זרען בקרקע כו' בטלינהו ע"ג ארעא. ועיין סוטה מ"ג: ילדה שסיבכה בזקינה בטלה ילדה בזקינה, ועיין ברש"י ד"ה בטלה לגבי זקינה, ובר"ן בפירושו לנדרים נ"ז: ד"ה ילדה כו' ואע"ג כו', ובב"י בי"ד סוף סימן רצ"ד, ובט"ז שם בס"ק כ"ד, ועיין תוס' ע"ז מ"ט ריש ע"א ע"ש. (ועיין חגיגה כ"ו ב'). ועיין ר"ן פ"י דשבת במעשה בדרוקרת כל הנטפל לדבר כו'. ועיין ביצה ח'. רש"י ד"ה מכניס אדם כו' ולא כו' בטלה לה כו'. ועיין תוס' שבת צ"ה: ד"ה ומודה ר"ש כו' משום דבטל אגב קרקע כו'. (ועיין חולין פ"ג:) ועיין בב"ב כ'. כ"א. וע"ש בתוס' (כ"א). [כ.]. ד"ה חזי לקריע כו' במש"ש דשיעור ביטול

הוא יותר מזה דלא מצניעים עכ"ל. ועיין בתוס' שבת י"א סוף ע"א ד"ה ולא יעמוד כו' וי"ל דבליעתו היינו הנחתו ואין לחוש במה כו'. (וע"ש בשו"ע הגאדמ"ו סי' ש"נ סוף סעיף ב' שכיון שנבלעו הם בטלים לגבי גופו, ועיין עירובין כ"ד. ועיין גיטין כ"ב. תוס' ד"ה החזיק בזרעים כו'. ועיין כלאים ריש פרק ד' וברע"ב בצמור כו' בטלי לגבי כו' וע"ש פ"ו משנה ג' ה').

ועיין יו"ד סי' ר"א סעיף מ"ח מחובר כו' שהוא בטל אגב קרקע. ועיין שם ברמ"א סעיף מ"ו, בב"י בשם רוקח המים נתבטלו אגב הקרקע כו' השקת המים לטהרן מבטלן אגביהו דמי מקוה. ביצה י"ז ב' במשנה ברש"י בתורת זריעה כמ"ש פסחים ל"ד ב'. עיין בתרומות סוף פ"ט. ועיין חולין קכ"א. אי דלא חשיב עליו בטולי בטלין. וע"ש בחולין פ"ט מ"ד שהעור מבטלן ובגמ' קכ"ב א' ע"ש.

בגיטין כ' ע"ב אורא דמגלתא כו' ובר"ן [שם י. מדפי הרי"ף] בטל לגבי הגט, (ובאבן העזר ברמ"א (ס"ו) [סימן] דכ"ד סעיף ח'). ועיין בב"ב פ"ה: כליו של כו' ברשות כו' (ועיין פירוש רשב"ם או לא דרשות עיקר והכלי בטל לגבי כו').

בפיסלא שאין בו ד"א בטל לגבי הרשות גיטין ע"ז: ועיין שבת ו'. ח': עירובין ט'. ע"ז. פ"ה: ק"א: וברש"י אינו חשוב רשות לעצמו ובטל לר"ה ורה"י. (ועיין או"ח שמ"ה ובשו"ע הגאדמ"ו בטל לגבי הרשות והיה כמוהו ע"ש בסעיף י"ט).

דכלי חשיבי בכל מקום עיין ב"מ מ"ז קונים בכלים אף שאין שווה פרוטה, ועיין בתוס' ור"ן ורא"ש שבועות ל"ט מ' במה שכתבו שם יצאו כלים למה שהן, ועיין קידושין ח' א' אבל כו' וכלים עיין שם. והאוכלים פחות מכשיעור מ"מ בטלים לגביהו) בין שאין צריך לכלי או שצריך להוצאות האוכלין בכלי דוקא אף בגוונא דליכא משום מלאכה שאינה צריכה לגופא מ"מ פטור מטעם שאמרו במשנה שהכלי טפלה לו. ואכמ"ל).

ועיין תוס' ביצה ל"ט א' ד"ה ותיפוק כו' בכלי פטור כו' בטל אגב האוכלין כו'. ועיין כתובות ק"ח ב' בשמן וקנקנים כרמון בקליפתו כו' וברש"י כולא חדא מילתא, וע"ש מתקיף כו' רמון בלא קליפתו לא מנטר, שמן מנטר בלא קנקנים בבור. ועיין ב"מ ט' ב' ובחו"מ רע"א ס"ג. וע"ש בתוס' ורא"ש, הרי גם דמסיק דלא הוי דבר אחד יעו"ש.

ולעיל הבאנו מקומות שאמרינן גבי ביטול כדבר אחד, ברש"י דסוכה אינו מקפיד הו"ל כגופו ובטל כו', בטל אצל הרשות והוי כמוהו, ועיין או"ח שמ"ה ס"ד, ובשו"ע הגאדמ"ו בטליה אצלה ונחשבים כמוהו, ועיין מ"ש לקמן בזה. ועיין קידושין מ"ט ב' הא במיא בפר"ת בתוס' ורא"ש, וע"ש בספר המקנה באה"ע סי' כ"ט דדוקא לענין קידושין ע"ש, מ"מ בטל הכלי למה שבתוכו. ועיין באו"ח סי' רי"ב ובשו"ע הגאדמ"ו שם ס"א וס"ה בעיקר וטפל שתחילת עשייתם יחד באפייה וכו'.

ועיין שבת פרק י' משנה ה' המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו את החי במטה כו' שהמטה טפלה לו, וע"ש בגמ' [צ"ג:] בכשיעור חייב על האוכלין ופטור על הכלי ע"ש ברש"י ואם היה כלי צריך לו כו' חייב כו' וברש"י צריך להשתמש תשמיש אחר במקום שמוציאו כו'. ועיין בגמ' ריש פרק כ"א קמ"א ב' וליבטל כיס לגבי תינוק כו' מטה לגבי חי מבטלי ל' כו', וע"ש ברש"י גבי תינוק אגב מוריה מבטל ליה.

ועיין עירובין צ"ג ב' וע"ש קמ"ב א' המוציא אדם וכליו עליו כו' וטבעותיו בידיו פטור (ועיין תוס' חולין ע"א ב' ד"ה למאי כו') ואלו הוציאן כמו שהן חיינן וברש"י דבגדיו בטליה לגביה כו'. וע"ש בחידושי **הרשב"א** כיס לגבי תינוק לא מבטיל ליה לאו משום חשיבותיה כו' אלא טעמא כו' דכל שאין צורך תשמישן אינו בטל לגמרי לגבי, עכ"ל (ועיין עירובין כ"ד ריש ע"א בטל ליה לגבי רובה כו').

ועיין ברמב"ם פרק י"ח דהלכות שבת ובמ"מ שם הלכה כ"ח במה שכתב בדעת הר"מ עפ"י גמ' דילן, ולא כההשגות עפ"י הירושלמי (ע"ש בהשגות מהירושלמי כהלין תותין שאין צריכין לכלים, והרב המגיד והמגדל עוז הביאו הלשון מהירושלמי שהן צריכין לכלים, ולפי"ז להירושלמי הכלי שהיא נצרכת דוקא להאוכל בטל ולפי גמ' דילן כל מילי דמבטל לגבי אעפ"י שאין צריך לו. וצ"ל דמ"מ הטעם דטפלה לו ובטילה אליו (ואף

ע"ז נעשה כדבר אחד ממש שפוטרו אף אם אוכלו אח"כ לבדו יעו"ש.

ועיין מג"א או"ח רע"ז סק"א ובדלת לא שייך בסיס דבטל לגבי הבית כו', וצ"ל דהיינו דנחשב כבית. ומה דמשמע דא"א להיות בטל לשני דברים יחד (ולכאורה אין נ"מ אם נעשה הדלת קודם או בב"א לא תקשה ממ"ש גבי מקום פטור ברש"י שבת) בטל לרה"י ולרה"ר, ועיין עירובין פ"ז סוף ע"א ברש"י (ועיין עירובין י' ע"ב אורא דהאי גיסא ודהאי ומבטל ליה וע"ש רש"י ד"ה וירחיק אמה כו' בטל ליה אור דזוטר מיניה כו') אך שם רק לבטלו, ועיין או"ח סי' ט"ז במג"א בשם מטה משה ומהרי"ל, ובאחרונים חלקו עליו ע"ש בשע"ת [ס"ק א'] ובספר תוספת שבת שס"ב ס"ק (י"ו) [כ"ג] ובמ"א [שם ס"ק ט"ז] ובחמד משה והובא בפרמ"ג, וצ"ל דשם ג"כ רק שבטל ואינו קונה שם רשות בפ"ע, ועוד דהכא לגבי בסיס, ואכמ"ל.

ועיין בתוס' ביצה ל"ט א' ד"ה ותיפוק כו' וליבטל כו' אגב כו' בכלי פטור אף כו' שהכלי בטלה לגבי האוכלין כו' וי"ל דשאני התם דליכא חשיבותא בשלהבת לבטל הכלי לגבה דלית בה ממש, עכ"ל. (לשון לית ממשא הוא בב"ק כ"ב א' ועיין מעילה [ז. ט:]). ועיין שבת ועיין מה שאמרו שם בגמ' (ו צ"ל דלית ביה מששא פחות מכשיעור אוכלין שהכלי בטל לגבה, ואף דצריך לשלהבת.

וצריך לחלק ממ"ש חולין ט"ז ב' בתלוש ולבסוף חברו סכין לא מבטל ליה,

וכן מצינו בב"ב ס"ה ב' בצינור שחקקו ולבסוף קבעו שהיה שם כלי בתלוש לא מיבטל להקרקע. (ועיין בש"ך י"ד ר"א ס"ק כ"א בקבעו תחלה וע"ש בפ"ת) ועיין רמ"א או"ח קנ"ט ס"ז (וע"ש בט"ז), מ"מ בענין זה שהכלי הוא צורך למה שבתוכו בטלה לגביה, ועיין תוס' גיטין [כ"ב]. ד"ה החזיק בזרעים כו' דכיון דצריך ס"ל. ועיין מ"א רע"ט סק"ה וצ"ל דהשלהבת הוא חשוב, וז"ל רש"י כו' וע"ש בתוס' טפל לשלהבת ועשויה לכך כו' עכ"ל. וצ"ל דאע"ג דלגבי בסיס בטל הוא אבל שיהא הכלי טפל ובטל לגמרי שלא יתחייב עליה (אם היה פטור על השלהבת ע"ש בסוגיא דביצה ובש"ט"מ שם. (והרמב"ם פ"ה השמיט דין מוציא שלהבת בקיסם ויש לעיין ואכמ"ל) שיהיה כאלו הוא רק שלהבת לגבי זה לא בטל כ"כ.

ובזה יובן דיוק לשונו של חידושי הרשב"א דריש פרק כ"א דשבת דכל שאינו צורך כו' לא בטיל לגמרי לגבי כו' שהעתקנו לעיל ע"ש לעניננו ודקדוק לשונו לגמרי מורה כמו שכתבנו (ועיין בענין ביטול דבסיס או"ח רס"ה רע"ז רע"ט ש"ח ש"ט ש"י).

ונמצא כל שהדבר הוא ממש, ולא כשלהבת, וצריך להכלי בטיל לגמרי לגבי (אעפ"י שאינו כדבר אחד ממש כרמון בקליפתו כמו שכתבנו לעיל מגמ' דכתובות), ועיין דדוקא לגבי ממש שייך לגבי ביטל שהוא יחשב עיקר, באו"ח ר"ד ס"א בשכר שעורים, שנ"ב בט"ז [ס"ק

שצריכין הכשר אעפ"י שבבליעת כלים לא שייך גזירת חתנות אפ"ה כיון שהוא בעינו נאסר משום חתנות, אף פליטת בליעתו כמוהו מהראיה מפנאדא כו' דאעפ"י דפת התירו וגם השמנונית הבליע בה אינו בעין. מ"מ קודם שנבלע בעיסה היה אסור ונמצאת העיסה בלוע מאיסור דרבנן עכ"ד, משמע דהשמנונית בלוע בעיסה ואינה בעין הוי כמו בלוע ואיננו בעין שבכלי, ודוחק לומר דהא דאמר שאינו בעין היינו שאינו בעין ממש שיהיה בזה משום גזירות חתנות ובזה שוה לכלי אבל לעולם איירי שהיה השומן למעלה בעין בפ"ע שניכר, ויש לעיין. ועיין או"ח מ"א שיי"ח ס"ק מ"ב בזה.

והנה בהא דאמרינן בגמ' בכמה דוכתי דאזלינן בתר רובא הוא ממ"ש אחרי רבים להטות, כמ"ש בחולין י"א א', והיינו ברובא דאיתא קמן כט' חנויות גמרינן מסנהדרין דאזלינן בתר רוב המזכין, ובהא אפי' ר"מ דחייש למיעוטא מודה, וכמ"ש התוספות יבמות ריש פרק האשה בתרא קי"ט א' ד"ה כגון ט' חנויות תימא היכא פליג והכתיב אחרי רבים כו' ושמא לאו דוקא כו' אלא כגון מיעוטא דפליגי בחולין י"א. ובע"ז מ': עכ"ל. וכ"כ בתוספי הרא"ש שם. ועיין ג"כ בתוס' יבמות ס"ז ב' ד"ה אין כו' וכ' כגון מיעוטא דפליגי בהחולץ ס"א בקטן וקטנה ובע"ז ע"ש. וכ"כ הר"ן ריש פרק ג' דע"ז ע"ש שכ' הטעם כיון שהוא רוב ידוע לפנינו חשוב לבטל את המיעוט ולעשותו כמו שאינו ע"ש. וכ' דלרבנן

ז' ומ"א [ס"ק ט'] ובשו"ע הגאדמ"ו ס"ד אעפ"י שהוא מהמינים והוא עיקר אף נגד רוב כיון דאין ממשות השעורים וכו' כמו במרק.

ועיין יו"ד קי"ב ס"ו ובהג"ה משום שהם בעין ואינם בטלים לגבי פת. ועיין בתו"ח כלל מ"ט ס"ג כ' בזה"ל בעין כגון כו' וניכרת בפ"ע אסורים משמע דמטעם ניכר לא הוי תערובת, אך מ"מ כיון דבעירב הנאכל כמו שהוא חי עם דבר אחר, הולכין אחר העיקר להקל ולהחמיר כמ"ש בסי' י"ג ס"ב, ובתו"ח כלל ע"ה די"ב, צ"ל דהבעין לא נעשה טפל.

ועיין במנ"י כלל ע"ה ס"ק (כ"ג) [כ"ו] הובא פרמ"ג שפ"ד ס"ק כ"ג, ובחור"ד בסה"ס [סימן קי"ג ס"ק א'] מה שסותר (מה שכתב שם הש"ך) למש"ל קי"ג ס"ג בדין פאנאדה המובא שם ת"ח ובשו"ע קי"ג ס"ג שהשומן נאסר כשהוא בעין ע"ש מ"ש דאע"ג דכ' בת"ח שם דין ח' בבישולי עכו"ם בטלי' ברוב והובא בש"ך קי"ב ס"ק כ"ג, שהשומן נראה וניכר בעין כו'.

ועיין ג"כ בספר מנחת כהן ח"א מהלכות תערובות פ"א שכ' כהרשב"א דדוקא פת עכו"ם בטל ברוב ולא בישול עכו"ם הובא בשו"ע טעם אשל אברהם ותוס"מ. ועיין ג"כ בביאורי הגר"א סוף סימן קי"ג ס"ק ל"ט והיינו דמטעם זה לא בטל ברוב ג"כ וגם לא הוי טפל לעיקר כנ"ל.

אך יש לעיין ממה שהביא הר"ן [על הרי"ף מסכת ע"ז ט"ו]. דין פאנאדה מספר התרומה לראיה בכלים של בישולי גויים

שלא חיישי למיעוטא ברובא דליתא קמן ס"ל דהמיעוטא כמאן דליתא דמי וכהאי לישנא אמרינן אליביהו בנדה י"ח וקידושין פ'. וע"ש ברש"י קידושין דבטל ליה לגבי רובא.

ועיין בקידושין שם לר' יוחנן ברובא דליתא קמן נגד חזקה רק תולין וברובא דאיתא קמן שורפין, ע"ש ברש"י ד"ה אם רוב שרצים כו'. ועיין תוס' ב"ב כ"ד א' ד"ה וש"מ רובא דאורייתא כו'. ועיין סנהדרין ס"ט והיינו בליתא קמן. וכך הוא בספר גינת וורדים מבעל פרמ"ג, ועיין בפתיחתו לתערובות. וברובא דליתא קמן בקטן וקטנה וכה"ג דפליגי ר"מ ורבנן. ורבנן אפי' בכה"ג אזלי בתר רובא ולא חיישי למיעוטא.

והא דלר"מ חייש למיעוטא אי הוא מה"ת או מדרבנן אין כאן מקום לקבל אריך, ועיין בספר גינת וורדים שם כלל ס"א וכלל ל"ז, עיין בחולין שם מהיכי גמרינן והנה בביטול ברוב דבתערובות דאמרינן בכ"מ דמהתורה בטל ברוב, עיין חולין צ"ח: צ"ט: ק. ובזבחים א', וע"ש במקומות הנ"ל ברש"י, ובביצה ג: ד"ה אפי' באלף כו' מדיכתיב אחרי רבים להטות.

והנה יש לבאר ב' מזכין וא' מחייב, לכאורה אינו כענין תערובות שיהיה מטעם ביטול ברוב, והוא רק על דרך כל דפריש דט' חנויות, וכדחשיב להו הגמ' ביחד בחולין [י"א] א' ויבמות קי"ט וכהא דאזלינן בתר רוב דקטן וקטנה דיבמות ודע"ז שם, רק דסנהדרין הוא רובא דאיתא

קמן. ועיין בפרמ"ג בפתיחתו לתערובות שעמד בזה, וכתב דהא בתערובות לאכול שלשתן יחד להרא"ש אוכל אחד איסור כו' ועיין בשפ"ד יו"ד ק"ט סק"ט למ"ד מין בשאינו מינו מה"ת איסור ברוב דיליף מסנהדרין ושם מין במינו ע"ש, משמע דמטעם תערובות קאתי עלה וע"ש טעם האו"ה דמין בשאינו מינו יכול להכיר ע"ש. ועיין במשבצות זהב או"ח תרל"ב סק"ג במה שכתב שם להלבוש שם, דסנהדרין י"ל דאין יודעין איזו דעה נכונה הוי כאין ניכר כו' משמע כנ"ל.

ועיין פר"ח יו"ד סימן ק"י ס"ק י"ג דהקשה דסנהדרין קבועין בלשכת הגזית ואין אזלינן בתר רובא. ותירץ דהדיבור נייד, והביא שכן כתב המרדכי פ"ק דחולין והוא בסי' תקצ"ג, ובמהרי"ק שרש קע"ב (כעת לא מצאתיו). ובספר רביד הזב פרשת משפטים על פסוק אחרי רבים כ' שכ"כ ברוקח סי' תס"ז ע"ש. (ועיין בתשובות שיבת ציון). ויעו"ש בפר"ח עוד תירוצ' אחר. עכ"פ משמע דהוא מטעם אזלינן בתר רוב דט' חנויות כנ"ל.

ועיין בט"ז או"ח תרל"ב סק"ג שחלק על מ"ש הלבוש שם להא"נ שמה"ת בטל ברוב אף שניכר האיסור, דהא מסנהדרין יליף דבטל ברוב ושם ניכר ידעין מי הוא המחייב כו' ובאיסורין מדרבנן צריך כו', וחלק עליו דח"ו בניכר האיסור שיהא בטל כמ"ש התוס' חולין צ"ה ד"ה ספיקו הא דקי"ל מה"ת חד בתרי בטל היינו היכא שמעורב ואינו ניכר כו', ועיין בחידושי

ב' דסולת דקומץ ליתא שמתבטל ולפיכך
הוי ריבה שמנה בנסכים כו' ע"ש מ"ש
ברש"י מנחות כ"ג ב' ד"ה לימא כו' לא הוה
ריבה סלתה דבטל כמאן דליתא כו' ע"ש),
ואת שישנו אינו כאלו נתהפך מהותו כו'
והאיסור נעשה היתר (עמש"ל) וזה אינו
שייך בדעת היחיד שאינה מקבלת ביטול
זה לומר כאלו הסכימו לדעה אחת כי איך
נאמר שדעת היחיד תקבל החילוף בעצמה
כל זמן שניכרת. אלא אינו בתורת ביטול
כביטול איסורים. אלא שהתורה גזרה
שדעת היחיד במקום הרבים כאלו איננה
ודעת רוב תספיק וא"צ לדעת כולן ולא
נחוש לדעה יחידית אעפ"י שידוע היא לנו.
ולא שייך קבוע רק בספק. וכל זמן שאין
הרוב לכנגדו חוששין לספק. והקבוע אין
רוב כנגדו שעשאוהו כמחצה על מחצה,
מה שא"כ ברוב דעות א"צ לדעת היחיד
והסכמתה ואעפ"י שאיננה בטילה כי אין
אנו צריכין לבטלה.

ומ"מ ילפינן מינה בכל דבר דאזלינן בתר
רובא דק"ו הוא אם בודאי אפילו
המיעוט נחשב כאלו אינו, במקום שאינו
אלא ספק לא כ"ש, דכל דפריש ולא אזלינן
בתר מיעוטא, ולא חיישינן ליה אלא היכא
דקביע דבדוכתיה חשיב דכל חד באנפי
נפשיה קאי והוי כדבר חשוב כו'. ובזה יישב
מה שהוקשה לו בזה איך מתבטל דעת
היחיד ברוב מנין והרי דבר שבמנין אפי'
באלף לא בטיל וי"א שהוא מה"ת, וכן דעתו
נוטה כמ"ש במקום אחר (בתשו' שאח"ז
סי' קנ"ח יובא דבריו לקמן אי"ה).

הרשב"א חולין צ"ח בשמעתתא דזרוע
בשילהי היכא דאיסורא לא מניכרא בטל
ברוב אבל כשקיבל טעם כו' וטעם ניכר בו
טעימתו זהו הכרתו כו' ע"ש. ועיין במשב"ז
ק"ג סק"א ע"ש, וסנהדרין לאו מטעם
תערובות אמרינן זיל בתר רובא אלא
דהתורה בטלה דעת המיעוט ולא שייך
שם שהמיעוט נהפך לרוב כמו בתערובות
עכ"ל. ועיין במשבצות שם שכ' דבאיסורין
המיעוט כליתא דיליף מסנהדרין כו'
וממילא נהפך להיתר כו' יעו"ש.

ומצאתי גם בשו"ת יעב"ץ ח"א סי' קנ"ז
שחלק אמהרי"ק הנ"ל שהובא
בפר"ח שבסנהדרין אינו ספק כפירש
מחננויות דאנו יודעים ומכירים כו', וא"כ
קשה טפי איך יתבטל, ופי' דעת המהרי"ק
בקושייתו דהוי קבוע שהספק אצל המורה
הגדול החותך הדין וההוראה כאלו יש אצלו
תערובות דעות כו', וע"ז הקשה דנחוש
להיחיד מטעם קבוע. ותמה ע"ז יעו"ש.
וכ' ועוד דהיינו ודאי פירש כיון דעסקינן
ביחיד שצירף דעת המרובים ומורה על
פיהם ודאי אזלינן בתר רובא דכל דפריש,
ואולי לזה נתכוין המהרי"ק בתירוצו שיש
להסב אותו קצת לדרך זה ע"ש. (ולכאורה
הוא ע"ד תירוץ השני שבמרדכי ופר"ח שם
בשם מהרי"ק דאין שייך קבוע אלא באין
יודעין וכאן כיון שידעין המזכין דין שנלך
אחריהם יעו"ש).

אך דעתו שם שביטול איסורים הוא
שהביטול עושה הדבר לעצם אחד
(ועיין בתוס' יו"ט מנחות ספ"ג סוף משנה

וגם יישב במה שסמכו הפוסקים לילך
אחר רוב דעות דאעפ"י שנאמר כמ"ש
המהרי"ק דהדיבור נייך אבל הכתוב ונדפס
בספר הוי קבוע גמור כנ"ל. אלא ודאי
שארין צריך לבטל דעת היחיד כו' ע"ש.
וכ' שהט"ז באו"ח סי' תרל"ב כ' כדבריו
(שנז"ל) עכת"ד.

ועיין בפתיחה לתערובות בפרמ"ג שכ'
הלשון בטלה דעתו כו' (והוא כמ"ש
בגמ' בכמה מקומות בטלה דעתו אצל כל
אדם, עיין ברכות ל"ה ב' שבת צ"א א', וצ"ב
א', קמ"ד ב', פסחים מ"ד א', סוכה ד' ריש
ע"א, ובעירובין כ"ח א', ל' ע"ב, ובכריתות
כ"א ב', ומנחות עיין א'.

(והנה הא דבטלה דעתו אצל כל אדם
הוא ג"כ אך שידוע וניכר דעתו.
ואפי' דעת עיר אחת בטלה דעתם אצל כל
העולם, כמ"ש בשבת צ"ב א', ועיין מג"א
ש"א סקט"ו, ש"כ סק"ח ט' ואף שהם
קבועים כו').

והנה בהא דקי"ל אין הולכין בממון אחר
הרוב (עיין ב"ק מ"ו ב' וב"ב צ"ב ב'
וב"ק כ"ז ב' וע"ש בתוס' ב"ב כ"ג ב' ד"ה
חוץ לחמישים כו'. ובתוס' יבמות ס"ה א'
ד"ה נשאת למי כו' ותוס' בכורות כ' א')
שכ' התוס' בב"ק כ"ז ריש ע"ב ובסנהדרין
ג' ע"ב מ"ט אין הולכין ליתי בק"ו מדיני
נפשות מה דיני נפשות דחמירי אמר
רחמנא זיל בתר רובא ואפי' ברובא דליתא
קמן כו' וי"ל דהתם גבי דיינים שאני
דחשיב מיעוט דידהו כמי שאינו וליכא
למימור התם אוקי ממונא בחזקת כו' (ועיין

בשפ"ד דיו"ד סי' ב' סק"ד במ"ש בחו"מ
ש"ו ס"ז שמוציאין מטבח ואין הולכין אחר
הרוב ע"ש), ובסנהדרין כ' דרובא לרדיא
לא חשיב כהני רובא כו' (ועיין בזה בשו"ת
פרי תבואה ח"ב סי' כ' ע"ש, ועיין בשיטה
מקובצת כתובות י"א סד"ה כתובה טעמא
שלא תהא קלה בעיניו כו' האיך הקשו
אביי ורבא מקנס וכתובה וכי חמיר ממון
טפי מאיסורי תורה וי"ל משום דלעולם
אין מוציאין ממון אלא בראיה ברורה ותדע
לך דעד אחד נאמן באיסורים ובממון אין
פחות משנים עכ"ל הרשב"א ז"ל).

(ועיין בכוונת דברי תוס' הנ"ל באורים ותומים
בקצור תקפו כהן סק"ג קכ"ד יעו"ש.
ועיין בשו"ת שבסוף ספר בית אפרים ח"ב
סימן ב' בענין המתחיל ולפמ"ש י"ל קושיות
המג"א רצ"ח סקי"ג כנ"ל, איברא שסברת
המ"א כנ"ל יעו"ש בכ"ז).

ועיין בסוף ספר גט פשוט כלל א' (בפירוש
כונת התוס' הנ"ל) כיון שאמרה
תורה אחרי רבים להטות מיעוט הדיינים
מבטלים דעתם נגד סברת הרוב ואין
יכולים להורות כסברתם כדאיתא גבי
זקן ממרא כו' ובדיינים לא יכול המוחזק
לומר קים לי כמיעוט כו' דהמיעוט כיון
שנחלקו הרבים כמאן דליתא והמיעוט
דמסייעי ליה מצטרפים עם הרוב להוציא
כו', אבל בשאר מיעוטי דאיכא מיעוט
וחזקה וכו' ע"ש (ודעתו שאין הולכין אחרי
רבים בחיבורין רק כשהם פנים בפנים
כבסנהדרין כו'. ועיין בספר רביד הזהב
על פסוק אחרי רבים דבעינן רובו מתוך

ועיין ברמ"א חו"מ רצ"ב סעיף י' ובש"ך ס"ק כ"ו ע"ש מתרומת הדשן. ועיינתי בתרומת הדשן שם דמסיק בפירוש בשם המרדכי שלהי פ"ק דכתובות דאף ברובא דאיתא קמן אין הולכין בממון, ודלא כתשו' ריצב"א וכפירשב"ם דדווקא בליתא קמן משמע דאף באיתא קמן אין הולכין בממון אחר הרוב, ובסנהדרין היינו טעמא דהמיעוט כמאן דלתנייהו דמי לגבי הרבים.

ועיין פרמ"ג בפתיחה דביטול ברוב דתערובות גם ר"מ מודה כרובא דאיתא קמן וכמש"ל. ולכאורה היה אפשר לומר ג"כ דמזה הוא מה שאמרו בביצה ל"ח ב' הרי שנתערב לו קב חטין בעשרה כו' של חבירו אוכל הלה וחד, וע"ש בשיטה מקובצת דלא בטיל אפי' מדאורייתא ושם בעליו עליו עכ"ל. (ושם הפלפול דגמ' הוא רק לענין איסור תחומין שתלוי בבעלים אי נדמינהו לביטול איסורים דעלמא בחד בתרי או דיהיה הבא בנדון כדן ממון), והיינו על דרך הנ"ל דלא עדיף מרובא דאיתא קמן שאין הולכין אחר רוב זה בממון וכן בתערובות.

ועפ"י גמ' דביצה הנ"ל היה נראה לי לתרץ מה שתמהו אמ"ש בשלהי מעילה [כ"א:] נפל פרוטה של הקדש בתוך כיסו כו' כיון שהוציא הראשונה מעל. והקשו בתוס' [ד"ה המפקיד] דליבטל ברובא, וכ"ת משום דשיל"מ הוא רק דרבנן ותי' דליכא אלא חד בכיס דליכא ביטול א"נ מטבע חשוב ולא בטיל. והקשה הפר"ח

כולו כבריש הוריות כו' כדאמרינן בחולין מסנהדרין דהיינו רובא דאיתא קמן הרי דבדין בעינן דאיתא קמן יעו"ש).

ועיין בתשובות ר' בצלאל בסימן א' באיכות דשיל"מ אות א' שכו' לענין ביטול ברוב לא שהאיסור נעשה היתר כו' אלא שהתורה התירה בכה"ג כו' וגם בסנהדרין שנאמר אחרי רבים להטות, מ"מ מי שאוסר אם הוא מהמיעוט אין לו לעשות כהמתירין אע"ג דלכו"ע מותר, כדאיתא בריש הוריות ב' טעה במצוה לשמוע דברי חכמים כו' עכ"ד. ובזה יש לעיין ואכמ"ל. עיין בזה בשו"ת שבסוף ספר בית אפרים ח"ב סימן ב'. ועיין תוס' יבמות ס"ה סד"ה נשאת למי כו' ומיהו כו' ובעלמא כו' ע"ש. ועיין ברא"ש פ"ב קדושין סוף סימן ח', התם נמי רובא דליתא קמן.

והנה בכל המקומות הנ"ל דאין הולכין אחר הרוב בממון הוא הכל ברובא דליתא קמן. אך קושיית התוס' ב"ב כ"ג מהא דב"מ כ"ד. בעיר שרובה עכו"ם חייב להכריז אמאי לא אזלינן בתר רובא כיון דליכא חזקה כו', ושם לכאורה הא הוי רובא דאיתא קמן כמו ט' חנויות, וע"ש תירוצם. (והיה אפשר ליישב קושייתם שם ד"ה רוב כו' דר"ה קמ"ל אפי' בליתא קמן עדיף קרוב).

(ובתשובות מהגאון בעל מנחת אהרן) בספר ענף עץ אבות (בסוף הספר מקור מ"ח) סימן ב' ע"ש שדעתו דאין הולכין בממון אחר הרוב דווקא בליתא קמן ע"ש. אך מהתוס' משמע כנ"ל.

סימן ק' סק"ג הא הא דדבר חשוב לא בטל דרבנן והדרא קושיא האיך מייתי קרבן. והכס"מ פ"ז דמעילה [ה"ו] כתב ב' תירוצים א' דשיל"מ א"נ מטבע חשיב כו', וקשה כנ"ל. וע"ש בפר"ח מה שכתב שם. והמל"מ שם הניח בצ"ע.

(והנה הא דדבר שיש לו מתירין לטעם הר"ן בנדרים הובא בט"ז [יו"ד] ס' ק"ב סק"ד דשיל"מ לרבנן כמו בכל מין במינו לר"י דלא בטל ע"ש הטעם א"כ י"ל דהוי מהתורה כלר"י במין במינו, ועיין פרמ"ג, ועיין בר"ן פסחים מנדרים).

ועיין בשאלת יעב"ץ שם סימן קנ"ח שהראה פנים שיהיה דבר חשוב לא בטל מהתורה דהא מפסוק אחרי רבים כו' שלמדנו ביטול ברוב דרשין בפרק אחד דיני ממונות [ל"ו]. מרישי' דקרא לא תענה על ריב דבדיני נפשות מתחילין מן הצד לא תענה על רב, ופשט' דקרא ע"כ בהכי מיירי דזימנין לא אזלינן בתר רובא שלא יאמר הרב דעתו בתחילה והרוב יחלוקו עליו, והורה לנו שאעפ"י שבכל מקום דעת היחיד בטילה, נתנה התורה לפעמים חשיבות לדעת הגדול שאינה מקבלת הביטול, ואעפ"י שלכאורה משמעות הגמ' שזה רק לכתחילה ובדיעבד מתקיימת כהרוב, מ"מ דינו שהזהירה תורה שלא לחלוק על דעת הגדול וחשוב שלא כביטול ברוב, ובדיעבד תלוי בפלגותא דאביי ורבא בתמורה [ד:] כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני או לא, עכ"פ למדין מכאן בנין אב לכל מקום שלא אמרה תורה לבטל ברוב

בדבר חשוב כו' ונ"ל שהיא ראייה מפורשת מהתורה אעפ"י שהוא מחודשת כו' אולי כו' הניחו לי מקום כו' ופירש מזה מחלוקת התנאים ואמוראים דר"ע דמוסיף ככרות בע"ה ס"ל מהתורה לא בטל ואזיל לחומרא ואזיל לטעמי' בספק מעילה בפרוטה של הקדש כו' שהקשו התוס' (הנ"ל) אליבי' ותי' משום חשוב. וגם מ"ד כל שדרכו לימנות סבר מהתורה ומחמירין טפי וזהו טעם ר"י (בביצה) דדבר חשוב אפי' בדרבנן לא בטיל כו' וע"ש שדחה דברי הפר"ח דחשיב להרמב"ם ור"ש דאיסור דבר חשוב מדרבנן. די"ל דהרמב"ם שכתב דברי סופרים הוא כמ"ש [פ"א מהלכות אישות ה"ב] בקידושי כסף מדברי סופרים דכל דהוי הלכה למשה מסיני דברי סופרים קרי לה, כמ"ש בתשובות ובספר המצוות כו' ע"ש עד כאן תוכן דבריו.

(ומ"ש בענין לא תענה על ריב עיין בתשובות רדב"ז ח"א סימן ש"ח שכתב שאין אזהרה על הקטן שיוכל לחלוק ולענות על רב והרשות בידו רק שאזהרה על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחלה ושאר הדיינים לכבוד המופלא כשפתח לחיוב לא יוכלו לחלוק עליו תחילה ושמא רצונם להפך בזכות הנידן, ע"כ מתחילין מהצד ושמא ישמע המופלא טענות הראשונים לזכות הנידן יחזור ויהפך בזכותו כו' ואע"ג דקרא בדיני ממונות נמי איירי, מ"מ דרשה זו דלא תענה על רב הוא רק בדיני נפשות דבעינין ושפטו והצילו כו' א"נ כו' ע"ש).

ובעלים עיין ביצה ל"ח ע"ש, ומשום דשם בעלים ממעות לא מפקי ע"י ביטול ברוב. וכהאי גוונא מצינו ג"כ חומרות בביטול והפקעת שם דמעות דבהפקר בעינן מדברי סופרים בפני ג' (ושינחנה במקום המופקר) ועיין חו"מ סימן רע"ג. ועיין תוס' ב"ק ס"ו א' ד"ה כיון, ביאוש אי הוי כהפקר. וע"ש בתוס' כ' ע"ב ד"ה אפקורי כו' לא לגמרי כו' אלא מתיאש כו'. ועיין בהלכות הצריכות בשו"ע אדמו"ר הלכות מציאה ס"א שהיאוש אינו כהפקר גמור כו' ע"ש ובסעיף י"ח.

ועיין או"ח רמ"ו מג"א סק"ט יפקירנה בינו לבין עצמו כו'. וע"ש בשו"ע אדמו"ר (ס"פ) [סעיף ט'] מר"ן פ"ק דשבת, (ועיין בתוס' שם י"ח ד"ה דיפקירה, שאעפ"י שמדברי סופרים הפקר בג' כו' שאז בודאי מפקיר בלב שלם כדי שינצל מאיסור תורה ע"ש.

ועיין בשו"ע הנ"ל סימן תמ"ה ס"ב ובקו"א שם דבמעשר ושבבת וחמץ גזרו חכמים היכא דדעתו לחזור ולזכות דלא הוי הפקר גמור. ולכתחילה גזרו גם בשבת וחמץ ב' גזירות כל אם מפקיר שלא בפני ג' כו' ע"ש. ועיין בשו"ע הנ"ל תל"ד ס"ז בביטול דחמץ מלשון הרמב"ם שישים בליבו כל כו' כאלו אינו ואינו חשוב כלום כו' כעפר וכשגומר בליבו כך הרי הסיח דעתו כו' ונעשה הפקר גמור כו' ואעפ"י שבמפקיר נכסיו ואמר כו' כעפר אין זה כלום, מ"מ כיון שהחמץ אינו שלו שאין לו שום חלק וזכות בו שאסור להנות כו'

אך לפי מה שכתבנו לעיל י"ל כיון דבממון לא אזלינן בתר רובא גם באיתא קמן וכן בתערובות מהא דביצה ל"ח דלא בטיל מהתורה, ע"כ גם לענין רשות הקדש לא גרע, ועיין שבועות מ"ב ב' מה לי משועבדים להדיט ומה לי משועבדים לגבוה, (ועיין גיטין ע"ז: ע"ח. ולא אמרן כו' אבל אית לי שם לוי אע"ג כו', וברש"י שם בפ"ע חשיב ולא בטיל ע"ש אי בטיל לגבי חצר. ולכאורה הא דלא בטל דחשוב הוא מדרבנן ותלוי בענין אי מהני דרבנן לגבי דאורייתא בכמה דברים ולענין קידושין וגיטין (ובמקום אחר הארכנו ואכמ"ל) ולפמ"ש י"ל לגבי חשיבות דממונא י"ל שפיר דהחשוב בפ"ע לא בטיל. וע"ש באה"ע [סימן] קל"ט סעיף י"א דמקום אחד השאיל לה ולא ב' וי"ל דגבי ממון תלוי שפיר בדעות בני אדם, ואדרבא רשות גבוה עדיף טפי מרשות הדיט דבי גזא דרחמנא איתא בכל מקום.

וכן משמע בחקרי לב חלק יו"ד סימן ק"ח ע"ש מרשות ושם הבעלים דהדיט ולא מתבטל, (ול"ד לפלפולא דגמ' דביצה לענין האיסור שביתה דשם האיסור דשביתה הוא רק מסתעף מחמת רשות ושם הבעלים שעליו. אבל במעילה האיסור הוא זה עצמו מה שמועל במעות שהם של הקדש והוי דומיא דגזילות מעות של חבירו ועיין).

שוב מצאתי בפמ"ג באשל אברהם או"ח תרצ"ד סק"ד אחרי הביאו דין ביטול מטבע מכס"מ ומל"מ הנ"ל, סיים [וז"ל]

ועתה נחזי לדעת הרוקח ומרדכי ומהרי"ק מפר"ח וכמו שפירש בשאילת יעב"ץ דביטול הדעות הוא מטעם ביטול תערובות הדעות (וכן י"ל לדעת הלבוש באו"ח תרל"ב הנ"ל) הבטל במיעוטו היינו כביטול ברוב דאיסורין שמתבטל ע"י הרוב וכדומה ואזלינן בתר הרוב ולא חיישינן להמיעוט.

אך להט"ז באו"ח שם והיעב"ץ והפרמ"ג שם. ולפי מה שכתב הגט פשוט על פי מה שכתבו התוס' ב"ק דהוא כמאן דליתא. יש לפרש שפיר הלשון בטל במיעוטו כלישנא דמתני' בפסחים פרק ג' מ"ה א' בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית כו' ואם לאו בטל במיעוטו כו', דענין הביטול שם אינו מטעם רוב. רק כמו שכתב שם ברש"י בגמ' גבי עשוי לחזק בטלו לגבה והוי כעץ דמסתמא בטלינהו האי גברא גם כזית ע"ש ולא יכא דאמרי שם בפחות מכזית בעינן עשוי לחזק. וע"ש לל"ק דפחות מכזית לא חשיב ובטל, וא"כ ענין הביטול הוא כמו שכתבנו לעיל מכמה דוכתי כבטל להקרקע דסוכה ד' הנ"ל בדבר דלא חשיב. וכלא חשיבי ובטל לגבי הבגד דשבת ומנחות ל"ז דנחשבים כהטלית ובגד וכמש"ל וע"ש ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי.

ומצינו דוגמת רבות דהביטול אינו מטעם רוב בתערובות דמתבטל, אלא דבטל אצל הדבר ולגבה והוי כאלו אינה רק אותו הדבר העיקר. ועיין באו"ח סי' ר"ד ור"ח ורי"ב בעיקר וטפל בכל המינין אזלינן

אלא שהכתוב עשאו כשלו שיהיה שמו נקרא עליו לעבור בבל יראה ובל ימצא כו' כשמסיח דעתו ומבטל בליבו ומחשבתו כעפר דמי בכך להפקיע שמו מעליו שלא יהיה נקרא שלו כו'.

שוב מצאתי בספר רביד הזהב על פסוק אחרי רבים אחר הביאו תוס' מעילה שחולק על מה שמצא כתוב בשם רי"ט דמעות של איסור בטל ברוב כדין יבש ביבש והתוס' לא ס"ל כן, וכתב ועיין במל"מ הלכות מעילה דכל דבר בטל ברוב, ופשוט שלהי ביצה דממון של אחר אינו בטל גם ממה ששנינו פ"ב דערלה, תרומה בק"א וצריך להרים מפני גזל השבט כו' עכ"ל. (אפשר כיון לתרץ כמ"ש, אך לפמ"ש מה שכתב בשם רי"ט במעות של איסור דבטל צ"ל בגוונא דליכא משום רשות ושם בעלים ויש לעיין ולצייר ואכמ"ל).

ועיין בסמ"ע חו"מ סימן י"ח סק"ד בטלה דעת הג' ברוב כו' עכ"ל, לכאורה פשטא דלישנא ע"ד ביטול ברוב. ועיין ברש"י סנהדרין כ"ט א' ד"ה אפי' ב' כו' אע"ג דאי הוי פליג עלייהו הוי בטל במיעוטא כו'. וכן הוא הלשון בלבוש שם לפום ריהטא היה משמע ג"כ כנ"ל.

אך נ"ל דלשון רש"י בזה בטל במיעוטא הוא כלישנא דסנהדרין י' ע"ב ע"ש מלשון הגמ' ב"ב ק"ז א' ג' שירדו לשום ב' אומרים במאתיים ואחד בק' וכו' בטל יחיד במיעוטו, וע"ש בפירוש רשב"ם כלומר בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט וכתוב אחרי רבים כו'.

ואפשר לומר קצת ע"פ מה שיתבאר לעיל
דהוא דלגבי זה טפל העיקר לגבי הגידולין
ולא יוכלו לבטלו. ויש לעיין.

ושם בנדרים לענין מעשר בצלים נטעו כו',
וביו"ד סימן רצ"ו, וע"ש בגמ' לענין
שביעית דגדולין מבטלין הואיל ואיסורא
ע"י קרקע (רש"י ושבתה הארץ) בטילתה
נמי ע"י קרקע, וברמב"ם פ"ד מהלכות
שמיטה הלכה [כ"א] יעו"ש. ושם סעיף י'.
וברמב"ם פי"א מהלכות תרומות הלכה כ"ב
בגידולי גידולי תרומות אפי' בדבר שאין
זרעו כלה ורבו מעלין את העיקר האסור.
וע"ש לענין טבל, ובמל"מ שם. הרי דתלוי
באם נחשב והעיקר כמוהו והיכי דאיסור
ע"י קרקע ביטולו ע"י, ועיין. (ועיין ב"מ
נ"ו נ"ז בחיטין וזרען בקרקע ולא אשרש
כמאן דשדי בכדא דמיין אם בטלינהו על
גב ארעא ע"ש).

ועיין ט"ז ומג"א סימן כ"ד ס"א שהמרק
בטל לגבי התבשיל שעומד בעינו
משא"כ בשכר. ובשו"ע אדמו"ר ר"ד ס"ד.
ובסימן ר"ב (ס"ט) [י"ב], שהמרק כו'
נעשה כמוהו ובטל אליו כו'. ועיין ט"ז סי'
ר"ב ססק"ט ור"ה סק"ה, ובשו"ע אדמו"ר
סעיף י"ב במים שאין להם טעם של עצמן
אין שם חשיבות לגבי הטעם של פירות
אבל בחומץ וכה"ג שיש להם טעם עצמן
לא הו' כהירקות ע"ש. ועיין באשל אברהם
(בפמ"ג) ר"ד ס"ק כ"ה בצל נפרד ובטל
אגב תבשיל ע"ש.

ועיין חולין פ"ג ב' ליתב ולבטלי' ומוסיף
אבנין ע"ש. (ועיין באו"ח תנ"ג לענין

ברוב לבד בה' מינים כל שיש בו מה' מינים
הוא עיקר. ולהט"ז בר"ח אף שאין נ"ט
ומו"מ כשרק לדבוקי אינו נחשב עיין ברכות
ל"ט א' ושם לעבורי זוהמא ולא למתוקי
טעמא אינו חשוב לענין ברכה. ועיין כה"ג
בע"ז ל"ח ב' לעבורי זוהמא ולא למתוקי
טעמא, וע"ש ברש"י כמאן דאזיל לאיבוד.

ועיין כה"ג שם בע"ז ל"ג א' כזורק מים
לטיט כו' ע"ש, ובתוספות דזוהמת
העור מבטלת כו' (ולענין עיקר וטפל
ע"ש ל"ח א' קמחא עיקר, וביצה ט"ז
ב', וברכות ל"ו ב', ועיין תוס' ביצה שם,
וביו"ד קי"ב ס"ו, ועיין יו"ד קי"ג שם ע"ש
כו'. ובתוס' ע"ז ל"א ב' סוף ד"ה ותרוייהו
דהתבואה בטילה לגבי המים כו'. ועיין
נדרים נ"ז ב' ילדה שם שסיבכה בזקינה
ובהפירות אעפ"י שהוסיפה כו' אסורים.
וביו"ד רצ"ד סעיף כ"ב דאין גידולי היתר
מבטלין עיקר, וע"ש ברא"ש ור"ן הובא ב"י
וש"ך, דלהר"ן גידולין ג"כ אסורין ע"ש ד"ה
אעפ"י כו' כיון שמן העיקר הם יוצאין הרי
הם כמוהו כו', ובד"ה דילמא כו' אדרבא
כו' כמוהו. ובלשון הרא"ש שם ע"ש עיקר
לא מבטל גידולין משום דגידולין חשיבי
שתמיד גדולין והולכין וה"נ לא מבטלין
גדולין לעיקר כו'. (אך ע"ש ברא"ש דמה
דלא מבטל גידולין משום דלא מתערבי
יחד כו'. אך ממה שכתב דעיקר לא מבטל
לגידולין משום דחשיבי (וצ"ל דהוא אף
שנאמר כי היניקה מבלבל ומערב כו' ע"ש
ד"ה דילמא) ולכאורה שם דאורייתא לא
בטל א"כ מצינו דחשוב לא בטל מהתורה.

העושה עיסה מן האורז וחיתים דמצטרפים כו' ואכמ"ל). וע"ש ט"ז שאני סכין דלא מבטל ליה ובמבטל ליה ע"ש ברא"ש. ועוד עיין ע"ד חולין שם, בתוס' שבת קכ"ו ד"ה בין כו' ושם ע"ב ד"ה ומדבריהם, וב"ב כ' ע"א ד"ה היא ע"ש.

וכן הביטול דפחות מכזית דבעריבה הוא מטעם לא חשיב ובטל לגבי העריבה, (ועיין או"ח תמ"ב ס"ח בטחו בטיט, ועיין שו"ע אדמו"ר (תס"ב) [תמ"ב] סעיף כ"ז כ"ח, גם בטחו בטיט ע"ש חלוקי הדינים. וע"ש בקו"א ד"ה ומ"מ מד"ס כו' דבחשיבות תליא מילתא כו' כו' כמשמעות לשון המשנה בטל במיעוטו, דמשמע שביטולו הוא מפני מיעוטו שאינו נחשב לכלום כו', וע"ש בענין מ"ש בריש פסחים [ו:]: פירורין ממילא בטלי, עיין מג"א ת"ס ס"ק ב' פירורי בצק מתכנשים וחשיבי משא"כ פירורי לחם דלא חשיבי כו' בשם מהרי"ל דלא חשיבי כלל ובטלי ממילא וא"צ ביטול ולא ביעור שהרי גבי ביעור שנינו ג"כ פחות כו' בטל במיעוטו כו' כל מאי דבטל ולא חשיב א"צ ביעור כו' יעו"ש. א"כ פירוש בטל במיעוטו היינו כממילא בטל שאין נחשב לכלום.

וכן י"ל שפיר דדעת היחיד בטל במיעוטו דכאלו אינו, מפני מיעוטו, והיינו דהרוב עושין אותו שאינו נחשב וממעות בעצמו ממילא לא חשיב וכאלו אינו. ובגמ' ב"ב הלשון במיעוטו כפסחים וברש"י כ' במיעוטא ומ"מ י"ל שפיר כנ"ל, ולא מצד ביטול ברוב.

ולפי"ז ענין ביטל זה דלגבי ואצ"ל וממילא בטל או דלא חשיב ובטל בחולין שם, וכה"ג בכל הנ"ל. ובטלה דעתו אצל כל אדם אינו ביטול בכמות בהרוב אלא על דרך איכות כאלו אינו נחשב לכלום ממילא ועיין ודו"ק.

ועיין תוס' י"ט מנחות פ"ג מ"ב במ"ש הרע"ב וכפירש"י שם כ"ג ע"ב יעו"ש. והנה במ"ש תוס' ב"ק כ"ז וסנהדרין נ"ב בהא דבממון אין הולכין אחר הרוב והא גם בדיני נפשות רוב כו' ותירוצ' עיין בשיטה מקובצת כתובות י"א סוף ד"ה כתובה טעמא שלא תהא קלה בעיניו כו' האיק הקשו אביי מקנס לכתובה וכי חמור ממון טפי מאיסורי תורה, וי"ל משום דלעולם אין מוציאין ממון אלא בראיה ותדע לך דעד אחד נאמן באיסורין ובממון אין פחות משנים עכ"ל הרשב"א ז"ל.

נזהר לענינינו הרי דביטול דבטל אצל דבר מדלא חשיב בטיל לגבי, עדיף מביטול מרוב, דהרי בממון אין הולכין אחר הרוב בין בליתא קמן בין באיתא קמן בין בתערובות, ומ"מ גבי רוב דעות דסנהדרין דהמיעוט בטלה דעתם לגבם וכאלו אינם אזלינן.

ועוד ראה מחמץ בפסח דלא בטל ברוב ולא בס' וי"א שם דיבש ביבש שנתבטל ברוב קודם הפסח אף למ"ד ביו"ד סימן ק"ט דנתהפך להיתר גם מד"ס ומותר לבשל כל התערובות יחד כו', מ"מ כשמגיע פסח חוזר וניעור גם לענין להשהותו, עיין בשו"ע אדמו"ר סי' תמ"ב

מ"מ נתנית טעמם לפגם מותר כדמסיק בע"ז ס"ח ועיין יו"ד [סימנים] ק"ג ק"ד) אף שאינו פגם כ"כ כנבילה דאינה ראויה לגר ואיך למדו, עיין ברשב"א ור"ן (הובאה ב"י יו"ד ק"ג ע"ש).

והנה בענייני לפגם יש כמה הדרגות א' מ"ש בגמ' בע"ז ס"ח א' לר"מ דס"ל נטל"פ אסור (ע"ש בתוס' ס"ז ב' אפי' באיסור בעין היה לפגם) דמ"ש לא תאכלו כל נבילה לגר כו' למעוטי סרוחה מעיקרא רש"י מוכת שחין מחיים אפגמה קודם שבא לידי נבילה כו'. וזה לא נזכר בפוסקים (דהוי עפרא בעלמא ע"ש בגמ').

ויש מדריגה פגום בעצמו שנתנית טעמו פגום. ויש שפוגם בתערובות ובפ"ע מוטעה ומושבח אלא שפוגם תערוביו כגון יין נסך לתוך גריסין כו' עיין בטור ריש סימן ק"ג. ובתערובות גופי' יש שמשביח ולבסוף פוגם ולהיפך, ויש פגם דמשובח מתחלה ונפגם אח"כ בקדירה שכ' הטור שם אח"כ, וע"ש בב"י בריש הסימן מרא"ש פ"ב דע"ז (סימן ל"ד) אף שאם היה בעין היה לשבח ואפי' בכה"ג מותר. (וסדר הדרגתן הארכנו בזה ביו"ד ק"ג שם ועיין בתו"ט מה שהשיג על הרע"ב במשנה ב' פ"ה דע"ז ואכמ"ל).

והנה בד"מ סימן ק"ג סוף הסימן הביא מא"ו כלל ל"ב (אות ו') דאפי' בריה ושאר דברים חשובים אם הם פגומים הם בטלים שפיר, דמאחר שהאיסור פגום בטל חשיבותו אבל אם הם חשובין בעצמן אלא שנותנין טעם לפגם במאכל אינם

סעיף י"ד י"ח, וע"ש בקו"א ממ"ש הט"ז תמ"ז ס"ק י"ח יעו"ש, וכ"כ הפר"ח תס"ז סוף ס"א ובסימן תמ"ז סס"א בשם תשו' הרשב"א, וע"ש שכתב כן להגה"מ ומרדכי הארוך. (והמג"א שם [סי' תמ"ז ס"ק י"א] ס"ל דאין חוזר וניעור לענין להשהותו ע"ש), ומ"מ דבר שהביטול מטעם דלא חשיב כבצק בסידקי עריבה פחות מכזית דבטל במיעוטו (עמ"ש"ל) ובטחאו בטיט ובמטונף קצת הרי ליכא איסור להשהותו לכו"ע הרי דביטולו לגבי העריבה וכה"ג (בדבוק לדופני הבית) דממילא בטיל לגביה עדיף מביטול ברוב דביטול דממילא הוא כמאן דליתא.

ועוד ראיה דהנה קי"ל בכל האיסורים דאיסור אכילתם מהתורה הוא עד שיפסול מלאכול לגר כמ"ש בע"ז ס"ז ב' (וכן לענין טומאה כמ"ש בבכורות כ"ג ב' ולזה כוונת התוס' בע"ז ס"ח ב' ד"ה אלא מעתה כו' וי"ל דגלי קרא בנבילה כו' אינה כו'. ולכאורה דאשתמיטתיה לבעל לחם סתרים בתוס' ע"ז שם גמ' דבכורות הנ"ל ועיין נזיר נ' ע"א ובתוס' ד"ה עד לגר, ויש לעיין דלר"י שם בבכורות ובחולין ע"א גם טומאה חמורה עד לכלב וא"כ עדיין לא אתי שפיר, ועיין ג"כ ברמב"ם ואפי' לבר פדא שם ובנזיר בטומאה קלה עד לכלב, ועיין תוס' בכורות שם ע"ב ד"ה ואידך כו' ויש לעיין ואכמ"ל). (לבד בחמץ דבעינן שיפסול מלאכול לכלב קודם זמן איסורו), ומזה למדו לענין נ"ט לפגם (ואפי' בדברים הפגומים דממאס מאיס ואסרם התורה,

בטלים אם אין מכירן כאלו היה נותן טעם לשבח, וכ"כ בהג"ה בשו"ע [סימן ק"ג] ס"א ומשמע דלא איירי בפגומין בעצמן שאינה ראויה לגר שאז הם בעצמן מותרים מהתורה זולת תערובתן.

(ועיין בפר"ח סק"א דאינה ראויה לגר מותר גם מדרבנן, ומ"ש הרמב"ם פרק י"ד [הלכה י"א] אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם פטור היינו דאסור משום באל תשקצו כו' ובתערובות שרי דלא מאיס כו' ול"ד לנטל"פ דאסור מדרבנן דהתם לכתחילה והכא כבר נטל"פ ועוד דנ"ט לפגם קצת והכא עפרא הוא ע"ש).

רק דכל שפגומין בעצמן קצת בטל חשיבותיהו לאפוקי כשמשובחין בעצמן רק פוגמים בתערובות לא בטיל חשיבותיהו לענין ביטול עצמן. וכן משמע שם באו"ה למעיין שם. (וע"ש באו"ה בבריה שלימה שנסרחה ונשתנה צורתה דלוקה כמ"ש הרמב"ם דלא חילקה תורה בין שרץ המסריח לאינו מסריח מ"מ לענין ביטול בטל חשיבותה. ומשמע שם דאיירי גם בבריה שהיא מאוסה לכתחילה, וגם שנסרחה ונבאשה דאסורה וכדעת הפר"ח במ"ש הרמב"ם בפרק ב' מהלכות מאכלות אסורות [הלכה כ"א] ואפי' סרחה הבריה ונשתנית צורתה כו', דבבריה פגומה וסרוחה מעיקרא אפי' בסרחון דמעלמא לא פקע איסורי' וליכא לפלוגי בין סרחון ידידיה לדעלמא ע"ש, ודלא כהמ"מ שם שכ' דאיירי בלא נפסל מאוכל אדם כו' ע"ש בפר"ח. רק דמשמע מיניה לפי

פירוש ברמ"א דאיירי בפגומה מאוכל אדם דווקא בטיל חשיבותי' וכגון בצפור טמא וחתיכה הראויה להתכבד שנסרחה שאפי' בעצמן מותרין כ"ש ע"י תערובות.

ולפי"ז בבריה פגומה ומאוסה מעיקרא כזבובים דגם ע"י הסרחון דמעלמא לא פקע איסורא אינה בטילה. וזהו דלא כאו"ה שם. אלא דכונת האו"ה כמ"ש ל דמ"מ בטל חשיבותי' לענין ביטול ואפי' בפגום קצת וכמו שיתבאר.

וכן משמע מהט"ז סק"ב שכתב שבטילין ברוב משמע שאין סרוחין לגמרי ואפ"ה בטיל חשיבותיהו. ועיין במשב"ז שם שכן משמע מת"ח כלל פ"ה דכ"א. וכ"כ בחו"ד (וע"ש מ"ש על הפר"ח ואכמ"ל), הרי ג"כ דאף שע"י תערובת לא מתבטל הבריה (דבחתיכה הראויה להתכבד י"ל פשוט כמ"ש המשב"ז שם דהא שוב אינה ראויה להתכבד, מ"מ היכא דיש בה דבר שמפסידה מחשיבותה בעצמה מתבטלת אף דהיא עצמה אסורה, הרי דביטול דממילא ממיעוט חשיבותו עדיף מביטול שהתערובות מבטלין, ועיין ודו"ק. (אך הגר"א שם סק"ב פירש כהפר"ח).

וכן י"ל שפיר דהחוטין דלא חשיבי לגבי הבגד בטלי ממילא אליו, והי' כמוהו וכמאן דליתנהו דמי, ולא דמי למ"ש ריש סימן רצ"ט ולא שייך כו' דהתם מטעם ביטול ברוב. אבל הכי הוא כביטול רצועות לגבי הבגד וכמבטלו לקרקע, וכמו העור מבטלן דחולין, וכביטול הכלי לגבי האוכלין, וכיס לגבי תינוק, וכה"ג שהוא צורך תשמישן, וכמ"ש הרשב"א

והנה לדידהו הגט בטל מהתורה אע"ג דהא דדבר חשוב ובעלי חיים לא בטלי בתערובות הוא רק מדרבנן, מ"מ לענין שיהיה בטל לגבי שיהיה נתינה בגט מדאורייתא לא בטיל דהיא ביטול יותר גדול שיבטל לגבי. (ולכאורה כאן העיקר הוא משום חיות, דאילו משום חשיבות הא משמע בגמ' גם גבי טס של זהב שהיא יקר בערך ויכול להיות שהאזירא יותר ממקום הגט וצ"ע).

(ולפי מה שכתבנו לעיל דגבי ממון לא בטיל שפיר וכה"ג דהכא הוא נ"מ מממון לאיסור, וע"ד סוגיא דביצה הנ"ל אך הנכון כמ"ש).

וגם הרשב"א כתב והובא כ"ז בב"י אה"ע סימן קכ"ד אלא שהביא שם סיום דבריו דבירושלמי לא משמע הכי וע"ש בפר"ח שהסכים כן מהירושלמי, ופשטא דמתני' ושכן נראה מהתוספתא ע"ש, וכתב והטעם כיון דלא חייל גיטא אא"כ מקנה לה כל העבד מסתמא מקנה לה כולא כי היכי דליחול גיטא ע"ש. אבל אם לא טעם זה לא הוי אמרינן דליבטול ממילא לגבי וכן"ל, ועיין. ובשאר דברים בטל לגבי אע"ג דממון לא בטל בתערובות דבטל לגבי הוא ביטול יותר וכמבואר במשנה דב"ב פרק המוכר.

בשבת שם. וכן החוטין שנתפרו בהן העור דבטלי אצלו ולגביה, ועיין ודו"ק.

ובזה י"ל נמי מ"ש הרמב"ם פ"י מהלכות כלאים הלכה ז' ובשו"ע ריש סימן רצ"ט בנימות של צמר בעורות הכבשים בטלים במיעוטם, ע"ש בראב"ד וכס"מ, ובב"אורי הגר"א סק"ה, ולהנ"ל י"ל דבטל במיעוטן לגבי והוי ג"כ כצמר גמלים ורחלים שטרפן שבטלים קודם שנעשו חוטין דאז חשיבי ולא בטלי, ועיין ודו"ק. ומ"מ בעורות התפורין גם חוטין בטלי לגבי ודו"ק.

ועוד ראה דביטול לגבי הוא ביטול אמיתי יותר, ממ"ש הר"ן באלפס ובחידושיו בגיטין פ"ב במשנה י"ט כתב בקרן של פרה ויד של עבד שנתן לה העבד והפרה בשיטת ר"מ הלוי דצריך שייתנה בפירוש, דסתמא אינו במשמע שנתן לה כלום והגט בטל, ואע"ג דאמרינן (שם רע"ב) אזירא דמגילתא התם היינו טעמא דמה שנשאר הוא טפל, אבל בעבד ופרה כיון שיש להם חיות אינם טפלים לקרן ולא ליד, עכ"ל.

וכ"כ שם הריטב"א הפרה והעבד שיש להם חיות מה שנשאר הוא עיקר ואינו טפל ואע"ג דאמרינן והשאר לכתובתין דאי לא אמר והשאר אזירא כו' התם בדבר אחר שאינו עיקר טפי מבמקום הגט, אבל הכא עיקר הפרה והעבד אינם טפלים כו'.